วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ
Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

P-ISSN : 2651-1630 ปีที่ 5 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2563)
E-ISSN : 2672-9040 Vol.5 No.10 (October 2020)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

❁ เจ้าของ

วัดวังตะวันตก
1343/5 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

❁ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชปริยัติกวี, ศ., ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปัญญาสุธี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.
เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

❁ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.
วัดวังตะวันตก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวปุญญาดา จงละเอียด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ., ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ., ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
รองศาสตราจารย์ ฟื้น ดอกบัว
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พอใจ สิงหเนตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. พีระศิลป์ บุญทอง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ดร. มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร. จิตติมา ดำรงวัฒนะ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.ประนอม การชะนันท์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร. อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ

❁ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี
เลขานุการศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดวังตะวันตก
พระมหาอภินันท์ นนฺทภาณี
ผู้ช่วยเลขานุการศูนย์ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดวังตะวันตก
พระมหาอนุชิต อนนฺตเมธี
วัดหน้าพระบรมธาตุ
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี
วัดศาลามีชัย
นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมฺมสโร
สำนักสงฆวัดนาสนธิ์
พระบุญญฤทธิ์ ภทฺทจารี
สำนักสงฆวัดนาสนธิ์
นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ
สำนักสงฆ์วัดนาสนธิ์

พิมพ์ที่

หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็น**ฉบับที่ 10** ประจำปีพุทธศักราช 2563 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย บทความเป็นบทความวิจัย จำนวน 30 เรื่อง ปัจจุบันวารสารก้าวเข้าสู่**ปีที่ 5** ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บรรณาธิการ	**(ก)**
บทบรรณาธิการ	**(ฉ)**
บทความวิชาการ : Academic Article	
การใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา THE USE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT PROCESSES IN EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE ณัฐปาลิน นิลเป็ง, วริศา วรวงศ์, เขมิกา สิริโรจน์พร, สุพัตรา สินธุบัว และอุไรวรรณ ทวยจันทร์	**1**
บทความวิจัย : Research Articles	
ความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา THE HAPPINESS OF THE ELDERLY IN THE RURAL AREAS OF NAKHON RATCHASIMA PROVINCE สุชาดา วงศ์สวาสดิ์ และวิไลพร รังควัต	**17**
การปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม THE APPLICATION OF THE FOUNDATIONS OF MINDFULNESS (SATIPAṬṬHĀNA 4) IN CHANGING UNDESIRABLE BEHAVIOR OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN MUEANG DISTRICT MAHA SARAKHAM PROVINCE พระครูสารกิจประยุต, พระครูโพธิธรรมานุศาสก์ และฤดี แสงเดือนฉาย	**35**
รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา HIGH PERFORMANCE EDUCATION QUALITY ASSURANCE OF PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA ADMINISTRATION MODEL สุรินทร์ จาดเปรม, พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล และเกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์	**49**

สารบัญ (ต่อ)

การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรม ขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย 65

TESTING THE VARIABILITY OF THE CAUSAL FACTOR MODEL THATAFFECTS THE QUALITY OF ACCOUNTING DATA AND FINANCIAL SUCCESS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED HOTELS IN THAILAND

ยุพา สะรุโณ และประเวศ เพ็ญวุฒิกุล

การพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม 81

DIGITAL PLATFORM BASED ADMINISTRATION SYSTEM DEVELOPMENT FOR MILITARY FINANCE STUDENT ASSESSMENT

วัชรภัทร นุชอำพันธ์, ชุติมา มุสิกานนท์ และปรีชา วิหคโต

รูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี 97

TYPES OF USING INSTRUCTIONAL MEDIA TECHNOLOGY OF CHILD DEVELOPMENT CENTER UNDER THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION UDONTHANI

กมลพร จารุไชยกุล, บุษกร สุขแสน และธนกฤต ทุริสุทธิ์

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 114

THE DEVELOPMENT OF ETHICAL LEADERSHIP INDICATOR OF SMALL PRIMARY SCHOOL DIRECTOR IN THE 21st CENTURY UNDER OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEAST REGION

วิเศษ บุญสนอง, นวัตกร หอมสิน และสมคิด สร้อยน้ำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ 126

THE STUDY OF HISTORY BELIEF AND THE SIGNIFICANCE OF THE RELIC - ENSHRINING PAGODA IN SOUTHERN THAILAND

สิทธิโชค ปาณะศรี

สารบัญ (ต่อ)

การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 137

LOCAL COMMUNITY FOREST MANAGEMENT IN THE NORTHEASTERN REGION IN ACCORDANCE WITH SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY

พระพลากร สุมงฺคโล (อนุพันธ์)

กวดวิชาการแปลงทุนเศรษฐกิจเป็นความได้เปรียบในสนามการศึกษาของนักเรียนชั้นนำ 149

TUTORING TRANSFORMING ECONOMIC CAPITAL TO THE ADVANTAGE OF ELITE STUDENTS IN EDUCATION FIELD

ศราวุฒิ งามยิ่ง, ปริชัย ดาวอุดม และมณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ

การพัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 165

THE DEVELOPMENT OF INHERIT CHANTABOON FOOD WISDOM MODEL BY USING CLOUD COMPUTING TECHNOLOGY AND SOCIAL MEDIA BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY CONCEPT TOWARDS CREATIVE ECONOMY

อุทิศ บำรุงชีพ, พักตร์วิภา โพธิ์ศรี, จำเริญ คังคะศรี และสมพงษ์ เส้งมณีย์

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี 181

FACTORS AFFECTING PUBLIC PARTICIPATION IN LOCAL DEVELOPMENT PLAN OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN THE ARE OF PATHUMTHANI PROVINCE

ธนกฤต โพธิ์เงิน

วิธีการเผชิญความตายและรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา 196

THE WAYS FOR COPYING WITH DYING AND DEATH PREPARATION MODEL OF THE ELDERLY IN BUDDHIST PERSPECTIVE

ประสิทธิ์ กุลบุญญา

สารบัญ (ต่อ)

การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร 213
A STUDY OF BURMESE LANGUAGE AND CULTURE USED IN SAMUT SAKHON PROVINCE
กันต์ภูษิต วิโรจะ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น 231
FACTORS RELATED TO THE INTENTION TO REPEAT PREGNANCY AMONG PREGNANT ADOLESCENTS
สุดกัญญา ปานเจริญ, จิราจันทร์ คณฑา และภัทรานิษฐ์ จองแก

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 248
DEVELOPMENT OF THE MOTIVATION PROMOTION MODEL FOR CERVICAL CANCER SCREENING
พิมพ์ลดา อนันต์สิริเกษม, พลอยประกาย ฉลาดล้น, รุจา แก้วเมืองฝาง, สถิรกานต์ ทั่วจบ และนวลอนงค์ ศรีสุกไสย

การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า 266
DEVELOPMENT OF A FON JENG EXERCISE MODEL TO PROMOTE PHYSICAL FITNESS AND PSYCHOLOGICAL WELL - BEING AMONG COMMUNITY - DWELLING OLDER ADULTS WITH KNEE PAIN
อัมภิชา นาไวย์, อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์, ศรีจันทร์ ฟูใจ และสุทธิดา พงษ์พันธ์งาม

การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 286
AN EVALUATION OF DIAMOND HEALTH PROMOTING SCHOOL PROJECT OF BAN DONYANG SCHOOL UNDER THE CHIANGRAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4
ทนงศักดิ์ โพธิ์เกตุ

การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ 301
ARMED FORCE DEVELOPMENT FOR NATIONAL SECURITY
สฤษดิ์ แผนสนิท และสมิหรา จิตตลดากร

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร 315

MORALITY AND ETHICS DEVELOPMENT MODEL FOR STUDENTS IN SCHOOLS UNDER KAMPHAENG PHET EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ลำพรวน บัวเผียน, สุนทรี ดวงทิพย์ และรัชนี นิธากร

รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 333

SCHOOL EFFICIENT ORGANIZATION CULTURE MODEL FOR ENHANCING STUDENTS' ARITHMETIC LEARNING IN SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BANGKOK PRIMARY EDUCATION AREA

ปราโมทย์ ขจรภัย

การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 347

CREATING A COMPUTER ASSISTED INSTRUCTION TO SOLVE THAI PRINCIPLE AND USAGE PROBLEMS OF SECONDARY SCHOOL KACHIN-THAI ETHNIC STUDENTS

ณัฏฐ์ฤทัย อรุณศิโรจน์ และเฉลิมชัย ไชยชมภู

ปัจจัยเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย 364

THE CAUSAL FACTOR IN SOCIAL MEDIA MARKETING STRATEGIES THAT AFFECT THE BRAND EQUITY IN BEAUTY CLINICS IN THAILAND

เพิ่มทรัพย์ เวชสุกรรม

การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู 381

CURRICULUM DEVELOPMENT EMPHASIZING WITH LEARNING DESIGN AS STEAM EDUCATION BASED ON LOCAL WISDOM FOR STUDENT TEACHERS

ฤกษ์ฤดี นาควิจิตร, มารุต พัฒผล, วิชัย วงษ์ใหญ่ และสุนีย์ เหมะประสิทธิ์

สารบัญ (ต่อ)

ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน 399

SAFETY MANAGEMENT EFFICIENCY OF MARINE TOURISM MANAGEMENT ANDAMAN SEA

ชัยวัฒน์ อุ้ยคำ และตรีเนตร ตันตระกูล

ตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 414

MODEL OF FIRM CHARACTERISTICS GOOD CORPORATE GOVERNANCE AND EARNINGS MANAGEMENT ON FIRM VALUE OF COMPANIES LISTED ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ฐิติพร พระโพธิ์, มนตรี ช่วยชู และวรกร แช่มเมืองปัก

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 430

CONSERVATION OF ETHNIC IDENTITY FOCUSING ON HISTORICAL SETTLEMENT OF LAO WIANG GROUP IN PLAPPHLA CHAI SUB-DISTRICT U THONG DISTRICT SUPHANBURI PROVINCE

ศานติกร พินยงค์

รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 449

THE MODEL OF ELECTRONIC SYSTEM MANAGEMENT OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

ธีร์ดนัย กัปโก, พงษ์เมธี ไชยศรีหา และสัญญา เคณาภูมิ

สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว 463

PROBLEM AND CAUSE OF RESILIENCE, RESILIENCE ENHANCEMENT METHOD AND CARING BEHAVIOR TO ELDERLY DIABETES MELLITUS PATIENT IN FAMILY CAREGIVERS

ดลฤดี ทับทิม, อังศินันท์ อินทรกำแหง และอรพินทร์ ชูชม

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 483

การใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา*

THE USE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT PROCESSES IN EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE

ณัฐปาลิน นิลเป็ง
Natpalin Ninpeng
วริศา วรวงศ์
Varisa Voravong
เขมิกา สิริโรจน์พร
Khemika Sirirojporn
สุพัตรา สินธุบัว
Supattra Sinthubua
อุไรวรรณ ทวยจันทร์
Uraiwan Thuyjun
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่
Boromarajonani College of Nursing Chiang Mai, Thailand
E-mail: office@bcnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการใช้กระบวนการจัดการความรู้ รวมถึงปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ทั้งนี้กระบวนการจัดการความรู้คือการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเอง รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้ สร้างและแสวงหาความรู้ จัดความรู้ให้เป็นระบบ ประมวลและกลั่นกรองความรู้ เข้าถึงความรู้ แบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ โดยเป้าหมายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น พัฒนาคนให้มีศักยภาพ และพัฒนาฐานความรู้ขององค์กรหรือหน่วยงาน ผลการถอดบทเรียนการใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาประสบความความสำเร็จ คือ ผู้บริหารองค์กร เป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างบรรยากาศการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หน่วยงานมี

* Received 26 June 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

ช่องทางการสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และมีเครื่องมือการจัดการความรู้หลากหลาย ได้แก่การใช้แบบฟอร์มติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่ประยุกต์มาจาก SECI model และการใช้แบบฟอร์มการสรุปสาระการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนประเด็นที่ต้องพัฒนาในการดำเนินงานของงานประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจในการเตรียมการ การพัฒนาเครื่องมือการจัดการความรู้ การพัฒนาคู่มือการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนารูปแบบการประเมินผลเชิงคุณภาพ และการยกย่องชมเชยและให้รางวัล โดยแนวทางดังกล่าวจะนำผลสู่การพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการความรู้, ประกันคุณภาพการศึกษา, การศึกษาพยาบาล

Abstract

The objectives of this research article were to present knowledge management (KM) process and success factors of knowledge management process in educational quality assurance of Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai (BCNC). KM process is managing and organizing knowledge in organization from tacit knowledge originated from human resources and explicit knowledge aiming to increase knowledge accessibility, self development and performance quality among organization's staffs and these processes include knowledge identification, knowledge creation and acquisition, knowledge organization, knowledge codification and refinement, knowledge access, knowledge sharing and learning. Lesson learned from applying KM process showed that good role model of the director in promoting knowledge sharing in workplace, accessible communication, and, using effective tools; SECI model monitoring form and internal audit form are mentioned as important success factors in BCNC knowledge management processes. However, there are 5 indicators/factors that need to improve and develop in BCNC; 1) Staff participation and preparation in transition phase 2) Knowledge management tools 3) Guidebook for quality assurance in education 4) Qualitative methods of KM processes' measurement and 5) Recognition and rewards. Considering these factors may improve efficiency and effectiveness of knowledge management process in educational quality assurance.

Keywords: Knowledge Management Process, Educational Quality Assurance, Nursing Education

บทนำ

สถาบันการศึกษามีภารกิจหลักที่จะต้องปฏิบัติ 4 พันธกิจหลัก คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้ บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งการดำเนินการตามภารกิจ ทั้ง 4 ประการดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิตตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ดังนั้น สถาบันการศึกษาต้องดำเนินการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานตามเกณฑ์คุณภาพ

จากการศึกษาผลการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่ผ่านมานั้น ส่วนใหญ่พบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ความไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของเกณฑ์คุณภาพของผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้คุณภาพ ทำให้การจัดทำรายงานตนเองและรายการหลักฐานไม่สอดคล้องกัน ระบบการบริหารจัดการของสถาบันที่มีการปรับโครงสร้างองค์กรบ่อย ซึ่งส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพของงาน ตลอดจนระบบการเตรียมความพร้อมของบุคลากรสายสนับสนุนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่, 2561) ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนและคณะ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงเลือกใช้แนวคิด การจัดการความรู้ (Knowledge Management) และกระบวนจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาขององค์กร

แนวคิดการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด (ประสิทธิชัย พิบูลรัตน์, 2560); (สิทธิพร ชุลีธรรม และคณะ, 2561) โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาติญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม (ยุภาพร ทองน้อย และมุกดา ดวงพิมพ์, 2561); (วิจารณ์ พานิช, 2559) โดยเป้าหมายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น พัฒนาคนให้มีศักยภาพ และพัฒนาฐานความรู้ขององค์กรหรือหน่วยงาน (วิจารณ์ พานิช, 2557)

องค์ประกอบการจัดการความรู้

การดำเนินการจัดการความรู้นั้น จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการดำเนินการได้อย่างครบถ้วน โดยองค์ประกอบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่สำคัญ (พรพิมล หรรษาภิรมย์โชค, 2550) ได้แก่

1. การเรียนรู้ เป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้ใช้เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม โดยวิธีการเรียนรู้จำแนกได้ตามระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับหน่วยงาน และทักษะการเรียนรู้
2. หน่วยงาน คือวิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัฒนธรรม และกลยุทธ์
3. คน ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ผู้บริหาร บุคลากร และผู้รับบริการ
4. เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น ซึ่งก็คือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับความรู้

กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร โดยอาศัย 3 กระบวนการหลัก คือ การก่อให้เกิดความรู้ การรวบรวมความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ (Ruggles, R., 1997) ซึ่งหากพิจารณากระบวนการตามหลักความสัมพันธ์ขององค์ความรู้ตามกรอบแนวคิด SECI Model ที่สร้างโดยโนนากะ และทาเคอูชิ (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995) จะพบว่าการจัดการความรู้เป็นความสัมพันธ์การหลอมรวมความรู้ในองค์กรระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร โดยเริ่มกระบวนการจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) การสกัดความรู้

ออกจากตัวคน (Externalization) การควบรวมความรู้ (Combination) และการผนึกฝังความรู้ (Internalization) และวนกลับมาเริ่มต้นทำซ้ำที่กระบวนการแรก เพื่อพัฒนาการจัดการความรู้ให้เป็นงานประจำที่ยั่งยืน ใน 4 กระบวนการ ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) S: Tacit to Tacit เป็นกระบวนการที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) ด้วยกัน เป็นการแบ่งปันประสบการณ์แบบเผชิญหน้าระหว่างผู้รู้ เช่น การประชุม การระดมสมอง ที่มาจากความรู้ การเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ แล้วนำมาแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ที่มิใช่เป็นเพียงการอ่านหนังสือ คู่มือ หรือตำรา

2. การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) E: Tacit to Explicit เป็นกระบวนการที่ 2 อธิบายความสัมพันธ์กับภายนอกในการส่งต่อระหว่างความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) กับความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) อาจเป็นการนำเสนอในเวทีวิชาการ หรือบทความตีพิมพ์ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกฝังอยู่ในความรู้ฝังลึกให้สื่อสารออกไปภายนอก อาจเป็นแนวคิด แผนภาพ แผนภูมิ เอกสารที่สนับสนุนให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เรียนรู้ด้วยกันที่เข้าใจได้ง่าย ซึ่งความรู้ฝังลึกจะถูกพัฒนาให้ตกผลึกและถูกกลั่นกรอง แล้วนำไปสู่การแบ่งปัน เปลี่ยนเป็นฐานความรู้ใหม่ที่ถูกนำไปใช้สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ในกระบวนการใหม่

3. การรวบรวมความรู้ (Combination) C: Explicit to Explicit เป็น กระบวนการที่ 3 อธิบายความสัมพันธ์การรวมกันของความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ที่ผ่านการจัดระบบ และบูรณาการความรู้ที่ต่างรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น นำความรู้ไปสร้างต้นแบบใหม่ ไปสร้างสรรค์งานใหม่ ได้ความรู้ใหม่ โดยความรู้ชัดแจ้งได้จากการรวบรวมความรู้ภายในหรือภายนอกองค์กร แล้วนำมารวมกัน ปรับปรุง หรือผ่านกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้ใหม่ แล้วความรู้ใหม่จะถูกเผยแพร่แก่สมาชิกในองค์กร

4. การผนึกฝังความรู้ (Internalization) I: Explicit to Tacit เป็น กระบวนการที่ 4 อธิบายความสัมพันธ์ภายในที่มีการส่งต่อความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) สู่ความรู้ฝังลึก (Tacit knowledge) แล้วมีการนำไปใช้ในระดับบุคคล ครอบคลุมการเรียนรู้และลงมือทำ ซึ่งความรู้ชัดแจ้งถูกเปลี่ยนเป็นความรู้ ฝังลึกในระดับบุคคลแล้วกลายเป็นทรัพย์สินขององค์กร

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานจัดการความรู้ขององค์กรหน่วยงานสามารถประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้ เทคนิค และแนวปฏิบัติที่สถาบันการศึกษานำมาใช้พัฒนางาน และปรับให้เข้ากับความเหมาะสมขององค์กรตามหลักดำเนินการจัดการความรู้ 7 ขั้นตอน (วิจารณ์ พานิช, 2559); (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552); (Ebrahim, M. et al., 2011) ดังนี้

1. การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) การพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องใช้อะไร ปัจจุบันมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด และอยู่ที่ใคร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) การสร้าง แสวงหา รวบรวมความรู้ทั้งภายใน/ภายนอก รักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) การกำหนดโครงสร้างความรู้ แบ่งชนิด ประเภท เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และใช้งานได้ง่าย

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) การทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) การแบ่งปันสามารถทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีที่เป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีที่เป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จัดทำเป็นระบบทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ (Learning) การนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจแก้ปัญหา และทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่องไปอีกระดับหนึ่ง

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการความรู้

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ สามารถใช้กระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process) มาใช้ในการวิเคราะห์การดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้ (อรวรรณ น้อยวัฒน์, 2556); (สำนักงาน กพร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548)

1. การเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมพฤติกรรมของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานให้ยึดแนวการทำงานที่เปิดรับและพร้อมจะสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ พร้อมที่จะแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน มีมุมมองผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในเชิงบวก (สุกิจ ทองพิลา, 2560) เช่น โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ทีม/หน่วยงานที่รับผิดชอบ มีระบบการติดตามและประเมินผล กำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จชัดเจน กิจกรรมการมีส่วน

ร่วมและสนับสนุนจากผู้บริหาร (ที่ทุกคนมองเห็น) การสร้างแรงจูงใจในการจัดการความรู้ถือเป็นก้าวแรกในการดำเนินการจัดการความรู้ ถ้าหากผู้บริหารสร้างแรงจูงใจอย่างถูกวิธี สถาบันอุดมศึกษาก็มีโอกาสสูงที่จะประสบความสำเร็จในการจัดการความรู้ แต่หากก้าวแรกมีการสร้างแรงจูงใจที่ผิดพลาด ก็จะนำไปสู่ความล้มเหลวในการจัดการความรู้ได้ (วิจารณ์ พานิช, 2548) นอกจากนี้ ผู้บริหารองค์กร ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างบรรยากาศการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการถ่ายทอด แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างรวดเร็วจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ขึ้นในองค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยองค์กรในการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำขององค์กรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารของสถานศึกษา (วีระพร วงษ์พานิช และสุเทพ ลิ่มอรุณ, 2555) นอกจากนี้ในการนำองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้นั้น องค์ประกอบด้านผู้นำ 3 องค์ประกอบย่อย คือ ผู้นำที่มุ่งนำการเปลี่ยนแปลง ผู้นำที่มีบทบาทเป็นเพื่อนร่วมงาน และผู้นำที่มีหน้าที่เป็นผู้จัดการ จะสามารถนำองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้สำเร็จ (ศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2550) ส่วนประเด็นสำคัญที่ใช้ในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสร้างสรรค์แนวความคิดในการจัดการความรู้ ได้แก่ ความตั้งใจจริง การเอาชนะอุปสรรค การทำงานให้ผลออกมาดีที่สุด รวมไปจนถึงการเป็นแบบอย่างและการสนับสนุนจากผู้บริหาร (วิไลเลิศ เขียววิมล และคณะ, 2554) ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในขั้นตอนการเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างครอบคลุม ซึ่งน่าจะทำให้การดำเนินการจัดการความรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การสื่อสาร ในการใช้กระบวนการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนางาน การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทุกคนเข้าใจ และมีส่วนร่วมในสิ่งที่องค์กรจะทำ หรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทุกคน เช่น กิจกรรมที่ทำให้ทุกคนเข้าใจถึงสิ่งที่องค์กรจะทำ หรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทุกคนแต่ละคนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านการสื่อสารที่ส่งผลต่อกระบวนการจัดการความรู้ในการพัฒนางานของสถาบันการศึกษานั้น พบว่า การสื่อสาร เป็น 1 ใน 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ขององค์กร ในการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับ แม้ว่าในองค์กรจะมีช่องทางการสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และมีการสนับสนุนเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อประโยชน์ตอการปฏิบัติงานแล้วก็ตาม แต่ในการสื่อสารกับบุคลากรในทุกระดับเพื่อให้เห็นประโยชน์ของการจัดการความรู้ การเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวกยังเป็นประเด็นที่องค์กรยังต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจ การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์เรื่องการจัดการความรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และการสร้างระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการหาช่องทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย

และเปิดกว้างให้บุคลากรทุกระดับสามารถเข้าถึงได้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ การจัดการความรู้ในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการพัฒนางานต่อไป (ดุจแข วงษ์สุวรรณ และคณะ, 2552) ; (วีระพร วงษ์พานิช และสุเทพ ลิ่มอรุณ, 2555)

3. กระบวนการและเครื่องมือ ช่วยให้การค้นหา เข้าถึง ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้สะดวกรวดเร็วขึ้น โดยการเลือกใช้กระบวนการและเครื่องมือขึ้นกับชนิดของความรู้ ลักษณะขององค์กร ลักษณะการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากร หลักการสำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ ต้องดำเนินการอย่าง ง่ายที่สุดไม่เน้นการใช้เครื่องมือหรูหราหรือยุ่งยากเริ่มจากกิจกรรมดี ๆ เช่น Best Practice กิจกรรมกลุ่มสร้างสรรค์ในงานประจำที่มีอยู่แล้วภายในหน่วยงานหรือองค์กรนำมาจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิช่วยกระตุ้น และมี “คุณอำนวย” ช่วยตั้งคำถามเพื่อให้กลุ่มเหล่านั้นนำเสนอกิจกรรมของตนอย่างมีชีวิตชีวา และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทรงพลัง (สำนักงาน กพร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548)

4. การเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญและหลักการของการจัดการความรู้ โดยการเรียนรู้ต้องพิจารณาถึง เนื้อหา กลุ่มเป้าหมาย วิธีการ และการประเมินผล/ปรับปรุง

5. การวัดผล เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีการนำผลของการวัดมาใช้ในการปรับปรุงแผนและการดำเนินการให้ดีขึ้น มีการนำผลการวัดมาใช้ในการสื่อสารกับบุคลากรในทุกระดับให้เห็นประโยชน์ของการจัดการความรู้ และการวัดผลต้องพิจารณาด้วยว่าจะวัดผลที่ขั้นตอนไหน ได้แก่ วัดระบบ (System) วัดที่ผลลัพธ์ (Output) หรือวัดที่ประโยชน์ที่จะได้รับ (Outcome)

6. การยกย่องชมเชยและให้รางวัล เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ โดยข้อควรพิจารณา ได้แก่ ค้นหาความต้องการของบุคลากร แรงจูงใจระยะสั้นและระยะยาว บูรณาการกับระบบที่มีอยู่ตลอดจนการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับกิจกรรมที่ทำในแต่ละช่วงเวลา

การใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา: กรณีศึกษางานพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชนนี เชียงใหม่

การวิเคราะห์สภาพปัญหา

กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยฯ ได้ดำเนินการพิจารณาสภาพปัญหาจากการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีที่ผ่านมา พบประเด็นเกี่ยวกับการขาดความเข้าใจเจตนารมณ์และเกณฑ์คุณภาพของผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ การขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพ เนื่องจากการปรับโครงสร้างองค์กร และการขาดความรู้ความเข้าใจของบุคลากรสายสนับสนุนในการเอื้ออำนวยต่อการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของสถาบันได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และนำเข้าวาระการประชุมการบ่งชี้ความรู้จากคณะกรรมการจัดการความรู้ของวิทยาลัยฯ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ขององค์กร มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย เป้าประสงค์ ระยะเวลาบรรจุในแผนกลยุทธและแผนปฏิบัติการของวิทยาลัยฯ โดยพิจารณาแหล่งที่มาของความรู้มาจากตัวบุคคลผู้เชี่ยวชาญภายในและภายนอกวิทยาลัยฯ ผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ และเครื่องมือ Internal Audit Form ฉบับปีงบประมาณครั้งก่อนที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

วิทยาลัยฯ มีการดำเนินการเตรียมการโดยการร่างจัดตั้งคณะกรรมการจัดการความรู้ พิจารณาถึงความครอบคลุมของตัวแทนบุคลากรของทุกหน่วยงานในองค์กร ทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติทุกระดับ และจัดการประชุมคณะกรรมการจัดการความรู้เพื่อชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานภายในปีงบประมาณ กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบ ระบบการติดตามและประเมินผล และให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในกระบวนการการบ่งชี้ความรู้ที่มาจากการสภาพปัญหาของหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลัก โดยคณะกรรมการทั้งหมดจะช่วยกันวิเคราะห์ความสอดคล้องกับนโยบายขององค์กรและกำหนดเป็นประเด็นการจัดการความรู้ที่จำเป็นออกมา ซึ่งผลการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยฯ พบว่า มีการเปิดโอกาสให้ตัวแทนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จร่วมกัน แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมในการพิจารณาในประเด็นของการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร การกำหนดทีมหน่วยงานที่รับผิดชอบ ระบบการติดตามและระยะเวลาการประเมินผล จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการกำกับติดตามไม่ได้ตามระยะเวลาที่กำหนด อีกทั้งการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ยังพร่องในเรื่องของการสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กรที่จะปลูกฝังแนวคิดที่เอื้อต่อการทำงานการจัดการความรู้ในหลายประเด็น

การเลือกใช้กระบวนการและเครื่องมือในการจัดการความรู้

วิทยาลัยฯ มีการดำเนินกระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่ควบคู่ไปกับกิจกรรมวิพากษ์รายงานการประเมินตนเองของวิทยาลัยฯ ซึ่งเป็นลักษณะที่ช่วยให้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้สะดวกรวดเร็วขึ้น สอดแทรกไปในเนื้อในของงานประจำ และสำหรับเครื่องมือการจัดการความรู้ วิทยาลัยฯ มีการเลือกใช้อย่างหลากหลาย ทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนางานประกันคุณภาพ และเครื่องมือที่ใช้ในการกำกับติดตามการดำเนินงาน โดยมีลำดับการเลือกใช้เครื่องมือในกระบวนการ ดังนี้

1. การใช้เครื่องมือ Internal Audit Form กับประสบการณ์ดำเนินงาน

โดย Internal Audit Form เป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจากแบบตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถาบันพระบรมราชชนก (วิทยาลัยเครือข่ายภาคเหนือในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก,

2562) ที่ได้ผ่านการสังเคราะห์เนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากวิทยาลัยพยาบาลเครือข่ายภาคเหนือ ซึ่งคือวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ถือเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่ผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้นำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานควบคู่กับประสบการณ์ความเชี่ยวชาญของตนเอง (Tacit Knowledge)

2. การใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) ในบางตัวบ่งชี้ที่เปลี่ยนผู้รับผิดชอบใหม่ ได้มีการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้เดิม (Tacit Knowledge) สู่ผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ใหม่ ซึ่งในลำดับขั้นตอนนี้วิทยาลัยฯ ยังขาดความต่อเนื่องในการส่งต่อความรู้จากผู้รับผิดชอบเดิมสู่ผู้รับผิดชอบใหม่ เนื่องจากอุปสรรคของระยะเวลาที่เอื้ออำนวยต่อกัน

3. การประชุมระดมสมอง (Workshop/Brainstorming) ในบางกลุ่มงานที่มีความเข้มแข็งและเอื้ออำนวยต่อระยะเวลา จะมีการประชุมวิเคราะห์การเขียนรายงานประเมินตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความสอดคล้องและมองเห็นรูปแบบการทำงานในภาพรวม เป็นการส่งต่อความรู้ระหว่างตัวบุคคล (Tacit Knowledge)

4. การใช้รูปแบบชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice: CoP) โดยดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจกรรมการวิพากษ์ SAR ในรอบต่าง ๆ โดยผู้วิพากษ์มาจากคณะกรรมการที่แต่งตั้งในหลากหลายงานที่มีประสบการณ์การทำงานที่หลากหลาย รวมถึงเป็นผู้มีประสบการณ์เป็นผู้วิพากษ์งานประกันคุณภาพระดับต่าง ๆ ทั้งจากภายใน และภายนอกวิทยาลัย รวมจนถึงการนำเสนอการวิพากษ์แบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเปิดกว้างมากขึ้นจากผู้ที่มีความสนใจเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรม ถือว่าเป็นการส่งต่อความรู้ระหว่างตัวบุคคล (Tacit Knowledge) เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับเพื่อนสมาชิกในกลุ่มนำไปใช้แก้ปัญหา และพัฒนางานของตนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. การใช้แบบสรุปสาระแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Internal Audit Form วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ซึ่งจะมีวิศวกรความรู้ของวิทยาลัยฯ ช่วยในการจดบันทึกสรุปรายละเอียดส่งต่อผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ แต่ละตัว ซึ่งถือเป็นขั้นตอนเริ่มต้นของการสรุปความรู้จากตัวบุคคล (Tacit Knowledge) ไปสู่ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ในรูปแบบฐานข้อมูล (Knowledge Bases) ที่บุคลากรในองค์กรสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาได้ (วิทยาลัยเครือข่ายภาคเหนือในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก, 2562) ซึ่งในขั้นตอนนี้วิศวกรความรู้ของวิทยาลัยฯ ยังขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในการสกัดความรู้ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้อย่างครบถ้วนทุกตัวบ่งชี้

6. แบบฟอร์มติดตามความก้าวหน้าการจัดการความรู้วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ พัฒนารูปแบบการบันทึกตามหลัก SECI model (งานพัฒนาคุณภาพและจัดการความรู้ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่, 2563) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกำกับ

ติดตามการดำเนินงาน ที่เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนง่ายต่อการใช้งาน และทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันกับคนในองค์กรได้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรวบรวมความรู้

วิทยาลัยฯ ได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ เริ่มจากการสร้างแสวงหา และรวบรวมความรู้จากผู้รับผิดชอบแต่ละตัวบ่งชี้ โดยการให้ผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้นำความรู้ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ภายในตัว ประกอบกับการใช้เครื่องมือ Internal Audit Form ฉบับปีงบประมาณครั้งก่อน นำมาพิจารณาการทำรายงานตัวบ่งชี้ นอกจากนี้มีการสร้างแสวงหา และรวบรวมความรู้ จากผู้เชี่ยวชาญภายในและภายนอกวิทยาลัย โดยดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ในการประชุมวิพากษ์ รายงานผลการประเมินตนเอง รวมถึงการรวบรวมหลักฐานผลการดำเนินงาน นอกจากนี้วิทยาลัยฯ มีการวางแผนการสร้างแสวงหา รวบรวมความรู้จากกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้และกลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพิ่มเติม โดยหลังจากสร้างแสวงหารวบรวมความรู้แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อรักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป

หลังจากดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดำเนินการรวบรวมความรู้ให้เป็นระบบโดยการสรุปเป็นวาระการประชุม หรือทำการสรุปในแบบสรุปสาระแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Internal Audit Form (ดังแสดงในตารางที่ 1) ที่พัฒนามาจากแบบตรวจสอบ (IQUALITY AUDITS) โดยเพิ่มเติมช่องบันทึกข้อเสนอแนะ/แนวปฏิบัติที่ดีจากผู้รับผิดชอบตัวบ่งชี้ และจุดเน้น/สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขที่ได้จากการวิพากษ์จากผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยฯ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการพิจารณาสรุปประเด็นสำคัญในการจัดทำเป็นแนวปฏิบัติ/คู่มือ/Flow chart ต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างแบบสรุปสาระแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Internal Audit From

องค์ประกอบ/ตัวบ่งชี้/มาตรฐาน	ประเด็นการตรวจสอบ	เอกสารหลักฐานร่องรอยการปฏิบัติงาน	ข้อเสนอแนะ/แนวปฏิบัติที่ดีจากผู้รับผิดชอบ	จุดเน้น/สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

นอกจากนี้กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการพัฒนาเครื่องมือ Internal Audit Form ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ที่ได้สรุปจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่าง ๆ มาเป็นรูปแบบของตนเองที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินงานในองค์กร และดำเนินการเพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้โดยการส่งเครื่องมือ Internal Audit Form ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ผ่านช่องทางอีเมลส่วนบุคคล และ Web Site ของวิทยาลัยฯ เพื่อให้บุคลากรของวิทยาลัยสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้ มีการเผยแพร่เครื่องมือ Internal Audit Form ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ในวาระการประชุมประจำเดือนของอาจารย์ รวมถึงเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของวิทยาลัยที่จะดำเนินการเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ และวางแผนการดำเนินการพัฒนาปรับปรุงเป็นคู่มือการ

ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่มีความครอบคลุมรูปแบบการดำเนินงานมากยิ่งขึ้นในอนาคต

การเรียนรู้นำความรู้มาใช้พัฒนางาน

ปัจจุบัน กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการพัฒนารูปแบบการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการใช้เครื่องมือ Internal Audit Form ของวิทยาลัยฯ ในการดำเนินการและการเขียนรายงานประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้ที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ในกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยฯ ได้ใช้แบบฟอร์มติดตามความก้าวหน้าการจัดการความรู้ ที่ได้ประยุกต์ตามหลักโมเดล เซกิ (SECI Model) ของ Nonaka, I. & Takeuchi, H. ในการพัฒนาการจัดการความรู้ให้เป็นงานประจำที่ยั่งยืนโดยการหลอมรวมความรู้ในองค์กรระหว่างความรู้ฝังลึก กับความรู้ชัดแจ้ง เพื่อยกระดับความรู้ให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักร ทั้งนี้การนำหลักการ SECI Model มาประยุกต์ใช้ในการกำกับติดตามผลดำเนินงาน เนื่องจากพบว่าเป็นโมเดลที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบงานประจำขององค์กรที่มีการประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปพร้อมกับการดำเนินงานประจำได้ (Nonaka, I. & Takeuchi, H., 1995)

การประเมินผลการดำเนินงาน

วิทยาลัยฯ มีการนำผลการประเมินคุณภาพมาใช้ในการสื่อสารกับบุคลากรในทุกระดับให้เห็นประโยชน์ของการจัดการความรู้ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของวิทยาลัยฯ แต่อย่างไรก็ตามการวัดผลอาจจะยังไม่มีความชัดเจน กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงได้วางแผนการประเมินผลเชิงคุณภาพในรูปแบบ Focus group และวิเคราะห์ด้วยผลการวิจัยต่อไปในอนาคต เพื่อมาใช้ในการปรับปรุงแผนและการดำเนินการด้านการพัฒนาคุณภาพให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ หลังเสร็จสิ้นการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า วิทยาลัยฯ ยังขาดระบบการยกย่องชมเชยและให้รางวัลอย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงการสื่อสารให้ทราบในการประชุมพูดกล่าวชมเชยผลการดำเนินการในภาพรวม หรือระบุถึงบางกลุ่มงานที่มีผลการดำเนินงานที่เด่นชัดภายหลังรับทราบผลการประเมินคุณภาพจากสถาบันต่าง ๆ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่, 2561) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาการดำเนินงานในองค์ประกอบนี้ต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

1. ผู้บริหารองค์กร เป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างบรรยากาศการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการถ่ายทอด แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ได้อย่างรวดเร็วจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ขึ้นในองค์กร

2. การสื่อสารในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทุกคนเข้าใจ และมีส่วนร่วมในสิ่งที่องค์กรจะทำ หรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับทุกคน โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินการจัดการความรู้ ซึ่งในการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยฯ พบว่ามีการสื่อสารหลายช่องทาง และหลายรูปแบบภายในองค์กร ได้แก่ การจัดประชุมทั้งระดับผู้บริหาร เพื่อวางแผนการดำเนินงานตามระบบและกลไกการดำเนินงานของงานพัฒนาคุณภาพและประชุมประจำเดือน เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานทั้งเรื่องระบบและกลไกการดำเนินงานของงานพัฒนาคุณภาพ แผนการดำเนินการ ระยะเวลาดำเนินการช่วงต้นปีงบประมาณ และรายงานผลการดำเนินงานของ แต่ละกลุ่มงานตามรอบ 6 และ 12 เดือน มีการให้บุคลากรในกลุ่มงานแจ้งผลการดำเนินงานผ่านแบบฟอร์มรายงานความก้าวหน้าการจัดการความรู้เมื่อสิ้นสุดแต่ละระยะ และการสื่อสารผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะจัดปลายปีงบประมาณ สำหรับการสื่อสารเผยแพร่สู่บุคคลภายนอกทำการเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่ดี คู่มือ หรือ Flow Chart ผ่านทางเว็บไซต์ (Web Site) ของวิทยาลัยฯ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในช่วงพัฒนาช่องทางสื่อสารเป็นเว็บบอร์ด (Web Bord) เพื่อเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารให้กว้างไกลมากขึ้น

3. มีกระบวนการและเครื่องมือการจัดการความรู้หลากหลาย ทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนางานประกันคุณภาพ และเครื่องมือที่ใช้ในการกำกับติดตามการดำเนินงาน การใช้แบบฟอร์มติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาที่ประยุกต์มาจาก SECI model และการใช้แบบฟอร์มการสรุปสาระการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุป

จากการถอดบทเรียนการใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ครั้งนี้ ถึงแม้ว่าจะใช้กระบวนการจัดการความรู้ครบทั้ง 7 ขั้นตอนในการดำเนินการ อย่างไรก็ตามยังพบประเด็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการความรู้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่ในเรื่องของการมีส่วนร่วมและการสร้างแรงจูงใจในเตรียมการจัดการความรู้ การปรับกระบวนการทั้งกระบวนการส่งต่อความรู้อย่างต่อเนื่องในระบบพี่เลี้ยง การสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการประชุมระดมสมอง การเพิ่มศักยภาพของวิศวกรความรู้ในการสกัดความรู้ การปรับปรุงคู่มือการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาเชิงคุณภาพ รวมถึงการยกย่องชมเชยและให้รางวัล ทั้งนี้เชื่อว่าหากองค์กรได้ดำเนินการพัฒนาตามประเด็นดังกล่าว จะส่งผลให้เกิดการพัฒนางานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ดียิ่งขึ้น พัฒนาคน คือ ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และพัฒนาฐานความรู้ขององค์กร ซึ่งจะช่วยทำให้องค์กรมีศักยภาพในการฟันฝ่าความยากลำบากหรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนในองค์กรที่จะปลูกฝังแนวคิดที่เอื้อต่อการทำงานการจัดการความรู้

2. พัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อเป็นวิศวกรความรู้อย่างมีคุณภาพ

3. กำหนดระบบและกลไกในการส่งต่อความรู้จากผู้รับผิดชอบเดิมสู่ผู้รับผิดชอบใหม่ให้ชัดเจน

4. การพัฒนาเครื่องมือการจัดการความรู้และการพัฒนาปรับปรุงคู่มือการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

5. การพัฒนารูปแบบการประเมินผลเชิงคุณภาพ

6. สนับสนุน ยกย่องชมเชย และให้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2561). แผนพัฒนาคุณภาพและปรับปรุงแก้ไข (Improvement plan). เชียงใหม่: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2561). แผนพัฒนาคุณภาพและปรับปรุงแก้ไข (Improvement plan). เชียงใหม่: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่.

งานพัฒนาคุณภาพและจัดการความรู้ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. (2563). คู่มือการดำเนินการจัดการความรู้ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2563. เชียงใหม่: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่.

ดุจแข วงษ์สุวรรณ และคณะ. (2552). การจัดการความรู้ในหนวยงานของมหาวิทยาลัยมหิดล. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประสิทธิชัย พิบูลรัตน์. (2560). การเปลี่ยนผ่านของการจัดการความรู้. วารสารวิชาการ กสทช, 2(2017), 116-133.

พรพิมล หรรษาภิรมย์โชค. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก. หน้า 124-128 (1 พฤษภาคม 2562).

ยุภาพร ทองน้อย และมุกดา ดวงพิมพ์. (2561). การจัดการความรู้มุ่งสู่นวัตกรรมบริการในยุค Library of Thing. วารสารข่ายงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค, 5(2), 159-168.

วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

_____. (2557). การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่. สถาบันสงเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2563 จาก http://123.242.165.136/document_file/ Article/N0001528/1097206195-1.pdf

_____. (2559). ขอบฟ้าใหม่ในการจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

วิทยาลัยเครือข่ายภาคเหนือในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. (2562). คู่มือแบบตรวจสอบคุณภาพ Internal Audit Form ในวิทยาลัยเครือข่ายภาคเหนือในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. ใน โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีด้านการประกันคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการจัดการความรู้ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง ร่วมกับวิทยาลัยเครือข่ายภาคเหนือในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง.

วิไลเลิศ เขียววิมล และคณะ. (2554). ศึกษาสถานการณ์การดำเนินการจัดการความรู้ของวิทยาลัยในสังกัด พระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุข. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 21(1), 96-105.

วีระพร วงษ์พานิช และสุเทพ ลิ่มอรุณ. (2555). ปัจจัยองค์กรในการจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ. วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 4(1), 237-246.

ศันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2550). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงาน กพร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). คู่มือการจัดการความรู้: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2563 จาก http://203.157.7.7/KM/blog/myfile/1354851866.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: ก.พลพิมพ์ จำกัด.

สิทธิพร ชุลีธรรม และคณะ. (2561). รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารการบริหารปกครอง, 7(1), 129-150.

สุกิจ ทองพิลา. (2560). ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของอาจารย์วิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 10(3), 83-97.

อรวรรณ น้อยวัฒน์. (2556). มุมการจัดการความรู้. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2563 จาก https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book56_4/km.html

Ebrahim, M. et al. (2011). Development of Conceptual Framework for Knowledge Management Process. Journal of Modern Accounting and Auditing, 7(8), 864-877.

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The Knowledge Creating Company. Retrieved May 1 , 2020, from https://books.google.co.th/bookshl=th&lr=&id=tmziBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&ots=pcaBPYEAE&sig=kMO_PSMJgbYeLDXni2xaQR5LsTM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Ruggles, R. (1997). Knowledge Management Tools. London: Routledge.

ความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา*

THE HAPPINESS OF THE ELDERLY IN THE RURAL AREAS OF NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

สุชาดา วงศ์สวาสดิ์
Suchada Wongsawat
วิไลพร รังควัต
Viliporn Runkawatt
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา
Boromarajonani College of Nursing Nakhonratchasima, Thailand
E-mail: suchada@knc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสุขของผู้สูงอายุ ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุจำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .66 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .74 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขอยู่ในระดับมากกว่าคนทั่วไป โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน รองลงมา มั่นใจว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัย และรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา ตามลำดับ ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุข คือ การเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ รองลงมาคือ การอยู่กับครอบครัว มีลูกหลานดูแล และการได้ทำงาน ตามลำดับ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข คือ การประพฤติตนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ กตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน รับฟังความเห็นของผู้อื่น และมีวินัย รองลงมาคือ มีความขยันหมั่นเพียร ทำมาหากินอย่างสุจริต และหมั่นศึกษาหาความรู้ เพราะเป็นต้นทุนสำคัญที่จะทำให้มีอาชีพและมีรายได้ ตามลำดับ จากการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สมาชิกในครอบครัวนับว่ามีบทบาทสำคัญ ควรดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุด้วยความเข้าใจ สังคมควรให้โอกาสผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพเพื่อให้มีรายได้ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและรู้สึกมีคุณค่า

คำสำคัญ: ความสุข, ผู้สูงอายุ, ชนบท

---

* Received 11 March 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

Abstract

The Objectives of this research article were to study the happiness level of the elderly, the factors that make the elderly happy, and ways to live a happy life of the elderly in the rural area of Nakhon Ratchasima Province. The subjects were 400 elderly, which were obtained by the multistage sampling method. The research instrument was a questionnaire that was approved for content validity and reliability (IOC = .66 - 1.00, Cronbach's alpha coefficient = .74). Data were analyzed for frequency distribution, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results showed that the elderly felt the highest level of happiness on were having a good relationship with their neighbors, followed by ensuring that the residential community is security, and being able to help others solve problems, respectively. The factors that make the elderly the happiest included going to the temple, listening to the Dharma, making merit, praying to the monks, followed by happiness from being with family and grandchildren, and being happy with work, respectively. As for the ways to live a happy life, most elderly had suggested that one should behave as a good person, namely, be honest, grateful, humble, respectful and disciplined in life, followed by diligence, determination to work, and keep on seeking knowledge, because knowledge is an important cost for making a career and earning, respectively. Based on the findings of the happiness of the elderly, it is suggested that, in order for the elderly to live happily, family members play an important role. They should give time and take care of the elderly with understanding. Society should provide opportunities for the elderly to work according to their potential, have a market to support the product to increase income, as well as encourage the elderly to participate in various activities, to create pride and feel valuable.

Keywords: Happiness, Elderly, Rural Area

บทนำ

ภาวะประชากรสูงอายุเป็นแนวโน้มที่สำคัญของศตวรรษที่ 21 โดย 1 ใน 9 ของประชากรโลกมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเป็น 1 ใน 5 ในปี 2593 หรืออีก 30 ปีข้างหน้า สำหรับประเทศไทยจากการสำรวจประชากรสูงอายุพบว่าผู้สูงอายุหรือผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยปี 2537 มีจำนวนผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ ปี 2545 และปี 2550 มีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4

และ 10.7 ตามลำดับ ในปี 2554 เป็นร้อยละ 12.2 และในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.7 ทำให้ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และคาดว่าในปี 2564 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบรูณ์ ซึ่งจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 20 หรือ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด การมีประชากรสูงอายุมากถือเป็นความสำเร็จของการพัฒนาความก้าวหน้าทางการแพทย์การดูแลสุขภาพ การศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ที่ดี แต่ประชาชนทุกหนทุกแห่งต้องสูงวัยอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความมั่นคง และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2559), (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561), (Guzman J. M., et al., 2012) ดังยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน โดยมีการรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพในทุกมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม เป็นกำลังของการพัฒนาเพื่อส่วนรวม เพิ่มคุณค่าของผู้สูงอายุและดำรงชีวิตอย่างความสุข (สำนักเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

ความสุขสำหรับบุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สูงอายุมักมีความสุขลดลงได้ง่ายกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตหลายด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ หรือสังคม รวมทั้งยังมีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตมากกว่าวัยอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากความเสื่อมของร่างกาย ความเจ็บป่วย หรือสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนไป ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องปรับตัวและเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะทำให้มีความสุขในวัยสูงอายุ คือ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นธรรมชาติของวัยนี้ เช่น สูญเสียสมรรถภาพทางกาย ลูกหลานจากไปมีครอบครัวหรือทำงาน ทำให้ต้องอยู่ตามลำพัง การดูแลสุขภาพอนามัยให้ถูกต้อง การออกกำลังกายให้เหมาะสมกับวัย การพักผ่อนหย่อนใจและทำงานอดิเรกเพื่อความเพลิดเพลินใจ ทำจิตใจให้เบิกบาน รู้จักสร้างอารมณ์ขัน มีความเข้าใจต่อสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การรู้จักออมในขณะที่ยังทำงานมีรายได้เพื่อเก็บไว้ใช้คราวจำเป็น พัฒนาทักษะการเข้าสังคมเพื่อกระตุ้นสมองและความจำ เช่น ปลูกต้นไม้ เข้าร่วมชมรมผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมสังคม ไปวัดทำบุญ ศึกษาและปฏิบัติธรรม รวมทั้งบุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิดมีส่วนสำคัญมากที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้อยู่อย่างมีความสุข โดยการให้เกียรติ ให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจ รู้สึกว่ายังมีความสำคัญ สามารถที่จะดำเนินชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างมีความสุข (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560); (จิตติยา สมบัติบูรณ์และคณะ, 2562); (สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญสุดา บุญทศ และขนิษฐา นันทบุตร พบว่าความสุขของผู้สูงอายุคือ สุขที่มีลูกหลานดี สุขที่ไม่ป่วยไข้ มีรายได้ ได้ไปวัดทำบุญ ได้ทำประโยชน์ และพึงพอใจในตนเอง (ขวัญสุดา บุญทศ และขนิษฐา นันทบุตร, 2560) และการศึกษาของวรรณวิสาข์ ไชยโย พบว่าความสุขของผู้สูงอายุคือ การมีสุขภาพร่างกายที่ดี มีจิตใจสดชื่น มีความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน ได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และได้ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (วรรณวิสาข์ ไชยโย, 2555)

จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล (ร้อยละ 58.8 และ 41.2 ตามลำดับ) โดยผู้สูงอายุนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีความสุขในระดับมากร้อยละ 53.1 รองลงมาระดับปานกลางร้อยละ 33.5 และระดับมากที่สุดร้อยละ 10 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) สอดคล้องกับการศึกษาของ วิรดา อรรถเมธากุล และวรรณี ศรีวิลัย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตชนบทส่วนใหญ่มีความสุขอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้การอาศัยในชนบทมีผลต่อความสุขของผู้สูงอายุ (วิรดา อรรถเมธากุล และวรรณี ศรีวิลัย, 2556) โดยจากการศึกษาความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนชนบทไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและสังคมของ ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ พบว่าวิถีชีวิตของคนชนบทยังคงรักษารูปแบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม การประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมคล้ายที่เป็นมาในอดีต การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชนบทยังพบเห็นได้ทั่วไป ความเอื้อเฟื้อมีน้ำใจแบ่งปันกันยังเป็นสิ่งที่ครัวเรือนในชนบทปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นนิจ ความเอาใจใส่และดูแลซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้าน ไปจนกระทั่งการช่วยเหลือกันและกันในการดูแลรับส่งไปยังสถานพยาบาล หากแต่ประชากรวัยแรงงานมีการย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในเมือง ทำให้ในชนบทเหลือเพียงผู้สูงอายุและเด็กเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในชนบทในการมีปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันในครอบครัวลดลง (ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ, 2559) สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรสิทธิ์ ไกรสิน ที่พบว่าสภาพปัจจุบันของครอบครัวชนบทอีสานได้เปลี่ยนแปลงขนาดของครอบครัวที่เล็กลง ทำงานต่างถิ่นมากขึ้น บรรยากาศในครอบครัวที่เคยอบอุ่นมีสมาชิกอยู่พร้อมเพียงกลับเงียบเหงาเหลือแต่ผู้สูงอายุและเด็ก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบเชิงลบมากว่าเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ (สุรสิทธิ์ ไกรสิน, 2562)

จากการที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ประชากรกลุ่มผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีอายุยืนยาวขึ้น โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท อีกทั้งเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายที่ทำให้ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องเผชิญและปรับตัวไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และครอบครัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสุขในผู้สูงอายุ จึงเป็นที่มาที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงความสุขของผู้สูงอายุในชนบทว่ามีความสุขเพียงใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และมีแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขอย่างไร โดยทำการศึกษากับผู้สูงอายุในชนบทของจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดของประทศไทย เมื่อไม่นับรวมกรุงเทพมหานคร โดยมีผู้สูงอายุร้อยละ 19.1 ของประชากรทั้งหมด จึงจัดเป็นจังหวัดที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (มีผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20) และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 74.1 อาศัยอยู่ในชนบท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาให้

ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิต สอดคล้องกับบริบทและความปรารถนาของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยที่เป็นผู้สอนนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา จะได้องค์ความรู้จากสภาพจริง สำหรับนำไปถ่ายทอดให้กับนักศึกษาพยาบาล ที่ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาและเมื่อจบการศึกษาจะกลับไปทำงานในสถานบริการสาธารณสุขของจังหวัดนครราชสีมา ได้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติต่อผู้สูงอายุให้มีความสุขด้วยความเอื้ออาทร เข้าใจในบริบท และความปรารถนาของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผลการวิจัยยังเป็นแนวทางให้กับบุคคลทั่วไปได้นำไปใช้ในดำเนินชีวิตให้มีความสุข และดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุในครอบครัวหรือในชุมชนให้มีความสุขในชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมามีความสุข
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีชื่ออยู่ใน ทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในชนบทของจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 352,167 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power โดยกำหนดอำนาจในการทดสอบที่ระดับ 0.95 กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกำหนดขนาดอิทธิพลอยู่ในช่วงปานกลาง คือ 0.25 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น จำนวน 400 คน เพื่อทดแทนกรณีกลุ่มตัวอย่างถอนตัวออกจากโครงการวิจัย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยการเลือกตัวอย่างแต่ละขั้นตอนจะใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยตารางเลขสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามสำหรับประเมินความสุขของผู้สูงอายุตามดัชนีชี้วัดความสุขคนไทย (Thai Happiness Indicators: THI - 15) พัฒนาโดย อภิชัย มงคล และคณะ (อภิชัย มงคล และคณะ, 2544) กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข มีคำถามทั้งหมด 15 ข้อ

เป็นคำถามเชิงบวก 12 ข้อ และคำถามเชิงลบ 3 ข้อ แต่ละข้อให้คะแนนตั้งแต่ 0 - 3 คะแนน มีคะแนนเต็ม 45 คะแนน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

โดยคำถามเชิงบวกมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ มากที่สุด, มาก, เล็กน้อย, ไม่เลย ให้คะแนน 3, 2, 1 และ 0 คะแนน ตามลำดับ ส่วนคำถามเชิงลบมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ มากที่สุด, มาก, เล็กน้อย, ไม่เลย ให้คะแนน 0, 1, 2 และ 3 คะแนน ตามลำดับ

เมื่อรวมคะแนนทุกข้อแล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

0 - 26 คะแนน หมายถึง มีความสุขน้อยกว่าคนทั่วไป

27 - 32 คะแนน หมายถึง มีความสุขเท่ากับคนทั่วไป

33 - 45 คะแนน หมายถึง มีความสุขมากกว่าคนทั่วไป

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดที่ให้ผู้สูงอายุเขียนตอบได้อย่างอิสระ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ท่านมีความสุข และ 2) ท่านมีแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขอย่างไร

แบบสอบถามในการวิจัยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item - Objective Congruence: IOC) ได้ข้อคำถามที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง .66 - 1.00 และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .74

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างตามนัดหมาย ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลจะทำการชี้แจงรายละเอียดของการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างและรายละเอียดของแบบสอบถามทั้งหมด ให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจก่อนตอบแบบสอบถาม สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกในการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองในส่วนที่เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปและคำถามสำหรับประเมินความสุข จะอ่านคำถามให้ผู้สูงอายุฟังทีละข้อพร้อมทำการบันทึกคำตอบทีละข้อลงในแบบสอบถาม สำหรับส่วนเป็นข้อคำถามปลายเปิดหากผู้สูงอายุไม่สะดวกในการเขียนตอบด้วยตนเอง จะอ่านคำถามให้ฟังทีละข้อ แล้วทำการจดบันทึกคำตอบทีละข้อลงในแบบสอบถาม จากนั้นอ่านทวนคำตอบที่จดบันทึกให้ผู้สูงอายุฟัง เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาและรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา เอกสารรับรองเลขที่ COA No.001/2562 โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจะได้รับการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการ

วิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการวิจัย และการเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปตามความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะถอนตัวจากการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ไม่มีการระบุชื่อหรือที่อยู่ของกลุ่มตัวอย่างในแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นความลับ รวมทั้งผลการวิจัยจะเสนอในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุและระดับความสุขของผู้สูงอายุโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลจากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวทางของ เอื้อมพร หลินเจริญ ด้วยการจำแนกคำหรือข้อความในเนื้อหาสาระที่ได้จากการตอบคำถามปลายเปิด ซึ่งมีความครอบคลุมคำหรือข้อความอื่น ๆ ที่มีอยู่ในคำตอบ จากนั้นนับความถี่ของคำหรือข้อความที่จำแนกไว้ แล้วทำการสรุปบรรยายข้อมูลที่จำแนกได้ (เอื้อมพร หลินเจริญ, 2555)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวน 400 คน พบว่าเป็นเพศหญิงร้อยละ 67.8 และเป็นเพศชายร้อยละ 32.2 มีอายุระหว่าง 60 - 96 ปี อายุเฉลี่ย 70.8 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้น (60 - 69 ปี) ร้อยละ 51.8 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุวัยกลาง (70 - 79 ปี) ร้อยละ 29.8 และเป็นผู้สูงอายุวัยปลาย (80 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 18.5 มีสถานภาพคู่มากที่สุดร้อยละ 70.8 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรสหรือบุตรหลานร้อยละ 86.8 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 83.5 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดร้อยละ 47 รองลงมาว่างงานร้อยละ 40 และประกอบอาชีพอื่นร้อยละ 13 ผู้สูงอายุมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 2,173.75 บาท (SD = 3,682.1) โดยส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือนร้อยละ 60.8 รองลงมามีรายได้ระหว่าง 1,001 - 5,000 บาท ร้อยละ 32 และมีรายได้มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไปร้อยละ 7.2 ตามลำดับ

จากการศึกษาระดับความสุขของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่มีความสุขอยู่ในระดับมากกว่าคนทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมา มีความสุขอยู่ในระดับเท่ากับคนทั่วไปร้อยละ 17.2 และมีความสุขอยู่ในระดับน้อยกว่าคนทั่วไปร้อยละ 2.8 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสุขของผู้สูงอายุเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน (M = 2.77, SD = 0.48) รองลงมา มั่นใจว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัย (M = 2.75, SD = 0.53) และรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา (M = 2.69, SD = 0.56) ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามระดับความสุข

ระดับความสุข	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่าคนทั่วไป (0 – 26 คะแนน)	11	2.8
เท่ากับคนทั่วไป (27 – 32 คะแนน)	69	17.2
มากกว่าคนทั่วไป (33 – 45 คะแนน)	320	80.0
รวม	**400**	**100.0**

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสุขของผู้สูงอายุจำแนกรายข้อ (n = 400)

รายการ	M	SD
1. ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน	2.77	0.48
2. ท่านมั่นใจว่าชุมชนที่ท่านอยู่อาศัยมีความปลอดภัยต่อท่าน	2.75	0.53
3. ท่านรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา	2.69	0.56
4. ท่านสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ด้วยตัวท่านเอง	2.62	0.66
6. ท่านรู้สึกภูมิใจในตนเอง	2.58	0.61
5. ท่านมีเพื่อนหรือญาติพี่น้องคอยช่วยเหลือท่านในยามที่ท่านต้องการ	2.57	0.72
6. ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านไร้ค่า ไม่มีประโยชน์	2.54	0.84
7. ท่านพึงพอใจในรูปร่างหน้าตาของท่าน	2.45	0.68
8. ท่านมีโอกาสได้พักผ่อนคลายเครียด	2.40	0.77
9. ท่านมีความสุขกับการริเริ่มงานใหม่ ๆ และมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ	2.39	0.74
10. ท่านรู้สึกประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้าในชีวิต	2.37	0.72
12. ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีความสุข	2.31	0.73
11. ท่านมั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต	2.20	0.88
14. ถ้าสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ท่านไม่รู้สึกหงุดหงิด	1.94	0.89
15. ท่านต้องไปรับการรักษาพยาบาลเสมอๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและทำงานได้	1.76	0.99

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุข คือ การได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ รองลงมาคือ การได้อยู่กับครอบครัวและมีลูกหลานดูแล และการได้ทำงาน ตามลำดับ ดังรายละเอียดในแต่ละปัจจัย ดังนี้

1. การได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ (262 คน) โดยทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น รักษาศีล ตักบาตร ปฏิบัติธรรม อ่านหนังสือธรรมะ ดูแลพระสงฆ์ ทำความสะอาดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับวัด ดังตัวอย่างคำกล่าว *“มีความสุขที่ได้ปฏิบัติธรรม เข้าวัดทำบุญ อ่านหนังสือธรรมะ ทำให้ใจสงบเมื่อเจออุปสรรคต่าง ๆ” “ความสุขในวัยสูงอายุ คือการทำบุญ สวดมนต์เย็น เข้าวัดฟังธรรม รักษาศีล”*

2. การได้อยู่กับครอบครัวและมีลูกหลานดูแล (247 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขเมื่อได้อยู่กับครอบครัวและลูกหลาน มีลูกหลานคอยดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ และลูกหลานที่จากบ้านไปทำงานหรือแยกครอบครัวไปแล้วได้กลับมาเยี่ยม ดังตัวอย่างคำกล่าว *“มีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัวและลูกหลาน ลูกหลานดูแลอย่างดี ยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็พาไปรักษา” “มีความสุขเวลาลูกหลานมาหา มาเล่นด้วย มาคอยดูแล”*

3. การได้ทำงาน (235 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำงานตามกำลังความสามารถ เพราะทำให้รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า ได้ใช้ชีวิต ทำให้มีรายได้ยังชีพ และไม่อยากให้ตนเองว่าง เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำขนม ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ทอผ้า ทอเสื่อ ทำเครื่องจักสาน ดังตัวอย่างคำกล่าว *“ได้ทำงานแล้วมีความสุข ได้ทอเสื่อจักสาน ทำให้มีรายได้จุนเจือครอบครัว” “มีความสุขที่ได้ทำสวน ทำบ่อเลี้ยงปลา ทำให้ได้เดินได้ใช้ชีวิต” “มีความสุขที่ได้ทำมาหากิน เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ตามประสาคนแก่กับคู่ชีวิต”*

4. การที่ลูกหลานประสบความสำเร็จในชีวิต (229 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่เห็นลูกหลานสำเร็จการ ศึกษา มีงานทำ เป็นคนดีของสังคม และช่วยเหลือญาติพี่น้อง ดังตัวอย่างคำกล่าว *“มีความสุขที่เห็นลูกหลานเรียนจบมีงานทำ ลูกหลานมีอยู่มีกิน ช่วยเหลือญาติพี่น้อง” “มีความสุขที่ลูกเต้าเป็นคนดี รักกันดี ไม่ทะเลาะกัน ได้ประกอบอาชีพที่ดี เป็นฝั่งเป็นฝา” “มีลูกเป็นผลสำเร็จ ถึงจะลำบากก็คิดว่าถึงยังไงก็ต้องส่งลูกเรียนหนังสือ และวันที่มีความสุขในชีวิตก็คือ การเห็นลูก ๆ ประสบความสำเร็จ เรียนจบ มีงานมีการทำ”*

5. การพักผ่อน ท่องเที่ยว และทำกิจกรรมที่ชอบ (221 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้พักผ่อน ได้ไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งการไปด้วยตนเองและไปกับลูกหลาน รวมทั้งได้ทำกิจกรรมในวันว่างที่ชอบ เช่น ขับรถเที่ยว ปั่นจักรยาน ดูทีวี ฟังวิทยุ ดูหนัง ฟังเพลง ดังตัวอย่างคำกล่าว *“มีความสุขที่ได้พักผ่อน ชอบดูหนัง ฟังเพลง” “มีความสุขที่ได้ไปเที่ยว ชอบขับรถไปเที่ยวในที่ที่อยากไป และมีความสุขที่ลูกหลานพาไปเที่ยว”*

6. การได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม (218 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยงานที่วัด โรงเรียน หรือกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ ดังตัวอย่างคำกล่าว *“มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือส่วนรวมทั้งที่วัด โรงเรียน และเป็นกรรมการตามที่ได้รับเชิญ บางทีขอสมัครเอง” “มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยงานบุญ เท่าที่ทำได้”*

7. การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ (192 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังตัวอย่างคำกล่าว *“สิ่งที่ทำให้มีความสุข คือ การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพร่างกายแข็งแรงดี” “มีความสุขที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ช่วยเหลือตัวเองได้”*

8. การมีกินมีใช้และไม่มีหนี้สิน (181 คน) ผู้สูงอายุมีความสุขที่มีเงินพอใช้จ่าย ไม่มีหนี้สิน ใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียง และเรียบง่าย ดังตัวอย่างคำกล่าว *“สิ่งที่ทำให้ชีวิตมี*

ความสุขคือ การมีกิน มีเงินใช้ ไม่มีหนี้สิน และไม่ทำให้ลูกหลานเดือดร้อน" "มีความสุขที่ไม่มีหนี้ พออยู่พอกิน ไม่เบียดเบียนคนอื่น"

9. การได้พบปะพูดคุยกับผู้อื่น (173 คน) ไม่ว่าจะเป็นการคุยกับเพื่อนบ้านหรือเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน เพื่อสอบถามสารทุกข์สุกดิบและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างคำกล่าว *"มีความสุขที่ได้คุยกับเพื่อนบ้าน มีเพื่อนบ้านมาเยี่ยม ญาติพี่น้องมาหาได้พูดคุยกัน" "มีความสุขที่ได้นั่งคุยกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันได้ถามสารทุกข์สุกดิบกัน ส่วนใหญ่เจอกันที่วัดตอนไปทำบุญ บางที่ก็ไปหากันที่บ้าน"*

10. การทำใจให้สบายไม่เครียด (168 คน) ผู้สูงอายุมีวิธีในการทำจิตใจให้มีความสุขและจัดการกับความเครียด เช่น ไม่อิจฉาใคร พอใจในสิ่งที่เป็น มีอารมณ์ขัน รู้จักปล่อยวาง ดังตัวอย่างคำกล่าว *"ความสุขอยู่ที่จิตใจ ใจสุขก็สุข สุขหรือทุกข์ถือเป็นเรื่องธรรมดา ใช้ชีวิตในวัยสูงอายุให้มีความสุข อย่าไปคิดอะไรมาก ทำใจให้สบาย มีปัญหาอะไรก็ค่อยคิดค่อยแก้กันไป" "ไม่คิดอิจฉาใคร พอใจในสิ่งที่เป็น สนุกสนานเฮฮา มีเรื่องมากระทบนิดหน่อย ก็ถืออุเบกขา รู้จักให้อภัย รู้จักปล่อยวาง แล้วจะมีความสุข"*

จากการศึกษาแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีแนวทางที่สอดคล้องกันมากที่สุด คือ การประพฤติตนเป็นคนดี รองลงมาคือ มีความขยันหมั่นเพียร ทำมาหากินอย่างสุจริต และหมั่นศึกษาหาความรู้ เพราะความรู้เป็นต้นทุนสำคัญที่จะทำให้มีอาชีพและมีรายได้ตามมา ตามลำดับ ดังรายละเอียดในแต่ละแนวทาง ดังนี้

1. ประพฤติตนเป็นคนดี (286 คน) กล่าวคือ ให้มีความซื่อสัตย์ กตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ รับฟังความเห็นของผู้อื่น และมีวินัยในการใช้ชีวิต จะทำให้ชีวิตมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้า เป็นที่รักของคนรอบข้าง ดังตัวอย่างคำกล่าว *"ให้รู้จักกาลเทศะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง และเป็นคนดีของสังคม" "ให้ทำแต่ความดี เป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในการใช้ชีวิต"*

2. มีความขยันหมั่นเพียร ทำมาหากินอย่างสุจริต (277 คน) โดยให้มีความรับผิดชอบ อดทน ตั้งใจทำงาน ทำทุกอย่างให้ดีที่สุด และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ดังตัวอย่างคำกล่าว *"ให้รู้จักทำมาหากิน ไม่นอกลู่นอกทาง ทำงานด้วยความตั้งใจ อย่าท้อเมื่อเจออุปสรรค ให้พยายามทำให้ดีที่สุด" "ให้ขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพที่สุจริต จะได้มีอยู่มีกิน ลำบากตอนนี้ดีกว่าไปลำบากยามชรามากแล้ว"*

3. หมั่นศึกษาหาความรู้ (268 คน) เพราะความรู้เป็นต้นทุนสำคัญที่จะทำให้มีอาชีพและมีรายได้ตามมา ดังตัวอย่างคำกล่าว *"ให้หมั่นศึกษาหาความรู้ จะทำให้มีอาชีพที่ดีและก้าวหน้าในการงาน" "ให้ขยันศึกษาหาความรู้เพราะเป็นต้นทุนสำคัญที่จะทำให้ชีวิตเรามีความมั่นคง มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัว"*

4. ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (259 คน) ควรอยู่อย่างพอเพียง พอกิน พอใช้ รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด และอดออม เพื่อจะได้มีเงินไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น ดังตัวอย่างคำกล่าว

“ให้ใช้ชีวิตอย่างพอดี ถ้ารู้จักพอเพียง สิ่งที่เรามีอยู่ก็เป็นสิ่งที่ดีที่สุดแล้ว” “ให้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง กินอยู่เท่าที่มี ไม่แสวงหาความอยากมีอยากได้เกินตัว ให้รู้จักประหยัดอดออม จะได้มีเงินไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น เพราะยิ่งแก่ตัวไปก็จะทำอะไรลำบาก”

5. มีจิตใจดี เข้มแข็ง มีสติ และรักใคร่สามัคคีกัน (252 คน) โดยให้รู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป มีความพอใจในชีวิต ภูมิใจในสิ่งที่มี และมีอารมณ์ขัน ดังตัวอย่างคำกล่าว *“ให้เป็นคนดี มีจิตใจเมตตา ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ใช้ชีวิตอย่างมีสติ มีความรักใคร่สามัคคีกัน และมีอารมณ์ขันบ้างจะได้เครียดน้อยลง” “ให้มีจิตใจดี ภูมิใจในสิ่งที่มี รู้จักปล่อยวาง เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต และ*
อย่าไปยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ มากนัก”

6. รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม (243 คน) การอยู่ร่วมกันในสังคมให้รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และแบ่งปันกัน จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังตัวอย่างคำกล่าว*“ให้รู้จักช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน และมีน้ำใจ เช่น ช่วยออกแรง บริจาค หรือแบ่งข้าวปลาอาหารที่เรามีให้กัน”*
“ให้รู้จักช่วยเหลือสังคม ทำสิ่งที่มีประโยชน์ให้ชุมชน เมื่อมีโอกาสควรทำในสิ่งที่ทำได้อย่างเต็มที่”

7. หมั่นทำบุญและปฏิบัติตามหลักศาสนา (240 คน) การเข้าวัดทำบุญจะช่วยให้จิตใจสงบ ไม่ว่ามีปัญหาอะไรให้ใช้ธรรมะเข้าช่วย ทำสมาธิ และให้อภัย ดังตัวอย่างคำกล่าว *“แนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข คือ การเข้าวัด นั่งสมาธิ ทำบุญทำทาน เป็นสิ่งที่ยึดมั่นอยู่ในใจเสมอ” “ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่ว่ามีปัญหาอะไรให้เราเข้าวัด ใช้ธรรมะเข้าช่วยแก้ไขปัญหา” “ในเวลาที่มีทุกข์ จิตใจไม่สงบ การเข้าวัดทำบุญจะช่วยให้จิตใจสงบลง”*

8. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน (194 คน) ไม่ว่าจะเป็นเหล้า บุหรี่ การพนัน และสิ่งเสพติดทุกชนิด จะได้มีอนาคตที่ดี มีเงินเหลือไว้ใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนในครอบครัว ไม่ทำให้คนในครอบครัวต้องห่วงใยหรือเสียใจในภายหลัง ดังตัวอย่างคำกล่าว *“ให้รู้จักระมัดระวังตัวในการดำเนินชีวิต อย่าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรืออบายมุข ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ จะได้มีเงินเหลือไว้ใช้จ่ายในเรื่องที่จำเป็นจริง ๆ” “ไม่เล่นการพนัน อย่ายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะไม่มีผลดีอะไร มีแต่จะทำให้ครอบครัวเดือดร้อน เสียอกเสียใจ”*

9. รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ (182 คน) ซึ่งจะส่งผลต่อการมีสุขภาพที่ดี เช่น ผัก ผลไม้ น้ำพริก ปลาต่าง ๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น ดังตัวอย่างคำกล่าว *“ผู้สูงอายุควรกินอาหารที่มีประโยชน์ กินแต่พอดี เช่น ปลาเพราะย่อยง่าย กินน้ำพริกกับผักลวก และผลไม้ เช่น ฝรั่ง ขนุน และกล้วย มีกินเรื่อย ๆ ทั้งปีเพราะปลูกเอง”*

10. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ (161 คน) เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง เช่น เดิน ทำกายบริหาร ปั่นจักรยาน วิ่งเหยาะๆ ดังตัวอย่างคำกล่าว *“ให้หมั่นออกกำลังกายบ่อย ๆ ดูแล*

สุขภาพตนเอง จะได้แข็งแรง เช่น เดินออกกำลัง ปั่นจักรยาน ยืดเส้นยืดสายทำกายบริหาร หรือวิ่งเหยาะๆ”

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาระดับความสุขของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่มีความสุขอยู่ในระดับมากกว่าคนทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของภักศจีภรณ์ ขันทอง และคณะ ที่พบว่าผู้สูงอายุกลุ่มวิถีชนบทมีระดับความสุขโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากกว่าคนทั่วไป เมื่อพิจารณาความสุขเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน รองลงมาคือ มั่นใจว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัย และรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุยังเป็นรุ่นที่ต่างรู้จักกันดี เติบโตมาด้วยกันตั้งแต่เด็ก ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการย้ายถิ่นไปทำมาหากินที่อื่น ทำให้ต่างรู้จักกันดี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมายาวนาน ส่งผลให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (ภักศจีภรณ์ ขันทอง และคณะ, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาของรักชนก ชำนาญมาก และคณะ พบว่าองค์ประกอบความสุขของผู้สูงอายุในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน รู้สึกมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ (รักชนก ชำนาญมาก และคณะ, 2561) และการศึกษาของ Mantovani E. P., et al. พบว่าความสุขของผู้สูงอายุไม่เพียงแต่การมีสุขภาพที่ดี แต่ยังรวมถึงการมีสุขภาพจิตที่ดี และการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วย (Mantovani E. P., et al., 2016)

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุขที่ได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ รองลงมาคือ การได้อยู่กับครอบครัวและมีลูกหลานดูแล และการได้ทำงาน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมต่าง ๆ ในชนบทมีการผสมผสานเชื่อมโยงสังคมชาวชนบทเข้ากับศาสนา วัดจึงมีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวชนบทในทุกช่วงชีวิต เป็นทั้งสถานที่ประกอบศาสนกิจ ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และท่องเที่ยวตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเข้าสู่วัยสูงอายุวัดยังเป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้สูงอายุได้มีความสุขจากการได้ทำบุญ ปฏิบัติธรรม สวดมนต์ไหว้พระ ดังการศึกษาของพระวงศ์สรสิทธิ์ รติกโร และคณะ ที่ศึกษาถึงคุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อที่มีต่อพุทธศาสนิกชน พบว่าเมื่อบุคคลได้สวดมนต์อย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัยแล้วจะก่อให้เกิดเป็นบุญ เป็นกุศล เป็นมงคลแก่ชีวิต เกิดพลัง นำมาซึ่งความสุขความเจริญมาสู่ตนเอง สู่ครอบครัววงศ์ตระกูล เพื่อนฝูงมิตรสหาย และหน้าที่การงานได้อย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย นอกจากนี้ครอบครัวในชนบทมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แม้บางคนจะแยกครอบครัวไปแล้ว ก็ยังติดต่อไปมาหาสู่กัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกอบอุ่นใจ และสามารถขอความช่วยเหลือจากลูกหลานได้อย่างสะดวก (พระวงศ์สรสิทธิ์ รติกโร และคณะ,

2561) สอดคล้องกับการศึกษาของ Mhaske, R. พบว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีความสุข คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ที่บ้านกับครอบครัวมากกว่าอาศัยอยู่ในสถานดูแลผู้สูงอายุ (Mhaske, R., 2017) และสอดคล้องกับศึกษาของ พัชรี คมจักรพันธุ์ พบว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อผู้สูงอายุมากที่สุดในการให้ความรัก ความอบอุ่น ความไว้ใจแก่ผู้สูงอายุ และเป็นแหล่งที่พึ่งสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนี้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมายังเป็นแบบดั้งเดิมที่พึ่งพาธรรมชาติ (พัชรี คมจักรพันธุ์, 2556) สภาพภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมามีทั้งที่ราบลุ่มและภูเขาสูงที่เป็นแหล่งต้นน้ำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญถึง 9 ลุ่มน้ำ ไหลผ่าน 23 อำเภอจากทั้งหมด 32 อำเภอ ครอบคลุมพื้นที่กว่าร้อยละ 70 ของจังหวัด (สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา, 2560) ทำให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะต่อการทำไร่ ทำนา ทำสวน จับสัตว์น้ำ และเพาะปลูกพืชผักต่าง ๆ เกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ทำงานในท้องถิ่นอย่างหลากหลาย เพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ สอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญสุดา บุญทศ และขนิษฐา นันทบุตร พบว่าความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนที่สะท้อนออกมา คือ สุขที่ได้ทำบุญ ทำให้สบายใจ และสุขที่ได้ทำงานทำให้มีรายได้ รู้สึกมั่นคง มีคุณค่า แสดงให้เห็นว่ายังพึ่งตนเองได้ (ขวัญสุดา บุญทศ และขนิษฐา นันทบุตร, 2560) และการศึกษาของ ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น พบว่าผู้สูงอายุในครอบครัวสูงวัยในประเทศไทยต้องการยกระดับความอยู่ดีมีสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับรายได้และการสร้างแหล่งรายได้ที่ยั่งยืน (ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น, 2556)

ส่วนแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีแนวทางที่สอดคล้องกันมากที่สุด คือ การประพฤติตนเป็นคนดี กล่าวคือ ให้มีความซื่อสัตย์กตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ รับฟังความเห็นของผู้อื่น และมีวินัยในการใช้ชีวิต รองลงมาคือ ให้มีความขยันหมั่นเพียร ทำมาหากินอย่างสุจริต โดยให้มีความรับผิดชอบ อดทน ตั้งใจทำงาน ทำทุกอย่างให้ดีที่สุด ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และให้หมั่นศึกษาหาความรู้ เพราะความรู้เป็นต้นทุนสำคัญที่จะทำให้มีอาชีพ และมีรายได้ตามมา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุผ่านประสบการณ์ชีวิตมายาวนาน ทำให้ประจักษ์ว่าความสุขที่แท้จริงนั้นต้องสร้างด้วยตนเอง ต้องพัฒนาที่ตนเองก่อน ซึ่งแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการนำหลักฆราวาสธรรมไปใช้ในการปฏิบัติตนตามการศึกษาของพระมหายศวิภรณ์ เปมสีโล และคณะ ที่พบว่าหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การข่มใจ) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ) เป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตที่ดีของฆราวาส ทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น มั่นคง มีความสุขตามวิสัยของชาวบ้านทั่วไป (พระมหายศวิภรณ์ เปมสีโลโร และคณะ, 2561) สอดคล้องกับการศึกษาของปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ ที่พบว่าความอยู่ดีมีสุขของคนในชนบท คือ การมีครอบครัวและสมาชิกครอบครัว ที่ดี รู้จักใช้ชีวิตพอเพียง มีศีลธรรม ใช้หลักทางศาสนาในการดำรงชีวิต มีอาชีพการงานที่ดี และมีรายได้ที่ดี (ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ, 2559) และสอดคล้องกับ

การศึกษาของ วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ ที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในชนบทไทยมีการศึกษาหาความรู้ โดยรวมกลุ่มกันตามความสนใจและความต้องการของกลุ่ม เพื่อทำงานอาชีพ เช่น ทำขนม จักสาน ทำการเกษตร ช่วยผู้สูงอายุลดรายจ่ายและหารายได้ให้กับครอบครัว รวมทั้งการรวมกลุ่มทำงานยังทำให้ผู้สูงอายุได้พูดคุย สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน สร้างความสุข พร้อมกับได้พัฒนาตนเอง (วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมาส่วนใหญ่มีความสุขอยู่ในระดับมากกว่าคนทั่วไป โดยมีปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ เรียงลำดับตามความถี่ของการตอบจากมากไปหาน้อย ดังภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมามีความสุข

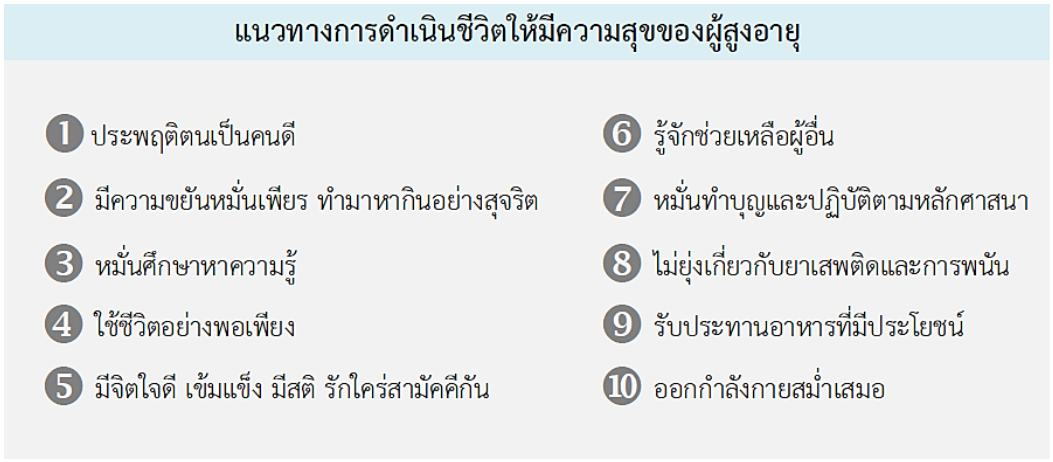

ภาพที่ 2 แนวทางการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาความสุขของผู้สูงอายุในชนบทจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสุข อยู่ในระดับมากกว่าคนทั่วไป เมื่อพิจารณาความสุขเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนบ้าน รองลงมา มั่นใจว่าชุมชนที่อยู่อาศัยมีความปลอดภัย และรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา ตามลำดับ โดยมีปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข เรียงลำดับตามความถี่ของการตอบจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ 2) การได้อยู่กับครอบครัวและมีลูกหลานดูแล 3) การได้ทำงานเพราะทำให้รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า 4) การที่ลูกหลานประสบความสำเร็จในชีวิต 5) การได้พักผ่อน ท่องเที่ยว และทำกิจกรรมที่ชอบ 6) การได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม 7) การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ 8) การมีกินมีใช้และไม่มีหนี้สิน 9) การได้พบปะพูดคุยกับผู้อื่น และ 10) การทำใจให้สบายไม่เครียด สำหรับแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ เรียงลำดับตามความถี่ของการตอบจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ประพฤติตนเป็นคนดี กล่าวคือ ให้มีความซื่อสัตย์ กตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ รับฟังความเห็นของผู้อื่น และมีวินัยในการใช้ชีวิต 2) มีความขยันหมั่นเพียร ทำมาหากินอย่างสุจริต 3) หมั่นศึกษาหาความรู้ 4) ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง 5) มีจิตใจดี เข้มแข็ง มีสติ รักใคร่สามัคคีกัน 6) รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม 7) หมั่นทำบุญและปฏิบัติตามหลักศาสนา 8) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการพนัน 9) รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และ 10) ออกกำลังกายสม่ำเสมอเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง จากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1.1) ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความสามารถและมากด้วยประสบการณ์ รวมทั้งมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ดังนั้น ชุมชนควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตาม

ความสามารถและความสนใจ เพื่อสร้างความสุข ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกที่มีคุณค่าในตัวเอง เช่น ร่วมงานประเพณี กิจกรรมทางศาสนา การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์แก่นักเรียนในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน 1.2) เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพะบุตรหลานนับว่ามีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นที่รักและความหวังของผู้สูงอายุ ดังนั้นควรให้เวลาและดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุด้วยความเข้าใจและเอื้ออาทร 1.3) แม้จะเข้าสู่วัยสูงอายุแต่ผู้สูงอายุยังอยากทำงาน เพราะทำให้ได้ใช้ชีวิต รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า อีกทั้งยังทำให้มีรายได้ยังชีพ จึงควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพ รวมทั้งช่วยจัดหาตลาดรองรับผลผลิตให้กับผู้สูงอายุ 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 2.1) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงาน โครงการ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขสูงวัยอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคง 2.2) ในด้านการศึกษา ผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุหรือรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และนำไปใช้ในการดูแลเอาใจใส่ สร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและความปรารถนาของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง 2.3 องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทั้งปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขของผู้สูงอายุ มิได้เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเท่านั้น ยังเป็นประโยชน์กับบุคคลทั่วไป สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขในอนาคต 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 3.1) ควรศึกษาถึงปัญหาความต้องการในผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุมีความหลากหลาย เช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มผู้ชาย กลุ่มที่ยากจน กลุ่มอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในเมืองหรือในชนบท ต่างมีความต้องการที่จำเป็นและความสนใจแตกต่างกันออกไป เพื่อนำไปสู่การส่งเสริม พัฒนา หรือแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม 3.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับสุขภาวะของประชากรในวัยต่าง ๆ เนื่องจากสังคมไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา ส่งเสริมสุขภาพของประชาชนให้เป็นผู้มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสู่วัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “สุขภาพดี”. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ขวัญสุดา บุญทศ และขนิษฐา นันทบุตร. (2560). ความสุข ความทุกข์ และสุขภาพจิตผู้สูงอายุในชุมชนแห่ง หนึ่งในภาคเหนือตอนบน ประเทศไทย. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 62(3), 257 - 270.

จิตติยา สมบัติบูรณ์ และคณะ. (2562). ความสุขของผู้สูงอายุไทยในยุค Thailand 4.0. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 30(2), 219 - 228.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ. (2559). ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนชนบทไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทาง ประชากรและสังคม. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภักศจีภรณ์ ขันทอง และคณะ. (2560). ความสุขและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารหมอยาไทยวิจัย, 3(2), 7 - 15.

พระมหายศวิภรณ์ เปมสีโลโร และคณะ. (2561). การบูรณาการหลักฆราวาสธรรมกับการปฏิบัติตนของครอบครัวไทยยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 3(2), 44 - 62.

พระวงศ์สรสิทธิ์ รติกโร และคณะ. (2561). คุณค่าของการสวดมนต์ที่มีต่อพุทธศาสนิกชนไทย: กรณีศึกษา สำนักปู่สวรรค์. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 3(2), 79 - 94.

พัชรี คมจักรพันธุ์. (2556). ครอบครัวกับการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุ. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาตร์, 19(3), 229 - 253.

รักชนก ชำนาญมาก และคณะ. (2561). องค์ประกอบความสุขของผู้สูงอายุในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกระแสโลกาภิวัตน์. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 35(2), 90 - 116.

วรรณวิสาข์ ไชยโย. (2555). ทรรศนะเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์. มนุษยศาสตร์สาร, 13(1), 16 - 30.

วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ. (2561). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับ ผู้สูงอายุในชนบทไทย: ด้านอาชีพ. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 5(1), 3 - 29.

วิรดา อรรถเมธากุล และวรรณี ศรีวิลัย. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 7(2), 18 - 22.

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น. (2556). ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุในครอบครัวสูงวัยในประเทศไทย. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 4(2), 92 - 103.

สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). การสร้างความสุขในผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2563 จาก https://www.thaihealth.or.th

สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. (2560). รายงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2560. นครราชสีมา: สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุรสิทธิ์ ไกรสิน. (2562). ผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุในชนบทอีสาน. วารสารมหาวิทยาลัยมงกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 8(1), 221 - 230.

เอื้อมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารการวัดผลการศึกษา, 17(1), 17 - 29.

อภิชัย มงคล และคณะ. (2544). การศึกษาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่ง ประเทศไทย, 46(3), 209 - 225.

Guzman, J. M. et al. (2012). Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge. New York: United Nations Population Fund.

Mantovani, E. P., et al. (2016). Associations Between Meanings of Old Age and Subjective Well-Being Indicated by Satisfaction Among the Elderly. Revista Brasileira de Geriatria e Gerontologia, 19(2), 203 - 222.

Mhaske, R. (2017). Happiness and Aging. Journal of Psychosocial Research, 12(1), 71 - 79.

การปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*

THE APPLICATION OF THE FOUNDATIONS OF MINDFULNESS (SATIPAṬṬHĀNA 4) IN CHANGING UNDESIRABLE BEHAVIOR OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN MUEANG DISTRICT MAHA SARAKHAM PROVINCE

พระครูสารกิจประยุต
Phrakrusarakitprayut
พระครูโพธิธรรมานุศาสก์
Phrakruphothithammanusat
ฤดี แสงเดือนฉาย
Ruedee Saengdeunchay
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม
Mahachulalongkornrajavidyalaya Maha Sarakham Buddhist College, Thailand
E-mail: yothin.pad@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงทดลองในพื้นที่ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสติปัฏฐาน 4 คือ การระลึกรู้กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรียนรู้ปรากฏการณ์ของสติเพื่อสร้างความสมดุลทางกายและจิตใจ มีผลดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต 2) สภาพการเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) จากการสร้างชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ทั้งการเตรียมครูผู้สอน การประชุมก่อนและหลังการเรียนการสอนเพื่อวางแผนการบูรณาการร่วมกัน วิธีการสอน แบบอบรม รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง สามารถประเมินค่าความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลจากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการอบรม โดยทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ โดยการคัดเลือกจากครูประจำชั้นและผู้สมัครใจ สามารถประเมินค่าความเหมาะสมของชุดอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 4) ผลการประเมินชุดกิจกรรมอบรมการปรับ

* Received 1 October 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยทดสอบผู้เข้าอบรม ก่อนและหลังเข้าอบรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับผลบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งแสดงผลว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการปฏิบัติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามหลักสติปัฏฐาน 4

คำสำคัญ: สติปัฏฐาน 4, พฤติกรรมไม่พึงประสงค์, นักเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to apply the foundations of mindfulness (Satipaṭṭhāna 4) to changing undesirable behavior of secondary school students in Mueang District, Maha Sarakham Province. This research was experimental in the area of Mueang District, Maha Sarakham Province by using mixed methods research of qualitative and quantitative research. The result of the research showed that 1) Satipaṭṭhāna 4 is kaya mindfulness of the body (Contemplation of the Body), Vedanā mindfulness of feelings or sensations (Contemplation of the Feelings), Citta mindfulness of mind or consciousness (Contemplation of Mind) and Dhammās mindfulness of Mind-objects (Contemplation of Mind - objects) It is an important principle in Buddhism that teaches to learn the phenomena of consciousness or mind to create a balance of physical, feeling and see the profound truth within the human body. Those who follow Satipaṭṭhāna 4 will benefit in the present, and the next benefit to reach a better world. 2) State of Satipaṭṭhāna 4 learning experience of secondary school students, the overall picture was at a moderate level 3) The result of creating a package of activities, training, the application of Satipaṭṭhāna 4, including teacher preparation, meetings before and after the course, to plan the integration. The method of teaching training including survey the actual conditions able to assess the suitability of the course as a whole at a moderate level and the results of the experiment using the Training Package of Satipaṭṭhāna 4 to change the undesirable behavior of secondary school students by experimenting with the target group which were undesirable behavior students from the secondary school by selecting from classmates and volunteers able to assess the suitability of the course as a whole at a moderate level 4) Evaluation of the training activity package, the application of Satipaṭṭhāna 4 in the adjustment of undesirable behavior students by testing the participants before and after the training was at

a good level. This was consistent with the results of the participatory observation, which showed that the samples had the intention to change behavior and practice correctly according to Satipaṭṭhāna 4.

Keywords: Satipaṭṭhāna 4, Undesirable Behavior, Secondary Students

บทนำ

ด้วยภาวะสังคมปัจจุบัน มีปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าปัญหาที่เกิดจากตัวเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ล้วนแต่เพิ่มความทุกข์ให้แก่มวลมนุษย์ในสังคมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ ของวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้น ทั้งปัญหาเด็กและเยาวชน ในสภาพการณ์ปัจจุบัน มีปัญหาใหญ่ ๆ อยู่ 4 เรื่อง เรียงตามลำดับความรุนแรงได้ ดังนี้ คือปัญหาเรื่องยาเสพติด ปัญหาเรื่องโรคเอดส์ ปัญหาเรื่องการทารุณกรรมเด็ก พบปัญหาเกี่ยวกับเด็กถูกทำร้ายร่างกาย ถูกทารุณกรรม ข่มขืน หรือถูกบังคับให้ขายบริการทางเพศมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นและปัญหาเรื่องเด็กหลบหนีออกจากบ้าน เนื่องจากทนต่อสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวไม่ไหวกลายเป็นเด็กเร่ร่อนมีอยู่ประมาณ 15,000 - 17,000 คน (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2540) ปัจจุบันได้มีแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นทั้งชายและหญิงเกิดขึ้นตามสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และขยายตัวไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ต่อเนื่องตลอดเวลา โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของแฟชั่นเสื้อผ้าวัยรุ่น อาทิ ชุดสายเดี่ยว เกาะอก กระโปรงสั้น ขณะเดียวกัน ก็เกิดมีแหล่งมั่วสุมของเยาวชนที่นัดพบกันเพื่อดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มั่วสุมยาเสพติดประเภท ยาอี ยาบ้า แม้กระทั่งการซื้อขายสื่อลามก รวมทั้งการขายบริการทางเพศจนติดเชื้อเอดส์ โดยพบว่าการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนหญิงเริ่มตั้งแต่ อายุ 13 ปี ส่วนชายเริ่มตั้งแต่อายุ 16 ปี ซึ่งปัญหาทั้งหมดของเยาวชนนั้นยากเกินกว่าหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะรับผิดชอบได้เพียงหน่วยงานเดียว การดำเนินการแก้ไขต้องเป็นยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการ โดยจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (เสรี วงษ์มณฑา, 2542)

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม และน่าเป็นห่วงคือจำนวนผู้เสพติดยา ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มเสี่ยงส่วนใหญ่อยู่ในวัยเรียนและวัยทำงาน อีกทั้งจังหวัดมหาสารคามถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีสถาบันการศึกษาทุกระดับ มีนักเรียนนักศึกษามาจากทั่วประเทศเดินทางมาศึกษาในพื้นที่ จึงทำให้ยากต่อการควบคุมติดตามและมีบางกลุ่มนำยาเสพติดเข้ามาเพื่อเสพและจำหน่าย จึงมีแนวโน้มนักเสพหน้าใหม่มีอายุลดน้อยลงทุกปี ถึงแม้จะมีผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในปี พ.ศ. 2556 เป็นอันดับ 2 ของจังหวัดขนาดกลาง แต่ก็ยังคงนโยบายเน้นด้านการบำบัดรักษาเพื่อเป็นการลดจำนวนผู้เสพ ผู้ติดยา ตัดวงจรการแพร่ระบาดของยาเสพติด พร้อมนำผู้สมัครใจเข้ารับบำบัด เพื่อโอกาสในการปรับตัวเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคม ซึ่งตามแผนงาน

การสร้างพลังสังคมและพลังชุมชนเอาชนะยาเสพติดของจังหวัดได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่แกนนำชุมชนและชุมชน โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน (ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด , 2556)

แนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาเยาวชนแบบบูรณาการคือการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ปรับพฤติกรรมเยาวชนหรือคนในสังคมให้พึงประสงค์ คือ การนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาประยุกต์ใช้ เพราะหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นธรรมชิ้นเอกทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ในทุกแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักปฏิบัติธรรมที่สมบูรณ์ที่สุด มีปรากฏอยู่ในมหาสติปัฏฐานสูตร การปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นหนทางเดียวที่ทำให้จิตบริสุทธิ์ หมดจด ทำให้พ้นจากทุกข์และบรรลุมรรคผลนิพพานและสติปัฏฐาน 4 ชื่อว่าเป็นเอกายนมรรคหรือทางสายเอก (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ), 2549) สติปัฏฐาน จึงเป็นธรรมที่ตั้งแห่งสติ ข้อปฏิบัติมีสติเป็นประธาน หรือการตั้งสติกำหนดพิจารณาสงบทั้งหลายให้รู้เห็นเท่าทันตามความเป็นจริง การมีสติกำกับดูสิ่งต่าง ๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โดยรู้เท่าทันตามสภาวะของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้ายที่ทำให้มองเห็นเพียงไปตามอำนาจกิเลสมี 4 อย่าง คือ 1) กายานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย การมีสติกำกับดูรู้เท่าทันกายและเรื่องทางกาย 2) เวทนานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา หรือการมีสติกำกับดูรู้เท่าทันเวทนา 3) จิตตานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต หรือการมีสติกำกับดูรู้เท่าทันจิตหรือสภาพและอาการของจิต 4) ธัมมานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมหรือการมีสติกำกับดูรู้เท่าทันธรรมเรียกสั้น ๆ ว่า กาย เวทนา จิต ธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) ผู้ใดปฏิบัติตามแนวแห่งสติปัฏฐาน 4 นี้อย่างต่อเนื่อง ด้วยความเพียรและความฉลาดย่อมจะได้บรรลุมรรคผล นิพพาน สามารถตัดมูลเหตุแห่งวัฏฏะ พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ไม่หลงผิดในสภาวธรรม มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จิตของผู้นั้นก็จะมีความสงบสุขร่มเย็น ไม่เร่าร้อนเพราะเพลิงกิเลสตัณหา พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรมแนววิปัสสนากรรมฐานว่ามีอยู่ 4 ประการ คือเมื่อใกล้ตายจะได้สติ ระลึกถึงบุญกุศลคุณงามความดีที่ตนได้ทำไว้ ไม่หวั่นกลัวต่อความตาย เมื่อตายแล้วจะได้ไปสู่สุคติ คือการเกิดในโลกสวรรค์ หรือกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ที่เป็นบัณฑิตชน ถ้ายังไม่บรรลุในชาตินี้ ก็เป็นอุปนิสัยส่งเสริมให้บรรลุมรรคผลนิพพานในชาติหน้าต่อไป แต่ถ้าได้เจริญวิปัสสนาตามแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ เป็นเวลา 7 วัน ถึง 7 ปีต่อเนื่องกัน จะได้ผลคือจะได้เป็นบรรลุธรรมในชาตินี้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (ม.มู. (ไทย) 12/128 - 131/137 - 138)

มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปบูรณาการประยุกต์แก้ไขปัญหาเยาวชนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติและเป็นแนวทางการดำรงชีวิตประจำวันได้ เช่น ในงานวิจัยเรื่อง “ผลของการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์: กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมโครงการเฉลิม

พระเกียรติตามรอยเบื้องพระยุคลบาทวัดโสมนัสวิหาร พบว่า การปฏิบัติสมาธิตามหลักพุทธศาสนาด้วยการพัฒนาสติอย่างต่อเนื่องบนฐานทั้ง 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรมนั้นส่งผลให้เกิดคุณลักษณะ 4 ประการ คือ พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งความฉลาดทางอารมณ์ และการพัฒนาความฉลาดทางปัญญาไปพร้อม อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาจิตมาเป็นอันดับต้น โดยการพัฒนากายและพฤติกรรมเป็นการพัฒนาการทางสังคมก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี การพัฒนาปัญญาก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง การพัฒนาจิตเป็นการพัฒนาการทางอารมณ์ก่อให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข (สุธรรมมา วรนาวิน, 2551) และจากงานวิจัยที่ผ่านมามีการสร้างชุดกิจกรรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเฉพาะทาง แต่ไม่ได้ครอบคลุมหลักสติปัฏฐานที่ลงไปสู่การแก้ไขปัญหาของเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุนี้ จึงสนใจศึกษาว่าหลักสติปัฏฐาน 4 สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้อาจสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาเยาวชนให้มีความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตระหนักรู้ตนเองตามหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. เพื่อสร้างและทดลองใช้ชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

4. เพื่อประเมินชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธีทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกัน (Mixed Methodology) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantity Research) และเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา (Documentary Research) ใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลักสติปัฏฐาน 4

2. ขอบเขตพื้นที่ (Field Research) ใช้โรงเรียนมัธยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ทั้งหมด 6 โรงเรียน

3. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งหมด 5,318 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มอย่างง่าย และการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 คน

กลุ่มตัวอย่างในการจัดสนทนากลุ่มในครูในโรงเรียนมัธยมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยพระสงฆ์ คณะครู เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนเขตอำเภอเมือง จำนวน 60 คน คือ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร โรงเรียนมหาวิชานุกูล โรงเรียนสารคามพิทยาคม และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กลุ่มตัวอย่างสำหรับนำชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ได้แก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยการคัดเลือกจากครูประจำชั้นและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

ขอบเขตระยะการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ศึกษาสภาพการเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โรงเรียนผดุงนารี โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร โรงเรียนมหาวิชานุกูล โรงเรียนสารคามพิทยาคม และโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมทั้งหมด 5,318 คน ใช้การสุ่มอย่างง่าย และการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบของทาโรยามาเน่ (Yamane) จำนวน 372 คน

เครื่องมือวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ระยะที่ 1 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจสภาพการเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ในระยะที่ 1 มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษา เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม แล้วนำแนวคิดและทฤษฎีมาสร้างเป็นแบบสำรวจสภาพปัญหา นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของภาษา ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะการใช้ภาษาให้กระชับในข้อคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำในแต่ละประเด็นแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ปัญหากับความต้องการให้ชัดเจนและวิเคราะห์เพื่อสร้างชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์

3. ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ได้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

4. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item – Objective Congruence)

5. การทดสอบหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญมาทดสอบความเชื่อมั่นโดยการขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผู้วิจัยได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องรายข้อ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.763

ระยะที่ 2 สภาพการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ใช้กระบวนการสนทนากลุ่มแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม โดยใช้เนื้อหาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาพฤติกรรม มีผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยการและผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้จดบันทึกการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ คณะครู เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 60 คน เพื่อค้นหาสภาพปัญหาพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ติดเกม ติดยาเสพติด การพนัน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หนีเรียน ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครอง และร่วมกันคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาเข้ารับการอบรม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

โดยการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ระยะที่ 3 การสร้างและทดลองใช้ชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน มาสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และตรวจสอบการสร้างชุดกิจกรรม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมท้องถิ่น สื่อและสารสนเทศ ผู้เชี่ยวชาญด้านจัดฝึกอบรมนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ และหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญการวัดและประเมินผล ได้พิจารณาความเหมาะสมของชุดกิจกรรม และตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity)

วิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อสร้างชุดกิจกรรมให้เป็นเครื่องมือวิจัยระยะที่ 3 ดังนี้

1. จากสภาพการเรียนรู้ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาเป็นประเด็นการรับรู้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการร่างชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4

2. ร่างแบบประเมินชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินชุดกิจกรรม

3. ร่างกิจกรรมสำหรับสร้างชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ระยะที่ 3

1. แบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญประเมินชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติ ปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และวิธีการสร้างแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบบมีโครงสร้าง

1.2 ร่างชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อตรวจสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะ

1.3 จัดเวทีวิพากษ์ชุดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้มีความเหมาะสมของเนื้อหา โดยกำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Focus Group Discussion)

1.4 ผู้วิจัยแก้ไขตามข้อเสนอแนะด้านการจัดหมวดหมู่ให้มีความชัดเจน

1.5 นำชุดกิจกรรมอบรมการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้แก้ไขแล้วไป ทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์จาก

โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการคัดเลือกจากครูประจำชั้นและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

ระยะเวลาในการทดลองรูปแบบ ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 6 เดือน มีรูปแบบ การอบรมให้ความรู้ การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยแผ่นพับ

ระยะที่ 4 ประเมินชุดกิจกรรม ดังนี้

1. เครื่องมือวิจัยระยะที่ 4 ได้แก่ แบบประเมินนักเรียนที่มีต่อการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนในอำเภอเมือง โดยคัดเลือกจากครูประจำชั้นและนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน

3. แบบสอบถามการติดตามหลังการอบรม

ผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลักสติปัฏฐาน มี 4 ข้อ คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตามระลึกรู้กาย) เวทนาสติปัฏฐาน (การตามระลึกรู้เวทนา) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตามระลึกรู้จิต) และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (การตามระลึกรู้ธรรม) เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สอนให้เรียนรู้ปรากฏการณ์ของสติหรือจิต เพื่อสร้างความสมดุลทางกาย ความรู้สึก และเห็นความจริงอย่างลึกซึ้งภายในร่างกายของมนุษย์ ผู้ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 จะได้รับประโยชน์ในปัจจุบันคือร่างกายและจิตใจแข็งแรงมากขึ้น ประโยชน์ภายภาคหน้าคือ การไปสู่ภพภูมิที่ดีขึ้น และประโยชน์สูงสุดคือ การเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นภาวะหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงได้ตามหลักการพระพุทธศาสนา

2. สภาพการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.93 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.99 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพการเรียนรู้ด้านจิตตานุปัสสนา คือ การรู้เท่าทันจิตใจมีค่ามากที่สุดคือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.15 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.87 รองลงมา สภาพการเรียนรู้ด้านกายานุปัสสนา คือการรู้เท่าทันกาย มีค่าในระดับปานกลาง คือ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.12 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 1.11 ตามลำดับ

3. ผลจากการสร้างชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ทั้งการเตรียมครูผู้สอน การประชุมก่อนและหลังการเรียนการสอนเพื่อวางแผนการบูรณาการร่วมกัน วิธีการ

สอน แบบอบรม รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง สามารถประเมินค่าความเหมาะสมของชุดกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40) และผลจากการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์จากโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการคัดเลือกจากครูประจำชั้นและผู้สมัครใจ สามารถประเมินค่าความเหมาะสมของหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40)

4. ผลจากการประเมินชุดกิจกรรมอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยทดสอบผู้เข้าอบรม ก่อนเข้าอบรมและหลังเข้าอบรม พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นทุกคน ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.60) สอดคล้องกับผลบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งแสดงผลว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามหลักสติปัฏฐาน 4

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. สภาพการเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) การเรียนรู้หลักสติปัฏฐาน 4 ในเบื้องต้นคือ ทำให้จิตผ่อนคลาย หายความวิตกกังวล มีความสุข และทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งยังได้รับประโยชน์ในท่ามกลางคือ จะไม่เป็นทุกข์เพราะมีสติรู้เท่าทันผัสสะและเกิดปัญญาในการไม่ปล่อยให้จิตปรุงแต่งจนเกิดทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) สอดคล้องกับทิพย์ธิดา ณ นครและ พระมหาโสภณ วิจิตฺตธมฺโม สรุปได้ว่า สติปัฏฐาน 4 คือการใช้สติเข้าไปพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นเท่าทันตามความเป็นจริง การมีสติกำกับดูสิ่งต่าง ๆ และความเป็นไปทั้งหลายให้รู้เท่าทันตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้ายที่ทำให้มองเห็นเพียงไปตามอำนาจกิเลส การเจริญสติโดยใช้หลักสติปัฏฐาน 4 นี้เป็นเครื่องชำระใจให้บริสุทธิ์ ทำให้เราทั้งหลายเข้าใจคำว่า รูปนาม และไตรลักษณ์ได้ดียิ่งขึ้น รู้จักวิธีดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ไม่หลง ไม่มัวเมา และเป็นคนมีเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียน หรือเอารัดเอาเปรียบกัน เป็นคนว่าง่าย สอนง่าย ไม่มีมานะทิฏฐิ ไม่ถือตัว มีกายวาจาใจบริสุทธิ์ และสามารถควบคุมตัวเองได้ในทุกสถานการณ์ ทำให้เราอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (ทิพย์ธิดา ณ นคร และ พระมหาโสภณ วิจิตฺตธมฺโม, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ รุ้งสวรรค์ วรรณสุทธิ์ พบว่า ลักษณะทางพระพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทัศนคติต่ออาชีพการเกษตรและการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ

พฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษา นอกจากนี้ ยังพบว่าลักษณะทางพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทัศนคติต่ออาชีพการเกษตรและการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม (รุ้งสวรรค์ วรรณสุทธิ์, 2540)

2. ผลจากการสร้างและทดลองชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุฒินาท ทรงสมบัติชัย พบว่า หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง และสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในระยะติดตามผล หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองไม่ลด (พุฒินาท ทรงสมบัติชัย, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ตันประเสริฐ พบว่า หลังการทดลองฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 ตามแนวคุณแม่สิริกรินชัย แล้ว นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองมากกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุพัตรา ตันประเสริฐ, 2547) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารี นุ้ยบ้านด่าน ที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลที่ฝึกสมาธิแบบวิปัสสนากรรมฐานมีระดับสติสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้ฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อารี นุ้ยบ้านด่าน, 2549)

3. ผลการประเมินชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของณอภัย พวงมะลิ พบว่า หลังการปฏิบัติพบว่าทั้งสองกลุ่มมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สุขภาพกายสุขภาพจิตดีขึ้น มีความสุขความพอใจในชีวิตตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ มีสติปัญญาแก้ปัญหาในชีวิตได้ดีขึ้น เข้าใจและยอมรับความจริงสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น ยังพบแนวทางไปใช้ได้โดยเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้มีสติสัมปชัญญะให้รู้ทันในปัจจุบันในสิ่งที่เกิดหรือปรากฏในฐานทั้ง 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม ซึ่งต้องรู้และเข้าใจถึงลักษณะหรือคุณสมบัติสืบสาวไปถึงเหตุและปัจจัยที่ทำ ให้เกิดหรือปรากฏขึ้น รู้และเข้าใจถึงกระบวนการเกิด รู้และเข้าใจถึงเหตุและปัจจัยการดับตลอดจนทำการดับของรูปนามอย่างถ่องแท้ สามารถนำพาให้ผู้ฝึกปฏิบัติมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา คือเป็นผู้ที่เก่งคน เก่งงาน และเก่งเรียนและสามารถสร้างประโยชน์สุขให้กับตนเองและผู้อื่นเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน (ณอภัย พวงมะลิ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิศา ริมดุสิต พบว่า หลักสูตรวิปัสสนาสำหรับเยาวชนโดยพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรที่ทรงคุณวุฒิ โดยยึดหลักมหาสติปัฏฐาน 4 และมีกิจกรรมด้านปริยัติเพื่อส่งเสริมความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เช่น โครงการศึกษาพระอภิธรรม บรรยายพระไตรปิฎกและการสอนภาษาบาลี เป็นการเสริมศรัทธาของผู้ปฏิบัติวิปัสสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้นแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ด้านสุขภาพจิต อยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมาคือ ด้านความเชื่อทางศาสนาและด้านกาย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์การปฏิบัติวิปัสสนาที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัย

ต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแตกต่างกัน สถานภาพและรายได้ที่แตกต่างกันไม่เป็นปัจจัยต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่แตกต่างกัน (อลิศา ริมดุสิต, 2555) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหารุ่งเรือง รกขิตธมฺโม พบว่า เยาวชนมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่างกัน เช่น บางคนขาดความศรัทธาในการปฏิบัติ บางคนไม่เคยรู้มาก่อนว่าการปฏิบัติธรรมคืออะไรและทำไปเพื่อประโยชน์อะไรจึงไม่รู้เป้าหมายของการปฏิบัติธรรม ระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมมีน้อยเกินไปทำให้การปฏิบัติธรรมไม่ต่อเนื่อง และส่วนใหญ่ไม่ต้องการปฏิบัติเคร่งครัดเกินไปจึงควรมีกิจกรรมอื่นมาช่วยเสริมในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เยาวชนมีความรู้สึกผ่อนคลายไม่เครียด เป็นต้น หลังจากการปฏิบัติพบว่าเยาวชนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ดีขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 1 - 20 วันแล้วนั้น พฤติกรรมแบบเด็ก ๆ ก็ย้อนกลับมาสู่วิถีชีวิตเหมือนแต่ก่อนอีกครั้ง แสดงว่าการปฏิบัติธรรมสามารถขัดเกลาพฤติกรรมหยาบได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น (พระมหารุ่งเรือง รกฺขิตธมฺโม, 2550)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่สอนให้เรียนรู้ปรากฏการณ์ของสติหรือจิต เพื่อสร้างความสมดุลทางกาย ความรู้สึก และเห็นความจริงอย่างลึกซึ้งภายในร่างกายของมนุษย์ ผู้ปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 จะได้รับประโยชน์ในปัจจุบันคือร่างกายและจิตใจแข็งแรงมากขึ้น จากสภาพการเรียนรู้และผลจากการสร้างและทดลองชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ทั้งการเตรียมครูผู้สอน การประชุมก่อนและหลังการเรียนการสอนเพื่อวางแผนการบูรณาการร่วมกัน วิธีการสอน แบบอบรม รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง สามารถประเมินค่าความเหมาะสมของหลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการประเมินชุดกิจกรรมการอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยทดสอบผู้เข้าอบรม ก่อนเข้าอบรม และหลังเข้าอบรม พบว่าผู้เข้าอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้นทุกคน ระดับความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมการปรับใช้หลักสติปัฏฐาน 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับผลบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งแสดงผลว่ากลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการปฏิบัติ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ถูกต้อง ผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 มีประโยชน์ต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ทำให้สามารถกำหนดรู้ในสภาวธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ เกิดความพยายามและรู้คุณค่าตัวเองมากขึ้น กล้าทำในสิ่งที่ดีและมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและผู้อื่น แต่กระนั้นด้วยภาวะการณ์ของปัจจัยภายนอกที่บีบคั้นหรือยั่วยุเยาวชนอยู่ตลอดเวลาอาจทำให้กลับไปสู่ความเป็นผู้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อีกซึ่งต้องอาศัยทุกฝ่ายช่วยกับอบรมและดูแลอย่างใกล้ชิด

ต่อไป ทั้งนี้ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์นั้นได้แก่ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลเมืองมหาสารคาม หน่วยงานราชการ หรือสถานศึกษาอื่น ๆ ควรนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทุกกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ 2) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย ทั้งในด้านหลักสูตรการอบรม การจัดทำสื่อวิดีทัศน์ และการจัดตารางอบรมเยาวชน 3) หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณในแต่ละวิชาชีพทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมและโครงการ การจัดฝึกอบรมในประเด็นที่สนใจ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมจริยธรรมของแต่ละชุมชนเป็นรูปธรรม สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

เอกสารอ้างอิง

ณอภัย พวงมะลิ. (2561). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสี่ของศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานวัดถ้ำพระผาคอก อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ทิพย์ธิดา ณ นคร และ พระมหาโสภณ วิจิตฺตธมฺโม. (2562). สติปัฏฐาน 4 กับการพัฒนาตนในชีวิตประจำวัน. วารสารพุทธจิตวิทยา, (4)1, 116 - 128.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2547). สัมมาสมาธิและสมาธิแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระมหารุ่งเรือง รกฺขิตธมฺโม. (2550). ผลการปฏิบัติวิปสสนากรรมฐาน ศึกษากรณีเยาวชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ). (2549). มหาสติปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน. กรุงเทพมหานคร: ไทยรายวันการพิมพ์.

พุฒินาท ทรงสมบัติชัย. (2553). ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน 4 ต่อความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, (4)4, 138 - 146.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รุ้งสวรรค์ วรรณสุทธิ์. (2540). ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต

ปทุมธานี. ใน วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วัลลภ ตังคณานุรักษ์. (2540). เด็กเร่ร่อน : ปัญหาและทางออก. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด . (2556). สรุปผลการดำเนินงานปฏิบัติการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน ปี 2556. มหาสารคาม: ศูนย์อำนวยการพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด.

สุธรรมมา วรนาวิน. (2551). ผลของการปฏิบัติสมาธิที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมโครงการเฉลิมพระเกียรติตามรอยเบื้องพระ ยุคลบาทวัดโสมนัสวิหาร. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพัตรา ตันประเสริฐ. (2547). ผลของการฝึกวิปัสสนากรรมฐานตามโปรแกรมการฝึกของคุณแม่สิริ กรินชัย ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองของนักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะการเก็บตัวและแสดงตัว. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

อลิศา ริมดุสิต. (2555). แรงจูงใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน: กรณีศึกษาผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (ศูนย์ 1) เพชรเกษม 54. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์และศิลปะแห่งชีวิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อารี นุ้ยบ้านด่าน. (2549). ผลของการฝึกสมาธิแบบวิปัสสนากรรมฐานต่อระดับความเครียดและระดับสติของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

HIGH PERFORMANCE EDUCATION QUALITY ASSURANCE OF PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA ADMINISTRATION MODEL

สุรินทร์ จาดเปรม
Surin Jatprem
พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล
Pruettipol Pruetthikul
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
Kamphaeng Phet Ratjabhat University, Thailand
เกรียงศักดิ์ สุวรรณวัจน์
Kreangsak Suwannawat
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก
Phitsanulok Provincial Education Office, Thailand
E-mail: surinjat3575@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและแนวทางปฏิบัติที่ดีของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การการศึกษาประถมศึกษา 2) สร้างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาฯ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาฯ เป็นงานวิจัยและพัฒนา ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ปัญหาและความต้องการโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 379 ชุด และศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีจำนวน 3 โรงเรียน 2) ร่างรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการประชุมปฏิบัติการและตรวจสอบร่างรูปแบบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านการวิจัย การประกันคุณภาพ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาฯ จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูโดยการสัมมนาประชาพิจารณ์ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแจกแจงความถี่และการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ปัญหาที่

* Received 14 June 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

พบคือ ขาดแคลนครูและความต้องการคือครูครบชั้นเรียน และวิธีปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานคือภาวะผู้นำของผู้บริหารและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษา ฯ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ 7) เงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ คู่มือการใช้รูปแบบมีองค์ประกอบ 5 บท คือ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 การศึกษารูปแบบ บทที่ 3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง บทที่ 4 การจัดโครงสร้างการบริหาร และบทที่ 5 ข้อควรปฏิบัติ ทั้งนี้ผลการประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, การบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูง, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the present problems, needs and the best practices of the model of the high - performance education quality assurance of primary school under the Office of Primary Educational Service Area and 2) form up the model of high - performance education quality assurance of primary school under the Office of Primary Educational Service Area. 3) have public hearings the model. The research was research and development and the process consisted of 1) studied the present problems, needs and the best practices of the model of the high - performance education quality assurance of primary school under the Office of Primary Educational Service Area by using the 379 questionnaires and the best practices of large, medium, and small schools by using a structured interview form. Data were analyzed by using percentage, means, standard deviation, and frequency distribution. 2) Brought about the first step data to drafting a model from the educational expert workshop and checking the model validation by connoisseurship. The last step evaluated the model by public Hearings. The result of research was the model of high - performance quality assurance of primary school under the Office of Primary Educational Service Area that consisted of seven components as follow: 1) principle of form, 2) the objectives, 3) the input features 5) the outputs, 6) the outcomes, and 7) the success conditions. The assessment of the model of the high-performance education quality assurance of the primary school in terms of the benefit is the highest average in all elements and the overview of possibility is the highest average. The assessment of the manual of

the model of the high - performance education quality assurance of the primary school in terms of the overview of possibility is the highest average and its overview benefit is the highest average.

Keywords: Administration Model, High Performance Educational Quality Assurance Administration, Primary School Under the Office of Primary Educational Service Area

บทนำ

จากการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของไทย โดยการประเมิน PISA ประเมินศักยภาพความพร้อมของนักเรียนเตรียมความพร้อมที่จะก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต 3 ด้าน คือ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการอ่าน และด้านคณิตศาสตร์ ในปี 2558 (รัชวดี แสงมหะหมัด, 2560) นักเรียนไทยมีแนวโน้มได้คะแนนที่ลดลง เมื่อเทียบกับประเทศที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้เกิดจากความไม่เท่าเทียมในโอกาสที่จะเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะนักเรียนในส่วนภูมิภาค ส่วนในด้านปัญหาหลักในการจัดการศึกษาให้ทั่วถึง สรุปความได้ดังนี้ 1) ด้านการบริการจัดได้ไม่ทั่วถึง ประสิทธิภาพต่ำ รัฐบาลไทยใช้งบประมาณการศึกษาสูง มีผู้เข้าเรียนระดับต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่เด็กวัยเรียนยังได้เรียนระดับอนุบาลถึงการศึกษาบังคับ (ม.3) ได้ไม่ทั่วถึง มีปัญหาออกกลางคันสูง ส่วนใหญ่คือเด็กวัยที่ควรได้เรียนระดับมัธยมปลาย (ทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษา) สาเหตุมาจากความยากจน 2) ด้านคุณภาพ การกระจายและคุณภาพการศึกษาที่จัดให้ประชาชนทั้งประเทศยังแตกต่างกันสูง และคุณภาพการศึกษาถัวเฉลี่ยทั้งประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เด็กเล็กวัย 3 - 5 ปี ที่ได้เรียนขั้นปฐมวัยยังคงมีสัดส่วนต่อประชากรวัยเดียวกันต่ำ (วิทยากร เชียงกูล, 2559)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นและเพื่อให้การดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รัฐได้ออกกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “การประกันคุณภาพการศึกษา” ซึ่งได้แก่ การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับและประเภท มีกลไกในการควบคุม ตรวจสอบระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษา (กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561, 2561)

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในการประเมินมาตรฐานการศึกษาในรอบที่สี่ สำนักงานทดสอบทางการศึกษาได้สื่อสารและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษาแนวใหม่และส่งเสริมด้านศักยภาพด้านการประเมิน เพื่อให้สถานศึกษามีความรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้ปกครองและผู้เรียนมากขึ้น การออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับสถานศึกษา เพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาความต้องการ

ชุมชน และได้ศึกษาแนวคิดองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2560) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้กล่าวถึงเกณฑ์บริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2558 ไว้ 7 มิติ คือ มิติที่ 1 การนำองค์กร ในมิตินี้ให้ความสำคัญกับผู้บริหารองค์กร มิติที่ 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มิติที่ 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มิติที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มิติที่ 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มิติที่ 6 การจัดการกระบวนการหรือการมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการและมิติที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2558) และผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ปัญหาในการดำเนินงานและความต้องการในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและความเสมอภาคในการจัดการจัดการศึกษา เพื่อนำสิ่งที่ได้ศึกษามาสร้างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และนำมาแก้ปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ทฤษฎีเชิงระบบ แนวคิดเกี่ยวองค์กรที่มีสมรรถนะสูง และแนวการดำเนินงานประกันคุณภาพแนวใหม่ จึงเสนอแนวคิดการวิจัย พอสังเขป ดังนี้

ศึกษารูปแบบตามแนวคิดของบาร์โดและฮาร์ทแมน ซึ่งกล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า ควรมี 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม (Bardo, J. W. & Hartman, J. J., 1982) ในส่วนทฤษฎีระบบได้ศึกษาแนวคิดของทิศนา แขมมณี ซึ่งกล่าวถึง ส่วนประกอบสำคัญของระบบมี 5 ส่วน ได้แก่ 1) ตัวป้อน 2) ประมวลผลคือการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการบรรลุเป้าหมาย 3) ผลผลิตคือผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงาน 4) กลไกลควบคุมคือวิธีการที่ใช้ในการควบคุมหรือตรวจสอบ กระบวนการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสุดท้ายข้อมูลป้อนกลับคือข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับจุดมุ่งหมายซึ่งจะเป็นข้อมูลไปสู่การปรับปรุง (ทิศนา แขมมณี , 2545)

จากการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยนำมาประกอบการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและแนวทางปฏิบัติที่ดีของการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การการศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาการประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้งหมด 27,922 โรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้งหมด 183 เขตพื้นที่การศึกษา รวม ประชากร 28,105 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) โดยการเปิดตารางเลขสุ่มของเครจซี่และ มอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 379 หน่วย ซึ่งผู้วิจัยสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้โรงเรียนจำนวน 341 โรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 38 เขตพื้นที่การศึกษา รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 379 แห่ง ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นตัวแทนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1 คน ต่อหนึ่งโรงเรียน หรือหนึ่งเขตพื้นที่การศึกษา

2. วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและแนวทางปฏิบัติที่ดีการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมี 4 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพในด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ตอนที่ 3 เป็นปัญหาในการดำเนินงาน ตอนที่ 4 เป็นความต้องการในการดำเนินงาน โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพของโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 08.00 – 1.00 ผลการ Tryout กับผู้บริหารหรือข้าราชการครูจำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นระดับสูง (Reliability) เท่ากับ 0.912 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและซองเปล่าติดแสตมป์ จ่าหน้าซองถึงผู้วิจัย กลุ่มตัวอย่างละ 1 ชุด รวมแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 379 ชุด และแบบสอบถามกลับมา 346 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.29 การวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามแบบใช้การแจกแจงความถี่และร้อยละ ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ (S.D.) ตอนที่ 3 สภาพปัญหาและ 4 ความต้องการเป็นคำถามปลายเปิดใช้การแจกแจงความถี่ และร้อยละ

1.2 ศึกษาโรงเรียนที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เลือกโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพในรอบที่ 3 จากการประมินของ สมศ. อยู่ในระดับดีขึ้นไป จำนวน 3 โรงเรียน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะ ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก คือโรงเรียนวัดจุฬามณี สพป.พิษณุโลก เขต 1 โรงเรียนขนาดกลางคือโรงเรียนบ้านดอนโพ สพป.สุพรรณบุรี เขต 1 และโรงเรียนขนาดใหญ่ คือโรงเรียนอนุบาลพิษณุโลก สพป.พิษณุโลก เขต 1 เครื่องมือที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งพัฒนามาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1.1 ในประเด็นที่เป็นปัญหาและความต้องในระดับสูง (ลำดับที่ 1 – 3) ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขป เช่น

ตารางที่ 1 แสดงตัวอย่างปัญหาที่อยู่ในระดับมากแล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

ที่	ปัญหาที่พบมาที่สุด	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	คิดเป็นร้อยละ
	ด้านปัจจัย บุคลากร		
1	บุคลากรไม่เพียงพอครูไม่ครบชั้น	28	25.23
2	บุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจเรื่องงานประกันอย่างแท้จริง	26	23.42
3	ครูยังไม่ครบวิชาเอก	22	19.82

จากตารางที่ 1 ด้านปัจจัย ได้แก่ บุคลากร เป็นปัญหาที่พบมากที่สุดในโรงเรียนขนาดเล็ก เรียงลำดับ 1 – 3 ผู้วิจัยนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี

ตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การร่างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 9 คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ได้แก่ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบบันทึก ตารางวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการได้ร่างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อนำไปตรวจสอบต่อไป

2.2 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสัมมนาอิง

ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 9 คน การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากผู้บริหารระดับกรม คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและบริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาที่จบระดับปริญญาเอก มีผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้านความเหมาะสมและความถูกต้องเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบ ตรวจสอบโดยใช้ Rating Scale 5 ระดับ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77, S.D = 0.17) และ ($\bar{X}$ = 4.72, S.D = 0.20) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสัมมนาประชาพิจารณ์ (Public Hearing) แหล่งข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการหรือครูผู้สอนที่เกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีวิธีการได้มา เป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 50 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 25 คน และครูผู้สอน จำนวน 25 คน ในเขตอำเภอบางระกำ สพป.พิษณุโลก เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นพิจารณาความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้และข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด ใช้ Rating Scale 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) อาศัยเกณฑ์การประเมินรูปแบบฯ คือ ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง อยู่ในระดับน้อย และ ค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 1.50 หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ แบ่งการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลที่ปรากฏในตารางและบันทึกการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในแต่ละองค์ประกอบ

ที่	องค์ประกอบ	(n=346)		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ปัจจัยนำเข้า (Input)	4.16	0.68	มาก
2	กระบวนการ (Process)	4.17	0.68	มาก
3	ผลผลิต (Output)	4.20	0.67	มาก
4	ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ (Success Conditions)	4.20	0.72	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.18**	**0.69**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีสภาพในการดำเนินงานภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.18, S.D.= 0.69)

ส่วนปัญหาในการดำเนินงานที่พบมากได้แก่ ครูไม่ครบชั้น ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา และครูไม่ครบวิชาเอก ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงปัญหาที่พบมากที่สุดเรียงลำดับ 3 ลำดับ

ที่	ปัญหาในการดำเนินงาน	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
1	บุคลากรไม่เพียงพอครูไม่ครบชั้น	28	25.23
2	บุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจเรื่องงานประกันอย่างแท้จริง	26	23.42
3	ครูยังไม่ครบวิชาเอก	22	19.82

จากตารางที่ 3 แสดงปัญหาที่พบมากที่สุดเรียงลำดับ 3 ลำดับ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานที่ศึกษาสังเคราะห์จากการแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถาม

ตารางที่ 4 แสดงความต้องการที่พบมากที่สุดเรียงลำดับ 4 ลำดับ

ที่	ความต้องการในการดำเนินงาน	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ
1	ครูครบชั้นเรียน	33	30.84
2	ครูครบวิชาเอก	29	27.10
3	ครูมีความรู้ความเข้าในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา	22	20.56
4	สื่อการเรียนที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการ	13	12.15

จากตารางที่ 4 แสดงความต้องการที่พบมากที่สุดเรียงลำดับ 4 ลำดับ ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานที่ศึกษาสังเคราะห์จากการแสดงความคิดเห็นในแบบสอบถาม

ในการศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลาง ค่อนข้างมีความพร้อมในการดำเนินประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนในโรงเรียนขนาดเล็กต้องเน้นครูมืออาชีพ มีความเสียสละ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการศึกษาทุกด้านซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาประสบผลสำเร็จ

ตอนที่ 2 ได้รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งมี 7 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการสำคัญของรูปแบบ (Principle of Form)

รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นกระบวนการบริหารที่อาศัยแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ แนวคิดองค์กรที่สมรรถนะสูงและวงจรคุณภาพ (PDCA) ในการสร้างหลักประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาและนโยบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (Objectives)

1. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. เพื่อสถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงหรือทัดเทียมกัน และให้ผู้ปกครองสามารถเลือกสถานศึกษาให้กับบุตรหลานของตนเองได้เข้ารับการศึกษา

3. เพื่อให้สถานศึกษาเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

4. เพื่อเสริมสร้างความตระหนัก (Awareness) งานประกันคุณภาพการศึกษาให้กับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

1. การวางแผนองค์กร ได้แก่ จัดโครงสร้างบุคลากรชัดเจน มีการวางแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ การขับเคลื่อนดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ประสานการปฏิบัติงานระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และบริหารข้อมูลสารสนเทศ

2. ศักยภาพบุคลากร ประกอบด้วย 3 ด้าน

2.1 ด้านความรู้ ได้แก่ บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาและการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การเชื่อมโยงมาตรฐานการศึกษากับหลักสูตรสถานศึกษาและการสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและการใช้สื่อและเทคโนโลยี

2.2 ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน ที่สำคัญคือการสื่อสารและมีมนุษยสัมพันธ์เพื่อลดความขัดแย้งเพื่อให้การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและนำมาซึ่งความสำเร็จของงาน

2.3 ด้านคุณลักษณะที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ได้แก่ มีความขยัน อดทน เป็นคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จไม่ว่างานที่ทำจะมีมาก มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด มีบุคลิกภาพที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร

3. คุณภาพสื่อ วัสดุ เครื่องมือ และงบประมาณ มีการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องเหมาะสมตามแผนงาน/โครงการเพื่อสนองการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา

4. หลักสูตรสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และความต้องการของผู้เรียน

5. มาตรฐานการศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษา ให้ใช้มาตรฐานการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 ด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพองค์กร การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาบุคลากร การออกแบบระบบประกันคุณภาพการศึกษา การขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวการประเมินคุณภาพการศึกษา คือการประเมินในองค์รวม (Holistic) พิชญพิจารณ์ (Peer Review) การตัดสินโดยอาศัยความเชี่ยวชาญ (Expert judgment) การประเมินบนพื้นฐานของหลักฐาน (Evidence - Based Assessment) การบริหารข้อมูลสารสนเทศ และ การจัดการคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 5 ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณภาพการศึกษา 3 มาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย คือมาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และ มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญมาตรฐานการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน คือ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และ มาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ประกอบที่ 6 ด้านผลลัพธ์ (Outcomes) ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ผู้ปกครองยอมรับและเชื่อมั่นโรงเรียนมากขึ้น และ โรงเรียนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่ 7 ด้านเงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ (Success Conditions) 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารและครู, 2) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ในทุก ๆ ด้าน และ 3) หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดนโยบายและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านวิชาการ

จากที่กล่าวมาทั้ง 7 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แสดงได้ดังภาพด้างล่างนี้

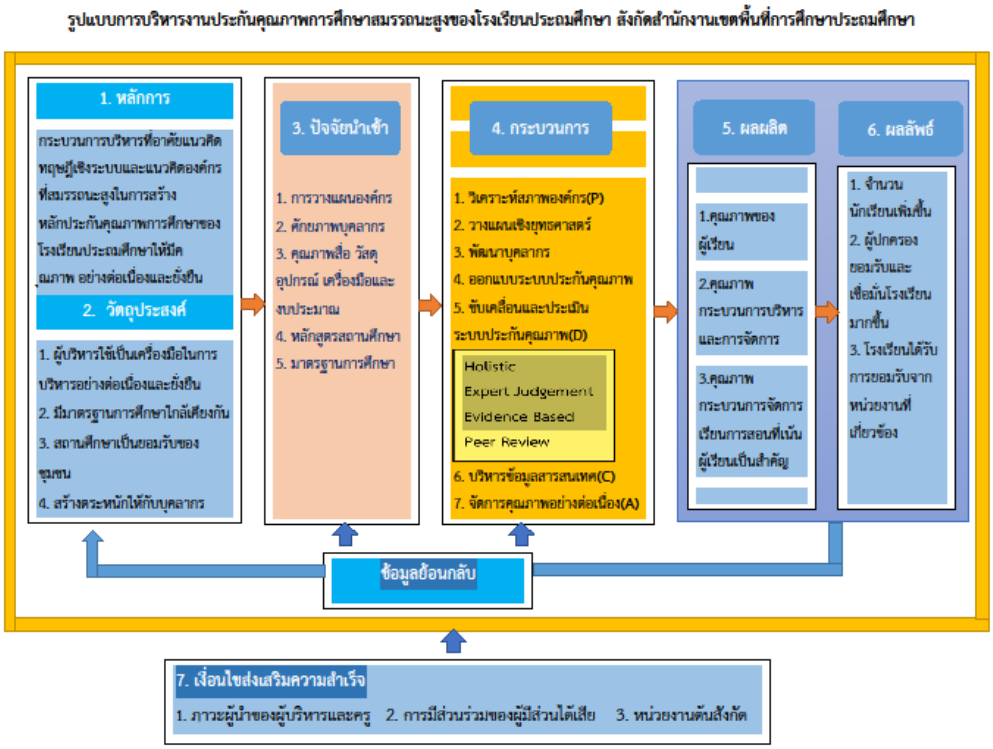

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ตอนที่ 3 การวิจัยในตอนที่ 3 เป็นการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ มีผลการวิจัยซึ่งปรากฏในตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ 5 ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของรูปแบบ	4.91	0.28	มากที่สุด	4.80	0.40	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.71	0.49	มากที่สุด	4.28	0.30	มาก
3. ปัจจัยนำเข้า	4.79	0.43	มากที่สุด	4.17	0.26	มาก
4. กระบวนการของรูปแบบ	4.71	0.52	มากที่สุด	4.63	0.13	มากที่สุด
5. ผลผลิต	4.83	0.39	มากที่สุด	4.05	0.31	มาก
6. ผลลัพธ์	4.69	0.52	มากที่สุด	4.12	0.25	มาก
7. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.70	0.51	มากที่สุด	4.54	0.27	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.74**	**0.49**	**มากที่สุด**	**4.61**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 การประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.74, S.D = 0.49 และ $\bar{X}$ = 4.61, S.D = 0.50 ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

จากผลการวิจัยอภิปรายผลการได้ว่า สภาพการดำเนินงานตามองค์ประกอบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ คือ และด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และ ด้านปัจจัยนำเข้า ส่วนด้านที่สรุปจากความคิดเห็นคือ ด้านปัจจัยแห่งความสำเร็จซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งเสริมให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ ปลื้มจิตต์ ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดย

ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในระดับต่ำสุด 2) ประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริหารการเงินอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือด้านการบัญชี และด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ อยู่ในอันดับต่ำสุด และ 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ได้แก่ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านมนุษย-สัมพันธ์ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความสามารในการสื่อสาร โดยมีประสิทธิภาพในการทำนาย ร้อยละ 70.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (วัชรินทร์ ปลื้มจิตต์, 2555)

การศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา เกี่ยวสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีผล มีผลการวิจัยคือ องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ให้ความสำคัญกับบุคลากร คุณภาพสื่อ วัสดุอุปกรณ์และการบริหารงบประมาณให้คุ้มค่า ด้านกระบวนการ (Process) ให้ความสำคัญกับกระบวนการดำเนินงานโดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพ (PDCA) ด้านผลผลิต (Output) มีผลสัมฤทธิ์ทางการอยู่ในระดับดี สุดท้ายปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารและครู ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคภูมิ ฤกขะเมธ ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอตัวแบบองค์การที่มีสมรรถนะสูง (HPO) โดยการบูรณาการ ทฤษฎีโครงสร้างตามสถานการณ์และแนวคิดด้านวัฒนธรรมมาอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การ HPO ในภาครัฐ หัวใจสำคัญของสมรรถนะอยู่ที่ความสอดคล้อง ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ สมาชิกในองค์การ ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสมรรถนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำ จะต้องสามารถสร้างบรรยากาศและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและผสมผสานความแตกต่างของบุคคลที่อยู่ในองค์การ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกันกับพนักงานเพื่อเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้และวัฒนธรรม ที่นำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ขององค์การแบบ HPO (ภาคภูมิ ฤกขะเมธ, 2553)

การสร้างรูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลคือได้รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มี 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ (Principle of Form) องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ (Objectives) องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า (Input) องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ (Process) องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต (Output) องค์ประกอบที่ 6 ผลลัพธ์ (outcomes) และ องค์ประกอบที่ 7 เงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ

(Success Conditions) สอดคล้องกับแนวคิดของบาร์โดและฮาร์ทแมน ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่ารูปแบบหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้น ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ รูปแบบระบบที่มีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม (Bardo, J. W. & Hartman, J. J., 1982)

ประการสุดท้ายผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ องค์ประกอบที่ 6 ผลลัพธ์และการประเมินรูปแบบด้านความเป็นไปได้ ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต อยู่ในระดับมาก จะเห็นได้ว่าทุกองค์ประกอบมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน ได้เสนองานวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัย 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย 9 ด้าน คือ 1.1) พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร 1.2) วิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 1.3) บรรยากาศสถานศึกษา 1.4) คุณภาพของครู 1.5) ความพึงพอใจในการทำงานของครู 1.6) การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู 1.7) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 1.8) เจตคติต่อสถานศึกษา 1.9) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 2) ความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 2.1) การบริหารสถานศึกษา 2.2) การบริหารและการสนับสนุน 2.3) การพัฒนาบุคลากร 2.4) การพัฒนาคุณภานักเรียน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 1 ชุด และเมื่อตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการตรวจสอบมีความเหมาะสมกับบริบทเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความถูกต้องในเชิงทฤษฎี และเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาสถานศึกษา (วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานประกันคุณภาการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษามี การดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ปัญหาที่พบมากที่สุดคือขาดแคลนครู ความต้องการมากที่สุดคือต้องการครูครบชั้นและตรงวิชาเอกที่สอน ได้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสรรถนะสูงประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และเงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุดและมีผลการประเมินรูปแบบด้านความเป็นประโยชน์และความเป็นได้อยู่ระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสามารถนำรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบกับคู่มือรูปแบบที่สร้างขึ้น ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ 2) รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบที่มีการดำเนินงานสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และต้องดำเนินการตามรูปแบบครบทุกส่วนทุกขั้นตอนเพื่อที่จะได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้และเกิดประสิทธิภาพของรูปแบบ 3) ในการพัฒนานโยบายด้านการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ในการจัดสรรบุคลากรให้สถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพที่ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา 4) ด้านการพัฒนาองค์กร ซึ่งในที่นี้คือสถานศึกษา ควรมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งได้แก่ การพัฒนาด้านปัจจัยนำเข้า การพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน การพัฒนาด้านงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการและจำเป็นแก่สถานศึกษาและด้านสื่ออุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัยพร้อมกับการใช้งาน ด้านกระบวนการ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ และเงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำของผู้บริหารและครู ผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานของสถานศึกษา ทุกส่วนควรได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโครงสร้างและเทคโนโลยี โดยให้ยึดคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 11 ก (23 กุมภาพันธ์ 2561).

ทิศนา แขมมณี. (2545). วิธีการสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.

ภาคภูมิ ฤกขะเมธ. (2553). องค์การที่มีสมรรถนะสูงในองค์การภาครัฐ: ตามมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างตามสถานการณ์และแนวคิดด้านวัฒนธรรม. วารสารวิทยาการจัดการ, 27(1-2), 35 - 46.

รัชวดี แสงมหะหมัด. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 8(1), 33 - 66.

วัชรินทร์ ปลื้มจิตต์. (2555). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

วันเพ็ญ บุรีสูงเนิน. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทยากร เชียงกูล. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2558). เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐระดับพื้นฐาน ฉบับที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิชั่น พริ้นท์แอนด์มีเดีย จำกัด.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2560). คู่มือการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

Bardo, J. W. & Hartman, J. J. (1982). Urban sociology: A systematic introduction. New York: F.E.Peacock.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย*

TESTING THE VARIABILITY OF THE CAUSAL FACTOR MODEL THATAFFECTS THE QUALITY OF ACCOUNTING DATA AND FINANCIAL SUCCESS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED HOTELS IN THAILAND

ยุพา สะรุโณ
Yupa Saruno
ประเวศ เพ็ญวุฒิกุล
Prawet Penawutkun
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University, Thailand
E-mail: yupa_saruno@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการทบทวนเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเก็บรวบรวมข้อมูลจากธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย ที่ขึ้นทะเบียนกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 322 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ และสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานโมเดลสมการโครงสร้างผู้วิจัยใช้โปรแกรม LISREL 9.30 ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลาง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.7 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 63.04 ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 16 ปี ร้อยละ 39.44 ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจ จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 27.64 รูปแบบธุรกิจเป็นบริษัทจำกัดร้อยละ 55.28 จำนวนพนักงานน้อยกว่า 30 คนร้อยละ 70.19 ห้องพักตั้งแต่ 30 - 100 ห้องร้อยละ 55.90 รายได้ต่อเดือนมากกว่า 90,001 บาท ร้อยละ 31.99 ค่าใช้จ่ายต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 36.34 รูปแบบโครงสร้างเดียวกันมีความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลแต่ค่าพารามิเตอร์ภายใน

* Received 22 September 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

โมเดล มีความแตกต่างกันหรือมีความแปรเปลี่ยนบางส่วน (Partial Variance) ระหว่างเส้นอิทธิพลทักษะทางวิชาชีพบัญชี (PAS) จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี (PEA) และการบริหารจัดการฝ่ายบัญชี (MA) สำหรับข้อมูลความสำเร็จด้านการเงิน (FS) ทักษะทางวิชาชีพบัญชี (PSA) การบริหารจัดการฝ่ายบัญชี (MA) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล Chi-Square = 668.95, df = 208, χ^2/df = 5.82, SRMR = 0.10, RMSEA = 0.12, NFI = 0.87, NNFI = 0.86, CFI = 0.89

คำสำคัญ: ความไม่แปรเปลี่ยน, คุณภาพข้อมูลทางบัญชี, ความสำเร็จด้านการเงิน

Abstract

The objectives of this research article were to test empirical data on the variability of the causal factor models on the quality of accounting information and the financial success of small and medium-sized hotel businesses in Thailand. By reviewing relevant research textbooks and collecting data from small and medium hotel businesses in Thailand registered with the Tourism Authority of Thailand, this research was a quantitative research using questionnaires from a specific sample of 322 people. The statistics used for data analysis were percentage and statistics used to test hypothesis, model, structural equation, researcher using LISREL 9.30 program. The results revealed that the causal relationship model of accounting data quality and financial success of small and medium-sized hotel businesses. Most of the respondents were female 76.7 percent, with a bachelor's degree 63.04 percent, more than 16 years of work experience 39.44 percent, of which 89 business owners or 27.64 percent. Business model is a limited company 55.28 percent, less than 30 employee's 70.19 percent, the number of rooms from 30-100 rooms 55.90 percent, monthly income more than 90,001-baht 31.99 percent, monthly expenses less than 20,000-baht 36.34 percent. The same structure model has no differences. There is a variation of the model, but the parameters with in the model are different, or there is a partial variation between the Professional Accounting Skills influence (PAS), Professional Ethics in Accounting (PEA) and Management Accounting (MA), for Financial Success data (FS), Professional Skills Accounting (PSA), Management Accounting (MA) based on the model consistency index. Chi-Square = 668.95, df = 208, /df = 5.82, SRMR = 0.10, RMSEA = 0.12, NFI = 0.87, NNFI = 0.86, CFI = 0.89.

Keywords: Invariance, Accounting Data Quality, Financial Success

บทนำ

ธุรกิจโรงแรมเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมบริการที่มีการเติบโตและขยายตัวตามสภาวการณ์การท่องเที่ยว และยังถือเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมรณรงค์ธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวนำค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาหักลดหย่อนภาษีเงินได้จึงส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมมีการแข่งขันที่สูงขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการหรือการสร้างความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเพื่อต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันภาคการท่องเที่ยวของไทยมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยในปี พ.ศ. 2558 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันถึงร้อยละ 20.44 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1,447,158.05 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ผลจากการท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมและธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องมีโอกาสสร้างรายได้เพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในปัจจุบันจะนิยมท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและมีเอกลักษณ์ที่สวยงามประกอบกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีราคาถูกจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมการท่องเที่ยว, 2558) จากสถิติการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในปี พ.ศ. 2558 พบว่ามีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าพักแรมในโรงแรมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) ปัจจุบันธุรกิจโรงแรมเพิ่มมากขึ้นตามสัดส่วนของนักท่องเที่ยวส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมเกิดการแข่งขันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับการวัดผลความสำเร็จของธุรกิจโรงแรมถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการวางแผนการบริหารจัดการธุรกิจให้มีการเติบโตเป็นที่รู้จักและได้มาตรฐานเพิ่มมากขึ้น (นภดล ร่มโพธิ์, 2553) และการวัดความสำเร็จขององค์กรควรมีการวัดผลความสำเร็จทั้งด้านการเงินและไม่ใช่ด้านการเงินซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่จะนำไปสู่การวางแผนตัดสินใจให้องค์กรประสบความสำเร็จมากขึ้น

การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลการวัดนั้นเป็นการตรวจสอบด้านคุณภาพเครื่องมือความตรงแบบหนึ่งว่าเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพไม่แปรเปลี่ยนไปตามกลุ่มประชากรจะส่งผลให้ผู้วิจัยมีความแน่ใจในผลการวิจัยนั้นเกิดจากความแตกต่างของประชากร มิใช่ความบกพร่องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ หรือในการวิจัยเชิงทดลองผลจากการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนระหว่างตัวแปรกลุ่มประชากร โดยการวิเคราะห์กลุ่มพหุ (Multi - Group Analysis) เพื่อใช้ตรวจสอบเครื่องมือก่อนที่จะ

ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยมีความตรงและความเชื่อมั่นรวมถึงผลการวิเคราะห์เป็นความแตกต่างจากตัวแปรที่ศึกษาจริงไม่ใช่เกิดจากเครื่องมือหรือตัวแปรประชากร (จิรัฐ ชวนชม และนงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร, 2556) สำหรับการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนสามารถทำการทดสอบได้ 4 ประการคือ 1) การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลหรือองค์ประกอบ (Pattern Same or Factor Form Invariance) ซึ่งเป็นการทดสอบขั้นที่หนึ่งหากไม่ผ่านขั้นนี้จะแสดงถึงรูปแบบของโมเดลการวัดของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน 2) เมื่อรูปแบบโมเดลไม่แปรเปลี่ยนจะทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) 3) เมื่อน้ำหนักองค์ประกอบไม่แปรเปลี่ยนจึงทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ (Item Error Variance) 4) เมื่อค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตไม่แปรเปลี่ยนจะทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของความแปรปรวนเกี่ยวกับตัวแปรแฝง ซึ่งการหาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรจึงจำเป็นต้องนำมาสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับธุรกิจโรงแรมเพื่อเป็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น (นภดล ร่มโพธิ์ และมนวิกาผดุงสิทธิ์, 2557) ดังนั้นการพัฒนาธุรกิจโรงแรมให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จต้องวัดผลการดำเนินงานที่สะท้อนออกมาในรูปของงบการเงินที่ต้องมีทักษะความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการรายงานผลประกอบการให้มีความน่าเชื่อถือ (Ismail, K. & Isa, C., 2011) การจะได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานต้องมาจากการรายงานผลของฝ่ายบัญชีที่มีหน้าที่ในรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำการรายงานผลการดำเนินงานและประเมินผลความสำเร็จของธุรกิจเกี่ยวกับการบริหารงานและนำเสนอผลประกอบการเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงขับเคลื่อนการทำงานให้ดีขึ้น รวบทั้งข้อมูลที่รายงานผลต้องมีคุณภาพน่าเชื่อถือ มีความถูกต้องครบถ้วนผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจได้ทันต่อเวลา และข้อมูลต้องปราศจากข้อผิดพลาดจากข้อเท็จจริง คุณภาพข้อมูลทางบัญชีที่เหมาะสมต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือมาตรฐานทางการบัญชีจึงจะทำให้งบการเงินมีความถูกต้องน่าเชื่อถือซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน (นภดล ร่มโพธิ์, 2553) รวมถึงคุณภาพข้อมูลทางบัญชียังนำไปสู่การยกระดับการทำงานในฝ่ายอื่น ๆ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากข้อมูลการรายงานผลซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารไว้วางใจนำไปสู่การวางแผนการตัดสินใจในทางธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีการขยายตัวมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งศึกษาการทดสอบองค์ประกอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทยเพื่อนำข้อค้นพบไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจโรงแรมให้ประสบความสำเร็จมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์หาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย โดยใช้สมการโครงสร้างในการวิเคราะห์ผลการศึกษาด้วยโปรแกรม LISREL ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางที่ขึ้นทะเบียนในกลุ่ม 12 เมืองต้องห้ามพลาดกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2561 จำนวน 347 แห่ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด โดยเลือกใช้รายชื่อประชากรในการวิจัยธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางตามบัญชีรายชื่อที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักการสอบสวนและนิติการ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่คอยกำกับดูแลการขึ้นทะเบียนการจัดตั้งธุรกิจโรงแรมและเปิดเผยรายชื่อของธุรกิจโรงแรมโดยไม่มีเงื่อนไข และผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางตามจำนวนห้องพักของสมาคมโรงแรมไทยเฉพาะรูปแบบการจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดและห้างหุ้นส่วนจำกัด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire survey) จากการทบทวนวรรณกรรมภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ทักษะทางวิชาชีพบัญชี ประกอบด้วย ทักษะทางปัญญา ทักษะคุณลักษณะเฉพาะบุคคล ทักษะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการสื่อสาร (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2558) ทักษะการคำนวณ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (กุสุมา ดำพิทักษ์และคณะ, 2556) จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี ประกอบด้วย ความโปร่งใสและความอิสระ ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษาความลับ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561) การบริหารจัดการฝ่ายบัญชี ประกอบด้วย การสร้างค่านิยมร่วม รูปแบบการปฏิบัติงาน กลยุทธ์การปฏิบัติงาน การจัดการบุคลากร (Melia, D., 2010) คุณภาพรายงานทางการเงิน ประกอบด้วย ความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความถูกต้องครบถ้วน ความเป็นกลาง การปราศจากข้อผิดพลาด (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2561) และความสำเร็จด้านการเงิน ประกอบด้วย กำไรสุทธิ รายได้ และต้นทุน (Everaert, P. et al., 2010)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีระหว่าง 0.74 – 0.94 พร้อมทั้งปรับปรุงตามข้อเสนอแนะและนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ตัวอย่าง จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบัค (Cronbach, L. J., 1951)รายข้อมีค่าเท่ากับ 0.84 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากฝ่ายบัญชีโดยใช้แบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ ส่งทาง E-mail และผู้วิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเองตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤศจิกายน 2562 จำนวน 347 ชุด ผู้วิจัยมีการติดตามและตรวจสอบแบบสอบถามที่สามารถใช้ได้ทั้งสิ้น 322 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับ (Response Rate) ร้อยละ 92.80 ของกลุ่มตัวอย่างถือได้ว่ามีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์สมการโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับกันโดยทั่วไป 10: 1 ของตัวแปรสังเกตได้ถือว่าเหมาะสม (Hair, J. F. et al, 2010)

งานวิจัยนี้ทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่ม คือ ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กจำนวน 142 แห่ง และธุรกิจโรงแรมขนาดกลางจำนวน 180 แห่งการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลเพื่อตอบสมมติฐานของการวิจัยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม LISREL 9.30 โดยมีลำดับการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยน 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดล (Model Form) ซึ่งเป็นการตรวจสอบจำนวนตัวแปรในโมเดลรูปแบบลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรรูปแบบเมทริกซ์ (Matrix Form) และสถานะเมทริกซ์ (Matrix Mode) ว่ามีรูปแบบเดียวกันทั้งสองกลุ่มหรือไม่โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องของโมเดล ถ้าพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงว่าประชากรทั้ง 2 กลุ่มมีรูปแบบโมเดลเหมือนกัน จากนั้นก็จะทำการทดสอบในขั้นตอนต่อไปแต่ถ้าพบว่าโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ก็จะยุติการทดสอบทันทีแสดงว่าประชากรทั้ง 2 กลุ่มมีรูปแบบหรือโครงสร้างโมเดลแตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดล เมื่อทำการพิสูจน์ได้ว่าประชากรทั้ง 2 กลุ่มมีรูปแบบหรือโครงสร้างของโมเดลเป็นแบบเดียวกันขั้นตอนต่อไปจะทำการทดสอบค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดล โดยนำเข้าทดสอบทีละเมทริกซ์แล้วพิจารณาว่าเมทริกซ์นั้น ๆ แปรเปลี่ยนตามกลุ่มประชากรหรือไม่โดยเมทริกซ์ที่นำเข้าทดสอบจะกำหนดเป็นชุดที่มีลักษณะซ้อนกันเป็นระดับลดหลั่น ซึ่งจะเริ่มทำการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของเมทริกซ์พารามิเตอร์ที่มีความเข้มงวดน้อยที่สุด (Least Restriction) ไปจนถึงเมทริกซ์พารามิเตอร์ที่มีความเข้มงวดมากที่สุด (Most Restriction) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2554)

ผลการวิจัย

จากการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทยผลการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเชิงพรรณนา

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	75	23.29
หญิง	247	76.71
รวม	**322**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 76.71 และเป็นเพศชาย จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 23.29

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	40	12.42
ปริญญาตรี	203	63.04
สูงกว่าปริญญาตรี	79	24.54
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 63.04 รองลงมาเป็นสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 24.54 และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 12.42

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการทำงาน		
5 - 10 ปี	91	28.26
11 - 15 ปี	104	32.30
มากกว่า 16 ปี	127	39.44
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 16 ปี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 39.44 รองลงมาเป็น 11 - 15 ปี จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 32.44 และ 5 - 10 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 28.26

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่งงานในปัจจุบัน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่งงานในปัจจุบัน		
เจ้าของธุรกิจ	89	27.64
ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	58	18.01
หุ้นส่วนจำกัด	13	4.04
ผู้จัดการฝ่ายบัญชีการเงิน	32	9.94
ผู้จัดการแผนกบัญชีการเงิน	46	14.29
หัวหน้าฝ่ายบัญชีการเงิน	84	26.08
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 4 พบว่า ตำแหน่งงานในปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเจ้าของธุรกิจ จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 27.64 รองลงมาเป็นหัวหน้าฝ่ายบัญชีการเงินจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 26.08 ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 18.01 ผู้จัดการแผนกบัญชีการเงิน จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ผู้จัดการฝ่ายบัญชีการเงิน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.94 และหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 4.04

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบของการดำเนินธุรกิจ

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
รูปแบบของการดำเนินธุรกิจ		
ห้างหุ้นส่วนจำกัด	144	44.72
บริษัทจำกัด	178	55.28
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีรูปแบบการดำเนินธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 55.28 รองลงมาเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด มีจำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 44.72

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนพนักงาน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนพนักงาน		
น้อยกว่า 30 คน	226	70.19
ตั้งแต่ 31 - 40 คน	32	9.94
ตั้งแต่ 41 - 50 คน	11	3.42
ตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป	53	16.45
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีจำนวนพนักงานน้อยกว่า 30 คน จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 70.19 รองลงมาเป็นตั้งแต่ 51 คนขึ้นไป จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 16.45 ตั้งแต่ 31 - 40 คน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 9.94 และตั้งแต่ 41 - 50 คน มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.42

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนห้องพัก

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนห้องพัก		
น้อยกว่า 30 ห้อง	142	44.10
ตั้งแต่ 30-100 ห้อง	180	55.90
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีจำนวนห้องพักตั้งแต่ 30 - 100 ห้อง จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 55.90 รองลงมาเป็นน้อยกว่า 30 ห้อง จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 44.10

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน (โดยประมาณ)		
น้อยกว่า 30,000 บาท	44	13.66
ตั้งแต่ 30,000 - 60,000 บาท	95	29.50
ตั้งแต่ 60,001 - 90,000 บาท	80	24.84
มากกว่า 90,001 บาท	103	31.99
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 90,001 บาท จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 31.99 รองลงมาเป็นตั้งแต่ 30,000 - 60,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50 ตั้งแต่ 60,001 - 90,000 บาท จำนวน 80 คน คิดเป็น ร้อยละ 24.84 และน้อยกว่า 30,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 13.66

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามค่าใช้จ่ายต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงิน	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (โดยประมาณ)		
น้อยกว่า 20,000 บาท	117	36.34
ตั้งแต่ 20,001 - 50,000 บาท	106	32.92
ตั้งแต่ 50,001 - 80,000 บาท	55	17.08
มากกว่า 80,001 บาท	44	13.66
รวม	**322**	**100**

จากตารางที่ 9 พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีการเงินส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนน้อยกว่า 20,000 บาท จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 36.34 รองลงมาเป็นตั้งแต่ 20,001 - 50,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 32.92 ตั้งแต่ 50,001 - 80,000 บาท จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 17.08 และมากกว่า 80,001 บาทจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 13.66

ตอนที่ 2 แสดงผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินระหว่างธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและธุรกิจโรงแรมขนาดกลางในประเทศไทย

ตารางที่ 10 แสดงการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลรวม รูปแบบโมเดลโรงแรมขนาดเล็กและรูปแบบโมเดลขนาดกลาง

การทดสอบความสอดคล้องโมเดล	χ^2	df	χ^2 /df	SRMR	RMSEA	NFI	NNFI	CFI
รูปแบบโมเดลรวม	668.95	208	5.82	0.10	0.12	0.87	0.86	0.89
รูปแบบโมเดลขนาดเล็ก	154.03	98	1.57	0.06	0.06	0.97	0.97	0.99
รูปแบบโมเดลขนาดกลาง	137.77	95	1.45	0.05	0.05	0.97	0.98	0.99

จากตารางที่ 10 พบว่า การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดล (Model Form) โดยพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลแบ่งดัชนีในการตรวจสอบเป็น 3 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของรูปแบบโมเดลรวมทั้งขนาดเล็กและ ขนาดกลาง ซึ่งมีการทดสอบ 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices ชุดที่ 2 เป็นการทดสอบ Incremental fit indices และชุดที่ 3 เป็นการทดสอบ Parsimony fit Indices พบว่า การตรวจสอบ Absolute fit indices ของโมเดลสมมติฐาน โดยพิจารณาดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (χ^2) มีค่าเท่ากับ 668.95 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 208 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Chi - Square/df) มีค่าเท่ากับ 5.82 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.10 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.12 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีแบบอิงเกณฑ์ (NFI) มีค่าเท่ากับ 0.87 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ NNFI เท่ากับ 0.86 และค่าดัชนีเปรียบเทียบความสอดคล้องของโมเดล CFI เท่ากับ 0.89 ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนโมเดลรวมขนาดเล็กและขนาดกลางทั้ง 3 ชุด ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องเนื่องจากประชากรทั้งสองกลุ่มมีจำนวนตัวแปรในรูปแบบลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร รูปแบบเมทริกซ์ (Matrix Form) และสถานะเมทริกซ์ (Matrix Mode) แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงทำการค้นหาโครงสร้างโมเดลที่เหมาะสมกับขนาดของโรงแรม

รูปแบบที่ 2 การทดสอบรูปแบบโมเดลขนาดเล็ก มีการทดสอบ 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices ชุดที่ 2 เป็นการทดสอบ Incremental fit indices และชุดที่ 3 เป็นการทดสอบ Parsimony fit Indices พบว่า การตรวจสอบ Absolute fit indices ของโมเดลสมมติฐาน โดยพิจารณาค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (χ^2) มีค่าเท่ากับ 154.03 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 98 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Chi - Square/df) มีค่าเท่ากับ 1.57 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.06 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.06 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีแบบอิงเกณฑ์ (NFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ NNFI เท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีเปรียบเทียบความสอดคล้องของโมเดล CFI เท่ากับ 0.99 ตามลำดับ ซึ่งจากผลการประเมินดัชนีทั้ง 3 ชุด ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

รูปแบบที่ 3 การทดสอบรูปแบบโมเดลขนาดกลาง มีการทดสอบ 3 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ Absolute fit indices ชุดที่ 2 เป็นการทดสอบ Incremental fit indices และชุดที่ 3 เป็นการทดสอบ Parsimony fit Indices พบว่า การตรวจสอบ Absolute fit indices ของโมเดลสมมติฐาน โดยพิจารณาค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (χ^2) มีค่าเท่ากับ 137.77 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 95 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Chi - Square/df) มีค่าเท่ากับ 1.45 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน (SRMR) มีค่า

เท่ากับ 0.05 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.05 ค่าดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีแบบอิงเกณฑ์ (NFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีวัดความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ NNFI เท่ากับ 0.98 และค่าดัชนีเปรียบเทียบความสอดคล้องของโมเดล CFI เท่ากับ 0.99 ตามลำดับ ผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินระหว่างกลุ่มธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย พบว่าโมเดลที่ไม่มีการกำหนดเงื่อนไขบังคับและที่มีการกำหนดเงื่อนไขบังคับให้ประชากรสองกลุ่มมีจำนวนตัวแปรในโมเดลรูปแบบลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหมือนกันทำให้ รูปแบบเมทริกซ์ และสถานะเมทริกซ์แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงหยุดการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล และทำการค้นหาโครงสร้างโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมที่เหมาะสมตามขนาดของโรงแรม โดยทำให้ทราบว่าโมเดลที่มีโครงสร้างรูปแบบเดียวกันเกิดค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลแตกต่างกัน โดยธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กจะให้ความสำคัญกับปัจจัยทักษะทางวิชาชีพ จรรยาบรรณทางวิชาชีพ และการบริหารจัดการฝ่ายบัญชีเป็นปัจจัยหลัก สำหรับธุรกิจโรงแรมขนาดกลางจะให้ความสำคัญกับปัจจัยหลักคือทักษะทางวิชาชีพบัญชี และการบริหารจัดการฝ่ายบัญชี สำหรับปัจจัยด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชีเป็นปัจจัยทางอ้อมที่ส่งต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย

อภิปรายผล

การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์กล่าวคือคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้รวม 19 ตัวแปรแต่เนื่องจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นพบว่าธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางมีการรับรู้เกี่ยวกับตัวแปรสังเกตในด้านจรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชีแตกต่างกันจึงไม่สามารถนำมาวิเคราะห์รวมเป็นตัวแปรเดียวได้ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลต้องแยกวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นสองชุดคือชุดสำหรับธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและสำหรับธุรกิจโรงแรมขนาดกลาง

ดังนั้นในการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมระหว่างธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย สามารถนำโครงสร้างรูปแบบเดียวกันแต่ค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลมีความแตกต่างกันหรือมีความแปรเปลี่ยนบางส่วนไปใช้ร่วมกันได้เป็นการแสดงให้เห็นถึง

ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กและธุรกิจโรงแรมขนาดกลางย่อมนำโมเดลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิผลเหมือนกันได้ (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2010) เพียงแต่ต้องพิจารณาในรายละเอียดค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลที่มีความแตกต่างกัน (Kelloway, E. K., 2015) ซึ่งเกิดจากเส้นอิทธิพลร่วมเกี่ยวกับคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงิน โดยธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กให้ความสำคัญกับทักษะทางวิชาชีพบัญชี จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี และการบริหารจัดการฝ่ายบัญชีมีผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและข้อมูลทางด้านการเงินมากกว่าธุรกิจโรงแรมขนาดกลาง ซึ่งธุรกิจโรงแรมขนาดกลางจะให้ความสำคัญกับทักษะทางวิชาชีพบัญชี และการบริหารจัดการฝ่ายบัญชีที่มีผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จทางด้านการเงิน นำไปสู่การวางแผนพัฒนาศักยภาพการทำงานทั้งในตัวของบุคลากรฝ่ายบัญชีหรือนำข้อมูลจากการดำเนินงานขององค์กรไปใช้ในการบริหารธุรกิจ การศึกษาของ นงลักษณ์ วิรัชชัย ที่มีการกล่าวไว้ว่านักวิจัยควรทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของการวัดระหว่างกลุ่มประชากรก่อนที่จะวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย เพราะความแตกต่างที่เกิดขึ้นในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มประชากรอาจจะไม่ใช่ความแตกต่างจากตัวแปร แต่เป็นความแตกต่างความแปรเปลี่ยนของโมเดลการวัดระหว่างกลุ่มประชากรก็ได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2554) Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. แสดงว่าโมเดลจากกลุ่มประชากรสองกลุ่มมีรูปแบบโมเดลไม่แปรเปลี่ยนเมื่อตัวแปรทุกตัวในโมเดลและโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลทั้งสองเป็นแบบเดียวกัน (Jöreskog, K. G., & Sörbom, D., 2012) ดังที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ทำการศึกษาวิเคราะห์ธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กไว้ว่า จะต้องมุ่งให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรายงานผลของตัวเลขโดยให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายและรายได้และต้องให้นักบัญชีได้เข้าไปมีบทบาทในการนำข้อมูลมาวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2562) รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรฝ่ายบัญชีและการเงินให้มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานภายใต้ทักษะทางวิชาชีพ จรรยาบรรณทางวิชาชีพ ให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการทำงานให้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือส่งผลต่อการตัดสินใจให้องค์กรเกิดประสิทธิผลทางการเงินเพิ่มมากขึ้น (พุทธชาด ลุนคำ, 2562) รวมทั้งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาแนวคิดนโยบายและการปฏิบัติงานรวมถึงจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในภาพลักษณ์ขององค์กรต่อไป และยังทำให้ฝ่ายบัญชีเข้าไปมีบทบาทในการวางแผนบริหารจัดการองค์กรหรือช่วยเป็นแนวทางในการจัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพงานที่ส่งผลถึงความสำเร็จขององค์กรได้ตรงประเด็นทันต่อเหตุการณ์ในการวางแผนการตัดสินใจส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่าการทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมระหว่างธุรกิจโรงแรม

ขนาดเล็กและขนาดกลางในประเทศไทย โดยมีประชากรทั้ง 2 กลุ่มซึ่งมีจำนวนตัวแปรในโมเดลรูปแบบลักษณะโครงสร้างโมเดลแบบเดียวกัน แต่ค่าพารามิเตอร์ภายในโมเดลมีความแตกต่างกันส่งผลให้คุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินของธุรกิจโรงแรมระหว่างธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กกับโรงแรมขนาดกลางมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปปรับใช้ในแต่ละขนาดของธุรกิจควรให้ความสำคัญกับคู่พารามิเตอร์ที่แปรเปลี่ยน ซึ่งธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จด้านการเงินซึ่งต้องประกอบด้วย ทักษะทางวิชาชีพบัญชี จรรยาบรรณทางวิชาชีพบัญชี การบริหารจัดการฝ่ายบัญชีแต่ธุรกิจโรงแรมขนาดกลางให้ความสำคัญหลักเกี่ยวกับคุณภาพข้อมูลทางบัญชีและความสำเร็จของงานด้านการเงินแค่ทักษะทางวิชาชีพบัญชีและการบริหารจัดการฝ่ายบัญชี ดังนั้นผู้บริหารของธุรกิจโรงแรมขนาดกลางควรส่งเสริมให้บุคลากรฝ่ายบัญชีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในการกำหนดแผนกลยุทธ์มากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของนักบัญชีด้านจรรยาบรรณการนำเสนอข้อมูลหรือการรายงานผลข้อมูลที่ส่งผลเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดต่อธุรกิจ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป สำหรับการศึกษาครั้งต่อไปควรนำโมเดลนี้ไปทดสอบกับตัวแปรกำกับหรือตัวแปรปรับ (Moderator Variable) อื่น เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นต้น เพื่อเพิ่มองค์ความรู้โดยการยืนยันความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลเมื่อมีกลุ่มที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2558). สถิตินักผู้ประกอบการ. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2562 จาก http://www.tourism.go.th.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). บทวิเคราะห์ธุรกิจโรงแรม. เรียกใช้เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562 จาก https://www.dbd.go.th/more_news.php?cid=1622

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). บทวิเคราะห์ธุรกิจโรงแรมรีสอร์ทและห้องชุด. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2561 จาก http://www.efe.or.th/project.php

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2561 จาก https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/download/article/article_20170509152835.pdf

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). รายชื่อธุรกิจโรงแรม. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2562 จาก http://econtent.tat.or.th/ReportWeb/views/g08/hotel-list-table.xhtml;jsessionid=0-ejaNKEv8+XEeAqzDEPcTPB.undefined

กุสุมา ดำพิทักษ์ และคณะ. (2556). นักบัญชีที่องค์การธุรกิจต้องการ “เก่ง + ดี”. เรียกใช้เมื่อ 12 กรกฎาคม 2561 จาก http://www.repository.rmutt.ac.th/handle/123456789/190.

จิรัฐ ชวนชม และนงลักษณ์ โพธิ์ไพจิตร. (2556). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการบริหารธุรกิจการท่องเที่ยวของธุรกิจนำเที่ยว ในเขตกรุงเทพมหานคร. Journal of Multidisciplinary in Social Sciences, 10(3), 1 - 16.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2554). การทดสอบความไม่แปรเปลี่ยนของการวัดระหว่างกลุ่มผู้ถูกวัดด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 1(1), 69 - 80.

นภดล ร่มโพธิ์. (2553). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของระบบการวัดผลการปฏิบัติงานองค์กรกับความสำเร็จทางการเงินขององค์กร. วารสารวิชาชีพบัญชี, 6(16), 43 - 50.

นภดล ร่มโพธิ์ และมนวิกาผดุงสิทธิ์. (2557). เครื่องมือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น. กรุ๊ป จำกัด.

พุทธชาด ลุนคำ. (2562). แนวโน้มธุรกิจโรงแรม. เรียกใช้เมื่อ 24 มิถุนายน 2562 จาก https://www.krungsri.com/bank/getmedia/f24bbbf8-fa88-40cb-a408-f43900993cd7/THQIR_TOUR_4Q17_TH.aspx

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2558). มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชี. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2561 จาก http://www.fap.or.th/files/st_eduit/3pdf.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีฉบับที่ 3 เรื่องทักษะทางวิชาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2562 จาก http://www.fap.or.th/files/st_eduit/3.pdf.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrical, 16(3), 297 - 334.

Everaert, P. et al. (2010). Using transaction cost economics to explain outsourcing of accounting. Small Business Economics, 35(1), 93 - 112.

Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. USA: Hall International.

Ismail, K. & Isa, C. (2011). The Role of Management Accounting System In Advanced Manufacturing Environment. Australian Journal of Basic and Applied Sciences, 5(9), 2196 - 2209.

Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. (2012). LISREL 9.1: LISREL syntax guide. Chicago: Scientific Software International, Inc,.

Kelloway, E. K. (2015). Using Mplus for Structural Equation Modeling; A Researcher's Guide. CA: Sage Publications.

Melia, D. (2010). Towards Performance Measurement in Hotels: an Incremental Approach. Retrieved March 19, 2019, from https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1018.7569&rep=rep1&type=pdf

Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2010). A beginner's guide to structural equation modeling. (3rd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

การพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงิน โดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม*

DIGITAL PLATFORM BASED ADMINISTRATION SYSTEM DEVELOPMENT FOR MILITARY FINANCE STUDENT ASSESSMENT

วัชรภัทร นุชอำพันธ์
Watcharapat Nuchampun
ชุติมา มุสิกานนท์
Chutima Musikanon
ปรีชา วิหคโต
Preecha Vihokto
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: watcharapat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม เป็นการวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาและกำหนดองค์ประกอบของระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม จากผู้เชี่ยวชาญด้านการทดสอบ จำนวน 5 คน 2) เพื่อพัฒนาระบบ จากผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 คน 3) เพื่อทดลองใช้ระบบ และ 4) เพื่อประเมินระบบโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู - อาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้เข้ารับการทดสอบ ใช้กลุ่มตัวอย่างในการทดลองระบบ จำนวน 9 คน และการประเมินระบบ จำนวน 30 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สรุปผลการวิจัย ระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 1.1) ผู้บริหาร ครู - อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ารับการทดสอบ 1.2) เครื่องมือ 1.3) ดิจิทัลแพลตฟอร์ม 1.4) วิชาทดสอบ 2) กระบวนการ (Process) ใช้การบริหารงานแบบ PDCA 3) ผลลัพธ์ (Output) มีการกำหนดผลลัพธ์และการประเมินผลตามหลักเกณฑ์และตัวชี้วัด 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มีการประเมินผลของระบบเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 5) บริบท (Context) ดำเนินการตามบริบทโรงเรียนทหารการเงินและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และประสิทธิภาพของระบบการ

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

บริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มจากการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน อยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.8, SD = 0.22)
คำสำคัญ: ระบบการบริหาร, งานทดสอบ, ดิจิทัลแพลตฟอร์ม

Abstract

This research paper aims at investigating and developing a digital platform-based administration system for military finance student assessment. The research and development process were undertaken in four stages: 1) Investigation with a view to identifying components of the digital platform - based administration system for military finance student assessment, and verification of the identified components by five assessment experts; 2) System development by five information technology system development experts; 3) System application trial; and 4) System evaluation. The size of samples for system trial was nine while that for the system evaluation was thirty. They are education institution administrators, teachers/instructors, staff, and trial students. Data analyses take into consideration frequency, percentage, average and standard deviation. The research finds that the following five components are requisite of a digital platform - based administration system for military finance student assessment: 1) Inputs: The four system inputs are 1.1) administrators, teachers/instructors, staff, and trial students; 1.2) hardware; 1.3) digital platform; 1.4) test items. 2) Process: PDCA model should be standard practice. 3) Output: outputs and evaluation must comply with established criteria and indicators. 4) Feedback: system evaluation results must be used for further improvement of the administration system for greater efficiency. 5) Context: the digital platform - based administration system under this research was carried out within the context of the Military Finance School and relevant rules and regulations. Users' appraisal testifies to their great satisfaction with the efficiency of the system ($\bar{X}$ = 4.8, SD = 0.22).
Keywords: Administration System, Student Assessment, Digital Platform

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ตลอดจนนโยบายแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ อันเป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ในยุคที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ถือว่าการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในระยะยาว สามารถดำเนินได้โดยการพัฒนากำลังคน การวิจัย และการพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านการศึกษา

ปัจจุบันการก้าวเข้าสู่ยุคอินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง (Internet of Things) ที่เชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ กับอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างฉับพลัน (Disruptive Technology) จากผลการปฏิวัติดิจิทัลนี้เอง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศไทย 4.0 ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด พัฒนาตนเองผ่านเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลให้รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษา กำหนดนโยบายและแผนที่ใช้ความก้าวหน้าเทคโนโลยีสารสนเทศดิจิทัลมาส่งเสริมด้านการศึกษา มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกระดับให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580), 2561) อาทิ ทักษะด้านการสื่อสารและสารสนเทศ (Communications Information) เพื่อขยายสู่การสร้างความรู้เชิงวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะด้านการศึกษา ที่มุ่งให้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการวัดการประเมินผลที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ส่งเสริมให้นำองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่มาใช้ในทุกระดับการศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เช่น การใช้แพลตฟอร์ม แอปพลิเคชั่น โมเดล เนื้อหา/สื่อการเรียนรู้ ในการเรียนการสอน (นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 - 2580), 2562)

โรงเรียนทหารการเงิน เป็นหน่วยงานที่สังกัดกรมการเงินทหารบก อยู่ภายใต้กองทัพบก มีภารกิจในการอำนวยการ ดำเนินการฝึกอบรม ให้กับกำลังพลเหล่าทหารการเงินและเหล่าทัพอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย มีวิสัยทัศน์คือ “เป็นองค์กรแห่งการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางด้านการเงิน การบัญชีและงบประมาณที่มีมาตรฐานด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของกองทัพบก” ระบบการศึกษาของโรงเรียนทหารการเงิน ถือเป็นการศึกษาเฉพาะทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อผลิตบุคลากรตามความชำนาญและตามความต้องการของหน่วยงาน มีการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เข้ารับการศึกษามีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ตาม

ตำแหน่งของตนเอง และเกิดทักษะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานของกองทัพบกได้ (พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551, 2551)

การดำเนินงานของโรงเรียนทหารการเงิน ยึดถือนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แผนพัฒนากองทัพบกปี พ.ศ. 2560 – 2564 และนโยบายการศึกษาของกองทัพบก พ.ศ. 2560 - 2564 รวมถึงนโยบายและแผนการพัฒนาในระดับประเทศด้านการศึกษาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ในการที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ และปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษา ส่งเสริมการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมที่ก้าวทันเทคโนโลยีดิจิทัล โดยจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e - learning) และการประเมินผลอัตโนมัติแบบออนไลน์ เพื่อชดเชยข้อจำกัดด้านงบประมาณ ยกระดับมาตรฐานการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น ด้วยการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิทยาการด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้กับการศึกษา (กองทัพบก, 2559)

หนึ่งในงานด้านบริหารที่สำคัญของโรงเรียนทหารการเงิน คือ งานทดสอบ ในปัจจุบันยังคงใช้วิธีการทดสอบแบบดั้งเดิมด้วยการใช้ระบบกระดาษ ทำให้ต้องใช้เวลามากสำหรับการผลิตข้อทดสอบ การตรวจข้อทดสอบและการจัดทำคะแนน ไม่สามารถตรวจผลการทดสอบได้ทันตามเวลาที่กำหนด ส่งผลให้การรายงานผลการทดสอบเป็นไปด้วยความล่าช้าไม่ทันตามกรอบเวลา บางครั้งการคำนวณผลการทดสอบหรือเจ้าหน้าที่ลงบันทึกข้อมูลผลการทดสอบอาจเกิดความผิดพลาด ทำให้ต้องมีการตรวจสอบเอกสารหรือแก้ไขตามมา ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ส่งผลให้ผู้บริหารไม่สามารถนำผลการทดสอบที่ได้รับไปใช้ในการวางแผนหรือตัดสินใจได้ทันภายในเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังสิ้นเปลืองงบประมาณ ทรัพยากร และงานธุรการด้านอื่น ๆ อาทิ เช่น กระดาษ หมึกพิมพ์ ไฟฟ้า ฯลฯ ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ สามารถใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มมาพัฒนาและประยุกต์ใช้ได้

ดิจิทัลแพลตฟอร์ม จัดเป็นเทคโนโลยีดิจิทัลประเภทหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาได้ เป็นการผนวกเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เข้าด้วยกัน สามารถส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกับการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Learning) ทำให้ผู้สอน ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้และนวัตกรรมในโลกยุคใหม่ รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันได้สะดวกรวดเร็วขึ้นบนโลกออนไลน์ ปัจจุบันดิจิทัลแพลตฟอร์มที่เป็นเครื่องมือการจัดการเรียนการสอน (Instructional Tools) และนำมาใช้กับการศึกษาได้มีจำนวนมากมาย เช่น Moodle, Kahoot, Facebook, Dropbox, Line เป็นต้น แต่ที่ได้รับความนิยม ใช้งานง่าย มีเครื่องมือครบถ้วน และไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม สามารถนำมาประยุกต์ใช้งานกับการศึกษาได้ดี ก็คือ Google For Educations ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องมือที่มีความหลากหลาย เช่น Mail, Calendar, Forms, Sheets, Drive, Docs เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์มซึ่งยึดถือตามนโยบายและแผนการพัฒนาในระดับประเทศด้านการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงนโยบายของกระทรวงกลาโหมและกองทัพบกมาใช้ในการแก้ปัญหาด้านงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินเพื่อลดปัญหาและอุปสรรคของงานทดสอบ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น มีความสะดวก รวดเร็ว มีระบบที่เชื่อถือได้ และยังสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบให้กับสถาบันการศึกษาอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและกำหนดองค์ประกอบของระบบ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้แผน นโยบาย แนวคิด ตำรา บทความ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการบริหารงานทดสอบโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และผู้เชี่ยวชาญด้านการทดสอบ จำนวน 5 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีคุณสมบัติคือ เป็นนายทหารชั้นยศ พันเอกพิเศษ - พันเอก ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และปฏิบัติงานด้านการทดสอบในสถานศึกษาของกระทรวงกลาโหม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การศึกษาและค้นคว้าจากแผน นโยบาย แนวคิด ตำรา บทความ ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาศึกษาและกำหนดองค์ประกอบแล้ว จะดำเนินการวิเคราะห์และออกแบบโครงสร้างของระบบเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของโครงสร้างระบบ เพื่อนำไปพัฒนาระบบในขั้นต่อไป รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง มีคุณสมบัติคือ เป็นนายทหารชั้นยศพันเอกหรือพลเรือน ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผังการทำงาน และแบบประเมินความเหมาะสมของระบบ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบผังการทำงาน และทำการประเมินความเหมาะสมของระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$, SD)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบถึงความถูกต้อง ความเหมาะสมของโครงสร้างระบบ ในขั้นตอนนี้จะทำการพัฒนาระบบ และนำระบบที่พัฒนาขึ้นให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน (Try Out) จากนั้นจะดำเนินการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบความคิดเห็น รวมถึงข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู - อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ารับการทดสอบ จำนวน 9 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีคุณสมบัติคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ชั้นยศพันเอกพิเศษ ครู – อาจารย์และเจ้าหน้าที่ชั้นยศ พันเอก - พันโท ผู้เข้ารับการทดสอบเป็นนายทหารนักเรียนระดับนายทหารชั้นสัญญาบัตรและนายทหารชั้นประทวน ที่กำลังเข้าศึกษาในปีงบประมาณ 2563

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ระบบการบริหารงานทดสอบที่พัฒนาขึ้น และแบบบันทึกข้อมูลการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เทคนิคการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) และการรวบรวมความคิดเห็น

4. การวิเคราะห์ ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินระบบ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้นำระบบที่พัฒนาขึ้นมาให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน (Try Out) ในขั้นตอนที่ 3 แล้ว จะทำการตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ใช้ เพื่อปรับปรุง พัฒนา แก้ไข จนได้ระบบที่ตรงตามความต้องการ จากนั้นจะนำมาให้กับกลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน (Try Out) ได้ทดลองใช้อีกครั้ง และจะประเมินความพึงพอใจต่อระบบ รายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู - อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ารับการทดสอบ จำนวน 30 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม และแบบประเมินความพึงพอใจต่อระบบ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้ (Try Out) และตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อระบบ

4. การวิเคราะห์ ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$, SD) การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 ศึกษาแนวคิด ตำรา บทความ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4.2 นำผลการวิเคราะห์มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างเครื่องมือ

4.3 นำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรง (Validity) ทางเนื้อหาและตามโครงสร้าง

4.4 นำคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นรายข้อ กำหนดเกณฑ์การยอมรับว่าใช้ได้ คือ มีค่า IOC = 0.80 – 1.00

4.5 เกณฑ์การจัดอันดับ แบ่งเป็น 5 ระดับ (Rating Scale) โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์และให้ค่าเฉลี่ยคะแนนของ Likert (Likert, S., 1961) และ Best & Kahn (Best, J. W., & Kahn, J. V., 2006)

4.6 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย จากการนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยจำนวน 5 คน พิจารณาและตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า ค่าต่ำสุดอยู่ที่ 0.80 และค่าสูงสุดอยู่ที่ 1.00 ถือว่าเครื่องมือในการวิจัยนี้มีคุณภาพ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ผลการวิจัยพบว่า

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและกำหนดองค์ประกอบของระบบ พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ องค์ประกอบที่นำสู่การดำเนินการของระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 1.1) คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ารับการทดสอบ 1.2) เครื่องมือ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก 1.3) ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ได้แก่ Line Application, Google for Education 4) วิชาทดสอบ 2) กระบวนการ (Process) ในการบริหารงานทดสอบใช้วงจรการบริหารงาน PDCA 3) ผลลัพธ์ (Output) คือความพึงพอใจต่อระบบ ตามเกณฑ์และตัวชี้วัด ได้แก่ 2.1) ด้านเวลา 2.2) ด้านความถูกต้อง เชื่อถือได้

2.3) ด้านความประหยัดงบประมาณ 2.4) ด้านความง่าย สะดวก มีประสิทธิภาพ 2.5) ด้านความปลอดภัย 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การตรวจสอบผลลัพธ์เพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 5) บริบท (Context) การดำเนินการตามบริบทสถานศึกษา นโยบายและกฎระเบียบกองทัพบก

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบ พบว่า

ดิจิทัลแพลตฟอร์มที่ใช้ในการพัฒนาระบบ ประกอบด้วย 6 แพลตฟอร์ม คือ 1) Line Application 2) Google Mail 3) Google Calendar 4) Google Drive 5) Google Forms 6) Google Sheets โดยระบบที่พัฒนาขึ้นตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.7, SD = 0.37) ประสิทธิภาพของระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.6, SD = 0.18) ความง่ายต่อการใช้งาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S. D. = 0.08) และการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลในระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.85, S. D. = 0.29)

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ระบบ พบว่า

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดลองใช้ระบบ โดยการจัดกลุ่มสนทนาได้แสดงความเห็นด้วยกับรายละเอียดของระบบทั้ง 3 ด้าน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ 1) ด้านการออกแบบ ควรปรับปรุงรูปแบบและการใช้สีแต่ละเมนูของหน้าเว็บเพจ 2) ด้านกระบวนการทำงาน ควรจัดทำคู่มืออย่างละเอียดในการใช้งานระบบ 3) ด้านการรายงานผล ควรแสดงข้อมูลที่มีความละเอียดและเพียงพอ เพื่อสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจ วางแผนและบริหารงานได้

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินระบบ พบว่า

ความพึงพอใจด้านองค์ประกอบการบริหารและการดูแลจัดการระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.7 , S. D. = 0.10) ความพึงพอใจด้านการใช้งาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.8, S. D. = 0.20) และประสิทธิภาพของระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.8, S. D. = 0.22)

อภิปรายผล

จากการวิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาองค์ประกอบระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย 1.1) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้เข้ารับการทดสอบ 1.2) เครื่องมือ 1.3) ดิจิทัลแพลตฟอร์ม 1.4) วิชาทดสอบ 2) กระบวนการ (Process) ใช้การบริหารงานแบบ PDCA 3) ผลลัพธ์ (Output) มีการกำหนดผลลัพธ์และการประเมินผลตามหลักเกณฑ์และตัวชี้วัด 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มีการประเมินผลของระบบเพื่อนำมาปรับปรุง

การบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 5) บริบท (Context) ดำเนินการตามบริบทโรงเรียนทหารการเงินและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านการทดสอบ ให้ความเห็นว่า การที่ผู้บริหารนำดิจิทัลแพลตฟอร์มที่นำมาใช้ในการบริหารการศึกษาและงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงิน มีความเชื่อถือได้ ผลลัพธ์และข้อมูลที่ได้จากระบบมีความรวดเร็วถูกต้อง สามารถลดงบประมาณและความต้องการด้านทรัพยากรอื่น ๆ ลงได้ สอดคล้องกับความเห็นของมาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา ที่กล่าวว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุดของผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับ เพราะต้องใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจ การจัดการศึกษาและการบริหารงานในสถานศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างเหมาะสม (มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา, 2562) และยังสอดคล้องงานวิจัยของพิชิตชัย บุปผาโท และปรีชา วิหคโต ที่วิจัยเรื่องการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินด้านการปฏิบัติงานของครูผู้ช่วยระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลพบุรี ผลวิจัยพบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้งานหลายด้าน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาซึ่งจะต้องอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ผู้บริหารที่จะประสบความสำเร็จในอนาคตจะต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม (พิชิตชัย บุปผาโท และปรีชา วิหคโต, 2561) สอดคล้องกับวรพจน์ องค์วิมลการและสุขสวัสดี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์มกรณีศึกษา ธุรกิจฟาร์มเกษตรอัจฉริยะ และพบว่าการบริหารจัดการองค์กรด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์มนั้น สามารถช่วยให้องค์กรสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานสากลและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ลดต้นทุน ลดระยะเวลา (วรพจน์ องค์วิมลการ และสุขสวัสดี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์, 2561) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อติพร เกิดเรือง ทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล พบว่าการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุคดิจิทัล ต้องเน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด เน้นการใช้เครือข่ายออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ (อติพร เกิดเรือง, 2560) และสอดคล้องกับความเห็นของสุกัญญา แชมช้อย ที่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่กำลังเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณแบบนั้น ทำให้การจัดการโรงเรียนมีความจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สุกัญญา แช่มช้อย, 2558) สอดคล้องกับผลการวิจัยของจำรัส กลิ่นหนู ที่ทำวิจัยและพัฒนาเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบองค์ประกอบต้นแบบระบบการจัดการเรียนการสอนผ่านอินเทอร์เน็ตสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบนและความพึงพอใจของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก (จำรัส กลิ่นหนู, 2555) สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ Reuver ได้วิจัยเรื่อง The digital platform: a research agenda พบว่าดิจิทัลแพลตฟอร์มมีความสำคัญและกำลังขยายตัวมากยิ่งขึ้น ในการวิจัยและพัฒนาจำเป็นต้องกำหนดแนวคิดที่ชัดเจนทั้งในส่วนของโครงสร้างและระบบ เพื่อสามารถออกแบบและพัฒนาได้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ (Reuver M. et al., 2018) สอดคล้องงานวิจัยของ Oprea ที่ทำได้วิจัยเรื่อง Wikispaces Classroom – A Collaborative e - Learning Platform for the Teaching of Physics ผลการวิจัยพบว่า การนำดิจิทัลแพลตฟอร์มมาใช้ในการเรียนการสอนแบบออนไลน์ มีประสิทธิภาพที่ดีมาก สามารถนำไปประยุกต์และพัฒนาเพื่อใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ได้ (Oprea, M., 2016)

2. การพัฒนาระบบใช้แพลตฟอร์มทั้งสิ้น 6 แพลตฟอร์ม ดังนี้ 1) Line Application ใช้ประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นตอนในการยืนยันตัวบุคคลขั้นแรก และเป็นจุดการเชื่อมโยงในการเข้า Google Mail เมื่อต้องการจะเข้าสู่ระบบการทดสอบ 2) Google Mail ใช้ลงทะเบียนข้อมูลพื้นฐานของตนเองและเป็นจุดการเข้าสู่ระบบเพื่อทำการทดสอบ 3) Google Calendar ใช้กำหนด วัน เวลา การทดสอบในรายวิชาต่าง ๆ ตามที่ครู - อาจารย์กำหนด 4) Google Drive ใช้จัดเก็บข้อมูลทั้งหมดบนระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง 5) Google Forms ใช้จัดทำข้อทดสอบของครู - อาจารย์ และทำการทดสอบของผู้รับการทดสอบ และ 6) Google Sheets ใช้ลงข้อมูลการประมวลผลและรายงานผลการทดสอบไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการประเมินการพัฒนาระบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับวรปภา อารีราษฎร์ และคณะ ที่ทำวิจัยในเรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมการประยุกต์ใช้ Google Application เพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมชุดฝึกอบรมการประยุกต์ใช้ Google Application คือ Google Drive, Google Calendar, Google Picture, Google Translate และ Google Map โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และการนำ Google Application มาใช้ได้รับการยอมรับอยู่ในระดับมากที่สุด (วรปภา อารีราษฎร์ และคณะ, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิพนธ์ สุขวิลัย และปณิตา วรรณพิรุณ ที่ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งเพื่อสนับสนุนองค์กรอัจฉริยะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่าระบบบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งเพื่อสนับสนุนองค์กรอัจฉริยะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย 6 โมดูลหลัก คือ 1) โมดูลสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน 2) โมดูลเทคโนโลยีเพื่อการจัดการคลังความรู้ 3) โมดูลการจัดการเอกสาร 4) โมดูลคลังสารสนเทศ 5) โมดูลเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) โมดูลระบบสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการผ่านคลาวด์คอมพิวติ้ง และผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบอยู่ในระดับมากที่สุด (นิพนธ์ สุขวิลัย และปณิตา วรรณพิรุณ, 2557) สอดคล้องกับปิยะทิพย์ ประดุจพรม และกนก พานทอง ทำการวิจัยและพัฒนาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการสร้างข้อสอบแบบหลายตัวเลือกโดยใช้วิธีการสร้างข้อสอบ

อัตโนมัติ พบว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ปิยะทิพย์ ประดุจพรม และกนก พานทอง, 2562) และยังสอดคล้องกับวิญญู อุตระ และคณะ ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการใช้ Cloud Computing ในการบริการวิชาการของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้ Google Application เพื่อการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 7 หน่วย ได้แก่ Google Drive, Google Docs, Google Slides, Google Forms, Google Sites, Google Calendar และ Google classroom มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 (วิญญู อุตระ และคณะ, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กรรณิกา ทองพันธ์ ซึ่งทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้กูเกิลคลาสรูม เพื่อบูรณาการ ICT ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียน CR2ICT Model ประกอบไปด้วย 5 โมดูล ได้แก่ Google Classroom Module, Google Drive Module, Resource Module, Assignment Module และ Evaluation Module และความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (กรรณิกา ทองพันธ์, 2563)

3. การทดลองใช้ระบบกับผู้ทดลองใช้งาน และผลการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) ทุกคนเห็นด้วยกับรายละเอียดของระบบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบ ด้านกระบวนการทำงาน และด้านผลลัพธ์ เมื่อทดลองใช้แล้วพบว่า ระบบสามารถทำงานได้ดี มีความสะดวก ดิจิทัลแพลตฟอร์มมีความเสถียร เชื่อถือได้ สามารถใช้งานได้จากหลากหลายอุปกรณ์ ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน มีความปลอดภัยสูง มีมาตรฐาน ลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงานประจำ ประหยัดเวลา ประหยัดงบประมาณ สามารถช่วยในการวางแผนการบริหารสถานศึกษา จัดการและปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของไชยยา อะการะวัง ซึ่งทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาคลังข้อสอบและระบบการสอบออนไลน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผลวิจัยพบว่า การพัฒนาโปรแกรมคลังข้อสอบและระบบการสอบ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูและนักเรียนที่ใช้คลังข้อสอบและระบบการสอบออนไลน์ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ (ไชยยา อะการะวัง, 2561) สอดคล้องงานวิจัยของ นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล ที่ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตรวจสอบ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมด้านประสิทธิภาพของระบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำผลมาใช้ในการบริหารการศึกษาได้ (นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล, 2558)

4. การประเมินผลระบบ ดำเนินการโดยการจัดทำคู่มือให้ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนทหารการเงิน ทดลองใช้งานและประเมินผล พบว่า ผู้ใช้ระบบมีความพึงพอใจในภาพรวมเฉลี่ยระดับมากที่สุด สอดคล้องงานวิจัยของ พนิดา ทรงรัมย์ และคณะ ที่การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนบนเฟซบุ๊ก ผลพบว่า ระบบสามารถจัดการข้อมูลสมาชิก รายวิชา บทเรียน ข้อสอบ แบบทดสอบการประชาสัมพันธ์และแบบฝึกหัดได้ ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมาก

(พนิดา ทรงรัมย์ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาวุธ บุญลิปตานนท์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง โปรแกรมต้นแบบของระบบแบบทดสอบออนไลน์ที่ปรับเปลี่ยนตามความสามารถของผู้สอบ โดยใช้แบบจำลองการทดสอบอัตราส่วนความน่าจะเป็นเชิงลำดับ กรณีศึกษา: ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน ผลวิจัยพบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับน่าพึงพอใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง (ธนาวุธ บุญลิปตานนท์ และคณะ, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตรี สิงหาด และคณะ เรื่องผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการพยาบาล ผลวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลหลังเรียนโดยใช้ Google Classroom เป็นเครื่องมือ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของนักศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (สาวิตรี สิงหาด และคณะ, 2561) และยังสอดคล้องกับนัฏฐิกา สุนทรธนผล ที่ได้วิจัยความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom รายวิชาประวัติดนตรีตะวันตก ของหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (นัฏฐิกา สุนทรธนผล, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ผู้วิจัยพบว่า ประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) ส่วนผู้ใช้งาน ประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 4 องค์ประกอบ 1.1) บุคลากร (คน) 1.2) เครื่องมือ 1.3) ดิจิทัลแพลตฟอร์ม 1.4) วิชาที่ทดสอบ 2) ส่วนการบริหารงานระบบด้วยกระบวนการ PDCA 3) ส่วนผลลัพธ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผลลัพธ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 5 ด้านประกอบไปด้วย 3.1) ด้านเวลา 3.2) ด้านความถูกต้อง 3.3) ด้านความประหยัด 3.4) ด้านความสะดวกและง่าย และ 3.5) ด้านความปลอดภัย

ข้อมูลและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นทั้ง 3 ส่วน จะถูกส่งย้อนกลับเข้าไปในแต่ละส่วน เพื่อทำการตรวจสอบหาสาเหตุและแก้ไขข้อบกพร่องในจุดนั้น ๆ เพื่อที่จะทำให้ระบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด ผลการวิจัยนี้สามารถแสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ ประกอบด้วย ส่วนผู้ใช้งาน ส่วนการบริหารระบบ และส่วนผลลัพธ์ ดังภาพที่ 1

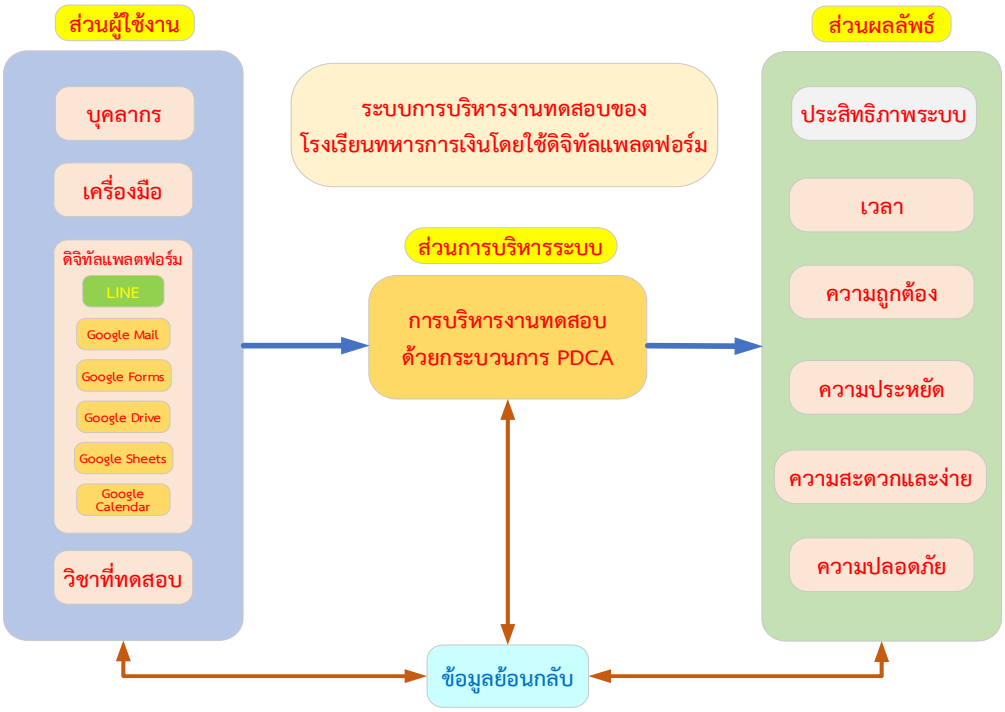

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาองค์ประกอบของระบบ พบว่า ระบบการบริหารงานทดสอบของโรงเรียนทหารการเงินโดยใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลลัพธ์ (Output) 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) 5) บริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context or Environment) เกี่ยวข้องกับ 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร, ครู - อาจารย์, เจ้าหน้าที่, และผู้รับการทดสอบ แพลตฟอร์มที่ใช้ประกอบด้วย 6 แพลตฟอร์ม ได้แก่ 1) Line Application 2) Google Mail 3) Google Calendar 4) Google Drive 5) Google Forms 6) Google Sheets ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศมีความเห็นตรงกันว่ามีความเหมาะสมและและผลการประเมินความพึงพอใจต่อระบบโดยผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำดิจิทัลแพลตฟอร์มไปพัฒนาเพื่อใช้ในการบริหารสถานศึกษาในด้านอื่น เช่น ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป และควรมีการนำดิจิทัลแพลตฟอร์มอื่น ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน มาพัฒนา ทดลอง ประยุกต์ใช้ สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้น เพื่อสามารถกำกับดูแล ควบคุม วางแผนและ

กำหนดนโยบาย ให้ระบบสามารถดำเนินงานได้ มีการติดตาม มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และยังเห็นควรให้มีการนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับสถานศึกษาประเภทอื่นเพื่อให้ผลของการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรรณิกา ทองพันธ์. (2563). การประยุกต์ใช้กูเกิลคลาสรูม เพื่อบูรณาการ ICT ที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(1), 13 - 28.

กองทัพบก. (2559). นโยบายการศึกษาของกองทัพบก พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพมหานคร: กรมยุทธศึกษาทหารบก.

จำรัส กลิ่นหนู. (2555). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไชยยา อะการะวัง. (2561). การพัฒนาคลังข้อสอบและระบบการสอบออนไลน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. ใน โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเป้า สพฐ. ปีงบประมาณ 2561. มหาสารคาม.

ธนาวุธ บุญลิปตานนท์ และคณะ. (2560). โปรแกรมต้นแบบของระบบแบบทดสอบออนไลน์ที่ปรับเปลี่ยนตามความสามารถของผู้สอบโดยใช้แบบจำลองการทดสอบอัตราส่วนความน่าจะเป็นเชิงลำดับกรณีศึกษา: ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน. วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ, 20(3), 308-316.

นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.2561-2580). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ เล่ม 136 ตอนที่ 47 ก (11 เมษายน 2562).

นัฏฐิกา สุนทรธนผล. (2562). การศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนผ่านกูเกิลคลาสรูมรายวิชาประวัติดนตรีตะวันตก. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 21(1), 73 - 86.

นิพนธ์ สุขวิลัย และปณิตา วรรณพิรุณ. (2557). การพัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะผ่านคลาวด์คอมพิวติ้งเพื่อสนับสนุนองค์กรอัจฉริยะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 8(1), 131 - 139.

นิรันดร์ ตั้งธีระบัณฑิตกุล. (2558). การพัฒนาระบบข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตรวจสอบ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 9(1), 13 - 29.

ปิยะทิพย์ ประดุจพรม และกนก พานทอง. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการสร้างข้อสอบแบบหลายตัวเลือกโดยใช้วิธีการสร้างข้อสอบอัตโนมัติ. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 12(2), 74 - 87.

พนิดา ทรงรัมย์ และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบจัดการเรียนการสอนบนเฟซบุ๊ก. วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(2), 137 - 145.

พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 26 ก หน้า 35 (1 กุมภาพันธ์ 2551).

พิชิตชัย บุปผาโท และปรีชา วิหคโต. (2561). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินด้านการปฏิบัติงานของครูผู้ช่วยระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลพบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(2), 36 - 44.

มาลัย วงศ์ฤทัยวัฒนา. (2562). แนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กยุคดิจิทัลสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(1), 22 - 30.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก (13 ตุลาคม 2561).

วรปภา อารีราษฎร์ และคณะ. (2559). การพัฒนาชุดฝึกอบรมการประยุกต์ใช้ Google Application เพื่อการเรียนรู้. วารสารการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(1), 7 - 15.

วรพจน์ องค์วิมลการ และสุขสวัสดี ณัฏฐวุฒิสิทธิ์. (2561). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กรด้วยดิจิทัลแพลตฟอร์มกรณีศึกษา ธุรกิจฟาร์มเกษตรอัจฉริยะ. วารสารวิชาการซายน์เทค มรภ.ภูเก็ต, 2(2), 1 - 6.

วิญญู อุตระ และคณะ. (2560). การส่งเสริมการใช้ Cloud Computing ในการบริการวิชาการของศูนย์การเรียนรู้ไอซีทีชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 4(1), 7 - 15.

สาวิตรี สิงหาด และคณะ. (2561). ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางการพยาบาล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(2), 124 - 137.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2561). สภาวะการศึกษาไทยปี 2559/2560 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2558). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี: การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(4), 216 - 224.

อติพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6(1), 173 - 184.

Best, J. W. & Kahn, J. V. (2006). Research in Education (10 ed.). Boston: Pearson Education Inc.

Likert, S. (1961). New patterns of management. New York: McGraw-Hill.

Oprea, M. (2016). Wikispaces Classroom – A Collaborative e - Learning Platform for the Teaching of Physics. In The 12th International Scientific Conference eLearning and Software for Education. Carol I National Defence University Publishing House.

Reuver, M. et al. (2018). The digital platform: a research agenda. Journal of Information Technology, 33(2), 124 - 135.

รูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี*

TYPES OF USING INSTRUCTIONAL MEDIA TECHNOLOGY OF CHILD DEVELOPMENT CENTER UNDER THE LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION UDONTHANI

กมลพร จารุไชยกุล
Kamonporn Jaruchaikoon
บุษกร สุขแสน
Bussagorn Suksan
ธนกฤต ทุริสุทธิ์
Tanakrit Thurisut
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: poui-dit@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี วิจัย 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังใช้สื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่มีอยู่ในบริบทนั้น และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี วิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย 15 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ วิจัยเชิงปริมาณ ประชากร 250 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี วิจัยเชิงคุณภาพ ร่างรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน กลุ่มเป้าหมาย 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึก ประเด็นการประชุม และวิจัยเชิงปริมาณ ประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสม กลุ่มเป้าหมาย 30 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและความคาดหวังการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรียงตามลำดับความสำคัญ 5 ลำดับ ได้แก่

* Received 6 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

1.1) เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ 1.2) เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ 1.3) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 1.4) เทคโนโลยีบูรณาการ และ 1.5) สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ 2) การพัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีทั้งหมด 5 ด้าน 26 กิจกรรม และมีความเป็นไปได้และความเหมาะสมทุกด้าน
คำสำคัญ: รูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยี, การใช้สื่อเทคโนโลยี, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The Objectives of this research article were to study the problems and needs of using Instructional Media Technology of Child Development Center, and to Develop the forms of using Instructional Media Technology of Child Development Center Under the local government organization Udonthani: consisted of 2 phases. Phase 1 study the problems and needs of using Instructional Media Technology in each role and needs of development in Instructional Media Technology of Child Development Center Under the local government organization Udonthani, using in a qualitative research. The sample were 15 people the tool used was interview. A quantitative research; of the sample total of 250 people; a questioner is used. Analyze the data by using basic statistics. Phase 2 develop the use Instructional Media Technology, using qualitative research by seminars of 20 experts, interviews, notes to get suggestions and comments in order to have a relationship and coherence of various elements, including principles, objectives activities for developing indicators and evaluation methods and the research population was 30 people by using a quantitative research. Analyze the data by using basic statistics. The Result showed as Follows: 1) the result of the study shows the problems and needs of using Instructional Media Technology of Child Development Center Under the local government organization in 5 levels which are 1.1) the technology Printed media 1.2) Audio-visual technology 1.3) Computer technology 5.4) Integrated technology and 5.5) Electronic teaching and learning media. 2) Development in using the type of Instructional Media technology of child development center under the local government organization in 5 levels, 26 activities. The result of satisfaction, possibility and suitability found that possibility.

Keywords: Types of Using Instructional Media Technology, Using Instructional Media Technology, Child Development Center

บทนำ

ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีมากมาย โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการศึกษาของเด็กปฐมวัย ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้เรื่องการอ่าน A – Z โดยให้เด็กดูผ่านแอพพลิเคชันที่สามารถส่องไปบนหนังสือ (AR Book) โดยเป้าหมายของการศึกษาได้เพิ่มมิติด้านเทคโนโลยีเข้าไป เพื่อเป็นสื่อกลางที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้และเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีและปรับตัวให้เข้ากับสังคมแห่งเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น หน้าที่ของสังคม ครอบครัว และครู คือการให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ไม่กลายเป็นผู้มีช่องว่างของเทคโนโลยี ที่มีผลต่อการขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างทันต่อเหตุการณ์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามในวงวิชาการของการศึกษาปฐมวัยได้มีการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ในเด็กปฐมวัยไว้ทั้งในด้านบวกและด้านต่างออกไป ดังความเห็นของสมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้แสดงความคิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์กับเด็กปฐมวัยไว้ว่า ถึงแม้จะมีผลงานการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงผลในเชิงบวกของการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้พัฒนาการของเด็ก แต่ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นว่า การนำคอมพิวเตอร์มาใช้จัดกิจกรรมนั้นยังไม่แสดงถึงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาเด็กเทียบเท่ากับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมศิลปะ การเล่นบล็อก เล่นน้ำ เล่นทราย หนังสือ หนังสือนิทาน ภาพระบายสี ภาพถ่ายจากสื่อดิจิทัล กิจกรรมสมมติ ฯลฯ ที่จัดอยู่ตามปกติในชั้นเรียนของเด็กเท่าใดนัก และมีข้อคิดเห็นว่าถึงแม้คอมพิวเตอร์จะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย แต่ก็มีโอกาสที่จะถูกนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสมและอาจให้ผลตรงข้ามกับที่คาดหวังไว้ สิ่งสำคัญในการนำคอมพิวเตอร์มาเป็นกิจกรรมหรือเครื่องมือสำหรับเด็กคือซอฟท์แวร์ ต้องมีการเลือกสรรอย่างดีและมีความเหมาะสมเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริงและจัดเวลาของการเล่นให้มีความสมดุลและเหมาะสม มีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องเล่นชนิดอื่น ๆ ในห้องเรียน และปัญหาที่สำคัญอีกประการคือการเรียนการสอนมีการพัฒนาสู่อนาคตอย่างไม่สิ้นสุด การศึกษาไทยครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาผู้เรียน ชนิตร ภู่กาญจน์ กล่าวว่า การเรียนรู้ในสังคมยุคใหม่ครูต้องมีกลยุทธ์ในการสอนและต้องไม่เน้นเนื้อหาเพียงวิชาใดวิชาหนึ่ง ต้องเรียนรู้เนื้อหาให้ได้ทุก ๆ วิชา นอกจากนี้ยังต้องคอยสังเกตภายนอกห้องเรียนอยู่เสมอ เพื่อไว้ปรับเปลี่ยนการสอนไม่ให้เด็กรู้สึกเบื่อ ครูต้องมีแนวทางในการสอนที่ทันสมัย (ชนิตร ภู่กาญจน์, 2556) ส่วนจันทวรรณ ปิยะวัฒน์ กล่าวว่าปัญหาเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยส่วนใหญ่ได้แก่ปัญหาความพร้อมของผู้สอน ครูยังขาดความ

พร้อมในการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี ครูผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูผู้สอนขาดความรู้ขาดประสบการณ์และความชำนาญในการใช้สื่อเพื่อสร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี (จันทวรรณ ปิยะวัฒน์, 2555) และสุวัฒน์ ธรรมสุนทร กล่าวว่าปัญหานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ได้แก่ ปัญหาด้านสภาพการเรียนการสอนเด็กมีความแตกต่างกันด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ปัญหาสุขภาพต่าง ๆ นี้ก็ทำให้เด็กมีการตอบสนองรับรู้การเรียนการสอนได้ไม่เท่ากันทำให้มีผลต่อสภาพการเรียนการสอน (สุวัฒน์ ธรรมสุนทร, 2555) และ จันทวรรณ ปิยะวัฒน์ เสนอแนะให้ส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ทักษะ การสร้างสื่อ นวัตกรรม และบทเรียนด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (จันทวรรณ ปิยะวัฒน์, 2555)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นสถานศึกษา ตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และมาตรา 18 กำหนดว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น ฯลฯ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพตามหลักวิชาการ การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องดำเนินการตามความพร้อมและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับให้การศึกษาและเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จึงเป็นอีกภารกิจหนึ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อย่างเหมาะสมตามวัยและเต็มศักยภาพตลอดจนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง และเป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับสูงขึ้น

ดังนั้น การนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุน และได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพราะการพัฒนาคนคือการให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะฉะนั้นในส่วนของข้อแนะนำคือการจัดอบรมครูในการสร้างสื่อเทคโนโลยี ใช้สื่อนวัตกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนนั้นได้สอดคล้องกับงานวิจัยวรางคณา โตโพธิ์ไทย ได้ศึกษา สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร การพัฒนาครูซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญทางการศึกษาให้มีความรู้ด้านการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จึงส่งเสริมให้จัดการอบรมเรื่องการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอน (วรางคณา โตโพธิ์ไทย, 2556) ส่วนงานวิจัยของพิสิฐ เมธาภัทร ได้ศึกษาการพัฒนาและฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้และทักษะในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มา

ใช้ในการสอน เพื่อนำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนมีการส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน รวมถึงมีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (พิสิฐ เมธาภัทร, 2562) ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ได้ศึกษา การส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าการนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนเสริมในการเรียนการสอนนั้นทำให้ทั้งคุณครูและเด็กเกิดการเรียนรู้ที่กว้างไกลสามารถนำโลกภายนอกมาสู่ชั้นเรียนได้ และเปิดโลกทัศน์ให้ความรู้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างเต็มที่ ในส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดอุดรธานี มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวนทั้งสิ้น 796 ศูนย์ โดยทั่วไปสภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยี แบ่งออกเป็น 5 ด้านคือ 1) ด้านสื่อการเรียนการสอนเทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องจัดสรรดูแลในเรื่องของงบประมาณการจัดซื้อจัดจ้างตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนครูต้องทำหน้าที่หลักอย่างเต็มที่ ปลูกจิตสำนึกของครู เพื่อสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็กปฐมวัยได้อ ย่างมีประสิทธิภาพ สื่อต้องมีความน่าสนใจสำหรับเด็กได้ดี 2) ด้านสื่อการใช้โสตทัศนูปกรณ์ TV, DVD ควรใช้ทีวีโดยผ่านการเชื่อมระบบ WIFI โดยการเปิดยูทูปให้เด็ก ๆ เช่น ABC พยัญชนะต่าง ๆ เพลง การ์ตูน เพื่อเป็นสื่อในการเรียนการสอน ส่วนสื่อทีวี เครื่องเล่น DVD จะต้องมีสภาพใหม่ พร้อมใช้งาน เพราะในหลายศูนย์เด็กเล็กสื่อดังกล่าวมีไม่พร้อมใช้งาน สื่ออยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่ ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ และซ่อมบำรุงในทุก ๆ ปี 3) ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ควรจัดสรรงบประมาณให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับคอมพิวเตอร์จากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมาศูนย์ละ 1 ชุด เพื่อใช้ในการจัดทำสื่อและเอกสารการสอนรวมกับเอกสารธุรการต่าง ๆ มีการติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ต Wifi เพื่อสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงสัญญาณต้องมีความเสถียร 4) ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีบูรณาการ ควรใช้ทีวีดิจิทัล โดยผ่านการเชื่อมระบบ WIFI โดยการเปิดยูทูปให้เด็ก ๆ เช่น ABC พยัญชนะต่าง ๆ เพลง การ์ตูน เพื่อเป็นสื่อในการเรียนการสอน และ 5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ควรมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครู เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการจัดฝึกอบรมการใช้งาน มีคู่มือในการใช้งานอย่างละเอียด ครูสามารถแก้ไขปัญหา ซ่อมบำรุงได้ในเบื้องต้น สรุปได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีประเด็นสำคัญได้แก่ 1) พัฒนาการด้านเทคโนโลยีไม่มีที่สิ้นสุด 2) การพัฒนาครูทางด้านเทคโนโลยีการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง 3) ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 4) งบประมาณการสนับสนุนจากภาครัฐไม่ทั่วถึง 5) ไม่สามารถนำซอฟท์แวร์ที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ได้อย่างเต็มที่ จากหลักการแนวคิดของปัญหา 5 ประการที่กล่าวมาข้างต้น จึงถือเป็นแนวทางหลักที่จะนำมาใช้เพื่อเป็นกรอบในการค้นหา ศึกษารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็ก

เล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถนำเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2555)

ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญ และมีความจำเป็นในการศึกษารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยชิ้นนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี สู่แนวทางในการนำไปใช้ เพื่อวางแผนปรับปรุงคุณภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น และรวมถึงสามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และสอดรับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการยกระดับคุณภาพการศึกษาตั้งแต่วัยเด็กเล็ก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งเป็น 2 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอน ที่มีอยู่ในบริบทนั้น และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี การวิจัยในระยะนี้ แบ่งการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 วิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร/ผู้อำนวยการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี จำนวน 15 คน ใช้วิธีคัดเลือกจากความสมัครใจ

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้วิจัยต้องการศึกษาดังนี้ 1) เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ 2) เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ 3) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 4) เทคโนโลยีบูรณาการ และ 5) สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและทบทวนเอกสารในงานวิจัย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดประเด็นและข้อคำถามและส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบข้อคำถาม

3. ปรับปรุงข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอหนังสือจากทางบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อให้ขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อนัดวันเวลาสัมภาษณ์

2. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์และสรุปและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อหาข้อสรุป ในการสร้างเครื่องมือในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการสังเคราะห์ และสรุปความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 2 วิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย คือ หัวหน้าศูนย์ฯ 80 ท่าน ครู 85 ศูนย์ ครูผู้ช่วย 85 คนคณะครู ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด 250 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามมาตราวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2545)

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ร่างเอาไว้ไปขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา

3. นำแบบสอบถามที่แก้ไขความถูกต้องและเหมาะสมขอคำปรึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้ IOC ผลการพิจารณาจะมีค่าความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.67 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) จำนวน 30 ชุด โดยใช้วิธีคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ (Alpha - Coefficient) วิธีครอนบาค (Cronbach) ผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .70

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย มีวิธีการ และขั้นตอนดังนี้

1. ขอหนังสือจากทางบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่

2. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D (Standard Division) โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI Modified)

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 มาร่างรูปแบบการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริหาร/ผู้เชี่ยวชาญ/นักการศึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร/ผู้เชี่ยวชาญ/นักการศึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบบันทึกการประชุมและประเด็นการสนทนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอหนังสือเชิญประชุมจากสำนักบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

2. ประสานกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหางานวิจัย

3. นัดวันเวลาประชุมทำหนังสือเชิญพร้อมทั้งดำเนินการประชุมและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการเป็นผู้ดำเนินการประชุมและให้ผู้ช่วยวิจัยจดบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล จากการบันทึกเอกสารและบันทึกเสียง นำข้อมูลมาแยกแยะ จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เนื้อหาที่สำคัญจากการประชุมสนทนากลุ่มและสรุปภาพรวม

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสม เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้อำนวยการ/หัวหน้าศูนย์/ครูผู้ดูแลเด็ก 30 คน จังหวัดอุดรธานี ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานีเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ท (Likert Method) (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2545)

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษา ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน

2. จัดทำร่างแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ มีเนื้อหาครอบคลุมการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานีจากนั้นส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา

3. เมื่อแก้ไขปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำแบบประเมินที่สมบูรณ์ ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากทางบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประสานนัดหมายผู้เกี่ยวข้องจากนั้นนำแบบประเมินไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบประเมินที่เก็บรวบรวม มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ซึ่งได้ประยุกต์มาจาก บุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

วิธีดำเนินการวิจัยทั้ง 2 ระยะ

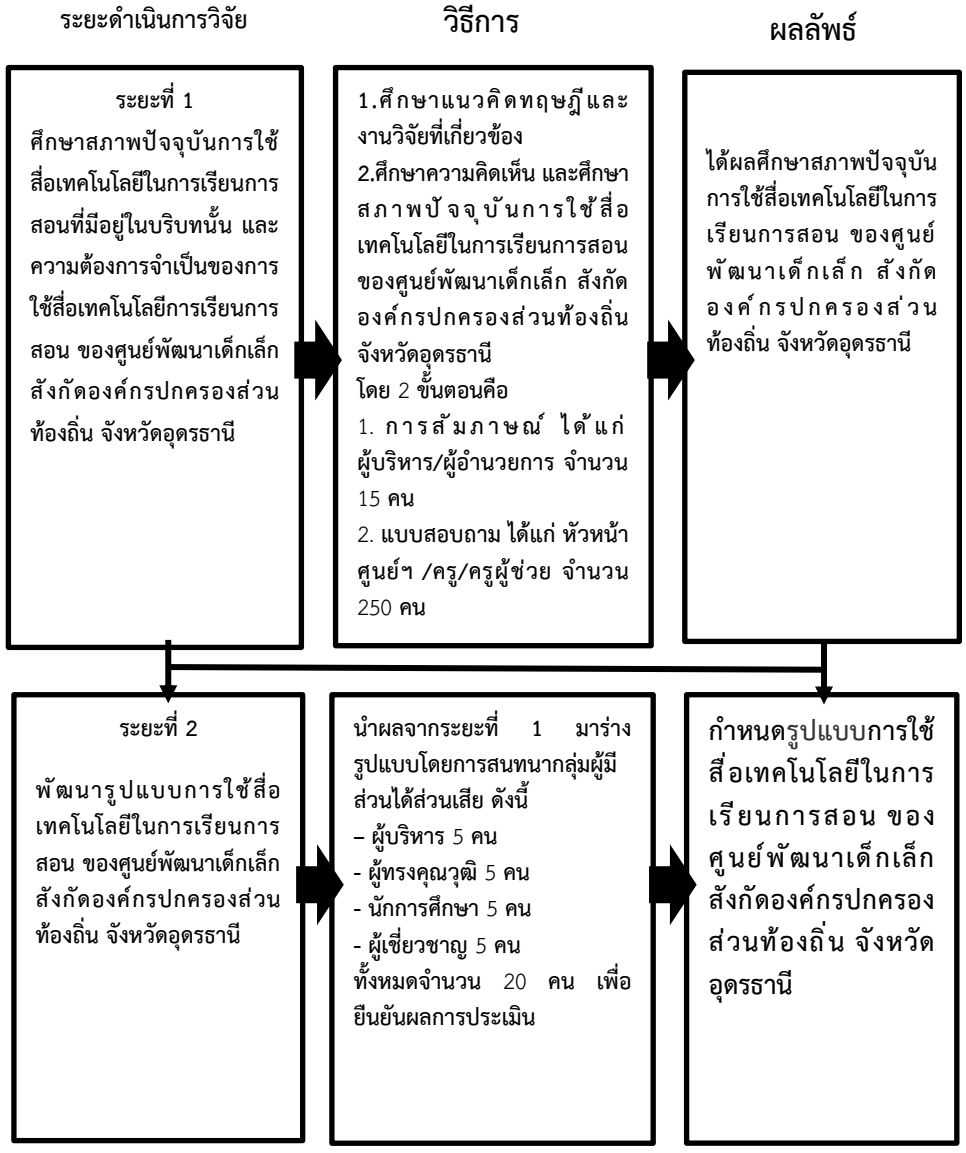

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุระสงค์การวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานีพบว่าสภาพปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน มี 5 ลำดับ ได้แก่ ลำดับที่ 1 เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ

ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวการใช้สื่อนี้ ว่า 1) ต้องจัดสรรดูแลในเรื่องของงบประมาณการจัดซื้อจัดจ้างตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ครูต้องทำหน้าที่หลักอย่างเต็มที่ ปลูกจิตสำนึกของครู เพื่อสร้างทักษะชีวิตให้กับเด็กปฐมวัยให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สื่อต้องมีความน่าสนใจสำหรับเด็กได้ดี ไม่ว่าจะเป็นการเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม 4) เป็นสื่อที่ทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ มีความปลอดภัย และมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 5) จัดสรรงบประมาณในการจัดฝึกอบรมการสร้างสื่อสร้างสรรค์ ลำดับที่ 2 เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวการสื่อนี้ว่า 1) ควรใช้ทีวีดิจิตอล โดยผ่านการเชื่อมระบบ WIFI โดยการเปิดยูทูปให้เด็ก ๆ เช่น ABC พยัญชนะต่าง ๆ เพลง การ์ตูน เพื่อเป็นสื่อในการเรียนการสอน 2) สื่อทีวี เครื่องเล่น DVD มีสภาพใหม่ พร้อมใช้งาน จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ และซ่อมบำรุงในทุก ๆ ปี ต้องไม่มีปัญหาในการใช้งาน 3) มีการจัดเข้าอบรมร่วมกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในศูนย์อื่น ๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการใช้สื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน 4) มีมุมห้องเพื่อจัดกิจกรรมเข้าจังหวะหรือฐานกิจกรรมต่าง ๆ และมีห้องเรียนสำหรับเด็กเหมือนห้องแห่งการ์ตูนเด็กสำหรับเด็ก ลำดับที่ 3 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อนี้ว่า 1) ควรจัดสรรงบประมาณให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับคอมพิวเตอร์จากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมาศูนย์ละ 1 ชุด เพื่อใช้ในการจัดทำสื่อ และเอกสารการสอนรวมกับเอกสารธุรการต่าง ๆ 2) การติดตั้งสัญญาณอินเตอร์เน็ต Wifi เพื่อสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ต้องมีความเสถียร 3) มีการจัดฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้บุคคลากรเพิ่มขีดความสามารถในการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดี ลำดับที่ 4 เทคโนโลยีบูรณาการ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวการสื่อนี้ว่า 1) จัดฝึกอบรมการใช้งานระบบ DLTV ที่เป็นระบบส่งสัญญาณระยะไกลผ่านดาวเทียมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนและการใช้งานให้กับครูผู้ใช้โดยตรง 2) ส่งเสริมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้านสำหรับเด็ก ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสมอง จากสื่อสร้างสรรค์ของเด็กเล็ก 3) สร้างความร่วมมือให้หน่วยงานเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก ๆ เช่นการจัดกิจกรรมสันทนาการ โดยนำสื่อเทคโนโลยีที่น่าสนใจมาให้เด็กได้ดู 4) การจัดทำคู่มือการใช้งานระบบ DLTV ให้รู้ขั้นตอนการเซ็ตระบบติดตั้ง DLTV การเรียนรู้ช่องต่าง ๆ ของสัญญาณ แนะนำการสอนให้ตรงกับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้เครื่อง DLTV ให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด และ ลำดับที่ 5 สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อนำข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิยืนยัน มีความเห็นสอดคล้องกัน

2. การพัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี พบว่ามี จำนวน 5 ด้าน เรียงลำดับความสำคัญ 2.1 เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ มี 6 กิจกรรม ได้แก่ 2.1.1 กิจกรรมสร้างการเรียนรู้การระบายสีช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้าน

อารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา 2.1.2 กิจกรรมพัฒนาศักยภาพ วาดภาพและระบายสี การสร้างภาพ 2 มิติที่เด็กเขียนลงไปด้วยความรู้สึกของตัวเองให้เป็นลายเส้น รูปร่างหรือลวดลายต่าง ๆ ออกมาตามจินตนาการ และตอบได้ว่าเป็นรูปของอะไร 2.1.3 กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ จากภาพระบายสี โดยการฟังนิทาน และเลือกภาพที่เกี่ยวข้องในนิทาน นำมาระบายสีให้สวยงาม 2.1.4 กิจกรรมการพัฒนาการสร้างแหล่งเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย โดยให้เด็กดูภาพถ่ายดิจิทัลและสามารถบอกได้ว่าเป็นภาพอะไรและกำลังทำอะไร 2.1.5 กิจกรรมพัฒนาการอ่านนิทานให้เด็กฟังจากเรื่องราวที่สำคัญในชุมชนหรือโครงการในพระราชดำริของในหลวง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างจินตนาการ จัดประสบการณ์ที่ดี ฝึกทักษะด้านภาษา และการจดจำ ให้กับเด็กได้อย่างเหมาะสม 2.1.6 กิจกรรมการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก 2.2 ด้านเทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ มี 4 กิจกรรม ได้แก่ 2.2.1 กิจกรรมการพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์ขั้นพื้นฐาน สร้างวินัยให้กับเด็กปฐมวัย ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ภายใต้กฎระเบียบในชั้นเรียน 2.2.2 กิจกรรมสร้างสื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดี มีความเหมาะสม ให้เด็กได้ฝึกคิด ฝึกพูด 2.2.3 กิจกรรมพัฒนาเชิงสร้างสรรค์สร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับเด็ก ทางด้านอารมณ์ ร่างกายการเคลื่อนไหว ร้องเพลง กิจกรรมเข้าจังหวะ ให้เด็ก ๆ ได้เกิดความสนุกสนาน 2.2.4 กิจกรรมสร้างทักษะการเรียนรู้ และสร้างจินตนาการให้เกิดขึ้นโดยการศึกษาจากสื่อ สร้างโลกใบเล็กเพื่อให้เด็กได้ศึกษาหาความรู้ 2.3 เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มี 4 กิจกรรม ได้แก่ 2.3.1 กิจกรรมการฝึกอบรมการใช้ซอฟต์แวร์ที่ถูกกฎหมายเพื่อการอัพเดทโปรแกรมให้ทันสมัย และสามารถขอคำปรึกษาจากเจ้าของซอฟต์แวร์นั้นได้ เมื่อโปรแกรมมีปัญหา หรือต้องการคำแนะนำ 2.3.2 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบคอมพิวเตอร์ ความเหมาะสมในการใช้งาน เพื่อการจัดหาคอมพิวเตอร์ที่ตรงกับความต้องการอย่างเพียงพอ 2.3.3 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบการทำงานของฮาร์ดแวร์ และการทำงานของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ในกรณีที่ครูไม่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ 2.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้การเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตจากโทรศัพท์มือถือ ในกรณีที่สัญญาณล่มหรือขาดหายในเวลาที่กำลังจัดการเรียนการสอน 2.4 เทคโนโลยีบูรณาการ มี 7 กิจกรรม ได้แก่ 2.4.1 โครงการฝึกอบรมการใช้ระบบ DLTV ขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับครูผู้สอน เพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง 2.4.2 กิจกรรมการทำคู่มือการใช้เครื่อง DLTV เพื่อการศึกษาหน้าที่ต่าง ๆ ในระบบเพื่อการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ให้กับ ผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถอำนวยความสะดวกได้ 2.4.3 กิจกรรมการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และส่งเสริมให้เด็กรักในความเป็นไทย ความมีคุณธรรม และจริยธรรม ความมีหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี 2.4.4 กิจกรรมการสร้างประสบการณ์ที่ดี เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์บ้านเกิดตามแนวพระราชดำริ 2.4.5 กิจกรรมการพัฒนาฝึกอบรมการใช้ประโยชน์จากระบบ DLTV ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2.4.6 กิจกรรมการพัฒนาฝึกทักษะการเรียนรู้ และการสร้างจินตนาการให้กับเด็ก

2.4.7 กิจกรรมการสร้างประโยชน์จากสื่อ DLTV เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และ 2.5 สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ มี 5 กิจกรรม ได้แก่ 2.5.1 กิจกรรมการฝึกอบรมการสรรหาสื่อมัลติมีเดีย เพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง 2.5.2 กิจกรรมการพัฒนาเพื่อสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญกับเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ 2.5.3 กิจกรรมที่สามารถดึงดูดให้เด็กเกิดความน่าสนใจในสื่อมัลติมีเดีย เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน 2.5.4 กิจกรรมการพัฒนาด้านการสร้างทักษะกระบวนการเรียนรู้และการสร้างจินตนาการอย่างเป็นระบบที่เหมาะสมกับวัย 2.5.5 กิจกรรมพัฒนาทักษะการใช้สติปัญญา โต้ตอบแบบมีปฏิสัมพันธ์ กับครู และเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ 2.5.6 กิจกรรมการพัฒนาทางด้านร่างกาย และสร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับเด็ก ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ 2) เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ 3) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 4) เทคโนโลยีบูรณาการ และ 5) สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมทุกด้าน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี พบว่า พบว่าสภาพปัญหาการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน มี 5 ลำดับ ได้แก่ ความสำคัญลำดับที่ 1) เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ 2) เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ 3) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 4) เทคโนโลยีบูรณาการ และ 5) สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ อาจเนื่องมาจากสื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลให้เกิดความต้องการในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูง สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจวรรณ พรมจันทร์ ศึกษาการสร้างสื่อเทคโนโลยีประสานความจริง (AR) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมกันที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องดอกไม้ เมืองหลวง และอาหารประจำชาติอาเซียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความต้องการของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีผสานความจริง (AR) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมกันเรื่องดอกไม้ เมืองหลวง และอาหารประจำชาติอาเซียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก สื่อเทคโนโลยีผสานความจริง (AR) คุณภาพระดับดี ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก จากงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าสื่อเทคโนโลยีเข้ามามีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งปัจจัยที่มีผลในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้

ในการเรียนการสอน อาจเนื่องมาจากความต้องการลดภาระของครูผู้สอนลง หรือจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ (เบญจวรรณ พรหมจันทร์, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐ คำมูล ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนขนาดเล็ก ในเขตอำเภอปง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาโดยรวมพบว่า สภาพปัจจุบันครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและปฏิบัติการสอนอย่างมีประสิทธิภาพมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการวัดผลประเมินผลได้มีการวัดและการประเมินผลตามสภาพจริง มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน เพื่อลดภาระของครูผู้สอน และควรเพิ่มประสิทธิภาพของครู โดยการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการสาระการเรียนรู้ (ณัฐ คำมูล, 2552) สอดคล้องกับ งานวิจัยของพันทิพย์ ภูติยา ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับกลาง บุคลากรในโรงเรียนเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ส่วนด้านการบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณและด้านการบริหารงานบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสรเทศเพื่อการศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาไม่แตกต่างกัน การเสนอแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาระบบการใช้งานการจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบอินเตอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอนและการประชาสัมพันธ์ (พันทิพย์ ภูติยา, 2550)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี มีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) เทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ 2) เทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ 3) เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ 4) เทคโนโลยีบูรณาการ และ 5) สื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของจินดามาศ โกศลชื่นวิจิตร ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาลพบว่าขั้นตอนในการสร้างรูปแบบ มีขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย1) ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนารูปแบบ 2) สร้างรูปแบบตามกรอบแนวคิด 3) ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยใช้วิธีการการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 4) สร้างเครื่องมือประกอบการเรียนการสอน

5) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 6) ศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยนำไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 1) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่าง 2) วิเคราะห์ประสิทธิผลของรูปแบบ (จินดามาศ โกศลชื่นวิจิตร, 2551)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ดังแสดงในภาพด้านล่าง

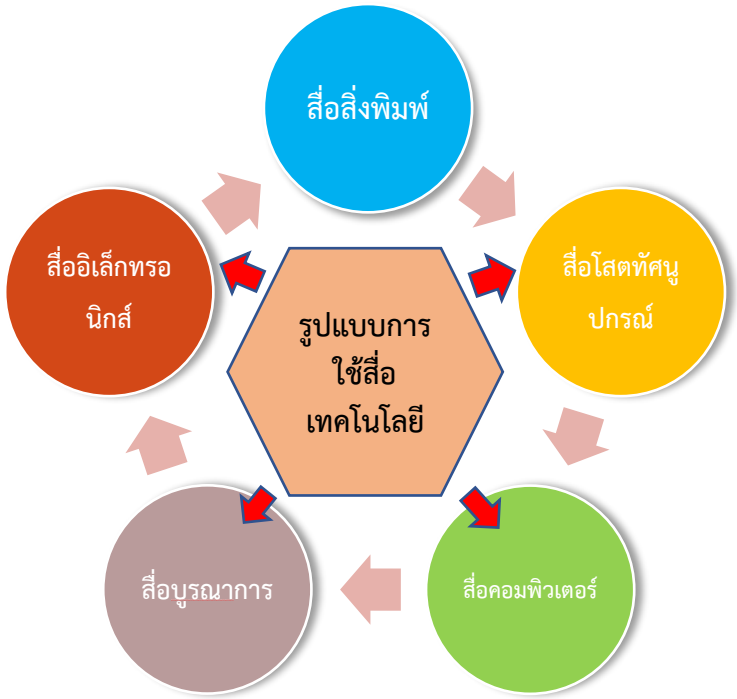

ภาพที่ 1 รูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี

จากการวิจัยได้องค์ความรู้ใหม่คือรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอุดรธานี มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเทคโนโลยีสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อต้องมีความน่าสนใจสำหรับเด็กได้ดี ไม่ว่าจะเป็นการเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม 2) ด้านเทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์ เช่น ใช้ทีวีดิจิตอล โดยผ่านการเชื่อมระบบ WIFI โดยการเปิดยูทูปให้เด็ก ๆ เช่น ABC พยัญชนะต่าง ๆ เพลง การ์ตูน เพื่อเป็นสื่อในการเรียนการสอน 3) ด้านเทคโนโลยี

คอมพิวเตอร์ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคอมพิวเตอร์ศูนย์ละ 1 ชุด เพื่อใช้ในการจัดทำสื่อ และเอกสารการสอนร่วมกับเอกสารธุรการต่าง ๆ ติดตั้งสัญญาณอินเตอร์เน็ต Wifi เพื่อสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ต้องมีความเสถียร 4) ด้านเทคโนโลยีบูรณาการ เช่น อบรมการใช้งานระบบ DLTV ที่เป็นระบบส่งสัญญาณระยะไกลผ่านดาวเทียมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนและการใช้งานให้กับครูผู้ใช้โดยตรง และ 5) ด้านสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี โดยทั่วไป สภาพโดยทั่วไปของการใช้สื่อ พบว่า ในส่วนของฝ่ายบริหาร จะจัดสรรดูแลในเรื่องของงบประมาณการจัดซื้อจัดจ้าง ตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ คืองบประมาณจะถูกจัดสรรไปในเรื่องของการบำรุงรักษาซ่อมแซมอาคารสถานที่ เพราะการขยายอาคาร หรือต่อเติมเพื่อความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ ปัญหาทั่วไปในการใช้สื่อ พบว่า บุคลากรหรือครูไม่สามารถใช้สื่อได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพราะขาดการเรียนรู้ การฝึกอบรมที่ไม่ตรงกับการเรียนการสอน บุคลากรครูผู้ช่วยไม่จบตรงวุฒิครูปฐมวัย การเอาใจใส่ดูแลจึงได้ไม่เต็มที่ งบประมาณมีไม่เพียงพอต่อความต้องการในกรณีที่มีสื่อที่ทันสมัย เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยในช่วงเวลานั้น ทำให้ขาดโอกาสในการใช้สื่อ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้สื่อสิ่งพิมพ์บัตรคำ ของการเรียนรู้ที่พัฒนาการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีในของ DLTV เพื่อพัฒนาวิวัฒนาการสู่ยุคดิจิทัล ภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

จันทวรรณ ปิยะวัฒน์. (2555). ปัญหาเทคโนโลยีทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://www.gotoknow.org/posts/510530.

จินดามาศ โกศลชื่นวิจิตร. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมการดูแลอย่างเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาล. ในวิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชนิตร ภู่กาญจน์. (2556). เรื่องตัวจริงเสียงจริงของการศึกษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://www.kroothaiban.com/news-id4134.html.

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2555). การส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://www.bkw.ac.th/onet/2555.

ณัฐ คำมูล. (2552). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนขนาดเล็กในเขตอำเภอปง จังหวัดพะเยา. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก https://data.bopp-obec.info/web/index_kru_detail.php?id=140711&Area_CODE=5602&School_ID=1056320121.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

เบญจวรรณ พรหมจันทร์. (2556). การสร้างสื่อเทคโนโลยีผสานความจริง (AR) ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมกันที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ดอกไม้ เมืองหลวง และอาหารประจำชาติอาเซียนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

พันทิพย์ ภูติยา. (2550). สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองสกลนคร. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พิสิฐ เมธาภัทร. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างสื่อการสอนประเภทเกมสำหรับแผนการจัดการเรียนรู้วิชาชีพ. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://www.journal.kmutnb.ac.th

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2545). พื้นฐานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

วรางคณา โตโพธิ์ไทย. (2556). การให้ความรู้โดยการใช้ชุดฝึกอบรมเรื่องการวิจัยสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเรียนการสอน. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://www.stou.ac.th/eknowledge/.

สุวัฒน์ ธรรมสุนทร. (2555). การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรม. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก http://teacher80std.blogspot.com/2012/07/124.html.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

THE DEVELOPMENT OF ETHICAL LEADERSHIP INDICATOR OF SMALL PRIMARY SCHOOL DIRECTOR IN THE 21st CENTURY UNDER OFFICE OF BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEAST REGION

วิเศษ บุญสนอง
Wised Bunsanong
นวัตกร หอมสิน
Nawattakorn Homsin
สมคิด สร้อยน้ำ
Somkid Sroinam
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: bunsanong05@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 800 คน โดยทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ ปรากฏว่าได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย และ 105 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านความเชื่อใจ

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านความรับผิดชอบ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีคุณธรรม มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ ด้านความโปร่งใส มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ และด้านความเคารพ มีจำนวน 3 องค์ประกอบย่อย และมีตัวบ่งชี้ จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ และ 2) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นไปตามสมมติฐาน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, ศตวรรษที่ 21, ผู้อำนวยการโรงเรียน, โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

The objectives of this article were: 1) To develop the Ethical Leadership Indicator for small elementary school directors. Under the supervision of the Office of the Basic Education Commission in the Northeast and 2) to examine the consistency of the ethical leadership indicator structure model of small primary school administrators. Under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast. Developed with empirical data Using quantitative research methods the sample consisted of 800 people in this study. Randomized multistage. The research tool was a questionnaire with a 5 - level estimation scale. The quantitative data were analyzed by a computer program. To find the mean Standard deviation and statistical values to determine the suitability of the data for component analysis. The research results were as follows: 1) the development of the indicator It appears that the ethical leadership indicators of the 21st century small elementary school directors under the Office of the Basic Education Commission in the Northeast have five key components, 15 sub-elements, and 105 indicators which consist of: Trust has three sub - elements. And there are 21 indicators, the responsibility indicator has 3 sub - elements. And there are 21 indicators of moral values with 3 sub - elements and there are 21 indicators, transparency indicators, 3 sub-elements. There are 21 indicators and the respect have 3 sub - elements. There were 21 indicators and 2) the results of the verification of the consistency analysis model of the indicators were found. The developed model is consistent with the empirical data based on the assumptions.

Keywords: Ethical Leadership, 21st Century, School Director, Small Elementary School

บทนำ

ในปัจจุบันเรื่องของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) มีนักวิชาการได้พูดถึงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวนมาก อาทิ เช่น วิโรจน์ สารรัตนะ กล่าวว่า “หัวใจสำคัญต่อความมีประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติที่เกิดความพึงพอใจในงานที่ทำอยู่” (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ยิ่งไปกว่านั้นพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะเสริมสร้างบรรยากาศเชิงจริยธรรม (Glanz J., 2016) ผู้บริหารผู้ซึ่งมีพฤติกรรมการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมจะเป็นผู้เห็นคุณค่าและความยุติธรรมในสังคม (ประยุทธ ชูสอน, 2559) ยิ่งในสังคมไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง คุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษาไทยจะสัมพันธ์และผันแปรไปตามผู้นำ ซึ่งในระดับโรงเรียน ผู้นำ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนนั่นเอง (Resick, C. J. et al., 2006) โดยผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีจริยธรรมจะยึดมั่นในหลักของคุณธรรม และสามารถใช้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) เพื่อความสำเร็จขององค์การให้จงได้ (Josephson, M., 2013) เพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม นอกจากจะทำให้ตนเองได้ศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว ยังได้รับความไว้วางใจ และส่งผลให้สามารถบริหารงานได้ประสบผลสำเร็จนั่นเอง (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2562)

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงออกถึงความรู้ ความสามารถ เป็นผู้บริหารมืออาชีพ และใช้ความมีภาวะผู้นำในการโน้มน้าวจูงใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ อย่างจริงจังและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน (สุดสวาสดิ์ ประไพพฤกษ์, 2561) ผู้นำจึงเป็นที่ต้องการในองค์การ ชุมชนและประเทศ องค์การที่ประสบผลสำเร็จปัจจัยที่สำคัญ คือ ผู้นำองค์การหรือผู้บริหารองค์การ ผู้ที่สามารถนำองค์การประสบความสำเร็จ สิ่งที่สำคัญจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำ (Leadership) (ชาญชัย อาจินสมาจาร, 2560) “ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยที่สำคัญประการแรก” เพราะความมีภาวะผู้นำของผู้นำหรือผู้บริหารองค์การนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งทุกวันนี้องค์การต่าง ๆ ต่างก็มองหาและแสวงหาผู้นำที่มีลักษณะดังกล่าวที่จะสามารถนำพาองค์การสู่ความสำเร็จได้ (พระราชญาณวิสิฐ, 2558) ผู้นำจึงเปรียบเสมือนหัวใจขององค์การ เป็นจุดรวมแห่งพลังของผู้ปฏิบัติงาน ดังคำกล่าวของบลานชาร์ด ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ เครื่องยนต์หรือกลไกการขับเคลื่อน การจัดระบบที่ดีหรือมีจุดหมายปลายทางแล้วผู้นำก็จะเป็นผู้คัดท้ายหางเสือและขับเคลื่อนให้องค์การไปถึงจุดหมายนั้น ทั้งนี้เพราะผู้นำต้องใช้ภาวะผู้นำ (กล้า ทองขาว, 2562) ผู้นำเป็นส่วนหนึ่ง ที่สำคัญจำเป็นของสังคม ผู้นำที่เข้มแข็งจะทำให้เกิดคุณภาพกับทุกส่วนทั้งหมด ดังนั้น “ภาวะผู้นำ” จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาองค์การ

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (Strong Leadership) ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นคุณลักษณะสำคัญของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ (Successful School) ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ยุคการบริหารการศึกษาไทยในปัจจุบันท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ซึ่งผู้นำยุคใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาที่หลากหลาย ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นพลวัตรที่ยากต่อการพยากรณ์ (ทองใบ สุดชารี, 2561) ดังนั้น ในสถานการณ์ดังกล่าวผู้นำสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะในองค์การทางการศึกษาความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ ผู้นำจึงต้องมีลักษณะพิเศษหลายอย่างจึงจะบังคับบัญชาผู้อื่นได้ (วิเชียร วิทยอุดม, 2560) ดังนั้น ผู้นำสถานศึกษาจะต้องเป็นทั้งคนเก่งและคนดีมีจริยธรรม (สิวลี ศิริไล, 2560) คนเก่งคือ เป็นผู้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนคนดีมีจริยธรรม คือ เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มุ่งมั่นเสียสละ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม มีความรับผิดชอบ ดังนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็กที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารงานโรงเรียน เบื้องต้นจะต้องเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐาน ถึงจะทำให้การบริหารงานเกิดคุณภาพสูงสุดต่อโรงเรียน ซึ่งสภาพปัจจุบันผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กยังมีปัญหาเรื่องภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารงานทั้งสี่ฝ่าย จึงส่งผลให้คุณภาพการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนขาดคุณภาพและประสิทธิภาพ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี โดยการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำร่างโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี และจัดทำโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 800 คน จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Ransom Sampling) โดยสุ่มครั้งที่ 1 เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเป็นกลุ่ม (Cluster Sampling) เพื่อให้การกระจายของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในทุกพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสุ่มครั้งที่ 2 เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยทำการสุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก เพื่อให้ได้รายชื่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนั้น ๆ แล้วทำการสุ่มโรงเรียนแต่ละขนาดตามสัดส่วนกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 800 คน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากเพื่อให้ได้รายชื่อโรงเรียนแต่ละโรงเรียน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบ และตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชิงยืนยัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปสอบถามความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทาง การบริหารการศึกษาหรือมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคุณภาพเครื่องมือ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิเคราะห์ค่าดัชนี ความสอดคล้องของความคิดเห็น (Index of Item – objective Congruence: IOC) แล้วพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหารายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์การเลือกข้อคำถามด้วยการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป (ภัทราพร เกษสังข์, 2559) จากนั้น นำเสนอแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเกณฑ์ การพิจารณาประชากร ซึ่งต้องเป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและผู้อำนวยการโรงเรียนต้องมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโททางการบริหารการศึกษาขึ้นไป แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Co-efficient) ซึ่งพิจารณาค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (Cronbach, L. J., 1990) โดยในการวิจัยครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นด้านความเชื่อ

ใจเท่ากับ .993 ด้าน ความรับผิดชอบเท่ากับ .994 ด้านการมีคุณธรรมเท่ากับ .995 ด้านความโปร่งใสเท่ากับ .995 ด้าน ความเคารพ .993 เท่ากับ และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .994 แล้วทำการเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้ง 800 คน เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย

1. ผลจากการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดตัวบ่งชี้ได้ จำนวน 105 ตัวบ่งชี้ ภายใต้กรอบองค์ประกอบหลักของ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 15 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเชื่อใจ มี 3 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ 2) ความรับผิดชอบ มี 3 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ 3) การมีคุณธรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ 4) ความโปร่งใส มี 3 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้ และ 5) ความเคารพ มี 3 องค์ประกอบย่อย 21 ตัวบ่งชี้

2. ผลการวิเคราะห์จากองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมการโครงสร้างขององค์ประกอบ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้ว มีความสอดคล้องกับข้อมูล เชิงประจักษ์ดีมาก พิจารณาได้จากค่าสถิติ ไค – สแควร์ มีค่าเท่ากับ 43.35 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 32 เมื่อพิจารณาค่า ไค – สแควร์ สัมพัทธ์ เท่ากับ 1.35 GFI เท่ากับ 0.99 AGFI เท่ากับ 0.97 CFI เท่ากับ 1.00 SRMR มีค่าเท่ากับ 0.01 RMSEA เท่ากับ 0.02 และค่า CN เท่ากับ 552.38 แสดงว่าโมเดลสมการโครงสร้างองค์ประกอบหลักภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลจากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของย่อยทั้ง 15 องค์ประกอบสามารถจัดลำดับองค์ประกอบย่อยที่มีความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบตาม ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ องค์ประกอบย่อยตัวที่ 3 ความจงรักภักดี (TR3: b = 0.95) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 14 การให้เกียรติ (RP2: b = 0.93) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 2 การรักษาสัญญา (TR2: b = 0.92) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 10 การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ (TP1: b = 0.92) องค์ประกอบย่อย ตัวที่ 13 ความสุภาพ (RP1: b = 0.92) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 5 การควบคุมตนเอง (RE2: b = 0.91) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 6 ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ (RE3: b = 0.91) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 11 การตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง (TP2: b = 0.91) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 15 การยอมรับผู้อื่น (RP3: b = 0.91) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 4 ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

(RE1: b = 0.89) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 12 การตัดสินใจด้วยความถูกต้อง (TP3: b = 0.89) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 1 ความซื่อสัตย์ (TR1: b = 0.88) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 8 คุณธรรมเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง (MO2: b = 0.88) องค์ประกอบย่อยตัวที่ 9 คุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (MO3: b = 0.88) และองค์ประกอบย่อยตัวที่ 7 คุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง (MO1: b = 0.87) ตามลำดับ โดยการใช้สเกลองค์ประกอบหลัก 5 ตัว ดังสมการดังนี้

$$TR = 0.89(TR3) + 0.45(TR2) + 0.34(TR1)$$

$$RE = 0.43(RE3) + 0.38(RE2) + 0.33(RE1)$$

$$MO = 0.32(MO3) + 0.16(MO2) + 0.13(MO1)$$

$$TP = 0.50(TP1) + 0.43(TP3) + 0.33(TP2)$$

$$RP = 0.69(RP1) + 0.48(RP2) + 0.45(RP3)$$

จากการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบหลักทั้ง 5 องค์ประกอบ สามารถจัดลำดับองค์ประกอบหลักที่มีความเหมาะสมในการเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรม เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้องค์ประกอบหลักตัวที่ 3 การมีคุณธรรม (MO: b = 1.00) องค์ประกอบหลักตัวที่ 2 ความรับผิดชอบ (RE: b = 0.97) องค์ประกอบหลักตัวที่ 4 ความโปร่งใส (TP: b = 0.96) องค์ประกอบหลักตัวที่ 5 ความเคารพ (RP: b = 0.94) และองค์ประกอบหลักตัวที่ 1 ความเชื่อใจ (TR: b = 0.93) ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนในรูปสมการของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็กในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการใช้สเกลองค์ประกอบได้สมการดังนี้

$$EL = 1.00(MO) + 0.97(RE) + 0.96(TP) + 0.94(RP) + 0.93(TR)$$

อภิปรายผล

1. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ด้านความเชื่อใจ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) การรักษาสัญญา และ 3) ความจงรักภักดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้ตระหนักถึงสมรรถนะของผู้อำนวยการโรงเรียนในปัจจุบัน โดยจะต้องสร้างความเชื่อใจให้กับคนรอบข้าง โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารงานที่ยึดความซื่อสัตย์ การรักษาสัญญา และมี ความจงรักภักดีต่อเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เกิดความเชื่อใจของเพื่อนร่วมงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และพร้อมที่จะร่วมพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Klann ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก คือ มีสมรรถนะในการเป็น

คนซื่อสัตย์ รักษาสัญญา และมีความจงรักภักดี (Klann, G., 2017) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Grace ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อสร้าง ความเชื่อใจให้กับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียน (Grace, B., 2018)

1.2 ด้านความรับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 2) การควบคุมตนเอง และ 3) ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้ตระหนักในการบริหารงานในสถานศึกษา ที่ต้องบริหารงาน ที่ที่ยึดหลักของธรรมาภิบาล จึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานที่ตรวจสอบได้ มี การควบคุมตนเองได้เมื่อเผชิญปัญหา และมีความมุ่งมั่นหรือมีความพยายามเพื่อ ความเป็นเลิศของสถานศึกษาบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ferrell et al. ที่ได้ศึกษาบทบาทของการพัฒนากระบวนการสร้างความรับผิดชอบ พบว่า องค์กระกอบของความรับผิดชอบ คือ การกระทำที่สามารถตรวจสอบได้ (Ferrell , O.C. et al., 2018) และสอดคล้องกับงานแนวคิดของกฤษพงษ์ กีรติกร ที่ได้กล่าวว่า การสร้างความรับผิดชอบ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การควบคุมตนเอง 2) ความพยายามสู่ความเป็นเลิศด้วยความรับผิดชอบ และ 3) การสร้างระบบที่ตรวจสอบได้ (กฤษพงษ์ กีรติกร, 2557)

1.3 ด้านการมีคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง 2) คุณธรรมเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง และ 3) คุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก จึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องคุณธรรมเกี่ยวกับตนเอง คุณธรรมเกี่ยวกับความเป็นพลมืองที่ดีของสังคม และคุณธรรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองมาเป็นตัวกำกับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรซ ที่ได้ศึกษาความสามารถในการทำงานด้วยการมีคุณธรรม พบว่า การมีคุณธรรมต้องเริ่มจากตัวผู้นำเอง (Grace, B., 2018) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hester ที่ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการมีคุณธรรมที่สำคัญคือตัวผู้บริหารเอง (Hester, J. P., 2013)

1.4 ด้านความโปร่งใส ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ 2) การตัดสินใจด้วยความเป็นกลาง และ 3) การตัดสินใจด้วยความถูกต้อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้ตระหนักถึงหลักของธรรมาภิบาล จึงได้ให้ความสำคัญกับการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mendonca ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต้องมี ความโปร่งใส โดยมีการตัดสินอย่างมีระบบ และเป็น

กลาง (Mendonca, M., 2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mayer et al. ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารเชิงจริยธรรมที่มีความโปร่งใสจะตัดสินใจด้วยความถูกต้องและตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลเสมอ (Mayer, D. M. et al., 2009)

1.5 ด้านความเคารพ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบย่อยมีจำนวน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสุภาพ 2) การให้เกียรติ และ 3) การยอมรับผู้อื่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก มีวัฒนธรรมไทยที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาและมีความเคารพซึ่งกันและกันซึ่งเป็นคุณสมบัติของคนดีในสังคม จึงได้ตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องของการบริหารงานในสถานศึกษาที่มี ความเคารพในกติกาบนพื้นฐานของความสุภาพ การให้เกียรติคนอื่น และการยอมรับนับถือในความคิดหรือความสามารถของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Moorhouse ที่ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ เชิงจริยธรรมต้องมี ความเคารพ โดยมีความสุภาพและให้เกียรติผู้อื่นเสมอ (Moorhouse, R. J., 2002) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fullan ที่ได้กล่าวว่าผู้บริหารเชิงจริยธรรมที่มีสมรรถนะด้านความเคารพจะยอมรับนับถือ ความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ (Fullan, M., 2013)

2. ความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิเคราะห์จากองค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสมการโครงสร้างขององค์ประกอบ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดีมาก พิจารณาได้จากค่าสถิติ ไค - สแควร์ มีค่าเท่ากับ 43.35 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า df เท่ากับ 32 เมื่อพิจารณาค่า ไค - สแควร์ สัมพัทธ์ เท่ากับ 1.35 GFI เท่ากับ 0.99 AGFI เท่ากับ 0.97 CFI เท่ากับ 1.00 SRMR มีค่าเท่ากับ 0.01 RMSEA เท่ากับ 0.02 และค่า CN เท่ากับ 552.38 แสดงว่าโมเดลสมการโครงสร้างองค์ประกอบหลักภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคะวันออกเฉียงเหนือ สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์ ทั้งนี้อาจเนื่องจากถ้าได้ตรวจสอบทฤษฎีอย่างรอบคอบ และหาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติ จึงทำให้โมเดลที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้องค์ความรู้ใหม่ สู่สถานศึกษาในรูปของโมเดล ดังนี้

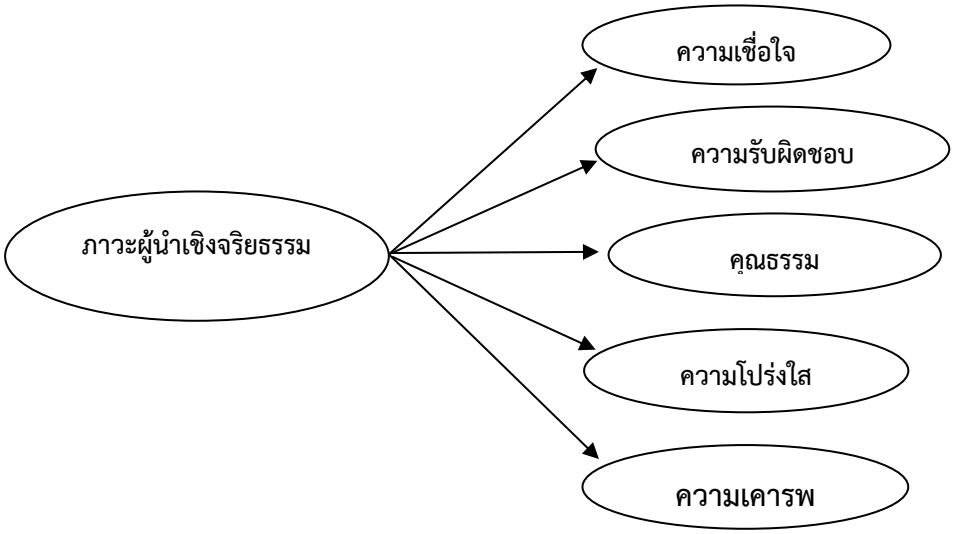

ภาพที่ 1 โมเดลตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้องค์ความรู้ใหม่ของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 1) ความเชื่อใจ 2) ความรับผิดชอบ 3) การมีคุณธรรม 4) ความโปร่งใส และ 5) ความเคารพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เป็นบทความวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูล เชิงประจักษ์ ซึ่งโมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และได้องค์ความรู้ใหม่ 5 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย และ 105 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความเชื่อใจ 2) ความรับผิดชอบ 3) การมีคุณธรรม 4) ความโปร่งใส และ 5) ความเคารพ ซึ่งสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา สามารถนำองค์ประกอบหลักที่พบไปจัดทำเป็นแบบประเมิน ชุดฝึกอบรมหรือตัวชี้วัดในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนระดับประถมศึกษาขนาด

เล็กให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดอื่น เพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เหมาะสมกับบริบทนั้น ๆ นอกจากนั้นควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้โมเดลที่ได้รับการตรวจสอบในงานวิจัยนี้เป็นแนวทาง เพื่อให้ได้ชุดฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมให้กับผู้อำนวยการโรงเรียนระดับอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กฤษพงษ์ กีรติกร. (2557). การยกระดับคุณภาพครู. ใน การประชุมคณะกรรมการปฏิรูประบบผลิตและพัฒนาครู ครั้งที่ 2/2557. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กล้า ทองขาว. (2562). วิกฤติภาวะผู้นำทางการศึกษาแนวทางการวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2560). ภาวะผู้นำในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.

ทองใบ สุดชารี. (2561). ภาวะผู้นำ: กลไกแห่งการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเรียนรู้. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ประยุทธ ชูสอน. (2559). พฤติกรรมภาวะผู้นำและแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระราชญาณวิสิฐ. (2558). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพริ้นติ้ง.

ภัทราพร เกษสังข์. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิเชียร วิทยอุดม. (2560). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์ม.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สิวลี ศิริไล. (2560). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความคิดการใช้เหตุผลและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสวนสุนันทา.

สุดสวาสดิ์ ประไพพฤกษ์. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้ การบริหารเชิงบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. ใน ดุษฎีศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2562). ภาวะความเป็นผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์ปอร์เน็ท.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. New York: Harper Collins Publishers.

Ferrell , O. C. et al. (2018). Business Ethical : Ethical Decision Making and Case (7th ed.). Cincinnati: South- Western College Publishing.

Fullan, M. (2013). The Moral Imperative of School Leadership. Ontario: A Joint Publication.

Glanz, J. (2016). What Every Principal Should Know About Ethical and Spiritual Leadership. Thousand Oaks: Corwin Press.

Grace, B. (2018). Ethical Leadership. Retrieved June 11, 2018, from http://www.ethicalleadership.org/concepts-and-philosophies.html

Hester, J. P. (2013). Ethical Leadership for school administrators and teachers. Tralee: McFarland.

Josephson, M. (2013). Ethical Leadership Outcomes Student Leader Learning Outcomes (SLLO) Project. Retrieved August 10, 2018, from https://sllo.tamu.edu/wp-content/uploads/2018/07/Ethical-Leadership-OUTCOMES-7-28-09.pdf

Klann, G. (2017). Building Character: Strengthening the Heart of Good Leadership. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.

Mayer, D. M. et al. (2009). How Low Does Ethical Leadership Flow? Test of a Trickle-down Model. Retrieved April 27, 2018, from http://webuser.bus.umich.edu/dmmayer/Published%20Articles/Mayer,%20Kuenzi,%20Greenbaum,%20Bardes,%20&%20Salvador_OBHDP_2009.pdf

Mendonca, M. (2009). Preparing for Ethical Leadership in Organizations. Canadian Journal of Administrative Sciences / Revue Canadienne des Sciences de l Administration, 18(4), 266 - 276.

Moorhouse, R. J. (2002). Desired Characteristics of Ethical Leaders in Business, Educational, Political and Religious Organizations from East Tennessee: A Delphi Investigation. In Doctor of Education Educational Leadership. East Tennessee State University.

Resick, C. J. et al. (2006). A Cross-Cultural Examination of the Endorsement of Ethical Leadership. Journal of Business Ethics, 63(4), 345 - 359.

การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้*

THE STUDY OF HISTORY BELIEF AND THE SIGNIFICANCE OF THE RELIC - ENSHRINING PAGODA IN SOUTHERN THAILAND

สิทธิโชค ปาณะศรี
Sitthichok Panasree
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand
E-mail: Chokpana07@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ 2) เพื่อศึกษาความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า 1) ประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ 1.1) พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย สร้างขึ้นราว พ.ศ. 1200 สมัยอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง เป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 1.2) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีตำนานและคัมภีร์ต่าง ๆ อธิบายว่า ผู้ก่อสร้าง คือ พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช 1.3) พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง สันนิษฐานว่า พระยากรุงทองแห่งกรุงสทิงพาราณสี เป็นผู้สร้าง 2) ความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ มี 5 ประเด็น ได้แก่ 2.1) ความเชื่อด้านประวัติศาสตร์ 2.2) ความเชื่อด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 2.3) ความเชื่อด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม 2.4) ความเชื่อด้านจิตใจ และ 2.5) ความเชื่อด้านบุคคลและวัตถุที่เกี่ยวข้อง 3) ความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ พระธาตุแดนใต้ ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นสัญลักษณ์แห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ ซึ่งแสดงออกถึงพลังศรัทธาต่อพระธาตุแดนใต้ผ่านทางประเพณีและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: พระธาตุแดนใต้, ประวัติศาสตร์, ความเชื่อและความสำคัญ

---

* Received 6 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

Abstract

The Objectives of this research article were to 1) to study the history of the pagoda in Southern Thailand; 2) to study the beliefs of the Southern communities towards the pagoda in Southern Thailand, and 3) to analyze the importance of pagoda in Southern Thailand to the community as a symbol of the faith power of the people in southern Thailand. This is qualitative research by studying the document and in-depth interviews with 18 key informants, presenting the descriptive research results. The study found that: 1) The history of the pagoda in Southern Thailand 1.1) Phra Boromathatchedi Chaiya. It is a Buddhist pagoda in the Srivijaya period, presumably built around 1200 B.E., in the prosperous Srivijaya Kingdom, containing the relics of the Lord Buddha. It is assumed that Aged about the 14th century Buddhist era. 1.2) Phra Borommathatchedi Nakhon Si Thammarat. It has a long history with various legends and scriptures explaining that the constructor was Phra Sri Thammasokaraj. 1.3) Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaew. It is the oldest pagoda of Phatthalung Province. It is assumed that Phraya Krung Thong of Sathing Paranasi was the creator. 2) The beliefs of the Southern communities towards the pagoda in the Southern Thailand. There are 5 issues, namely 2.1) historical beliefs 2.2) beliefs in traditions 2.3) beliefs in architecture and fine arts 2.4) mental beliefs and 2.5) personal and relevant beliefs. 3) The importance of pagoda in the Southern Thailand to the community as a symbol of the faith power of the people in the southern Thailand. The Southern pagodas such as Phra Boromathat Chaiya, Phra Borommathatchedi Nakhon Si Thammarat, and Phra Mahathat Wat Khian Bang Kaew. It is a symbol of faith power which demonstrates the power of faith in Southern pagodas through traditions and culture.

Keywords: Pagoda in The Southern Thailand, History, Belief and The Significance

บทนำ

ภาคใต้ เป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาตินานาชนิด หากเปรียบประเทศไทยเป็นขวาน ภาคใต้ คือ ด้ามขวานทองของไทย อันเป็นส่วนหนึ่งของแหลมมลายู มีทะเลจีนของมหาสมุทรแปซิฟิกอยู่ทางด้านตะวันออก และทะเลอันดามันของมหาสมุทรอินเดียอยู่ทางด้านตะวันตก มีเนื้อที่ทั้งหมด 70,715 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 44 ล้านไร่ เป็นที่ตั้งของจังหวัด ต่าง ๆ รวม 14 จังหวัด คือ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส

ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และ สุราษฎร์ธานี (ปราโมทย์ ทัศนา สุวรรณ, 2534) นอกจากดินแดนภาคใต้จะมีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังกล่าวได้ว่า เป็นดินแดนที่เปี่ยมด้วยศาสนโบราณสถานที่สำคัญมากมาย โดยเฉพาะพระบรมธาตุเจดีย์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในดินแดนภาคใต้ พระบรมธาตุไชยา เป็นเจดีย์แบบศรีวิชัย สันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง ไม่ปรากฏประวัติการสร้างและผู้สร้าง การกำหนดอายุของพระบรมธาตุไชยา ถือเอาศิลาจารึกหลักที่ 23 เป็นหลัก (กรมศิลปากร, 2525) จารึกไว้เมื่อ พ.ศ. 1318 ด้านที่ 1 ตอนต้นเป็นการยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงศรีวิชัย ตอนปลายกล่าวถึงการประดิษฐานปราสาทหินสามหลังและพระสถูปเจดีย์ ด้านที่ 2 จารึกยังไม่เสร็จ กล่าวยอพระเกียรติพระเจ้าศรีมหาราชในราชวงศ์ไศเลนทร สถานที่พบจารึกหลักนี้ยังไม่แน่นอน แต่นักโบราณคดีส่วนมากสันนิษฐานว่า น่าจะพบที่สุราษฎร์ธานีมากกว่าที่นครศรีธรรมราช ขนาดของพระบรมธาตุไชยาวัดจากฐานถึงยอดสุดมีความสูง 24 เมตร ฐานจากด้านทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกยาว 13 เมตร และจากด้านเหนือถึงด้านใต้ยาว 18 เมตร ฐานของพระบรมธาตุไชยาเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรมุข มีเจดีย์ขนาดเล็กประจำตามทิศทั้ง 4 ก่อนหน้านี้เป็นเจดีย์ศิลาทรายสีแดง ปัจจุบันเหลือเพียงองค์ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้เพียงเดียวเท่านั้น (กรมศิลปากร, 2525) สอดคล้องกับการศึกษาของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ที่ว่า พระบรมธาตุไชยา ตั้งอยู่ในวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับช่าง หรือเวลาก่อสร้างที่ชัดเจน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2544)

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช หรือพระบรมธาตุนคร เป็นปูชนียสถานสำคัญที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระมหาธาตุราชวรมหาวิหาร ริมถนนราชดำเนินในตัวเมืองนครศรีธรรมราช ตำนานเก่าเล่าว่าสร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1300 แรกทีเดียวองค์พระบรมธาตุเป็นศิลปะสมัยศรีวิชัยแบบพระธาตุไชยา ครั้นต่อมาพระยาศรีธรรมาโศกราช เจ้าผู้ครองเมืองนครได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์เมื่อราวปี พ.ศ. 1700 พร้อมทรงแปลงรูปทรงขององค์เจดีย์ใหม่เป็นแบบทรงลังกา ปัจจุบันพระบรมธาตุนครสูง 38 วา 2 ศอก (77 เมตร) ฐานพระบรมธาตุเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสยาวด้านละ 13 วา 5 นิ้ว (26 เมตร 12 เซนติเมตรโดยประมาณ) มีรูปปั้นหัวช้างโผล่ออกมาจากฐานรวม 22 เชือก มีพระเจดีย์รายทรงลังกาองค์ขนาดย่อมเป็นเจดีย์ทิศเรียงรายอยู่โดยรอบ ยอดพระบรมธาตุนครจากฐานบัวคว่ำบัวหงายถึงยอดพระเจดีย์ ซึ่งสูง 24 เมตรนั้น หุ้มด้วยทองคำบริสุทธิ์ น้ำหนักทอง 64,000 บาท หรือประมาณ 216 กิโลกรัม โดยทุกปีจะมีประเพณีไหว้พระบรมธาตุนครในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา จัดเป็นงานประจำปีใหญ่โต 5 วัน 5 คืน มีพุทธศาสนิกชนชาวปักษ์ใต้เดินทางไปนมัสการกันมาก รวมทั้งชาวไทยที่อยู่ในไทรบุรีและกลันตันก็พากันมาไหว้ (ปราโมทย์ ทัศนา สุวรรณ, 2534)

พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว มีข้อความปรากฏในประชุมพงศาวดารภาคที่ 15 พงศาวดารเมืองพัทลุงว่า กุมารแลนางเลือดขาวก็พาสมัครพรรคพวกขึ้นช้างพรายคชวิไชยมณฑล หมอเฒ่าแก่นมั่นคงควาญช้างพังตลับ หมอเฒ่าสีเทพควาญไปทางทิศอิสาณพระเกิด ก็ตั้งพักอยู่ ณ บางแก้ว แต่นั้นมาก็เรียกกุมารนั้นว่า “พระยา” ครั้งนั้นนางเลือดขาวยกเอาทรัพย์สร้างพระพุทธรูปแลอุโบสถไว้ที่ตำบลสทังวัดหนึ่ง เดี่ยวนี้ก็เรียกว่า “วัดสทังใหญ่” แต่รกร้างมานานแล้ว ฝ่ายพระยากุมารก็เอาทรัพย์ทำวิหารแลพระพุทธรูป แล้วจึงจาลึกลงไว้ในแผ่นทองคำเป็นตำนานให้ชื่อว่า “วัดเขียนบางแก้ว” อีกอารามหนึ่ง แลวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ ปีกุล เอกศก พ.ศ. 1482 (จ.ศ.301) ที่จะทิ้งพระ เจ้าพระยากรงทองก็ทำพระมหาธาตุแลก่อพระเชตุพลวิหารขึ้นพร้อมกันทั้ง 3 อาราม (ศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์), 2463)

จากข้อมูลที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ในดินแดนภาคใต้ มีพระบรมธาตุที่มีความสำคัญกระจายอยู่ทั่วแทบทุกจังหวัด ในงานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาถึงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุสำคัญที่ปรากฏในพื้นที่ 3 จังหวัดในภาคใต้ คือ พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี พุทธศิลป์ ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณีพิธีกรรมที่เกิดจากความศรัทธาของผู้คนที่มีต่อพระธาตุเหล่านั้นย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของพระธาตุต่าง ๆ ในภาคใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของพระธาตุที่สำคัญในภาคใต้ จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของอนุชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้
2. เพื่อศึกษาความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้
3. เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล ได้แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้

1.2 ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้

2. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับพระธาตุแดนใต้ ในพื้นที่ศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง จำนวน 18 รูป/คน (พระภิกษุ 14 รูป / ฆราวาส 4 คน)

3. ขั้นตอนการประมวลผลและเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มาทำการวิเคราะห์ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องและตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบต่อไป

4. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้” มีผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ สรุปผลได้ดังนี้

1.1 พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย ที่มีความเก่าแก่สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นราว พ.ศ. 1200 เป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และส่วนต่าง ๆ ของพระบรมธาตุ สร้างด้วยฝีมือช่างสมัยศรีวิชัย เป็นศิลปกรรมชั้นยอดเยี่ยมมีอายุนับพันปี นักวิชาการสันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง ยังไม่ปรากฏประวัติการสร้างและผู้สร้างที่ชัดเจน

1.2 พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน โดยมีตำนานและคัมภีร์ต่าง ๆ อธิบายถึงประวัติการก่อสร้างและผู้ก่อสร้างที่ใกล้เคียงกัน คือ พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช แต่ยังไม่สามารถยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่า ใครเป็นผู้สร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชและสร้างขึ้นในสมัยใด

1.3 พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง ในเชิงประวัติศาสตร์ของการสร้างพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว ไม่สามารถยืนยันได้ชัดเจนว่าใครเป็นผู้สร้าง และสร้างขึ้นในสมัยใด เนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่เป็นข้อมูลที่อ้างอิงจากตำนานและจากพงศาวดารที่ยังขัดแย้งกันอยู่

2. ความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ สามารถแยกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 2.1) ความเชื่อด้านประวัติศาสตร์ 2.2) ความเชื่อด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 2.3) ความเชื่อด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม 2.4) ความเชื่อด้านจิตใจ และ 2.5) ความเชื่อด้านบุคคลและวัตถุที่เกี่ยวข้อง ชาวภาคใต้มีความเชื่อในพระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ทั้งในส่วนที่เป็นความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ และความเคารพศรัทธาของบุคคลและศาสนวัตถุที่เกี่ยวข้อง

ชาวภาคใต้มีความเชื่อความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระธาตุแดนใต้อย่างมั่นคงจนก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการสักการบูชาองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีสวดด้าน ประเพณีไหว้พระบรมธาตุนครในวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา

3. ความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ ชาวภาคใต้มีการแสดงออกซึ่งพลังศรัทธาที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ผ่านทางประเพณีวัฒนธรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้ เช่น การแสดงความเคารพสักการบูชาพระธาตุแดนใต้ การอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมแก่ชนรุ่นหลัง และการบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งล้วนแล้วเกิดจากพลังแห่งความเลื่อมใสและความศรัทธาทั้งสิ้น ดังนั้น พระธาตุแดนใต้ จึงเป็นศูนย์รวมแห่งความสำคัญในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของชาวภาคใต้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้” มีผลการศึกษาสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของพระธาตุแดนใต้ พบว่า พระธาตุแดนใต้มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ผู้วิจัยจักแยกอภิปราย ดังนี้

1.1 พระบรมธาตุไชยา เป็นพุทธเจดีย์แบบสมัยศรีวิชัย มีความเก่าแก่สันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในราว พ.ศ. 1200 เศษ เป็นพระบรมธาตุที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ถูกสร้างขึ้นด้วยฝีมือช่างสมัยศรีวิชัยมีอายุนับพันปี นักวิชาการสันนิษฐานว่า มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรือง สอดคล้องกับข้อมูลในหนังสือที่ระลึกงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2549 ที่อธิบายว่า เจดีย์พระบรมธาตุไชยามีลักษณะเดียวกันกับเจดีย์แบบศรีวิชัยและเป็นเจดีย์องค์เดียวในปัจจุบันที่สมบูรณ์ มีความสูงจากฐานใต้ดินถึงสุดยอด 24 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมย่อเก็จ ขนาดฐานวัดทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกยาว 13 เมตร จากทิศเหนือถึงทิศใต้ ยาว 18 เมตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2549)

1.2 พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เป็นพระบรมธาตุเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองนครศรีธรรมราช มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาคู่กับการสร้างเมืองนครศรีธรรมราช จากตำนานและเอกสารต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการสร้างเมืองนครศรีธรรมราชก็ล้วนผูกโยงไปถึงการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ด้วยเสมอ โดยอธิบายว่า ผู้สร้าง คือ พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประภัสสร์ ชูวิเชียร ที่ศึกษาเรื่อง พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชกับ

การวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า สามารถคลี่คลายประเด็นปัญหาขององค์พระบรมธาตุเจดีย์ออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1) องค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ได้รับการสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในห้วงเวลาพุทธศตวรรษที่ 18 โดยได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบจากเจดีย์ระดับ “มหาสถูป” ของลังกาในช่วงพุทธศตวรรษเดียวกันมาผสมผสานกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมศิลปะศรีวิชัยที่พบในภาคใต้ของประเทศไทย การใช้รูปแบบของเจดีย์ในศิลปะลังกาผสมกับศิลปะในท้องถิ่นเช่นนี้ ได้พบตัวอย่างอยู่ในศิลปะพุกามในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันด้วย ส่วนการซ่อมแซมองค์พระบรมธาตุเจดีย์และสิ่งก่อสร้างในอาณาบริเวณโดยรอบเชื่อว่าเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ 2) เจดีย์รายทรงปราสาท ที่ตั้งอยู่บริเวณนอกระเบียงคดด้านทิศตะวันออกของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นแบบจำลองของพระบรมธาตุเจดีย์องค์เดิมในศิลปะศรีวิชัย แท้จริงแล้วเป็นเจดีย์รายที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ราวพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 และ 3) องค์พระบรมธาตุเจดีย์ตั้งแต่สมัยแรกสร้าง น่าจะมีฐานะเป็น “มหาสถูป” ที่ตั้งอยู่ภายนอกเมืองตามแบบของลังกา จนกระทั่งอยุธยาได้เข้ามามีบทบาทต่อเมืองนครศรีธรรมราชในพุทธศตวรรษที่ 19 - 20 จึงเปลี่ยนแปลงฐานะของพระบรมธาตุเจดีย์ให้เป็น “พระมหาธาตุ” ที่ตั้งอยู่ในใจกลางเมือง (ประภัสสร์ ชูวิเชียร, 2547)

1.3 พระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นพระมหาธาตุเจดีย์ที่เก่าแก่ของจังหวัดพัทลุง มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และความสำคัญของชาวจังหวัดพัทลุง เป็นพระธาตุคู่เมืองพัทลุงมาตั้งแต่แรกสร้างเมืองพัทลุง ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของเยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร ที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวการสร้างพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้วไว้ว่า ศุภมัสดุ (จ.ศ.) 651 ศกระกานักษัตรเอกศก จำเดิมแต่แรกตั้งเมืองพัทลุง ครั้งเมื่อตั้งพระวัดเขียน วัดสทัง และสะทิงพระ คณะสามป่าแก้วอนุโลม เป็นหัวเมืองสทิงพระ อนึ่งเมืองพัทลุงเมื่อแรกแต่เดิมนั้นสทิงพระเป็นเมืองกรุงพาราณสีและเจ้าพระญาสทิงพระนั้นชื่อ เจ้าพระญากรุงสทิง ตั้งแต่นั้นตราบเท่าพระพุทธศักราชได้ 500 ปี อยู่ ณ บางแก้ว ครั้งวันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 5 ค่ำ กุนเอกศก จ.ศ. 361 ม.ศ. 921 จึงเจ้าพระยากรุงทอง ณ สทิง ทำพระมหาธาตุ ณ สทิงบริบูรณ์พร้อมทั้ง 3 อาราม และก่อเป็นเชตุพนทั้ง 3 อาราม (เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร, 2505)

2. ความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ พบว่า ความเชื่อของชุมชนในภาคใต้ที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ สามารถสรุปเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 2.1) ความเชื่อด้านประวัติศาสตร์ 2.2) ความเชื่อด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 2.3) ความเชื่อด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม 2.4) ความเชื่อด้านจิตใจ และ 2.5) ความเชื่อด้านบุคคลและวัตถุที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของตรีชฎา รักษ์บางแหลม ที่ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับวัดมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุ ความเชื่อ

เกี่ยวกับการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับหุ้มทองคำปลียอดพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์ไม่มีเงา ความเชื่อเกี่ยวกับตะปูสังขวานร ความเชื่อเกี่ยวกับกาสี่เหล่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระอรหันต์รักษาทิศ ความเชื่อเกี่ยวกับช้างรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ ความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์เก็บอัฐิ ความเชื่อเกี่ยวกับรูปเคารพได้ พระปัญญา พระพวย พระแอด พระศรีอาริยเมตไตรย พระนางเหมชาลาและพระทนทกุมาร พระเจ้าศรีธรรมาโศกราช พระบุญมาก ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุสถานอื่น ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธบาทจำลอง ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีมหาโพธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับสถูปบรรจุอัฐิพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วนประเพณีที่เกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามี 3 ประเพณี คือ ประเพณีสวดด้าน ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และประเพณีตักบาตรธูปเทียน แต่ละประเพณีมีวันเวลาที่ปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา ความมุ่งหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติ และคุณค่าของประเพณีอย่างเด่นชัด ความเชื่อและประเพณีเหล่านี้ให้คุณค่าทางด้านสังคมสัมพันธ์ตลอดจนคุณค่าด้านคุณธรรมต่าง ๆ เช่น คุณค่าทางด้านคารวธรรม คุณค่าทางด้านความสามัคคี คุณค่าทางด้านความกตัญญู เป็นต้น (ตรีชฎา รักษ์บางแหลม, 2540)

3. วิเคราะห์ความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ที่มีต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ พบว่า พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว เป็นศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ สามารถสรุปได้ 5 มิติ ได้แก่ 3.1) มิติแห่งความเป็นศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์ 3.2) มิติประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวภาคใต้ 3.3) มิติความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวภาคใต้ 3.4) มิติของการสักการบูชาของชาวภาคใต้ และ 3.5) มิติศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูวรเจติยาภิรักษ์ (นิรันดร์) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้านแก้งที่มีต่อพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า พระธาตุหนองสามหมื่น เชื่อว่าเป็นพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ตามตำนานกล่าวว่าน่าจะสร้างประมาณ พ.ศ. 500 ในสมัยเดียวกันกับพระธาตุบังพวน โดยพญาจันทรบุรี แห่งนครเวียงจันทน์ ต่อมาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์แห่งนครเวียงจันทน์ได้บูรณะขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2101 ซึ่งมีรูปแบบทางด้านศิลปกรรม ที่ได้พัฒนาการสืบต่อมาจากพระธาตุบังพวนและพระธาตุวัดเทพพลประดิษฐาราม จังหวัดหนองคาย พระธาตุหนองสามหมื่นมีความสำคัญทางด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ประชาชนชาวตำบลบ้านแก้งมีความเชื่อว่า พระธาตุมีความศักดิ์สิทธิ์มาก มีเทวดาอารักษ์สถิตอยู่ สามารถดลบันดาลให้ผู้ที่ศรัทธาซึ่งกระทำการสักการบูชาแคล้วคลาดปลอดภัย เป็นสิริมงคลทั้งต่อตนเองและครอบครัว จึงได้มีจัดพิธีกรรมการบูชาพระธาตุเป็นบุญประเพณี ประจำปีอีกด้วย คือพิธีเจริญพระพุทธมนต์สมโภช พิธีสรงน้ำ พิธีถวายดอกคูณ พิธีบวงสรวง พิธีรำถวาย พิธีจุดบั้งไฟถวาย พิธีถวายปราสาทผึ้ง พิธีก่อพระเจดีย์ทราย และ

พิธีเปลี่ยนผ้าห่ม ซึ่งได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานจนเท่าทุกวันนี้ (พระครูวรเจติยาภิรักษ์ (นิรันดร์), 2554)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้” สามารถสรุปเป็นโมเดล “CKDNSC” ดังนี้

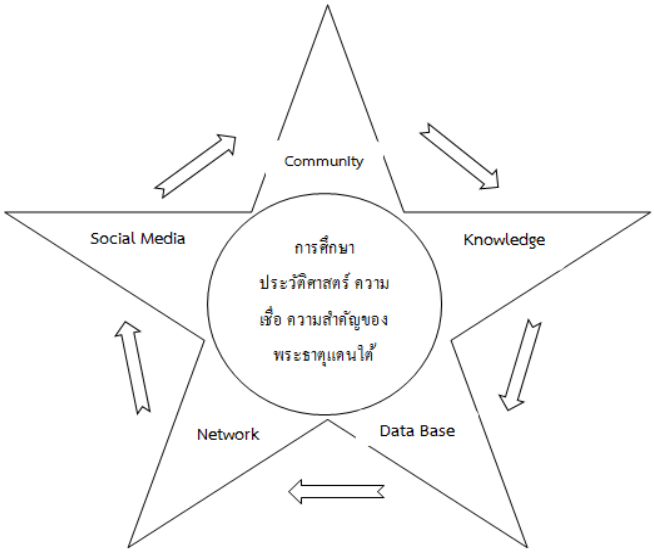

ภาพที่ 1 โมเดล CKDNSC

จากภาพข้างต้น ผู้วิจัยได้ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการส่งเสริมพระธาตุแดนใต้ให้ดำรงเป็นศูนย์กลางความศรัทธาและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในอนาคตอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ดังนี้

C = Community หมายถึง ชุมชนที่อยู่รอบบริเวณที่ตั้งของพระธาตุแดนใต้ จะต้องศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุ เพื่อนำไปสู่การทำนุบำรุงรักษาพระธาตุให้คงอยู่ ชุมชนต้องเอาใจใส่และให้ความร่วมมือในกิจกรรมและงานประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

K = Knowledge หมายถึง องค์ความรู้เกี่ยวกับพระธาตุแดนใต้และประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุทั้ง 3 องค์ ที่ชุมชนในบริเวณพื้นที่พระธาตุประดิษฐานอยู่ต้องศึกษาเรียนรู้

D = Data Base หมายถึง ฐานข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความเชื่อ และความสำคัญของพระธาตุแดนใต้ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุที่ได้รับการบันทึก จัดเก็บ ในรูปแบบที่สามารถสืบค้นได้โดยง่าย

N = Network หมายถึง เครือข่ายของชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้ที่เชื่อมโยงถึงกัน โดยทุกภาคส่วนสามารถติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ กันได้ตลอดเวลา

S = Social Media หมายถึง ช่องทางในการสื่อสารสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงถึงกัน สามารถถ่ายโอนข้อมูลต่าง ๆ ถึงกัน รวมถึงเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่สาธารณชนได้อย่างรวดเร็ว

หากทุกองค์ประกอบที่กล่าวมา มีการประสานเชื่อมโยง โดยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีการประชุมปรึกษาหารือ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่นำไปสู่การบริหารจัดการอย่างถูกต้อง จนชุมชนรู้สึกตระหนักถึงความเป็นสมบัติที่สำคัญของชุมชน เป็นสมบัติที่สำคัญของชาติ ผู้วิจัยเชื่อว่า พระธาตุแดนใต้ทั้ง 3 องค์ ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง จะเป็นมรดกอันล้ำค่า มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ฝังลึกในจิตใจของผู้คน เป็นศูนย์รวมพลังศรัทธาของชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นมรดกสมบัติที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พระธาตุแดนใต้ในงานวิจัยนี้ หมายถึง พระธาตุ 3 องค์ ที่ประดิษฐานอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช และพระมหาธาตุวัดเขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นพระธาตุเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานซึ่งปรากฏในตำนานของแต่ละจังหวัด ชุมชนในภาคใต้ต่างมีความเชื่อความศรัทธาในองค์พระแดนใต้ ทั้งในส่วนที่เป็นความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่และความเคารพศรัทธาของบุคคลและศาสนวัตถุที่เกี่ยวข้อง ชาวภาคใต้มีความเชื่อความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระธาตุแดนใต้อย่างมั่นคงจนก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวการสักการบูชาองค์พระธาตุเป็นประจำทุกปี นอกจากนั้น พระธาตุแดนใต้มีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะสัญลักษณ์พลังศรัทธาของผู้คนในภาคใต้ เป็นศูนย์รวมแห่งพลังศรัทธาของชาวภาคใต้ โดยชาวภาคใต้มีการแสดงออกซึ่งพลังศรัทธาที่มีต่อพระธาตุแดนใต้ผ่านทางประเพณีวัฒนธรรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุแดนใต้ตลอดมา จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ใหม่ว่า การที่จะทำให้พระธาตุแดนใต้ดำรงเป็นศูนย์กลางความศรัทธาและศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในอนาคตอย่างยั่งยืนยาวนานนั้น จะต้องดำเนินการตาม MODEL CKDNSC ในส่วนของข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า ทุกฝ่ายตั้งแต่ระดับบุคคล

ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้อง ดูแล อนุรักษ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาเกี่ยวกับประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระธาตุแดนใต้สู่ลูกหลานชาวภาคใต้เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และปกป้องรักษาให้คงอยู่คู่บ้านคู่เมืองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2525). ประวัติพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี และบทความเรื่องอาณาจักรศรีวิชัย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์.

กรมศิลปากร. (2525). พระบรมธาตุไชยา. กรุงเทพมหานคร: ยูไนเต็ดโปรดักชั่น.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

ตรีชฎา รักษ์บางแหลม. (2540). ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ประภัสสร์ ชูวิเชียร. (2547). พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชกับการวิเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปราโมทย์ ทัศนาสุวรรณ. (2534). จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

พระครูวรเจติยาภิรักษ์ (นิรันดร์). (2554). การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของชาวบ้านแก้งที่มีต่อพระธาตุหนองสามหมื่น ตำบลบ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2549). หนังสือที่ระลึกงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พุทธศักราช 2549 ณ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร. (2505). เล่าความเป็นเส้นทางเดินไปสู่กรุงสทิงพาราณสีโบราณ : พระอวโลเตศวรโพธิสัตว์, พระโพธิสัตว์ผู้มองดูโลกด้วยความเมตตาจิต. สงขลา: โรงพิมพ์วินิจการพิมพ์.

ศรีวรวัตร (พิณ จันทโรจวงศ์). (2463). ประชุมพงศาวดารภาคที่ 15 พงศาวดารเมืองพัทลุง ฉบับพิมพ์แจกในงานปลงศพ นายใหม่ มันนะประเสริฐ ปีวอก พ.ศ. 2463. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรณธนากร.

การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*

LOCAL COMMUNITY FOREST MANAGEMENT IN THE NORTHEASTERN REGION IN ACCORDANCE WITH SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY

พระพลากร สุมงฺคโล (อนุพันธ์)
Phra Palakorn Sumangkalo (Anupan)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College, Thailand
E-mail: palakorn8052@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในประเด็นต่อไปนี้ 1) แนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น 2) รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น และ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ประชาชนในพื้นที่ นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัด จำนวน 19 รูป/คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นมีการนำเอาความเชื่อ วัฒนธรรม อาศัยปราชญ์ชาวบ้านรวมทั้งพระสงฆ์เป็นฐานในการขับเคลื่อนชุมชนผ่านแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรับเอาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการจัดการป่าชุมชน เช่น นำเอาความเชื่อเรื่องผีดอนปู่ตามาเป็นกุศโลบายในการรักษา ผืนป่าผ่านพิธีกรรมความเชื่อของชุมชนในแต่ละแห่ง 2) รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ใช้หลักความสามัคคีด้วยการทำงานเป็นทีมของคนในชุมชน โดยอาศัยปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของภาครัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกและจากภาคีเครือข่ายป่าชุมชนอื่น ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรม และ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ในด้านการปฏิบัติตามนโยบายและกลไกของภาครัฐ มีปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ประชาชนขาดความเข้าใจในข้อกฎหมายของกรมป่าไม้ ทำให้การปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐไม่ถูกต้องและอุปสรรคการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นคือการขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐอย่างพอเพียง

* Received 6 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

คำสำคัญ: การจัดการ, ป่าชุมชนท้องถิ่น, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The Objectives of this research article were to study the management of local community forests in the northeastern region according to the sufficiency economy philosophy. The following issues are: 1) concepts and principles of local community forest management, 2) model of local community forest management, and 3) problems and obstacles for local community forest management. It is a qualitative research by means of studying related documents, the fieldwork in an in-depth interview and participatory observation. The key informant groups used in this research were community leaders, monks, local residents, 19 scholars and provincial forestry officers. The data were analyzed by descriptive method according to the inductive method. The results of the research were as follows: 1) concept and principles of local community forest management, the beliefs and culture are based on local philosophers and monks as a base to drive the community through the concept of sufficiency economy philosophy by adopting local culture and traditions as a guideline for community forest management, for example, bringing the belief in the ghost “Don Poo Ta” for becoming a strategy to save the forest through the rituals of beliefs of the communities in each places, 2) the model of local community forest management, by applying the principles of unity with working as a team of people in the community, this is based on external factors including government regulations, support from external organizations and from other community forest network partners to create a process of linking activities and 3) problems and obstacles in local community forest management in the implementation of government policies and mechanisms, there is a problem that arises is that people lack understanding of the law of the Royal Forest Department causing them to comply with government policies incorrectly, and obstacles in the management of local community forests is the lack of government support budget sufficiency.

Keywords: Management, Local Community Forests, Northeastern Region, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ทั้งต่อความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทั้งยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นแหล่งผลิตปัจจัย 4 ปัจจัย ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยแล้ว ยังสามารถเอื้อประโยชน์ให้ทุกชีวิตได้อาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่มีความสมดุลมาโดยตลอด แต่เมื่อถึงยุคการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ซึ่งมีแนวนโยบายที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม จึงก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมมากขึ้น ทรัพยากรป่าไม้ถูกนำมาใช้ในอัตราเร่งรวดเร็ว เพื่อสนองต่อวิถีการผลิตที่คำนึงถึงผลกำไรสูงสุดเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อยจึงก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น (สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2538)

ปัจจุบันโลกกำลังเกิดวิกฤตทางด้านทรัพยากรป่าไม้ สาเหตุเกิดจากการถูกทำลายจนเกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ถูกทำลาย สาเหตุเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ความล้มเหลวในการป้องกันทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมประการหนึ่งเกิดจากระบบการเมืองที่พรรคการเมืองต่าง ๆ มองคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้เป็นเพียงทรัพยากรชนิดหนึ่งที่ใช้ในการบริหารประเทศเท่านั้น จะเห็นได้ว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามวาทกรรมเก่าเหล่านี้ ไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีคำถามที่แฝงอยู่ในการจัดการทรัพยากรเหล่านั้น ซึ่งแนวคิดและกระบวนการวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ไม่สามารถให้คำตอบได้ (Avner, D., 2000) ปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าว ส่งผลให้มนุษย์เริ่มที่จะแสวงหาแนวทางในการแก้ไขป้องกัน และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น แต่แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในยุคนั้นยังยึดติดอยู่ภายใต้กรอบเหตุผลหรือกรอบทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีการแยกป่าอนุรักษ์และป่าเพื่อเศรษฐกิจออกจากกันโดยไม่สนใจชุมชนดั้งเดิมที่เคยอยู่อาศัย (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2548) ในการอนุรักษ์ในยุคนั้นยังไม่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างที่เป็นธรรมชาติ รวมทั้งยังคงปฏิบัติต่อทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะในด้านการแสวงหาประโยชน์ใช้สอยมากกว่าที่จะมองในด้านความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ (วราพร ศรีสุพรรณ, 2537) นอกจากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แล้วยังเกิดแนวคิดในการจัดการและดูแลทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนการเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ (Avner, D., 2000) แนวคิดนิเวศเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) แนวคิดนิเวศวิทยาเชิงลึก (Deep Ecology) แนวคิดจริยธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) และแนวคิดที่นำเอาศาสนาเข้ามาประยุกต์ในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ (Padmasiri De Silva, 1998) กล่าวว่า มนุษย์ไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้ ต้องอิงอาศัยธรรมชาติทั้งหลายเป็นการพึ่งซึ่งกันและกัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ

มากกว่าเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ จึงนำแนวคิดทางด้านศาสนามาประยุกต์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม (สมพร แสงชัย, 2545)

การที่จะทำให้ทรัพยากรป่าไม้อยู่คู่กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องมองไปถึงอนาคต ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่อย่างมีคุณค่า และที่สำคัญคือต้องมีการพัฒนาบุคคลให้เห็นคุณค่า เพื่อก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ เพราะหากประเทศใดมีการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพที่ดี การพัฒนาก็สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาประชากรนั้นควรเริ่มพัฒนาในระดับเยาวชน เพราะเยาวชนเป็นพลังความสำคัญของชาติในอนาคต คุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นก็คือ การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เกษม จันทร์แก้ว, 2547) สอดคล้องกับแนวคิดของ กิติชัย รัตนะ กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นหน่วยพื้นที่ทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากชุมชนเป็นสังคมที่มีความใกล้ชิดกับทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด จึงควรเริ่มสร้างความเข้าใจของชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป (กิติชัย รัตนะ, 2551)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีการบุกรุกป่าไม้เพื่อทำการเกษตร จนเกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ถูกทำลาย สาเหตุเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น จึงควรเริ่มต้นที่การพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชนให้มีความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยควรส่งเสริม ชักนำและโน้มน้าวใจให้คนภายในชุมชนให้ความร่วมมือกับรัฐในการจัดการป่าและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออก เฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interviews) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาครั้งนี้ มีจำนวน 19 รูป/คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้รู้ (Key Informants) และผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ในเขตป่าชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถให้ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างลึกซึ้งที่สุด เป็นผู้ที่มีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ 2) พระสงฆ์ 3) นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัด จำนวน 19 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยรวมทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interviews) 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เชิงลึก (In - Depth Interviews) ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของเนื้อหาการวิจัยและวิเคราะห์สาระสำคัญจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการแล้วได้ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาของข้อคำถาม

2.2 โครงสร้างของประเด็นเนื้อหาคำถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และประเด็นหลักนำเสนอรูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 กรอบประเด็นและข้อคำถามครอบคลุมเนื้อหาสำคัญที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

2.4 อุปกรณ์ที่ใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดบันทึก ดินสอ ปากกา กระดาษ A4 และอุปกรณ์อื่น ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่มีทฤษฎี แนวคิด ที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับหัวข้อการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษางานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่มีอยู่ก่อน เอกสารราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ และเอกสารวิชาการจากทางอินเตอร์เน็ตข้อมูลที่ได้จากทางอินเตอร์เน็ตที่สามารถค้นคว้ามาได้จากเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (Thailis)

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์

3.2.1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือ จากวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการขอเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1.2 ก่อนลงภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 รูป/คน พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมเครื่องบันทึกเสียงและสมุดจดบันทึก ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3.2.2 ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์

3.2.2.1 ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

ผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับการศึกษาแนวคิดการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า แนวคิดการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น คือ

1. แนวคิดเกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน ชาวบ้านจะมีพิธีกรรมความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในป่า ความเชื่อเรื่องการรักษาดอนปู่ตาเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นกุศโลบายของการนำประเพณี วัฒนธรรมมาใช้เป็นกลไกเพื่อการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืน และความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่าต้นไม้เป็นตัวดูดซับน้ำ และความชุ่มชื่นของป่าทำให้เกิดฝนตก

2. แนวคิดเรื่องแหล่งเรียนรู้แลกเปลี่ยนในการจัดการป่าชุมชน โดยการพึ่งพาตนเองด้วยการสร้างกิจกรรม เช่น การจัดค่ายเยาวชนศึกษาธรรมชาติ แปลงวิจัยพันธุ์ไม้ การทำเกษตรผสมผสานและวนเกษตร รวมถึงการศึกษาสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บริเวณป่าชุมชน การสร้างและพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านระบบนิเวศวิทยา

สำหรับการศึกษาหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า หลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น คือ

1. ชุมชนได้นำหลักความสามัคคีมาใช้ในการจัดการป่าชุมชนโดยได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาป่าให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ โดยมีคณะสงฆ์ ประชาชนในชุมชน และเด็กเยาวชน รูปแบบของการสร้างความสามัคคีให้คนในชุมชนเกิดความรักหวงแหนในผืนป่า ได้มีการจัดกิจกรรม เช่น พิธีกรรมบวชป่าประจำปี ก็จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมในพิธีดังกล่าว คนในชุมชนทุกครอบครัวก็จะออกมาร่วมกิจกรรม โดยพิธีกรรมนี้ก็จะให้ทุกคนปฏิญาณตน ว่าจะไม่ตัดไม้ทำลายป่าและจะช่วยปกป้องรักษาผืนป่าให้เกิดความยั่งยืน

2. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้ดำเนินการที่สอดคล้องกับแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การปลูกป่าเสริม การเพาะพันธุ์สมุนไพร แกนนำป่าชุมชนได้มีแนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเครือข่ายขึ้นมา ซึ่งใช้สำหรับเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรม การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ การปลูกสมุนไพร นอกจากเป็นศูนย์ฝึกอาชีพแล้ว ยังมีการเพาะปลูกพืช เช่น ปลูกหน่อไม้ฟ้าทลายโจร หวาย ปลูกผักหวานป่า ผลไม้ สมุนไพรที่สามารถขึ้นได้ในป่า ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากศูนย์เรียนรู้ป่าชุมชน ก็จะนำออกจำหน่ายเป็นแหล่งรายได้ของครอบครัวแทนการตัดไม้ทำลายป่า

2. ศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับการศึกษารูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น คือ

1. รูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนก่อให้เกิดผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะจะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนในชุมชนผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการดูแลพื้นที่ป่าชุมชนให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้สร้างความรักความสามัคคี ในชุมชนในขณะเดียวกันชุมชน องค์กรชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐก็จะเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิด

การพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กร และพัฒนาเครือข่ายในที่สุด รวมถึงมีส่วนร่วม ในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเครือข่าย ซึ่งเป็นพลังที่แข็งแกร่งที่ภาคีทุกภาคส่วนปรารถนา

2. รูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายกับภาครัฐในการจัดการป่าชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาบุคลากร ซึ่งชุมชนมีกิจกรรม การเชื่อมโยงเครือข่ายกับภาครัฐ มีการประชุมประจำเดือนเพื่อวางแผนติดตามประเมินผลการทำงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ในการจัดการป่า การพัฒนาชุมชน การศึกษาดูงาน การสัมมนาวิชาการเวทีเครือข่ายป่าชุมชน การฝึกอบรมการป้องกันไฟป่า การจัดการป่าชุมชน การทำแผนที่และการวางแผนการจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วม

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น คือ 1) ด้านงบประมาณ งบประมาณที่ไม่แน่นอน 2) การสนับสนุนด้านทักษะความรู้แก่กลุ่มผู้นำชุมชนคณะกรรมการป่าและประชาชน เนื่องจากต้องการทักษะในการดูแลป่า ซึ่งทุกคนที่อยู่ในชุมชนรอบป่า มีส่วนได้ใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเท่าเทียมกัน ตอนนี้ยังขาดความรู้ที่ถูกต้องในการปลูกป่าทดแทน การรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ให้คงอยู่ต่อไป 3) การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่มีบทบาทหน้าที่ในการเข้ามาช่วยพัฒนาการจัดการป่าอย่างชัดเจน 4) ปัญหาการอยู่เวรยาม ที่ไม่สามารถอยู่ประจำในช่วงฤดูฝนได้และครอบคลุมจุดเสี่ยง 5) การสืบทอดเจตนารมณ์และผู้รับผิดชอบแก่คนรุ่นหลัง เนื่องจากคณะกรรมการจัดการป่าในขณะนี้ส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานหรือวัยผู้สูงอายุ หากไม่มีคนรุ่นใหม่มาสืบทอด การดำเนินงานจัดการป่าอาจจะไม่เข้มแข็งอย่างที่เคยเป็น 6) การสร้างจิตสำนึกให้มีความรักป่าอย่างยั่งยืน เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจที่จะเข้ามาร่วมอนุรักษ์ชุมชนเท่าที่ควร

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จากการวิจัยภาคสนามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชุมชนมีแนวคิดที่จะตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อทดลองในเรื่องการประกอบอาชีพ ที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาของชาวบ้าน ใช้สำหรับเป็นสถานที่ในการประกอบกิจกรรมการปลูกสมุนไพรและปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปลูกหน่อไม้ฟ้าทลายโจร หวาย ปลูกผักหวานป่า เป็นต้น โดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

เพื่อให้สมาชิก สามารถดำรงชีพอยู่ได้ โดยไม่ต้องไปตัดไม้ทำลายป่าอีก ซึ่งในศูนย์นอกจากเป็นศูนย์ฝึกอาชีพแล้ว ยังมีการเพาะปลูกพืช ผลไม้สมุนไพรที่สามารถขึ้นได้ในป่า แต่อาศัยผลิตภัณฑ์จากพืชที่ปลูกเหล่านี้เป็นแหล่งรายได้ของครอบครัวแทนการตัดไม้ทำลายป่า นอกจากนี้ศูนย์ที่ตั้งขึ้นมาจะเป็นศูนย์เรียนรู้ทางด้านการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งนิสิตนักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาดูงาน (สมพร แสงชัย, 2545) แนวคิดเกิดการอนุรักษ์ป่าชุมชน ชาวบ้านจะมีพิธีกรรมความเชื่อในสิ่งที่ เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในป่า ความเชื่อเรื่องการรักษาดอนปู่ตาเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นกุศโลบายของการนำประเพณี วัฒนธรรมมาใช้เป็นกลไกเพื่อการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืน แนวคิดเรื่องแหล่งเรียนรู้แลกเปลี่ยนในการจัดการป่าชุมชน โดยการพึ่งพาตนเองด้วยการสร้างกิจกรรม เช่น การจัดค่ายเยาวชนศึกษาธรรมชาติ แปลงวิจัยพันธุ์ไม้

2. รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการมีการประชุมเพื่อกำหนดแผนและกฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน มีการพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลหรือเรื่องที่เกิดขึ้น เพื่อการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน โดยการเสนอแผนเพื่อของบสนับสนุนจากทางภาครัฐ การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชน มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน เพื่อศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มเครือข่าย เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยา โดยการจัดห้องเรียนธรรมชาติแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนที่สนใจการจัดการป่าชุมชน (เกษม จันทร์แก้ว, 2547) การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชน มีการส่งเสริมจากป่าไม้จังหวัดในการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนและมีการอบรมให้ความรู้ มีการกำกับติดตามการจัดการป่าชุมชน บทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการป่าชุมชนจะมีคนในชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐได้มีการตั้งคณะกรรมการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับคณะสงฆ์ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มพิทักษ์ผืนป่า ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ติดตาม ตรวจสอบ และพิจารณาแก้ไขปัญหา ประชุมคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน และประธานคณะกรรมการป่าชุมชน ระดมความคิดจัดทำแผนปฏิบัติงาน เพื่อการบริหารจัดการป่า ตามแผนงานที่กำหนด การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชน มีการส่งเสริมจากป่าไม้จังหวัดในการศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนและมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ จามริก และคณะ กล่าวว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นเป็นขบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันขององค์กรประชาชนในระดับชุมชน หรือระดับเครือข่ายภายในระบบนิเวศน์ เพื่อทำการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าถือเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเป็นธรรมบนรากฐานของระบบความคิดภูมิปัญญา อุดมการณ์ และสิทธิชุมชน (เสน่ห์ จามริก และคณะ, 2536) เช่นเดียวกับ โกมล

แพรกทอง กล่าวว่า รูปแบบของการจัดการป่าไม้ จะต้องนำเอาความต้องการพึ่งพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการป่า โดยให้ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากป่า รวมถึงเป็นผู้กำหนดแผนการ ควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ (โกมล แพรกทอง, 2535) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ สุขวงศ์ กล่าวว่า รูปแบบการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น ที่ประชาชนได้รับมอบหมายให้ควบคุมจัดการและใช้ประโยชน์จากป่า โดยทุกคนมีสิทธิใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างเป็นธรรม

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อุปสรรคการจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วม ติดขัดในข้อกฎหมายทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดการป่า ประชาชนขาดความเข้าใจในการปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ เนื่องด้วยการขยายตัวของชุมชนย่อมทำให้มีผู้คนมากขึ้น จึงเกิดการบุกรุกแผ้วถางป่า เพื่อทำการเกษตรเลี้ยงชีพของผู้คนในชุมชนมากขึ้น การแก้ปัญหาของชุมชน คือ การสร้างจิตสำนึก และการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อเป็นพลังที่จะสามารถปกป้องผืนป่าให้เกิดความยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างจิตสำนึกเพื่อให้ทุกคนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชนและสร้างความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในป่าเพื่อเป็นกุศโลบายของการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ชาวบ้านจะมีพิธีกรรมความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องผีและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในป่า ความเชื่อเรื่องการรักษาดอนปู่ตาเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นกุศโลบายของการนำประเพณี วัฒนธรรมมาใช้เป็นกลไกเพื่อการจัดการป่าชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งหลักการที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยภายในจากคนในชุมชน และปัจจัยภายนอกจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ความสามัคคีของชาวบ้าน แรงขับจากผลของการทำลายป่า แนวคิดเชิงอนุรักษ์ในการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของภาครัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้ การยอมรับจากภายนอกรางวัลที่ได้รับระดับประเทศ เครือข่ายป่าชุมชนอื่น ๆ ผลประโยชน์ ที่ตามมาของการจัดการป่าชุมชน คือ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมชุมชนใหม่ที่เอื้อต่อการจัดการป่าชุมชนและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ หลายด้าน คือ ความสามัคคี เช่น การทำงานร่วมกันโดยไม่ต้องใช้การบังคับ การทำงานเป็นทีม เช่น การแบ่งงานกันทำตามบทบาทหน้าที่เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ เช่น กิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่า 1) ข้อเสนอแนะระดับครอบครัวและชุมชน 1.1) ประชาชนในพื้นที่ต้องยึด

หลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 เพื่อการดำรงชีวิตที่ ปกติสุข ไม่เบียดเบียนทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่ 1.2) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของสถาบันครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรป่าชุมชนในท้องถิ่น 2) ข้อเสนอแนะระดับหน่วยงานท้องถิ่นและจังหวัด 2.1) หน่วยงานระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด ควรกำหนดแนวทางในการจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชนให้มีความชัดเจนทุกพื้นที่ครอบคลุมทุกชุมชนในพื้นที่เพื่อป้องกันการบุกรุกผืนป่าของประชาชนในพื้นที่และเป็นการป้องกันพื้นที่ป่ามิให้มีผู้ใดเข้าไปบุกรุกหรือแสวงผลประโยชน์ 2.2) หน่วยงานในระดับพื้นที่ควรส่งเสริมแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม การส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาแผนงานเชิงบูรณาการในกรณีที่เกิดปัญหาความขัดแย้งในระดับพื้นที่ 3) ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและระดับประเทศ 3.1) รัฐบาล ควรพิจารณาทบทวนมาตรการ หรือนโยบายด้านป่าไม้เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมในระดับพื้นที่ โดยกำหนดเป้าหมายและลดการปะทะกันของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐ ในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ควรดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ 3.2) ดำเนินการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ในแต่ละนโยบายเพื่อประเมินผลและพิจารณาทบทวนประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 4.1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลกระทบสภาพปัญหาการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การวิเคราะห์แนวทาง ในการจัดการปัญหาการจัดการป่าชุมชนท้องถิ่น 4.2) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของชุมชนและหน่วยงานรัฐในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในเขตพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เอกสารอ้างอิง

กิติชัย รัตนะ. (2551). กลวิธีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เกษม จันทร์แก้ว. (2547). การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

โกมล แพรกทอง. (2535). แนวทางการจัดการป่าชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

วราพร ศรีสุพรรณ. (2537). สถาบันการศึกษากับการสร้างหลักแห่งคุณธรรมใหม่เพื่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: นิเวศวิทยา.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2548). ความรู้กับการเมืองเรื่องทรัพยากร. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.

สมพร แสงชัย. (2545). สิ่งแวดล้อม อุดมการณ์ การเมือง และการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โครงการบัณฑิตศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อม.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2538). ป่าชุมชน: ทางเลือกในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติ. วารสารข่าวสารป่าชุมชน, 2(3),28-35.

เสน่ห์ จามริก และคณะ. (2536). โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ป่าชุมชนในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

Avner, D. (2000). The environment between theory and practice. New York: Oxford University.

Padmasiri De Silva. (1998). Environmental philosophy and ethics in Buddhism. London: Antony Rowe.

กวดวิชาการแปลงทุนเศรษฐกิจเป็นความได้เปรียบในสนามการศึกษาของนักเรียนชั้นนำ*

TUTORING TRANSFORMING ECONOMIC CAPITAL TO THE ADVANTAGE OF ELITE STUDENTS IN EDUCATION FIELD

ศราวุฒิ งามยิ่ง
Sarawut Ngamying
ปริชัย ดาวอุดม
Parichai Doaudom
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ
Montana Pipatpen
มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin University, Thailand
E-mail: sarawutniravana@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้กลยุทธ์ของนักเรียนชั้นนำโดยการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจที่ตัวเองครอบครองเป็นทุนชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในสนามการศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์เป็นนักเรียนชั้นนำจำนวนทั้งสิ้น 5 คนโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี ผู้วิจัยมีกระบวนการตรวจสอบเครื่องมือโดยมีผู้เชี่ยวชาญช่วยในการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องกันของทฤษฎีที่ใช้เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบแก่นสาระ โดยในการศึกษาปรากฏการณ์ข้างต้นผู้วิจัยได้เลือกใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดของ ปิแอร์ บูดิเยอร์ อันประกอบไปด้วยมโนทัศน์เรื่อง ทุน ฮาบิทัส และสนาม เป็นตัวช่วยในการทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางด้านการศึกษาดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นนำมักเปลี่ยนทุนเศรษฐกิจไปเป็นทุนทางวัฒนธรรมโดยเน้นไปที่การเรียนเสริมติวกวดวิชา การซื้อหนังสือข้อสอบ เพื่อให้คงความได้เปรียบในสนามการศึกษา นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนชั้นนำนั้นนับได้ว่าเป็นผู้ที่อยู่ในเส้นทางการศึกษาที่มีความได้เปรียบสูงทางสังคม ซึ่งผู้ที่อยู่ตำแหน่งบนสุดในบริบทการศึกษานี้มักจะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม รวมถึงมีการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมความสัมพันธ์บุคคลระดับเดียวกันไว้ด้วยกัน ความ

* Received 25 August 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

ได้เปรียบเหล่านี้นั้นได้ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามถึงความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในสังคมว่าการจัดการศึกษาโดยเน้นระบบการแข่งขันเพื่อสร้างนักเรียนชั้นนำนี้ให้ผลดีผลร้ายอย่างไรบ้างต่อสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: นักเรียนชั้นนำ, ทุน, ฮาบิทัส, สนาม, กลยุทธ์

Abstract

The objectives of this research article were to provide the utilization of strategies that elite students possess in order to transform the economic capital to others for the sake of their own benefits within the field of education. The article is a qualitative research which is to perform a semi-structure interview in order to collect the data from five people who have experienced in being elite students. Theoretical sampling technique was used to select respondents and analyzed the data by using thematic analysis. The capitals, habitus, and fields are the major concepts of theory which have been chosen from Pierre Bourdieu in order to engage the understanding this phenomenon. The results found that elite students have transformed the economics into cultural capital by emphasizing on the tutoring activities and the purchasing of various academic books which contain the exam's generic guideline to maintain their position in the education field. Furthermore, elite students who are considered the mainstream individuals whose hold high positions in the education field are likely to have more advantages within the Thai society and not always only receive exceptionally worthwhile benefits based on their socioeconomic status, but also have the access to create their social network among the people in the same position. The advantages cause the concern regarding the inequality and injustice within the society whether how the competitive educational system may generally result in either positive or negative effects to the society.

Keywords: Elite Students, Capital, Habitus, Field, Strategy

บทนำ

ภายใต้บริบทความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ถึงแม้การศึกษาจะนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการลดปัญหาความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของปัจเจกชน (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2544) แต่การศึกษาที่ถูกยึดโยงกับผลสัมฤทธิ์อันแสดงถึงความสำเร็จของนักเรียนและมาตรฐานของ

โรงเรียน กลับเป็นตัวขยายช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันให้มากยิ่งขึ้น จากคะแนนทดสอบ PISA ปี 2018 พบว่านักเรียนที่ศึกษาอยู่ในกลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์นั้น นอกจากจะทำคะแนนในทุกวิชา (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การอ่าน) ได้สูงสุดเมื่อเทียบกับนักเรียนสังกัดกลุ่มอื่น ๆ ในประเทศแล้ว นักเรียนกลุ่มนี้ยังมีคะแนนอยู่ในระดับเทียบเท่ากับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประเทศเศรษฐกิจที่มีคะแนนสูงสุดห้าอันดับแรก (top 5: ได้แก่ นักเรียนจากประเทศจีน 4 มณฑล ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เจียงซู และเจ้อเจียง อีกหนึ่งประเทศคือ สิงคโปร์) ส่วนนักเรียนสังกัดโรงเรียนสาธิตนั้นสามารถทำคะแนนได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD เช่นกัน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) แตกต่างจากนักเรียนที่อยู่ในสังกัดอื่น ๆ ที่มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD นอกจากนั้นนักเรียนที่มีฐานะปานกลางจนถึงดีนั้นมักจะมีคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่านักเรียนที่มาจากฐานะยากจนอย่างชัดเจน รวมถึงนักเรียนที่ศึกษาเล่าเรียนในเขตเมืองนั้นก็มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนชนบทด้วยเช่นกัน นอกเหนือจากคะแนนทดสอบระดับชาติแล้ว คะแนนหรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนมีผลต่อการเลือกเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา โดยนักเรียนที่ได้คะแนนดีมักเลือกเรียนต่อในคณะหรือสถาบันที่ให้ความมั่นคงและผลตอบแทนเรื่องรายได้สูงเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว การศึกษาเป็นสะพานเชื่อมต่อไปยังเส้นทางอาชีพการงานอันมั่นคง มีสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูง ยิ่งทำให้ผู้ที่มีทุนสูงโดยเฉพาะทุนทางเศรษฐกิจได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากระบบการศึกษานี้ ความต้องการที่จะเป็น “นักเรียนชั้นนำ” และเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนชั้นนำจึงเป็นสิ่งที่คนในสังคมโดยเฉพาะชนชั้นสูงและชนชั้นกลางต้องการ

ความหมายของนักเรียนชั้นนำในงานการศึกษานี้ต้องการสื่อความถึง นักเรียนที่มีศักยภาพความสามารถทางด้านวิชาการที่โดดเด่นอยู่ในระดับที่เหนือกว่านักเรียนทั่วไป โดยส่วนมากแล้วนักเรียนชั้นนำจะเป็นผู้สามารถสอบผ่านการคัดเลือกสอบเข้าโรงเรียนมีชื่อเสียงหรือโรงเรียนชั้นนำที่มีการแข่งขันสูงได้ ความสามารถทางวิชาการอันโดดเด่นเหนือนักเรียนเก่งคนอื่น ๆ ภายในโรงเรียนชั้นนำนั้นทำให้นักเรียนชั้นนำเป็นที่สุดของความยอดเยี่ยม (the best of the best) เงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดความเป็นนักเรียนชั้นนำนั้นสามารถอธิบายได้ด้วยสองแนวคิดคือ นักเรียนชั้นนำเป็นตัวแสดงที่มีความอิสระ (Free agency) เป็นปัจเจกชนที่รู้คิด สามารถกำหนดการกระทำต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ฉะนั้นนักเรียนชั้นนำตามแนวคิดนี้จึงเกิดจากความขยันหมั่นเพียร ทำงานหนัก ตั้งใจเรียน มีเป้าหมายชัดเจนในการเรียน จนนำไปสู่การเป็นนักเรียนชั้นนำ อีกหนึ่งแนวคิดนั้นมีมุมมองว่าความเป็นนักเรียนชั้นนำนั้นเกิดจากโครงสร้างทางสังคม (Social structured) อันได้แก่ การเลี้ยงดูจากครอบครัว สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของนักเรียนที่ได้ส่งผลให้นักเรียนชั้นนำมีความสามารถโดดเด่นกว่านักเรียนคนอื่น ๆ ความขัดแย้งไม่ลงรอยในการมองปรากฏการณ์ระหว่างแนวคิดสองขั้วนี้ได้ถูกเรียกว่า ทวิลักษณ์ หรือ Dualism ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดของ ปิแอร์ บูดิเยอร์ ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดทั้ง

สองไว้ในทฤษฎีเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทุนเศรษฐกิจให้เป็นทุนรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนชั้นนำเองนั้นคงความได้เปรียบในสนามการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจของนักเรียนชั้นนำให้เป็นทุนชนิดอื่น ๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความได้เปรียบทางสนามการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เขียนได้ใช้วิธีวิทยาแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์ (Critical Ethnography) โดยผู้วิจัยมีมุมมองว่าการศึกษาในโรงเรียนนั้นเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ซึ่งก็คือผู้ที่มีความรู้คิดและมีความอิสระสามารถตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และเป็นเจ้าของประสบการณ์ในขณะเดียวกันผู้เรียนก็ได้รับการถูกกระทำจากโครงสร้างทางสังคมด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสนามทางการศึกษาที่นับได้ว่าเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจ ในการขัดเกลา ส่งเสริม คัดเลือก คัดออก ลงโทษ ตามอุดมการณ์ของสนามการศึกษานั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการศึกษาด้วยวิธีแบบชาติพันธุ์วรรณาแนววิพากษ์นั้นสอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เมื่อได้เก็บข้อมูลจากบุคคลซึ่งเคยเป็นนักเรียนชั้นนำ ข้อมูลที่ได้มีความอิ่มตัวเชิงปริมาณของข้อมูล (Data Saturation) และเชิงทฤษฎี (Theoretical Saturation) เพียงพอที่จะตอบคำถามการวิจัยได้และไม่พบข้อมูลใดใหม่แล้วจึงหยุดการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนทั้งหมด 5 คน มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และทั้งหมดเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เคยเป็นนักเรียนชั้นนำคือได้คะแนนเฉลี่ยสะสม 3.50 ขึ้นไปหรือเคยเป็นตัวแทนเข้าแข่งขันด้านวิชาการระดับประเทศหรือนานาชาติ และผู้ให้ข้อมูลนั้นเคยเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนชั้นนำสมัยตอนเรียนมัธยมศึกษา ทำให้ผู้ที่ให้ข้อมูลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์รวมถึงสะท้อนแนวคิดในงานวิจัยนี้ได้ ผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบเครื่องมือหรือแบบสัมภาษณ์โดย ศึกษาวรรณกรรมและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดหลังจากนั้นจึงร่างแบบสัมภาษณ์เพื่อปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องกันกับวัตถุประสงค์การวิจัยรวมถึงทฤษฎีที่ใช้ จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนได้แบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์ชัดเจนและตรงประเด็น

ผู้วิจัยสัมภาษณ์โดยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ในชีวิตวัยเรียนสมัยมัธยมศึกษาตั้งแต่เข้าเรียน ให้เหตุผลในการเลือกโรงเรียนรวมถึงความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ชีวิตในโรงเรียน การเตรียมตัวสอบ เทคนิคในการเรียนในห้องเรียน ความเห็นเกี่ยวกับวิชาการ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เห็นว่านักเรียนชั้นนำมีกระบวนการสะสมทุนต่าง ๆ ได้อย่างไรและมีกลยุทธ์ในการเลือกใช้ทุนให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างประโยชน์ให้กับ

นักเรียนชั้นนำเองได้อย่างไร หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแก่นสาระ (Thematic Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนคือ ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล ให้รหัสข้อมูล ค้นหาแก่นสาระ ทบทวนตรวจสอบแก่นสาระ ตั้งชื่อแก่นสาระ และจัดทำรายงาน

ทบทวนวรรณกรรม

สนามการศึกษาพื้นที่ของการแข่งขันช่วงชิงทุน

พื้นที่ทางสังคมนั้นเป็นอาณาบริเวณที่ถูกสร้างขึ้นโดยการให้ความหมาย การมีปฏิสัมพันธ์ สื่อสาร ให้สัญลักษณ์ร่วมกันของปัจเจกที่อยู่ในสังคม การศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมโดยใช้อาศัยเพียงการศึกษาคำพูด การกระทำหรือการสังเกตสิ่งที่ศึกษานั้นยังไม่อาจเพียงพอ แต่มีความจำเป็นต้องศึกษาพื้นที่ทางสังคมอันเป็นที่ดำรงอยู่ของปรากฏการณ์นั้น ๆ ด้วย พื้นที่ที่เกิดการปฏิสัมพันธ์และเกิดการแลกเปลี่ยน และเป็นพื้นที่ที่เหตุการณ์ได้ปรากฏขึ้นนี้ถูกเรียกว่า สนามหรือ Field (Bourdieu, P., 2005) สนามของบูดิเยอร์นั้นเป็นลักษณะพื้นที่ที่ถูกแบ่งมาจากพื้นที่ทางสังคม และมีปัจเจกที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันอยู่ก่อให้เกิดสนามต่าง ๆ เช่น สนามศิลปะ สนามวิทยาศาสตร์ สนามการศึกษา สนามเหล่านี้ของบูดิเยอร์นั้นมีลักษณะที่มีความจำเพาะเจาะจงอันประกอบไปด้วย กฎ กติกา ต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันไป การใช้มโนทัศน์สนามนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจ ระบุบอกตำแหน่งแห่งที่หรือจุดยืนทางสังคม (Position) ของตัวแสดงหรือปัจเจกที่อยู่ในสังคม อีกประเด็นหนึ่งก็คือแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ขึ้นระหว่างตัวแสดงกับโครงสร้างทางสังคม (Structural) ที่เป็นเครือข่ายของพื้นที่ ที่มีการต่อสู้ช่วงชิงทุนกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2558)

พื้นที่ภายในสนามนั้นยังมีการแบ่งออกเป็นพื้นที่ย่อย ๆ อีก สนามการศึกษาก็เช่นกันมีการแบ่งย่อยออกเป็นโรงเรียน สถาบัน ในระดับต่าง ๆ ซึ่งได้ถูกจัดเรียงไว้ในรูปแบบที่ขึ้นกับความสัมพันธ์ทางอำนาจในสนาม(power of field) ความสัมพันธ์ทางอำนาจนี้นอกจากจะสร้างให้เกิดความแตกต่างกับโรงเรียนที่อยู่ในสนามแล้ว ยังสร้างความโดดเด่น(distinguish) ให้กับโรงเรียนบางกลุ่มอีกด้วย การจัดเรียงตำแหน่งของโรงเรียนนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณทุนต่าง ๆ ที่โรงเรียนถือครองไว้ โรงเรียนที่มีทุนทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่อยู่ในปริมาณมาก ก็จะเป็นสถาบันที่มีความได้เปรียบในสนามการศึกษานั้น หากพิจารณาโรงเรียนชั้นนำซึ่งมีทุนทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง มีทุนทางสังคมที่มีเครือข่ายของผู้ปกครองและศิษย์เก่าให้การสนับสนุน โรงเรียนชั้นนำจึงมีการแปรเปลี่ยนทุนเหล่านี้ให้เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่อยู่ในรูปแบบของความพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอน อาทิ เช่น สระว่ายน้ำ ห้องทดลอง ครูอาจารย์ผู้สอนที่ตรงตามวิชา หลักสูตรที่มีความเข้มข้น จนส่งผลทำให้โรงเรียนชั้นนำเกิดความโดดเด่นกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ทั่วไป และเป็นสถาบันที่มีความได้เปรียบทางสนามการศึกษา ภายในโรงเรียนชั้นนำนั้นก็นับได้ว่าเป็นสนามย่อย ๆ (Sub Field) สนามหนึ่งภายในสนามการศึกษาเช่นกัน การเข้าเรียนในโรงเรียนชั้นนำได้นั้นถึงแม้

ผู้เรียนต้องผ่านสนามการสอบแข่งขัน แต่สนามของโรงเรียนชั้นนำนั้นต้องการนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมในปริมาณที่สูงกว่าสนามของโรงเรียนประเภทอื่น ๆ ทำให้ผู้ที่มีทุนสูงเป็นบุคคลที่มีความได้เปรียบในสนามแข่งขันนี้ การแข่งขันในสนามการศึกษาจึงไม่ใช่การแข่งขันในด้านการทำข้อสอบแบบทดสอบอย่างเดียวแต่เป็นการแข่งขันการช่วงชิงทุนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในสนามการศึกษา หลังจากที่นักเรียนได้เข้าไปศึกษาภายในโรงเรียนชั้นนำแล้วจะมีการจัดเรียงตำแหน่งของนักเรียนตามแต่ปริมาณทรัพยากรทุนของนักเรียนแต่ละคนที่ถือครองไว้อีกเช่นกัน เช่น ฐานะ การศึกษาของครอบครัว ชนชั้น ล้วนแล้วแต่เป็นตัวกำหนดจัดวางตำแหน่งของนักเรียน นักเรียนที่มีปริมาณทุนอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันหรือเท่า ๆ กันจะถูกจัดเรียงไว้ในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน นักเรียนที่มีทุนน้อยก็จะมีตำแหน่งที่ใกล้ชิดกับเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ที่มีปริมาณทุนน้อย เกิดเป็นการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น นักเรียนชั้นนำ นักเรียนหลังห้อง นักเรียนกิจกรรม

การแข่งขันในสนามดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สนามนั้นมีหน้าที่สำคัญอยู่สองประการ คือ บอกตำแหน่งของตัวแสดงหรือพูดให้เข้าใจก็คือตำแหน่งของนักเรียนภายในสนามของโรงเรียนชั้นนำ ประการที่สอง สนามนั้นเป็นพื้นที่ที่มีการช่วงชิงความได้เปรียบของตัวแสดงที่อยู่ภายในสนามเพื่อพัฒนาตำแหน่งของตัวเองหรือดำรงรักษาตำแหน่งของตนไว้ ดังนั้นสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสนามนั่นก็คือทุน อันเนื่องมาจากทุน นอกจากจะเป็นสิ่งที่ติดตัวอยู่กับปัจเจกแล้วยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกตำแหน่งของปัจเจกภายในสนามด้วย

ทุน (Capital) ที่ไม่เท่าเทียม

ถึงแม้ว่าจะมีนักสังคมวิทยามากมายที่ได้สร้างมโนทัศน์เรื่อง ทุน เพื่อใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่แนวคิดเรื่องทุนของบูดิเยอร์นั้นมีความแตกต่างจากทุนของนักสังคมวิทยาท่านอื่น ๆ อยู่มากพอสมควร ทุนของบูดิเยอร์นั้นมีความสัมพันธ์กับสนามอันเนื่องมาจากทุนเป็นเครื่องมือในการกำหนดตำแหน่งต่าง ๆ ของปัจเจกที่อยู่ภายในสนาม การศึกษาเรื่องทุนของบูดิเยอร์นั้นจึงมิได้มุ่งเน้นไปที่การกระจายทุนชนิดต่าง ๆ อย่างไม่เท่าเทียมกันในสังคม แต่เป็นกระบวนการที่กลุ่มคนที่อยู่ในชนชั้นนำนั้นได้ใช้ทุนเพื่อการผูกขาดทรัพยากรอย่างแยบยลและใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อความได้เปรียบของชนชั้นตัวเองและรักษาตำแหน่งของชนชั้นไว้ (Goldthorpe, J. H., 2007)

แนวคิดเรื่องทุนของบูดิเยอร์นี้ได้เปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชนชั้น ความไม่เท่าเทียมในสังคม เนื่องจากทุนของบูดิเยอร์นี้มีลักษณะครอบคลุมมากกว่าทุนของปรัชญาทางสังคมวิทยาท่านอื่น โดยทุนของบูดิเยอร์มิได้หมายความถึงสิ่งที่เป็นวัตถุจับต้องได้เพียงอย่างเดียว อาทิ เงิน แรงงาน เครื่องจักร แต่มีความหมายรวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมอันเป็นส่วนช่วยให้ปัจเจกนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความได้เปรียบในสังคมที่มากกว่าบุคคลอื่น ๆ และทุนของบูดิเยอร์สามารถส่งต่อไปยังบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดเช่นคนในครอบครัว โดยทุนถูกแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะคือ

ทุนทางวัฒนธรรม เปรียบเสมือนสิ่งที่ปัจเจกรับมาสู่ตัวเองแล้วทำให้ผู้นั้นมีความได้เปรียบมากขึ้นในสังคม โดยนักเรียนที่มีครอบครัวมาจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงจะมีทุนประเภทวัฒนธรรมสูงทำให้คนในสังคมมีมุมมองต่อนักเรียนกลุ่มนี้ว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว ฉลาด ทั้งนี้ทุนทางวัฒนธรรมได้ถูกจัดอยู่ใน 3 สถานะด้วยกันคือ

1. ทุนทางวัฒนธรรมที่มีสถานะเป็นวัตถุ (Objectified State) ทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุนั้นทำหน้าที่สะท้อนให้คนที่ครอบครองวัตถุนั้นมีความเหนือกว่าบุคคลอื่น เช่น ผลงานภาพศิลปะชั้นสูง มิเพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมของผู้ครอบครองเท่านั้น แต่การจะมีภาพศิลปะเหล่านี้ได้บ่งบอกถึงสถานะของผู้ครอบครองที่ต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงพอที่จะให้ราคากับภาพวาดนั้นรวมถึงมีเครือข่ายที่สามารถติดต่อซื้อขายภาพเหล่านั้นได้ สำหรับสนามการศึกษาแล้วทุนทางวัฒนธรรมประเภทวัตถุที่ครอบครัวมักส่งต่อให้นักเรียนนั้นมักจะเป็นหนังสือหรือกิจกรรมยามว่าง เช่น กีฬา ดนตรี ภาษาอังกฤษ ที่ครอบครัวส่งต่อให้นักเรียน ทำให้ผู้เรียนเมื่อได้รับสิ่งเหล่านี้แล้วมีความโดดเด่นเหนือกว่าผู้เรียนคนอื่น ๆ

2. ทุนวัฒนธรรมที่มีสถานะฝังอยู่ภายใน (Embodied state) ทุนวัฒนธรรมประเภทนี้นักเรียนมักจะได้รับมาจากการปลูกฝังสั่งสมทีละเล็กทีละน้อยรวมถึงการเลียนแบบพฤติกรรมจากคนในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครอง ซึ่งการส่งต่อถ่ายทอดทุนวัฒนธรรมที่มีสถานะฝังอยู่ภายในจะดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป ยกตัวอย่างเช่นครอบครัวที่มีผู้ปกครองจบการศึกษาในระดับปริญญาจะสามารถถ่ายทอดปลูกฝังทัศนคติทางการศึกษาให้กับนักเรียนได้ดีและสามารถเป็นที่ปรึกษาทางการเรียนให้กับนักเรียนได้ นอกจากนั้นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารพูดคุยระหว่างผู้ปกครองที่จบการศึกษาระดับปริญญากับนักเรียนก็มักจะเป็นภาษาในระดับเดียวกับภาษาที่ใช้สื่อสารในโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยกับการใช้ภาษาสำหรับสื่อสารที่มีลักษณะเป็นทางการตั้งแต่ยังไม่เริ่มเข้าเรียนในโรงเรียน นักเรียนจึงเริ่มมีการสะสมทุนที่มีสถานะฝังอยู่ภายในทีละเล็กทีน้อยโดยไม่รู้ตัวและก่อเกิดเป็นความได้เปรียบของนักเรียนในที่สุด

3. ทุนวัฒนธรรมที่มีสถานะเป็นสถาบัน (Institutionalized State) เป็นทุนวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ในสังคมส่งผลให้ปัจเจกที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันนั้นอยู่ในตำแหน่งในสนามที่ได้เปรียบมากกว่าคนอื่น ๆ ความได้เปรียบนี้สามารถแสดงให้เห็นในรูปของการได้รับความยอมรับจากสังคมหรือภายในสนามที่ปัจเจกดำรงอยู่ เช่น ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงก็จะได้รับทุนทางวัฒนธรรมที่มีสถานะเป็นสถาบันในระดับสูงด้วย หรือแม้แต่การได้ทำงานร่วมกับองค์กรระดับนานาชาติก็ส่งผลต่อปริมาณทุนทางวัฒนธรรมที่สะสมไว้เช่นกัน ทุนวัฒนธรรมที่มีสถานะเป็นสถาบันมักจะอยู่ในรูปของ ใบปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร หรือหนังสือรับรอง เป็นต้น

ทุนทางเศรษฐกิจ เป็นทรัพย์สินที่สามารถจับต้องได้อาจอยู่ในรูปของเงินสด ที่ดิน ทรัพย์สมบัติ ต่าง ๆ โดยหลักสำคัญของทุนทางเศรษฐกิจนี้ก็คือสามารถแปรเปลี่ยนเป็นเงินตราได้อย่างรวดเร็ว

ทุนอีกสองชนิดได้แก่ทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งมักอยู่ในรูปของเครือข่ายที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นสมาชิกเพื่อช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกัน เช่นภายในโรงเรียนชั้นนำต่าง ๆ นั้นมักมีเครือข่ายของผู้ปกครองที่รวมกลุ่มกันเพื่อแบ่งปันข่าวสารต่าง ๆ ทั้งภายในโรงเรียนเช่น เรื่องการส่งงาน การบ้าน และเรื่องภายนอกโรงเรียนเช่น การสอบเข้าเรียนต่อ สถานที่เรียนพิเศษ และทุนสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) มักจะแสดงให้คนในสังคมเห็นในรูปแบบของ สถานะ ยศ บรรดาศักดิ์ สถานภาพ เหล่านี้ล้วนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความไม่เท่าเทียมกันอันเกิดจากภายในโครงสร้างสังคมไปสู่สัญลักษณ์ที่มีความแตกต่างโดดเด่น เหนือคนอื่น ๆ (Distinction) เมื่อคนในสังคมได้รับรู้จำแนกสัญลักษณ์นี้แล้ว จึงทำการปรับเปลี่ยน จนเกิดเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม (Bourdieu, P., 1997)

ภายใต้สนามของโรงเรียนในแต่ละแห่งนั้นมีความต้องการปริมาณทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมในระดับที่แตกต่างกันออกไป สนามของโรงเรียนชั้นนำนั้นมีต้องการผู้เรียนที่มีปริมาณทุนทางเศรษฐกิจและทุนระวัฒนธรรมของผู้เรียนค่อนข้างสูง นักเรียนคนใดที่มีทุนทั้งสองในปริมาณที่เหมาะสมสอดคล้องกับปริมาณทุนนี้ ก็จะมีแนวโน้มที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเรียนการสอนรวมถึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี นอกจากนั้นผู้เรียนยังรู้จักการใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจให้เป็นทุนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อรักษาตำแหน่งและพัฒนาตำแหน่งของผู้เรียนในสนามการศึกษาอีกด้วย

กลยุทธ์ในการเปลี่ยนทุนเป็นความได้เปรียบ

เนื่องด้วยภายในสนามการศึกษานั้นมีการแข่งขันช่วงชิงตำแหน่งเพื่อความได้เปรียบของปัจเจกอย่างเข้มข้น ปัจเจกจึงมีวิธีการบริหารจัดการและใช้ทุนชนิดต่าง ๆ ตามที่ปัจเจกแต่ละคนมีเพื่อประโยชน์ของตัวเองและเพื่อเป็นการรักษาและพัฒนาตำแหน่งของตนเองในสนามไว้ วิธีการใช้ทุนเพื่อรักษาและพัฒนาตำแหน่งตนเองนั้นเรียกว่า กลยุทธ์ (Strategy) ปัจเจกที่มีปริมาณทุนเหมาะสมสอดคล้องกับสนามและรู้จักใช้กลยุทธ์จะมีความได้เปรียบอย่างยิ่งในการแข่งขันภายในสนาม ผิดกับปัจเจกที่มีทุนน้อยทำให้มีข้อจำกัดในการใช้กลยุทธ์ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของความสำเร็จทางด้านการศึกษานั้นจึงไม่อาจสามารถอธิบายได้ด้วยตัวแปรที่มาจากผู้เรียนเช่น ความสามารถหรือความแตกต่างที่ได้จากการวัดระดับสติปัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียวแต่อย่างใด หากแต่ควรยกระดับการวิเคราะห์ปัญหานี้ถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันระหว่างคุณลักษณะทางสังคมของนักเรียนและสมรรถนะทางการศึกษาของผู้เรียนด้วย (Goldthorpe, J. H., 2007) ความสามารถของผู้เรียน สมรรถนะทางการเรียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นั้นไม่ใช่พรสวรรค์ที่เกิดขึ้นเองแต่เกิดจากการสะสมทุนของแต่ละคน เพื่อขยายความนี้ให้ชัดเจนมากขึ้น ในสายตาของผู้วิจัยเองนั้นการแข่งขันในระบบการศึกษาที่คนในสังคมมองว่า

เป็นการศึกษาที่มีความเป็นธรรม (Meritocratic) และชอบธรรม (Legitimate) ความสำเร็จของผู้เรียนต่าง ๆ เกิดจากความสามารถของผู้เรียนเองปราศจากเรื่องของอภิสิทธิ์และชนชั้นเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่แท้จริงหาได้เป็นเช่นนั้นไม่เพราะนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี เรียนดีเป็นไปตามมาตรฐานของโรงเรียนนั้น มิได้เป็นผลมาจากการตั้งใจเรียน ขยันพากเพียรอย่างเดียวแต่หากเป็นเรื่องของอำนาจจากทุนทางวัฒนธรรมและทุนอื่น ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนที่มาจากชนชั้นนำในสังคมประสบความสำเร็จทางการเรียนได้ประโยชน์จากระบบการศึกษามากกว่าชนชั้นอื่น ๆ ซึ่งทุนต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูก ปิดบังอำพรางซ่อนเอาไว้ในรูปแบบความสามารถ ทักษะความเป็นเลิศทางวิชาการ หรืออัจฉริยะ ปรากฏการณ์ดังกล่าว บูดิเยอร์ถือว่าเป็น ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์

ฮาบิทัสที่สอดคล้องกับสนามการศึกษา

ฮาบิทัสเป็นมโนทัศน์ที่ต้องการอธิบายการกระทำของปัจเจกที่ในสังคมโดยให้ความสำคัญกับทั้งสองแนวทางในการมองปัญหา คือ แนวทางแรกที่มีความเห็นว่าปัจเจกนั้นมีความคิดที่เป็นอิสระ รู้คิด สามารถตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และ แนวทางที่สองคือปัจเจกเป็นผู้ถูกกำหนดไว้ด้วยโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี กฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ฮาบิทัสจึงเป็นมโนทัศน์ที่ผสมผสานระหว่างสองแนวทางคือ อัตวิสัย (Subjectivity) และวัตถุวิสัย (Objectivity) เข้าไว้ด้วยกัน รวมถึงเป็นการช่วยในการค้นหาคำตอบที่ว่าทั้งตัวแสดงและโครงสร้างทางสังคมได้ร่วมกันสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมาได้อย่างไร (Grenfell, M., 2008) บูดิเยอร์ได้อธิบายลักษณะของฮาบิทัสว่า มีลักษณะเป็นโครงสร้างเป็นระบบมีความคงทนเปลี่ยนแปลงยาก โครงสร้างนี้ได้ฝังอยู่ในตัวของปัจเจก โดยโครงสร้างนี้จะได้รับมาจากการถ่ายทอด ปลูกฝัง สั่งสอน จากคนใกล้ชิดในระยะแรกเริ่มซึ่งนั่นก็คือครอบครัวของปัจเจกเอง นักเรียนชั้นนำมักได้รับการถ่ายทอดฮาบิทัสโดยเริ่มต้นมาจากครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นนำที่ปลูกฝังในเรื่องของการเรียนรู้ รวมถึงถ่ายทอดส่งต่อรหัสทางวัฒนธรรม (Cultural Code) ไม่ว่าจะเป็น รสนิยม วิถีการใช้ชีวิต การพูดและพฤติกรรม (Lareau, A., 2003) ก่อให้เกิดการเดิน การนั่ง ท่าทางคำพูด พฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว โครงสร้างของฮาบิทัสนี้ยังต่อขยายอย่า เป็นระบบรูปแบบอย่างต่อเนื่องจากอิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมอีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะโรงเรียนนับว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่ขัดเกลานักเรียนทำให้เกิดฮาบิทัสของนักเรียนค่อยๆเปลี่ยนเป็นไปตามแบบที่แต่ละโรงเรียนวางเป้าหมายไว้ มโนทัศน์ฮาบิทัสนี้นอกจากต้องการขจัดปัญหาทวิลักษณ์แล้วยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะเข้าใจ อธิบายและเปิดเผยความไม่เท่าเทียมกันในแต่ละชั้นของสังคม (Costa, C. & Murphy, M., 2015)

เมื่อนักเรียนชั้นนำได้เข้าเรียนในโรงเรียนแล้วด้วยทุนต่าง ๆ ที่นักเรียนได้สั่งสมไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม รวมถึงกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่ช่วยในการสั่งสมเพิ่มพูนทุนให้กับนักเรียนชั้นนำนั้น ทำให้การเรียนในโรงเรียน การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ของนักเรียนชั้นนำเป็นเรื่องที่ไม่ได้มี

ความยากลำบากสักเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากทุนและกลยุทธ์ในการใช้ส่งผลให้ฮาบิทัสของนักเรียนชั้นนำนั้นมีความสอดคล้องกับสนามของระบบการศึกษา ผิดกับนักเรียนที่ฮาบิทัสไม่สอดคล้องกับสนามการศึกษาทำให้มีความยากลำบากในการเรียนรู้ ก่อเกิดอุปสรรคหรือมีความยากลำบากในการใช้ชีวิตในโรงเรียน ความรู้สึกง่ายดายของนักเรียนชั้นนำในเส้นทางของสนามการศึกษา บูดิเยอร์ได้เรียกว่า “Feel for the Game” ซึ่งเป็นผลมาจากโรงสร้างและตัวแสดงที่ได้รับการถ่ายทอดปลูกฝัง ผ่านการเลี้ยงดู ภาษาที่ใช้สื่อสารในครอบครัว กิจกรรมที่เสริมให้กับนักเรียนชั้นนำเหล่านี้ล้วนแต่ส่งเสริมให้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนอื่น ๆ ของนักเรียนนั้น

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์การเป็นนักเรียนชั้นนำจำนวน 5 คน ประกอบด้วย พี่หนุ่ม หมอสุนิสา หมอก้อง คุณฝน และคุณบอย โดยทั้งหมด 5 คน อายุมากกว่า 20 ปีบริบูรณ์แล้วทั้งสิ้น และเป็นผู้ที่เคยเรียนในโรงเรียนชั้นนำ ปัจจุบันประกอบอาชีพวิศกรบริษัทเอกชนจำนวน 1 ท่าน และอาชีพแพทย์จำนวน 4 ท่าน ขณะศึกษาที่โรงเรียนชั้นนำนั้นทั้ง 5 คนได้เกรดเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50 ในสายการเรียนวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ นอกจากนั้นยังมีผู้ให้ข้อมูล 1 ท่านเคยเป็นตัวแทนประเทศไทยเข้าร่วมการแข่งขันโอลิมปิกคณิตศาสตร์ที่ประเทศตุรกี และมีผู้ให้ข้อมูลอีก 1 ท่านได้รับรางวัลชนะเลิศการแข่งขันเศรษฐศาสตร์ระดับประเทศ โรงเรียนชั้นนำที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คน เคยศึกษานั้นเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีการรับนักเรียนเข้าเรียนด้วยการสอบเข้า มีคะแนนผลการทดสอบระดับชาติอยู่อันดับต้น ๆ ของประเทศ รวมถึงหนึ่งในโรงเรียนเหล่านั้นจัดอยู่ในกลุ่มโรงเรียนเน้นวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เป็นพิเศษด้วย

ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คนนั้นมีทุนในประเภทต่าง ๆ ในระดับสูง โดยครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คนนั้น มีคุณพ่อหรือคุณแม่อย่างน้อยหนึ่งท่านที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและประกอบอาชีพที่มีสถานะทางสังคมสูง เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น ผู้พิพากษา ผู้บริหารระดับสูงของธนาคาร แพทย์ ธุรกิจส่วนตัว ถึงแม้จะมีผู้ให้ข้อมูลหนึ่งท่านที่คุณพ่อและคุณแม่เสียชีวิตแต่ก็ยังมีญาติซึ่งประกอบอาชีพเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยคอยดูแลอย่างใกล้ชิดสถานะทางการงานที่มั่นคง ความรู้ระดับปริญญาของผู้ให้สัมภาษณ์นี้จัดได้ว่าเป็นทุนทางสัญลักษณ์ โดยทุนสัญลักษณ์นี้ถึงแม้จะไม่ได้เกิดกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงแต่เป็นการส่งผ่านทุนจากคนในครอบครัวไปยังผู้เรียน ทำให้มีการสั่งสมปริมาณทุนทางสัญลักษณ์เพิ่มขึ้น ทุนทางสัญลักษณ์นี้จะส่งผลให้คนในสังคมนั้นมีมุมมองต่อนักเรียนชั้นนำว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถทางวิชาการสูง ฉลาด เรียนเก่ง มีความเพียรพยายาม โดยปิดบังทุนอื่น ๆ ที่ตัวผู้เรียนนั้นครอบครองอยู่

นอกจากทุนทางสัญลักษณ์ในระดับสูงแล้ว ทุนทางเศรษฐกิจของนักเรียนทั้งห้าคนก็จัดว่าอยู่ในระดับสูงเช่นกัน โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์สามคนที่ให้ความหมายกับครอบครัวของตนเองว่า

มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนอีกสองนักเรียนชั้นนำนั้นได้นิยามว่า ฐานะปานกลาง แต่ทั้งหมดนั้นไม่มีความเดือดร้อนขัดข้องในเรื่องเงินเลยซึ่งทำให้ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดสามารถใช้ทุนทางเศรษฐกิจในระดับสูงเปลี่ยนให้เป็นประโยชน์ในสนามการศึกษาได้อย่างง่ายดาย ผู้ให้ข้อมูลทั้งห้าคนนั้นทุกคนได้ใช้เทคนิคการกวดวิชาเพื่อให้สอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนชั้นนำในระดับชั้นมัธยมศึกษาได้ โดยที่โรงเรียนกวดวิชานั้นมีลักษณะเป็นคอร์สติวสอบเข้าโดยเฉพาะ มีการนำข้อสอบเก่าหรือแนวข้อสอบมาให้ทำ และมีการสอนโดยอาจารย์ที่สอนประจำอยู่ในโรงเรียนชั้นนำที่ต้องการสอบเข้าอยู่แล้ว และถึงแม้ว่าจะมีผู้ให้ข้อมูลสองคนที่มีสิทธิ์ในการเข้าเรียนโรงเรียนชั้นนำด้วยการจับสลากจากกรณีที่มีทะเบียนบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่บริการหรือใกล้โรงเรียน แต่ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองนั้นก็ยังลงเรียนคอร์สกวดวิชาเพื่อสอบเข้าด้วยเช่นกัน

การเข้าเรียนคอร์สกวดวิชานั้นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ให้ข้อมูลอย่างมาก ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสี่คนยอมรับว่าการกวดวิชาเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยทำให้สามารถเข้าเรียนต่อหรือมีความรู้สามารถทำข้อสอบเข้าโรงเรียนชั้นนำที่ตนเองต้องการได้ มีเพียงหนึ่งท่านที่มีความเห็นว่าการกวดวิชานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้สามารถสอบเข้าได้แต่โดยรวมแล้วเป็นผลมาจากความตั้งใจและความขยันของตนเองด้วย การเรียนกวดวิชายังมีผลต่อการสอบเข้าเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะผู้ที่เรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษาจากต่างจังหวัด ที่เห็นว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้นไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความรู้ที่ได้จากการเรียนพิเศษในกรุงเทพ ตัวอย่างจากคุณหมอก้องที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประจำจังหวัดทางภาคเหนือและสามารถสอบเข้าโรงเรียนชั้นนำในกรุงเทพได้ โดยยอมรับว่าการเรียนกวดวิชานั้นมีส่วนทำให้สามารถสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนชั้นนำได้สำเร็จ

> *“เรียนพิเศษเก้าโมงถึงบ่ายสามทุกวันตอนปิดเทอมแล้วก็เลยรู้ว่าจริง ๆ ที่เด็กกรุงเทพฯเข้าโรงเรียนยาก ๆ กันนี่ มันต้องรู้เยอะกว่าที่หลักสูตรมาตรฐานที่สอน โอ้โฮถ้าตอนนั้นนะเรารู้สึกว่าสอนดีมาก รู้สึกว่าเปิดโลกทัศน์เลยว่าแบบที่เราเล่น ๆ กันที่บ้านมันแบบไม่พอมันต้องขยันแล้ว”*
> (หมอก้อง, 2563)

ทุนทางเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญมากในสนามการศึกษาเนื่องจากปัจเจกนั้นสามารถใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนเป็นทุนชนิดต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในสนามได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดนั้นมีทุนทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับสูงทั้งสิ้นเนื่องจากครอบครัวไม่เคยขัดข้องเรื่องค่าใช้จ่ายที่เรียนพิเศษหรือในการซื้ออุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ให้กับนักเรียน รวมทั้งยังสนับสนุนด้านการเรียนทุกสิ่งทุกอย่างหากเป็นความต้องการของนักเรียนหรือเมื่อนักเรียนร้องขอ นอกจากทุนทางเศรษฐกิจที่นักเรียนชั้นนำใช้เปลี่ยนเป็นความได้เปรียบในสนามการศึกษาด้วยการเรียนกวดวิชาแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังมีการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจให้เป็นทุนทางวัฒนธรรม

ด้วย ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลสองท่านได้ให้การสนับสนุนด้วยการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านโดยการหาหนังสือการ์ตูนวิทยาศาสตร์และสารานุกรมซึ่งเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลา และอีกสองครอบครัวได้สนับสนุนจัดหากิจกรรมยามว่างให้กับนักเรียนโดยการเรียนรำไทยของคุณฝนและกีฬายิงปืนของคุณบอย ส่วนคุณหมอสุนิสานั้นครอบครัวได้สนับสนุนโดยการให้เรียนภาษาอังกฤษกับคุณครูเจ้าของภาษาที่บ้านตั้งแต่เด็กเนื่องจากมองว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยเติมเต็มความสามารถให้ครบสมบูรณ์รอบด้าน

> *“การเน้นภาษาอังกฤษคิดว่าแบบโรงเรียนไทยขาดตรงนี้มาก พอเรียนที่โรงเรียนก็คือในชั่วโมงก็มีครูฝรั่งนักเรียนทุกคนก็จะทำข้อสอบได้แต่ว่าพูดไม่ได้ พี่สาวเป็นอาจารย์เขาก็เห็นความสำคัญ เขาก็เลยให้มาเรียนเสริมค่ะ เพราะว่าแบบคือพี่คิดว่ามันเป็นอันที่จำเป็นพี่ก็เดินมาบอกว่าต้องเรียนภาษาอังกฤษอย่างนี้ และก็แบบไปจ้างครูฝรั่งมาสอนที่บ้านให้เลยเพราะเขารู้สึกว่ามันสำคัญและถ้าเราพัฒนาตรงนี้ได้เราก็จะแบบฟูลฟิลอะไรอย่างนี้”*
> (หมอสุนิสา, 2563)

การส่งเสริมนักเรียนด้วยกิจกรรมพิเศษ การเรียนภาษาเพิ่มเติม หรือแม้การสนับสนุนด้านหนังสืออ่านนอกเวลานับว่าเป็นการช่วยให้นักเรียนได้สะสมเพิ่มทุนทางวัฒนธรรมให้มากขึ้น แต่การจะได้รับทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีทุนทางเศรษฐกิจในระดับที่เพียงพอและมั่นคงเสียก่อนจึงจะสามารถใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจเป็นทุนทางวัฒนธรรมเช่นนี้ได้ ทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีผลทำให้ผู้เรียนนั้นมีความสามารถเหนือกว่าคนอื่น ๆ ทั่วไป และผู้เรียนยังสามารถใช้ทุนทางวัฒนธรรมนี้สร้างเป็นโอกาสนำความสำเร็จมาสู่ตนเองได้ เช่น กรณีของคุณบอยที่เป็นนักกีฬายิงปืนนั้นได้ใช้เวลาว่างเป็นการฝึกซ้อมและเข้าแข่งขันตลอดจนอาศัยทุนทางสังคมที่เป็นเครือข่ายในการแสวงหารับข้อมูลในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา จนในที่สุดคุณบอยนั้นได้ใช้ความสามารถทั้งทางวิชาการและทางกีฬายิงปืนผ่านการทดสอบเรียนเข้าศึกษาต่อคณะแพทย์ศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงระดับประเทศได้

นอกจากทุนทางวัฒนธรรมที่อยู่ในสถานะของวัตถุแล้ว การส่งผ่านทุนทางวัฒนธรรมสถานะที่ฝังอยู่ภายใน (Embodied State) จากครอบครัวยังเป็นสิ่งสำคัญ ที่ครอบครัวที่มีทุนทางสัญลักษณ์สูงมักจะส่งต่อให้กับผู้เรียนผ่านวิธีการเลี้ยงดู การปลูกฝัง ซึ่งนักเรียนจะได้รับทุนประเภทนี้โดยการสังเกต การเรียนรู้ การเลียนแบบ ที่ค่อย ๆ สั่งสมเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อยจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะตัว การรับทุนทางวัฒนธรรมของพี่หนุ่มนั้นเป็นการปลูกฝังเน้นย้ำให้เห็นว่าเรื่องการเรียนเป็นเรื่องดีและสำคัญ ซึ่งพี่หนุ่มรับรู้ได้จากเวลามีการพบกันของเครือญาติซึ่งมักจะชื่นชมตัวผู้เรียนเสมอว่าเป็นคนที่เรียนดี เรียนเก่ง รวมถึงการให้พรจากญาติผู้ใหญ่ก็

ล้วนแต่เป็นเรื่องของการศึกษาเสียเป็นส่วนมาก จึงทำให้ซึมซับความทัศนคติความสำคัญในการเรียน สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของคุณหมอสุนิสาที่ได้รับอิทธิพลทางการศึกษาอย่างมากจากพี่สาวซึ่งเป็นลูกของคุณป้า คุณหมอสุนิสานั้นมีความใกล้ชิดกับพี่สาวเป็นอย่างมาก คอยให้คำปรึกษาเรื่องของการเรียนและเรื่องการใช้ชีวิต นอกจากนั้นคุณหมอสุนิสายังรับพี่สาวเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางการศึกษาด้วย โดยมองว่าพี่สาวเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียนเก่ง สามารถจบการศึกษาระดับปริญญาเอกขณะที่อายุยังน้อยและมีความต้องการจะเป็นเหมือนกับพี่สาวด้วย การได้เห็นพี่สาวขยันตั้งใจเรียนและประสบความสำเร็จจึงเป็นการซึมซับทุนทางวัฒนธรรมไว้ในตัวคุณหมอสุนิสาด้วย วิธีการเลี้ยงดูในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 คนนั้นถึงแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปแต่โดยรวมแล้วครอบครัวผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 ท่านมีแนวทางในการเลี้ยงดูที่คล้ายกันคือ ผู้ปกครองจะเป็นผู้สนับสนุนทุกเรื่องที่เกี่ยวกับข้องกับการศึกษาและเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลรวมถึงคำแนะนำด้วย แต่การตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกแผนการเรียนการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา จะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของผู้เรียนเองที่ต้องตัดสินใจ ไม่มีการบังคับ

นอกจากกลยุทธ์ในการเปลี่ยนทุนทางเศรษฐกิจให้เป็นข้อได้เปรียบในสนามการศึกษารวมถึงใช้ทุนเศรษฐกิจเพื่อเป็นการเพิ่มพูนทุนทางวัฒนธรรมแล้ว บางครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลยังมีการใช้ทุนเศรษฐกิจเดี่ยว ๆ เป็นเครื่องมือในการชักจูงให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ให้ดีขึ้นอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่นการสนับสนับสนุนของอากงในครอบครัวของคุณหมอสุนิสาที่เริ่มต้นจากการที่น้องสาวของคุณหมอมีผลการเรียนที่ไม่สู้ดีนักและเหตุการณ์ลักษณะนี้ไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวมาก่อน อากงจึงประกาศเงื่อนไขให้เงินสนับสนุนแก่ทุกคนในครอบครัวที่อยู่ในวัยเรียน หากทำผลการเรียนได้ที่หนึ่งถึงที่สามแล้วจะได้รับเงินรางวัลทุกปี ซึ่งเงินรางวัลนั้นอยู่ที่ประมาณหนึ่งหมื่นสองพันบาทนับว่าเป็นจำนวนเงินที่ไม่น้อยทีเดียว การใช้กลยุทธ์ทุนทางเศรษฐกิจตรง ๆ ลักษณะนี้ทำให้น้องสาวของคุณหมอสุนิสานั้นมีผลการเรียนดีขึ้นเนื่องจากมีความต้องการเก็บสะสมเงินไว้ใช้จ่าย ส่วนคุณหมอสุนิสาเองนั้นก็ยอมรับว่าเป็นผลพลอยได้เพราะตัวเธอเองในสมัยเรียนนั้นต้องการให้ผลการเรียนดีอยู่แล้ว

อภิปรายผล

ความได้เปรียบในสนามการศึกษาของนักเรียนชั้นนำนั้นเป็นผลมาจากครอบครัวที่เริ่มต้นจากการถือครองทุนประเภทต่าง ๆ ในปริมาณที่มากพอและสอดคล้องกับความต้องการของสนามการศึกษา ปริมาณทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมมีผลอย่างยิ่งต่อความได้เปรียบดังที่อธิบายไว้แล้วในบทความนี้ นอกจากนั้นยังมีทุนสัญลักษณ์และทุนทางสังคมที่ส่งผลให้เกิดความได้เปรียบของนักเรียนชั้นนำเช่นกัน การเรียนกวดวิชาจึงเป็นกลยุทธ์ที่ผู้เรียนใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสะสมให้เกิดทุนชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรม การใช้กลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงทุนทางเศรษฐกิจนี้นอกจากส่งผลให้นักเรียนชั้นนำเป็นผู้ที่ได้เปรียบในสนามการศึกษาแล้ว ยังส่งผลให้สถานะของนักเรียนชั้นนำมีความแข็งแกร่ง

เพิ่มขึ้นอันนำไปสู่การรักษาและพัฒนาตำแหน่งของตนเองในสนามการศึกษาต่อไป ซึ่งงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ รุจิเรข โกมินทรชาติ และชื่นชนก โควินท์ ที่พบว่าคนในชุมชนอินแปง จังหวัดสกลนคร ก็ได้มีการใช้และเปลี่ยนทุนชนิดต่าง ๆ ทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ รวมถึงทุนชุมชนด้วยเช่นกัน เพื่อการพัฒนาตำแหน่งในสนาม (Field) มีการสร้างและขยายเครือข่ายก่อให้เกิดกิจกรรมภายในชุมชนต่าง ๆ มากมายอันเป็นไปเพื่อการรองรับการพัฒนาแบบก้าวกระโดด ทำให้ชุมชนอินแปงนั้นสามารถพึ่งพาตนเองได้และส่งผลให้คนอินแปงได้รับการยอมรับในสังคม (รุจิเรข โกมินทรชาติ และชื่นชนก โควินท์, 2560) และยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปริชัย ดาวอุดม ซึ่งศึกษาการทำให้โรงเรียนกวดวิชาเป็นโครงสร้างที่มีเสถียรภาพในสังคม ที่พบว่านักเรียนที่เรียนเก่งเรียนดีซึ่ง ขึ้นอยู่กับเกรดนั้นจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อจะเข้าถึงการกวดวิชา ดังนั้นผู้ที่มีทรัพยากรมากกว่าก็จะเข้าถึงการกวดวิชาได้มากกว่าและมีเกรดที่ดีกว่าคนอื่นรวมทั้งสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษาและอาชีพได้ดีกว่าคนอื่น โรงเรียนกวดวิชาจึงเป็นสิ่งจำเป็นอันดับต้น ๆ ที่สามารถช่วยเพิ่มเกรดหรือรักษาระดับคะแนนของผู้เรียนให้สูงอยู่ตลอดและเป็นผู้มีชัยชนะตลอดไปในการแข่งขันทางการศึกษา (ปริชัย ดาวอุดม, 2557)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามโนทัศน์ของบูดิเยอร์ ทั้งในเรื่องของทุน ฮาบิทัส และสนามนั้นมีความครอบคลุมเพียงพอและสามารถนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ในสนามต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนามการศึกษาอันเป็นที่ตั้งดำรงอยู่ของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ อย่างไรก็ดีผู้วิจัยเห็นว่ายังมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมสองประเด็นนอกเหนือจากที่กล่าวในบทความนี้ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ามีความน่าสนใจยิ่งและเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยท่านอื่น ๆ ที่จะสามารถนำมุมมองที่ได้จากประเด็นนี้ไปศึกษาต่อยอดได้

ประเด็นแรก ภายในสนามการศึกษานั้นยังมีนักเรียนอีกหลายคนนอกเหนือจากนักเรียนชั้นนำที่มิได้ครอบครองทุนทางเศรษฐกิจหรือทุนทางวัฒนธรรมในปริมาณที่สูงนักแต่นักเรียนเหล่านั้นอาจจะมีทุนประเภทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคมหรือทุนทางสัญลักษณ์ในระดับที่สูงเข้ามาชดเชยทดแทนเป็นผลให้นักเรียนดังกล่าวต้องเลือกใช้กลยุทธ์ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อให้สามารถนำทุนไปใช้ให้เกิดความได้เปรียบมากที่สุด และเพื่อรักษาพัฒนาตำแหน่งของตนเองในสนามการศึกษาได้ สนามการศึกษาจึงเป็นพื้นที่ที่มีการแข่งขันอย่างเข้มข้นและช่วงชิงความได้เปรียบกันระหว่างนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา

ประเด็นที่สอง ในมุมมองของผู้วิจัยนั้นความเป็นนักเรียนชั้นนำนั้นไม่ได้เป็นผลจากเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียนเช่น ความขยัน ความเฉลียวฉลาดของนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่การจะเป็นนักเรียนชั้นนำได้ต้องอาศัยทุนและฮาบิทัสที่มีความสอดคล้องกับสนามการศึกษาที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงแบบแพ้คัดออกด้วย ดังนั้นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่ามาตรฐานหรือมีคุณลักษณะไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ของระบบการศึกษาจึงเป็นผลมาจากปริมาณของทุนชนิด ต่าง ๆ และฮาบิทัสที่ไม่สอดรับกับสนามการศึกษา สนามการศึกษา

จึงมีอำนาจในการจัดการและแบ่งนักเรียนออกเป็นประเภทต่าง ๆ เกิดเป็นนักเรียนเรียนดี นักเรียนหลังห้อง นักเรียนอ่อน นักเรียนที่ไม่ย่อท้อต่อการเรียน ความเสมอภาคทางการศึกษาจึงไม่เป็นเพียงการเสมอภาคในโอกาสเข้าถึงการศึกษา การมีทุนการศึกษาเพื่อใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียนหรือแม้แต่การมีที่นั่งในห้องเรียนของโรงเรียนชั้นนำเท่านั้นแต่เกี่ยวข้องกับทุนที่พวกเขาเข้าถึงและครอบครองในหลายมิติ คำถามที่น่าสนใจก็คือตราบใดที่สนามทางการศึกษาของประเทศไทยยังเป็นสนามของการแข่งขันที่มุ่งเป้าหมายให้มีคนชนะ คนแพ้ และจัดประเภทคนจากการแพ้ชนะด้วยเกรดนั้น นักเรียนที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานภายใต้ระบบการศึกษานั้นใช้ทุนประเภทใดและอย่างไรในการต่อรองกับระบบการศึกษาเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยคาดว่ามุมมองทั้งสองประเด็นดังกล่าวข้างต้นจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2558). อัตวิสัย/วัตถุวิสัยในสังคมศาสตร์/มนุษย์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปริชัย ดาวอุดม. (2557). การทำให้โรงเรียนกวดวิชาเป็นโครงสร้างที่มีเสถียรภาพในสังคม. ในดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2544). การศึกษา ทุนนิยม และโลกานุวัตร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

รุจิเรข โกมินทรชาติ และชื่นชนก โควินท์. (2560). เครือข่ายอินแปง: พลวัตรและการเปลี่ยนแปลงของทุน. วารสารศรีปทุมปริทัศน์, 17(1), 123 - 131.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2018. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/

หมอก้อง. (26 เมษายน 2563). ปฏิบัติการสร้างนักเรียนชั้นนำในระบบการศึกษาไทย. (ศราวุฒิ งามยิ่ง, ผู้สัมภาษณ์)

หมอสุนิสา. (18 เมษายน 2563). ปฏิบัติการสร้างนักเรียนชั้นนำในระบบการศึกษาไทย. (ศราวุฒิ งามยิ่ง, ผู้สัมภาษณ์)

Bourdieu, P. (1997). The forms of capital In A. H. Halsey Education (Eds.). Oxford: Oxford University Press.

Bourdieu, P. (2005). The Social Structures of the Economy. Cambridge: Polity Press.

Costa, C. & Murphy, M. (2015). Bourdieu and the Application of Habitus across the social science. London: Palgrave Macmillan.

Goldthorpe, J. H. (2007). "Cultural Capital" Some Critical Observation. Sociologica, 1(2), 1 - 23.

Grenfell, M. (2008). Pierre Bourdieu Key Concepts. Durham: Acumen.

Lareau, A. (2003). Unequal childhoods: class, race, and family life. Berkeley. CA: University of California Press.

การพัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์*

THE DEVELOPMENT OF INHERIT CHANTABOON FOOD WISDOM MODEL BY USING CLOUD COMPUTING TECHNOLOGY AND SOCIAL MEDIA BASED ON SUFFICIENCY ECONOMY CONCEPT TOWARDS CREATIVE ECONOMY

อุทิศ บำรุงชีพ
Uthit Bamroongcheep
พักตร์วิภา โพธิ์ศรี
Pakwipar Phosri
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
จำเริญ คังคะศรี
Chamroen khangkhsri
สมพงษ์ เส้งมณีย์
Sompong Sengmanee
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Rambhai Barni Rajabhat University, Thailand
E-mail: uthitb@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร 2) พัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) ศึกษาผลการใช้และนำเสนอรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร กลุ่มตัวอย่างได้มาจากวิธีการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จากชุมชนนวัตวิถี วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านในจันทบุรี ประกอบด้วย ระยะที่ 1 จำนวน 398 ครัวเรือน ระยะที่ 2 จำนวน 20 ครัวเรือน และระยะที่ 3 จำนวน 30 ครัวเรือน เครื่องมือวิจัย ที่ใช้คือ เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์โครงการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t - test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรที่มีสูงสุด คือ การเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาอาหารจันทบูรให้กับลูกหลาน บุคคลใกล้ชิด โดยอยู่ในระดับปานกลาง

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

($\bar{x}$ = 2.94, S.D. = 1.20) และภาพรวมของการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.75, S.D. = 0.21) 2) รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ I - Proud Model ได้แก่ แนะนำสร้างความเข้าใจ (I: Introduction to Idea) สร้างความภูมิใจและแรงบันดาลใจ (P: Proud & Inspiration) สร้างสรรค์ปฏิบัติในสถานการณ์จริง (R: Real - World Experiment and Creating) สร้างโอกาสการแบ่งปัน (O: Open Mind and Sharing Opportunities) ออกแบบสารอย่างมีความหมายเพื่อการพัฒนา (U: User Interface and User Experience) และสื่อสารบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (D: Direct Communication on the Internet) 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้และทักษะการสืบสานภูมิปัญญาหลังการเข้าร่วมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด ผู้เชี่ยวชาญรับรองรูปแบบในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาอาหารจันทบูร, คลาวด์คอมพิวติ้ง, สื่อสังคม, หลักเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

This research article aimed to: 1) to study of the condition to inherit Chanthaboon food wisdom; 2) to develop of inherit Chantaboon food wisdom model by using cloud computing technology and social media based on sufficiency economy concept; 3) to study the results and propose the inherit Chantaboon food wisdom model. The samples determined by the Taro Yamane's sample size and the multi-stage sampling consisted from inno - life communities, community enterprise and the farmers women groups in Chanthaburi Province. The sample groups consisted of: the first phase was 398 samples; the second phase 20 samples and in the third phase 30 samples. Data were analyzed by using mean, standard deviation, t-test and content analysis. The results are shown as follows: 1) The current situation of the condition to inherit Chanthaboon food wisdom found that highest transfer is the storytelling to children and intimate friend by in the moderate level. ($\bar{x}$ = 2.94, S.D. = 1.20). In the overall level of the condition to inherit Chanthaboon food wisdom is at a low level ($\bar{x}$ = 1.75, S.D. = 0.21). 2) The effective model development consisted of 6 components as follows: I-Proud Model (I: Introduction Idea, P: Proud of character inspiration to idea, Real - World Experiment and creating based on sufficiency economy concept; Open mind and sharing opportunities; User

Interface (UI) User Experience (UX); Direct communication on the Internet). 3) The inherit skills in Chanthaboon food wisdom by using cloud computing technology and social media based on sufficiency economy concept towards creative economy of the sample groups were statistically higher than those before research participant project at the . 05 level of significance. The experimental group had "highest level" positive satisfaction toward the model. The specialists confirm the model most overall appropriate.

Keywords: Chanthaboon Food Wisdom, Cloud Computing, Social Media, Sufficiency Economy, Creative Economy.

บทนำ

ภูมิปัญญาอาหารเป็นองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการบ่มเพาะประสบการณ์ความคิดสร้างสรรค์กรรมวิธีและสูตรในการปรุงแต่งอาหารจากวัตถุดิบที่จัดหาได้ในท้องถิ่น หลังจากนั้นมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยรูปแบบการส่งต่อ เพื่อสืบสานจากการบอกเล่า การทดลองลงมือปฏิบัติ การสาธิต ซึ่งเทคนิคการส่งต่อภูมิปัญญาอาหารดังกล่าวนั้นมีความหลากหลายที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาผสานความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคสมัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลดิสรัปชั่น (Digital Disruption) ซึ่งส่งผลก่อให้เกิดวิถีการสืบสานภูมิปัญญาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นช่องทางในการขับเคลื่อนสังคมการเรียนรู้สู่การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ต้องมีการฟื้นฟูสืบสานภูมิปัญญาและนำมาประยุกต์ใช้ต่อยอดสร้างสรรค์สร้างมูลค่าเศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยการสืบสานภูมิปัญญาอาหารโดยใช้ศักยภาพของเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวเป็นการเพิ่มช่องทางอาชีพรวมทั้งสินค้าชุมชน (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559) ดังนั้นขุมพลังแห่งการขับเคลื่อนในยุคดิจิทัลนำไปสู่ความหลากหลายของรูปแบบในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารบนฐานชีวิตใหม่เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาอาหารที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนวัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัย รูปแบบการใช้ไอซีทีของผู้สูงอายุด้วยเทคนิคการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาอาหารจันทบูร (อุทิศ บำรุงชีพ และคณะ, 2560) พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการในการใช้ไอซีทีของผู้สูงอายุในจันทบุรีมีสภาพในการเข้าถึง รู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากไอซีทีด้วยอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ และติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมมากที่สุด นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังต้องการความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเผยแพร่และนำเสนอสื่อภาพนิ่งภาพเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แต่ผลวิจัยดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นคนจันทบุรีอันทรงคุณค่าที่ต้องมีการนำเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้ง และสื่อสังคมมาประยุกต์ใช้ในการสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าว

เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้ง เป็นรูปแบบการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการในลักษณะซอฟท์แวร์และแอปพลิเคชั่นต่าง ๆ ไว้ที่เครื่องแม่ข่ายกลางจากนั้นผู้ให้บริการจะอนุญาตให้ผู้ใช้งานสามารถล็อกอินเข้ามาในระบบเพื่อใช้งานระบบซอฟท์แวร์ต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ (Low, C. et al., 2011) ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งบริการฟรี และเสียค่าใช้จ่าย สามารถตอบสนองการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ จัดการสารสนเทศภูมิปัญญาและการสืบสาน นำไปสู่การเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย ตอบสนองชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตสมดังเจตนารมณ์ของแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งจำเป็นต้องใช้ศักยภาพของเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งผสานสื่อสังคม

สื่อสังคม (Social Media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่ผู้สงสารแบงปันสาร ซึ่งอยู่ในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยสามารถปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สงสารและผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยกันเอง รวมทั้งยังสามารถบันทึกเรื่องราว นำเสนอผลงานและจัดเก็บความรู้เพื่อสื่อสารไปยังผู้รับสาร (Michael, D., 2012) ซึ่งมีหลายรูปแบบทั้งบันทึกส่วนตัวออนไลน์ เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นสังคมออนไลน์โดยเฉพาะ เช่น Facebook เป็นต้น หรือในลักษณะ Media - Sharing Sites คือ รูปแบบของสื่อสังคมที่มีลักษณะการนำเสนอด้วยเสียง ภาพนิ่ง และวีดิทัศน์ ดังนั้นสื่อสังคมแต่ละประเภทสามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาอาหารจันทบูรได้ แต่การใช้เทคโนโลยีดังกล่าวผู้ใช้จะต้องมีความรอบรู้ในการใช้ประโยชน์ รู้เท่าทัน รู้จักใช้อย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล มีจรรยาบรรณ ตามฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

หลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ในทุกวิชาชีพที่พร้อมรับกับการปรับตัวและมีสติตื่นรู้ ดังที่ สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม เทคโนโลยี และเสรีภาพบนรากฐานของคุณธรรม (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559) ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมในการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรได้อย่างสร้างสรรค์นั้นจึงต้องใช้ฐานคิดที่ต้องมีความรอบคอบพิจารณาเรื่องราวให้เหมาะสม มีเหตุผลในการประเมินกลั่นกรองข้อมูลสารสนเทศก่อนเผยแพร่ โดยไม่เกิดผลกระทบกับสิทธิ์ของตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งถ้าใช้เทคโนโลยีดังกล่าวอย่างมีสติบนพื้นฐานของจริยธรรม วัฒนธรรมเพื่อส่งต่อให้สาธารณชนได้ร่วมกันสืบสานอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต อันนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าของภูมิปัญญาอาหารจันทบูร และก่อให้เกิดการต่อยอดสร้างสรรค์ภูมิปัญญาอาหารที่เป็นอัตลักษณ์

ของท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ พร้อมก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน

ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ ขอบเขตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย ได้ยึดตามรูปแบบของ UNCTAD ซึ่งแบ่งประเภทเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา ศิลปะ สื่อ และงานสร้างสรรค์ตามลักษณะงาน (พิริยะ ผลพิรุฬห์, 2556) นั่นแสดงให้เห็นว่า การก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้องอาศัย ทุนทางปัญญา ทั้งที่อยู่ในรูปแบบฐานความรู้เดิม และฐานความรู้ใหม่ นำไปสู่การนำแนวความคิดเข้าไปประสานกับการดำเนินธุรกิจทำให้เกิดการต่อยอดไปสู่ทั้งการสร้าง “ความแตกต่าง” ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างมูลค่า และคุณค่าภูมิปัญญาอาหารจันทบูรได้โดยสร้างความเอกลักษณ์ทางธุรกิจของอาหารจันทบูรด้วยการต่อยอดและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมสู่การสร้างโอกาสเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2561 - 2564 (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2560) มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญา นวัตวิถีชุมชนสู่การขับเคลื่อนธุรกิจการท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพของชุมชน ดังนั้นเพื่อสร้างความยั่งยืนการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรอันควรค่าแก่การอนุรักษ์และเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นจันทบุรีที่มีความหลากหลายถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยวและอนุชนคนรุ่นหลังได้อย่างกลมกลืนกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในยุคดิจิทัล จากความสำคัญข้างต้นคณะผู้วิจัย จึงมีความประสงค์พัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยบูรณาการผสานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังเป็นการตอบโจทย์โครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนฐานราก ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นการบูรณาการเทคโนโลยีร่วมสมัยอย่างรู้เท่าทัน และใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันจะนำไปสู่การยกระดับภูมิปัญญาอาหารจันทบูรที่เป็นเอกลักษณ์และเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์ที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรในการส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อทดลองใช้และนำเสนอรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยคณะผู้วิจัยใช้หลักวิธีระบบ (System Approach) มาเป็นแนวทางการทำวิจัย 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1. องค์ประกอบแรก ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่

1.1 ศึกษาสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ด้วยการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method) โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต และพูดคุยสนทนาเชิงลึก (In - depth Interview) และใช้วิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม ประชากร ได้แก่ ชุมชนนวัตวิถี วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 68,631 ครัวเรือน (สำนักงานจังหวัดจันทบุรี, 2560) หลังจากนั้นหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาด้วยวิธีการคำนวณจากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, T, 1973) และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) จากชุมชนนวัตวิถี วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านในจังหวัดจันทบุรี ได้จำนวน 398 ครัวเรือน ตามสภาพของภูมิศาสตร์ ในจังหวัดจันทบุรี เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสอบถาม

1.2 ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักการทฤษฎี ประกอบด้วย กระบวนการสืบสาน ภูมิปัญญาอาหาร หลักเศรษฐกิจพอเพียง เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้ง และสื่อสังคม

1.3 วิเคราะห์สรุปข้อมูลเพื่อออกแบบร่างรูปแบบ

1.4 ประชุมกลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 18 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 9 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติ ความรู้ และประสบการณ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง ร่างรูปแบบ กิจกรรมการสืบสาน เครื่องมือวิจัย และคู่มือการใช้รูปแบบ

2. องค์ประกอบที่สอง กระบวนการ (Process) กล่าวคือ ออกแบบและพัฒนารูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ได้แก่ นำรูปแบบร่างที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยให้ได้คุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยการทดสอบในสภาพจริงเพื่อศึกษาข้อมูลป้อนกลับและปรับปรุงให้ได้ผลลัพธ์ของรูปแบบ โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยจากชุมชนนวัตวิถี วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 20 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจงจากการปฏิบัติที่ดี และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ เครื่องมือวิจัย คือ เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์โครงการ

3. องค์ประกอบที่สาม ผลลัพธ์ (Output) คือ รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ที่มีประสิทธิภาพ

4. องค์ประกอบที่สี่ ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร โดยการศึกษาทดลองใช้จริงด้วยวิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการใช้เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เชิงรุก และสร้างบรรยากาศเชิงบวก กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจากบุคคลที่มีภูมิลำเนาเป็นคนท้องถิ่นในจันทบุรีโดยกำเนิด และรวบรวมเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศคลังภูมิปัญญา นำไปสู่แผนการปฏิบัติสร้างชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินตามสภาพจริง แบบบันทึกผลการปฏิบัติการสืบสานภูมิปัญญาแบบประเมินตนเอง และแบบบันทึกพฤติกรรม

5. องค์ประกอบสุดท้าย คือ การนำเสนอและเผยแพร่ (Diffusion) โดยนำรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ที่ได้พัฒนาขึ้นและผ่านการทดลองใช้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสื่อสารเพื่อการศึกษา ภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ประกอบการอาหารท้องถิ่น และครูอาจารย์สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ จำนวน 9 ท่าน เพื่อรับรองรูปแบบ

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา เอกสารรับรองเลขที่ 154/2561 ซึ่งมีการพิทักษ์สิทธิ์และศักดิ์ศรีกลุ่มตัวอย่าง โดยได้มีการอธิบายและชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์การวิจัย การคุ้มครองสิทธิ เงื่อนไขข้อตกลงการเข้าร่วมวิจัย การเก็บรักษาความลับ และการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม รวมทั้งผู้ร่วมวิจัยสามารถตัดสินใจอย่างอิสระโดยสามารถปฏิเสธหรือถอนตัวการเข้าร่วมวิจัย ทั้งนี้จะไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นต่อผู้ร่วมวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยตามกระบวนการวิธีระบบ (System Approach) พบว่า

1. สภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ จากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 ครัวเรือน พบว่า ชุมชนฐานรากมีสภาพการสืบสานและอนุรักษ์สูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 การเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาอาหารจันทบูรให้กับลูกหลาน บุคคลใกล้ชิดโดยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.94, S.D. = 1.20) อันดับที่ 2 การเล่าเรื่องราวอาหารจันทบูรให้บุคคลอื่นฟัง ระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.79, S.D. = 1.30) และอันดับที่ 3 คือ การจดบันทึกเป็นเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ ($\bar{x}$ = 1.77, S.D. = 0.44) และสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ($\bar{x}$ = 1.06, S.D. = 0.24) และ ในภาพรวมระดับของสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}$ = 1.75, S.D. = 0.21) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มประชากรผู้ให้

ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน พบว่า มีการสืบสานด้วยการถ่ายทอดภูมิปัญญาอาหารผ่านการเล่าเรื่องราวด้วยสื่อคำพูด และจากการให้ทดลองทำจากคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ อาจเนื่องด้วยเหตุผลในเชิงการค้าขาย ธุรกิจและเป็นสูตรลับของแต่ละหมู่บ้านแต่ละครัวเรือน

2. รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อก้าวสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพโดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่ามีความหมาะสม หลังจากนั้นนำไปทดสอบประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน พบว่า ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของการใช้รูปแบบการสืบสานหลังทดสอบเท่ากับ 4.53 โดยสูงกว่าคะแนนก่อนทดสอบซึ่งเท่ากับ 4.05 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ในระยะที่ 3 ต่อไป โดยรูปแบบประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ I - Proud ได้แก่ แนะนำสร้างความเข้าใจ (I: Introduction to Idea) สร้างความภูมิใจและแรงบันดาลใจ (P: Proud & Inspiration) สร้างสรรค์และเชื่อมโยงในสถานการณ์จริง (R: Real - World Experiment and Creating) สร้างโอกาสในการแบ่งปันอย่างมีสติ (O: Open mind and sharing opportunities) ปรับปรุงพัฒนาออกแบบสารอย่างมีความหมาย (U: User Interface and User Experience) และสื่อสารเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต (D: Direct communication on the Internet)

3. ผลทดลองใช้และนำเสนอรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคม ประกอบด้วย

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพิจารณาจากเกณฑ์และตัวชี้วัดการสืบสานภูมิปัญญาตามที่กำหนดไว้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถของการใช้เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้ง และสื่อสังคมในการสืบสานภูมิปัญญาอาหารความรู้และทักษะการสืบสานภูมิปัญญาหลังการเข้าร่วมโครงการโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ซึ่งเพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยสื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งด้วยการสังเกต การบันทึกผลการดำเนินงาน และผลงาน พบว่า ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยของระดับของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้หลังการทดลองใช้เท่ากับ 4.65 สูงกว่าก่อนการทดลองซึ่งเท่ากับ 4.12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ระดับคุณภาพของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ทั้ง 5 มิติ ประกอบด้วย มิติความรอบคอบโดยคำนึงถึงผลกระทบในการสืบสาน มิติภาษาสาระในการสืบสานมีความเหมาะสม มิติจริยธรรมการเคารพสิทธิ์ มิติการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการวางแผนพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม มิติการประเมินตามหลักเหตุผลในการสืบสาน

ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนระดับคุณภาพในทุกมิติหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการวิเคราะห์คะแนนผลงาน การสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยสื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 6 ด้าน ได้แก่ สื่อสารอย่างตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญา สร้างมูลค่าอัตลักษณ์ชุมชน รวบรวมเป็นคลังแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่อย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมแบ่งปัน และรูปแบบการนำเสนอช่วยสร้างแรงจูงใจให้ติดตาม ซึ่งผลวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสืบสานตามคุณลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.65) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 6 ด้าน มีคุณลักษณะของชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับมากที่สุด

3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบโดยมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.75 S.D. = 0.35) และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เป็นโครงการที่ดีได้เพิ่มพูนทักษะในการใช้สื่อทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักถึงภูมิปัญญาอาหารซึ่งเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาวจันทบุรี

3.5 ผลการรับรองรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยสื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งฯ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน พบว่า โดยภาพรวมรูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.44)

อภิปรายผล

1. จากสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรในการส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนฐานรากมีระดับของสภาพการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรสูงสุด คือ การเล่าเรื่องราวภูมิปัญญาอาหารจันทบูรให้กับลูกหลานบุคคลใกล้ชิดเพื่ออนุรักษ์และสืบสาน โดยมีลักษณะการสื่อสารด้วยวัจนภาษา และอวัจนภาษาด้วยวิธีการบันทึกสูตรอาหารเฉพาะการเผยแพร่ในชุมชน มีกิจกรรมการสาธิตในพื้นที่ตามงานเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งมีการนำภูมิปัญญาอาหารจันทบูรสู่หลักสูตรท้องถิ่นในการฝึกอบรมถ่ายทอดสู่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับอัธยานันท์ จิตรโรจนรักษ์ ที่พบว่า แนวทางการสืบสานนั้นประกอบด้วย การสอน การบอกให้รู้ และวิเคราะห์ให้เห็นถึงความเหมาะสม การฝึกฝน การลงมือปฏิบัติทำให้ดู การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายกระจายองค์ความรู้สู่ชุมชน การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการต่อยอดสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (อัธยานันท์ จิตรโรจนรักษ์, 2557) ทั้งนี้ยังสัมพันธ์กับอมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์ ที่ระบุว่า กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีการถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการสั่งสอน ด้วยการบอกเล่าเพื่อสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ขึ้นอยู่กับวิธีการและกลุ่มเป้าหมาย (อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์, 2560) ทั้งนี้ภูมิปัญญาอาหารจันทบูรเป็นศิลปะการ

คิดค้นสูตรอาหารที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาชุมชนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคลถ่ายทอดจากคนรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบความรู้ การอบรมและเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว โดยการสืบสานภูมิปัญญาอาหารขึ้นอยู่ปัจจัยทางวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมทางศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอาชีพของชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของชุมชนจันทบุรีที่มีทั้งญวน เขมร จีน ชอง และกุเหล่า

2. รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร I - Proud Model มีประสิทธิภาพและผ่านพิจารณาความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ นั่นแสดงให้เห็นว่าการค้นพบดังกล่าวที่ตกผลึกขององค์ความรู้สู่ชุมชนเป็นกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาอาหารโดยบูรณาการเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมกับหลักการสืบสานบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจความพอเพียงอย่างมีสติ รอบคอบ และรอบรู้ในการพิจารณาถึงผลกระทบที่สามารถเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับอินทิรา วิทยสมบูรณ์ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้รักษ์การสืบสานภูมิปัญญานั้นต้องให้เท่าทันสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำทันสมัยตามโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการเข้าถึง และเผยแพร่ได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (อินทิรา วิทยสมบูรณ์, 2554) นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังใช้หลักการวิธีการเชิงระบบ (System Approach) และกระบวนการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers โดยพิจารณาอย่างรอบด้านถึงกลุ่มเป้าหมายบุคลิกภาพผู้เผยแพร่ สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ ความแตกต่างของผู้รับนวัตกรรม การศึกษา เทคนิคการชี้นำการสร้างความตื่นรู้ การเข้าถึง ความต่อเนื่อง การเท่าทันเวลา ความเหมาะสมกับความแตกต่างในเชิงวัฒนธรรม การมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และการออกแบบสาร (Rogers, Everett M., 2003) มาผสานวิธีการถ่ายทอดให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจในการสืบสานด้วยเทคโนโลยีร่วมสมัย ดังที่ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ได้สรุปว่า วิธีการที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และนำไปปฏิบัติได้ (ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, 2559) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ติลกานันท์ ที่ระบุว่า ปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ต้องผ่านเงื่อนไขการมีปฏิสัมพันธ์เครือข่ายการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดปรากฏการณ์การสืบสานภูมิปัญญา (พรทิพย์ ติลกานันท์, 2557)

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ และทักษะหลังการเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ โดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีคลาวด์และสื่อสังคมอย่างมีสติ พอประมาณในช่วงเวลาที่เหมาะสมในการสืบสานและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชนในการสืบสาน ได้แก่ พิจารณาถึงความเหมาะสมในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย สืบสานบนความมีเหตุผลโดยมีการกลั่นกรองอย่างรอบคอบก่อนเผยแพร่ทั้งภาษา ข้อความ ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวผ่าน

สื่อสังคม และพื้นที่ในการเผยแพร่บนคลาวด์คอมพิวติ้ง ด้วยแพลตฟอร์มสาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดในการเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศก่อนเผยแพร่ รวมทั้งตัดสินใจสื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์ที่เหมาะสมกับตนเอง ตลอดจนการสืบสานโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมเคารพสิทธิ์ของบุคคลอื่นและตนเองโดยมีกฎติกามารยาทในการสืบสาน ผลทำให้มีการสร้างสรรค์ผลงานการสืบสานภูมิปัญญาของกลุ่มตัวอย่าง เช่น ผ่าน Facebook YouTube เป็นต้น ทั้งนี้สื่อสังคมดังกล่าวกลุ่มตัวอย่างได้ใช้หลักเหตุผลในการสืบสานโดยศึกษาจากพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในปี พ.ศ.2562 (สำนักพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2562) ซึ่งพบว่า คนไทยใช้สื่อสังคมครองอันดับ 1 ยอดฮิต 7 ปีซ้อน อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นโดยใช้ 10 ชั่วโมง 22 นาทีต่อวันเพิ่มขึ้น 17 นาที จากปี 2561 และสื่อสังคม Facebook, Line, YouTube เป็นสื่อออนไลน์ยอดนิยม 3 ลำดับแรก ของแพลตฟอร์มสนทนาและเครือข่ายสังคม นอกจากนี้รูปแบบ I - Proud Model ยังเป็นรูปแบบการสืบสานในลักษณะชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) ที่กลุ่มชุมชนนวัตวิถีจันทบุรีได้ใช้เทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความสนใจในภูมิปัญญาและผลงานเมนูอาหารจันทบูรที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อสร้างยอดไลค์ ยอดแชร์ ยอดชม การแสดงความคิดเห็น และส่งต่อเรียนรู้ภูมิปัญญาอาหารแบบออนไลน์ที่สามารถสื่อสารได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกอุปกรณ์ (Anytime, Anywhere, Any device) ในลักษณะยูบิควิตัส (Ubiquitous Learning) ซึ่งสอดคล้องกับชรีย์พร ภูมา ที่พัฒนารูปแบบยูเลิร์นนิ่ง (U-Learning) โดยใช้แนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติและการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีวัสดุศาสตร์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งพบว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมวัสดุศาสตร์แบบโครงการ โดยเกิดชุมชนนักปฏิบัติออนไลน์ตามรูปแบบได้ในระดับดี (ชรีย์พร ภูมา, 2553) ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยการเข้าเรียนรู้และการสนทนาอย่างมีสาระของผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชิ้นงานนวัตกรรมให้มีผลดีขึ้น ซึ่งการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรเช่นเดียวกัน หลังจากที่ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จะนำไปสู่การต่อยอดพัฒนาเมนูอาหารจันทบูรที่เป็นอัตลักษณ์ของจันทบุรีที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เนื่องจาก การดำเนินกิจกรรมของชุมชนนวัตวิถีที่เข้าร่วมโครงการได้คิด (Head) ลงมือปฏิบัติจริง (Hands on) และทำด้วยใจ (Heart) ซึ่งนำไปใช้ได้จริงในการส่งเสริมให้เกิดศักยภาพในการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งมีผลิตภัณฑ์อาหารจันทบูรที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจันทบุรีบนวิถีการพัฒนาสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ ชุมชนขนมแปลกริมคลองหนองบัว จันทบุรี และตลาดทุบหม้อ บางกะจะ ได้เป็นที่รู้จักจากผสานการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และการสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาอาหารจันทบูรได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลบนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนและเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาอาหารจันทบูรสู่ชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ท่ามกลางการพลิกผันการสืบสานทุนทางวัฒนธรรมที่ต้องปรับเปลี่ยน นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ รูปแบบการสืบสาน I - Proud ดังภาพ

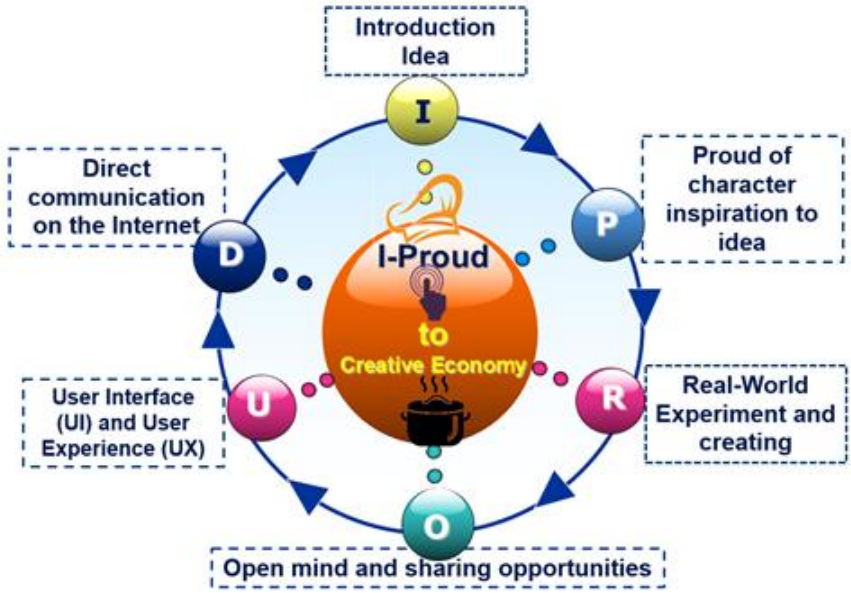

ภาพที่ 1 รูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง I - Proud

จากภาพที่ 1 ในแต่ละองค์ประกอบนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงในลักษณะชุมชนนักปฏิบัติการเรียนรู้ (Learning Community of Practice) ที่ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 I: Introduction Idea คือ ปฐมนิเทศแนะนำสร้างความเข้าใจด้วยการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูร ด้วยเทคนิค 3I ได้แก่ Interpersonal Relation เน้นหลักสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วยกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี Ingroup รวมเป็นสมาชิกกลุ่มใกล้ชิดซึ่งกิจกรรมนี้จะให้รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และ Infographic มีการนำเสนอภาพการสืบสานที่เข้าใจง่ายด้วยตัวอักษรภาพสัญลักษณ์

องค์ประกอบที่ 2 P: Proud of Character Inspiration to Idea เมื่อเกิดความเข้าใจขั้นต่อไปคือ กิจกรรมการสร้างความภูมิใจและแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นจากภูมิปัญญาอาหารที่มีอยู่แต่ละท้องถิ่นสู่การนำเสนอด้วยเทคโนโลยีคลาวด์

คอมพิวติ้งและสื่อสังคม ที่เป็นเอกลักษณ์อาหารของพื้นถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปิดใจด้วยกิจกรรมโพสต์ทูแคร์ โดยให้ทุกคนได้โพสต์ภาพและเรื่องราวของท้องถิ่นที่มีอยู่ลงบนห้องกิจกรรมในกลุ่มชุมชน Facebook โครงการภูมิปัญญาอาหาร และแสดงความคิดเห็น

องค์ประกอบที่ 3 R: Real - World Experiment and Creating based on Sufficiency Economy Concept. คือ สร้างสรรค์และเชื่อมโยงในสถานการณ์จริงบนฐานคิดเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ แต่ละชุมชนนวัตวิถีนำเรื่องราวของตนมาทำแบบร่างตามแบบฟอร์ม SCBI วิเคราะห์กลั่นกรองสารสนเทศภูมิปัญญาโดยพิจารณาถึงลิขสิทธิ์ความเหมาะสมเสนอผ่านสื่อสังคม และจัดเก็บบนพื้นที่กูเกิ้ลคลาวด์

องค์ประกอบที่ 4 O: Open Mind and Sharing Opportunities คือ การสร้างโอกาสในการแบ่งปันและเปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะในการปรับปรุงอย่างมีสติรอบคอบ โดยนำข้อมูลสารสนเทศที่ผ่านการกลั่นกรองจากองค์ประกอบที่ 3 มานำเสนอและแบ่งปันเพื่อสร้างโอกาสให้เครือข่ายและกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบและเผยแพร่ต่อ

องค์ประกอบที่ 5 U: User Interface (UI) and User Experience (UX) คือ การพิจารณาประเมินปรับปรุงออกแบบสื่อออนไลน์เพื่อสืบสานอาหารจันทบูรให้มีความสวยงาม น่าสนใจ เข้าใจง่าย และพัฒนาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย จากการแบ่งปันในองค์ประกอบที่ 4 สู่กิจกรรมการประเมินโดยสร้างช่องทางให้สามารถแบ่งแสดงความคิดเห็นและให้นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้และเข้าถึงผลิตภัณฑ์อาหารจันทบูรพร้อมช่องทางในการติดต่อหรือจำหน่ายนำไปสู่คลังการเรียนรู้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ภูมิปัญญาอาหารจันทบูร

องค์ประกอบที่ 6 D: Direct Communication on the Internet. การสื่อสารเผยแพร่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยสื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้ง โดยการสร้าง QR - Code และแบ่งปันให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงและเรียนรู้โดยเผยแพร่ไปยัง ชุมชนนวัตวิถี สถานศึกษา และนักท่องเที่ยวได้เข้าถึงและเป็นแหล่งทรัพยากร การเรียนรู้แบบเปิด (OER) สู่การต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนนวัตวิถีที่เป็นอัตลักษณ์ของจันทบูร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการวิจัยและพัฒนาเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้สู่ชุมชนฐานรากแบบมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมประเด็นโจทย์วิจัยแบบบูรณาการที่สอดคล้องกับนโยบายการวิจัยของประเทศตามบริบทของชุมชนท้องถิ่นจันทบุรี หลัก 3 ส. ได้แก่ สืบสาน สร้างสรรค์มูลค่า สร้างความยั่งยืน ด้วยรูปแบบ I - Proud โดยองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติจริงที่ช่วยสร้างเพิ่มช่องทางการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรและช่องทางสื่อสารการตลาดในการใช้สื่อสังคมและเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งอย่างมีสติบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนนวัตวิถี และสร้างสรรค์มูลค่าอาหารให้กับสินค้าของชุมชน

นวัตวิถีนำไปสู่การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ให้กับชุมชนฐานราก พื้นถิ่นจันทบุรีรวมทั้งเป็นการพัฒนาต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรมีนโยบายส่งเสริมการรวมกลุ่มโดยผสานเครือข่ายชุมชนในจังหวัดเพื่อสร้างข้อตกลงเบื้องต้นและประกาศแนวปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรอย่างมีอัตลักษณ์ของจันทบูรบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) ควรมีนโยบายเพื่อสร้างแรงขับจากชุมชนและสังคมโดยมีการประกวดและคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารโดยใช้เครือข่ายชุมชนแบบเผชิญหน้าและเสมือนจริงผ่านเทคโนโลยีคลาวด์และสื่อสังคม 3) ควรมีการนำเสนอรูปแบบการสืบสานภูมิปัญญาอาหารจันทบูรฯ I - Proud จากงานวิจัยนี้สู่แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรีเพื่อเป็นทางเลือกให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการพัฒนาศักยภาพการสืบสานภูมิปัญญาด้วยเทคโนโลยีคลาวด์คอมพิวติ้งและสื่อสังคมบนฐานคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง 4) ควรมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์โดยศึกษาวิจัยเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารจันทบูรเพื่อจัดทำเป็นแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการชุมชน 1) ชุมชนฐานรากมีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งบริบทแวดล้อมทางชุมชน สังคม เศรษฐกิจและความหลากหลายทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของชุมชนจันทบุรีดังนั้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลควรเน้นการมีส่วนร่วม สร้างแรงขับการเรียนรู้ทั้งภายในบุคคล และทางสังคม และการติดตามผลปฏิสัมพันธ์ทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์อย่างต่อเนื่อง 2) นักวิจัยในขณะลงพื้นที่ชุมชนต้องเป็นนักสร้างแรงบันดาลใจโดยมีทักษะในตั้งคำถาม มีการสื่อสารที่ดี มีความยืดหยุ่น สร้างแรงจูงใจเชิงบวก เช่น การให้รางวัล ยกย่อง สิทธิประโยชน์ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดพลังขับเคลื่อนการสืบสาน ภูมิปัญญาตามเป้าหมาย และยังช่วยสร้างการสะท้อนคิด ผนวกกับนักวิจัยต้องมีความใส่ใจรับฟังอย่างใคร่ครวญนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาให้ชุมชนได้เกิดทักษะการคิด และลงมือปฏิบัติด้วยใจที่สามารถดึงศักยภาพของภูมิปัญญาอาหารของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดสู่ชุมชนฐานราก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

ชรีย์พร ภูมา. (2553). การพัฒนารูปแบบยูเลิร์นนิ่งโดยใช้แนวคิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนนักปฏิบัติและการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานเพื่อสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีวัสดุศาสตร์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนสามัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา. (2559). การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2560 จาก http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_12.html

พรทิพย์ ติลกานันท์. (2557). การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิริยะ ผลพิรุฬห์. (2556). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาประเทศไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนศาสตร์, 7(1), 1 - 69.

สำนักงานจังหวัดจันทบุรี. (2560). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2561 - 2564) (ฉบับแก้ไข). จันทบุรี: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2559). ตามรอยพระยุคลบาทครูแห่งแผ่นดิน (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์. (2560). หลักการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัธยานันท์ จิตรโรจนรักษ์. (2557). แนวทางการสืบสานคุณค่าของอัตลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อินทิรา วิทยสมบูรณ์. (2554). รักษ์สืบสาน: การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสืบสานภูมิปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด.

อุทิศ บำรุงชีพ และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการใช้ไอซีทีของผู้สูงอายุด้วยเทคนิคการเล่าเรื่องแบบดิจิทัลเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาอาหารจันทบูร. ใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Low, C. et al. (2011). Understanding the determinants of cloud computing adoption. Industrial Management & Data Systems, 111(7), 1006 - 1023.

Michael, D. (2012). Social Media: An Introduction. Ottawa: The Library of Parliament of Canada.

Rogers, Everett M. (2003). Diffusion of innovations. USA: A Division of Macmillan Publishing Co., Inc.

Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis (Third editio). New york: Harper and Row Publication.

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี*

FACTORS AFFECTING PUBLIC PARTICIPATION IN LOCAL DEVELOPMENT PLAN OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATION IN THE ARE OF PATHUMTHANI PROVINCE

ธนกฤต โพธิ์เงิน
Thanakrit Phoengurn
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: dr_thanakrit@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,163,604 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าที (t - test) และค่า One Way ANOVA (F-test) ค่าสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการร่วมปฏิบัติ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล ด้านการร่วมตัดสินใจ และด้านการร่วมคิด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน คือปัจจัยด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านปัจจัยจูงใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และ 3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจและด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้นด้านการร่วมตัดสินใจ การร่วมคิดและด้านการร่วมปฏิบัติไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า “ประชาชนร้อยละ 90 ไม่ให้ความสำคัญคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตัวเอง ประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะเวลาส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพ”

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ประชาชน, การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี

Abstract

The objectives of this research were to: 1) To study people's participation level 2) To study factors affecting the people's participation, and 3) To study the relationship of factors affecting people's participation by Mixed Method research. The populations were 1,163,604 persons. Tools were questionnaires, In-depth Interview, Non-Participant Observation, and Focus Group Discussion. The researcher uses the data for content analysis and make up the context of Local administrators. Statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, One Way ANOVA (F-test), Pearson's Correlation and Chi Square Test.The research results revealed that 1) Overall public participation was at much level. When considered each aspect found that 5 aspects were at much level. Participating in benefit has highest mean. Next, they were Joint practice, Participation in monitoring and evaluation, and Participation in decision making. Participation in share ideas has lowest mean. 2) Overall factors affecting public participation was at much level. When considered each aspect found that 2 factors were at more level. Management according to the principles of good governance factor has highest mean. Motivating factor has lowest mean. 3) Motivating factor and Management according to the principles of good governance factor have relationship with participation by statistically significant at .01. Except for participation in decision making, Participation in share ideas, and Participation in Joint practice have not relationship with participation. The quality research found that 90% of people do not care participation. They think that it's not my own. People do not have time to participate in developing local development plans. Because most of the time have to work.

Keywords: Participation, People, Preparation of Local Development Plan in The Area of Pathum Thani Province

บทนำ

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพุทธศักราช 2542 ได้วางกรอบทิศทางและแนวทางการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาตรา 16 ความว่าให้เทศบาล เมืองพัทยาและองค์การบริหาร

ส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองไว้อย่างชัดเจน เช่นการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุนและการจัดการศึกษา เป็นต้น อำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะตามพระราชบัญญัติฯ ในการวางแผนพัฒนาเป็นภารกิจอันดับแรก และถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบรรลุจุดมุ่งหมายการพัฒนาและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2542) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่มีเจตนารมณ์อย่างแน่ชัดในการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถเข้าชื่อและลงคะแนนเสียงเพื่อให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่ง และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่น เพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2550)

การพัฒนา คือกระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง ในกระบวนการของการพัฒนานั้นหมายถึง 1) ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่ากับความเจริญทางเศรษฐกิจ ทางสังคมเท่ากับเหตุผลและกลไกที่อำนวยให้ใช้เหตุผลในการตัดสินใจโดยสันติวิธี 2) ความมั่นคง หมายเอาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับข้อ 1 และ 3) ความเป็นธรรม คือทุกคนมีส่วนร่วมและได้รับผลของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2526) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนคือต้องมีอิสรภาพโดยที่ต้องเป็นการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม และผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถ คือมีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีประสิทธิผลได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ข้อมูลจากประชาชนส่งผ่านไปยังผู้เสนอนโยบาย หรือโครงการ เพื่อให้ผู้ที่จะกำหนดนโยบายหรือผู้ที่จะเสนอโครงการนั้น ๆ ได้ทราบถึงธรรมชาติและแนวคิดของสังคม 2) ข้อมูลทางเทคนิคเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นสนใจจากผู้เสนอโครงการส่งผ่านไปยังประชาชน และ3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความเชื่อระหว่างประชาชนกับผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้เสนอโครงการ หรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และ 4) ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนผู้สนใจจะต้องได้รับการนำเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551) ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นประกอบด้วย

1) การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2) การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล 3) การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเอง 4) การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ 5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต และ 6) การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง (โกวิทย์ พวงงาม, 2559)

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ต้องจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี ของตนเอง โดยให้มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดของแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น ที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่อง และเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุม รายละเอียดในระยะ 3 ปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ดังนั้น การวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดแผนให้มีลักษณะเชื่อมโยง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนา 3 ปี ตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 โดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การจัดเวทีประชาคมการประชุมกรรมการชุมชน เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ ก่อนนำมาจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาพื้นที่ ที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนา 3 ปีต่อไป โดยได้กำหนดโครงการที่จะดำเนินการตามแผนพัฒนา 3 ปี ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านองค์กรและบุคลากรภาครัฐสู่การบริหารจัดการที่ดี และ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนา ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ในช่วงที่ผ่านประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น การพัฒนาไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถตอบสนองตอบความต้องการของประชาชนได้เท่าที่ควร (องค์กรปกครองส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2562)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นผลของความต้องการและความเห็นพ้องต้องกันจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนทรัพยากรมนุษย์สำคัญที่สุด จึงต้องมีแผนนพัฒนาท้องถิ่นในการปฏิบัติการ รวมทั้งเป็นช่องทางให้ประชาชนเข้าร่วมรับทราบผลที่กระทบกับชุมชน

จังหวัดปทุมธานีมีความสำคัญในหลายมิติ “Dynamic” มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาในด้านต่าง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจเรื่องการมีส่วนร่วม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการวิจัยแบบ Mixed Methods Research ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1,163,604 คน (องค์กรปกครองส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2562) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970) จำนวน 400 คน จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้หมู่บ้านเป็นชั้นในการสุ่ม (Strata) และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 15 คน ได้แก่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บริหารเทศบาล และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ระยะเวลาการวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่เดือน มิถุนายน - ธันวาคม 2562

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (สุเมธ ทรายแก้ว, 2547) เนื่องจากตรงกับบริบทในพื้นที่ รวมทั้งเมื่อประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมครบตามแนวคิดเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการพัฒนาตนเอง ได้แก่ ด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมตัดสินใจ ด้านการร่วมปฏิบัติ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ปัจจัยจูงใจและปัจจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เท่านั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ด้าน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน 2 ปัจจัย

โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตรส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) คำถามเป็นคำถามเชิงบวก (Positive) คือ คำถามสนับสนุน โดยแบบสอบถามส่วนนี้มีลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตรส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert Scale) กำหนดน้ำหนักคะแนน (Scoring) ของตัวเลือกสำหรับแบบสอบถามที่เป็นเชิงบวก ดังนี้

คะแนน	ความหมาย
1	มีส่วนร่วมน้อยที่สุด
2	มีส่วนร่วมน้อย
3	มีส่วนร่วมปานกลาง
4	มีส่วนร่วมมาก
5	มีส่วนร่วมมากที่สุด

กำหนดวิธีการแปลความหมายของข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาโดยใช้ค่าเฉลี่ยประชากรและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประชากรและกำหนดความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81 – 2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61 – 3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41 – 4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 – 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. นำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแบบสอบถาม

3. นำเสนอร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ

4. ปรับปรุงคำถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ทำการตรวจสอบ ประเมินโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence Index) เป็นรายบุคคลว่าข้อคำถามแต่ละข้อสามารถวัดได้ตรงกับจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

แล้วนำคะแนนของผู้เชี่ยวชาญทุกคนที่ประเมินมากรอกลงในแบบวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์เพื่อหาค่าเฉลี่ย

ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและได้ให้คำแนะนำในการปรับแก้ไข หลักจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแก้ไขตามคำแนะนำ จนได้แบบสอบถามที่มีความตรงเชิงเนื้อหา โดยผลการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามกับจุดประสงค์ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ โดยมีค่า IOC เท่ากับ 1 จากนั้นนำไปสู่กระบวนการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ต่อไป

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับประชาชนในเขตเทศบาลไผ่ต่ำ จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟ่า (α-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) จากการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .89 ซึ่งมีค่าสูง จึงนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนเป็นขั้นตอน และข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely Structure) หลังจากที่ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา การเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้ข้อเท็จจริงมาจำแนกเปรียบเทียบและเชื่อมโยงตรรกะรวมทั้งการตีความ (Interpretation) ในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) แล้วนำมาสรุปเป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.25 มีอายุอยู่ในช่วง 50 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.00 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 46.50 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 25.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.25

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการร่วมปฏิบัติ ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล ด้านการร่วมตัดสินใจ และด้านการร่วมคิด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด พิจารณาแยกรายด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านการร่วมคิดโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือ ท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการแผนพัฒนาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมประชาคม และท่านมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.2 ด้านการร่วมตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ข้อ คือ ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ท่านมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการ ท่านมีส่วนร่วมในวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และท่านมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 ด้านการร่วมปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ข้อ คือ ท่านมีส่วนร่วมในคณะกรรมการโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการแก้ไขปัญหาของชุมชน ท่านมีส่วนร่วมในดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น และท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.4 ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ข้อ คือท่านได้รับประโยชน์จากโครงการตามแผนพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาท่านได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพและสะดวกรวดเร็ว ท่านได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะที่เท่าเทียม และท่านมีความพึงพอใจในการให้บริการสาธารณะของ อบต. มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.5 ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ข้อ คือ ท่านมีส่วนร่วมในคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาท่านมีส่วนร่วมในคณะกรรมการตรวจรับงาน ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และท่านมีส่วนร่วมในคณะกรรมการตรวจสอบโครงการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน คือ ปัจจัยด้านการบริหารงานตาม

หลักธรรมาภิบาล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านปัจจัยจูงใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด พิจารณาแยกรายด้านได้ ดังนี้

2.1 ปัจจัยจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ข้อ คือ ท่านมีความพึงพอใจและรักในงานด้านบริการสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ท่านมีความภาคภูมิใจต่อผลสำเร็จของงานที่ท่านได้ทำเพื่อชุมชน ท่านต้องการใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ท่านมีความตั้งใจที่จะพัฒนาหมู่บ้านและสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน ท่านได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากชุมชน และท่านต้องการการยอมรับนับถือจากการทำงานเพื่อส่วนรวมและชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2 ปัจจัยด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 10 ด้าน คือ ด้านหลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านหลักประสิทธิภาพ ด้านหลักคุณธรรม จริยธรรม ด้านหลักการกระจายอำนาจ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความเสมอภาค ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักการตอบสนอง ด้านหลักภาระความรับผิดชอบ และด้านประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด พิจารณาแยกรายด้านได้ ดังนี้

2.2.1 ปัจจัยด้านหลักประสิทธิภาพ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน คือ อำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้ไป โครงการตามแผนพัฒนาฯเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมและคุ้มค่าต่อการลงทุน ปฏิบัติงานโดยมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการทำงาน ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์อยู่เสมอ และดำเนินงานอย่างประหยัดและลดภาระค่าใช้จ่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.2 ปัจจัยด้านหลักประสิทธิผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีความชัดเจนสามารถถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการ กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน และมีระบบติดตาม ประเมินผลเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น สามารถบริหารความเสี่ยงมุ่งเน้นการปฏิบัติงานสู่ความเป็นเลิศ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.3 ปัจจัยด้านหลักการตอบสนอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ข้อ คือ การให้บริการที่มีความหลากหลายและแตกต่างได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือสามารถให้บริการที่มีคุณภาพตามระยะเวลาที่กำหนด สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของประชาชนได้

เป็นอย่างดี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.4 ปัจจัยด้านหลักภาระความรับผิดชอบ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้ เมื่อมีข้อสงสัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของภารกิจต่อสาธารณะ และมีความพร้อมในการแก้ไขปัญหาและบรรเทาทุกข์ให้ประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.5 ปัจจัยด้านหลักความโปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและตรงไปตรงมา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นและเชื่อถือได้ให้แก่ประชาชนได้รับทราบ และจัดวางระบบในการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายให้แก่ประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.6 ปัจจัยด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือใช้อำนาจตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ โดยไม่เลือกปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ อย่างเคร่งครัด และปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.7 ปัจจัยด้านหลักความเสมอภาค โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือให้บริการแก่ทุกกลุ่มด้วยความเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือจัดให้มีบริการแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้วยความเท่าเทียมกัน และจัดอบรมและพัฒนาความรู้ให้แก่บุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์การ ด้วยความเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.8 ปัจจัยด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ข้อ คือจัดให้มีหลายช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหา เผยแพร่ข้อมูลให้แก่ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงาน และมีกระบวนการแสวงหาข้อตกลงระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อหาข้อยุติในประเด็นสำคัญ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.9 ปัจจัยด้านหลักการกระจายอำนาจโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ข้อ คือสร้างกระบวนการถ่ายโอนภารกิจและบทบาทที่มีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือถ่ายโอนภารกิจและบทบาทให้แก่หน่วยงานอื่นได้อย่างเหมาะสม และมอบหมายอำนาจความรับผิดชอบให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2.10 ปัจจัยด้านหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ข้อ คือปฏิบัติงานด้วยจิตสำนึกและตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นประสิทธิภาพในการให้บริการ ปฏิบัติงานโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและมีศีลธรรม และปฏิบัติงานด้วยความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ประชาชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3. ความสัมพันธ์ปัจจัยด้านแรงจูงใจและด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้นด้านการร่วมตัดสินใจ การร่วมคิดและด้านการร่วมปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. ผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 15 คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) ผู้บริหารทั้งหมดให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันร้อยละ 90 เห็นว่า “ผู้บริหาร ผู้นำ สมาชิกและตัวแทน” สามารถปฏิบัติหน้าที่ดีอยู่แล้ว ประชาชนจึงขาดการมีส่วนร่วม สรุปผล ดังนี้

การสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่า“ประชาชนไม่ให้ความสำคัญคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตัวเอง เบื่อหน่ายที่จะเข้าร่วมประชุม เนื่องจากมองว่าแก้ไขปัญหาไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงเกิดความแตกแยกทางความคิด มีการแบ่งกลุ่มแบ่งพรรคไม่ได้ใช้เหตุผลในการยุติปัญหา ประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะเวลาส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพ”

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการร่วมคิด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากโครงการตามแผนพัฒนา ได้รับบริการที่มีประสิทธิภาพและสะดวกรวดเร็ว และได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เท่าเทียมกับผู้อื่น แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมีความสำคัญมาก สาเหตุของการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผล โดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย ผลการวิจัยนี้จึงแย้งกับทฤษฎีแต่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของแสงนภา ทองวิทยา ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน โดยรวม และในด้านการจัดทำ

แผนพัฒนาและงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การ อยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยจูงใจที่ส่งผลให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า อายุ การศึกษา รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์กรบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น (แสงนภา ทองวิทยา, 2550)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน คือปัจจัยด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านปัจจัยจูงใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเครือวัลย์ สืบอ้าย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง โดยประชาชน มีความสนใจไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้นำขององค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการจัดกลุ่มปัญหาหมู่บ้าน สนใจตรวจสอบการทุจริตประพฤติมิชอบเข้าร่วมฟังการประชุมสภาท้องถิ่น การจัดทำแผนพัฒนา สำหรับด้านแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก (เครือวัลย์ สืบอ้าย, 2550) เมื่อพิจารณเป็นรายด้านได้ ดังนี้

2.1 ด้านร่วมคิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจากผู้บริหาร สมาชิกสภา และผู้นำชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชานันท์ สาทา ผลการวิจัยพบว่า มีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก (สุชานันท์ สาทา, 2550)

2.2 ด้านการร่วมตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของชุมชนและตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแสงนภา ทองวิทยา ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น ในทุก ๆ ด้านโดยรวมและในด้านการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การ อยู่ในระดับมาก (แสงนภา ทองวิทยา, 2550)

2.3 ด้านการร่วมปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยพบว่าประชาชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมวันสำคัญ ๆ ขององค์กรและส่วนร่วมที่ทางการได้จัดขึ้น ทำให้เกิดภาพชุมชนเข้มแข็ง สามารถกระจายข่าวสารทางราชการได้เป็นอย่างดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานของศรีสมร ราชโคตร ได้วิจัยเรื่องบทบาทของกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองโก: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลหนองโก อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของกรรมการชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ศรีสมร ราชโคตร, 2552)

2.4 ด้านร่วมรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้วยเหตุที่ประชาชนได้รับประโยชน์เป็นรูปธรรม ตอบสนองความเดือดร้อนของชุมชน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับ

ความเสมอภาคโดยใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงนภา ทองวิทยา ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครปฐม พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม มีส่วนร่วมและมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน โดยรวม และในด้านการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์การ อยู่ในระดับมาก (แสงนภา ทองวิทยา , 2550)

2.5 ด้านร่วมติดตามและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดภาพการเข้าร่วมกิจกรรมที่ชัดเจน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนริชา สุขฉัตร ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ (นริชา สุขฉัตร, 2552)

3. ปัจจัยด้านแรงจูงใจและด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ยกเว้นด้านการร่วมตัดสินใจ การร่วมคิดและด้านการร่วมปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์จากผู้เกี่ยวข้อง “ประชาชนไม่ให้ความสำคัญ คิดว่าไม่ใช่เรื่องของตัวเอง เบื่อหน่ายที่จะเข้าร่วมประชุม เนื่องจากมองว่า แก้ไขปัญหาไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เกิดความแตกแยกทางความคิด มีการแบ่งกลุ่ม แบ่งพรรค ไม่ได้ใช้เหตุผลในการยุติปัญหา ประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะเวลาส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพ”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือ Stakeholder ได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ และสร้างฉันทามติร่วมกันในการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่ามีบางตัวแปรที่ประชาชนให้ความสำคัญน้อยซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ “ประชาชนไม่ให้ความสำคัญคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตัวเองประชาชนไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะเวลาส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพ” จากผลการวิจัยซึ่งมีบางข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ด้านการร่วมคิด ทุกท่านมีส่วนเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน องค์กรต้องเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การสื่อสารไร้สาย การเยี่ยมบ้าน 2) ด้านการร่วมตัดสินใจ องค์กรต้องให้ความสำคัญกับผู้เข้าร่วมประชาคมชัดเจน ถูกต้อง ความเสมอภาพ การแสดงความคิดเห็นด้วยความอิสระ3) ด้านร่วมปฏิบัติ องค์กรต้องสนับสนุนโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างชัดเจน และทำตามแผน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ 4) ด้านร่วมรับผลประโยชน์ องค์กรต้องให้บริการสาธารณะอย่างเพียงพอและ

รวดเร็วตอบสนองความต้องการ “บริการสาธารณะคือหัวใจ” เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน 5) ด้านการร่วมติดตามและประเมินผล องค์กรต้องให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารครบถ้วนทั่วถึง เช่น อินเทอร์เน็ต งานบริการวันหยุด

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2550). แนวทางการเสริมสร้างความพร้อมในการจัด การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2542). คู่มือการติดตามและประเมินผลการจัดทำและแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

โกวิทย์ พวงงาม. (2559). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

เครือวัลย์ สืบอ้าย. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2526). การพัฒนาประเทศ: แนวคิดและทิศทาง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบี้ย.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วม: แนวคิดทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

นริชา สุขฉัตร. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.

ศรีสมร ราชโคตร. (2552). บทบาทของกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองโก อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุชานันท์ สาทา. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลนาจารย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ . มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุเมธ ทรายแก้ว. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แสงนภา ทองวิทยา. (2550). การมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีจังหวัดนครปฐม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

องค์กรปกครองส่วนจังหวัดปทุมธานี. (2562). รายงานประจำปีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: องค์กรปกครองส่วนจังหวัดปทุมธานี.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. New York: Harper Collins Publishers.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607 – 610.

วิธีการเผชิญความตายและรูปแบบการเตรียมตัวตาย สำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา*

THE WAYS FOR COPYING WITH DYING AND DEATH PREPARATION MODEL OF THE ELDERLY IN BUDDHIST PERSPECTIVE

ประสิทธิ์ กุลบุญญา
Prasit Kunbunya
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
E-mail: prasitkunbunya@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา เก็บรวบรวมข้อมูลคัมภีร์พระพุทธศาสนา และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์ตามหลักตรรกะและทฤษฎีปฏิบัตินิยมและสังเคราะห์ตามประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) การเผชิญความตาย พบว่า ภาวะใกล้ตายมี 2 ระยะ คือ มรณาสันนกาล หมายถึงเวลาใกล้จะตาย และมรณาสันนวิถี คือ ช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต มีกรณีการเผชิญกับความตายของตัวอย่างได้แก่ การเผชิญต่อกิเลสมาร การสั่งเสียและเตือนสติแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ การสั่งการเรื่องการจัดการศพ การทำจิตให้มีสมาธิในวาระสุดท้ายใกล้ตาย การพิจารณาถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหลังความตายของตนและหาทางป้องกัน การขอขมาบุคคลผู้มีพระคุณ การทำบุญช่วยเหลือผู้คน การทดแทนผู้มีพระคุณ การยอมรับกฎแห่งกรรม ฟังธรรมก่อนตาย 2) รูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 2.1) หลักการและเป้าหมาย การรู้จักและใกล้ชิดกับความตาย ด้วยเป้าหมาย คือ ความสามารถในการรับกับสถานการณ์ภาวะใกล้ตายได้ 2.2) รูปแบบการเตรียมตัวตายของผู้สูงวัย 2.2.1) การเตรียมตัวด้านพุทธิปัญญา 2.2.2) การเตรียมตัวด้านจิตใจ 2.2.3) การเตรียมตัวด้านสังคม และ 2.4) หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงวัย ประกอบด้วย อนิจจสัญญา: การมองความตายในฐานะกฎธรรมชาติ, มรณสัญญา: การมองความตายในแง่บวก และ มรณสติ: การมองความตายเป็นจุดหมายสุดท้ายของชีวิต

คำสำคัญ: การเผชิญความตาย, การเตรียมตัวตาย, ผู้สูงวัย, พระพุทธศาสนา

---

* Received 6 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

Abstract

The purpose of this qualitative research was to study the methods of coping with death in the Buddhist scriptures and the form of death preparation for the elderly according to Buddhist principles. The qualitative data is collected from Buddhist scriptures and related academic documents, analyzed according to logical and practical theory, and synthesized according to research objectives. The results of the research were found as follows: 1) Confrontation with near-death, near - death in 2 phases and death is the last phase of life. Methods of coping with death from the case study include coping with desires, warning and warning to those who are still alive, commanding the management of corpses, concentrating the mind at the end of the dead, consideration of the problems that may arise after their death and find a way to prevent, ask for forgiveness of people who have merit, merit to help people, substitute the benefactor, accept the law of karma, and listen to the dharma before death; 2) The form of preparation for death for the elderly in accordance with the Buddhist principles, consisting of principles and goals, namely knowing and being close to death and being able to handle the dying situation, and the 4 ways of preparing for the elderly were found as follow: 2.2.1) cognitive preparation, 2.2.2) psychological preparation, 2.2.3) social preparation, and 2.2.4) Buddhist principles for the preparation of the elderly, such as looking at death as a natural law (*Anicca Saññā*), looking at death positively (*Marana Saññā*), and looking at death as the final destination of life (*Maraṇasati*).

Keywords: Copying with Dying, Death Preparation, Elderly, Buddhism

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ทำให้ประชากรทั่วโลกมีอายุยืนยาวขึ้น ประกอบกับอัตราการเจริญพันธุ์ลดลง ทำให้สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 1975 ประชากรทั่วโลก 4,100 ล้านคน มีผู้สูงอายุ 350 ล้านคน (8.53%) และในปี ค.ศ. 2002 มีจำนวนผู้สูงอายุ 629 ล้านคน (World Health Organization, 2002) ประมาณการณ์ในปี ค.ศ. 2025 จะมี ผู้สูงอายุประมาณ 1.2 พันล้านคน ในส่วนของประเทศไทยพบว่า โครงสร้างประชากรกำลังปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นสังคมที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุถึงหนึ่งในห้า จำนวนผู้สูงอายุรวมถึงสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจากร้อยละ 10.70 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 10.80 ในปี พ.ศ. 2553 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) และประมาณ

การณ์ว่าประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 15.10 ในปี พ.ศ. 2563, ร้อยละ 21.10 ในปี พ.ศ. 2573 และร้อยละ 26.00 ในปี พ.ศ. 2583 (กรมอนามัย, 2551) ด้วยความที่กลุ่มผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษด้านสุขภาพร่างกาย เพราะมีรูปแบบความเจ็บป่วยต่างจากกลุ่มอื่น ๆ สามารถประสบกับปัญหาความเสื่อมสภาพด้านร่างกาย จิตใจและสังคม มีโอกาสเกิดเจ็บป่วย ประเทศไทยจึงได้ใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมีหลักประกันในวัยสูงอายุ สนับสนุนให้ได้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพ รวมถึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตบรรลุเป้าหมาย 5 ยุทธศาสตร์ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2545) หากพิจารณาปรากฏการณ์ในสังคมไทย จะพบว่าผู้สูงอายุชาวพุทธไทยเป็นจำนวนมากเลือกเส้นทางการเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวัยชรา และใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจให้สงบ พบคุณค่าในบั้นปลายชีวิตก่อนตาย ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจในชีวิตเพื่อรับสถานการณ์ภาวะใกล้ตายที่กำลังมาถึงได้ในระดับหนึ่ง แต่ผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากยังมีความหวาดหวั่นต่อความตาย และวิตกกังวลต่อสิ่งต่าง ๆ หลังความตายของตน ดังปรากฏในผลการวิจัยของสุวิทย์ เจริญศักดิ์ และคณะ ที่พบว่า ผลการศึกษาโรคทางจิตเวชของผู้สูงวัยที่พบบ่อยที่สุดคือโรคซึมเศร้า (สุวิทย์ เจริญศักดิ์ และคณะ, 2561)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้จึงเห็นว่า การเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงวัยนับเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจากการตรวจสอบงานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการตายดีตามมุมมองของผู้สูงอายุไทยพุทธ (จินต์จุฑา รอดพาล, 2549) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายของผู้สูงอายุ (สารภี รังสีโกศัย, 2556) การเผชิญความตายอย่างสงบ (พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2557) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวเพื่อการตายของผู้สูงอายุไทยพุทธ (มารยาท สุจริตวรกุล และ สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์, 2561) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของ ผู้สูงอายุ (พระชาย อภินนฺโท (ปริสัญญุตานนท์), 2561) นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยต่างประเทศ เช่น การปฏิบัติทางพุทธศาสนา การเป็นผู้หญิงและการเตรียมตัวในระยะสุดท้ายของชีวิตในเวียดนาม (Hoang AnH Thu, Le., 2017) และการเตรียมตัวตายและการเตรียมพร้อมในการดูแลชุมชนผู้สูงอายุในที่อยู่อาศัย (Pinquart, M. and SÖrensen, S., 2002) ยังไม่พบการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว โดยมุ่งทำการวิจัย 2 ประเด็น คือ วิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงเอกสารเป็นหลักในการศึกษาและรวบข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ และงานนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา นำไปวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์ระดับต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ตลอดทั้งงานนิพนธ์ด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่รวบรวมมาเรียงเรียงและวิเคราะห์ตามหลักตรรกะ (logical analysis) และทฤษฎีปฏิบัตินิยม (Pragmatic Theory) พร้อมทั้งสังเคราะห์ให้ได้แนวคิดตามประเด็นการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์

3. สรุปผลการวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนรายงานการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย 2 ด้าน คือ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มุ่งศึกษาประเด็นวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเอกสารที่จะทำการศึกษาค้นคว้านั้น ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย บทความวิชาการ และงานนิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาทั้งจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคัมภีร์ระดับต่าง ๆ เช่น อรรถกถา ตลอดทั้งงานนิพนธ์ด้านพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. วิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหะระบุว่า ภาวะใกล้ตายแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ มรณาสันนกาล หมายถึงเวลาใกล้จะตายผู้ที่อยู่ในช่วงเวลานี้จะมีอารมณ์อยู่เสมอไม่ทวารใดก็ทวารหนึ่งคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ สำหรับผู้ที่ถึงแก่วิสัญญีหรือสลบ หรือหมดสติไปอารมณ์จะเกิดขึ้นเฉพาะทางใจเท่านั้น มรณาสันนกาลนี้อาจเกิดขึ้นเร็วหรือช้าก็ได้และผู้ที่อยู่ในเขตนี้มีโอกาสที่จะฟื้นคืนชีวิตขึ้นมาอีกได้แต่ถ้าหากเข้าสู่ และมรณาสันนวิถีซึ่งเป็นช่วงเวลาสุดท้ายของ

ชาตินี้เมื่อใดแล้วก็ไม่มีหวังที่ชีวิตจะกลับคืนมาได้อีก คนที่ยังอยู่ในมรณาสันนกาล กรรมที่เคยทำมักจะปรากฏผลไม่ว่ากุศลหรืออกุศลก็จะปรากฏกับจิตอย่างชัดเจน เป็นห้วงเวลาที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ว่าจะไปดีหรือจะไปร้าย ถ้าจิตเศร้าหมอง ก็จะเข้าสู่ทุคติ ถ้าจิตผ่องแผ้วไม่เศร้าหมองก็จะเข้าสุคติ การเผชิญต่อความตายในช่วงเวลานี้ ยังถือว่ามีสติรับรู้ ผู้อยู่ดูแลคนใกล้ตายควรถือโอกาสทำพิธีที่จะทำให้จิตผู้อยู่ในวาระสุดท้ายเป็นกุศลด้วยวิธีการที่คนโบราณเรียกว่า “บอกทาง” โดยให้ระลึกพระรัตนตรัยจนสิ้นลม เพราะในห้วงสู่มรณาสันนวิถีจะไม่สามารถรับรู้อะไรได้ทางทวารทั้ง 5

ในห้วงแห่งมรณาสันนวิถีจะมีอารมณ์ 3 ประการเกิดขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏ คือ 1) กรรม ได้แก่ อารมณ์ คือ กรรมที่เกี่ยวกับกุศลและอกุศล (ดีชั่วที่เคยทำ) 2) กรรมนิมิต ได้แก่ นิมิตหรือสัญลักษณ์ของกุศลกรรมที่เคยทำ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล พระพุทธรูป ที่เคยสร้าง หรืออกุศลกรรม เช่น หอก ดาบ อาวุธที่เคยใช้เข่นฆ่าทำร้ายผู้อื่น บางคนร้องเสียงดังเหมือนหมู และ 3) คตินิมิต ได้แก่ นิมิตหรือเครื่องหมายที่บอกให้ทราบถึงภพที่จะไปเกิด เช่น วิมาน เทพบุตร เทพธิดา เป็นต้น ถือว่า กระแสแห่งกรรม กรรมนิมิต และคตินิมิตมาปรากฏนั่นหมายความว่า ภาวะจิตในขณะที่คนกำลังจะตายสำคัญมาก เพราะถ้าจิตเศร้าหมองจะทำให้ไปเกิดในทุคติ แต่ถ้าจิตไม่เศร้าหมอง จะทำให้ไปเกิดใหม่ในสุคติภูมิ ผู้ที่ดูรักษาบุคคลที่อยู่ในภาวะสุดท้ายใกล้ตาย จึงควรประคับประคองให้ผู้ที่กำลังจะตายมีจิตใจที่สงบมากที่สุด เพราะจิตที่สงบจะนำไปสู่สุคติ การปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ที่กำลังตายมีความจำเป็นในช่วงที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความตายและการจุติไปเกิดใหม่

การเผชิญความตายดังกล่าวนี้ หมายถึง ภาวะของบุคคลที่อยู่ในระยะสุดท้ายใกล้ตาย (Dying) หรือกำลังจะตาย ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า มรณาสันนวิถีเป็นวิถีจิตที่ใกล้จะตาย หมายถึง เมื่อมรณาสันนวิถีเกิดขึ้นแล้ว จุติจิต (จิตที่ดับสิ้นไปจากภพชาติปัจจุบัน) ย่อมเกิดขึ้นในลำดับที่ใกล้เคียงกัน จะไม่มีวิถีจิตที่มีอารมณ์เป็น อย่างอื่นเกิดขึ้นคั่นระหว่างจุติจิตอีก ในมรณาสันนวิถีนี้มีชวนจิตเกิดขึ้นเพียง 5 ขณะเท่านั้น (ปกติ จะเกิดขึ้น 7 ขณะ) เพราะจิตมีกำลังอ่อนเนื่องจากอำนาจของกรรมที่ใกล้จะหมด และหทัยวัตถุอันเป็นกัมมชรูปซึ่งเป็นที่ตั้งของจิตกำลังจะเสื่อมสิ้น กำลังของชวนจิตอ่อนไปเหมือนไฟที่น้ำมันจะหมดหรือจะมอดอยู่แล้ว แสงสว่างของ ไฟก็ย่อมจะริบหรี่เพราะหมดกำลังของปัจจัย คือน้ำมันและไส้นั่นเอง ภาวะใกล้ตายนี้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏกรณีการเผชิญกับความตายนับแต่กรณีการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ตลอดทั้งพระสาวก และบุคคลทั่วไป ในที่นี้จะสรุปประเด็นการเผชิญการเผชิญกับความตาย จากกรณีต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การเผชิญความตาย: กรณีการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

การเผชิญต่อกิเลสมารที่มากระทบใจ: ก่อนการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า พญามารได้ไปเข้าไปทูลอาราธนาให้พระผู้มีพระภาคปรินิพพาน โดยพระองค์ได้ตรัสตอบว่าตราบใดที่สาวกของพระองค์ยังไม่แตกฉานพระธรรมวินัย ไม่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ก็จะไม่ทรง

ปรินิพพาน เหตุการณ์นี้ ถ้าพิจารณาในเชิงบุคลาธิษฐาน อาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่อยู่ในวาระใกล้ตายจะถูกกิเลสมารรุมเร้าจิตใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทุกขเวทนาที่ก่อให้เกิดความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ) คือ การบันดาลโทสะหรือการหลงสติที่พบเห็นทั่วไปในผู้ป่วยระยะสุดท้ายใกล้ตาย

การสั่งเสียและให้หลักการและสติแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่: เหตุการณ์ก่อนปรินิพพานของพระพุทธเจ้าสะท้อนวิธีการเผชิญความตายอีกประการหนึ่งคือ การเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังมีชีวิตได้สอบถามบางสิ่งบางที่ยังไม่เข้าใจหรือมีความกังวล เช่น กรณีที่พระอานนท์ทูลถามเรื่องการปฏิบัติต่อสตรีหรือมาตุคาม

การสั่งการเรื่องการจัดการศพ: นอกจากนี้ ยังสั่งเสียเรื่องการจัดการศพหรือพระสรีระของพระองค์ด้วย ทั้งนี้ในทัศนะผู้วิจัย มองว่าไม่ได้หมายความว่าพระพุทธองค์จะทรงกังวลเกี่ยวกับพระศพ แต่พระองค์เกรงว่าเหล่าสาวกจะทำการเอิกเกริกเกินไป จึงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายฆราวาส และจัดใหญ่อย่าให้เกินงานศพของพระเจ้าจักรพรรดิ กล่าวคือ ถ้าจะทำให้สมพระเกียรติก็ทรงกำชับว่าไม่ให้ทำเกินกว่าที่คนทั่วไปปฏิบัติต่อพระบรมศพของพระเจ้าจักรพรรดิ อาจเป็นไปได้ว่าหากไม่ทรงห้ามอาจจะมีการงานพระบรมศพใหญ่โตยุ่งยากฟุ่มเฟือยเกินไป เพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับศรัทธาทั้งในทางพุทธจักรและอาณาจักรคือบรรดาพระมหากษัตริย์เป็นจำนวนมาก

การทำจิตให้มีสมาธิในวาระสุดท้ายใกล้ตาย: ก่อนปรินิพพาน พระพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนเหล่าสาวกที่เข้าเฝ้าถือเป็นการให้โอวาทครั้งสุดท้ายว่า สิ่งปรุงแต่งหรือสังขารทั้งปวงไม่มีความแน่นอน มีแต่จะเสื่อมสภาพไปเป็นธรรมดา และเน้นให้รักษาความไม่ประมาทในตอนท้ายเป็นปัจฉิมวาจาของพระตถาคต เมื่อตรัสเสร็จก็เสด็จเข้าและออกฌานสมาบัติจนถึงขั้นสัญญาเวทยิตนิโรธ ออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธสมาบัติแล้วเข้าออกฌานตามลำดับจนออกจากจตุตถฌานแล้วก็เสด็จปรินิพพานในที่สุด

1.2 การเผชิญความตาย: กรณีการนิพพานของพระอริยสาวก

การนิพพานของพระอริยสาวกหลายกรณีที่เป็นบทเรียนที่น่าศึกษาเกี่ยวกับการเผชิญความตาย ในที่นี้จะกล่าวถึงพระสาวกสำคัญ 3 รูป คือ พระอานนท์ พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะ ดังนี้

1.2.1 การเผชิญความตายกรณีการนิพพานของพระอานนท์: ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พระอานนท์ได้ปฏิบัติหน้าที่ประกาศพระพุทธศาสนาจนอายุ 120 ปี และได้พิจารณาอายุสังขารจนพบว่า อายุสังขารเหลืออีก 7 วัน ท่านตัดสินใจจะเข้านิพพานที่ปลายแม่น้ำโรหิณี ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์กับเมืองโกลิยะซึ่งมีพระประยูรญาติอยู่ทั้ง 2 ฝ่าย จากนั้นท่านจึงได้ลาภิกษุสงฆ์และประชาชนชน จนถึงวันที่ 7 จึงได้แสดงตั้งจิตอธิษฐานให้กายของท่านแตกออกเป็น 2 ส่วน ให้ครึ่งหนึ่งให้ตกที่ฝั่งกรุงกบิลพัสดุ์ อีกส่วนครึ่งหนึ่งตกที่โกลิยะ ท่านได้เจริญเตโชกสิณทำให้เปลวเพลิงบังเกิดในร่างกายเผาผลาญมังสะ

และโลหิตจนเหลือแต่กระดูกสีขาวดังสีเงิน กระดูก 2 ส่วน ตกไปทั้งสองฟาก พระญาติทั้งสองฟากต่างรองรับกระดูกท่านไว้และสร้างพระเจดีย์บรรจุไว้ทั้ง 2 ฟากของแม่น้ำโรหิณี พระอานนท์คงเล็งเห็นว่าความวุ่นวายโกลาหลจะเกิดขึ้นจึงได้ทำการนิพพานด้วยวิธีดังกล่าว จากการเตรียมนิพพานของพระอานนท์อาจถอดบทเรียนได้ว่า ก่อนตายจะต้องพิจารณาถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นหลังความตายของตน และถ้าเป็นไปได้จะต้องหาทางป้องกันไว้ก่อน ดังเช่นกรณีที่พระอานนท์เตรียมการนิพพานเพื่อป้องกันความวุ่นวายจากการแย่งอัฐิธาตุหรือกระดูกของท่าน

1.2.2 การเผชิญความตายกรณีการนิพพานของพระสารีบุตร: ในวาระก่อนนิพพานของพระสารีบุตร เมื่อท่านหยั่งรู้ว่าตนใกล้นิพพานแล้ว จึงรำลึกถึงผู้มีพระคุณเช่นมารดาซึ่งยังไม่ได้เป็นพุทธมามกะ และพบว่ามารดาสามารถบรรลุธรรมได้อย่างน้อยคือพระโสดาบัน ท่านจึงทูลขอขมาสิ่งที่เคยล่วงเกินพระพุทธเจ้าและทูลลากลับไปนิพพานที่นาฬกคามพร้อมด้วยภิกษุบริวาร โดยระหว่างทางได้สงเคราะห์ผู้คนที่พบเห็นจนถึงบ้านเกิด ในช่วงการอาพาธถ่ายเป็นเลือด ท้าวจตุโลกบาล ท้าวสักกะเทวราช (พระอินทร์) และท้าวมหาพรหมมาเยี่ยมพระสารีบุตรถึงในห้องพัก ทำให้มารดาเกิดความประหลาดใจ มีปีติ และมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าหลังจากที่พระสารีบุตรกล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือเทพเหล่านั้น จากนั้น ท่านจึงเทศนาเรื่องพุทธคุณโปรดมารดาจนมารดาบรรลุพระโสดาบัน ซึ่งถือว่าเป็นการทำหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่แก่บุพการีเพราะพระโสดาบันจะเกิดอีก 7 ชาติก็จะบรรลุอรหัต จากนั้นพระสารีบุตรก็นิพพานในที่สุด ในการเผชิญความตายกรณีการนิพพานของพระสารีบุตรจะพบว่ามีการขอขมาบุคคลผู้มีพระคุณก่อนตาย เช่น พระพุทธเจ้า การทำบุญช่วยเหลือผู้คนระหว่างการเดินทาง และการทดแทนผู้มีพระคุณคือมารดาด้วยการแสดงธรรมโปรดจนมารดาบรรลุธรรม

1.2.3 การเผชิญความตายกรณีการนิพพานพระโมคคัลลานะ: ก่อนการนิพพาน พระโมคคัลลานะปรารภการนิพพานของพระสารีบุตรในแง่การพิจารณาอนิจจลักษณะของสังขาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีการระลึกถึงความตายของผู้อื่นเป็นมรณสติก่อนที่จะถึงเหตุการณ์นิพพานของท่าน และการนิพพานของพระโมคคัลลานะเกิดจากการที่พวกเดียรถีย์จ้างโจรไปฆ่า แม้ท่านจะสามารถหลีกหนีพวกโจรได้ด้วยอิทธิฤทธิ์ตลอดสองเดือนที่ถูกโจรล้อมเพื่อหวังฆ่า แต่ในเดือนที่สาม ท่านยอมให้พวกโจรทำร้ายทุบตีเพราะได้พิจารณาถึงกรรมในอดีตชาติที่ได้เคยทุบตีบิดามารดา และถึงเวลาที่จะนิพพานแล้ว จนถูกพวกโจรทุบตีจนหนำใจ จากนั้น พระโมคคัลลานะจึงได้เข้าฌานรวบรวมอัตภาพเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลลาเข้าสู่นิพพานและกลับไปนิพพานที่กาฬศิลา หลักใหญ่ใจความจากการเผชิญภาวะเข้านิพพานของพระโมคคัลลานะ คือ การยอมรับกฎแห่งกรรม หมายถึงกฎแห่งความจริงขั้นสูงที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งอาจจะหมายถึงกรรมของตน เรื่องราวที่ผ่านมาในอดีต หรือแม้แต่โรคภัยไข้เจ็บที่กำลังคุกคามตนนั่นเอง ก็ต้องยอมรับว่า เกิดจากผลของการกระทำ

หรือการดำเนินชีวิตของตน ถ้าโรคภัยนั้นจะคุกคามตนจนถึงแก่ชีวิตก็ต้องยอมรับว่านั่นคือกฎแห่งกรรมหรือผลของการกระทำของตนนั่นเอง

1.3 การเผชิญความตายของสามัญชน

1.3.1 การเผชิญความตายของธัมมิกอุบาสก: อุบาสกคนนี้เป็นผู้ใฝ่ทำบุญทำทานและมีศรัทธาหนักแน่นในพระรัตนตรัย ต่อมาอุบาสกคนนี้ล้มป่วย ขณะที่ป่วยนั้นได้ขอร้องให้บุตรธิดาไปนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมให้ฟัง ซึ่งพระพุทธองค์ได้มอบหมายให้พระภิกษุไปตามคำนิมนต์ เมื่อพระภิกษุมาถึงเรือนจึงนั่งรอบเตียงของอุบาสก สาธยายสติปัฏฐานสูตรให้ฟังตามคำขอ กระทั่งอุบาสกกล่าวขึ้นว่า “ท่านจงรอก่อน” (ภาษาบาลีใช้คำว่า “อาคเมถ อาคเมถาติ” ซึ่งอาจมีหมายตามภาษาพูดว่า “อย่าพึ่ง ๆ”) ทำให้เหล่าภิกษุหยุดแสดงธรรมและกลับวัด บุตรและธิดาเข้ามาดูอาการถามไถ่ แต่อุบาสกไม่ตอบสนอง กระทั่งได้สติจึงแจ้งบุตรธิดาว่า มีเทวดาจากสวรรค์มารอรับ จึงบอกให้รอ และพิสูจน์ให้เห็นด้วยการโยนมาลัยไปคล้องที่ราชรถที่มาจากสวรรค์ชั้นดุสิต จากนั้นอุบาสกก็หมดสิ้นลมหายใจ และเทพบุตรก็รับดวงวิญญาณของอุบาสกไปยังสวรรค์ชั้นดุสิตทันที จะพบว่าธัมมิกอุบาสกเผชิญความตายด้วยการให้บุตรนิมนต์พระสงฆ์มาสาธยายธรรมให้ฟัง และก่อนตายเกิดคตินิมิตที่ชัดเจนคือมีเทวดามารับไปสวรรค์ ก่อนตายมีจิตเบิกบานไม่เศร้าหมอง ตายแล้วก็มีจิตเบิกบานไปสู่สุคติสัมปรายภพ

1.3.2 การเผชิญความตายของนายจุนทสูกริกะ: นายจุนทสูกริกมีอาชีพฆ่าสุกรทั้งเพื่อกินเองและขายตลอดระยะ 55 ปี เวลาจะฆ่าหมูเขาจะใช้วิธีมัดหมูให้แน่นเอาค้อน 4 เหลี่ยมทุบให้เนื้อหมูพองหนาขึ้น แล้วง้างปากสอดไม้เข้าไปในระหว่างฟัน กรอกน้ำร้อนเดือด ๆ เข้าไปในปาก น้ำร้อนนั้นสำรอกอุจจาระหมูออกทางทวารหนักจนน้ำใสท้องหมูสะอาด แล้วราดน้ำบนหลังหมูลอกเอาหนังดำออก และลนขนด้วยคบหญ้า ตัดหัวหมูเอาภาชนะรองเลือด เคล้าเนื้อหมูด้วยเลือด นั่งย่างรับประทานกับบุตรและภรรยา ส่วนที่เหลือก็ขาย ไม่เคยทำบุญด้วยวิธีการใด ๆ พอเขาป่วยก็ปรากฏว่า เกิดความเร่าร้อนทรมานขึ้นในร่างกายอย่างสาหัส จนเขาร้องคลานและร้องเหมือนหมูอยู่ในบ้านถึง 7 - 8 วัน ก็เสียชีวิต ทำให้พวกภิกษุเข้าใจว่า นายจุนทสูกริกะคงจะจัดงานอะไรสักอย่างจึงฆ่า แต่พระพุทธเจ้าได้วิสัชนาว่า เขาไม่ได้ฆ่าหมู เขาได้รับผลกรรมที่ทำกับหมู ความเร่าร้อนในอเวจีมหานรกปรากฏแก่เขาทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่จนเสียชีวิต กรณีของนายจุนทสูกริกะเป็นตัวอย่างของบุคคลที่ชีวิตอย่างประมาท และในที่สุดเมื่อความตายคุกคามก็ได้รับผลบาปกรรมที่ทำคือการฆ่าหมู และอาการทรมานก่อนตายก็แสดงถึงกรรมนิมิตที่ตนเคยทำ เมื่อจิตเศร้าหมองก่อนตายเพราะกรรมนิมิตในปรโลกก็เศร้าหมองเช่นกัน

2. รูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

ตามหลักพระพุทธศาสนาการเตรียมตัวตายต้องถือว่าเป็นหน้าที่โดยธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนต้องตระหนักภายในใจและสะท้อนออกมาสู่การปฏิบัติด้วยการดำเนินชีวิตโดยไม่ประมาท

เป็นอย่างน้อย แต่กรณีของผู้สูงวัยนั้นเป็นกรณีพิเศษ เพราะอยู่ช่วงวัยที่อ่อนแอทั้งกำลังทางกายและกำลังทางจิตใจ จากแนวคิดเรื่องภาวะใกล้ตายดังกล่าวข้างต้น เมื่อวิเคราะห์ในกรณีของผู้สูงวัยในการเตรียมตัวตาย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปรูปแบบไว้ดังนี้

2.1 หลักการและเป้าหมายของการเตรียมตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา

ถ้าถามว่า ทำไมต้องเตรียมตัวตาย คำตอบคือ เพราะชีวิตไม่ใช่สิ่งที่แน่นอน แต่ความตายคือสิ่งที่แน่นอน พระพุทธศาสนาจึงเน้นหลักการให้มนุษย์รู้จักและใกล้ชิดกับความตาย หลักการของการเตรียมตัวตาย คือ การสร้างความเข้าใจเรื่องชีวิตและความตาย การมีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และเข้าใจและเข้าถึงกฎไตรลักษณ์ มองการณ์ล่วงหน้าเสมอว่า อย่างไรเสียชีวิตก็ต้องตาย โดยมีเป้าหมายหลักของการเตรียมตัวตาย คือ ความสามารถในการรับกับสถานการณ์ภาวะใกล้ตายได้ ตั้งแต่เริ่มรับรู้ว่า ตนกำลังชราภาพไปเรื่อย ๆ เจ็บป่วยและจะตายในที่สุด เป้าหมายหลักคือ เข้าใจ ยอมรับ และเตรียมใจรับกับความตายที่กำลังมาถึง แม้พระพุทธเจ้าก็ยังทรงเตรียมการล่วงหน้าก่อนปรินิพพานอย่างรอบคอบทั้งด้านสถานที่ การเตรียมกำลังพลรองรับสถานการณ์หลังพุทธปรินิพพาน การมอบหมายหลักการในการสืบทอดอำนาจทางธรรม และการเตรียมการเรื่องรูปแบบการจัดการพระบรมศพดังกล่าวข้างต้น สิ่งที่สำคัญที่สุดในเหตุการณ์พุทธปรินิพพานคือการใช้การปรินิพพานของพระองค์เป็นสื่อในการสั่งสอนและสั่งเสียอนุชนที่ยังมีชีวิต สั่งสอน คือสอนหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของคำสอนทั้งปวงนั่นคือ ความไม่ประมาท สั่งเสียคือกำชับให้ขับเคลื่อนองค์กรด้วยหลักการคือพระธรรมวินัยเป็นหลักยึด อย่าเอาตัวบุคคลเป็นที่ตั้ง

2.2 รูปแบบการเตรียมตัวตายของผู้สูงวัย

2.2.1 การเตรียมตัวด้านพุทธิปัญญาก่อนตาย: เมื่อเข้าสู่วัยชราบั้นปลายชีวิต มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้สติปัญญาพิจารณาหลักการเกี่ยวกับความตายมากขึ้น ซึ่งอาจจะใช้วิธีคิดของเด็กสาวธิดาช่างหูกคนหนึ่ง นางเจริญมรณสติตั้งแต่ยังวัย 16 ปี นับจากได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ต่อมาอีก 7 ปี พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นด้วยฌานว่านางใกล้ถึงเวลาตายแล้วจึงได้เสด็จไปโปรดเพื่อแสดงธรรมให้นางบรรลุโสดาบันก่อนตายด้วยการตั้งคำถาม 4 ข้อ ต่อหน้าประชาชนที่มาร่วมฟังพระธรรมเทศนา โดยสรุปจำคำสนทนาได้ความว่า 1) มนุษย์ไม่รู้ที่มาแต่ชาติปางก่อน 2) ไม่รู้ว่าชาติหน้าจะไปไหน 3) ที่รู้ชัดแน่นอน คือ รู้ ว่าตายแน่นอน และ 4) ที่ไม่รู้แน่นอนคือจะตายเมื่อไร ด้วยสาเหตุอะไร นางบรรลุโสดาปัตติผลหลังจบพระธรรมเทศนา และเวลาต่อมาภายในวันเดียวกันนั้น นางก็ได้รับอุบัติเหตุถูกฟืมแทงที่หน้าอกเสียชีวิต กรณีของธิดาช่างหูกนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ถ้าเจริญมรณสติเป็นประจำเมื่อความตายมาถึง มนุษย์ก็สามารถเผชิญความตายได้อย่างมีสติสัมปชัญญะ ดังเช่นกรณีพระอุปเสนเถระถูกงูกัดในถ้ำ พิษกระจายไปทั่วร่างกาย แม้รู้ตัวว่าจะสิ้นชีวิตอย่างแน่นอน ก็มิได้แสดงอาการทุรนทุรายผิดปกติแต่อย่างใดทั้งยังขอให้เหล่าภิกษุนำร่างของท่านไปนอนบนเตียงหามไปด้านนอกเพื่อที่ท่านจะได้นิพพานนอกถ้ำ

นอกจากนี้ กรณีผู้สูงวัย มีตัวอย่างชัดเจนในคัมภีร์ที่ชัดเจน คือ นกุลปิตาคหบดี เป็นผู้สูงวัยที่เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นประจำ ได้เข้าเผ้าพระพุทธเจ้าเพื่อขอให้พระองค์ให้โอวาท ซึ่งพระองค์แสดงธรรมความว่า “ร่างกายเปรียบเสมือนฟองไข่ มีเปลือกหุ้ม เจ็บป่วยได้ง่าย ดังนั้นเมื่อเจ็บป่วย ให้ตั้งสติระลึกว่า เมื่อกายกระสับกระส่าย จิตจักไม่กระสับกระส่ายตาม” นกุลปิตาคหบดีนำความนี้ไปเล่าให้พระสารีบุตรฟัง และพระสารีบุตรอธิบายขยายความเรื่องการไม่ยึดติดถือมั่นในอัตตาของรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ทำให้นกุลปิตาคหบดีเข้าใจเข้าถึงธรรมมีจิตใจเปี่ยมปีติ

2.2.2 การเตรียมตัวด้านจิตใจก่อนตาย: ความเกรงกลัวต่อความตายนั้นถือว่าเป็นที่สุดของความกลัวทั้งปวง ดังนั้น เมื่อกาลเวลาผ่านไป เข้าสู่วัยชรา ก็นับเวลาเข้าใกล้ความตายมากขึ้น ดังนั้น การเตรียมใจรับสถานการณ์ที่ความตายใกล้เข้ามาถึงจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ถ้าพิจารณาจากการเตรียมตัวตายของบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาในพุทธกาลอาจจะสามารถศึกษาได้จากบุคคลสำคัญหลายท่าน ดังเช่นในภัททกสูตร พระสารีบุตรได้ให้แนวคิดแก่เหล่าภิกษุด้วยเกี่ยวกับการอยู่อย่างมีความตายที่เจริญ เพราะความตายด้วยความหวาดกลัวจะนำไปสู่กาลกิริยาที่ไม่เจริญ คือ การเกิดในอบายภูมิ พระสารีบุตรเน้นว่าบุคคลที่เตรียมตัวตายอย่างไม่หวาดกลัว ต้องปฏิบัติตนจนละความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นของตนหรือตัวตนได้ คือ ไม่ยินดีในการงานจนละเลยการบำเพ็ญคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ไม่มัวแต่พูดคุย ไม่มัวแต่นอนหลับ ไม่มัวแต่คลุกคลีกันเป็นกลุ่มกับหมู่สงฆ์ ไม่มัวแต่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ ไม่ยินดีสิ่งที่ทำให้เนิ่นช้า (ปปัญจธรรม) 3 ตัว คือ ตัณหา ทิฏฐิ มานะ ซึ่งทำเขาห่างจากสัจธรรม ขัดต่อการบรรลุธรรม สิ่งที่พระสารีบุตรแนะนำคือการสละการยึดถือสิ่งที่คิดว่าเป็นตนของตน นั่นคือวิธีคิดเพื่อเตรียมตัวตายขั้นสูง

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แนะนำวิธีคิดในการเตรียมตัวตายว่า ความตายเป็นสิ่งที่คุกคามมนุษย์อยู่ตลอดเวลา แม้จะอยู่ในอากาศ กลางสมุทร ซอกเขา ก็ไม่อาจพ้นความตายได้ ดังนั้น ต้องใช้ 8 วิธีคิดในการเตรียมตัวรับกับความตาย คือ ความตายเปรียบเสมือนเพชฌฆาตที่เงื้อดาบอยู่คอมนุษย์ สามารถปลิดชีพมนุษย์ได้เสมอ (วธกปจฺจุปฏฺฐานโต) ความตายคือจุดสิ้นสุดของการมีทรัพย์สมบัติทั้งปวง (สมฺปตฺติวิปตฺติโต) ความตายเป็นสิ่งเสมอภาคสำหรับทุกคน จะยศถาบรรดาศักดิ์ ร่ำรวย ยิ่งใหญ่เพียงใดก็ไม่พ้นความตาย แม้พระพุทธเจ้ายังไม่พ้นภัยมัจจุราช (อุปสหรณโต) ร่างกายของมนุษย์เป็นพื้นที่สาธารณะของสัตว์และสาเหตุแห่งความตายหลายชนิด (กายพหุสาธารณโต) มนุษย์ยิ่งอายุมากขึ้นยิ่งนับวันอ่อนแอ (อายุทุพฺพลโต) ความตายไม่มีเครื่องหมายหรือลางบอกเหตุ (อนิมิตฺตโต) ชีวิตมีกำหนดเวลาที่จำกัด (อทฺธานปริจฺเฉทโต) และชีวิตมนุษย์นั้นแสนสั้น (ขณปริตฺตโต) นอกจากนี้ ความตายยังปรากฏอีก 2 แบบ คือตายจากความดี คือตายทั้งเป็น ไม่ทำความดีเลย และตายจากความชั่ว คือตายจากอวิชชาความหลงติดยึดถือว่าเป็นตัวตน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรฝึกฝนควรกระทำ เพราะจะทำให้เราหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ และท่านยังเน้นให้ฝึกปฏิบัติตน

เพื่อให้ตายก่อนตาย คือ ฝึกตายจากความยึดมั่นถือมั่น เพื่อทำลายอัตตา โลภะ โทสะ โมหะ ฝึกใจให้ระลึกถึงความเป็นอนิจจัง เพื่อรับสถานการณ์ความไม่แน่นอนในชีวิต ฝึกระลึกว่าความตายเป็นกฎธรรมชาติ กฎธรรมชาติเป็นเรื่องธรรมดา ฝึกเจริญมรณสติ ในมุมที่ไม่มีความแน่นอน เพื่อเพิ่มพูนความไม่ประมาทในชีวิต

2.2.3 การเตรียมตัวด้านสังคมก่อนตาย: สิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกไม่ด้อยค่าในบั้นปลายชีวิต คือ การเตรียมตัวด้านสังคมคือการปฏิบัติด้านการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นในสังคม ให้มีความเมตตากรุณาแบ่งปัน ทำให้ผู้คนรอบข้างมีความสุขและส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย ตามปกติของพุทธศาสนิกชนแม้จะประสบภัยสิ่งที่เป็นอารมณ์อันไม่น่าพึงใจ มีเหตุการณ์อันทำให้เกิดความทุกข์ความโศกเศร้า เช่น ความตายของคนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด ก็ใช้เหตุการณ์ที่โศกเศร้านี้ทำสิ่งที่เป็นกุศลด้วยปัญญาซึ่งจะก่อคุณประโยชน์ยิ่งขึ้นทั้งแก่ตัวเองและผู้อื่น คือตนเองก็ได้บำเพ็ญกุศล ทำความดีทางกายและวาจาอันเป็นศีล และรักษาใจให้เป็นกุศลด้วยการภาวนามากยิ่งขึ้น กับทั้งได้ช่วยบำรุงพระพุทธศาสนาโดยจัดพิธีที่เป็นประโยชน์ สามารถช่วยผู้อื่นที่มาร่วมพิธีบำเพ็ญกุศล ให้ฝึกฝนอบรมสติปัญญา และได้รับความเจริญงอกงามทางจิตใจ ถ้าหากผู้ใดดำเนินชีวิตอยู่ในศีลในธรรมมาตลอดเวลาตายก็จะตายอย่างมีสติ ไม่ดิ้นรนทุรนทุราย ไม่หวาดกลัวต่อความตาย กล้าเผชิญหน้ากับความตายซึ่งไม่มีใครหลีกหนีได้ แต่ความตายกำหนดเวลาไม่ได้ ต้องเตือนใจตนตลอดเวลา และการดำเนินชีวิตให้มีคุณค่ารอบคอบระมัดระวังใช้ชีวิตในทางกุศล ทำหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้องในทุกบทบาทหน้าที่ ทั้งในฐานะมารดาบิดา อาจารย์ บุตรภรรยา และอื่น ๆ ตามหลักทิศ 6 ในพระพุทธศาสนา

2.2.4 หลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงวัย: เมื่อชีวิตเข้าสู่วัยชรา อายุในโลกนี้เหลือน้อยลงทุกขณะ ยิ่งจำเป็นต้องตระหนักเกี่ยวกับความตายอยู่เสมอ นอกจากการเตรียมตัว 3 ข้อข้างต้น ยังพบว่า พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักการเตรียมตัวก่อนตายไว้ 3 ประการ คือ

2.2.4.1 อนิจจสัญญา: การมองความตายในฐานะกฎธรรมชาติ ตามหลักพระพุทธศาสนา เมื่อจุติจิตดับลง ปฏิสนธิจิตจะบังเกิดสืบเนื่องทันที ความตายจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว แทนที่มนุษย์จะกลัว ควรฝึกฝนจิตใจให้มีสติเป็นกุศลเพื่อให้ปฏิสนธิจิตเป็นจิตที่ดีงามไปสู่ภพภูมิที่ดี โดยมีหลักการมองความตายในฐานะกฎธรรมชาติ 3 ประการ คือ อนิจจสัญญา ให้ตระหนักถึงความไม่เที่ยงของสังขาร อันจะทำให้คลายความติดใจในกามคุณ รูปธรรม ภพ รวมทั้งอวิชชาและอัสมิมานะ (ความถือตัว) ได้อภิณหปัจจเวกขณ์ คือตักเตือนตนเองเสมอว่า แก่ เจ็บ ตายเป็นเรื่องธรรมดาเพื่อให้ใจยอมรับเข้าถึงกฎธรรมชาตินี้

2.2.4.2 มรณสัญญา: การมองความตายในแง่บวก พระพุทธศาสนาสอนให้มองความตายอย่างเป็นมิตร เพราะอย่างไรเสียก็ไม่สามารถหนีพ้นได้ และสิ้นสุดลมหายใจสุดท้าย จุติจิตดับลง ปฏิสนธิจิตจะดำเนินสืบเนื่องในทันที และในขณะ

ใกล้ตายภายในจิตจะปรากฏกรรม กรรมนิมิต คตินิมิตอย่างใดอย่างหนึ่ง การปรากฏขึ้นของนิมิตเหล่านี้ในจุติจิตจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อปฏิสนธิจิต ซึ่งจะนำไปสู่สุคติภูมิหรือทุคติภูมิ ความตายเป็นจุดเปลี่ยนจากภาวะหนึ่งสู่อีกภาวะหนึ่ง ในขั้นนี้ถ้าจุติจิตเป็นจิตที่เศร้าหมอง จะนำไปสู่ทุคติ ในทางกลับกัน ถ้าจุติจิตเป็นจิตที่แจ่มใส จะนำไปสู่สุคติ เพราะโลภะ โทสะ โมหะเป็นเหตุให้สัตว์ผู้หลงไปสู่ทุคติ ผู้มีปัญญาจึงละโลภะ โทสะ โมหะนั้น โดยหลักการดังกล่าวนี้ หน้าที่ของผู้สูงวัยคือความการฝึกตนเองให้มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ไม่หวาดกลัวและกระวนกระวาย มีแต่ประกอบด้วยความรู้สึกดีงามโดยมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกเพื่อเป็นอารมณ์ให้จิตมีความผ่องใสน้อมนำไปสู่ภพภูมิที่ดี

2.2.4.3 มรณสติ: มองความตายเป็นจุดหมายสุดท้ายของชีวิต มรณสติ เป็น 1 ในอนุสติ 10 ข้อ คือ การระลึกถึงความตายอันจะต้องมาถึงตนอย่างแน่นอน เพื่อมนุษย์จะได้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง กล้าเผชิญความตายอย่างมีสติสัมปชัญญะ กล้าเผชิญกับความตายในฐานะส่วนหนึ่งของชีวิตเป็นปลายทางที่ต้องไปถึงไม่ช้าก็เร็ว แม้คราวปรินิพพาน พระพุทธองค์ก็ใช้ความตายของพระองค์เตือนสติเหล่าสาวกได้ตระหนักในกฎอนิจจังไม่ประมาทและไม่หวาดกลัว และเร่งขวนขวายทำความดี การฝึกระลึกถึงความตาย คือ กล้าเผชิญหน้ากับความตายหรือสิ่งที่เกี่ยวกับความตาย เช่น พิจารณาศพ หรือ ระลึกถึงคนตาย โดยระลึกว่า ตนก็จะถึงจุดจบนี้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะรักหรือเกลียดชังกันแค่ไหนก็หนีไม่พ้น คนที่สามารถเจริญมรณสติได้ ย่อมมีข้อดีมากกว่า เพราะสาเหตุของความตายมีมากและอยู่รายรอบตัวมนุษย์ เช่น งูพิษ ศัสตรา หรือแม้มนุษย์ที่มุ่งทำร้ายกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้สูงวัยจึงต้องซ้อมตาย หรือ ตายก่อนตาย โดยสมมติว่า ถ้าตายจริง ๆ จะเป็นอย่างไร หากจิตยังหวั่นไหวอยู่ หมายความว่ายังเตรียมตัวตายไม่เข้มข้น แต่ถ้าฝึกจิตซ้อมตายสม่ำเสมอ จิตจะเริ่มหนักแน่นขึ้น จนสามารถรับและปล่อยวางจนโปร่งโล่งสบายในที่สุด

กล่าวโดยสรุปเป็นรูปแบบการเตรียมตัวก่อนตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนาได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเตรียมตัวก่อนตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

1. วิธีการเผชิญความตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัยที่ระบุว่า การเตรียมตัวก่อนที่สำคัญด้านจิตใจประการหนึ่ง เพราะฐานของความคิดเรื่องการเตรียมตัวตายมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล คือ เทวทูตทั้ง 4 (คนชรา คนเจ็บ คนตาย และบรรพชิต) ที่ปรากฏต่อพระโพธิสัตว์จนพระองค์มุ่งแสวงหาทางเพื่อพ้นจากความตายและได้ตรัสรู้อริยสัจ 4 จากนั้นได้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ไม่ให้ประมาทในชีวิต ทำประโยชน์ให้ตนเองและผู้อื่นอันเป็นการเตรียมตัวก่อนตายอย่างมีสติ (กาญจนา จิตต์วัฒน, 2553) การเตรียมตัวด้านจิตใจก่อนตาย จึงสามารถทำได้โดยพิจารณาจากการเตรียมตัวตายของบุคคลสำคัญในพุทธกาล คือ ความตายที่เจริญ ไม่ตายด้วยความหวาดกลัว ปฏิบัติตนจนละความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นของตน (สักกายะ)ได้ ซึ่งถ้าทำได้ตามนี้จะทำให้จิตใจปลอดโปร่ง ไม่ตกอยู่ในภาวะซึมเศร้า ทั้งนี้เพราะจากการวิจัยของสุวิทย์ เจริญศักดิ์ และคณะ พบว่าผลการศึกษาโรคทางจิตเวชของผู้สูงวัยที่พบบ่อยที่สุดคือโรคซึมเศร้า นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังเน้นให้ใช้มรณสัญญา คือ การมองความตายในแง่บวกหรือมองความตายเป็นมิตร เพราะอย่างไรก็หนีไม่พ้น วิธีคิดเช่นนี้ (สุวิทย์ เจริญศักดิ์ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระประภาส ปญฺญาคโม และคณะ ที่ระบุว่า เมื่อร่างกายตายแล้วจิตจะเข้าสู่ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านระหว่างชีวิตกับความตาย หรือภาวะระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ พร้อมกับนำเอารอยกรรมของตนตามไปด้วย รอยกรรมจะกำหนดสภาวะการเกิดใหม่ การมองความตายเป็นมิตรคือการตายดี (พระประภาส ปญฺญาคโมและคณะ, 2561) ดังปรากฏในงานวิจัยของสุขสันติ งามแก้ม และบำเพ็ญจิต แสงชาติ ที่ระบุว่า *การตายดี* คือ การตายที่ไม่ทรมาน

2) การตายที่เป็นไปตามวัฏฏะ และ 3) การตายที่เข้าใจในความตาย (สุขสันติ งามแก้ม และบำเพ็ญจิต แสงชาติ, 2559)

นอกจากนี้ การเตรียมตัวทางสังคมหรือทำตนให้มีประโยชน์มีคุณค่าต่อผู้อื่นตามฐานะของตน จะทำให้ความพร้อมในการรับกับความตายที่กำลังมาถึงได้ดีขึ้น วิธีการนี้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุในการดูแลร่างกายและจิตใจจากงานวิจัยของริณทร์วสา ภัทร์พรวัชรสิน และปริญญา หรุ่นโพธิ์ ซึ่งพบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุสามารถปรับตัวเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุได้โดยความเข้าใจถึงภาวการณ์ทางธรรมชาติ การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม การพบปะหรือมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับผู้อื่น (ริณทร์วสา ภัทร์พรวัชรสิน และ ปริญญา หรุ่นโพธิ์, 2560) ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารความเข้าใจระหว่างบุคคลทั้งที่เป็นผู้สูงวัยและวัยอื่น ๆ เพราะคนในสังคมร่วมสมัยสื่อสารเพื่อการเตรียมตัวตายทุกระดับตั้งแต่การสื่อสารภายในบุคคล ระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ และการสื่อสารต่อสาธารณะ ทั้งรูปแบบการสนทนากับคนในครอบครัว การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรและอื่น ๆ (สมรักษ์ เจียมธีรสกุล และ จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์, 2562)และจากผลการวิจัยของพระชาย อภินนฺโท ยังบ่งชี้ว่า ระดับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุมี ความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคม ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายรวมทั้งการร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมก็มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายในเชิงบวกด้วย การเตรียมตัวทางสังคมก่อนตายที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (พระชาย อภินนฺโท (ปริสัญญุตานนท์), 2561)

2. รูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยตามหลักพระพุทธศาสนา

จากผลการวิจัยที่ระบุว่า ให้มองความตายเป็นจุดหมายสุดท้ายของชีวิตตามหลักมรณสติ กล่าวคือ ผู้สูงวัยจึงต้องซ้อมตายหรือตายก่อนตาย โดยสมมติว่า ถ้าตายจริงจะเป็นอย่างไร นึกถึงความตายจนจิตหนักแน่น สามารถรับและปล่อยวางจนโปร่งโล่งในที่สุด การฝึกตนด้วยวิธีนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจากงานวิจัยของสารภี รังสีโกศัย พบว่า ผู้สูงวัยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายอยู่ในระดับสูง โดยปัจจัยด้านความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายมีความสัมพันธ์ทางลบอยู่ในระดับปานกลาง ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายและการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง การเผชิญความตายตามหลักมรณสติจะทำให้มีสติรู้เท่าทัน ไม่หวาดหวั่นต่อความตาย (สารภี รังสีโกศัย, 2556) ดังปรากฏในผลการวิจัยของพระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง) ที่ระบุว่า การเตรียมตัวก่อนตาย คือ เอาสติน้อมระลึกถึงความตายอันจะมี แก่ตนและคนอื่น จะสร้างจิตให้มีพลังเพื่อทำลายความหวาดกลัวนานาประการ สามารถดับกิเลสได้มีสติรู้เท่าทัน ไม่หวาดหวั่นต่อความตาย ทำให้มีความสุขในชีวิตประจำวันได้ (พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง), 2557)

จากผลการวิจัยที่นำเสนอให้ผู้สูงวัยปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเพื่อเตรียมตัวก่อนตาย 3 ประการ คือ มรณสัญญา มรณสติ และอนิจจสัญญา จากการศึกษางานวิจัยอื่น ๆ ยังพบ

ข้อเสนอแนะที่แตกต่าง กล่าวคือ งานวิจัยของสุพาภรณ์ กันยะติ๊บ ที่ระบุว่า ผู้สูงวัยควรปฏิบัติตนตามหลักอุบาสกธรรม คือ ดำเนินชีวิตตามแบบอย่างคฤหัสถ์อริยบุคคลในสมัยพุทธกาล และการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมสำคัญในพระไตรปิฎก คือ มรรค 8 (ไตรสิกขา = ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อให้ครบองค์แห่งการสร้างเสริมสุขภาพวิถีพุทธด้วยหลักภาวนา 4 (กายภาวนา สีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา) (สุพาภรณ์ กันยะติ๊บ, 2560) ซึ่งหมายรวมถึงการดูแลตนทั้งด้านกาย จิตใจ และปัญญารู้เท่าทันกฎธรรมดาของโลก โดยอาจถือแบบอย่างจากพระพุทธเจ้าที่พระองค์ถูกสะกิดให้รู้จักความตายจากการเห็นเทวทูตทั้ง 4 จนพระองค์มุ่งแสวงหาทางเพื่อพ้นจากความตายจนตรัสรู้ จากนั้นได้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ไม่ให้ประมาทในชีวิตทำประโยชน์ให้ตนเองและผู้อื่นตลอดชีวิต ซึ่งอาจจะถือว่าเป็นการเตรียมตัวก่อนตายอย่างมีสติที่ยอดเยี่ยมที่สุด (กาญจนา จิตต์วัฒน, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) การเผชิญภาวะใกล้ตายที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามี 2 ระยะ คือ ระยะใกล้จะตาย (มรณาสันนกาล) และช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต (มรณาสันนวิถี) ก่อนตายมีกรณีการเผชิญกิเลสมาร การสั่งเสียและเตือนสติ การสั่งการเรื่องการจัดการศพ การทำสมาธิ การพิจารณาถึงปัญหาและหาทางป้องกันก่อนตาย การขอขมา การตอบแทนผู้มีพระคุณ การช่วยเหลือผู้คน การทดแทนผู้มีพระคุณ การยอมรับกฎแห่งกรรม ฟังธรรมก่อนตาย 2) รูปแบบการเตรียมตัวตายสำหรับผู้สูงวัยมีหลักการและเป้าหมาย คือการรู้จักและใกล้ชิดกับความตาย และความสามารถที่จะรับสถานการณ์ภาวะใกล้ตายได้ ส่วนรูปแบบการเตรียมตัวตายของผู้สูงวัย มีทั้งการเตรียมตัวด้านพุทธิปัญญา ด้านจิตใจ ด้านสังคม และยังมีหลักพุทธธรรมที่จำเป็นในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงวัย คือ หลักอนิจจสัญญา มรณสัญญาและมรณสติ กล่าวคือ การพิจารณาความตายให้เป็นเรื่องธรรมดาหรือกฎธรรมชาติ การมองความตายในแง่บวก และการมองความตายเป็นจุดหมายสุดท้ายของชีวิต อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสาร อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องความครบถ้วนของข้อมูลที่ไม่มีการยืนยันจากผู้เกี่ยวข้องเช่น ผู้สูงวัยหรือนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงวัยหรือบุคคลทั่วไปที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงวัย ตลอดทั้งองค์กรหรือหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาที่มีพันธกิจดูแลผู้สูงวัยอาจนำรูปแบบจากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับพันธกิจตามสมควร นอกจากนี้ ยังสามารถต่อยอดการทำวิจัยหลายประเด็น เช่น การศึกษาแนวคิดและวิธีการเตรียมตัวตายของผู้สูงวัยชาวพุทธที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมเป็นประจำ พุทธวิธีในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุในวาระสุดท้ายใกล้ตายของบุคลากรทางการแพทย์ และการเตรียมตัวทางจิตวิญญาณก่อนตายของผู้สูงวัยชาวพุทธ

โดยอาจจะทำวิจัยแบบผสานวิธี หรืองานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย. (2551). โครงการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน และเฝ้าระวังโรคกลุ่มผู้สูงอายุภายใต้ชุดสิทธิประโยชน์ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าปี 2551. กรุงเทพมหานคร: กรมอนามัย.

กาญจนา จิตต์วัฒน. (2553). การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับวัชรยาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กาญจนา จิตต์วัฒน. (2553). การบูรณาการการเตรียมตัวตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับวัชรยาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2545). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสย์.

จินต์จุฑา รอดพาล. (2549). การตายดี: มุมมองจากผู้สูงอายุไทยพุทธ. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระชาย อภินนฺโท (ปริสัญญุตานนท์). (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของ ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น จังหวัดปราจีนบุรี. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระประภาส ปณฺญาคโมและคณะ. (2561). พุทธวิธีเตรียมตัวตายแบบทิเบต. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 5(1), 55 - 66.

พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม (ปวงกลาง). (2557). ศึกษาวิเคราะห์การเผชิญความตายอย่างสงบตามหลักมรณสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มารยาท สุจริตวรกุล และ สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวเพื่อการตายของผู้สูงอายุไทยพุทธ. วารสารเกื้อการุณย์, 25(1), 154 - 169.

ริณทร์วสา ภัทร์พรวัชรสิน และ ปริญญา หรุ่นโพธิ์. (2560). แนวทางพฤติกรรมความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเองทางด้านร่างกายและจิตใจ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. ใน การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 9 "ราชมงคลสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยั่งยืนสู่ประเทศไทย 4.0". นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

สมรักษ์ เจียมธีรสกุล และ จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์. (2562). การสื่อสารเพื่อการเตรียมตัวตายในศตวรรษที่ 21. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติธีรทัศน์เชิงมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม “ความรัก ความตาย และอำนาจ ในบริบทสังคมร่วมสมัย”.

สารภี รังสีโกศัย. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะ ใกล้ตายของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักสถิติเศรษฐกิจสังคม และประชามติ 1 สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุขสันติ งามแก้ม และ บำเพ็ญจิต แสงชาติ. (2559). การตายดีตามการรับรู้ของพระภิกษุ. ใน The National and International Graduate Research Conference 2016. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุพาภรณ์ กันยะติ๊บ. (2560). หลักพุทธธรรมกับการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาสถานปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่ง. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสร้างเสริมสุขภาพ คณะสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิทย์ เจริญศักดิ์ และคณะ. (2561). ความชุกของโรคจิตเวชในผู้ป่วยสูงอายุ คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและผู้ดูแล และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 63(1), 89-98.

Hoang AnH Thu, Le. (2017). Techniques of Death: Buddhist Practice Femininity and Self - Cultivation at the Last Stage of Life in Vietnam. The Asia Pacific Journal of Anthropology, 18(2), 149 - 164.

Pinquart, M. & SÖrensen, S. (2002). Preparation for Death and Preparation for Care in Older Community-Dwelling Adults. Journal of Death and Dying, 45(1), 69 - 88.

World Health Organization. (2002). Active ageing: A policy framework no communicable disease prevention and health promotion ageing and life course. Geneva: Non-communicable Diseases and Mental Health Cluster.

การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร*

A STUDY OF BURMESE LANGUAGE AND CULTURE USED IN SAMUT SAKHON PROVINCE

กันต์ภูษิต วิโรจะ
Kanphusit Viroja
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: kanphusitv@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะภาษาพม่าที่ใช้พูดในจังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อศึกษาลักษณะการปนคำภาษาไทย - ภาษาอังกฤษในภาษาพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของคนพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร วิธีวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาคนพม่าจำนวนทั้งหมด 15 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและแบ่งตามรุ่นอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุน้อย 16 - 30ปี กลุ่มอายุปานกลาง 31 - 45 ปี และกลุ่มอายุแก่ 46 – 60 ปี โดยเก็บข้อมูลกลุ่มล่ะ 5 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามทฤษฎีภาษาศาสตร์พรรณนาและใช้สถิติร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาษาพม่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะ 33 หน่วยเสียง ประกอบด้วย /b, p, ph, d, t, th, g,k, kh, ʔ, j, c, ch, θ, z, s, sh, ʃ, h, m, m̥, n, n̥, ɲ, ɲ̥, ŋ, ŋ̥, l, l̥, w, w̥, y, a / หน่วยเสียงสระในภาษาพม่าทั้งหมด 22 หน่วยเสียง ประกอบด้วย หน่วยเสียงสระสามัญมีจำนวน 7 หน่วยเสียง คือ/a, i, u, e, ɛ, o, ɔ / หน่วยเสียงสระนาสิกมี 7 หน่วยเสียง คือ/ iñ, eñ, añ, aiñ, uñ, oñ, ɔñ/ หน่วยเสียงสระกัก มี 8 หน่วยเสียงคือ/ iˀ, eˀ, ɛˀ, aˀ, aiˀ, uˀ, oˀ, ɔˀ/ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 4 หน่วยเสียง คือ ต่ำระดับ กลางตก สูงตกและสูงกัก 2) ลักษณะการปนคำภาษาไทย - อังกฤษในภาษาพม่า พบว่า มีการปนคำ 6 ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำบุพบทและคำอุทาน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอายุน้อย 16 - 30 ปี มีการใช้คำภาษาไทย - อังกฤษปนในภาษาพม่ามากกว่ารุ่นอื่น และ 3) วัฒนธรรม ได้แก่ อาหาร ความงามและเครื่องแต่งกาย การแต่งงาน และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ภาษาพม่า, วัฒนธรรมพม่า, สมุทรสาคร

* Received 6 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

Abstract

This research article purposes were 1) to study Burmese Language Spoken in Samut Sakhon Province 2) to study the code mixing of Thai-English in Burmese Language of Samut Sakhon Province 3) to study Culture of Myanmar in Samut Sakhon Province. The methodology was qualitative research through the main data collection, research works and interviewing from 15 Myanmar Informants. The samples were selected by purposive sampling and divided into three age group: young age group 16-30 years, middle age group 31-45 years and old age group 46-60 years by five informants were selected from each of the three age group and analyzed by descriptive linguistics and percentage. The result of this research revealed that Burmese language comprise of 33 consonant phonemes namely; / b, p, ph, d, t, th, g, k, kh, ʔ, j, c, ch, θ, z, s, sh, ʃ, h, m, m̥, n, n̥, ɲ, ɲ̥, ŋ, ŋ̊, l, l̥, w, w̥, y, a / and Burmese Language has totally 22 vowel phonemes there are consists of 7 normal vowel phonemes namely; /a, i, u, e, ɛ, o, ɔ /; 7 Nasal vowel phonemes for example; / iñ, eñ, añ, aiñ, uñ, oñ, ɔñ /and 8 stop vowel phonemes namely; /iˀ, eˀ, ɛˀ, aˀ, aiˀ[aIˀ], uˀ, oˀ, ɔˀ/, there are four tone phonemes namely; level tone, mid falling, high falling and stop tone. And the code mixing of Thai-English in Burmese language were found 6 kinds, such as Noun, Pronoun, Verb, Adjective, Preposition and Exclamation. Which the young age group was 16-30 years old, who used the code mixing words of Thai-English in Burmese more than other group. As for the cultures are four necessities namely; food, beauty and clothing, matrimony, and Buddhist activities.

Keywords: Burmese Language, Culture, Samut Sakhon Province

บทนำ

มนุษย์ใช้ภาษาในการการสื่อความหมายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกันและร่วมกันสร้างสรรค์จรรโลงสังคม ภาษาจึงมีความจำเป็นมากต่อความเป็นอยู่และการเจริญของชาติมนุษย์จึงจำเป็นจะต้องใช้ภาษาตลอดชีวิตทั้งในด้านการฟัง พูด อ่านและเขียน ภาษาจึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของมนุษย์ การที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าส่งผลต่อการรับเอาภาษาและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของต่างชาติได้ง่ายและรวดเร็ว รวมทั้งการซึมซับรับรู้ภาษาจากลุ่มชาติพันธ์ในประเทศต่าง ๆ ที่มากขึ้น และภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistics) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง

ภาษาและสังคม ในรูปแบบของตัวแปรต่าง ๆ ทางภาษา เช่น โครงสร้างของภาษา ความหมาย และองค์ประกอบของคำ หน่วยคำ หน่วยเสียง สำเนียงและการออกเสียง และ อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวพันกับตัวแปรทางสังคม อาทิเช่น อายุ เพศ ชนชั้นสังคม ชาติพันธุ์ ถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550)

ภาษาพม่าเป็นภาษาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ผู้ที่รู้และเข้าใจภาษาพม่าจะเป็นผู้ที่ได้เปรียบกว่าผู้ที่ไม่รู้หรือผู้ที่ใช้ภาษาพม่าได้น้อย เพราะภาษาพม่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ในติดต่อสื่อสารในหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ การงาน การศึกษา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทำให้คนพม่ามาได้รับอิทธิพลจากการใช้ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้นและในทางกลับกันชาวไทยก็ได้รับอิทธิพลจากภาษาและวัฒนธรรมพม่าเช่นเดียวกัน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำให้สื่อสารสะดวก รวดเร็วตรงตามความต้องการ ซึ่งมีหลายช่องทางในการติดต่อสื่อสารและใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่วนกลุ่มภาษาพม่า - โลโล (Lolo - Burmese language) เป็นภาษาที่มีผู้พูดในพม่าและจีนตอนใต้ เป็นกลุ่มย่อยของตระกูลภาษาทิเบต - พม่า เช่น ภาษากะเหรี่ยง อาข่า จิ่งพัว (Wheatley, Julain K., 1987) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพม่าเป็นภาษาหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาด้านภาษาศาสตร์เพราะมีความหลากหลาย การศึกษาเกี่ยวกับตระกูลภาษาพม่า-ทิเบตส่วนมากจะเน้นศึกษา 3 ประเด็นคือ ระบบเสียง ระบบคำ และทฤษฎีการเปรียบเทียบภาษาศาสตร์ (Hale, Austin, 1982)

ปัจจุบันจังหวัดสมุทรสาครเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้มีแรงงานต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาอาศัยและประกอบอาชีพในจังหวัดมากขึ้น ได้แก่ พม่า ลาว เขมร เป็นต้น โดยเฉพาะคนพม่าจำนวนมากมายได้เข้ามาทำงานทั้งในภาคการผลิตและการประมงตามจำนวนประชากรพม่าทั้งหมดในจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวน 243,748 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2561) การเรียนรู้ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน จะช่วยสร้างโอกาสในการสื่อสารและความเข้าใจต่อภาษาและวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนการค้าและการลงทุน ซึ่งการที่คนย้ายจากถิ่นพื้นเพเดิมไปยังอีกถิ่นหนึ่ง คนเหล่านี้ต่างมีภาษาของตนเองดั้งเดิมที่ติดตัวมา เมื่อต้องย้ายเข้ามาอยู่อีกถิ่นหนึ่ง ซึ่งในถิ่นนั้นอาจมีกลุ่มคนจากหลากหลายท้องที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการปรับเข้าหากัน (Accommodation) ในเรื่องการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน (Mutual Intelligibility) แม้ว่าจะเป็นภาษาถิ่นเดียวกันก็ตาม ซึ่งทรัดกิลล์ (Trudgill, Peter., 1986) ได้อธิบายว่า เมื่อคนเหล่านี้ได้มาเจอกันจึงต้องปรับเข้าหากันเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจตรงกัน ทำให้เกิดการสัมผัสภาษา โดยผู้พูดเหล่านี้จะพยายามปรับภาษาให้คล้ายหรือใกล้เคียงกับคู่สนทนา เมื่อระยะเวลาผ่านไป ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาได้ เพราะเกิดการใช้ภาษาปะปนกัน ต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการแทรกแซงในภาษา นอกจากนี้ทฤษฎีการสัมผัสภาษา (language Contract)

การที่ภาษา 2 ภาษาหรือมากกว่า 2 ภาษามาสัมผัสกันและใช้ภาษาเหล่านั้นสลับกันไปมาโดยบุคคลเดียวกัน ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางภาษา การปนภาษาก็เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติทางภาษาอย่างหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อผู้พูดมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาได้ 2 ภาษาขึ้นไปโดยภาษาหนึ่งจะมีอิทธิพลต่ออีกภาษาหนึ่ง จึงก่อให้เกิดลักษณะการปนภาษา (Language Mixing) เกิดขึ้น (Weinreich Uriel, 1953) ซึ่งสอดคล้องกันกับคำว่า การปนภาษา (Code Mixing) คือ เป็นการใช้ภาษา 2 ภาษาในการพูดเรื่องเดียวกันและเหมือนกัน โดยการปนภาษามักเป็นการนำคำจากภาษาหนึ่งเข้ามาใช้ปนกับอีกภาษาหนึ่ง บางครั้งอาจจะเป็นวลีหรือประโยค (Gimperz, J.J., 1977)

การปนภาษามีสาเหตุมาจากการอพยพ การย้ายถิ่นฐาน การตั้งเมืองใหม่ การขยายตัวเมือง และการพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรม ซึ่งลักษณะดังกล่าวตรงกับจังหวัดสมุทรสาคร คนพม่าที่อพยพเข้ามาในจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนใหญ่เป็นคนพม่าเชื้อสายมอญ นับถือศาสนาพุทธ อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน และ อำเภอบ้านแพ้ว โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครจะมีแหล่งชุมชนคนพม่าอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุด ในขณะที่ชาวไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครก็นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามคนพม่าได้นำเอาภาษาและวัฒนธรรมของตนเองเข้ามามีอิทธิพลในจังหวัดสมุทรสาครด้วย (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2559) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาสองภาษาที่มีอำนาจทางการเมืองและสังคมซึ่งเมื่อเจ้าของภาษามาอยู่อาศัยบนผืนแผ่นดินเดียวกัน (Stratum) แบ่งได้ 3 ลักษณะดังนี้ 1) Substratum คือ ภาษา ก ที่ใช้ในแผ่นดินมาก่อนต่อมาภาษา ข เข้ามาพร้อมกับประชาชนที่พูดภาษา ข และมีอิทธิพลในแผ่นดินภาษา ก ในลักษณะนี้หากภาษา ก ถูกกลืนและหดหาย เพราะภาษา ข อย่างนี้จึงเรียกว่า Substratum หรือการดูดกลืนด้วยอิทธิพลที่เหนือกว่า 2) Superstratum คือ ภาษา ก ยังคงอยู่ต่อแต่ภาษา ข ในดินแดนนั้นถูกกลืนหายไป คือ คนส่วนใหญ่มาเรียนรู้และรับเอาวัฒนธรรมของภาษาที่มีอยู่เดิม และใช้ต่อไปจึงเรียกว่า Superstratum หรือการรับเอาภาษาและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลน้อยกว่ามาใช้ในการบริหารปกครอง 3) Adstratum หมายถึงภาษาที่เข้ามาใหม่ และภาษานั้นไม่ถูกกลืน คือ สามารถใช้ได้ทั้ง 2 ภาษา คือการใช้ภาษาที่มีอยู่ก่อนและภาษาที่รับเข้ามาใหม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งการเรียนรู้ภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน จะช่วยสร้างโอกาสในการสื่อสารและความเข้าใจต่อภาษาและวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนการค้าและการลงทุน จึงเป็นปัญหาความสำคัญของการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะภาษาพม่าที่ใช้พูดในจังหวัดสมุทรสาคร

2. เพื่อศึกษาลักษณะการปนคำภาษาไทย - ภาษาอังกฤษในภาษาพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร

3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของคนพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามทฤษฎีภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) คือ การศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งเป็นการกล่าวบรรยายหรือพรรณนาสิ่งต่าง ๆ ไปตามที่เป็นจริงที่ค้นพบ และมีขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเนื้อหา จากตำรา เอกสารงานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ และเอกสาร ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่า โดยศึกษาคำศัพท์ภาษาพม่าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และลักษณะการปนภาษา

1.2 ขอบเขตของพื้นที่ในการวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาครเท่านั้น รวมทั้งลักษณะการปนคำภาษาไทย-ภาษาอังกฤษในภาษาพม่า ซึ่งลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับผู้บอกภาษาโดยตรง และระยะเวลาดำเนินการวิจัยระหว่าง มิถุนายน พ.ศ. 2561 - มีนาคม พ.ศ. 2563

1.3 การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ คนพม่า เฉพาะที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาครเท่านั้น จำนวน 243,748 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร, 2561) และผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้บอกภาษาจำนวน 15 คน ซึ่งใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม ออกเป็น 3 กลุ่ม (ณัลลิกา มหาพูนทอง, 2561) คือ กลุ่มอายุน้อย รุ่นที่ 1 อายุ 16 - 30 ปี จำนวน 5 คน กลุ่มอายุกลาง รุ่นที่ 2 อายุ 31 - 45 ปี จำนวน 5 คน และกลุ่มอายุมาก รุ่นที่ 3 อายุ 46 - 60 ปี จำนวน 5 คน รวมจำนวนทั้งหมด 15 คน คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกและมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้บอกภาษาต้องเกิดในประเทศพม่าและได้ย้ายถิ่นฐานมาประกอบอาชีพยังจังหวัดสมุทรสาคร เป็นผู้ที่ความรู้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการสื่อสารระหว่างกันทั้งสองฝ่ายโดยเฉพาะผู้บอกภาษาหลัก (Key Informant) 2) ผู้บอกภาษต้องใช้ภาษาพม่าเป็นภาษาแม่และใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน 3) ผู้บอกภาษาต้องมีอวัยวะฐานกรณ์ที่ใช้ในออกเสียงครบสมบูรณ์เพื่อให้สามารถออกเสียงได้ชัดเจนและถูกต้อง 4) ผู้บอกภาษามีการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาถึงปริญญาตรี 5) ผู้บอกภาษาต้องมีเวลาเพียงพอ เสียสละ เต็มใจและทุ่มเทในการทำงานเป็นอย่างดี 6) ผู้บอกภาษาต้องมีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์แข็งแรง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการทดสอบ คือแบบการทดสอบการออกเสียงระบบเสียงภาษาพม่าจำนวน 1 ชุด แบบทดแบบการออกเสียงระบบคำของภาษาพม่า 1 ชุด และแบบทดสอบการออกเสียงระบบประโยคของภาษาพม่า 1 ชุด ซึ่งใช้เครื่องบันทึกเสียงเก็บข้อมูล และใช้อุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ ในการจดบันทึกไปด้วย

2.1 เครื่องมือที่ใช้และการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมพม่า รวมทั้งลักษณะการปนภาษา เอกสารพื้นฐานในการกำหนดหัวข้องานวิจัย แหล่งข้อมูลตลอดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เอกสารที่เป็นหลักฐานในการวิจัยโดยตรง รวมทั้งการสัมภาษณ์จากบุคคล

2.1.2 สร้างเครื่องมือเพื่อทำการวิจัย จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้บอกภาษาพม่า โดยเครื่องมือจะต้องผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจหาคุณภาพเครื่องมือและปรับแก้ไข ก่อนนำไปใช้ทำการวิจัยภาคสนาม

2.1.3 ติดต่อบุคลากรในด้านต่าง ๆ เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและเพื่อความความอนุเคราะห์ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1.4 ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปสร้างตารางบัญชีคำศัพท์ แบบการทดสอบการออกเสียงระบบเสียงภาษาพม่า แบบทดแบบการออกเสียงระบบคำของภาษาพม่า และแบบทดสอบการออกเสียงระบบประโยคภาษาพม่า

2.1.5 แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อขอความร่วมมือกับผู้บอกภาษาหลักในจังหวัดสมุทรสาคร พร้อมปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาพม่า (Native Speaker)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอนดังไปนี้

3.1 การสำรวจกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดสมุทรสาคร โดยการใช้ตารางบัญชีคำศัพท์ แบบทดสอบระบบเสียง ระบบคำ และระบบประโยค ที่ได้เตรียมไว้และนำไปสำรวจลักษณะภาษาพม่าจากผู้บอกภาษา (Informants) แล้วนำไปวิเคราะห์ลักษณะภาษาพม่าตามลำดับต่อไป

3.2 จดบันทึกคำศัพท์ที่ได้โดยใช้สัทอักษร

3.3 ฝึกออกเสียงคำ ตามรายการข้อมูลที่ต้องการศึกษากับผู้บอกภาษาหลายๆ ครั้ง จนสามารถออกเสียงได้ตามสำเนียงของผู้บอกภาษาหรือใกล้เคียงให้มากที่สุด

3.4 เก็บข้อมูลโดยการบันทึกการออกเสียงระบบเสียงภาษาพม่าในแบบทดสอบของกลุ่มตัวอย่างทีละคนโดยผู้วิจัย และใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อเป็นหลักฐานในการวิเคราะห์และตรวจสอบต่อไป

3.5 ผู้วิจัยให้ผู้บอกภาษาทำแบบทดสอบการอ่านออกเสียงทีละคนตามลำดับ โดยให้แต่ละคนได้เตรียมตัวอ่านทั้งหมดก่อนที่จะบันทึกเสียงจริงประมาณ 15 - 20 นาที

3.6 ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญเจ้าของภาษาพม่าตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของแถบเสียงที่ได้บันทึกมา

3.7 ผู้วิจัยฟังและสังเกตจากผู้บอกภาษาทั้งหมด 15 คน แล้วนำมาเปรียบเทียบกันว่าใครออกเสียงชัดเจนและไม่ชัดเจนโดยใช้สถิติร้อยละอธิบายรายละเอียด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

3.8 การปนภาษาและวัฒนธรรม ศึกษาจากเอกสารและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สัมภาษณ์ สังเกตพร้อมทั้งอยู่ในชุมชนภาคสนามที่ทำการวิจัย โดยจดบันทึก และใช้แถบบันทึกเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยจัดทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลมาเรียงตามลำดับหมวดต่าง ๆ ได้แก่ หมวดพยัญชนะ หมวดสระ หมวดวรรณยุกต์ (เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์, 2554) และหมวดพยางค์ (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2559) นำคำศัพท์ที่ได้มาวิเคราะห์ตามเสียงที่ได้บันทึกจากกลุ่มตัวอย่างๆ ที่ได้ลงพื้นที่ภาคสนามเรียบเรียงข้อมูลภาษาพม่าจากผู้บอกภาษา

4.2 นำคำศัพท์ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เสียงพยัญชนะ เสียงสระ วรรณยุกต์และโครงสร้างตามเสียงที่บันทึกได้จากผู้บอกภาษาในจังหวัดสมุทรสาครเท่านั้นโดยใช้ English - Myanmar Dictionary เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์

4.3 วิเคราะห์ลักษณะการปนภาษาและศึกษาวัฒนธรรม ศึกษาจากเอกสารและสังเกตจาการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งผู้วิจัยอยู่กับชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ลักษณะภาษาพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาครดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยเสียงพยัญชนะ จำนวน 33 หน่วยเสียงประกอบด้วย /b, p, ph, d, t, th, g, k, kh, ʔ, j, c, ch, θ, z, s, sh, ʃ, h, m, m̥, n, n̥, ɲ, ɲ̥, ŋ, ŋ̊, l, l̥, w, w̥, y, a/ พยัญชนะเหล่านี้สามารถเกิดได้ในตำแหน่งต้นพยางค์เท่านั้นและพยัญชนะควบกล้ำแบบ 2 เสียง คือ ควบกล้ำด้วย y และพยัญชนะควบกล้ำแบบ 3 เสียงมี 1 หน่วยสียง คือ yw (myw)

หน่วยเสียงสระในภาษาพม่า มีทั้งหมด 22 หน่วยเสียง ประกอบด้วยหน่วยเสียงสระสามัญมีจำนวน 7 หน่วยเสียง คือ /a, i, u, e, ɛ, o, ɔ / หน่วยเสียงสระนาสิก มี 7 หน่วยเสียง คือ / iñ, eñ, añ, aiñ, uñ, oñ, ɔñ/ และหน่วยเสียงสระกัก มี 8 หน่วยเสียง คือ /iˀ, eˀ, ɛˀ, aˀ, aiˀ, uˀ, oˀ, ɔˀ/ส่วนหน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 4 หน่วยเสียง คือ วรรณยุกต์ต่ำระดับ วรรณยุกต์กลางตกวรรณยุกต์สูงตกและวรรณยุกต์สูงกัก

ระบบคำในภาษาพม่าเป็นคำพยางค์เดี่ยวและมีการใช้พยางค์นำในคำสองพยางค์หรือคำหลายพยางค์ พยางค์ในภาษาพม่ามีโครงสร้างเป็นแบบเปิดเท่านั้น พยางค์ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โครงสร้างคำพื้นฐานในภาษาพม่า คือ C(C)V(ñ/ˀ)T

C	แทนหน่วยเสียงพยัญชนะต้น
(C)	แทนหน่วยเสียงพยัญชนะควบกล้ำ
V	แทนหน่วยเสียงสระ
(ñ/ ˀ)	แทนหน่วยเสียงนาสิก และหน่วยเสียงกัก
T	แทนหน่วยเสียงวรรณยุกต์

ตัวอย่าง เช่น

CV	/ lɛ /	“นา”	လယ်
CVT	/ kâ /	“รถยนต์”	ကား
CV(ñ/ˀ)T	/ khàñ/	“สง่า”	ခန့်
C(C)VT	/nwâ/	“วัว”	နွား
CVVT	/pâiñ/	“แบ่ง,หั่น”	ပိုင်း
C(C)VVT	/pwàiñ	“จุด”	ပွိုင့်

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาบนพื้นฐานงานวิจัยที่ศึกษาเอกสารหรืองานวิจัยเชิงปริมาณและการศึกษาภาษาโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงทำให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจน และจากการทดสอบการออกเสียงระบบเสียง คำ และประโยค ของผู้บอกภาษาจำนวน 15 คน ยังมีปัญหาในการออกเสียงบ้าง เนื่องจากคนพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร มีหลายเชื้อชาติและมีถิ่นที่อยู่อาศัยหรือแหล่งพื้นเพดั้งเดิมต่างกัน ทำให้ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทางภาษา ดังต่อไปนี้

1. ระบบเสียง ระบบคำและระบบประโยคในภาษาพม่าดังรายละเอียดตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการออกเสียงระบบเสียงในภาษาพม่า

คำศัพท์	ภาษาพม่า	ความหมาย	อ่านชัด	ร้อยละ	อ่านไม่ชัด	ร้อยละ	รวม
/ bañ /	ဘဏ်	ธนาคาร	12	80	3	20	100
/chin/	ခြင်	ยุง	12	80	3	20	100
/θâ/	သား	ลูกชาย	13	87	2	13	100
/ŋwe/	ငွေ	เงิน	13	87	2	13	100
/lɛ/	လယ်	นา	14	93	1	7	100
/chiˀ/	ချစ်	รัก	10	67	5	33	100
/ loˀ/	လုပ်	ทำ	13	87	2	13	100
/pɜ̂ /	ပဲ	ถั่ว	12	80	3	20	100
/cà /	ကျ	ตก	12	80	3	20	100
/poˀ/	ပုတ်	เน่า	11	73	4	27	100
ค่าเฉลี่ยที่ออกเสียงชัดและไม่ชัด				**81**		**19**	**100**

จากตารางการออกเสียงระบบคำในภาษาพม่าจากผู้บอกภาษาทั้งหมด 15 คน พบว่ายังคงมีปัญหาในการออกเสียงเพียงบางส่วน ผู้บอกภาษาที่ออกเสียงชัดจำนวน 81 % และที่ออกเสียงคำไม่ชัดเจนจำนวน 19 %

ตารางที่ 2 แสดงการออกเสียงระบบคำในภาษาพม่า

คำศัพท์	ภาษาพม่า	ความหมาย	อ่านชัด	ร้อยละ	อ่านไม่ชัด	ร้อยละ	รวม
/di-zai-na/	ဒီဇိုင်နာ	ดีไซเนอร์	13	87	2	13	100
/shəya/	ဆရာ	ครูผู้ชาย	14	93	1	7	100
/siˀ-θâ/	စစ်သား	ทหาร	13	87	2	13	100
/ myiˀ /	မြစ်	แม่น้ำ	12	80	3	20	100
/ne/	နေ	ดวงอาทิตย์	14	93	1	7	100
/ ŋâ /	ငါး	ปลา	12	80	3	20	100

/ʔə-phe/	အဖေ	พ่อ	13	87	2	13	100
/sɛˀ-yoñ/	စက်ရုံ	โรงงาน	11	73	4	27	100
/bəzuñ /	ပုဇွန်	กุ้ง	12	80	3	20	100
/choˀ/	ချေပ်	เย็บ	13	87	2	13	100
ค่าเฉลี่ยที่ออกเสียงชัดและไม่ชัด				**84.7**		**15.3**	**100**

จากตารางการออกเสียงระบบคำในภาษาพม่าจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้บอกภาษาทั้งหมด 15 คน พบว่ายังคงมีปัญหาในการออกเสียงเพียงบางส่วน ผู้บอกภาษาที่ออกเสียงชัดจำนวน 84.7 % และที่ออกเสียงคำไม่ชัดเจนจำนวน 15.3 %

ตารางที่ 3 แสดงการออกเสียงระบบประโยคในภาษาพม่า

ประโยค	ภาษาพม่า	อ่านชัด	ร้อยละ	อ่านไม่ชัด	ร้อยละ	รวม
/ba-âlouq-lè/	ဘာအလုပ်လုပ်လဲ။	13	87	2	13	100
/nà-le-là/	နားလည်လား။	12	80	3	20	100
/ma-ma-la-malà/	မမလာမလား။	13	87	2	13	100
/ba ba nà-ba/	ဘဘနားပါ။	13	87	2	13	100
/pyan-pyàw-bè-ba/	ပြန်ပြောပေးပါ။	12	80	3	20	100
/di-mâ-yà-pa/	ဒီမှာရပ်ပါ။	14	93	1	7	100
/di-go-la-ba/	ဒီကိုလာပါ။	13	87	2	13	100
/ma-la-bû/	မလာဘူး။	14	93	1	7	100
/anà-ma-la-ya/	အနားမလာရ။	12	80	3	20	100
/zì-dì-ma-sâ-ya/	ဆီးသီးမစားရ။	12	80	3	20	100
ค่าเฉลี่ยที่ออกเสียงชัดและไม่ชัด			**85.4**		**14.6**	

จากตารางการออกเสียงระบบประโยคในภาษาพม่า จากกลุ่มตัวอย่างผู้บอกภาษาทั้ง 15 คน พบว่ายังคงมีปัญหาในการออกเสียงเพียงบางส่วน ผู้บอกภาษาที่ออกเสียงชัดจำนวน 85.4 % และที่ออกเสียงคำไม่ชัดเจนจำนวน 14.6 %

2. ลักษณะการปนคำภาษาไทย-อังกฤษในภาษาพม่า พบว่า มีปนคำภาษในระดับประโยค 6 ประเภท ได้แก่ คำนาม สรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำบุพบท และคำอุทาน พอสรุปได้ดังนี้

2.1 မင်္ဂလာပါ။ สวัสดีซันนี่ ပါ หมายถึง สวัสดีซันนี่ จากตัวอย่างที่ 1 คำปนภาษาคือคำว่า สวัสดี เป็นคำภาษาไทยและคำปนภาษาคำนี้เป็นคำนาม หมายถึง ความดี ความเจริญ และเป็นคำทักทายที่คนไทยใช้ทักทายกันแปลว่า “ขอความดีความวามจงมี”ส่วนคำว่าซันนี่ เป็นคำนามเฉพาะ หมายถึงชื่อคน

2.2 สวัสดิการ ရှိလား หมายถึง มีสวัสดิการไหม จากตัวอย่างที่ 2 คำปนภาษาคือ สวัสดิการ เป็นคำภาไทยและเป็นคำปนภาษาคำนี้เป็นคำนาม หมายถึง ผลประโยชน์อื่น ๆ นอกเหนือจากเงินเดือนที่องค์กรจัดให้เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้ทำงานมีชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และสะดวกสบาย เช่น ค่าสงเคราะห์บุตร ที่พักอาศัย จัดรถรับส่ง ค่าอาหาร เป็นต้

2.3 บัตรสีชมพู ရှိလား หมายถึง มีบัตรสีชมพูไหม จากตัวอย่างที่ 3 คำปนภาษาคือ สวัสดิการ เป็นคำภาไทยและคำปนภาษาคำนี้เป็นคำนาม หมายถึงบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเป็นเอกสารทะเบียนราษฎรอีกประเภทหนึ่งที่นายทะเบียนออกให้กับคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยเพื่อเป็นหลักฐานสำหรับใช้แสดงตนเพื่อการการพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยจะเป็นบัตรกระดาษเคลือบด้วยพลาสติกที่ไม่มีวัสดุป้องกันการปลอมแปลง

2.4 သူတို့သွားသင်က တယ် ภาษาไทย တန္ခုကန္ခုကနဲ့ หมายถึง พวกเขาไปเรียนภาษาไทยในวันอาทิตย์ จากตัวอย่างที่ 4 คำปนภาษาคือ ภาษาไทยและคำปนคำนี้เป็นคำนามหมายถึง ภาษาไทยที่เป็นภาษาราชการของชาติไทยที่ประชาชนใช้ติดต่อสารสาระหว่างกัน ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน

2.5 Smart watch လေးပါ။ หมายถึง นาฬิกาอัจฉริยะ จากตัวอย่างที่ 5 คำปนภาษาคือคำว่าsmart watch เป็นคำภาษาอังกฤษ และคำปนภาษาคำว่าsmart เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึงนำสมัย เก่ง อัจฉริยะ ส่วนคำปนภาษาคำว่าwatch นั้นเป็นคำนามหมายถึง นาฬิกาข้อมือ

2.6 Discount လေးတွေယူကြပါ หมายถึง ส่งข้อความให้ฉันเพื่อรับส่วนลด จากตัวอย่างที่ 6 คำปนภาษาคือคำว่า Discount เป็นคำภาษาอังกฤษ และคำปนภาษาคำนี้เป็นคำกริยา หมายถึง ส่วนลด ลดราคา ลดลง

2.7 Happy Birthday ပါအကို หมายถึง สุขสันต์วันเกิดพี่ชายจากตัวอย่างที่ 7 คำปนภาษาคือคำว่า Happy Birthday เป็นคำภาษาอังกฤษและคำปนภาษาคำว่า Happy เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง มีความสุข ร่าเริง เบิกบาน สุขใจ ส่วนคำปนภาษาคำว่า Birthday เป็นคำนาม หมายถึง วันเกิด วันครบรอบ วันคล้ายวันเกิด

2.8 Stay at Home တနေကုန်နားနေတယ်။ หมายถึง พักผ่อนอยู่บ้านตลอดทั้งวัน จากตัวอย่างที่ 8 คำปนภาษาคือคำว่า Stay at Homeเป็นคำภาษาอังกฤษ คำปนภาษาคำ

ว่า Stay เป็นคำกริยา หมายถึง พักอยู่ อาศัยอยู่ ค้างอยู่ ยังอยู่และคำปนภาษาคำว่า at เป็นคำบุพบท แปลว่า ที่ ส่วนคำปนภาษาคำว่า Home หมายถึง บ้าน ที่พักอาศัย บ้านเรือน อาคารที่พัก

2.9 Good luck ပါစက်ဘီးပြုင်သမားလေး။ หมายถึง โชคดีนะนักปั่นจักรยาน จากตัวอย่างที่9 คำปนภาษาคือคำว่า Good Luck เป็นคำภาษาอังกฤษ คำปนภาษาคำว่า Good เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง ดี เก่ง และคำปนภาษาคำว่า Luck เป็นคำนาม หมายถึง โชคดี เคราะห์ดี ดวงดี

2.10 Wow ပြုံးနေတာဘဲ။ หมายถึง ว้าวไม่ยิ้มเลยนะ จากตัวอย่างที่ 10 คำปนภาษาคือคำว่า Wow เป็นคำภาษาอังกฤษและคำปนคำนี้เป็นคำอุทาน ที่พูดออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ตกใจ ดีใจ เสียใจ

2.11 TV ဖွင့် หมายถึง ปิดทีวี จากตัวอย่างที่ 11 คำปนภาษาคือคำว่า TV (Television) เป็นคำภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคำผสมจากคำกรีก Tele- คือ ระยะไกล หรือ โทร และ -Vision ที่มาจากภาษาละติน Visio คือ การมองเห็น มักเรียกย่อเป็น TV (ทีวี) และคำปนคำนี้เป็นคำนาม หมายถึง โทรทัศน์

2.12 I က ဘက်သတ်လှတ်ပါ။ หมายถึง ผมกินอาหารมังสาวิรัติ จากตัวอย่างที่ 12 คำปนภาษาคือคำว่า I เป็นคำภาษาอังกฤษ และคำปนคำนี้เป็นคำสรรพนาม หมายถึง ฉัน ผม ข้าพเจ้า เป็นต้น

จากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาพม่าทั้งหมด 15 คน ดังกล่าว พบว่า มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทย-อังกฤษปนในภาษาพม่าประเภทคำนามมากที่สุดและกลุ่มตัวอย่างรุ่นอายุน้อย 16 - 30 ปี มีการใช้คำศัพท์ภาษาไทย - อังกฤษปนในภาษาพม่ามากกว่ารุ่นอื่น เพราะเยาวชนกลุ่มนี้ยังอยู่ในวัยเรียนรู้ มีการศึกษาสูง มีความรู้ความสามารถ มีสถานภาพทางสังคมสูงและมีรสนิยมที่ทันสมัยและคนพม่าใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง และสรุปได้ว่าลักษณะคำปนภาษาไทย - ภาษาอังกฤษเป็น Superstratum Language กล่าวคือ ถ้าคนพม่าจะไปโรงพยาบาลโดยแท็กซี่ เขาบอกคนขับรถเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แสดงว่าสำเนียงภาษาพม่าซึ่งเป็น Substratum Language มีอิทธิพลต่อภาษาที่สองที่เขาพูด ซึ่งเป็น Superstratum Language คือ ภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ

3. วัฒนธรรมของคนพม่า (မြန်မာလူမျိုးတို့၏ယဉ်ကျေးမှု) ได้แก่ อาหาร ความงามและเครื่องแต่งกาย การแต่งงาน และกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 อาหาร (အစားအစာ) คนพม่านิยมบริโภคข้าว (ထမင်း) เป็นอาหารหลัก เช่นเดียวกับคนไทยส่วนใหญ่กับข้าวก็มีทั้งน้ำพริกกะปิปลาร้า จะขาดไม่ได้เลยในแต่ละมื้อ ผัด ทอด แก้ง ต้ม รสชาติก็จะแตกต่างไปจากอาหารไทยพอสมควร เน้นใส่น้ำมันพร้อมผงชูรสเป็นหลักในการปรุงอาหารรับประทาน เช่น ข้าวหมกไก่ ส่วนพืชผักที่คนพม่าชอบทาน อาทิเช่น

ใบกระเจี๊ยบ ผักกวางตุ้ง กะหล่ำปลี ผักบุ้ง มะเขือเทศ น้ำเต้าและถั่วหลากหลายชนิด คนพม่าส่วนใหญ่นิยมปรุงอาหารเองและห่อไปทานที่ทำงาน บางคนก็จะไปซื้ออาหารที่คนพม่าทำขายให้กันเอง หรและคนพม่าส่วนน้อยก็ชอบรับประทานอาหารไทย อาหารที่คนพม่าชอบรับประทานประจำ อาทิเช่น ขนมจีนพม่า (မုန့်ဟင်းခါး) น้ำพริก (ငါးပိကြော်) น้ำพริกปลาร้า (ငါးပိရည်) ผักรวมมิตรชุบแป้งทอด (အကြော်စုံ) ลอดช่อง (မုန့်လက်ဆောင်) และ ถั่วต้ม (ပဲပြုတ်) เป็นต้น

3.2 ความงามและเครื่องแต่งกาย (၄.အလှအပနှင့်အဝတ်အစား) ของคนพม่ามีรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับเชื้อชาติและประเพณีวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ล่ะภูมิภาคของประเทศพม่าและที่จังหวัดสมุทรสาครคนพม่าจะสวมใส่โสร่ง (လုံချည်) ทั้งชายและหญิงเป็นชุดที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างแท้จริง ส่วนเสื้อผ้ายังมีความหลากหลายสีสันสวยงามสดใสและเสื้อผ้าที่จะใช้สวมใส่ออกงานมักนิยมใช้สีที่ถือเป็นมงคล อาทิเช่น สีชมพู สีเหลือง สีส้มออกสีทอง สีที่ห้ามสวมในงานมงคล คือ สีดำ เป็นต้น บางครั้งผู้ชายก็จะสวมผ้าโพกศรีษะด้วย และหญิงสาวพม่าส่วนมากจะใช้แป้งพม่าหรือทานาคา (သနပ်ခါး) อ่านออกเสียงเป็น [θənəkʰá] *ตะนะค่า)* ใช้ทาที่แก้มบนใบหน้ามากกว่าผู้ชาย ซึ่งทานาคานี้คือสมุนไพรชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียง มีสรรพคุณเป็นเครื่องประทินผิวพรรณหญิงสาวพม่ามาตั้งแต่ในสมัยโบราณ เป็นลักษณะของไม้เนื้อแข็ง มีกลิ่นหอมอ่อนๆ แบบธรรมชาติ หญิงสาวพม่าจะใช้ท่อนไม้นี้มาฝนกับหิน ให้เป็นผงสีเหลืองอ่อน ผสมน้ำเล็กน้อยเพื่อทาที่ใบหน้าเป็นประจำทุกวันจึงไม่แปลกใจว่าทำไมเราจึงเห็นสาวพม่าจึงมีใบหน้าที่ดูเนียนใส ส่วนผู้ชายบางคนนิยมเคี้ยวหมากส่วนทรงผมผู้หญิงยังคงให้ความสำคัญกับทรงผมเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสวยงามอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับผิวพรรณเลยทีเดียว หญิงพม่าบางคนมักไว้ผมยาวบางคนมุ่นมวยผมแล้วยังนิยมถักเปีย และดัดผม การไว้ผมเปียและดัดผมนี้นิยมมาตั้งแต่สมัยโบราณ และปัจจุบันวัยรุ่นชายมีแนวโน้มเลียนแบบทรงผมสไตล์ดาราหรือนักร้องเกาหลี ย้อมสีเส้นผมเป็นสีสดใสฉูดฉาดมองเห็นเด่นชัด เช่น ผมสีทอง แดง ม่วง เหลือง เขียว เป็นต้น และร้านตัดผม (ဆံပင်ညှပ်ဆိုင်) ที่ใช้บริการส่วนใหญ่จะเป็นร้านตัดผมธรรมตามห้องเช่าหรือข้างถนน แหล่งชุมชน และบางคนก็มักไปใช้บริการร้านตัดผมในห้างสรรพสินค้าหรือร้านที่ประดับตกแต่งติดแอร์ เย็นสบาย ดูหรูหรา มีระดับ

3.3 การแต่งงาน (မင်္ဂလာဆောင်) คนพม่าถือว่าการแต่งงานเป็นงานมงคลที่ประสานมือกันไว้ คือ ฝ่ายหญิงวางมือบนมือของฝ่ายชาย ซึ่งถือว่าเป็นการมอบชีวิตไว้ให้ฝ่ายชายดูแล ส่วนญาติมิตรก็จะรดน้ำลงบนมือคู่บ่าวสาวเพื่อเป็นสักขีพยาน คล้าย ๆ การแต่งงานของคนไทยเช่นกัน การเลือกคู่ครองมีเป็นค่านิยมของคนพม่า ดูที่ฐานะหน้าที่การงาน อาชีพ เชื้อชาติ ศาสนาและวัย ในวันแต่งงานคู่บ่าวสาวนิยมสวมใส่ชุดประจำชาติ เพื่อรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไว้ ส่วนของชำร่วยที่มักจะแจกในงาน เช่น ลูกอม ปากกา ผ้าเช็ดหน้า

พัด พวงกุญแจ และคนพม่าบางคนก็นำเงินที่ใส่ซองมามอบให้แก่กัน ในวันงานนอกจากจะเลี้ยงแขกที่มาร่วมงานแล้ว ยังต้องถวายอาหารแด่พระสงฆ์ด้วย ถ้าบางคนมีฐานะทางการเงินดีและการศึกษาสูง ในวันมงคลสมรสก็จะมีการแสดงดนตรีเบาๆ และอาหารที่นำมาเลี้ยงแขกในงานก็จะเป็นกับข้าว ข้าวหมกไก่ขนมจีนพม่า ไอศกรีม และบัตเตอร์เค้ก (Butter Cake) เป็นต้น

3.4 กิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมของคนพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร พบลักษณะที่สำคัญคือ นับถือพระพุทธศาสนาและการใช้ชีวิตโดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต มีการสร้างกุศล ขอพรและใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการหล่อรวมจิตใจของคนพม่า จะเห็นได้จากวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา บุญกฐิน วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น คนพม่าส่วนมากจะพากันนำข้าวสาร อาหารคาวหวาน น้ำดื่มและอื่น ๆ พร้อมทั้งบริจาคเงินเพื่อทำบุญทำทานที่วัดต่าง ๆ เช่น ที่วัดเทพนรรัตน์ วัดศรีบูรณาวาส (วัดโคก) และวัดน้อยนางหงษ์ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครก็จะมีการทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ฟังธรรมและรักษาศีล และนอกจากนั้นคนพม่าใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีความขยันในการทำงาน เก็บเงินออมได้เป็นอย่างดี และหลังจากเลิกงานเสร็จคนพม่าก็จะกลับไปพักผ่อนตามที่สถานที่อยู่ของตนเอง

อภิปรายผล

1. จากการสัมภาษณ์และทดสอบผู้บอกภาษาทั้งหมด 15 คน ในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ และระบบประโยค พบว่า ส่วนใหญ่พูดออกเสียงได้ชัดเจน และมีเพียงบางส่วนที่ออกเสียงไม่ค่อยชัดเจน เนื่องจากมีหลายปัจจัย อาทิเช่น คนพม่ามีหลายเชื้อชาติ แหล่งพื้นเพเดิมของผู้พูด อายุ การศึกษาซึ่งมีผลต่อการออกเสียงชัด หรือไม่ชัดของผู้บอกภาษาและจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาพม่าปรากฏว่าคนที่ออกเสียงชัดเจนส่วนใหญ่มีถิ่นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมในเขตย่างกุ้ง (ရန်ကုန်) และเป็นกลุ่มอายุน้อย อายุระหว่าง 16-30 ปีซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นและรองลงมาคือวัยกลางคน มีการศึกษาตั้งแต่ชั้น 8 ขึ้นไป ถึงระดับปริญญาตรี ส่วนคนที่ออกเสียงได้ไม่ชัดนั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้มีถิ่นอาศัยเดิมอยู่ในกรุงย่างกุ้ง และมีการศึกษาตั้งแต่ชั้น 6 ลงไป ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า ถิ่นที่อยู่อาศัยหรือแหล่งพื้นเพดั้งเดิมของผู้พูดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาษาของเขาแตกต่างจากภาษาของผู้พูดคนอื่นที่มาจากถิ่นต่างกัน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อภาษาอีกด้วย คือ อายุ เพศ ชั้นทางสังคม ชาติพันธุ์ ต่างก็มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้พูด (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2550)

2. ลักษณะการปนคำภาษาไทย-อังกฤษในภาษาพม่า พบว่า มีคำปน 6 ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยาคำคุณศัพท์ คำบุพบท และคำอุทาน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าคำปนภาษาประเภทคำนามปรากฏมากสุดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อาจเป็นเพราะคำนามเป็นชื่อของสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นชื่อทั่วไปและชื่อเฉพาะ นำมาใช้ได้ง่ายและสื่อความหมายได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศยามล ไทรหาญ ได้ศึกษาเรื่องการปน

ภาษาอังกฤษในภาษาไทยในนิตยสารวัยรุ่น พบว่า คำปนภาษาชนิดคำนามปรากฏจำนวนมากที่สุด (ศยามล ไทรหาญ, 2553) และยังสอดคล้องกับสุทธิรา ว่องพานิชเจริญ ได้อธิบายว่า การปนภาษา (code mixing) เป็นการใช้คำในภาษาหนึ่งซึ่งส่วนมากเป็นคำประเภทคำนามปนในถ้อยคำอีกภาษาหนึ่ง (สุทธิรา ว่องพานิชเจริญ, 2540) ซึ่งสอดคล้องกันกับ Weinreich Uriel อธิบายว่า ภาษาสองภาษาหรือมากกว่าสองภาษาจะถูกเรียกว่าสัมผัสภาษากันได้หากภาษาเหล่านั้นได้ใช้โดยผู้พูดคนเดียวกัน ภาวะที่คนใดคนหนึ่งสามารถพูดได้สองภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เรียกว่า ภาษาสองภาษาและผู้พูดที่สามารถใช้และพูดได้สองภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เรียกว่าผู้รู้สองภาษาและการปนภาษาในสังคมไทยเกิดจากภาวะหลายภาษาของสังคม และผู้พูดได้หลายภาษาจะมีความเข้าใจ (Weinreich Uriel, 1953)นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยวงศ์แข ภัทรนิตย์ ศึกษาเรื่องการใช้ภาษาอังกฤษปนไทย พบว่า นักวิชาการและนักเขียนทุกสาขาวิชาใช้ภาษาอังกฤษปนไทยทั้งในการพูดและการเขียนซึ่งใช้คำนามมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าคำนามเป็นคำที่แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างคำในประโยค (วงศ์แข ภัทรนิตย์, 2525) และคำทำหน้าที่ในตำแหน่งประธานและกรรมของประโยคได้ CITATION บรร61 \l 1054 (บรรจบ พันธุเมธา, 2561) นอกจากนี้จากที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาคนพม่าและสังเกตได้ว่าคนพม่าส่วนใหญ่เป็นผู้ที่พูดได้มากกว่า 2 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า ซึ่งเป็นคนรุ่นอายุน้อย 16 - 30 ปี สถานะภาพส่วนมากเป็นโสด ยังอยู่ในวัยเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ๆได้ตลอดและคนพม่าบางคนก็ไปเรียนวิชาภาษาไทยเพิ่มเติมในวันอาทิตย์ ส่วนครูสอนภาษาพม่าที่เป็นคนพม่า ก็เป็นผู้ที่มีภาวะหลายภาษาเช่นกันเพราะว่าครูเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ต้องถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้นักเรียนสามารถสื่อสารกับคนไทยในชุมชนนั้นได้ ครูคนพม่าจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถพูดได้ทั้ง 3 คือ ภาษาไทยภาษาอังกฤษ และภาษาพม่า ดังนั้นเมื่อพูดภาษาหนึ่ง อีกภาษาหนึ่งก็จะปนเข้าไปโดยไม่รู้ตัวหรือบางครั้งรู้ตัวก็ได้ เช่น พูดไทยปนอังกฤษ พูดจีนปนไทย พูดไทยปนเขมร เป็นต้น (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548)

3. วัฒนธรรมคนพม่า มีลักษณะที่เด่นชัดที่สุดคือ การดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและมีการใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และทิฏฐธัมมิกัตตนิกธรรม 4 ในการดำเนินชีวิต อาจจะเป็นเพราะว่าคนพม่านับถือศาสนาพุทธ ยังคงรักษาค่านิยมในภาคปฏิบัติตั้งแต่บรรพบุรุษจนกระทั่งย้ายถิ่นฐานมาทำงานที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งคนพม่าส่วนใหญ่ก็ยังคงทำบุญ สั่งสมบุญบารมี ขอพรในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา (ဝါဆိုနေ့ หว่า – โส - เน่) วันออกพรรษา (ဝါကျွတ်နေ့ หว่า – จุ้ด - เน่) และบุญกฐิน (ကထိန်ပွဲအလှူ กะ – ถิน – ปวย - อะหลู่) เป็นต้น และตัวอย่างคำขอพร เช่น ขอให้คุณพระจงคุ้มครอง (ဘုရားမပါစေ။)ขอให้โชคดี (ကံကောင်းပါစေ။) ขอให้ร่ำรวยเงินทอง (ချမ်းသာပါစေ။) ขอให้สุขภาพแข็งแรง (ကျန်းမာပါစေ။) และขอให้สุขกายสบายใจ (စိတ်ချမ်းသာပါစေ) เป็นต้น ซึ่ง

สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นเรื่องสงเคราะห์กันและยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ หลักการสงเคราะห์ คือ การช่วยเหลือกัน ยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และ เป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก คือ สังคม แห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถและวิ่งแล่นไปได้ มี 4 อย่าง คือ 1) ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน 2) ปิยะวาจา พูดจาน่ารัก น่านิยมนับถือ 3) อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ 4) สมานัตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2533)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร นำไปสู่ความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ ที่ใช้ในการสนับสนุนการวิจัยนี้ซึ่งพอสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า Stratum Language กล่าวคือ คนพม่าที่พูดภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ ยังคงมีสำเนียงภาษาพม่าปนอยู่ซึ่งเป็น Substratum Language ที่มีอิทธิพลต่อภาษาที่สองที่เขาพูดนั้นเป็น Superstratum Language คือภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ และภาษาพม่าเป็น Substratum Influence ต่อ Superstratum Language คือ ภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ โดยทั่วไปทุกภาษาจะประกอบด้วย เสียง คำ และประโยค แต่จะออกเสียงแตกต่างกัน คนพม่าที่มาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครต้องเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อออกเสียงภาษาไทยให้ถูกต้อง และเพื่อไม่ให้ภาษาพม่าซึ่งเป็น Substratum Language มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทย ดังนั้นคนพม่าต้องฝึกใช้ภาษาไทยเป็นประจำกับคนไทย สื่อสาร สังเกตการออกเสียงให้ชัดเจน ถูกต้อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ระบบเสียงภาษาพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร มีพยัญชนะมี 33 หน่วยเสียง พยัญชนะเหล่านี้เป็นพยัญชนะเดี่ยวที่สามารถเกิดในตำแหน่งต้นพยางค์ได้ทุกหน่วยเสียงและพยัญชนะควบกล้ำแบบ 2 เสียง และพยัญชนะควบกล้ำแบบ 3 เสียง มีอย่างล่ะ 1หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระในภาษาพม่าทั้งหมด 22 หน่วยเสียง ประกอบด้วย หน่วยเสียงสระสามัญ มีจำนวน 7 หน่วย หน่วยเสียงสระนาสิก มี 7 หน่วยเสียง และหน่วยเสียงสระกัก มี 8 หน่วยเสียง ส่วนหน่วยเสียงวรรณยุกต์มี 4 หน่วยเสียง และระบบคำในภาษาพม่าเป็นคำพยางค์เดี่ยวและมีการใช้พยางค์นำในคำสองพยางค์หรือคำหลายพยางค์ พยางค์ในภาษาพม่ามีโครงสร้างเป็นแบบเปิดเท่านั้น พยางค์ประกอบด้วย พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โครงสร้างคำพื้นฐานในภาษาพม่า คือ C(C)V(ก/ʔ)^{T} 2) ลักษณะการปนคำภาษาไทย-ภาษาอังกฤษในภาษาพม่า พบว่าการปนคำในภาษามี 6 ชนิด ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำบุพบท และคำอุทาน โดยคำปนภาษาชนิดคำนามปรากฏมากสุดทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งคำปนภาษาอังกฤษปรากฏมากกว่าคำปนภาษาไทย นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มอายุน้อย 16 - 30 ปี มีการใช้คำภาษาไทย-อังกฤษปนในภาษาพม่ามากกว่ารุ่นอื่น เพราะเยาวชนกลุ่มนี้ยังอยู่ในวัย

เรียนรู้ มีการศึกษาสูง มีความรู้ความสามารถ มีสถานภาพทางสังคมสูงและมีรสนิยมที่ทันสมัย และคนพม่าใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง 3) ส่วนวัฒนธรรมของคนพม่า ได้แก่ อาหาร ความงามและเครื่องแต่งกาย การแต่งงาน และกิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมพม่าที่ใช้ในจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะภาษาพม่า ลักษณะการปนคำภาษาไทย-ภาษาอังกฤษในภาษาพม่า และวัฒนธรรมพม่า ผู้วิจัยท่านอื่นที่สนใจสามารถนำไปศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ศึกษาเป็นเรื่องๆ เช่น ควรศึกษาระบบเสียงระบบคำแบบเฉพาะเจาะจง อาจศึกษาระบบคำเรื่องใดเรื่องหนึ่งและแยกหัวข้อย่อย ๆ ตามที่ผู้วิจัยได้เขียนในภาพรวม และเขียนในลักษณะที่กว้าง ซึ่งอาจจะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถต่อยอดในการเขียนบทความ งานแปลเอกสาร งานล่ามและงานวิจัยต่อไป และในการวิจัยครั้งนี้จากข้อมูลทางภาษามีหลายประเด็นที่ควรศึกษาขยายผลเพิ่มเติมจากงานวิจัย ดังต่อไปนี้ 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะความหลากหลายทางภาษา (Diversity) เช่น ภาษาพม่า กับภาษาอื่น ๆ 2) ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกและการปนคำภาษาอังกฤษในภาษาเขียนในภาษาพม่ามีลักษณะอย่างไร 3) ศึกษาลักษณะนามในตระกูลภาษาพม่าโดยเฉพาะวิวัฒนาการของภาษาที่เกิดขึ้น 4) ศึกษาทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์คนพม่ามีลักษณะการปฏิบัติตามแบบดั้งเดิมหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลวัฒนธรรมข้ามชาติ

เอกสารอ้างอิง

ณัลลิกา มหาพูนทอง. (2561). การเปลี่ยนภาษาไทยถิ่นภูเก็ตปัจจุบันผ่านการสัมผัสภาษาถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 25 (1), 155 - 183.

บรรจบ พันธุเมธา. (2561). ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2533). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์. (2554). ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณราขวิทยาลัย.

วงศ์แข ภัทรนิตย์. (2525). การศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษปนในไทย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบภาษาและวัฒนธรรมไตคำตี่ที่พูดในอินเดียและไทยพวนที่พูดในไทย. ใน วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศยามล ไทรหาญ. (2553). การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยในนิตยสารวัยรุ่น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาเกษตรศาสตร์.

สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2561). สถานการณ์แรงงานต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร. เรียกใช้เมื่อ 4 ตุลาคม 2651 จาก https://samutsakhon.mol.go.th

สุทธิรา ว่องพานิชเจริญ. (2540). การปนภาษาอังกฤษในภาษาไทยของนักจัดรายการวิทยุภาค เอฟเอ็ม . ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). ภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Gimperz, J. J. (1977). Sociocultural Knowledge in conversation inference. in Linguistics and Anthropology. Georgetown University Press.

Hale, Austin. (1982). Research on Tibeto-Burman Languages Trends in Linguistics: State of the arts report. Berlin: Mouton.

Trudgill, Peter. (1986). Dialect in Contract. Oxford: Blackwell.

Weinreich Uriel. (1953). Language in contract. The Hague: Mouton.

Wheatley, Julain K. (1987). Burmese. In B. Comrie (Ed.) The world's major languages. London: Routledge.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น*

FACTORS RELATED TO THE INTENTION TO REPEAT PREGNANCY AMONG PREGNANT ADOLESCENTS

สุดกัญญา ปานเจริญ
Sudkanya Pancharern
จิราจันทร์ คณฑา
Jirajan Kontha
ภัทรานิษฐ์ จองแก
Patthanit Jongkae
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ นครสวรรค์
Boromarajonani College of Nursing Sawanpracharak Nakhonsawan, Thailand
E-mail: sudkanya@bcnsprnw.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์ที่ 2 ขึ้นไปจำนวน 174 ราย ที่มาฝากครรภ์ในโรงพยาบาลในเขตสุขภาพที่ 3 ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 ถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2563 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive study) รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ และความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำโดยเครื่องมือดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .72 .81 และ .70 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ Binary Logistic Regression ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 38 รายตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ มีอายุเฉลี่ย 18.42ปี (SD = .91) อายุขณะตั้งครรภ์แรกเฉลี่ย 16.86 ปี (SD = .96) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ ได้แก่ รายได้ครอบครัว (OR = 0.300; 95% CI = 0.147-0.611) แหล่งสนับสนุนทางการเงิน(OR = 8.088; 95%CI = 3.711–17.630) การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์ (OR = 2.406; 95%CI = 1.270-4.561) สถานภาพสมรส (OR =3.446; 95%CI = 1.310-9.016) บุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่น (OR = 0.175; 95% CI = 0.045-0.680) ประวัติการคุมกำเนิด (OR = 3.15; 95%CI = 1.146-8.660) เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ (OR = 0.257; 95%CI = 0.063-1.043) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (OR = 0.261; 95%CI = 0.099-0.684) ตามลำดับ หญิงวัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำมักเป็นวัยรุ่นตอนปลาย รายได้ครอบครัวต่ำ มีสามีเป็นแหล่งสนับสนุนทางการเงิน แต่งงานใหม่ มีบุคคล

* Received 27 August 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

ใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นคุมกำเนิดสม่ำเสมอ มีเจตคติทางบวกต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงหรือเชื่อว่าบุคคลใกล้ชิดคาดหวังให้ตนเองตั้งครรภ์ซ้ำ จากผลการวิจัยพยาบาลควรตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้เพื่อใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การตั้งครรภซ้ำ, ความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ, หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

Abstract

The objectives of this research article were to determine factors related to the intention to repeat pregnancy among adolescents. This is a prospective descriptive study. The sample was 174 multiparous adolescents who attended prenatal care unit at hospital in Health Region 3 during May to December 2019. Data was collected by using questionnaires comprising the demographic data, the attitude towards repeated pregnancy, the subjective norm, the perceived behavior efficacy in preventing repeated pregnancy, and the intention to repeat pregnancy. The content validity of the instruments was examined by five experts. The reliabilities of questionnaires were 0.72, 0.81 and 0.80, respectively. Data was analyzed using descriptive statistics, and the Binary Logistic Regression. Results: Among 38 participants who intend to have repeated pregnant adolescents, the average age was 18.42 years (SD = .91). The average age of those who have the first pregnancy was 16.86 years (SD = .96). Factors found to be related to the intention to repeat pregnancy include the family income (OR = 0.300; 95% CI = 0.147-0.611, financial support source(OR = 8.088; 95%CI = 3.711–17.630), living before pregnancy (OR = 2.406; 95%CI = 1.270-4.561), marital status (OR = 3.446; 95%CI = 1.310-9.016), the intimate person is a teen mother (OR = 0.175; 95%CI = 0.045-0.680), history of contraceptive (OR = 3.15; 95%CI = 1.146-8.660), the attitude towards repeat pregnancy (OR = 0.257; 95%CI=0.063-1.043) and the subjective norm (OR = 0.261; 95%CI = 0.099-0.684) respectively. Pregnant adolescents who had intention to repeat pregnancy mostly were the late adolescence. Those who had low family income, had contraceptive or contraceptive consistency, had a new husband, having a husband as a source of financial support, had positive attitude towards pregnancy, had the subjective norm or believed that their close relatives wanted them to have repeat pregnancy. In accordance with the study findings, professional nurses should

realize how the importance of these aforementioned factors and develop a more efficient prevention for repeat pregnancy in teenagers by taking into account these factors.

Keywords: Repeat Pregnancy, Intention to Repeat Pregnancy, Pregnant Adolescents

บทนำ

ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราคลอดในวัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals, MDGs) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) กำหนดให้การลดอัตราคลอดในวัยรุ่นอายุ 10 - 14 ปี และอายุ 15 - 19 ปีเป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัดในการบรรลุเป้าหมายที่ 3 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัยที่นานาชาติต้องการบรรลุให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2560) สำหรับประเทศไทยในปี 2561 พบสถิติการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี จำนวน 70,181 คน คิดเป็นร้อยละ 35 และพบว่า เป็นการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี ร้อยละ 9.3 ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น อายุ 18 - 19 ปี ร้อยละ 13.7 ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นซึ่งยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 กำหนดเป้าหมายร้อยละของการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงอายุน้อยกว่า 20 ปีมีอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำยังสูงกว่าเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุขคือ ไม่เกินร้อยละ 10 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) สำหรับเขตสุขภาพที่ 3 ปี 2561 พบสถิติการคลอดบุตรในวัยรุ่นอายุ 15 - 19 ปี คิดเป็นอัตรา 34.9 ต่อประชากรหญิงอายุ 15 - 19 ปีพันคน และเป็นการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่วัยรุ่น ร้อยละ 14.05 ซึ่งมีอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำยังสูงกว่าเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุข (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562)นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละของหญิงไทยอายุน้อยกว่า 20 ปีหลังคลอดหรือหลังแท้งที่คุมกำเนิดได้รับการคุมกำเนิดด้วยวิธีกึ่งถาวร (ยาฝังคุมกำเนิด/ห่วงอนามัย) ของเขตสุขภาพที่ 3 มีเพียงร้อยละ 69.53 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายคือ ร้อยละ 80 และพบว่ามีความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำถึงร้อยละ 48.8 (เจนจิรา จิตจง, 2561)

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่เพียงแต่เป็นปัญหาด้านสุขภาพ แต่ยังเป็นปัญหาด้านประชากรที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอีกด้วย เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราเจริญพันธุ์รวมอยู่ในระดับต่ำโดยผู้หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ 15 - 49 ปีมีบุตรเฉลี่ยเพียง 1.6 คน ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าอัตราทดแทนทางประชากร อัตราการเกิดโดยรวมของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเกิดจากแม่วัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจึงนำไปสู่ปัญหา “เด็กเกิดน้อย ด้อยคุณภาพ” (สำนักอนามัย

การเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2562) การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบที่รุนแรงมากในทุกมิติทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสังคม จิตวิทยา และการอบรมเลี้ยงดู (Cook, S. M. & Cameron, S. T., 2015) ผลกระทบทางด้านร่างกายวัยรุ่นมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นสัดส่วนแปรผกผันกับอายุของหญิงตั้งครรภ์ในกลุ่มอาการของโรคทางสูติกรรมที่สำคัญได้แก่ การเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดการเจริญเติบโตช้าของทารกในครรภ์และการคลอดก่อนกำหนด (Brosens, I. et al., 2017) พบภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมากกว่าสตรีที่มีอายุมากกว่า (ปัญญา สนั่นพานิชกุล และยศพล เหลืองโสมนภา, 2558) และหากเป็นการตั้งครรภ์ซ้ำอย่างรวดเร็วหลังจากการแท้งเพิ่มโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดภาวะโลหิตจางมากขึ้น (Timur, H. et al., 2016) และพบภาวะตกเลือดหลังคลอดของมารดาวัยรุ่นสูงกว่าวัยผู้ใหญ่ (แววดาว พิมลธเรศ, 2555) ส่วนผลกระทบด้านจิตใจพบว่า มารดาวัยรุ่นที่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากเด็กมาเป็นแม่ต้องรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ทันทีจะประสบกับความเครียดและโรคซึมเศร้า (กิตติพงศ์ แซ่เจ็ง และคณะ, 2557) สอดคล้องกับการศึกษาของ ฤดี ปุงบางกะดี่ และเอมอร รตินธร ว่ามารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำ มีภาวะเครียดจากการไม่สามารถปรับบทบาทการเป็นมารดาในการดูแลบุตรพร้อมกันทั้งสองคนสำหรับผลกระทบด้านสังคมและเศรษฐกิจ พบว่ามารดาวัยรุ่นมีโอกาสสูงที่จะหยุดการศึกษากลางคัน หรือเรียนไม่จบ ซึ่งมีการออกจากโรงเรียนร้อยละ 30 ส่งผลให้หญิงวัยรุ่นเหล่านี้มีระดับการศึกษาต่ำกว่าที่ควรเป็น ทำให้เสียโอกาสในการทำงานที่ดีหรือไม่ก็ไม่มีงานทำทำให้ต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งต้องดูแลบุตรทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการเรียนต่อ (ฤดี ปุงบางกะดี่ และเอมพร รตินธร, 2557)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นได้แก่ อายุของการตั้งครรภ์ครั้งแรกน้อยกว่า หรือเท่ากับ 16 ปีและอายุของสามีมากกว่า หรือเท่ากับ 20 ปี การประกอบอาชีพหรือการมีงานทำจะสามารถหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557) การคุมกำเนิด ได้แก่การไม่คุมกำเนิดหรือคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอและการเลือกวิธีการคุมกำเนิดมักใช้การคุมกำเนิดระยะสั้น มากกว่าการใช้วิธีคุมกำเนิดระยะยาว (ฤดี ปุงบางกะดี่ และเอมพร รตินธร, 2557) สถานภาพสมรส การมีคู่ครองหรือการแต่งงานใหม่ส่งเสริมให้การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น (ปฏิญญา เอี่ยมสำอาง, 2555) ด้านเศรษฐกิจและสังคมพบว่าการตั้งครรภ์ซ้ำ ในครอบครัวที่มีปัญหาด้านการเงิน รายได้น้อย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำด้านการศึกษาพบว่า มารดามีการศึกษาน้อยพบว่ามีการตั้งครรภ์ซ้ำมากกว่ามารดาที่มีการศึกษาสูง (Baldwin, M. K. & Edelman, A. B., 2013) ความตั้งใจในการตั้งครรภ์ซ้ำ คือ ความต้องการ หรือการวางแผนที่จะตั้งครรภ์ซ้ำของมารดาวัยรุ่น จากแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเชื่อว่า การแสดงพฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับความตั้งใจ และมีความสัมพันธ์กับเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Ajzen, I., 1991) ซึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นขึ้นอยู่

กับความตั้งใจในการตั้งครรภ์ โดยพบว่า ร้อยละ 59.3 ของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเกิดจากความตั้งใจของมารดาวัยรุ่นเอง (ชลทิศ อุไรฤกษ์กุล, 2554)

นอกจากนี้ ความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะส่วนบุคคลดังกล่าวแล้ว ยังพบว่า ปัจจัยด้านจิตสังคมของมารดาวัยรุ่น เช่น เจตคติต่อการตั้งครรภ์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงหรือบุคคลใกล้ชิดที่มีอิทธิพลต่อการความตั้งใจตั้งครรภ์ และการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น การศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำมักเป็นผู้ที่ต้องการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวในขณะยังเป็นวัยรุ่น เพราะเชื่อว่าการมีบุตรเร็วทำให้ตนเองมีเป้าหมายในชีวิต การตั้งครรภ์ซ้ำทำให้เป็นผู้ใหญ่และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ในขณะที่มารดาวัยรุ่นอีกกลุ่มมีเจตคติด้านลบต่อการตั้งครรภ์ เช่น มารดาวัยรุ่นรับรู้ว่าการมีบุตรในช่วงวัยรุ่นนั้นสร้างความยุ่งยากให้กับตนเองมากขึ้น (ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ, 2562) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หรืออิทธิพลจากบุคคลใกล้ชิดหรือบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น โดยเฉพาะความต้องการมีบุตรของสามี หากมีบุคคลในครอบครัวเคยตั้งครรภ์ขณะเป็นวัยรุ่น เช่น มารดาหรือพี่สาวเคยมีบุตรในขณะเป็นวัยรุ่น มีกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนกำลังตั้งครรภ์ในช่วงวัยรุ่น หรือมีเพื่อนสนิทเป็นมารดาวัยรุ่นเหมือนกัน กลุ่มอ้างอิงเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557) การมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันหรือบุคคลใกล้ชิดตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จะทำให้วัยรุ่นหญิงมีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 2.56 เท่าเมื่อเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันตั้งครรภ์ อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นหญิงมองเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องปกติ จึงไม่ได้ป้องกันการตั้งครรภ์และเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำในที่สุด (ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ, 2562)

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมหรือการรับรู้ความสามารถในการป้องกั้นการตั้งครรภ์ซ้ำ มีผลต่อความต่อเนื่องของการคุมกำเนิด และแรงจูงใจในการวางแผนครอบครัวหลังคลอด เพื่อเว้นระยะห่างของการตั้งครรภ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำในมารดาวัยรุ่น โดยพบว่ามารดาวัยรุ่นที่รับรู้ว่าตนเองไม่สามารถทนกับผลข้างเคียงของการคุมกำเนิด ทำให้การคุมกำเนิดไม่ต่อเนื่องและเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำตามมา มารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่ขาดแรงจูงใจในการวางแผนครอบครัวและการเว้นระยะการมีบุตรที่เหมาะสม ทำให้คุมกำเนิดไม่ต่อเนื่องและตั้งครรภ์ซ้ำตามมา การได้รับคำปรึกษาจากครอบครัวหรือสามี การได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ และกลุ่มเพื่อนของมารดาวัยรุ่น มีความสำคัญต่อการตัดสินใจคุมกำเนิดในระยะหลังคลอดของวัยรุ่น ส่งผลให้มารดาวัยรุ่นเกิดแรงจูงใจในการคุมกำเนิดหลังคลอดสามารถเว้นระยะห่างของการตั้งครรภ์และป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำได้การรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่รับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับดี มีโอกาสตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 0.213 เท่าเมื่อเทียบกับกลุ่มที่รับรู้

ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับไม่ดี (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ และสมจิต เมืองพิล, 2558)

จากอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำและผลกระทบของการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นจะเห็นว่าการแก้ไขปัญหาและป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นมีความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนและพบว่าความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็นปัจจัยที่จะนำมาซึ่งการตั้งครรภ์ซ้ำในมารดาวัยรุ่น ซึ่งมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นเพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในแก้ไขปัญหา และการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นมารดาตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี ที่มารับบริการในแผนกฝากครรภ์ของโรงพยาบาลในเขตสุขภาพที่ 3

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ มารดาวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี กำลังตั้งครรภ์ครั้งที่ 2 ขึ้นไป ไม่จำกัดอายุครรภ์ มารับบริการที่แผนกฝากครรภ์ของโรงพยาบาลในเขตสุขภาพที่ 3 ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือน ธันวาคม 2562 ที่ยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จังหวัดนครสวรรค์ รหัส NSWPHO-014/62 ลงวันที่ 11 เมษายน 2562 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้ากลุ่มตัวอย่าง (Inclusion Criteria) ได้แก่มีความสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยสามารถสื่อสารภาษาไทยได้เป็นมารดาวัยรุ่นที่เคยผ่านการตั้งครรภ์มาแล้วอย่างน้อย 1 ครั้ง และปัจจุบันกำลังตั้งครรภ์อยู่ ไม่มีความบกพร่องทางการรับรู้ เช่น พิการทางสายตา การได้ยิน หรือการพูด

เกณฑ์ในการคัดออกกลุ่มตัวอย่าง (Exclusion Criteria) ได้แก่ขณะตั้งครรภ์ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีความผิดปกติทางสุขภาพจิต เช่น เครียด วิตกกังวล โรคซึมเศร้า หรือจิตเภท เป็นต้น มีภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์ ซึ่งวินิจฉัยโดยแพทย์แล้วต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในวันที่มารับบริการฝากครรภ์ เช่น มีภาวะความดันโลหิตสูง เจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด เบาหวาน ภาวะคลื่นไส้อาเจียนอย่างรุนแรง เลือดออกผิดปกติทางช่อง

คลอด น้ำเดินก่อนการเจ็บครรภ์จริง ไส้ติ่งอักเสบ โรคหัวใจ โรคธาลัสซีเมีย ทารกในครรภ์อยู่ในภาวะคับขัน (Fetal Distress) ทารกเสียชีวิตในครรภ์ เป็นต้น

ในการศึกษานี้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ (Power Analysis)เพื่อคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับนัยสำคัญ (α) .05, ค่าอำนาจการวิเคราะห์ (Power Analysis = .80, Anticipated Effect Size ขนาด Moderate Value = .15 จำนวนตัวแปรต้น = 13 และนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 174คนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถามทั้งหมด 5 ส่วน จำนวน 57 ข้อ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที ดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 11 ข้อ ประกอบด้วย อายุ การศึกษา ลักษณะครอบครัว ประวัติการแท้ง ประวัติการคุมกำเนิด อายุของสามี บิดาของบุตรในครรภ์ อาชีพ รายได้ครอบครัว ความต้องการพึ่งพาทางการเงิน และประวัติบุคคลใกล้ชิดเคยมีบุตรในช่วงวัยรุ่น

2. แบบสอบถามเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น เป็นแบบสอบถามของอังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ ซึ่งเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำเป็นผลมาจากความเชื่อที่มีต่อผลลัพธ์จากการตั้งครรภ์ซ้ำ และการประเมินผลลัพธ์จากการตั้งครรภ์ซ้ำ ซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นรับรู้ต่อการตั้งครรภ์ซ้ำของตนเองในเชิงบวกหรือเชิงลบ ทั้งนี้ เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำมีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน มีข้อคำถามทั้งหมด 24 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ ตั้งแต่ 1 ถึง 5 เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นมีค่าคะแนนที่เป็นไปได้อยู่ในช่วง 24 - 120 คะแนน แปลผลจากค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) โดยแปลคะแนนเฉลี่ยเป็นระดับ ซึ่งมีความเหมาะสมในการแปลผลคะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามที่เป็น Ratting scale การแปลผลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มมีเจตคติทางบวก และทางลบ (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557)

3. แบบสอบถามการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภซ้ำ เป็นแบบสอบถามของอังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ ซึ่งบุคคลตามกลุ่มอ้างอิง ได้แก่ สามีหรือคู่รัก มารดา พี่สาว หรือเพื่อนสนิท มีข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ มีค่าคะแนนที่เป็นไปได้อยู่ในช่วง 5 - 25 คะแนน แปลผลจากค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute criteria) โดยการแปลผลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ คล้อยตามและไม่คล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557)

4. แบบสอบถามการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ เป็นแบบสอบถามของ อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ เป็นมาตรวัดแบบ

ประมาณค่า 5 อันดับ การรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ มีค่าคะแนนที่เป็นไปได้อยู่ในช่วง 15-75 คะแนน แปลผลจากค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) โดยแปลคะแนนเฉลี่ยเป็นระดับ ซึ่งมีความเหมาะสมในการแปลผลคะแนนเฉลี่ยจากแบบสอบถามที่เป็น Ratting scale การแปลผลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในระดับดีและไม่ดี (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557)

5. แบบวัดความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ เป็นแบบสอบถามให้เลือกตอบเพียงข้อเดียวว่าท่านตั้งใจตั้งครรภซ้ำ หรือท่านไม่ตั้งใจตั้งครรภซ้ำ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา เท่ากับ 0.96, 0.80 และ 0.86 ตามลำดับ แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1951) ของแบบสอบถามเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น แบบสอบถามการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภซ้ำ และแบบสอบถามการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ เท่ากับ 0.72, 0.81 และ 0.70 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอหนังสือจากผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสวรรค์ประชารักษ์นครสวรรค์ ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลในเขตสุขภาพที่ 3 เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำ ณ แผนกฝากครรภ์ ผู้วิจัยขอพบหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดที่มารับบริการฝากครรภ์เพื่อขอความร่วมมือและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามโดยใช้เวลาประมาณคนละ 30 นาที หลังจากนั้นผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ค่าคะแนนเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำโดยภาพรวมด้วยวิธีการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. เปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคล เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำระหว่างกลุ่มตั้งใจและไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำโดยวิธี Chi square test หากขนาดตัวอย่างในแต่ละช่องตารางมีค่าน้อยกว่า 5 เกินร้อยละ 20 ของช่องตารางทั้งหมดจะใช้วิธี Fisher's Exact

test สำหรับตัวแปรที่วิเคราะห์แล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) จะนำไปวิเคราะห์โดยวิธี Binary Logistic Regression แสดงข้อมูลในรูป Odds ratio (OR) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% CI

ผลการวิจัย

1. หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นกลุ่มตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำทั้งสิ้น 90 ราย และกลุ่มไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ 84 ราย หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีอายุเฉลี่ย 18.42 ปี (SD = .91) มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 12,108 บาท (SD = 6,622) หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นกลุ่มตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ร้อยละ 88.9จบการศึกษาต่ำกว่าหรือเทียบเท่าขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 66.7 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 58.9 มีรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 60.0 อาศัยอยู่กับสามีตั้งแต่ก่อนการตั้งครรภ์ ร้อยละ74.4 โดยมีสามีเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินร้อยละ 52.2 สามีของหญิงตั้งครรภ์มีอายุเฉลี่ย 21.76 ปี (SD = 3.91) ซึ่งร้อยละ 84.6 สามีของหญิงตั้งครรภ์จะอยู่ในวัยผู้ใหญ่คือมีอายุมากกว่าเท่ากับ 20 ปี การตั้งครรภ์ครั้งนี้ร้อยละ 76.7 เป็นการตั้งครรภ์กับสามีคนใหม่ ร้อยละ 71.1 หญิงตั้งครรภ์มีบุคคลใกล้ชิดเคยเป็นแม่วัยรุ่น ร้อยละ 62.2 เป็นการตั้งครรภ์ที่ 2 ถึงร้อยละ 94.4 ไม่เคยมีบุตรร้อยละ 52.2 โดยร้อยละ 61.1 มีประวัติการแท้งมาก่อน ร้อยละ 81.1 ตั้งครรภ์ครั้งแรกอายุมากกว่า 16 ปี ซึ่งอายุเฉลี่ยขณะตั้งครรภ์แรก 16.86 ปี (SD=.96) ร้อยละ 52.2 คุมกำเนิดก่อนตั้งครรภ์ หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นกลุ่มตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำร้อยละ 91.1 มีเจตคติทางบวกต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และเชื่อว่ากลุ่มอ้างอิงคาดหวังให้ตนเองตั้งครรภ์ซ้ำ ร้อยละ 70.0 และรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 86.7

2. ผลการวิเคราะห์ระหว่างกลุ่มตั้งใจและไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำด้วยวิธี Chi square test พบว่า ปัจจัยด้านรายได้ครอบครัว แหล่งสนับสนุนทางการเงินการอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์ สถานภาพสมรสบุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นประวัติการคุมกำเนิดเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนอายุปัจจุบัน ระดับการศึกษา อาชีพ อายุของสามี อายุเมื่อตั้งครรภ์แรก บุตรที่มีชีวิต ประวัติการแท้ง และการรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ พบว่า รายได้ครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR =0.300; 95%CI = 0.147 - 0.611) แหล่งสนับสนุนทางการเงินมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 8.088; 95%CI = 3.711–17.630) การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 2.406; 95%CI = 1.270-4.561) สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่น

ร้อยละ 95 (OR = 3.446; 95%CI = 1.310-9.016) บุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.175; 95%CI = 0.045 - 0.680) ประวัติการคุมกำเนิดมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 3.15; 95%CI = 1.146-8.660) ปัจจัยด้านเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.257; 95%CI = 0.063-1.043) ปัจจัยด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.261; 95%CI = 0.099-0.684) ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ Binary Logistic Regression โดยคำนวณหา (OR) ที่ระดับ 95%CI

ตัวแปร	ความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ		OR	95% CI
	กลุ่มตั้งใจ (n = 90) จำนวน (ร้อยละ)	กลุ่มไม่ตั้งใจ (n = 84) จำนวน (ร้อยละ)		
1. รายได้ครอบครัว				
- น้อยกว่าเท่ากับ 10,000 บาท	54 (60.0)	70 (83.3)	.300	.147-.611
- มากกว่า 10,000 บาท	36 (40.0)	14 (16.7)		
2. แหล่งสนับสนุนทางการเงิน				
- สามี	20 (52.6)	5 (13.9)	8.088	3.711–17.630
- บุคคลอื่น	18 (47.4)	31 (86.1)		
3. การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์				
- อยู่กับสามี	67 (74.4)	46 (54.8)	2.406	1.270-4.561
- อยู่กับบุคคลอื่น	23 (25.6)	38 (45.2)		
4. สถานภาพสมรส				
- แต่งงานใหม่	27 (71.1)	15 (41.7)	3.446	1.837-6.466
- ไม่ได้แต่งงานใหม่	11 (28.9)	21 (58.3)		
5. บุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่น				
- มี	25 (65.8)	33 (91.7)	.150	.062-.362
- ไม่มี	13 (34.2)	3 (8.3)		
6. ประวัติการคุมกำเนิด				
- คุมกำเนิด (สม่ำเสมอ)	18 (47.4)	8 (22.2)	3.739	1.937-7.217
- ไม่คุมกำเนิด/คุมไม่สม่ำเสมอ	20 (52.6)	28 (77.8)		
7. เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ				
- เจตคติทางบวก	35 (92.1)	27 (75.0)	.244	.103-.580
- เจคติทางลบ	3 (7.9)	9 (25.0)		

8. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง				
- คล้อยตาม	26 (68.4)	13 (36.1)	.214	.113-.406
- ไม่คล้อยตาม	12 (31.6)	23 (63.9)		

อภิปรายผล

ปัจจัยระดับบุคคลรายได้ครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.300; 95%CI = 0.147-0.611) ได้มีการศึกษาสาเหตุของการตั้งครรภ์ซ้ำในปี ค.ศ. 2015 - 2016 สำหรับประเทศไทยพบว่ามีสาเหตุมาจากต้องการพึ่งพิงสามีด้านเศรษฐกิจ (สุภาพร มะรังสี, 2561) ซึ่งจะพบการตั้งครรภ์ซ้ำในครอบครัวที่มีปัญหาด้านการเงิน รายได้น้อย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ (Baldwin, M. K. & Edelman, A. B., 2013) ทำให้ขาดแรงจูงใจในการศึกษาต่อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของมารดาวัยรุ่นในอนาคต ซึ่งพบว่าเมื่อมารดาวัยรุ่นอายุ 30 ปี ร้อยละ 22 ของมารดาวัยรุ่นมีชีวิตอยู่อย่างลำบากยากจนมากกว่ามารดาที่ตั้งครรภ์เมื่ออายุ 24 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20 ของมารดาวัยรุ่นมักขาดคุณสมบัติในการประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพรับจ้าง และส่วนน้อยที่อาศัยอยู่กับคู่สมรสคู่สมรสของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะไม่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ และว่างงาน (Cook, S. M. & Cameron, S. T., 2015) โดยในการศึกษาครั้งนี้พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำมีรายได้ครอบครัวน้อยกว่าเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 60 และไม่ได้ประกอบอาชีพร้อยละ 58.9

แหล่งสนับสนุนทางการเงินมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 6.889; 95%CI = 2.206 - 21.522) โดยหญิงตั้งครรภ์ที่สามีเป็นแหล่งสนับสนุนทางการเงินมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 6.889 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นเป็นแหล่งสนับสนุนทางการเงินสอดคล้องกับการศึกษาของ เกตย์สิรี ศรีวิไล ที่พบว่ามารดาวัยรุ่นที่ไม่มีงานทำและไม่มีรายได้เมื่อแต่งงานใหม่จำเป็นต้องมีบุตรเพื่อผูกมัดสามีและให้สามีดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งของตนเองและบุตร (เกตย์สิรี ศรีวิไล, 2559) ซึ่งในผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 57.9 นอกจากนี้ยังพบว่าการตัดสินใจมีบุตรของวัยรุ่นเพราะเชื่อว่าการมีบุตรจะทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น (ศิริพร จิรวัฒน์กุล และคณะ, 2554)

การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 2.406; 95%CI = 1.270-4.561) โดยหญิงตั้งครรภ์ที่อยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์กับสามีมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 2.406 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับหญิงตั้งครรภ์ที่อยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์กับบุคคลอื่นสามีของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนใหญ่มักจะเป็นวัยรุ่นด้วยกันทำให้ขาดความตระหนักของการป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำ เพราะเมื่อมารดาวัยรุ่นอยู่ร่วมกันกับสามีหากมีความต้องการทางเพศก็มีความสัมพันธ์โดยไม่มีการป้องกันการตั้งครรภ์ (เกตย์สิรี ศรีวิไล,

2559) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้พบว่าสามีของหญิงตั้งครรภ์ที่ตั้งครรภ์ซ้ำอยู่ร่วมกับสามี ร้อยละ 74.1

สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 3.436; 95%CI = 1.310 - 9.016) โดยหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่แต่งงานใหม่มีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 3.436 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้แต่งงานใหม่การตั้งครรภ์ซ้ำส่วนใหญ่เกิดจากการแต่งงานใหม่หรือมีคู่ครองคนใหม่มารดาวัยรุ่นต้องการพึ่งพิงสามีทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมารดาวัยรุ่นมีการศึกษาน้อย และยังไม่มีอาชีพที่มั่นคง จึงต้องอาศัยรายได้เลี้ยงชีพจากสามี เมื่อมารดาวัยรุ่นเลิกกับสามีคนแรก จึงมีสามีคนที่สองและรีบมีลูก เพื่อผูกมัดสามีคนที่สองจะได้รับเงินค่าเลี้ยงดูบุตรจากสามีคนใหม่ ซึ่งจะพบในมารดาวัยรุ่นที่เลิกกับสามีคนแรกมามีสามีคนที่ 2 การตั้งครรภ์ซ้ำเกิดจากมารดาวัยรุ่นต้องการผูกมัดสามี เพื่อจะได้มีเงินใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (เกตย์สิรี ศรีวิไล, 2559)

บุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นบุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.175; 95%CI = 0.045-0.680) โดยหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีบุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่นมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 0.175 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีบุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่น สอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพื่อนรุ่นเดียวกันตั้งครรภ์ซ้ำมีโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ 2.5 เท่าของกลุ่มที่ไม่มีเพื่อนรุ่นเดียวกันตั้งครรภ์ซ้ำ (AOR = 2.56, 95% CI = 1.651-6.770) (ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ, 2562) อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นหญิงมองเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นเรื่องปกติ จึงไม่ได้ป้องกันการตั้งครรภ์และเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำในที่สุด นอกจากนี้การมีบุคคลในครอบครัวเคยตั้งครรภ์ขณะเป็นวัยรุ่น เช่น มารดาหรือพี่สาวเคยมีบุตรในขณะเป็นวัยรุ่น มีกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนกำลังตั้งครรภ์ในช่วงวัยรุ่น หรือมีเพื่อนสนิทเป็นมารดาวัยรุ่นเหมือนกัน กลุ่มอ้างอิงเหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตั้งครรภ์ซ้ำใน (ปฏิญญา เอี่ยมสำอาง, 2555); (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์, 2557)

ประวัติการคุมกำเนิดมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 3.15; 95%CI = 1.146 - 8.660) โดยหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่คุมกำเนิดสม่ำเสมอมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 3.15 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่คุมกำเนิดหรือคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่ระบุว่า วัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์จะมีอัตราการคุมกำเนิดและความสม่ำเสมอในการคุมกำเนิดน้อยกว่าวัยรุ่นที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ วัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำมีความสามารถในการควบคุมตนเองในการใช้ยาคุมกำเนิดได้ดี รับรู้ตนเองว่าควรคุมกำเนิดอย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด มีการกำหนดตนเอง วางแผน จึงตัดสินใจคุมกำเนิดสม่ำเสมอและต่อเนื่องสูงกว่ากลุ่มวัยรุ่นที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ รวมถึงการเลือกการคุมกำเนิดโดยการกินยาเม็ดคุมกำเนิดมากกว่าการคุมกำเนิดที่ได้ผลระยะยาวรวมถึงการไม่ได้รับการบริการ

คุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น (เกตย์ สิรี ศรีวิไล, 2559) ; (อรอุมา ทางดี, 2559)

ส่วนปัจจัย อายุปัจจุบัน ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัว การอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์ อายุสามี อายุที่ตั้งครรภ์ครั้งแรกจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์จำนวนบุตรมีชีวิต ประวัติการแท้ง/สูญเสียบุตรไม่มีความสัมพันธ์ทางสถิติต่อการตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำของวัยรุ่นที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้อาจเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยด้านอื่นโดยเฉพาะสถานการณ์ทางสังคมที่มีอิทธิพลร่วมสูง ต่อความตั้งใจในการตั้งครรภ์ซ้ำเพราะเป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน และมีอิทธิพลจากสังคมสูงกว่าอิทธิพลภายในตนเอง

ปัจจัยด้านเจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.257; 95%CI = 0.063 - 1.043) โดยหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีเจตคติทางบวกต่อการตั้งครรภ์ซ้ำมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 0.257 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีเจตคติทางลบ สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเจตคติเห็นด้วยต่อตั้งครรภซ้ำมีโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภซ้ำมากกว่ากลุ่มที่ไมเห็นด้วย (อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ และสมจิต เมืองพิล, 2558); (ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ, 2562) อธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มารับบริการฝากครรภ์แล้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นยอมรับการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีการอยู่อาศัยกับสามีมาก่อนการตั้งครรภ์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจทำให้กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อการตั้งครรภ์จึงทำให้เกิดความตั้งใจที่จะตั้งครรภ์ซ้ำ ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่ระบุว่า หากบุคคลเชื่อว่ากระทำพฤติกรรมใดแล้วให้ผลดีกับตนเอง บุคคลนั้นจะมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้นและตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรม กล่าวคือ หากมารดาวัยรุ่นเชื่อว่าการตั้งครรภ์ซ้ำเป็นสิ่งที่ดี และประเมินว่าการตั้งครรภ์ซ้ำให้ผลบวกมากกว่าผลลบแก่ตนเอง มารดาวัยรุ่นจะมีเจตคติทางบวกส่งผลให้เกิดความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ

ปัจจัยด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (OR = 0.261; 95%CI = 0.099 - 0.684) โดยหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่คล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีโอกาสตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำเป็น 0.261 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่คล้อยตามกลุ่มอ้างอิง จากการศึกษาของปฏิญญาเอี่ยมสำอาง พบว่า ความต้องการมีบุตรของแฟน มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ORadj = 41.02; 95% CI = 8.34 - 201.78) อิทธิพลด้านสถานการณ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญและส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากการกระทำของบุคคลเกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความผูกพันทางสังคม ความต้องการบุตรของคู่ครองเป็นปัจจัยระดับครอบครัวสำคัญที่ส่งผลต่อตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจในวัยรุ่นซึ่งก่อนตั้งครรภ์กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 71.1 อาศัยอยู่กับสามี และส่วนใหญ่ร้อยละ 76.3 มีสามีอายุมากกว่า อธิบายได้จาก บริบทของสังคมไทยที่หล่อ

หลอมให้เพศหญิงเชื่อฟังและยอมรับการตัดสินใจของเพศชาย ดังนั้นหากสามีคาดหวังให้วัยรุ่นตั้งครรภ์ย่อมทำให้วัยรุ่นเกิดความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำได้ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65.8 มีบุคคลใกล้ชิด เช่น มารดา พี่สาวหรือญาติพี่น้องเคยเป็นมารดาวัยรุ่น และมีเพื่อนรุ่นเดียวกันตั้งครรภ์ ถือว่ากลุ่มอ้างอิงดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจตั้งครรภ์ของวัยรุ่น และเป็นแบบอย่างที่ทำให้วัยรุ่นเห็นว่าการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นไม่ใช่เรื่องเสียหาย (ปฏิญญา เอี่ยมสำอาง, 2555) ผลการศึกษานี้สนับสนุนทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่ระบุว่า เมื่อบุคคลตั้งใจกระทำพฤติกรรมใดนั้น ก็ต่อเมื่อประเมินแล้วว่าบุคคลตามกลุ่มอ้างอิงคาดหวัง สนับสนุน หรือเป็นต้นแบบให้กระทำพฤติกรรมนั้น

การรับรู้ความสามารถในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ สะท้อนให้เห็นว่ามารดาวัยรุ่นกลุ่มนี้รับรู้ว่าตนเองสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้แต่ไม่ป้องกัน เพราะมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้วัยรุ่นไม่ป้องกันการตังครรภ์ เช่น สามีต้องการมีบุตร แต่งงานใหม่ และเคยแท้ง เป็นต้น การศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาผ่านมาที่ระบุว่า วัยรุ่นที่ตั้งใจตั้งครรภ์จะมีอัตราการคุมกำเนิดและความสม่ำเสมอในการคุมกำเนิดน้อยกว่าวัยรุ่นที่ไม่ตั้งใจตั้งครรภ์ (มณิสรา ห่วงทอง, 2560) และมารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับดี แต่มีการคุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอ เพราะคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์เพียงไม่กี่ครั้งไม่สามารถทำให้ตั้งครรภ์ได้ ประกอบกับระยะพัฒนาการของวัยรุ่นทางด้านความคิดและสติปัญญาที่ใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ แต่ยังขาดการคิดไตร่ตรองถึงผลดีและผลเสียที่จะตามมาจึงทำให้มารดาวัยรุ่นกลุ่มนี้คุมกำเนิดไม่สม่ำเสมอหรือไม่คุมกำเนิดจึงเกิดการตั้งครรภ์ซ้ำตามมา การที่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมีการรับรู้ความรุนแรงจากการตั้งครรภ์ซ้ำมากไม่ได้มีผลต่ออัตราการตั้งครรภ์ซ้ำ สามารถอธิบายได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในความคิดของตนเองแต่ขาดความยั้งคิด มีความหุนหันพลันแล่นขาดการไตร่ตรองให้รอบคอบ (วิโรจน์ อารีย์กุล, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำ ได้แก่ รายได้ครอบครัว แหล่งสนับสนุนทางการเงินการอยู่อาศัยก่อนตั้งครรภ์ สถานภาพสมรสบุคคลใกล้ชิดเป็นแม่วัยรุ่น ประวัติการคุมกำเนิด เจตคติต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ดังนั้นควรหากลยุทธ์ในการส่งเสริมให้วัยรุ่นตระหนักถึงความสำคัญของการคุมกำเนิดการวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ เน้นการคุมกำเนิดระยะยาว จัดให้มีการฝึกทักษะเฉพาะในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์โดยเฉพาะผู้ที่เคยตั้งครรภ์มาแล้ว เพราะเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำที่ไม่ตั้งใจพยาบาลเวชปฏิบัติชมชนควรดำเนินกิจกรรมกลุ่มในชุมชนเพื่อป้องกันภาวะตั้งครรภ์ซ้ำโดยไม่ตั้งใจในขณะยังเป็นวัยรุ่นอยู่ เนื่องจากพฤติกรรมของเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่ตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้หญิงวัยรุ่นที่เคยตั้งครรภ์มาแล้วมีแนวโน้มตั้งครรภ์ซ้ำสูง และควรมีการ

ส่งเสริมการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษา การให้ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด การกระจายเวชภัณฑ์คุมกำเนิดกึ่งถาวรให้ครอบคลุม ส่งเสริมสุขภาพมารดาวัยรุ่นเชิงรุก การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยอิงระบบผลลัพธ์ และการสนับสนุนทุนวิจัย เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนการปฏิบัติเพื่อลดอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงศ์ แซ่เจ็ง และคณะ. (2557). ผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น . นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

เกตย์สิรี ศรีวิไล. (2559). การตั้งครรภ์ซ้ำในมารดาวัยรุ่น ในโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งของภาคใต้. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 3(3), 142 - 152.

เจนจิรา จิตจง. (2561). สรุปสถานการณ์ ปี 2561 “วัยรุ่น” เขตสุขภาพที่ 3. นครสวรรค์: ศูนย์สุขภาพจิตที่ 3.

ชลทิศ อุไรฤกษ์กุล. (2554). การตั้งครรภ์วัยรุ่น. เรียกใช้เมื่อ 2 มิถุนายน 2554 จาก http://www.hpe4.anamai.moph.go.th.

ธัญพัฒน ฤทธิผล และคณะ. (2562). ทุนชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำของมารดาวัยรุ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 14(2), 78 - 89.

ปฏิญญา เอี่ยมสำอาง. (2555). ปัจจัยเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่ตั้งใจของวัยรุ่น. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปัญญา สนั่นพานิชกุล และยศพล เหลืองโสมนภา. (2558). การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น: ปัจจัยทางด้านมารดาที่มีผลต่อทารก. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 32(2), 156 - 174.

มณิสรา ห่วงทอง. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ซ้ำอย่างรวดเร็วในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผดุงครรภ์ชั้นสูง. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฤดี ปุงบางกะดี่ และเอมพร รตินธร. (2557). ปัจจัยและผลกระทบจากการตั้งครรภ์ซ้ำของสตรีวัยรุ่นไทย:กรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วารสารพยาบาลศาสตร์, 32(2), 23 - 31.

วิโรจน์ อารีย์กุล. (2553). การดูแลสุขภาพและการให้คำแนะนำวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

แววดาว พิมลธเรศ. (2555). อุบัติการณ์การตั้งครรภ์และภาวะแทรกซ้อนของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในโรงพยาบาลหนองใหญ่ จังหวัดชลบุร. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า, 29(4), 301 - 311.

ศิริพร จิรวัฒน์กุล และคณะ. (2554). รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น (แม่วัยใส). ขอนแก่น: ศูนย์ประสานงานองค์กรอนามัยโลกด้านการวิจัยและฝึกอบรมด้านเพศภาวะและสุขภาพสตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2560). สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชนปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 17 กันยายน 2560 จาก http://rh.anamai.moph.go.th/main.php?filename=index

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569. เรียกใช้เมื่อ 27 มีนาคม 2562 จาก http://rh.anamai.moph.go.th/main.php?filename=index

สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2562). สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นและเยาวชนปี 2561. เรียกใช้เมื่อ 27 มีนาคม 2562 จาก http://rh.anamai.moph.go.th/main.php?filename=index

สุภาพร มะรังสี. (2561). ปัจจัยเสี่ยงและแนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 26(2), 84 - 89.

อรอุมา ทางดี. (2559). การป้องกันและประสบการณ์การตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผดุงครรภ์ชั้นสูง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์. (2557). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผดุงครรภ์ชั้นสูง. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อังสนา วิศรุตเกษมพงศ์ และสมจิต เมืองพิล. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจตั้งครรภ์ซ้ำในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. วารสารศรีนครินทร์เวชสาร, 30(3), 262-269.

Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. OBHDP, 50(2), 179 - 211.

Baldwin, M. K. & Edelman, A. B. (2013). The effect of long-acting reversible contraception on rapid repeat pregnancy in adolescents: A review. Journal of Adolescent Health, 52(4), S47 - S53.

Brosens, I. et al. (2017). The Impact of Uterine Immaturity on Obstetrical Syndromes During Adolescence. Am J Obstet Gynecol, 217(5), 546 -555.

Cook, S. M. & Cameron, S. T. (2015). Social issues of teenage pregnancy. Obstetrics. Gynecology and Reproductive Medicine, 25(9), 243 - 248.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrical, 16(3), 297 - 334.

Timur, H. et al. (2016). Factors that affect perinatal outcomes of the second pregnancy of adolescents. Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology, 29(1), 18 - 21.

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก*

DEVELOPMENT OF THE MOTIVATION PROMOTION MODEL FOR CERVICAL CANCER SCREENING

พิมพ์ลดา อนันต์สิริเกษม
Phimlada Anansirikasem
พลอยประกาย ฉลาดล้น
Ployprakay Chalardlon
รุจา แก้วเมืองฝาง
Ruja Kaeomaungfang
สถิรกานต์ ทั่วจบ
Sathirakan Thuajop
นวลอนงค์ ศรีสุกไสย
Nuananong Srisugsai
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช
Boromarajonani College of Nursing, Chakriraj, Thailand
E-mail: phimladaa@ckr.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เป็นการวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือสตรีอายุ 30 - 60 ปีที่ไม่ได้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 15 คน 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจกลุ่มตัวอย่าง 10 คน 3) ประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจกลุ่มตัวอย่างคือสตรีที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 20 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ 1) แนวทางการสนทนากลุ่ม 2) แบบสอบถามความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก 3) แบบสอบถามแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจ ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา .95 - 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟา .81 - .98 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา การแจกแจงความถี่ และการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) สตรีที่ไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก มีทัศนคติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองเป็นเรื่องที่น่าอาย น่ากลัว ขาดความรู้และไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว 2) รูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจ ได้แก่ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการชักจูงจากครอบครัว 3) ผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริม

* Received 27 August 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

แรงจูงใจ พบว่า ก่อนใช้รูปแบบมีความรู้เฉลี่ย 13.4 คะแนน หลังใช้รูปแบบมีความรู้เฉลี่ย 17.7 คะแนน ทั้งสองกลุ่มแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ด้านแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกก่อนใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ย 1.74 หลังใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ย 2.74 ทั้งสองกลุ่มแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.67

คำสำคัญ: รูปแบบ, การส่งเสริมแรงจูงใจ, การคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

Abstract

The objectives of this research article were to develop of motivation promotion model for cervical cancer screening. The research and development is divided into 3 phases: 1: Situation of women without screening for cervical cancer, the sample was consisted of 15 women aged 30-60 years who had not cervical cancer screening tests. Phase 2: Development of protection motivation model, the sample consisted of 10 people, and phase 3: Evaluation of the model, the sample was 20 women without cervical cancer screening. The research tools comprised: 1) focus group guidelines 2) questionnaires of knowledge of cervical cancer 3) questionnaires of protection motivation for cervical cancer screening 4) questionnaires of satisfaction toward motivation promotion model for screening for cervical cancer. Content validity indexes were .95-1.00 and the reliability coefficients were . 8 1-.98. Analyzed the data by content analysis frequency distribution and pair-t test. The results revealed three folds that: 1) Women without screening for cervical cancer, their attitudes about screening is embarrassing and scary, no abnormal symptoms not check, lack of knowledge, and not supported by family members. 2) The model of protection motivation as follows information literacy, knowledge sharing and motivation by encourage from family members. 3) the effect of motivation promotion model for cervical cancer screening, before and after the model was statistically different ($p <.05$), before using the model, the mean knowledge was 13.4, after using the model mean was 17.7 points. The motivation for cervical cancer screening before the model, the mean was 1.74, after using the model, the mean was 2.74, the difference was statistically significant ($p <.05$). and satisfaction with the most developed models Has a mean of 4.67.

Keywords: Model, Motivation Promotion, Cervical Cancer Screening

บทนำ

โรคมะเร็งปากมดลูกเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของทุกประเทศ จากรายงานของ Global Cancer statistics ในปี ค.ศ. 2018 พบผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกรายใหม่ทั่วโลก จำนวน 569,848 รายและเสียชีวิตประมาณ 311,365 (Bray, F. et al., 2018) ซึ่งเป็นสาเหตุการเสียชีวิตของสตรีเป็นอันดับ 4 รองจากมะเร็งเต้านมและมะเร็งปอด โดยกว่าร้อยละ 85 พบในประเทศกำลังพัฒนา สำหรับประเทศไทยพบผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกรายใหม่ คิดเป็นร้อยละ 13.51 หรือเฉลี่ยผู้ป่วยรายใหม่วันละ 27 คน สถิติผู้เสียชีวิตเฉลี่ยวันละ 14 คน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยผู้ป่วยรายใหม่ที่เข้ารับการรักษามักพบในระยะที่ 2 รองลงมาระยะที่ 3 ร้อยละ 31.62, 28.31 ตามลำดับ (สถาบันมะเร็งแห่งชาติ, 2561) ซึ่งโรคมะเร็งปากมดลูกหากตรวจพบในระยะแรก สามารถรักษาให้หายขาดได้ (สมชาย เนื่องตัน, 2562)

ในปัจจุบันนี้พบว่าการป้องกันและการควบคุมโรคมะเร็งปากมดลูก สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกโดยการตรวจ HPV DNA testing การตรวจด้วยวิธี PAP SMEAR ซึ่งวิธีการตรวจแบบแรกมีค่าใช้จ่ายและขั้นตรวจการตรวจที่ยุ่งยาก เนื่องจากต้องตรวจในห้องปฏิบัติการขนาดใหญ่ การตรวจด้วยวิธีที่สองเป็นวิธีที่ง่ายและประหยัด โดยใช้วิธีการตรวจภายในและเก็บตัวอย่างเซลล์เยื่อบุปากมดลูกเพื่อตรวจหาเซลล์มะเร็ง (Cervical Cytology) ซึ่งทั้งสองวิธีทำให้ช่วยลดอัตราเกิดและอัตราการตายของโรคมะเร็งปากมดลูกได้ (คณะอนุกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย, 2555)

กระทรวงสาธารณสุขเห็นความสำคัญของการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เนื่องจากเป็นโรคที่สามารถรักษาให้หายได้หากตรวจพบตั้งแต่ระยะเริ่มแรก และจากฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบว่ามีสตรีช่วงอายุ 30 - 60 ปี ไม่ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของแผนยุทธศาสตร์คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอบ้านโป่ง คือ สตรีช่วงอายุ 30 - 60 ปี ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ร้อยละ 80 ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ได้แก่ อายหรือกลัวที่จะพบแพทย์เพื่อตรวจหาเชื้อมะเร็งปากมดลูก และอายต่อการวิธีการตรวจ นอกจากนี้ยังเชื่อว่าถ้าไม่มีอาการและอาการแสดง หรือสมาชิกในครอบครัวไม่เป็นโรคมะเร็งไม่จำเป็นต้องตรวจคัดกรอง จึงทำให้ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก (Anansirikasem, P. & Karuncharernpanit, S., 2013) ส่งผลให้อัตราการมารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกน้อย จึงควรส่งเสริมแรงจูงใจเพื่อให้สตรีไทยเข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การส่งเสริมแรงจูงใจในการป้องกันโรคของแมดดักส์และโรเจอร์ (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) เป็นทฤษฎีสร้างแรงจูงใจโดยเน้นเกี่ยวกับการประเมินการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้ หรือประสบการณ์ทางสุขภาพให้ความสำคัญกับสิ่งที่คุกคามและกระบวนการของบุคคลในการคิดแก้ปัญหาในสิ่งที่กำลังคุกคาม โดยองค์ประกอบของทฤษฎี

แรงจูงใจในการป้องกันโรคประกอบด้วย 1) การประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat Appraisal) ได้แก่ การรับการรับรู้โอกาสเสี่ยงและความรุนแรงของโรค และ 2) การประเมินการเผชิญปัญหา (Coping Appraisal) ได้แก่ การรับรู้ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนอง และการรับรู้ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Norman, P. et al., 2005) กระบวนการนี้เป็นการจูงใจเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการดูแลตนเองในการป้องกันอันตรายและสิ่งคุกคาม ซึ่งจะทำได้ดีที่สุดเมื่อบุคคลนั้นเห็นว่าอันตรายนั้นรุนแรงต่อตนเอง เป็นการกระตุ้นให้เกิดความใส่ใจในการดูแลตนเอง เพื่อลดความวิตกกังวลของตนเองให้หมดไป (อรวรรณ จุลวงษ์, 2557) ดังการศึกษาเรื่อง ผลของโปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของอาสาสมัครสาธารณสุขสตรีมุสลิม พบว่าการสร้างแรงจูงใจร่วมกับการกระตุ้นเตือนทางโทรศัพท์ส่งผลให้มีกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรง การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคมะเร็งปากมดลูก และความคาดหวังในความสามารถของตนเองต่อการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคมะเร็งปากมดลูกสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) (ศิริวรรณ จันทร์แจ้ง และคณะ, 2562) การส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติพฤติกรรมการดูแลตนเองในการป้องกันอันตรายและสิ่งคุกคาม กระตุ้นให้เกิดความใส่ใจในการดูแลตนเอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจนำทฤษฎีแรงจูงใจในการป้องกันโรคมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเพื่อช่วยลดอัตราการเกิดมะเร็งปากมดลูกระยะลุกลามและลดอัตราการตายจากโรคมะเร็งปากมดลูกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

ระยะนี้เป็นการสำรวจสภาพปัญหาการไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยใช้แนวทางการสนทนากลุ่มการไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

ประชากรที่ศึกษา คือสตรีกลุ่มเสี่ยง (อายุ 30 - 60 ปี) อาศัยในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 32,089 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สตรีอายุ 30-60 ปีที่ไม่ได้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 15 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) 1) ไม่เคยได้รับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกมาก่อนหรือเคยได้รับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ครั้งสุดท้ายเป็นระยะเวลามากกว่า 5 ปี 2) ไม่มีความผิดปกติเกี่ยวกับการพูด การได้ยินหรือการมองเห็น 3) เข้าใจและสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ 4) ไม่อยู่ในระหว่างตั้งครรภ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) ทัศนคติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 2) ความรู้เกี่ยวกับการโรคมะเร็งปากมดลูก 3) การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว และผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา (content validity) และความชัดเจนของภาษาที่ใช้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.95 และนำมาปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง สนทนากลุ่มครั้งละ 1 ชั่วโมง โดยมีสตรีอายุ 30 - 60 ปีที่ไม่ได้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จำนวน 15 คนเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Trustworthiness) โดยตรวจสอบความสอดคล้องและการตีความของผู้วิจัยโดยใช้ขั้นตอนของ Lincoin and Guba (1985) ดังนี้ 1) ตรวสอบความเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบข้อมูลของการวิจัย โดยสอบถามกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ และการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ 2) ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในการศึกษาอย่างมีขั้นตอน ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลอย่างละเอียด ครบถ้วนและครอบคลุมตรงตามข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และการถอดรหัสและการตรวจซ้ำอย่างเป็นขั้นตอน 3) ยืนยันผลการวิจัยที่ได้จากข้อมูลและการตรวจซ้ำโดยผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียง จัดกลุ่มเนื้อหา (Content Analysis) ถอดรหัสความหมาย (Codification) หรือให้ความหมายกับข้อมูล จำแนกและจัดระบบข้อมูล และประมวลสรุปผลการสำรวจสภาพการณ์ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นฐานข้อมูลในการนำไปสร้างรูปแบบต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

ประชากรในการศึกษา เป็นกลุ่มพัฒนารูปแบบฯ ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 2,229 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จำนวน 32 คนและผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีจักรีรัช จำนวน 33 คน รวมทั้งสิ้น 2,294 คน

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบงานคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จำนวน 3 คนและผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีจักรีรัช จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้ 1) เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีประสบการณ์ในการชักชวนสตรีมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 2) ไม่มีความผิดปกติเกี่ยวกับการพูด การได้ยิน หรือการมองเห็น 3) สามารถเข้าใจและสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ ขอถอนตัวขณะเข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางสนทนากลุ่ม โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรคของแมดดักส์และโรเจอร์ (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) ประกอบด้วยกระบวนการรับรู้ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat Appraisal) ได้แก่ การรับการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งปากมดลูกและความรุนแรงของโรคมะเร็งปากมดลูก และ 2) ด้านการประเมินการเผชิญปัญหา (Coping Appraisal) ได้แก่ การรับรู้ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนองในการป้องกันมะเร็งปากมดลูก และการรับรู้ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง โดยมีประเด็นคำถามดังนี้ 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการศึกษาสภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 2) วิธีการในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในประสบการณ์ที่ผ่านมา 3) แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 4) การให้ความรู้ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงและความรุนแรงของโรคมะเร็งปากมดลูกทำให้สตรีมารับตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก 5) การสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของสตรีในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลสรุปการสำรวจสภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในระยะที่ 1 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามกรอบแนวคิดของแมดดักส์และโรเจอร์ (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) ใช้เวลา 3 ชั่วโมง หลังจากนั้นนำรูปแบบส่งเสริม

แรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกที่ได้ ไปประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปดำเนินการ จากผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์ครอบครัว 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านการพยาบาลอนามัยชุมชน 2 ท่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ตามข้อเสนอแนะโดยพิจารณาจากระดับความเป็นไปได้ของรูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากับ 4.91 (SD = 0.10) ผู้วิจัยจึงสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้จริงกับสตรี อายุ 30 - 60 ปี ที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ใน อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

ระยะที่ 3 การประเมินผลรูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

เป็นขั้นตอนการนำรูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง สตรี อายุ 30 - 60 ปี ที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ใน อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ประชากร คือ สตรี ที่มีอายุ 30 - 60 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ใน อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ที่ไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จำนวน 32,089 คน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ สตรี ที่มีอายุ 30 - 60 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ใน อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 20 คน เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Inclusion criteria) ดังนี้ 1) ไม่เคยได้รับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกมาก่อนหรือเคยได้รับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ครั้งสุดท้ายเป็นระยะเวลามากกว่า 5 ปี 2) ไม่มีความผิดปกติเกี่ยวกับการพูด การได้ยิน หรือการมองเห็น 3) เข้าใจและสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ 4) ไม่อยู่ในระหว่างตั้งครรภ์ เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria) คือ ขอถอนตัวขณะเข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบทดสอบความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก ผู้วิจัยพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ถูก ผิด จำนวน 20 ข้อ ถ้าตอบถูก ให้ 1 คะแนน ตอบผิด ให้ 0 คะแนน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบความรู้ โดยใช้สูตร KR-21 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค ความคาดหวังในประสิทธิผลของการตอบสนอง และความคาดหวังในความสามารถของตนเองในการหลีกเลี่ยงอันตราย ผู้วิจัยพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม จำนวน 32 ข้อ ลักษณะแบบวัดเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และไม่

เห็นด้วย โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าคะแนน เป็น 2 ระดับ คือ การรับรู้ดี และการรับรู้ไม่ดี ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 และค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาคอัลฟาเท่ากับ 0.81

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจที่กำหนด ลักษณะคำถามเป็นแบบวัดมาตรประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจน้อยที่สุด พึงพอใจน้อย พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจมาก และพึงพอใจมากที่สุด จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการให้ความรู้ จำนวน 3 ข้อ 2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จำนวน 3 ข้อ 3) การชักจูงจากครอบครัว จำนวน 1 ข้อ โดยใช้เกณฑ์การแปลผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อรูปแบบ ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อรูปแบบ ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อรูปแบบ ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อรูปแบบ ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ความพึงพอใจต่อรูปแบบ ในระดับมากที่สุด

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ โดยมีการประเมินความรู้และแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกก่อนดำเนินกิจกรรมฯ โดยจัดกิจกรรมตามรูปแบบ ประกอบด้วย

1. การให้ความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูกโดยมีเนื้อหาครอบคลุม ในเรื่อง สาเหตุ ปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งปากมดลูก ความรุนแรงของโรคการป้องกันโรคมะเร็งปากมดลูก ใช้ระยะเวลาดำเนินงาน 1 วัน

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 2.1) ประสบการณ์กับบุคคลที่เคยป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูกระยะแรกเข้ารับการักษาหาย และกับญาติของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่เสียชีวิต ใช้ระยะเวลาดำเนินงาน 2 วัน 2.2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นประจำเล่าประสบการณ์การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกกับผู้เข้าร่วมวิจัย ระยะเวลาดำเนินงาน 1 วัน 2.3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยการสาธิตวิธีการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกจากหุ่นจำลอง ใช้ระยะเวลาดำเนินงาน 5 วัน

3. การชักจูงจากครอบครัว โดยให้ครอบครัว เพื่อน สามี ญาติเข้ามามีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้สตรีกลุ่มตัวอย่าง เข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน 5 วัน

4. จัดจุดตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ใช้ระยะเวลานาน 2 สัปดาห์ หลังจากนั้นประเมินความพึงพอใจในและประเมินความรู้ แรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก หลังจากสิ้นสุดโครงการ 1 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับโรคมะเร็งปากมดลูกและแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เปรียบเทียบก่อนและหลังทดลองโดยใช้สถิติทดสอบ Pair t - test และข้อมูลทั่วไปและข้อมูลความพึงพอใจในรูปแบบการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก นำมาแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการตรวจสอบและความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช หมายเลข 44/2560 และผู้วิจัยชี้แจงกลุ่มตัวอย่างถึงรายละเอียด วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ในการที่จะถอนตัวจากการเข้าร่วมในการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ พร้อมทั้งให้ความมั่นใจกับกลุ่มตัวอย่างว่าจะเก็บข้อมูลนี้เป็นความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลเพื่อปกป้องสิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างไม่ให้ได้รับผลกระทบจากการเข้าร่วมวิจัย และผลงานวิจัยจะรายงานเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์การไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่า สตรีที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ส่วนใหญ่อายุ 30 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.30 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 60.00 ไม่มีเพศสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 60.00 ไม่มีผู้ให้การสนับสนุนการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก คิดเป็นร้อยละ 66.60 จากการสนทนากลุ่มพบว่า สภาพการณ์ของสตรีที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก มีดังนี้

1.1 ทัศนคติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีทัศนคติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นเรื่องที่น่าอาย ที่น่ากลัว และคิดว่าหากไม่มีอาการผิดปกติไม่จำเป็นต้องตรวจ โดยมีความรู้สึกอายเจ้าหน้าที่หรือผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นคนที่สนิท คุ้นเคย พบกันเป็นประจำ ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่กล้ามาตรวจ “..เวลาไปตรวจที่อนามัยเจ้าหน้าที่เรารู้จักเขานะ จะออกเขิน ๆ ไม่กล้าตรวจกับเขา ก็เห็นหน้าเขากันเป็นประจำ...” “..บางทีตัดสินใจมาตรวจตามคลินิกนะ แต่มาเจอเหมอผู้ชายก็ถอยเลย ไม่กล้าตรวจของ ๆ เราเปิดให้เขาดูแถมเป็นผู้ชายอีกต่างหาก ตอนแรกก็ไม่ได้คิดอะไรนะเพราะก็เคยทำ

คลอดกับเขา แต่พอเวลานานเข้าจะไปตรวจอีกก็รู้สึกแปลก ๆ ....” นอกจากนี้ยังกลุ่มตัวอย่างยังรู้สึกกลัวขณะเข้ารับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ได้แก่ กลัวเจ็บ เช่น “..จะไปตรวจกลัวเจ็บ เห็นคนที่ไปตรวจมาเล่าให้ฟัง จะรู้สึกเจ็บเวลาสอดเครื่องมือเข้าไป บางคนมีเลือดออกเวลาที่หมอเขาใส่เครื่องมือเข้าไป.." กลัวเครื่องมือ เช่น “...เคยส่งเพื่อนไปตรวจได้ยินเสียงเครื่องมือกระทบกัน เสียงน่ากลัว และเห็นเขาถือออกมาล้างข้างนอก อันใหญ่และเป็นเหล็กดูน่ากลัว มีเพื่อนเคยบอกว่าเครื่องมือเหมือนปากเป็ด สอดเข้าไปข้างในตอนสอดบางทีเจ็บ...” กลัวผลที่ได้รับหลังตรวจและการรักษา เช่น “....ตรวจก็อยากตรวจนะแต่กลัวเจอ พอเจอแล้วบางทีทำใจรับไม่ได้ กลัวว่าต้องให้คีโม ก็เลยไม่ตรวจดีกว่า ไม่ตรวจก็ไม่เจอ ก็ไม่ต้องกลัว คนข้างบ้านยังสาวนะเขาไปตรวจเจอเนื้องอกข้างใน ไปรักษานานเลย...”“...ถ้าตรวจเจอนี่ต้องรักษาให้ยาคีโมนาน ๆ คงทนไม่ได้อ่ะ มันทรมาน....”และยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อว่าหากไม่มีอาการผิดปกติ หรือยังไม่แต่งงาน ก็ไม่จำเป็นต้องตรวจคัดกรอง “...ก็ไม่มีอาการอะไรจะไปตรวจทำไม คนที่ไปตรวจเขาน่าจะมีอาการนะ...” “...อายุไม่ถึงเกณฑ์ และยังไม่แต่งงานก็ไม่น่ามีโรคนะ...” “....อายุเยอะแล้ว ไม่น่าเป็นหรอก เราก็ไม่มีอาการด้วย...”

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการโรคมะเร็งปากมดลูก โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอาการของโรค มากกว่าการป้องกัน เนื่องจากมองว่าผู้ที่เป็นมะเร็งปากมดลูกจะมีอาการแสดง แต่ผู้ที่ไม่มีอาการจะไม่เป็นโรค หรือผู้ที่มีอายุน้อยไม่สามารถเป็นโรคมะเร็งปากมดลูก นอกจากนี้ ยังมองว่าโรคมะเร็งปากมดลูกจะพบในผู้ที่แต่งงานแล้วเท่านั้น “...คนที่มีอาการเขาควรจะตรวจมากกว่าเราที่ไม่มีอาการ....” “...คนที่เป็นมะเร็งปากมดลูกจะเจอในผู้หญิงที่เขาแต่งงานมีลูกและสามีแล้ว เรายังไม่แต่งงานไม่น่าจะเป็นหรอก...” “....โรคนี้เขาจะตรวจในคนที่อายุเยอะ ๆ หรือคนที่มีคนในบ้านเป็นกรรมพันธุ์ ที่บ้านเรายังไม่มีใครเป็นมะเร็ง ก็น่าจะไม่เป็นหรอก...” และช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคมะเร็งปากมดลูกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม.มีน้อย “...เราไม่ได้รับข่าวสารเรื่องโรคมากนักเพราะอยู่ไกลเสียงตามสายมาไม่ถึง....”””....ข้อมูลที่ได้รับส่วนใหญ่ได้จากโรงพยาบาลเวลาที่เราป่วย ก็มีป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดที่นั่งรอตรวจ...”

1.3 การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว พบว่าผู้ที่มีบทบาทในการตัดสินใจตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เป็นสมาชิกในครอบครัวหรือคนสนิท ได้แก่ พ่อ แม่ สามี หรือบุตร และเพื่อน ซึ่งผู้ที่มีบทบาทมากที่ไม่สนับสนุนให้ตรวจ คือ สามี เพราะมองว่าเป็นเรื่องน่าอาย รวมถึงมองถึงขั้นตอนการตรวจที่เปิดเผยอวัยวะเพศให้กับบุคคลอื่น เป็นเรื่องน่าอายและเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ “...สามีไม่อยากให้ตรวจเขาหวง เขาว่าเป็นสาวเป็นนางไปขึ้นขาหยั่งให้คนอื่นดูมันไม่งาม ....””...ที่บ้านก็เหมือนกันบางทีทะเลาะกันเลย....” “...ที่บ้านก็ห้ามนะแต่แอบไปกับเพื่อน เขาไม่รู้นะว่าไปตรวจ จะตรวจทีต้องแอบไป เลยตรวจไม่สม่ำเสมอ ขี้เกียจทะเลาะด้วย....”

2. รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรคของโรเจอร์ส ประกอบด้วย 1) การประเมินอันตรายต่อสุขภาพ (Threat Appraisal) ได้แก่ การรับการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งปากมดลูกและความรุนแรงของโรคมะเร็งปากมดลูก และ 2) การประเมินการเผชิญปัญหา (Coping Appraisal) ได้แก่ การรับรู้ความคาดหวังในประสิทธิภาพของการตอบสนองในการป้องกันมะเร็งปากมดลูก และการรับรู้ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง โดยการจัดกิจกรรม 3 กิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้ ประกอบด้วย

1.1 การประเมินความรู้ ในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยให้กลุ่มทดลองทำแบบทดสอบความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก จำนวน 20 ข้อ

1.2 ให้ความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูกโดยมีเนื้อหาครอบคลุม ในเรื่องสาเหตุ ปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งปากมดลูก ความรุนแรงของโรคการป้องกันโรคมะเร็งปากมดลูก

กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่เคยป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูกระยะแรก เข้ารับการักษาหาย และกับญาติของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่เสียชีวิต

2.2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นประจำ เล่าประสบการณ์การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกกับผู้เข้าร่วมวิจัย

2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยการสาธิตวิธีการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกจากหุ่นจำลองและให้กลุ่มทดลองสัมผัสเครื่องมือการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก (Speculum) ขนาดต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 3 การชักจูงจากครอบครัว โดยให้บุคคลในครอบครัวหรือเพื่อนชักชวนกลุ่มตัวอย่างมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกและทำสัญญาใจร่วมกัน

รูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ได้แก่ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการชักจูงจากครอบครัว ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

3. ประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 20 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 55.0 การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 75.0 ผลการประเมินการใช้รูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก มีทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก ก่อนและหลังใช้รูปแบบ แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก ก่อนและหลังใช้รูปแบบ

ความรู้เกี่ยวกับมะเร็งปากมดลูก	$\bar{x}$	S.D.	t- test	*p-value*
ก่อนใช้รูปแบบ	13.4	3.08	7.13	0.000
หลังใช้รูปแบบ	17.7	1.78		

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก พบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูกหลังการใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกสูงกว่า ก่อนใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยก่อนใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ย 13.4 คะแนน หลังใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ย 17.7 คะแนน

3.2 แรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ก่อนและหลังใช้รูปแบบ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ก่อนและหลังใช้รูปแบบ

แรงจูงใจในการมาคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	ก่อนใช้รูปแบบ		หลังใช้รูปแบบ		t- test	*p-value*
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
แรงจูงใจในการมาคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	1.74	.23	2.74	.12	15.35	0.000
การรับรู้โอกาสเสี่ยง	1.72	.18	2.72	.27	15.10	0.000
การรับรู้ความรุนแรงของโรค	1.67	.38	2.74	.16	10.90	0.000
การรับรู้ประสิทธิผลของการตอบสนอง	1.81	.33	2.73	.14	10.16	0.000
การรับรู้ความความสามารถของตนเอง	1.70	.51	2.78	.14	8.91	0.000

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่า แรงจูงใจในการมาคัดกรองมะเร็งปากมดลูกหลังการใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยก่อนใช้รูปแบบกลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกในภาพรวมเฉลี่ยเท่ากับ 1.74 (SD = 0.23) หลังจากใช้รูปแบบกลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 (SD = 0.12)

3.3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ร้อยละของความพึงพอใจต่อรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

การสร้างเสริมแรงจูงใจ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{X}$	SD	ระดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ			
กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้								
- สาเหตุ ปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็งปากมดลูก	-	-	- 10.0	35.5	55.5	4.5	0.69	มาก
- ความรุนแรงของโรคมะเร็งปากมดลูก	-	-	-	60.0	40.0	4.4	0.50	มาก
- การป้องกันมะเร็งปากมดลูก	-	-	-	45.0	55.5	4.5	0.55	มากที่สุด

การสร้างเสริมแรงจูงใจ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{x}$	SD	ระดับ
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ			
กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์								
- บุคคลที่เคยป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูก	-	-	-	-	100.0	5.0	0.00	มากที่สุด
- บุคคลที่เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นประจำ	-	-	-	50.0	50.0	4.5	0.51	มาก
- ผู้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก	-	-	-	10.0	90.0	4.9	0.30	มากที่สุด
กิจกรรมที่ 3 การชักจูงจากครอบครัว	-	-	-	10.0	90.0	4.9	0.30	มากที่สุด
รวม	-	-	-	-	-	4.67	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการสร้างเสริมแรงจูงใจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.67 คะแนน โดยกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุดคือ กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากบุคคลที่เคยป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูกที่หาย และญาติของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่เสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 100

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพการณ์ในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูกพบว่า เหตุผลที่สตรีไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ประกอบด้วยการให้ความสำคัญกับผู้ที่มีอาการของโรค มากกว่าการป้องกันโรค มีทัศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองเป็นเรื่องที่น่าอาย น่ากลัว และหากไม่มีอาการผิดปกติไม่จำเป็นต้องตรวจ และไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว รวมทั้งช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคมะเร็งปากมดลูกจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อสม. มีน้อย ทำให้ไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการตรวจ ซึ่งสอดคล้องกับที่ โอ ดอนเนลล์ (O'Donnell, M. P., 2002) กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมการปฏิบัติตัวเพื่อการป้องกันโรค หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อโรคนั้นๆ การรับรู้ความรุนแรงของโรคนั้นๆ การรับรู้ประโยชน์ หรือผลดีของการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรค และการรับรู้ อุปสรรคในการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรค ดังนั้นในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริม

แรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งการสร้างความรู้และตระหนักให้กลุ่มสตรีและญาติเห็นความสำคัญของการตรวจคัดกรอง

2. รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรคของแมดดักส์และโรเจอร์ส (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) ประกอบด้วย 3 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การให้ความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูก กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 2.1) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคล/ญาติที่เคยป่วยเป็นโรคมะเร็งปากมดลูก 2.2) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่เคยตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเป็นประจำ 2.3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก กิจกรรมที่ 3 การชักจูงจากครอบครัว ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา กล่าวคือรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ได้มาจากสภาพการณ์ของสตรีที่ไม่มาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก และในการศึกษานี้มีการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้ที่อยู่ในระยะวิกฤติจากโรคมะเร็งปากมดลูก และผู้ที่สูญเสียบุคคลที่เป็นที่รักจากโรคมะเร็งปากมดลูก ทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยเกิดความตระหนักและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแมดดักส์และโรเจอร์ส (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) ในการกระตุ้นให้เกิดความกลัวเพื่อให้เกิดแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติ ในขณะเดียวกัน ก่อนที่บุคคลจะมีพฤติกรรมหนึ่งพฤติกรรมใดที่เกิดจากความสมัครใจย่อมต้องผ่านการประเมินผลจากการกระทำ พฤติกรรมนั้นทั้งในด้านประโยชน์และอุปสรรคที่มีผลต่อตนเอง แล้วเมื่อบุคคลได้ประเมินแล้วว่า พฤติกรรมนั้นมีผลในทางบวก บุคคลจะตั้งใจแสดงพฤติกรรมนั้น นอกจากนนี้ยังมีการสาธิตวิธีการตรวจจำลองการตรวจให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้ทดลองปฏิบัติและสัมผัสกับอุปกรณ์การตรวจเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและลดความรู้สึกอาย

3. ผลของการใช้รูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องโรคมะเร็งปากมดลูกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 โดยกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากบุคคลที่เคยป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูกที่หาย และญาติของผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกที่เสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก ของอาสาสมัครสาธารณสุขสตรีมุสลิม พบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีจำนวนผู้มารับบริการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบร้อยละ 93.8 มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความรุนแรงของโรคมะเร็งปากมดลูก การรับรู้โอกาสเสี่ยง

ของการเกิดโรคมะเร็งปากมดลูก และความคาดหวังในความสามารถของตนเองต่อการ ปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคมะเร็งปากมดลูกสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$)(ศิริวรรณ จันทร์แจ้ง และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการให้ความรู้ ต่อระดับความรู้และทัศนคติ ในสตรีที่มีผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกปกติ โดยให้ความรู้และกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ความรุนแรงและโอกาสเสี่ยงของโรค การเสริมสร้างความคาดหวัง และการสร้างความตั้งใจต่อการมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคร่วมกับการแจ้งผลตรวจ และ การกระตุ้นเตือนต่อการมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ส่งผลให้มีระดับความรู้และมีทัศนคติต่อโรคมะเร็งปากมดลูกสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p< 0.05$) (จันทนี แต้ไพสิฐพงษ์ และณัฐวุฒิ กันตถาวร, 2556) ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจการคัดกรองมะเร็งปากมดลูก มีความหลากหลายและมาจากความต้องการของกลุ่ม เช่น มีการให้ความรู้ที่มากกว่าความรู้เดิม โดยมีการฝึกทักษะร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งปากมดลูก ซึ่งได้รับความพึงพอใจเป็นอย่างมาก คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากการอภิปรายแลกเปลี่ยนเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวกับกลุ่มตัวอย่างและเกิดกับบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแมดดักส์และโรเจอร์ส (Maddux, J. E. & Rogers, R. W., 1983) ที่เชื่อว่าแรงจูงใจในการป้องกันโรคจะปฏิบัติได้เป็นผลสำเร็จก็ต่อเมื่อบุคคลเห็นว่าภาวะคุกคามตอสุขภาพอยู่ในขั้นรุนแรง รู้สึกว่าตนอยู่ในภาวะเสี่ยงหรือมีโอกาสเกิดอันตรายต่อสุขภาพตนเอง มีความเชื่อว่าการปรับตัวเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคหรือหลีกเลี่ยงต่อภาวะคุกคามต่อสุขภาพทำให้ความเสี่ยงหรืออันตรายหมดไป มีความเชื่อมั่นและคาดหวังว่า ตนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดความเสี่ยงหรืออันตรายต่อภาวะสุขภาพได้ ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคือ ปัจจัยด้านอารมณ์ที่จำเพาะต่อพฤติกรรม ซึ่งปัจจัยที่เห็นได้ชัดในการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้ป่วยและผู้สูญเสียบุคคลที่เป็นที่รักจากโรคมะเร็งปากมดลูก จากกิจกรรมนี้ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าการตรวจคัดกรองมีประโยชน์ต่อตัวเอง จึงช่วยให้กลุ่มตัวอย่างมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพการณ์ของสตรีที่ไม่ตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกเนื่องจากมีทัศนคติเกี่ยวกับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกว่าเป็นเรื่องที่น่าอาย น่ากลัว และไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การพัฒนารูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก เป็นกระบวนการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการดูแลตนเองในการป้องกันอันตรายและสิ่งคุกคาม เป็นการกระตุ้นให้เกิดความใส่ใจในการดูแลตนเอง เพื่อลดความวิตกกังวลของตนเองให้หมดไป ได้แก่ การให้ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการชักจูงจากครอบครัว แต่ทั้งนี้การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงช่วงระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ขัดกับช่วงเวลาการทำงาน

ของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งควรศึกษาติดตามผลของการสร้างแรงจูงใจในการป้องกันระยะยาว เพื่อติดตามความคงอยู่ของพฤติกรรมในการมาตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก

เอกสารอ้างอิง

คณะอนุกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย. (2555). แนวทางเวชปฏิบัติ ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย.

จันทนี แต้ไพสิฐพงษ์ และณัฐวุฒิ กันตถาวร. (2556). ผลของโปรแกรมการให้ความรู้และทัศนคติ ในสตรีที่มีผลการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกปกติ. วารสารสภาการพยาบาล, 28(2), 75 - 87.

ศิริวรรณ จันทร์แจ้ง และคณะ. (2562). ผลของโปรแกรมสร้างแรงจูงใจในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกของอาสาสมัครสาธารณสุขสตรีมุสลิม. วารสารสุขศึกษา, 42(2), 52 - 62.

สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2561). ทะเบียนมะเร็งระดับโรงพยาบาล พ.ศ. 2560 HOSPITAL-BASED CANCER REGISTRY. กรุงเทพมหานคร: พรทรัพย์การพิมพ์ จำกัด.

สมชาย เนื่องตัน. (2562). บทความสุขภาพ: การคัดกรองมะเร็งปากมดลูก. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://www.si.mahidol.ac.th/th/department/obstretrics_gynecology/dept_article_detail.asp?a_id=212

อรวรรณ จุลวงษ์. (2557). แรงจูงใจในการป้องกันโรคกับพฤติกรรมสุขภาพของพลทหารประจำกองการ. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(2), 28 - 32.

Anansirikasem, P. & Karuncharernpanit, S. (2013). Influenced Factors towards Cervical Cancer Screening in Nakhon Phathom province, Thailand. Retrieved December 12, 2019, from https://nursing.iserl.org/ckr/index.php/researcher/Profile/rs_popup/1015

Bray, F. et al. (2018). Global cancer statistics 2018: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. CA CANCER J CLIN, 68(2018), 394 - 424.

Maddux, J. E. & Rogers, R. W. (1983). Protection Motivation and Self-Efficacy: A Revised Theory of Fear Appeals and Attitude Change. Journal of Experimental Social Psychology, 19(5), 469 - 479.

Norman, P. et al. (2005). Protection Motivation Theory. Retrieved December 15, 2019, from http://doc.utwente.nl/53445/1/K469

O'Donnell, M. P. (2002). Health promotion in the workplace. (3rd ed.). Albany, NY: Delmar.

การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า*

DEVELOPMENT OF A FON JENG EXERCISE MODEL TO PROMOTE PHYSICAL FITNESS AND PSYCHOLOGICAL WELL - BEING AMONG COMMUNITY - DWELLING OLDER ADULTS WITH KNEE PAIN

อัมภิชา นาไวย์
Ampicha Nawai
อมาวสี อัมพันศิริรัตน์
Amavasee Ampansirirat
ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์
Pairat Kosanpipat
ศรีจันทร์ ฟูใจ
Srijan Fujai
สุทธิดา พงษ์พันธ์งาม
Sutthida Phongphanngam
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชนนี เชียงใหม่
Boromarajonani College of Nursing, Chiang Mai, Thailand
E-mail: ampicha@bcnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและประเมินคุณภาพของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ได้แก่ 1) สำรวจสถานการณ์ปัญหาโรคข้อเข่าเสื่อมของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย 2) ศึกษาแนวคิดการส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุโดยการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง 3) สนทนากลุ่มกับชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ผลกระทบของโรคข้อเข่าเสื่อม และความต้องการของชุมชนในป้องกันโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง 4) ร่างรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ระยะที่ 2 ประเมินคุณภาพของรูปแบบ โดยทดลองใช้กับผู้สูงอายุที่ปวดข้อเข่าเรื้อรัง 10 คน เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 50 - 60 นาที เปรียบเทียบน้ำหนักตัว ชีพจร ความดันโลหิต ระดับความเจ็บปวด และสมรรถภาพทางด้านร่างกายและ

* Received 22 September 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

จิตใจก่อนและหลังทดลองออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยสถิติ Dependent t - test ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ประกอบด้วย 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงอบอุ่นร่างกาย 18 ท่า ช่วงรำ 16 ท่า ช่วงผ่อนคลาย 12 ท่า ใช้เวลาทั้งหมด 50 - 60 นาทีต่อครั้ง และไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value>0.05) ของน้ำหนักตัว ชีพจร ความดันโลหิต ระดับความเจ็บปวด และสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการออกกำลังกายในระยะเวลา 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.74, SD. = 0.17)
คำสำคัญ: การออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง, สมรรถภาพทางกาย, สมรรถภาพทางใจ, ข้อเข่าเสื่อม

Abstract

The objectives of this research article were to develop and evaluate quality of a Fon Jeng Exercise Model to promote physical fitness and psychological well - being among community - dwelling older adults with knee pain using Participatory Action Research (PAR). There were two phases in the research procedure. Phase 1 was the development of a Fon Jeng Exercise Model process, including 1) investigating the situation of osteoarthritis of older adults in the research areas; 2) studying the concept of promoting physical fitness and psychological well - being of older adults with knee pain using a Fon Jeng exercise; 3) organizing a focus group discussion with the communities to analyze the causes and effects of osteoarthritis and to assess the community needs in preventing osteoarthritis using a Fon Jeng exercise 4) drafting a Fon Jeng exercise model. Phase 2 was the evaluation period of quality of a Fon Jeng exercise model. For assessing feasibility, the intervention was implemented with 10 older adults with knee pain three times per week at 50 - 60 min per practice session for two weeks. The outcome measures of weight, pulse rates, blood pressure levels, pain levels, and physical performance and psychological well-being were examined in before and after completing a Fon Jeng exercise program in two weeks using dependent sample t - test. The results revealed that a Fon Jeng exercise model consisted of three key stages and took 50 - 60 minutes to complete. The first stage was warming up which included 18 postures. The second stage was exercising which included 16 postures. The last stage was cooling down which included 12 postures. There was no significant different in

any outcomes before and after completing the program (p - value>0.05). The overall older adults' satisfaction scores with a Fon Jeng exercise program was a very high level ($\bar{x}$ = 4.74, SD. = 0.17).

Keywords: A Fon Jeng Exercise, Physical Fitness, Psychological Well-Being, Osteoartitis Knee

บทนำ

โรคข้อเสื่อม เป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญในผู้สูงอายุ โดยพบมากถึงร้อยละ 10 ของโรคระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ และพบในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (Hsu, H. & Siwiec, R. M., 2020) ; (Reid, M. C., 2015) ตำแหน่งของข้อที่มักพบการเสื่อม ได้แก่ ข้อเข่า ข้อสะโพก ข้อมือ กระดูกสันหลัง และข้อเท้า แต่ข้อที่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อการเจ็บป่วยมากที่สุดคือข้อเข่า (Loeser, R. F., 2017) จากการสำรวจภาวะสุขภาพผู้สูงอายุไทย พบผู้สูงอายุที่มีปัญหาปวดข้อเข่า ซึ่งสาเหตุมาจากข้อเข่าเสื่อม ถึงร้อยละ 44 (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวง สาธารณสุข, 2558) โดยความชุกของโรคข้อเข่าเสื่อมจะมีความสัมพันธ์กับอายุที่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 75 ปี จะพบอุบัติการณ์ของโรคข้อเข่าเสื่อมถึงร้อยละ 80 - 90 (แสงอรุณ ดังก้อง, 2560) โรคข้อเข่าเสื่อมยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมาการรับบริการที่สถานบริการสุขภาพมากที่สุด โดยในช่วงปี พ.ศ. 2554 - 2557 มีผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมมารับบริการในหน่วยบริการระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเพิ่มจาก 241,135 ราย เป็น 274,133 ราย เฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 8,250 ราย และในระหว่างปี 2557 - 2559 พบว่ามีผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมที่ได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่า เพิ่มขึ้นปีละ ร้อยละ 23 (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2560) จากรายงานดังกล่าวจึงสะท้อนถึงอุบัติการณ์ด้านระบาดวิทยาของโรคข้อเข่าเสื่อมในประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

โรคข้อเข่าเสื่อมเกิดจากการเสื่อมของกระดูกอ่อนผิวข้ออย่างช้า ๆ และต่อเนื่องโดยไม่สามารถกลับคืนสู่สภาวะเดิมได้และอาจเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ (Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ), 2017) ทำให้ผู้สูงอายุมีอาการปวดข้อเข่า ข้อโก่งงอผิดรูป การเคลื่อนไหวถูกจำกัด ตลอดจนเกิดภาวะทุพพลภาพตามมา จากอาการดังกล่าว ยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน มีผลต่อสภาพจิตใจ อาจเกิดภาวะซึมเศร้า อีกทั้งยังส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องสูญเสียรายได้ จากการที่ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ (Hsu, H. & Siwiec, R. M., 2020) นอกจากนี้ภาครัฐต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาผู้ป่วยข้อเข่าเสื่อม โดยเฉพาะเมื่อโรครุนแรงจนต้องผ่าตัดเปลี่ยนข้อเข่าเทียม จากรายงานพบว่าประเทศไทยต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมรายละ 78,553 - 79,316 บาทต่อปี และระยะเวลาเฉลี่ยนอนรักษาตัวในโรงพยาบาลของผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดข้อเข่าเสื่อมจำนวน

7 - 8 วัน (รังสิยา นารินทร์ และคณะ, 2558) จากผลกระทบดังกล่าวบุคลากรทางด้านสุขภาพจึงควรตระหนักถึงความสำคัญในการคัดกรองภาวะข้อเข่าเสื่อมในผู้สูงอายุ และให้การดูแลผู้สูงอายุที่มีปัญหาข้อเข่าเสื่อมเพื่อชะลอความรุนแรงของโรคอย่างมีประสิทธิภาพ

การบำบัดรักษาโรคข้อเข่าเสื่อมโดยการใช้ยาเป็นแนวทางการรักษาวิธีหนึ่งที่ช่วยชะลออาการรุนแรงของโรคที่มีประสิทธิภาพ และป้องกันไม่ให้ผู้สูงอายุมีอาการรุนแรงจนต้องเข้ารับการรักษาโดยการผ่าตัด (Zhang, W. et al., 2019) แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการรักษาโดยการใช้ยายังมีผลข้างเคียงหลายประการ เช่น การใช้ยาสเตียรอยด์ฉีดเข้าข้อเข่าจะทำให้เกิดผลข้างเคียงในการเกิดเลือดออกในข้อ ภาวะข้ออักเสบ และติดเชื้อในข้อ การใช้ยาลดปวดจะส่งผลต่อการเกิดแผลในกระเพาะอาหารและการสูญเสียการทำงานของไต (Steinmeyer, J. et al., 2018) ดังนั้นการบำบัดรักษาโดยการไม่ใช้ยา เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคข้อเข่าเสื่อม การแนะนำการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง และการแนะนำการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นวิธีการที่ปลอดภัยในการลดระดับความรุนแรงของโรค ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุที่มีอาการปวดข้อเข่ามีสุขภาพแข็งแรงกระปรี้กระเปร่า จิตใจแจ่มใส (Nik Shafii, N. et al., 2018) แต่อย่างไรก็ตาม การออกกำลังกายในผู้สูงอายุ ต้องหลีกเลี่ยงท่าทางที่เป็นอันตรายต่อกระดูก ข้อต่อ และส่วนอื่นๆของร่างกาย ที่จะทำให้เกิดการบาดเจ็บได้ (Edge, R. & Farrah, K., 2017) จากการศึกษาพบว่า การออกกำลังกายแบบ แอโรบิก (Aerobic Exercise) จะเป็นการเพิ่มสมรรถภาพการทำงานของปอดและหัวใจ และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของข้อเข่าในการทำกิจวัตรประจำวัน ช่วยลดอาการปวดข้อเข่า และลดภาวะมวลกระดูกบาง ซึ่งผู้สูงอายุควรมีการออกกำลังกายแบบแอโรบิก อย่างน้อย 30 นาที 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ทำต่อเนื่องนานกว่า 6 เดือน จึงจะช่วยลดน้ำหนักและอาการปวดข้อเข่าได้ (Bhatia, D. et al., 2013); (Edge, R. & Farrah, K., 2017)

ปัจจุบันหลายหน่วยงานในภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยนำเอาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาผสมผสานเป็นการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การรำไม้พลองแม่บุญมีในภาคกลาง การรำโนราห์เพื่อสุขภาพของภาคใต้ เป็นต้น ส่วนภาคเหนือนั้นมีศิลปวัฒนธรรมมากมาย เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง เป็นต้น โดยฟ้อนเจิง เป็นศิลปะการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวอย่างหนึ่งของชาวล้านนา การรำฟ้อนเจิงเป็นการรำด้วยมือเปล่าพร้อมทั้งเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ตามจังหวะเสียงกลองอย่างต่อเนื่อง และร่วมกับการกำหนดลมหายใจและทำสมาธิ แต่เดิมในอดีตผู้เฒ่าผู้แก่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ฝึกฝนรำฟ้อนเจิงเป็นประจำ จะมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงแม้อายุมากขึ้น รวมทั้งประสาทการได้ยินและการมองเห็นว่องไวเหมือนคนวัยหนุ่มสาว (สนั่น ธรรมธิ, 2544); (ศุภาพร รัตนสิริ และคณะ, 2552)

ดังนั้นการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงจึงเป็นการออกกำลังกายประเภทหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุในภาคเหนือ เนื่องจากฟ้อนเจิงเป็นเป็นศิลปวัฒนธรรมของภาคเหนือ

และเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก (Aerobic Exercise) ที่ช่วยเพิ่มกำลังกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกาย และเพิ่มระบบการไหลเวียนเลือด (ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์, 2552) จากการศึกษาพบว่าหากออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงต่อเนื่อง เป็นเวลา 40 - 50 นาที โดยไม่หยุดพัก และมีความหนักของงานอยู่ในระดับปานกลาง ประมาณ 60 - 65% ของอัตราการเต้นของหัวใจจะส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจและระบบไหลเวียนโลหิตดีขึ้น และสามารถลดระดับความดันโลหิตสูงอย่างมีนัยสำคัญในผู้สูงอายุที่เป็นโรคความดันโลหิตสูงได้ (อรพิน จุลมุสิ, 2551) นอกจากนี้การออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเป็นการออกกำลังกายที่ปลอดภัยจากการบาดเจ็บ ไม่มีท่าทางที่มีแรงกระแทกที่เป็นอันตรายต่อกระดูก ข้อต่อ และกล้ามเนื้อ จากการศึกษาของไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์ ในการทดสอบประสิทธิภาพการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงสำหรับสตรีสูงอายุในระยะเวลา 3 เดือน พบว่าการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงช่วยส่งเสริมภาวะสุขภาพ เช่น ช่วยลดน้ำหนักตัว ลดระดับไขมันโคเลสเตอรอล ไขมันไตรกลีเซอไรด์ และระดับความดันโลหิตสูงได้ นอกจากนี้ การออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงยังช่วยส่งเสริมสุขสมรรถนะสตรีสูงอายุ เช่น เพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา และเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อ เอ็น ข้อต่ออย่างมีนัยสำคัญ (ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์, 2552) อีกทั้งการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ยังเป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมล้านนา ที่มีท่วงทำนองเพลงมองเชิงของล้านนาเป็นหลัก และมีท่าทางที่สวยงาม การที่ผู้สูงอายุรวมกลุ่มออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ยังสามารถช่วยส่งเสริมภาวะสุขภาพทางด้านจิตใจและสังคมของผู้สูงอายุได้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยงข้องยังไม่พบรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงสำหรับผู้สูงอายุที่มีอาการปวดข้อเข่าอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุที่มีอาการปวดข้อเข่าให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. เพื่อประเมินคุณภาพรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) ระยะพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง และ 2) ระยะประเมินคุณภาพของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยพื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) ตำบลหนองไคร้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) ตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบของโรคข้อเข่าเสื่อมของผู้สูงอายุในชุมชนของประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ โดยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสำรวจสถานการณ์ปัญหาโรคข้อเข่าเสื่อมของผู้สูงอายุใน 3 พื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย เพื่อทราบถึงระดับความรุนแรงของปัญหา

แหล่งข้อมูล ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัย 3 พื้นที่ ซึ่งมีผู้สูงอายุรวมทั้งสิ้น 4,055 คน ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน มีเกณฑ์การคัดเข้า ดังนี้ 1) มีการรับรู้วันเวลา สถานที่ บุคคลตามปกติ 2) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ 3) สามารถช่วยเหลือตนเองและปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ปกติ 4) อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ดำเนินการวิจัยตลอดโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ ลักษณะครอบครัว รายได้ โรคประจำตัว และ ยาที่รับประทานในปัจจุบัน

2. แบบประเมินความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม (Oxford Knee Score) (Department of Health, Ministry of Public Health, 2015) โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้พัฒนาขึ้นนี้ในปี พ.ศ. 2557 มีข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 12 ข้อ แต่ละข้อมีจำนวน 5 คำตอบ มีลำดับค่าคะแนน 0 - 4 คะแนน โดยค่าคะแนน 0 หมายถึง มีอาการนั้นมากที่สุด และค่าคะแนน 4 หมายถึง ไม่มีอาการนั้นเลยหรือเป็นปกติ คะแนนรวมทั้งหมดมีตั้งแต่ 0 - 48 คะแนน และแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ เป็นโรคข้อเข่าเสื่อมระดับรุนแรง (0 - 19 คะแนน) มีอาการโรคข้อเข่าเสื่อมระดับปานกลาง (20 - 29 คะแนน) เริ่มมีอาการข้อเข่าเสื่อม (30-39 คะแนน) และยังไม่พบอาการผิดปกติ (40 - 48 คะแนน) ผู้วิจัยได้นำประเมินความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อมไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ 30 คน ที่มีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

3. แบบประเมินระดับความเจ็บปวด (Numeric Pain Rating Scales) ระดับความปวดข้อเข่า ประเมินโดยสอบถามระดับความเจ็บปวดภายในระยะเวลา 2 อาทิตย์ที่ผ่านมา ประเมินโดยใช้มาตรวัดความปวดด้วยตัวเลข (Numeric Rating Scales: NRS) ตั้งแต่ 0 - 10 โดยเลข 0 หมายถึงไม่ปวด เลข 1 - 3 หมายถึง ปวดระดับเล็กน้อย 4 - 6

หมายถึง ปวดระดับปานกลาง 7 - 10 หมายถึง ปวดระดับมาก (Tan, G. et al., 2004) ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินระดับความเจ็บปวด ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ 30 คน ที่มีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่าง ก่อนนำไปใช้จริง แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตดำเนินการวิจัยกับองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 3 พื้นที่ หลังได้รับอนุญาตแล้ว ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์และแบบประเมินที่ใช้ และขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลา 30 นาที ต่อคน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และแปลผล เพื่อนำไปประกอบการสร้างรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล นำผลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป แบบประเมินความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม และแบบประเมินระดับความเจ็บปวด มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และ
ร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิดการส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจผู้สูงอายุ การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ และหลักการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ท่าทางการฟ้อนรำและเพลงประกอบ เพื่อนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาร่างรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงสำหรับผู้สูงอายุที่มีอาการปวดข้อเข่า

ขั้นตอนที่ 3 สนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนผู้สูงอายุ ทั้ง 3 พื้นที่ โดยขั้นตอนนี้ ทีมผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณจากขั้นตอนที่ 1 หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ผลกระทบของโรคข้อเข่าเสื่อม และศึกษาความต้องการของชุมชนในการร่วมกันแก้ปัญหาปวดข้อเข่าในผู้สูงอายุด้วยการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคข้อเข่าเสื่อมในชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชน (ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) พื้นที่ละ 3 คน รวม 9 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านพื้นที่ละ 3 คน รวม 9 คน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพพื้นที่ละ 2 คน รวม 6 คน และ ตัวแทนผู้สูงอายุพื้นที่ละ 5 คน รวม 15 คน รวมทั้งหมด 39 คน โดยมีคุณสมบัติคือ สามารถพูดและสื่อสารภาษาไทยได้ และยินดีเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามเชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาโรคข้อเข่าเสื่อมในชุมชน ผลกระทบของโรคข้อเข่าเสื่อมต่อสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ แนวการรักษาโรคข้อเข่าเสื่อมที่เคยได้รับการรักษาแพทย์ทางเลือกของโรคข้อเข่าเสื่อมในชุมชน ความต้องการของชุมชนในการ

แก้ปัญหาโรคข้อเข่าเสื่อม ความต้องการในการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงร่วมกันเพื่อป้องกันโรคข้อเข่าเสื่อม โดยแนวคำถามในประเด็นดังกล่าวได้มีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญโรคข้อเข่าเสื่อมจำนวน 3 ท่าน ก่อนนำไปใช้จริง โดยคณะผู้เชี่ยวชาญดูในภาพรวมด้านเนื้อหาภาษาและความครอบคลุมกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามรายข้อ (Index of Congruence: IOC) เท่ากับ 1 และก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุจำนวน 10 คนที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงจนได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ มีการขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม (Field Note)

การวิเคราะห์ข้อมูล ทีมผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) (Graneheim, UH. & Lundman, B., 2004)

ขั้นตอนที่ 4 สนทนากลุ่มร่วมกับผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การฟ้อนเจิง อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 30 คน โดยเป็นผู้สูงอายุทั้ง 3 พื้นที่ที่ดำเนินการศึกษา พื้นที่ละ 10 คน เพื่อร่วมกันพัฒนาท่ารำฟ้อนเจิง ท่าทางการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ และข้อต่อ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุและชุมชนรู้สึกมีส่วนร่วมการเป็นเจ้าของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการพัฒนารูปแบบการการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยทีมผู้วิจัยนำข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มจากตัวแทนชุมชนและผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การฟ้อนเจิงในชุมชน จากขั้นตอนที่ 4 และข้อสรุปจากการทบทวนวรรณกรรม มาสร้างรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงให้เป็นการออกกำลังกายที่มีรูปแบบที่เป็นแบบแผน โดยยึดหลักการกำหนดโปรแกรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุของวิทยาลัยเวชศาสตร์การกีฬาแห่งอเมริกา ตามหลักฟิทท์ (FITTE) (American College of Sports Medicine, 2006) ซึ่งประกอบด้วย 3 ช่วงของการออกกำลังกาย ได้แก่ 1) ช่วงอบอุ่นร่างกาย (Warm Up Period) 2) ช่วงออกกำลังกาย (Exercise Period) และ 3) ช่วงผ่อนคลาย (Cool Down Period)

ขั้นตอนที่ 6 นำรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงที่พัฒนาขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ไปวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Index (CVI) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านความสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ 1 ท่าน อาจารย์ภาควิชากายภาพบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ 1 ท่าน และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา 1 ท่าน โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ดังนี้ 1) แบบประเมินความเหมาะสมด้านองค์ประกอบของรูปแบบ ท่าทางการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง และเสียงเพลงดนตรีพื้นเมืองเข้าจังหวะ และความเหมาะสมของรูปแบบสื่อวีดีทัศน์ และ

2) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ผลการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index (CVI) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพบว่าค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาของความเหมาะสมด้านองค์ประกอบของรูปแบบ ท่าทางการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง และเสียงเพลงดนตรีพื้นเมืองเข้าจังหวะ และความเหมาะสมของรูปแบบสื่อวีดีทัศน์ เท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เท่ากับ 1.00

ระยะที่ 2 การประเมินคุณภาพของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยนำรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุ10 คน ในตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วันๆ ละ 60 นาที เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ความยากง่ายและความเหมาะสมขององค์ประกอบของท่ารำ และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ประชากรเพศชายหรือหญิง อายุ มากกว่า 60 ปีขึ้นไป 2) ได้รับการคัดกรองโดยใช้เครื่องมือประเมินระดับความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม (Oxford Knee Score) โดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 30 ถึง 39 คะแนน คือเริ่มมีอาการข้อเข่าเสื่อม และมีอาการปวดข้อเข่าเรื้อรัง ระยะเวลามากกว่า 3 เดือนขึ้นไป 3) ไม่เคยออกกำลังกายหรือออกกำลังกายไม่สม่ำเสมอ 4) สามารถเดินได้เอง โดยปราศจากผู้ช่วยเหลือหรืออุปกรณ์ช่วยเดินอย่างน้อย 20 ก้าว 5) มีการรับรู้ และระดับสติสัมปชัญญะ ปกติ โดยมีระดับคะแนน Mini-Mental State Examination Scores (MMSE) ≥ 14 ในกรณีไม่ได้เรียนหนังสือ (อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้) MMSE ≥ 17 ในกรณี เรียนระดับประถมศึกษา, และ MMSE ≥ 22 กรณีเรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษา 6) ไม่มีโรคประจำตัวที่เป็นอุปสรรคในการออกกำลังกาย เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคหอบหืด โรคมะเร็ง เป็นต้น 7) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ 8) ยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สื่อวีดีทัศน์รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงที่พัฒนาขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผ่านการตรวจตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา จากผู้ทรงเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และได้รับการแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

2. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป แบบประเมินความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม (Oxford Knee Score) และแบบประเมินระดับความเจ็บปวด (Numeric Pain Rating Scales)

3. ประเมินข้อมูลภาวะสุขภาพ ได้แก่ ระดับชีพจร ความดันโลหิต น้ำหนักตัว และดัชนีมวลกาย

4. ประเมินสมรรถภาพทางด้านจิตใจ ได้แก่ แบบประเมินภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย (Thai Geriatric Depression Scale (TGDS)) ที่พัฒนาโดยกลุ่มฟื้นฟูสมรรถภาพสมอง (Train The Brain Forum Thailand) ลักษณะแบบประเมินเป็นมาตรประเมินแบบถูกหรือผิด (0 และ 1 คะแนน) จำนวน 30 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน การแปลผลคะแนนระหว่าง 0 - 12 คะแนน หมายถึงไม่มีอาการซึมเศร้าคะแนนระหว่าง 13-18 คะแนน หมายถึงซึมเศร้าเล็กน้อย คะแนนระหว่าง 19 - 24 คะแนน หมายถึงซึมเศร้าปานกลาง และคะแนนระหว่าง 25 - 30 คะแนน หมายถึงซึมเศร้ารุนแรง โดยมีความเชื่อมั่น (Reliability) ในเพศหญิงเท่ากับ 0.94 เพศชายเท่ากับ 0.91 และมีค่าความเชื่อมั่น รวมเท่ากับ 0.93 (กลุ่มฟื้นฟูสมรรถภาพสมอง (Train the Brain Forum Thailand), 2537) การทดสอบสมรรถนะทางกาย ได้แก่

4.1 การประเมินตามแบบทดสอบ Short Physical Performance Battery (SPPB) ประเมินการทรงตัว การเดิน ความแข็งแรง และ ความอดทนในผู้สูงอายุ ประกอบด้วยเวลาที่ใช้ในการเดิน (Gait Speed) ที่ระยะทาง 4 เมตร เวลาที่ใช้ในการลุกนั่งจากเก้าอี้ 5 ครั้ง (Repeat Chair Stands Time) และเวลาที่ใช้ในการทรงตัว (Balance) ทั้ง 3 อย่าง ได้แก่ Feet Together (Side By Side), Semi Tandem, Full Tandem มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.87 (Guralnik, J. M. et al., 1994)

4.2 การทดสอบความสามารถในการทรงตัวขณะเดิน (Time Up and Go (TUG)) เป็นวิธีการวัดโดยจับเวลา เมื่อกลุ่มตัวอย่างเริ่มลุกจากเก้าอี้ เดินเป็นระยะทาง 3 เมตร หมุนตัวกลับ แล้วเดินกลับมานั่งที่เก้าอี้เหมือนเดิมเป็นการทดสอบถึงความคล่องแคล่วและการทรงตัวเมื่อมีการเคลื่อนไหว การทดสอบ TUG มีค่าความเที่ยงตรงในผู้สูงอายุไทย เท่ากับ 0.87 (พุทธิพงษ์ พลคำฮัก และคณะ, 2559)

5. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง จำนวน 10 ข้อ หลังร่วมการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง 2 สัปดาห์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมผู้วิจัยได้ประเมินระดับชีพจร ความดันโลหิต น้ำหนักตัว ระดับความเจ็บปวด (Numeric Pain Rating Scales) ทดสอบสมรรถภาพทางด้านร่างกายได้แก่ ประเมิน Short Physical Performance Battery (SPPB) ประเมินความสามารถในการทรงตัวขณะเดิน (Time Up and Go (TUG)) และประเมินสมรรถภาพทางด้านจิตใจ ได้แก่ ประเมินภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย (Thai Geriatric Depression Scale (TGDS)) ของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการออกกำลังกาย เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 60 นาที และประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง หลังร่วมการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ในระยะ 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย น้ำหนักตัว ระดับชีพจร ความดันโลหิต ระดับความเจ็บปวด และสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจก่อนและหลังทดลองออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง 2 สัปดาห์ โดยใช้สถิติ Dependent t - test

การพิจารณาจริยธรรมและการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชนนี เชียงใหม่ เอกสารรับรองเลขที่ BCNCT05/2562 ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2562 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2563 โดยทีมผู้วิจัยขอความยินยอมเข้าร่วมวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง หลังจากกลุ่มตัวอย่างลงนามในใบยินยอมแล้ว ทีมผู้วิจัยจึงเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระหว่างดำเนินการวิจัย กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องชี้แจงเหตุผลและไม่มีผลกระทบในทางใด ๆ

ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง มีองค์ประกอบของรูปแบบ และผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลส่วนบุคคล ระดับความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม และระดับความเจ็บปวด จากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชุมชน 3 พื้นที่ จำนวน 350 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 82.3 อายุระหว่าง 60 - 69 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.50 ค่าดัชนีมวลกายอยู่ระหว่าง 18.5 - 22.9 คิดเป็นร้อยละ 55.3 รองลงมาค่าดัชนีมวลกายอยู่ระหว่าง 25.0 - 29.9 คิดเป็นร้อยละ 34.6 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 61.4 รายได้อยู่ระหว่าง 500-1000 ต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 81.6 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 64.5 โรคประจำตัวที่พบมากที่สุด คือ ความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 24 รองลงมาคือ เบาหวาน คิดเป็นร้อยละ 21.3 ส่วนโรคข้อเข่าเสื่อม คิดเป็นร้อยละ 11

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละของระดับความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม (Oxford Knee Score) และระดับความเจ็บปวดข้อเข่า (n = 352)

ตัวแปร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ระดับความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม		
ไม่พบอาการผิดปกติ (40 - 48 คะแนน)	77	22
เริ่มมีอาการ (30 - 39 คะแนน)	183	52.2
อาการระดับปานกลาง (20 - 29 คะแนน)	62	17.8
อาการระดับรุนแรง (0 - 19 คะแนน)	28	8
ระดับความเจ็บปวด		
ไม่มีอาการปวด	28	8
ปวดระดับเล็กน้อย	91	26
ปวดระดับปานกลาง	144	41.1
ปวดระดับมาก	87	24.9

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินระดับความรุนแรงของโรคข้อเข่าเสื่อม และระดับความเจ็บปวด พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 52.2 เริ่มมีอาการข้อเข่าเสื่อม ร้อยละ 17.8 มีอาการโรคข้อเข่าเสื่อมระดับปานกลาง และ ร้อยละ 8 มีอาการของโรคข้อเข่าเสื่อมระดับรุนแรง และกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 41.1 มีระดับความเจ็บปวดปานกลาง และ ร้อยละ 24.9 มีระดับความเจ็บปวดมาก

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากขั้นตอนที่ 3 จากการทำการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนผู้สูงอายุ ทั้ง 3 พื้นที่ พบว่า สาเหตุจากการปวดข้อเข่า เนื่องจากการทำงานหนักในวัยหนุ่มสาว และการมีน้ำหนักเกิน ส่วนผลกระทบของโรคข้อเข่าเสื่อม พบว่า อาการปวดข้อเข่าจะทำให้มีการเคลื่อนไหวร่างกายลำบาก และทำกิจวัตรประจำวันได้ไม่สะดวก บางรายเกิดอุบัติเหตุหกล้ม ทำให้เป็นภาระของลูกหลาน และส่งผลกระทบต่อการเข้าสังคม เช่น ไม่สามารถไปวัดได้ เพราะเดินลำบากและนั่งนาน ๆ ไม่ได้ ส่วนการรักษา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่าตนเองเป็นโรคข้อเข่าเสื่อมแล้ว เพราะอาการเริ่มแรกยังไม่รุนแรง จะพบว่าเป็นโรคเมื่อมีอาการปวดมาก ข้อเข่าผิดรูป และเริ่มเดินลำบาก เมื่อมีอาการดังกล่าวจะไปรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือคลินิกใกล้บ้าน ส่วนน้อยที่รับการรักษาโดยแพทย์ทางเลือก เช่น การประคบ หรือสมุนไพร เป็นต้น จากการประเมินด้านทุนสังคมของแต่ละชุมชน ในการแก้ปัญหาข้อเข่าเสื่อม พบว่า แต่ละชุมชนมีโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายแบบรำวงย้อนยุค การรำไท่จี๋ ชี่กง เป็นต้น โดยแต่ละตำบลมีผู้สูงอายุแกนนำในการร่วมกันออกกำลังกาย แต่ไม่สม่ำเสมอ ผู้สูงอายุมีความสนใจในออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ และเป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง จากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์การฟ้อนเจิง มีข้อสรุปว่าเอกลักษณ์ของการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง มีดังนี้ 1) ท่าฟ้อนเจิงต้องมีความอ่อนช้อย ตามวิถีชีวิตของชาวล้านนา 2) มีความเข้มแข็ง เพื่อแสดงถึงสมรรถภาพทางกายของคนฟ้อน และเพื่อประโยชน์ในการออกกำลังกาย 3) มีความต่อเนื่องของการออกกำลังกาย โดยผู้วิจัยและตัวแทนผู้สูงอายุ ได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยยึดหลักการกำหนดโปแกรมการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุของวิทยาศาสตร์การกีฬาแห่งอเมริกา (American College of Sports Medicine, 2006) ตามหลัก (FITTE) ประกอบด้วย 3 ช่วงของการออกกำลังกาย มีระยะเวลารวมทั้งหมด 50 - 60 นาที

1. ช่วงอบอุ่นร่างกาย (Warm up) เป็นการอบอุ่นร่างกาย ใช้เวลา 5-10 นาที มีทั้งหมด 18 ท่า ได้แก่ ท่าที่ 1 ถูมือ, ท่าที่ 2 ถูหน้า, ท่าที่ 3 ถูหู, ท่าที่ 4 ดึงใบหู, ท่าที่ 5 เคาะกะโหลก, ท่าที่ 6 เสยผม, ท่าที่ 7 ตบแขน, ท่าที่ 8 ตบไหล่ตบเอว, ท่าที่ 9 ตบขาตบน่อง, ท่าที่ 10 นวดขานวดแข้งกดเข่า, ท่าที่ 11 ก้มตัวยันหน้า, ท่าที่ 12 ยกดินยันฟ้า, ท่าที่ 13 บิดคอ, ท่าที่ 14 นกบิน, ท่าที่ 15 ยิงธนู, ท่าที่ 16 ยันฟ้ายันดิน, ท่าที่ 17 หมุนเข่า และ ท่าที่ 18 เขย่งเท้าและสะบัดข้อมือ โดยแต่ละท่ามีค่าความหนักของงานร้อยละ 50 - 60 ของอัตราการเต้นของหัวใจ

2. ช่วงการรำฟ้อนเจิง (Exercise Period) เป็นการออกกำลังกายตามแบบกระบวนท่าฟ้อนเจิง เพื่อสุขภาพทั้งหมด 16 ท่า ใช้เวลาทั้งหมด 8 นาที โดยประมาณ (ทำซ้ำ 5 รอบ) รวมเป็นเวลา 40 นาที โดยแต่ละท่ามีค่าความหนักของงานร้อยละ 65-75 ของอัตราการเต้นของหัวใจ

ตารางที่ 2 แสดงท่ารำฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า

ลำดับท่ารำ	**ชื่อท่ารำ**	จังหวะ/ เวลา
1	ท่ายืนไหว้	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
2	ท่านั่งไหว้	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
3	ท่าบิดบัวบานยืน	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
4	ท่าบิดบัวบานนั่ง	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
5	ท่าเกี้ยวเกล้า	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
6	ท่าแทงบ้วงแขนเหยียด	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
7	ท่าแทงบ้วงศอกตั้ง	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
8	ท่าแทงบ้วงอ้อมหัว	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที

9	ท่าแทงศอกไล่แขน	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
10	ท่าสางมือขึ้นลง	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
11	ท่าสางมือโอบ	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
12	ท่าสางมือตบดิน	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
13	ท่าแม่ปลาต้อนหาด	16 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 32 วินาที
14	ท่ากาตากปีกเดียว	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
15	ท่ากาตากสองปีก	8 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที รวม 16 วินาที
16	ท่าตบมะผาบ	15 จังหวะ ๆ ละ 2 วินาที ทำซ้ำ 3 รอบ

3. ช่วงผ่อนคลาย (Cool Down Period) เป็นช่วงคลายกล้ามเนื้อ ประกอบด้วย 12 ท่า ใช้เวลา 5-10 นาที ได้แก่ ท่าที่ 1 ตบแขน, ท่าที่ 2 ตบไหล่ตบเอว, ท่าที่ 3 ตบขาตบน่อง, ท่าที่ 4 นวดขานวดแข้งกดเข่า, ท่าที่ 5 ก้มตัวยันหน้า, ท่าที่ 6 ยกดินยันฟ้า, ท่าที่ 7 บิดคอ, ท่าที่ 8 นกบิน, ท่าที่ 9 ยิงธนู, ท่าที่ 10 ยันฟ้ายันดิน, ท่าที่ 11 หมุนเข่า และท่าที่ 12 เขย่งเท้าและสะบัดข้อมือ โดยแต่ละท่ามีค่าความหนักของงาน ร้อยละ 55-65 ของอัตราการเต้นของหัวใจ

ระยะที่ 2 การประเมินคุณภาพรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า โดยผู้วิจัยนำรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุ 10 คน (เพศหญิง 9 คน เพศชาย 1 คน อายุระหว่าง 64 - 75 ปี อายุเฉลี่ย 67.6 ปี) ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงที่จัดทำเป็นสื่อวีดีทัศน์ ไปฝึกสอนกลุ่มตัวอย่าง เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 50 - 60 นาที ผู้วิจัยเปรียบเทียบระดับ น้ำหนักตัว ระดับชีพจร ความดันโลหิต ระดับความเจ็บปวด และสมรรถภาพทางด้านจิตใจ ได้แก่ แบบประเมินภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย (Thai Geriatric Depression Scale (TGDS)) และสมรรถภาพทางกาย ได้แก่ การทดสอบ Short Physical Performance Battery (SPPB) และ การทดสอบความสามารถในการทรงตัวขณะเดิน (Time Up and Go (TUG) ก่อนและหลังทดลองออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง 2 สัปดาห์

2.1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ระดับน้ำหนักตัว ระดับชีพจร ความดันโลหิต ระดับความเจ็บปวด และสมรรถภาพทางด้านจิตใจ ได้แก่ ระดับคะแนนภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย (Thai Geriatric Depression Scale (TGDS)) สมรรถภาพทางด้านร่างกายได้แก่ Short Physical Performance Battery (SPPB) และ การทดสอบความสามารถในการทรงตัวขณะเดิน (Time Up and Go (TUG) ของกลุ่มตัวอย่าง ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value>0.05)

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่ทดลองใช้เป็นเวลา 2 สัปดาห์

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า

รายการประเมิน	Mean	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านขั้นตอนการออกกำลังกาย	4.50	0.28	มากที่สุด
ด้านท่าทางการออกกำลังกาย	4.64	0.25	มากที่สุด
ด้านเพลงประกอบและจังหวะของดนตรี	4.70	0.21	มากที่สุด
รวม	4.74	0.17	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, SD. = 0.17) ด้านขั้นตอนการออกกำลังกาย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.50, SD. = 0.28) ด้านท่าทางการออกกำลังกาย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, SD. = 0.25) ด้านเพลงประกอบและจังหวะของดนตรี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, SD.= 0.21)

อภิปรายผล

การวิจัยนี้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผลสำเร็จอาจเนื่องจากปัจจัย ดังนี้

1. การนำหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนมาใช้ในกระบวนการวิจัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 4 ภาคส่วน ได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละพื้นที่ มารับรู้สถานการณ์ปัญหาโรคข้อเข่าเสื่อมในชุมชน โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการสำรวจข้อมูลการคัดกรองโรคข้อเข่าเสื่อมเบื้องต้น ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก และเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยร่วมกันพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนทั้งทางด้านสุขภาพกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อาจกล่าวได้ว่าการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ถือเป็นปัจจัยสำเร็จซึ่งทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของผลงาน เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับฉลาด จันทรสมบัติ ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมดำเนินงานตั้งแต่วิเคราะห์ปัญหา การตัดสินใจวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการมุ่งให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกัน นอกจากเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีแล้วยังเป็นการสร้างเสริมสังคมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพ ทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจ และพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (ฉลาด

จันทรสมบัติ, 2554); (วรรณดี สุทธิวรากร, 2556) เช่นเดียวกับรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงในงานวิจัยนี้ ทำให้มีการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำในการออกกำลังกายให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยองค์กรท้องที่เข้าร่วมสนับสนุนและผลักดันเป็นนโยบายประจำโรงเรียนผู้สูงอายุ และท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและใจของคนในชุมชนต่อไป

2. การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง โดยยึดหลักการออกกำลังกายแบบแอโรบิกสำหรับผู้สูงอายุ ตามหลักการ “FITTE” (Frequency, Intensity, Time, Type, Enjoyment (FITTE)) ของเวชศาสตร์การกีฬาสหรัฐอเมริกา (American College of Sports Medicine, 2006) ประกอบด้วย 1) ความถี่ (Frequency (F)) โดยที่ผู้สูงอายุออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงในระดับความแรงปานกลาง 3 ครั้งต่อสัปดาห์ 2) ความหนักหรือความแรงในการออกกำลังกาย (Intensity (I)) โดยหลังการออกกำลังแบบฟ้อนเจิง ผู้สูงอายุต้องมีอัตราการเต้นของหัวใจร้อยละ 65 - 80 ของอัตราการเต้นของหัวใจสูงสุด ซึ่งถือว่าการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงมีความหนักอยู่ในระดับปานกลาง 3) ระยะเวลา (Time (T)) ในการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงแต่ละครั้ง ผู้สูงอายุต้องใช้เวลาประมาณ 45 - 60 นาที ประกอบด้วย ช่วงอบอุ่นร่างกาย (Warm up) ใช้เวลา 5 - 10 นาที ช่วงการรำฟ้อนเจิง (Exercise Period) ทั้งหมด 16 ท่า ใช้เวลาทั้งหมด 8 นาที โดยประมาณ (ทำซ้ำ 5 รอบ) รวมเป็นเวลา 40 นาที และช่วงผ่อนคลาย (Cool Down Period) ใช้เวลา 5 - 10 นาที 4) ประเภท (Type (T)) การออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิคที่เพิ่มความทนทานของระบบไหลเวียนโลหิตระบบหายใจ โดยทำให้มีการสูบฉีดปริมาณเลือดออกจากหัวใจในหนึ่งนาทีเพิ่มขึ้น มีการกระจายเลือดไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และมีลำเลียงออกซิเจนไปสู่กล้ามเนื้อเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ฟ้อนเจิงยังช่วยเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และความอ่อนตัวของกล้ามเนื้อ โดยแต่ละท่าของการรำจะประกอบด้วยการเหยียด ยืด หมุนงอกล้ามเนื้อมัดใหญ่และข้อต่าง ๆ ทำให้เนื้อเยื่อต่าง ๆ รอบข้อมีความยืดหยุ่นและความอ่อนตัวมากขึ้น (ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์, 2552); (อรพิน จุลมุสิ, 2551) สอดคล้องกับการศึกษาที่ใช้ศิลปะการฟ้อนรำเป็นฐานต่อความดันโลหิตและสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูงของ วิลาวัลย์ ตันติพงศ์วิวัฒน์ ที่พบว่า หลังการทดลองผู้สูงอายุมีระดับความดันโลหิตลดลง และมีความยืดหยุ่นของข้อต่อและกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (วิลาวัลย์ ตันติพงศ์วิวัฒน์, 2553) 5) ความสนุกสนาน (Enjoyment (E)) เนื่องด้วยการเรียนรู้ของผู้สูงอายุนั้นมีข้อจำกัดบางประการทั้งทางด้านกายภาพ และความจำ สิ่งที่จะให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ ควรมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนนั้น ดนตรีพื้นบ้านและการรำพื้นบ้าน เป็นวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ในวิถีการดำเนินชีวิต และแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์แตกต่างและสอดคล้องไปกับวิถีชีวิตของผู้คน ดังนั้นการเลือกใช้รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของล้านนาที่มีการร่ายรำด้วยมือเปล่าพร้อมทั้งเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ตามจังหวะเสียงกลองและเพลงที่สนุกสนาน เร้าใจ ทำให้ผู้สูงอายุมีความ

สนุกสนาน มีแรงจูงใจในการออกกำลังกาย ทำให้ออกกำลังกายได้ต่อเนื่องและเป็นประจำ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.74, SD. = 0.17) นอกจากนี้ การที่ผู้สูงอายุรวมกลุ่มกันออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเป็นประจำ ทำให้ผู้สูงอายุสนุกสนาน ช่วยลดระดับความเครียดจากการทำกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของการศึกษาวิจัยหลายเรื่องเกี่ยวกับการออกกำลังกายโดยใช้การฟ้อนรำพื้นบ้าน ซึ่งพบว่าจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ลดระดับความเครียด ความวิตกกังวล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Douka, S. et al., 2019) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง สามารถช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่าได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก โดยยึดหลักการออกกำลังกายแบบแอโรบิกสำหรับผู้สูงอายุ ตามหลักการ “FITTE” และมีความหนักปานกลาง ซึ่งมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุที่มีอาการปวดข้อเข่า ในการส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงเพิ่มระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง ต่อสมรรถภาพทางด้านร่างกาย และจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่า โดยมีการติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Research) นอกจากนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่ารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พัฒนาและผลิตเป็นสื่อวีดีทัศน์ในการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นแนวทางให้บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในหน่วยงานอื่น และชุมชนอื่น นำรูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงไปใช้เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีอาการปวดข้อเข่าหรือประชาชนทุกเพศ ทุกวัย

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุน จากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชนนี เชียงใหม่ ปี พ.ศ.2562 ผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่าน และอาจารย์ ดร. กษมา ประสงค์เจริญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ อาจารย์ศิริเพ็ญ วิไลลักษณ์ และอาจารย์ธงชัย จีนชาติ อาจารย์วิทยาลัยนาฏศิลปเชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่ให้ข้อเสนอแนะในการผลิตสื่อวีดีทัศน์รูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง และขอขอบคุณผู้นำชุมชนและกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มฟื้นฟูสมรรถภาพสมอง (Train the Brain Forum Thailand). (2537). แบบวัดความซึมเศร้าในผู้สูงอายุไทย (Thai Geriatric Depression Scale: TGDS). สารศิริราช, 46(1), 1 - 9.

ฉลาด จันทรสมบัติ. (2554). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พุทธิพงษ์ พลคำฮัก และคณะ. (2559). การพัฒนาการทดสอบลุกยืน 3 ครั้งแล้วเดินเพื่อใช้ทำนายความเสี่ยงต่อการล้มในผู้สูงอายุไทยในชุมชน. วารสารกายภาพบำบัด, 38(2), 48 - 58.

ไพรัช โกศัลย์พิพัฒน์. (2552). การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงเพื่อส่งเสริมภาวะสุขภาพและสุขสมรรถนะของสตรีผู้สูงอายุ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพลศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสิยา นารินทร์ และคณะ. (2558). การพัฒนาโปรแกรมดูแลผู้สูงอายุข้อเข่าเสื่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. พยาบาลสาร, 42(3), 170 - 181.

วรรณดี สุทธิวรากร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสรีภาพและการสรรค์สร้าง. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.

วิลาวัลย์ ตันติพงศ์วิวัฒน์. (2553). ผลการออกกำลังกายแบบโนราบิคต่อความดันโลหิตและสมรรถภาคทางกายของผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง. ใน วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ศุภาพร รัตนสิริ และคณะ. (2552). ผลของการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิงต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลสาร, 36(4), 21 - 34.

สนั่น ธรรมธิ. (2544). ฟ้อนเชิง สืบสานภูมิปัญญาล้านนา. (พิมพ์ครั้งที 1). เชียงใหม่: สันติภาพการพิมพ์.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2560). บอร์ดสปสช.ออกแนวปฏิบัติผ่าข้อเข่าเสื่อม กระจายอำนาจให้เขตช่วยผู้ป่วยเข้าถึงการรักษา. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2561 จาก https://www.nhso.go.th/frontend/NewsInformationDetail. aspx?newsid =MjA0OQ==

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวง สาธารณสุข. (2558). สาระสุขภาพ (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 7 พฤศจิกายน 2561 จาก http://wops.moph.go.th/ops/thp/thp/userfiles/file/Issue%20 24_58.pdf.

แสงอรุณ ดังก้อง. (2560). กายภาพบำบัดในผู้ป่วยข้อเข่าเสื่อม. เวชบันทึกศิริราช, 10(2), 115 - 121.

อรพิน จุลมุสิ. (2551). ผลของการออกกำลังกายแบบฟ้อนเจิง มช. ต่อความดันโลหิตในผู้สูงอายุโรคความดันโลหิตสูง. พยาบาลสาร, 36(4), 46 - 58.

Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ). (2017). Treatment of osteoarthritis of knee: An update review. Retrieved June 27, 2018, from https://effectivehealthcare.ahrq.gov/sites/default/files/pdf/osteoarthritisknee-update_research-2017.pdf

American College of Sports Medicine. (2006). ACSM'guidelines for exercise testing and prescription. (7th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.

Bhatia, D. et al. (2013). Current interventions in the management of knee osteoarthritis. Journal of pharmacy & bioallied sciences, 5(1), 30 - 38.

Department of Health, Ministry of Public Health. (2015). Elderly health record. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Douka, S. et al. (2019). Traditional dance improves the physical fitness and well-being of the elderly. Aging Neuroscience, 11(2019), 1 - 9.

Edge, R. & Farrah, K. (2017). Exercise for the management of knee osteoarthritis: A review of clinical effectiveness. Retrieved June 25, 2018, from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK525040/

Graneheim, UH. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. Nurse Education Today, 24(2), 105 - 112.

Guralnik, J. M. et al. (1994). A short physical performance battery assessing lower extremity function: Association with self-reported disability and prediction of mortality and nursing home admission. Journal of Gerontology, 49(2), M85 - M94.

Hsu, H. & Siwiec, R. M. (2020). Knee Osteoarthritis. Retrieved June 13, 2018, from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK507884/

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607 - 610.

Loeser, R. F. (2017). The role of aging in the development of osteoarthritis. Transactions of the American Clinical and Climatological Association, 128(2017), 44 - 54.

Nik Shafii, N. et al. (2018). Traditional and complementary medicine use in knee osteoarthritis and its associated factors among patients in northeast peninsular Malaysia. Oman Medical Journal, 33(2), 148 - 153.

Reid, M. C. (2015). Management of chronic pain in older adults. Retrieved June 23, 2018, from https://www.bmj.com/content/350/bmj.h532/rapid-responses

Steinmeyer, J. et al. (2018). Pharmacological treatment of knee osteoarthritis: Special considerations of the new German guideline. Orthopedic reviews, 10(4), 77 - 82.

Tan, G. et al. (2004). Validation of the Brief Pain Inventory for chronic nonmalignant pain. The Journal of Pain: Official Journal of the American Pain Society, 5(2), 133 - 137.

Zhang, W. et al. (2019). Emerging trend in the pharmacotherapy of osteoarthritis. Frontiers in Endocrinology, 10(2019), 431 - 432.

การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4*

AN EVALUATION OF DIAMOND HEALTH PROMOTING SCHOOL PROJECT OF BAN DONYANG SCHOOL UNDER THE CHIANGRAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ทนงศักดิ์ โพธิ์เกตุ
Thanongsak Phoket
โรงเรียนบ้านดอนแยง
Ban Donyang School, Thailand
E-mail: thanongsak.sak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยใช้ CIPP Model กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ปกครอง และนักเรียน ปีการศึกษา 2561 รวมจำนวน 173 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินค่า 5 ระดับ และสถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการการวิจัย พบว่า 1) ด้านสภาวะแวดล้อม โดยรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ด้านความต้องการจำเป็น ด้านความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านงบประมาณ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3) ด้านกระบวนการ โดยรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ได้แก่ ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) ด้านการวางแผน (Plan) ด้านการดำเนินงาน (Do) และด้านการตรวจสอบติดตาม (Check) และ 4) ด้านผลผลิต โดยรวมมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ดังนี้ 1) ผลการ

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

ประเมินโครงการผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ปีการศึกษา 2561 ทั้ง 19 ตัวชี้วัด และ 2) ผลการประเมินความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

Abstract

This objective of research article was to evaluate the context, the input, the process and the products of diamond health promoting school project of Ban Donyang School under the Chiangrai Primary Educational Service Area Office 4 by using CIPP model. Data were collected from 173 samples in the academic year 2018 consist of teachers, school committee, community leaders, local politicians, health promotion staffs, parents and students, through the questionnaires and were analyzed by using the descriptive statistics: percentage, mean and standard deviation. The findings showed that: 1) The results of the projects' context in overall and each side were at the highest level that pass evaluation criteria as follows: Needs, In accordance with the state agency policies and In compliance with objectives project. 2) The results of the projects' input in overall was at the highest level that pass evaluation criteria as follows: Place, Management, Personnel, Media and Equipment were at the highest level and Community participation and Budget were at high level. 3) The results of the project's process in overall and each side were at the highest level that pass evaluation criteria as follows: Act, Plan, Do, Check. And 4) the results of the project's products in overall pass evaluation criteria as follows: (1) the project evaluation result has passed 19 indicators of the Diamond Health Promotion School criteria in the academic year 2018 and (2) the projects' satisfaction evaluation in the overall was at the highest level.
Keywords: Project Evaluation, Diamond Health Promoting School, The Chiangrai Primary Educational Service Area Office 4

บทนำ

แนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเกิดจากข้อเสนอแนะของคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพและสุขศึกษาขององค์การอนามัยโลกที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการดำเนินงานด้านอนามัยโรงเรียน (School Health Program) ซึ่งมีหลักการสำคัญ

3 ประการ ได้แก่ สุขศึกษาในโรงเรียน (School Health Education) อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School Health Environment) และบริการอนามัยโรงเรียน (School Health Service) ไปสู่การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ในลักษณะการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดริเริ่มร่วมกันของคนในชุมชนในการที่จะส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและทุกคนในชุมชนให้มีสุขภาพดีขึ้น ในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขโดยกรมอนามัยได้รับแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมาดำเนินการในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งสำนักส่งเสริมสุขภาพ ได้ยกระดับเกณฑ์ประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพสู่ระดับที่สูงขึ้น โดยได้จัดทำเกณฑ์การประเมินระหว่างหน่วยงานภายในกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ คือ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 2) ด้านการดำเนินงานสุขภาพของนักเรียนแกนนำ 3) ด้านผลสำเร็จของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพของนักเรียน โครงการแก้ไขปัญหาในโรงเรียนและงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน จำแนกเป็น 19 ตัวชี้วัดที่เน้นการวัดผลทางสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน โดยการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ที่จะสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2545)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน พบว่า การส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจถึงวิธีการ เหตุผล และให้การสนับสนุนการนำระบบการส่งเสริมสุขภาพไปใช้ในโรงเรียน (Chilton,R. et al., 2015); (Darlington, E.J. et al., 2017) การได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น การทำความเข้าใจด้านบริบทของโครงการ องค์ประกอบของโครงการ วิธีการที่ประเมินผลเชิงประจักษ์ (Kontak, JCH. et al., 2017) ซึ่งผลการวิจัยของ Joyce et al. ที่พบว่า การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพโรงเรียน ดังนั้นควรมีการประเมินด้านบทบาทของโรงเรียน นโยบาย กระบวนการดำเนินงาน การตรวจสอบด้านสภาพแวดล้อม ผลงานเชิงประจักษ์ และการเทียบเคียงสมรรนะ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านบริบทโรงเรียนและนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน (Joyce, A. et al., 2016)

โรงเรียนบ้านดอนแยงได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2556 โดยได้ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพภายใต้ 10 องค์ประกอบ 63 ตัวชี้วัด ซึ่งผลการประเมินพบว่า โรงเรียนได้ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2556 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558 (โรงเรียนบ้านดอนแยง, 2561) และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการ

ดำเนินงานด้านการจัดการขยะและการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน จึงได้แสดงเจตจำนงเข้าร่วมพัฒนาเพื่อรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรภายใต้มาตรฐาน 3 ด้าน 19 ตัวชี้วัด ซึ่งเน้นการวัดผลด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนในด้านการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ด้านการดำเนินงานสุขภาพของนักเรียนแกนนำ และด้านผลสำเร็จของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพนักเรียน โดยโรงเรียนได้นำข้อปรับปรุงและพัฒนาจากการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง 10 องค์ประกอบมาพิจารณา ซึ่งด้านพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนยังพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการกินอาหารในปริมาณมากเกินไป กินขนมกรุบกรอบ รับประทานอาหารไม่ครบ 5 หมู่ รับประทานอาหารในปริมาณน้อย รับประทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ การเล่นเกมมากกินไป การไม่ออกกำลังกาย และการไม่รักษาความสะอาดของร่างกาย ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติตนในด้านสุขอนามัยที่ถูกต้องให้แก่นักเรียน และต้องพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความสะอาด เอื้อต่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และสร้างสังคมแห่งการเสริมสร้างสุขภาพที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่นักเรียน

โรงเรียนบ้านดอนแยงดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรในปีการศึกษา 2559 - 2560 โดยความร่วมมือของผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและกิจกรรมตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ผลจากการดำเนินงานพบว่า โรงเรียนได้รับรางวัล คือ 1) รางวัลหมู่บ้าน Zero Waste อันดับ 1 ใน 5 ชุมชนระดับประเทศ ปี พ.ศ.2559 (ประเมินร่วมกับบ้าน วัด โรงเรียน) 2) รางวัลระดับประเทศ (ร่วมกับหมู่บ้านดอนแยง) โครงการลดเมืองร้อนด้วยมือเรา ปีที่ 12 โดยครูและนักเรียนร่วมนำเสนอกิจกรรมการจัดการขยะในโรงเรียน 3) รางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ระดับจังหวัด ปีการศึกษา 2560 4) รางวัล OBEC Best Practice “Set Zero Waste School”จากสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2560 5) รางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ระดับประเทศ ปีการศึกษา 2561 6) รางวัลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 จำนวน 4 รางวัล 7) ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสถานที่ถ่ายทำและเผยแพร่ทางรายการโทรทัศน์ และจัดนิทรรศการต่าง ๆ (โรงเรียนบ้านดอนแยง, 2561)

ดังนั้นเพื่อให้มีการปรับปรุงคุณภาพโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรอย่างต่อเนื่อง ผู้รายงานจึงมีความสนใจที่จะประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง โดยเลือกรูปแบบการประเมินที่ช่วยในการตัดสินใจ คือ รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model) ของ (Stufflebeam, D. L., 2003) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องและให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตเนื้อหา เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบซิปป์ (CIPP Model) ของ Stufflebeam (Stufflebeam, D. L., 2003) 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินด้านความต้องการจำเป็น ด้านความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินความเหมาะสมในด้านบุคลากร งบประมาณ การบริหารจัดการ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการปฏิบัติตามมาตรฐาน 3 ด้าน 19 ตัวชี้วัด ด้วยกระบวนการ PDCA ได้แก่ ด้านการวางแผนดำเนินงาน (Plan) ด้านการปฏิบัติการ (Do) ด้านการตรวจสอบ ทบทวน ประเมิน (Check) ด้านการปรับปรุงแก้ไข พัฒนา (Act) และ 4) ด้านผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานโครงการตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร สรุปความสำเร็จที่ได้รับ และประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

1.2 ขอบเขตระยะเวลา ระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 - 2561

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 81 คนและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 1 - 6 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 67 คน รวมจำนวน 173 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินวิจัย คือ แบบประเมิน ซึ่งมีลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์สอน

ด้านการบริหารการศึกษา การวัดและประเมิน การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา และเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษาไม่ต่ำกว่า 15 ปี จากนั้นนำไปหาค่าอำนาจจำแนกและค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับก่อนนำไปใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แจกแบบประเมินด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวมจำนวน 25 คน และได้รับกลับมาทั้ง 25 ฉบับ

4.2 แจกแบบประเมินความพึงพอใจ แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้ปกครองนักเรียน รวมจำนวน 106 คน และได้รับกลับมาทั้ง 106 ฉบับ

4.3 แจกแบบประเมินความพึงพอใจต่อโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 จำนวน 67 คน โดยมอบหมายให้ครูประจำชั้นชี้แจงพร้อมทั้งอธิบายวิธีการตอบแบบประเมินให้นักเรียนทราบ และให้ตัวแทนห้องเป็นผู้รวบรวมแบบประเมินและนำส่งผู้ประเมิน ได้รับกลับมาทั้ง 67 ฉบับ

4.4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง 173 คน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ผลด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

5.2 ใช้การประเมิน 2 ระดับ คือ ผ่าน และไม่ผ่าน เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง ตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร มาตรฐาน 3 ด้าน 19 ตัวชี้วัด

ผลการวิจัย

ผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1. ผลการประเมินโครงการด้านสภาวะแวดล้อม

ผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.12) ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน ปรากฏว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความต้องการจำเป็น ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.12) รองลงมา ด้านความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ($\bar{x}$ = 4.81, S.D. = 0.19 และด้านความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.24) ตามลำดับ

2. ผลการประเมินโครงการด้านปัจจัยเข้า

ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.31) ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ทุกด้านผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ($\bar{x}$ = 4.70, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{x}$ = 4.69, S.D. = 0.29) ด้านบุคลากร ($\bar{x}$ = 4.66, S.D. = 0.39) ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.37) โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.34) และด้านงบประมาณ ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.29) ตามลำดับ

3. ผลการประเมินโครงการด้านกระบวนการ

ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.85, S.D. = 0.04) ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ สำหรับผลการประเมินเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ทุกด้านมีผลการประเมินในระดับมากที่สุดและผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act) ($\bar{x}$ = 4.90, S.D. = 0.02) ด้านการวางแผน (Plan) ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.14) ด้านการดำเนินงาน (Do) ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.14) และด้านการตรวจสอบ ติดตาม (Check) ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.10) ตามลำดับ

4. ผลการประเมินโครงการด้านผลผลิต

4.1 ผลการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โดยคณะกรรมการประเมินรับรองโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่า โรงเรียนบ้านดอนแยงผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร 19 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 1 โรงเรียนผ่านการประเมินรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ตัวชี้วัดที่ 2 มีการจัดตั้งชมรมสุขภาพที่มีแกนนำนักเรียนรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัดที่ 3 มีโครงงานสุขภาพของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จชัดเจนในการลดปัญหาสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน ตัวชี้วัดที่ 4 ภาวะโภชนาการ ประกอบด้วย นักเรียนมีน้ำหนักตามเกณฑ์ส่วนสูง (W/H)

เกินเกณฑ์ (เริ่มอ้วนและอ้วน) และนักเรียนมีส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ (H/A) ต่ำกว่าเกณฑ์ (ค่อนข้างเตี้ยและเตี้ย) ตัวชี้วัดที่ 5 นักเรียนไม่มีฟันแท้ผุ อุด และถอน ตัวชี้วัดที่ 6 นักเรียนอายุ 7 - 18 ปี มีสมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ (Health Related Physical Fitness) ผ่านเกณฑ์ ตัวชี้วัดที่ 7 นักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพจิตได้รับการดูแลช่วยเหลือ ตัวชี้วัดที่ 8 นักเรียนมีความรู้และทักษะด้านสุขภาพอนามัยทางเพศ ตัวชี้วัดที่ 9 การสูบบุหรี่ในโรงเรียน ตัวชี้วัดที่ 10 นักเรียนที่มีสายตาและการได้ยินผิดปกติได้รับการแก้ไข ตัวชี้วัดที่ 11 มีโครงการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมที่มีความชุกหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพของนักเรียนได้เป็นผลสำเร็จ ตัวชี้วัดที่ 12 น้ำบริโภคปลอดภัยและเพียงพอ ตัวชี้วัดที่ 13 ส้มผ่านเกณฑ์มาตรฐาน HAS ตัวชี้วัดที่ 14 มีการจัดหรือจำหน่ายอาหารว่างที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ไม่หวานจัด ไม่เค็มจัด และไม่มีไขมันสูง ตัวชี้วัดที่ 15 มีการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้บริโภคผักมื้อกลางวันตามปริมาณที่แนะนำ ตัวชี้วัดที่ 16 โรงอาหารผ่านเกณฑ์มาตรฐานสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียน ตัวชี้วัดที่ 17 การบาดเจ็บในโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาล ตัวชี้วัดที่ 18 มีการจัดการปัญหาที่เกิดจากมลภาวะภายนอกโรงเรียนที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ และตัวชี้วัดที่ 19 โรงเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.81, S.D. = 0.07) ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านดอนแยง มีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.88, S.D. = 0.16) ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชนเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน 2 หมู่บ้าน นักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.79, S.D. = 0.20) และผู้ปกครอง มีความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.75, S.D. = 0.23)

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ตามรูปแบบการประเมินทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการประเมินด้านสภาวะแวดล้อม พบว่า โดยรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยด้านความต้องการจำเป็น พบว่า 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมภาวะการเจริญเติบโตของนักเรียน 2) คัดกรอง เฝ้าระวัง

และแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน 3) ดำเนินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้และการบริหารจัดการขยะโรงเรียนบ้านดอนแยง (Zero Waste School) อย่างต่อเนื่อง และ 4) สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยมีผลการประเมินความต้องการจำเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่าการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนได้ดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาการศึกษามาเป็นระยะเวลานาน การพัฒนาคุณภาพนักเรียนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการนั้น การส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต และการที่เด็กนักเรียนมีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา และจิตใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง ย่อมส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วย ดังนั้นในการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านดอนแยงจึงยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำงาน ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนบ้านดอนแยงให้บรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกไผท แก้วหอม ที่พบว่าผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ด้านบริบท โดยรวมและรายข้อมีความสอดคล้องเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยวัตถุประสงค์ของโครงการเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เป้าหมายของโครงการเป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชน และวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน (เอกไผท แก้วหอม, 2557) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิไลวรรณ อธิมติชัยกุล ที่พบว่าผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านบริบท มีผลการประเมินโครงการอยู่ในระดับมาก โดบวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนโครงการ และวัตถุประสงค์สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ (วิไลวรรณ อธิมติชัยกุล, 2559)

2. จากผลการประเมินด้านปัจจัยเข้า พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านงบประมาณ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะโรงเรียนบ้านดอนแยงได้เข้าร่วมการพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจนได้รับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองในปีการศึกษา 2556 และปีการศึกษา 2558 และมีความต้องการพัฒนางานส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง จึงได้แจ้งเจตจำนงเข้าร่วมพัฒนาโรงเรียนเพื่อรับรอง

เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ทั้งนี้ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนเป็นลายลักษณ์อักษะ กำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนให้ครอบคลุมประเด็นการส่งเสริมสุขภาพและพฤติกรรมนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร และถ่ายทอดนโยบายสู่นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนบ้านดอนแยง ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะพัฒนาโรงเรียนตามแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพอย่างจริงจัง คณะครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเข้าใจในนโยบายการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน เกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และการจัดกิจกรรมการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนและชุมชนยังได้ร่วมระดมทรัพยากรในชุมชน เช่น การระดมทุนเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีมาตรฐาน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานด้านสุขภาพของนักเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนอีกด้วย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเอกไผท แก้วหอม ที่พบว่าผลประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมและรายข้อมีความสอดคล้องเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยบุคลากรและนักเรียนมีความรู้เรื่องสุขภาพสามารถให้คำแนะนำผู้อื่นได้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันมีเพียงพอ และห้องพยาบาลมีเวชภัณฑ์และอุปกรณ์เพียงพอต่อนักเรียน (เอกไผท แก้วหอม, 2557) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรพิมล จวงโส บุญชม ศรีสะอาด และนุชวนา เหลืองอังกูร พบว่า ผลการติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมาก (พรพิมล จวงโส และคณะ, 2559)

3. จากผลการประเมินด้านกระบวนการ พบว่า โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยด้านการวางแผน (Plan) ได้แก่ 1) โรงเรียนกำหนดนโยบายการส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจน 2) โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการและกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผอดชอบที่ชัดเจน 3) โรงเรียนกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ด้านการดำเนินงาน (Do) ได้แก่ 1) กิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 1 โรงเรียนผ่านการประเมินรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง และ 2) กิจกรรมตามตัวชี้วัดที่ 3 มีโครงงานสุขภาพของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จชัดเจนในการลดปัญหาสุขภาพหรือสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน ด้านการตรวจสอบ ติดตาม (Check) ได้แก่ โรงเรียนประเมินตนเองตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรเพื่อค้นหาสิ่งที่ยังไม่ได้ดำเนินงานหรือดำเนินการไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร และด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act)

ได้แก่ โรงเรียนวิเคราะห์และสรุปผลโครงการตามมาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร และ โรงเรียนรายงานผลการดำเนินแก่หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะในการพัฒนาและดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนบ้านดอนแยง โรงเรียนได้ดำเนินงานตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร 3 มาตรฐาน 19 ตัวชี้วัด โดยโรงเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ปีการศึกษา 2559 และปีการศึกษา 2560 มีการประเมินตนเองโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรเพื่อค้นหาสิ่งที่ยังไม่ได้ดำเนินการหรือดำเนินงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กำหนดแนวทางการพัฒนา จัดทำแผนปฏิบัติการ กำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรมดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่กำหนด มีการติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัด ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนข่าวสาร การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน การปรับแผนงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการดำเนินงาน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจน ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้การพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนบ้านดอนแยงประสบความสำเร็จ และนักเรียนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ และนักเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรัตน์ พึ่งน่วม ที่ได้ประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยปริมาณอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน อาหารที่จำหน่ายให้กับนักเรียนมีความสะอาด (อมรรัตน์ พึ่งน่วม, 2556) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิไลวรรณ อธิมติชัยกุล ที่พบว่าประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้านกระบวนการมีผลการประเมินโครงการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ โรงเรียนได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการวางไว้ รายงานผลข้อมูลจำนวนเด็กที่มีปัญหาทางสุขภาพปัญหาทางสุขทุก 3 เดือน และนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินโครงการตรงตามแผนปัญหาทางสุขภาพทุก 3 เดือน ตามลำดับ (วิไลวรรณ อธิมติชัยกุล, 2559)

4. จากผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่า โดยรวมผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ โดยผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร 3 มาตรฐาน 19 ตัวชี้วัด ปีการศึกษา 2561 ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 19 ตัวชี้วัด ส่งผลให้โรงเรียนบ้านดอนแยงได้รับรางวัลและเกียรติบัตรจากการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ทั้งหมด 9 รางวัล และได้

ถอดบทเรียนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ในงานประชุมวิชาการเครือข่ายเด็กไทยสุขภาพดี ปี 2562 และขยายผลสู่ชุมชน ได้แก่ เป็นสถานที่ถ่ายทำและเผยแพร่รายการโทรทัศน์ช่อง 10 โทรทัศน์รัฐสภา รายการส่องท้องถิ่นไทย แพร่ภาพออกอากาศเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2560 ช่อง NBT รายการข่าวภาคเหนือ แพร่ภาพออกอากาศเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 ช่อง Thai PBS รายการ สารคดีร่วมเปลี่ยนโลกด้วยชุมชน คนท้องถิ่น และรายการสุขสาธารณะ กระทรวงสาธารณสุข และได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมจัดนิทรรศการ “การประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาวิชาการ สร้างมูลค่านวัตกรรมเด็กวัยเรียน วัยรุ่นระดับภาคเหนือ ประจำปี 2562” ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ ในหัวข้อเรื่อง การบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน จัดโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้เพราะการพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร 3 มาตรฐาน 19 ตัวชี้วัด โรงเรียนบ้านดอนแยงได้ดำเนินโครงการตามหลักการบริหารงานโดยใช้วงจรคุณภาพ (Quality Circle) ในปีการศึกษา 2559 - 2560 และได้จัดทำเอกสารตามเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัด 19 ตัวชี้วัดเพื่อรับรองการตรวจประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรในปีการศึกษา 2561 ผลการประเมิน พบว่า โรงเรียนบ้านดอนแยงมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร และได้รับรางวัล โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ระดับจังหวัด ปีการศึกษา 2560 และรางวัลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ระดับประเทศ ปีการศึกษา 2561 ทั้งนี้โรงเรียนควรรักษามาตรฐานการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรอย่างต่อเนื่อง โดยแจ้งความจำนงเข้ารับการประเมินเพื่อรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรทุก ๆ 3 ปี ผลการพัฒนาดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน เช่น นักเรียนได้ศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้จริงด้านการจัดการขยะและการทำการเกษตรตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และฝึกประสบการณ์การทำเกษตรปลอดสารพิษในโรงเรียนเพื่ออาหารกลางวัน สามารถเผยแพร่ความรู้และให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้ นักเรียนได้รับการปลูกฝังเรื่องวินัยการทิ้งขยะและการคัดแยกขยะและการจัดการขยะในโรงเรียน นักเรียนได้รับการเจาะเลือดตรวจหาสารพิษในร่างกาย ตรวจสุขภาพช่องปากและฟันจากทันตกรรมโรงพยาบาลเทิง นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิตได้รับความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ นักเรียนได้รับประทานอาหารและอาหารว่างในโรงอาหารที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสุขาภิบาลอาหารในโรงเรียน สะอาด และถูกสุขลักษณะ และนักเรียนมีรถบริการรับ - ส่งเพื่อความปลอดภัยในการเดินทางมาโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการมีสุขภาพดี และความจำเป็นในการพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องตั้งแต่เด็ก การดำเนินงานดังกล่าวจึงเกิดขึ้นจากการสนับสนุนและการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการวิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และหาแนวทางการพัฒนา

เพื่อนำไปสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน กำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน มาตรการต่าง ๆ จัดทำแผนปฏิบัติการ กำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรม การติดตามประเมินผล การประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการรายงานผลการปฏิบัติการให้ชัดเจน รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายระดับท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร ประสบการณ์ แหล่งทรัพยากร และร่วมดำเนินการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนตามแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 โดยรวม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะว่าการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชรของโรงเรียนบ้านดอนแยง เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและการพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยทุกฝ่ายร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง หาแนวทางพัฒนา กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน กำหนดกิจกรรม ร่วมกันดำเนินงาน และติดตามประเมินผล จนทำให้การดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง ประสบความสำเร็จจนได้รับการรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ระดับประเทศ ซึ่งรับรอง ณ 1 ตุลาคม 2561-1 ตุลาคม 2564 และผลการดำเนินโครงการส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจด้านการดูแลสุขภาพ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม มีความตระหนัก มีวินัยด้านการรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของอมรรัตน์ พึ่งน่วม ที่พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในภาพรวมและรายข้อมีระดับการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ (อมรรัตน์ พึ่งน่วม , 2556) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของกรีน ผุยปุโรย ที่พบว่า ผลการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนโนนสีดาวิทยา อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และนักเรียน โดยรวมผลมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (กรีน ผุยปุโรย, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร โรงเรียนบ้านดอนแยง ด้านสภาวะแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนด โดยผลการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ปีการศึกษา 2561 ทั้ง 19 ตัวชี้วัด และผลการประเมินความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นการพัฒนาโครงการโรงเรียนส่งเสริม

สุขภาพระดับเพชรให้ประสบความสำเร็จนั้น โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเป็นขับเคลื่อนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมในวิเคราะห์ปัญหา การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัญหาที่เหมาะสม ออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพนักเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และควรเชิญผู้เชี่ยวชาญภายนอกโรงเรียน เช่น นักวิชาการสาธารณสุข นักประเมินที่มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะด้านการประเมิน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการประเมินที่แท้จริง และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2545). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรีน ผุยปุโรย. (2557). การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนโนนสีดาวิทยา อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พรพิมล จวงโส และคณะ. (2559). การติดตามและประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 1. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 22 (ฉบับพิเศษ), 186 - 195.

โรงเรียนบ้านดอนแยง. (2561). รายงานกิจกรรมส่งเสริมสุขบัญญัติแห่งชาติ โรงเรียนบ้านดอนแยง. เชียงราย: โรงเรียนบ้านดอนแยง.

_____. (2561). รายงานตัวชี้วัดที่ 1 โรงเรียนผ่านการประเมินรับรองการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง. เชียงราย: โรงเรียนบ้านดอนแยง.

วิไลวรรณ อธิมติชัยกุล. (2559). การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อมรรัตน์ พึ่งน่วม. (2556). การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

เอกไผท แก้วหอม. (2557). การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน

2562 จาก http://61.19.238.50/StudentServe/input/thesis/[1][10091 6121142].pdf

Chilton,R. et al. (2015). Health Promotion in Schools: A Scoping Review of Systematic Reviews. Health Education, 115(3-4), 357 - 376.

Darlington, E.J. et al. (2017). Implementation of a Health Promotion Programme: A Ten-Year Retrospective Study. Health Education, 17(3), 252-279.

Joyce, A. et al. (2016). Evaluating for impact: what type of data can assist a health promoting school approach? Health Promotion International, 32(2), 403 - 410.

Kontak, JCH. et al. (2017). The picture of health: examining school-based health environments through photographs. Health Promotion International, 32(2), 322 - 330.

Stufflebeam, D. L. (2003). The CIPP Model for Evaluation, In International Handbook of Educational Evaluation, Part I. Dordrecht: Springer.

การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ*

ARMED FORCE DEVELOPMENT FOR NATIONAL SECURITY

สฤษดิ์ แผนสนิท
Sarit Phaensanit
สมิหรา จิตตลดากร
Smira Chittaladakorn
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
Email: chaiyoo@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา หลักการ แนวความคิด และอุปสรรคของการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบก และ 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติ การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร โดยการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยออกแบบข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้างหรือแบบชี้นำ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักการทหาร กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ นักการเมือง สื่อมวลชน กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มที่ 4 พลทหารกองประจำการ จำนวนกลุ่มละ 6 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังพลลดลง ประกอบด้วย ความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำต่อแนวทางการเกณฑ์ทหาร การฝึกทหารใหม่ การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อพลทหารเกณฑ์ การละเมิดสิทธิมนุษยชน การนำพลทหารไปรับใช้ส่วนตัว และการพัฒนาคุณภาพชีวิต องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพลทหารกองประจำการ ได้แก่ กองทัพบก ระบบการเกณฑ์ทหาร การฝึกทหารใหม่ การปลูกฝังอุดมการณ์ทางทหาร และการศึกษาทางทหารเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ การพัฒนาพลทหารประจำการเพื่อความมั่นคงของชาติ ดังนี้ การพัฒนาสมรรถนะของกำลังพล ความทันสมัย ความโปร่งใส และความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบคือ การคัดเลือกทหารอาสาเข้ากองประจำการทำให้กองทัพเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี

คำสำคัญ: การพัฒนา, พลทหารกองประจำการ, กองทัพ, ความมั่นคงของชาติ

---

* Received 17 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

Abstract

The Objectives of this research article were 1) to study the current conditions, problems, principles, concepts, and obstacles of the current Armed Force Development, 2) to study the elements related to Armed Force Development and 3) to study the development Armed Force Development for National Security. This research was a qualitative, consisting of documentary research by collecting relevant information both within the country and abroad and in - depth interviews by designing semi-structured or suggestive questions. The researcher recruited specific informants into four groups: 1) military group, 2) academics, politicians, mass media group, 3) stakeholders and 4) military personnel group. Number of per group was 6 people, total 24 people. Data analysis was according to the research guideline of quality. The results found that problems reduced the efficiency of personnel development include inequality or inequality, towards military service guidelines, military training, unfair treatment of enlisted personnel human rights violation, taking soldiers for personal service and improving the quality of life. The elements relating to the development of soldiers were the army, recruitment system, new training, cultivating ideology and education to increase. The development of Armed Force Development for National Security was as follows: human resource development, modernization, transparency and consistency with the Army's mission. In addition, the findings are selection to be stationed causing the Army to make a great change.

Keywords: Development, Regular Military Personnel, Army, National Security

บทนำ

ทหารไทย หรือที่เรียกกัน รั้วของชาติ มีบทบาทสำคัญมากแก่ประเทศชาติ ทั้งในเรื่องการปกป้องเอกราช ปกป้องการรุกล้ำอำนาจอธิปไตยของต่างชาติที่จะเข้ามายึดครองประเทศ (บ้านนามสิงห์, 2551) และมีหน้าที่สำคัญคือ การรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ ทำให้ประชาชนได้อยู่อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องหวั่นเกรงอันตรายใด ๆ ซึ่งหน้าที่ที่ทหารทุกนายต้องพึงปฏิบัติ (กฤษณ์ดนัย อิทธิมณฑล, 2560) แม้ว่าทหารจะมีหน้าที่หลักปกป้องบ้านเมือง แต่ในยามที่บ้านเมืองสงบ ทหารก็ยังคงทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความลำบากเดือดร้อน เช่น เมื่อปี 2554 เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ของประเทศ น้ำท่วมสูงเกือบทุกพื้นที่ของประเทศไทย ตั้งแต่ภาคเหนือลงมาจนถึงกรุงเทพมหานคร ประชาชนได้รับความเดือดร้อนกัน

อย่างมาก บางคนถึงกับไร้ที่อยู่อาศัย อาหารการกินขาดแคลน ในตอนนั้นทหารเป็นกำลังหลักที่สำคัญเข้ามาช่วยเหลือประชาชน ไม่ว่าจะขับรถรับส่ง ขับเรือ หรือนำอาหารเข้าไปแจกจ่ายยังประชาชนที่ไม่สามารถออกจากบ้านได้ เรียกได้ว่าทหารได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาขนอย่างเต็มความสามารถ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พุทธศักราช 2497 กำหนดหน้าที่ของชนชาวไทยมีหน้าที่ป้องกันประเทศ โดยการเข้ารับราชการทหาร ซึ่งกำหนดให้ชายไทยที่มีอายุ 21 ปีบริบูรณ์ จะต้องเข้ารับการตรวจเลือกเข้าเป็นทหารกองประจำการ หรือที่เรียกว่า “การเกณฑ์ทหาร” นั่นเอง (พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497, 2497)

ทหารกองประจำการถือเป็นกำลังพลหลักในกองทัพ พลทหารกองประจำการ (พลฯ) หมายถึง ทหารเกณฑ์ หรือทหารที่สมัครเข้ากองประจำการ กฎหมายบังคับให้ต้องเป็นทหารที่ชั้นยศต่ำสุดในกองประจำการ มีหน้าที่รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาแล้วปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จ ดังนั้นทหารกองประจำการเป็นบุคลากรที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่ง มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาป้องกันประเทศให้เกิดความมั่นคงและสงบสุข เมื่อบุคคลที่ได้รับราชการเป็นทหารเกณฑ์ ก็จะมีตำแหน่งเป็นพลทหาร โดยได้กำหนดวิธีคัดเลือกจากบรรดาชายไทยที่มีอายุครบกำหนดเข้ามารับราชการทหารประจำการด้วยวิธีการตรวจเลือก ซึ่งเป็นกรรมวิธีเพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่ชายไทยทุกคน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563) หากกองทัพมีความต้องการทหารกองประจำการจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้ว อัตราการตรวจเลือกของชาวก็มีจำนวนมากขึ้นเช่นกัน จะส่งผลกระทบถึงความมั่นคงของประเทศด้วย โดยผลการศึกษาสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบก การเกณฑ์ทหารหรือการรับสมัคร การฝึกศึกษา การสร้างขวัญและกำลังใจ การกำหนดเป็นมาตรการทางนโยบายในการทำงาน การปรับปรุงชดเชยและบรรเทาความเดือดร้อนให้กับชายไทยเหล่านั้นได้ หลังจากที่ไปสมัครเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการ หากความต้องการดังกล่าวนั้นไม่เป็นผลเสียทางด้านความมั่นคงแล้วนั้นย่อมเป็นหน้าที่ของกองทัพที่จะต้องดำเนินการ ซึ่งผลที่จะติดตามมาคือ ทำให้มีการสมัครใจเข้าเป็นทหารกองประจำการมากยิ่งขึ้น กองทัพจะได้บุคลากรที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีความพร้อมสูงสุด (พงษ์ศักดิ์ บัวศรี, 2556)

ดังนั้น พลทหารกองประจำการยังมีความจำเป็นอย่างยิ่ง จึงควรให้ความสำคัญกับศักยภาพของทหารมากกว่าการเกณฑ์ทหาร เพื่อให้หน่วยงานสามารถคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถที่แท้จริงมาปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกองทัพและภารกิจเสริมอื่น ๆ ทั้งนี้การพัฒนาพลทหารกองประจำการจะเริ่มจากการคัดเลือก สรรหาโดยวิธีการเกณฑ์ทหารหรือสมัครใจเข้ารับราชการ (แนวหน้า, 2562) ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งเมื่อเข้ามาเป็นพลทหารกองประจำการแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของกองทัพในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความคิด จิตใจ ความสามารถเฉพาะ

ทาง การให้การศึกษาเพิ่มเติม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในกองทัพ กระทั่งเมื่อปลดประจำการกลับเป็นพลเมืองก็พร้อมที่จะพัฒนาประเทศชาติให้มีคุณภาพที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา หลักการ แนวความคิด และอุปสรรคของการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกในปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบก

3. เพื่อศึกษาการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยเป็นกระบวนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันประกอบไปด้วย 1) การวิจัยเชิงเอกสาร 2) การสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 ได้แก่ นักการทหาร จำนวน 6 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 ได้แก่ นักวิชาการ นักการเมือง สื่อมวลชน จำนวน 6 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จำนวน 6 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 ได้แก่ พลทหารกองประจำการ จำนวน 6 นาย

โดยมีหลักเกณฑ์ประการสำคัญในการพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ

2. มีคุณลักษณะเป็นบุคคลที่มีการแสดงตนหรือมีการปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาสังคมโดยทั่วไป และเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ

3. มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำทางความคิด รวมทั้งเป็นบุคคลที่สามารถเป็นตัวกลางเชื่อมโยงทางความคิดระหว่างกลุ่มคนในสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ ซึ่งเป็นกระบวนวิธีการวิจัยที่มีผลให้ข้อคำถามมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง โดยผู้วิจัยหรือผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการสัมภาษณ์จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติของความลึกและมิติของความกว้างในเรื่องนั้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสัมภาษณ์เจาะลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้นมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยพิจารณาประเด็นหลักหรือแบบแผนหลักที่พบในข้อมูล จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อยและหัวข้อย่อย และพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วย เพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ อันเป็นแนวทางประการสำคัญที่สามารถนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหา หลักการ แนวความคิด และอุปสรรคของการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกในปัจจุบัน จะทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังพลลดลง โดยสามารถแยกได้ดังนี้

1.1 ปัญหาความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำต่อแนวทางการเกณฑ์ทหาร ซึ่งปัญหาการคัดสรรบุคคลเป็นทหารเกณฑ์นั้น ชายไทยตั้งแต่อดีตส่วนใหญ่ไม่มีความประสงค์จะเป็นทหาร ต่างหาหนทางที่จะหลีกเลี่ยงการเป็นทหารมาโดยตลอด ทั้งการทำตัวให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของข้อผ่อนผันหรือข้อยกเว้น หรือการติดสินบนเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกพลทหาร เป็นเหตุให้พลทหารเกณฑ์มักจะเป็นชนชั้นล่างในสังคมมาโดยตลอด ส่วนมากพลทหารเกณฑ์จะเป็นคนที่ไม่มีเครือข่ายความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดเลือกทหารเกณฑ์ ในปัจจุบันทหารเกณฑ์ได้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น อันเนื่องจากสังคม ได้หันมาให้ความสำคัญกับด้านการศึกษา รวมถึงนโยบายการศึกษาต่าง ๆ ทั้งที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญและนโยบาย ที่พรรคการเมืองเลือกใช้เป็นนโยบายที่สนับสนุนให้ประชาชนมีระดับการศึกษาโดยรวมที่สูงขึ้น แต่สำหรับทหารเกณฑ์ยังคงมีระดับการศึกษาที่ไม่สูงมากเช่นเดิม กล่าวคือ ส่วนมากเป็นผู้มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ดังเห็น ได้จากผลสำรวจพลทหารกองประจำการหน่วยทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน 14 หน่วย จำนวน 350 คน ระหว่าง พ.ศ. 2543 – 2544 พบว่ามีผู้ไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 2.31 จบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 13.07 จบชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 67.69 ปวช. ร้อยละ 11.54 ปวส. ร้อยละ 2.31 ปริญญาตรี ร้อยละ 3.08 และไม่มีผู้จบการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี

1.2 ปัญหาการฝึกทหารใหม่ การฝึกพลทหารเกณฑ์เมื่อเทียบกับอีกช่องทางหนึ่งของการเป็นทหารคือ พลทหารกองประจำการ จะพบว่ามีความแตกต่างทั้งในเรื่องระยะเวลาการฝึกและเนื้อหาการฝึกอย่างชัดเจน กล่าวคือ พลทหารเกณฑ์ใช้เวลาการเป็นทหาร 2 ปี หลังการฝึกเป็นการลงปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จริง ขณะที่พลทหารกองประจำการใช้เวลา

การเรียนประมาณ 3 ปี แบ่งเป็นภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี ทำให้มีความเหลื่อมล้ำอย่างมาก ระหว่างพลทหารเกณฑ์และพลทหารประจำการ ซึ่งเรื่องราวความยากลำบากของการเป็นพลทหารได้ถูกเล่าผ่านเรื่องราวของพลทหารจำนวนมากที่ออกมาเล่าถึงประสบการณ์ยากลำบากต่าง ๆ

1.3 ปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อพลทหารเกณฑ์ ซึ่งกลายเป็นประเด็นในสังคมและถูกนำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารของสื่อมวลชน ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การทำร้ายร่างกายพลทหาร และการนำพลทหารของรัฐไปเป็นทหารรับใช้หรือทหารบริการแก่นายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ยังปฏิบัติราชการและนอกราชการ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “การนำพลทหารไปเป็นทหารรับใช้นั้นมีมาโดยตลอด แล้วแต่จะไปเจอเจ้านายดีก็โชคดีไป แต่บางคนอาจจะไม่โชคดีก็ได้” (ดี (นามสมมติ), 2563)

1.4 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การลงโทษที่รู้จักกันว่า “ธำรงวินัย” หรือ “การซ่อม” มีหลากหลายรูปแบบ และตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนย่อมถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือเป็นข้อห้ามตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ ในปี ค.ศ. 2007 โดยกำหนดเป็นพันธกรณีเป็นการเฉพาะให้รัฐบาลต้องดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีเมื่อเกิดการกระทำดังกล่าว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “...อันนั้นอาจจะไม่ใช่เรื่องของการลงโทษ อาจจะเป็นเรื่องของกระบวนการฝึกที่มีช่วงที่เรียกว่า ทดสอบกำลังใจหรือสัปดาห์แห่งการสร้างความเข้มแข็ง กระบวนการต่าง ๆ เราต้องถูกทดสอบและถูกผ่านกระบวนการนั้น เพราะอาชีพอย่างเราคงจะไปลักษณะหน่อมแน้มคงไม่ได้ อะไรที่เราต้องผ่านการเผชิญสภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ต้องลุยน้ำ ลุยฝน ลุยโคลน หนาวเย็น เปียกปอน อดหลับอดนอน ถูกยุงถูกริ้นอะไรกัดเนี่ย ในสภาวะที่เรากำลังปฏิบัติการ ในสภาวะกลางคืนอันยากลำบาก อันถูกกดดันต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับเรา การฝึกเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต่อการสร้างคน แต่กระบวนการฝึกมีวิธีการและกระบวนการของมันอยู่...” (เอ (นามสมมติ), 2563)

1.5 การนำพลทหารไปรับใช้ส่วนตัว การนำทรัพยากรของรัฐหรือทหารเกณฑ์ไปเป็นพลทหารรับใช้หรือทหารบริการแก่นายทหารระดับสูงทั้งในและนอกราชการ ซึ่งถูกสังคมตั้งคำถามใน 2 ประเด็นหลักคือ ปัญหาเรื่องการทุจริตคอรัปชั่น และปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อพลทหารรับใช้ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “...มีเพียงส่วนน้อยนะครับ เราดูแลผู้บังคับบัญชาและอำนวยความสะดวกให้กับผู้บังคับบัญชาของหน่วย เพราะภารกิจของผู้บังคับบัญชาก็มีเยอะ ท่านไม่มีเวลามากพอที่จะดูแลในเรื่องชีวิตส่วนตัวได้มาก ท่านก็ต้องทุ่มเทเวลาให้กับราชการเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่เราสามารถที่จะช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกให้ท่านได้ เราก็มีความยินดีที่จะดูแลท่าน เพื่อที่ท่านจะได้เอาเวลาไปทำงานให้กับทางราชการ...” (บี (นามสมมติ), 2563)

1.6 ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิต การปฏิบัติต่อทหารเกณฑ์ได้ถูกเล่าขานผ่านเรื่องต่าง ๆ จนกลายเป็นที่รับรู้เกี่ยวกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ในค่ายของทหารเกณฑ์ที่ไม่มีคุณภาพนัก ดังเช่น อาหารไม่ถูกสุขลักษณะและไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต เป็นต้น ซึ่งบรรดาทหารเกณฑ์ยังพูดถึงการถูกบังคับให้ทำเรื่องน่าอับอายขายหน้า บ่อยครั้งเป็นเหตุเกิดในระหว่างมื้ออาหาร ทหารเกณฑ์ 6 นาย บอกว่าถูกบังคับให้กินเหมือนหมา โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “เขาต้องเอาถาดอาหารวางไว้บนพื้น เอามือไพล่หลัง แล้วกินท่านั้น ใช้แค่ปาก บ่อยครั้งที่ถูกสั่งให้กินไข่ต้มทั้งเปลือก หรือสั่งให้นำอาหารคาวอาหารหวานมาเทผสมไว้ในชามเดียวแล้วกินไปทั้งอย่างนั้น ขณะที่ครูฝึกไม่ได้ปฏิเสธว่าการละเมิดเกิดขึ้น เพียงแต่บอกว่าที่โรงเลี้ยง เราจะสั่งให้ทหารหยุดกินทันทีหรือทำอะไรก่อนกิน เขาเรียกว่า เหงื่อแลกข้าว” (ลภ (นามสมมติ), 2563)

2. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบก ประกอบด้วย

2.1 กองทัพบก เป็นหน่วยงานขนาดใหญ่มีกำลังพลมากที่สุด การพัฒนาจึงต้องอาศัยความร่วมมือของผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นให้ปฏิบัติตามนโยบายอย่างเคร่งครัด มีการสร้างแรงจูงใจในการสมัครเข้ารับราชการ กองทัพเป็นสถาบันหลักที่เป็นที่เชื่อมั่นกับประชาชน ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “ผู้บังคับบัญชีได้วางนโยบายให้ทุกระดับชั้นปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และให้ความสำคัญในการกำกับดูแลและปฏิบัติกับทหารทุกคนอย่างสมเกียรติ ทั้งนี้ มาตรการการลงโทษต่าง ๆ เน้นย้ำต้องไม่มีการใช้ความรุนแรง” (ดี (นามสมมติ), 2563)

2.2 ระบบการเกณฑ์ทหาร การเกณฑ์ทหารได้กลายเป็นพื้นฐานของกองทัพเป็นเรื่องสำคัญหนึ่งในยุทธศาสตร์ทหาร ซึ่งระบบการเกณฑ์ทหารอาจไม่มีความจำเป็นในเรื่องการบังคับ โดยเปลี่ยนแปลงเป็นวิธีสมัครใจเข้ารับราชการ โดยที่พลทหารกองประจำการยังจำเป็นต้องมีอยู่ เนื่องจากเป็นกำลังพลสำคัญในการปฏิบัติภารกิจสำคัญ โดยสามารถยกเลิกระบบการเกณฑ์ทหารโดยวิธีการบังคับได้ แต่นำเอาวิธีการสมัครใจเข้ารับราชการแทน ทั้งนี้นอกจากจะสามารถแก้ไขปัญหาการทุจริต การใช้งบประมาณ การกระทำการใด ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับแล้ว ยังทำให้ลดปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ทุกคนมีความชัดเจน และรัฐไม่บีบบังคับให้พวกเขาให้กระทำการใดที่ขัดแย้งกับมโนสำนึกของพวกเขาได้ เพราะพวกเขาสามารถตัดสินชีวิตของเขาเองได้ เป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตย ลดการสิ้นเปลืองทางเศรษฐกิจ เนื่องจากประเทศจะต้องนำเงินมาเป็นค่าจ้างทหารเกณฑ์ค่าวัสดุ ค่าอาวุธ รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ส่งผลดีต่อความเป็นทรัพยากรมนุษย์ มีผลดีต่อสุขภาพจิตของผู้คนที่ไม่อยากถูกบังคับให้ต้องเป็นทหาร กองทัพจะได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจในการเข้ารับราชการทหารต่อไป

2.3 การฝึกทหารใหม่ การพัฒนาหลักสูตรการฝึกทหารใหม่ในกรอบเวลาที่กำหนดไว้ว่า ควรจะให้มีความกดดันต่อพลทหารน้อยลง และต้องมีการกำหนดและพัฒนาใน

หลายด้านพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ การพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ การจัดฝึกให้เกิดประสิทธิภาพ การดำเนินการฝึกให้ได้ตามที่กำหนด และการประเมินประสิทธิผลเมื่อจบการฝึก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “หน่วยทหารมีการปฏิบัติงานและประสานงานร่วมกับประชาชน และหน่วยงานราชการรวมทั้งภาคพลเรือนอยู่เสมอ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยต้องมีกำลังพลที่มีศักยภาพในการเข้าใจต่อภารกิจมีจิตใจที่รักสถาบันหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับพลทหารใหม่” (นัย (นามสมมติ), 2563)

2.4 การปลูกฝังอุดมการณ์ทางทหาร นโยบายของกองทัพบกและผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นที่มุ่งเน้นให้ทหารทุกนายมีอุดมการณ์ทหาร คือมาตรฐานแห่งความดีงามอันสูงสุดในหน้าที่นักรบของชาติ ที่ต้องอุทิศตนเพื่อประเทศชาติ อันเป็นหน้าที่ของชายไทยทุกคนที่เข้ามาเป็นทหารต้องมีอุดมการณ์ทางทหาร ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “ที่สมัครเข้ามารับราชการทหาร เพราะมีความผันที่จะเป็นทหาร ต้องการเข้ามาเพื่อรับใช้ชาติ อยากใส่เครื่องแบบทหารที่มีเกียรติ ยังเชิดหน้าชูตาให้กับครอบครัวได้ปลื้มใจในตัวของผมด้วย” (นัย (นามสมมติ), 2563)

2.5 การศึกษาทางทหารเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ กองทัพบกได้ส่งเสริมการศึกษาให้กับทหาร โดยจัดให้มีระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) นอกจากนี้ยังมีความต้องการเรื่องสื่อเสริม ทั้งแบบเรียน หนังสืออ่านเสริม รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพให้มีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดของกองทัพต่อไป ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “ผมชอบมากเลยที่ทางกองทัพมีนโยบายทางการศึกษาสำหรับพลทหารแบบพวกผมด้วย ขอบคุณกองทัพกับผู้บัญชาการทหารบกที่มีนโยบายดี ๆ แบบนี้” (บี (นามสมมติ), 2563)

3. การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติ ได้แก่

3.1 การพัฒนาสมรรถนะของกำลังพล ประกอบด้วย

3.1.1 การพัฒนาความรู้ กองทัพบกให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยให้หน่วยทางการศึกษาทั้งในส่วนกลาง และโรงเรียนเหล่าสายวิทยาการ รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ในระดับหน่วย ให้เน้นการเพิ่มเติมทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการปฏิบัติงานในอนาคต การส่งเสริมความก้าวหน้าของกำลังพลตามแนวทาง การรับราชการนั้นกองทัพบกมีคณะกรรมการทั้งในระดับกองทัพบกและในระดับหน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก เพื่อพิจารณาในการปรับย้ายหมุนเวียนกำลังพลตามผลการปฏิบัติงานและความรู้ความสามารถ นอกจากนี้กองทัพบกยังมีส่งเสริมให้หน่วยขึ้นตรงของกองทัพบก จัดให้มีระบบการจัดการความรู้ของหน่วย (KM-Knowledge Management) เพื่อเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของหน่วย เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของกำลังพลให้มีความรู้และศักยภาพที่สูงขึ้น โดยให้หน่วยศึกษาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในด้านนี้กับหน่วยงานภายนอกที่ประสบผลสำเร็จ

และเป็นหน่วยงานตัวอย่างของการจัดการความรู้ (KM) เช่น บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (SCG) เป็นต้น

3.1.2 การพัฒนาทักษะ กองทัพบกให้การศึกษาแก่กำลังพลเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การฝึกเป็นบุคคล (Individual Training) และการศึกษาเฉพาะทาง (Education) ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “นโยบายกองทัพในการให้ความรู้มีหลายหลักสูตร ขึ้นกับคุณสมบัติของเราจะเหมาะกับหลักสูตรอะไร บางหลักสูตรจะกำหนดคุณสมบัติเฉพาะไว้” (เอ (นามสมมติ), 2563)

3.1.3 การพัฒนาคุณลักษณะ การพัฒนาทหารจะต้องกระทำตั้งแต่บุคคลพลเรือนเข้ามาเป็น ทหารอย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิตการรับราชการทหาร ในกลุ่มบุคคลที่เข้ามาใหม่จะต้องมีการปลูกฝัง ค่านิยมพื้นฐานการเป็นทหาร เช่น ความรักชาติ ความเข้มแข็ง อดทน ความมีวินัย และการเชื่อฟังคำสั่ง เป็นต้น แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนาค่านิยมทหารในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้สำนึก ทางจริยธรรม เข้ามาร่วมด้วย ในขั้นต้นของชีวิตทหารต้องมีการปลูกฝังอุดมการณ์อย่างเข้มข้น และเมื่อรับราชการแล้ว ก็ให้มีการตอกย้ำอยู่เป็นระยะ การดำเนินการอาจกระทำได้ทั้งศึกษาคำสอนของศาสนา ลัทธิ เชื้อชาติ กลุ่มชน การอบรมให้ภาคภูมิใจในอดีตการต่อสู้ของชาติ การใช้คำขวัญ การร้องเพลงปลุกใจ การฝึกการศึกษา ประวัติศาสตร์ การดูงานพิพิธภัณฑ์ การพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกในระบบ เช่น สถาบันทางสังคม และระบบเกียรติศักดิ์ เป็นต้น การบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรืออื่น ๆ ตามความริเริ่มของหน่วย

3.2 ความทันสมัย กองทัพบกได้นำนโยบายด้านการพัฒนาเพื่อความทันสมัย โดยเน้นในเรื่องการการฝึกศึกษาเพื่อพัฒนากำลังพล ดังนี้

3.2.1 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e - learning)

3.2.2 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทั้งด้านวิชาการและด้านคณาจารย์กับสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน

3.2.3) ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์และด้านภาษาอังกฤษ

3.2.4 สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ได้นวัตกรรมใหม่

3.3 ความโปร่งใส การบริหารจัดการประเทศมุ่งให้ความสำคัญกับ “คน” ในทุกภาคส่วนให้มีพื้นฐานทางจิตใจ ยึดมั่นในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความรอบรู้ และความมีเหตุมีผล รู้จักสิทธิหน้าที่ และสำนึกรับผิดชอบ โดยต้องปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ในการส่งเสริมความโปร่งใสนั้น ไม่มีนโยบายไหนที่ใช้ได้ทุกโอกาส แต่มีมาตรการหลัก ๆ ที่ได้รับการยกย่องกว้างขวางว่าช่วยส่งเสริมความโปร่งใส คือ 1) การจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายที่เป็นที่สนใจ 2) การมีขอบเขตของการปฏิบัติภายใต้

ความโปร่งใสที่ชุดเจน 3) การใช้กลไกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของกลุ่มที่ให้ความสนใจหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การจัดการการหมุนเวียนของข้อมูลในระดับระหว่างประเทศ และ 5) การแจ้งการเปลี่ยนแปลงนโยบายล่วงหน้าและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.4 ความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก นโยบายด้านความมั่นคงแห่งรัฐ คือการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกองทัพและระบบป้องกันประเทศให้มีความพร้อมในการพิทักษ์รักษาเอกราชอธิปไตย ความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ สนับสนุนให้กองทัพมีโครงสร้างที่เหมาะสมและมีความทันสมัย ส่งเสริมให้มีการบูรณาการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถและพึ่งพาตนเองได้ สนับสนุนสิทธิและหน้าที่ของกำลังพลของกองทัพให้เป็นทหารอาชีพในระบอบประชาธิปไตย และสามารถผนึกกำลังกับประชาชนให้มีส่วนร่วมในการรักษาความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งกำหนดบทบาทของทหารในการช่วยเหลือประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีภัยพิบัติร้ายแรง ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งในการผลิตพัฒนากำลังพลเพื่อสร้างความก้าวหน้าให้กับประเทศชาติโดยรวม

อภิปรายผล

กองทัพบกได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบาย คำสั่ง ระเบียบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยเป็นสากล โปร่งใส เข้าถึงประชาชน และตรงตามภารกิจของกองทัพได้อย่างดีและต่อเนื่อง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้บังคับบัญชาของกองทัพบกทุกระดับชั้น ให้ความสำคัญกับพลทหารกองประจำการเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้กองทัพบกภายใต้บริบทของกระแสการเปลี่ยนแปลงสภาวะความมั่นคงรูปแบบใหม่ รวมทั้งรัฐบาลกำหนดแนวทางปฏิรูป ระบบราชการและการบริหารบ้านเมืองที่ดีที่มุ่งเน้นการดำเนินการที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน กองทัพบกซึ่งมีหน้าที่ในการเตรียมกำลังทางบกและป้องกันราชอาณาจักร ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นเป้าหมายร่วมกันของกำลังพลในกองทัพ เพื่อที่จะร่วมมือร่วมใจปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์และสอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งกองทัพบกต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ของกองทัพในด้านการเตรียมกำลังพลให้พร้อมเพื่อผนึกกำลังป้องกัน ประเทศให้อยู่ในความมั่นคง โดยกำลังพลของกองทัพบกในสังกัดทุกระดับจะต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีสุขภาพกายและจิตใจที่แข็งแรง เพื่อที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนจากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหา หลักการ แนวความคิด และอุปสรรคของการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกในปัจจุบัน จะทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนากำลังพลลดลง โดยสามารถแยกได้ดังนี้ 1) ปัญหาความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำต่อแนวทางการเกณฑ์ทหาร 2) ปัญหาการฝึกทหารใหม่ 3) ปัญหาการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อพลทหารเกณฑ์

4) ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน 5) ปัญหาการนำพลทหารไปรับใช้ส่วนตัว และ 6) ปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งปัญหาการเกณฑ์ทหารนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรจักร มนูธรรม เรื่อง ระบบการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ากองประจำการที่เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สามารถกำหนดแนวทางการบริหารจัดการกระบวนการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ากองประจำการควบคู่ไปกับการบริหารจัดการต่อปัญหาในทุกมิติที่เกิดขึ้นได้อย่างสมดุล อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อกองทัพในภาพรวม และเห็นควรให้แก้ไขและเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พุทธศักราช 2497 (พรจักร มนูธรรม, 2552) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันเอก รัตนชัย สุวรรณเทศ เรื่อง การพัฒนาระบบกำลังสำรองของไทย ผลการวิจัยพบว่า การแก้ปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรคต่าง ๆ ของระบบกำลังสำรองให้บรรลุผลชัดเจนในทันทีเป็นเรื่องที่ยาก เพราะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน บางปัญหาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม จึงขอเสนอแนวทางดังต่อไปนี้คือ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อทหารกองประจำการ โดยเฉพาะนายทหารประทวนระดับล่างด้วยการกระตุ้นให้คำนึงถึงความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์ รวมทั้งสร้างโอกาสให้เกิดความก้าวหน้าในการรับราชการทหารให้มากขึ้น โดยเฉพาะพลทหารกองหนุน ซึ่งกำลังพลเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งของกองทัพบก (รัตนชัย สุวรรณเทศ, 2554)

2. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบก ประกอบด้วย 1) กองทัพบก 2) ระบบการเกณฑ์ทหาร 3) การฝึกทหารใหม่ 4) การปลูกฝังอุดมการณ์ทางทหาร และ 5) การศึกษาทางทหารเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนชัย สุวรรณเทศ วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบกำลังสำรองของไทย ผลการวิจัยพบว่า กองทัพบกควรกำหนดกรอบแนวคิดการบริหารจัดการใหม่เชิงยุทธศาสตร์ หรือคิดใหม่ ด้วยการระดมความคิดเพื่อกำหนดงานทั้งหมดที่ทหารต้องทำทั้งในยามปกติและไม่ปกติ และแต่ละระดับของฝ่ายทหารจะรับผิดชอบกันอย่างไร จากนั้นจะเป็นการกำหนดจำนวนที่ต้องการ วิธีการสรรหาและคัดเลือก การฝึกอบรมพัฒนา ขีดความสามารถ การประเมินผลงาน และการบริหารค่าตอบแทนให้เหมาะสม รวมถึงการจัดโครงสร้างหน่วยงาน การอำนวยการและกำกับดูแลต่อไป สำหรับในเรื่องการเกณฑ์ทหารนั้น ขอเสนอแนวทางดังต่อไปนี้คือ ควรจัดให้มีการทดสอบและความรู้พื้นฐานทางทหารในการคัดเลือกเข้าเป็นนักศึกษาวิชาทหาร ทั้งนี้ อยู่ในอำนาจของกระทรวงกลาโหมที่จะดำเนินการได้ และหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกนักศึกษาวิชาทหารและกำลังพลสำรอง ควรปรับปรุงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกศึกษา อาทิ หลักสูตร สถานที่ วิธีการสอน เอกสารตำรา อุปกรณ์เครื่องช่วยฝึก เป็นต้น ให้มีความเหมาะสม และน่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอยากรู้ของผู้เรียน การดำเนินการในส่วนนี้ทางกองทัพบกได้จัดทำเป็นหลักสูตรเร่งรัด (รัตนชัย สุวรรณเทศ, 2554)

3. การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพบกเพื่อความมั่นคงของชาติ ได้แก่ 1) การพัฒนาสมรรถนะของกำลังพล 2) ความทันสมัย 3) ความโปร่งใส และ 4) ความสอดคล้องกับภารกิจของกองทัพบก สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนชัย สุวรรณเทศ วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบกำลังสำรองของไทย ผลการวิจัยพบว่า นโยบายหรือยุทธศาสตร์เกี่ยวกับกำลังสำรองยังไม่ชัดเจน เพื่อให้การพัฒนาระบบกำลังสำรองสามารถตอบสนองภารกิจของกองทัพได้ จึงขอเสนอแนวทางดังต่อไปนี้คือ การให้ความรู้วิชาทหาร ด้วยการอาศัยเครือข่ายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ ฝ่ายทหารต้องวางแผนการดำเนินงานให้เรียบร้อยชัดเจนก่อนจะประสานหารือกับกระทรวงศึกษาธิการ ต้องออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนในแต่ละระดับ กำหนดวิธีการดำเนินงานที่น่าจะเป็นไปได้และบังเกิดผลมากที่สุด อาจให้เป็นวิชาหนึ่งของหลักสูตรหรือฝึกศึกษาร่วมกัน หากมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ฝ่ายทหารจะต้องกำหนดวิธีการประเมินผลการศึกษาและติดตามผลของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลพิจารณาคัดสรรผู้ที่มีความสนใจในวิชาทหาร และชักนำเข้าสู่วงการทหารต่อไป ซึ่งได้จัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์ของกองทัพบก (รัตนชัย สุวรรณเทศ, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย พบว่า การพัฒนาสมรรถภาพทางกายทหารใหม่ ควรมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้เหมาะสม ดังนี้

1. ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การกีฬาแก่กำลังพลทุกนายที่เกี่ยวข้องกับการฝึกทหารใหม่ เพื่อให้กำลังพลตระหนักถึงความสำคัญของการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ สอดคล้องกับปัจจัยสนับสนุนต่อการพัฒนาสมรรถภาพร่างกายทหารใหม่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. กองทัพบกควรมีนโยบายการยกระดับมาตรฐานการฝึกทหารใหม่ โดยนำหลักสูตร “พลทหารต้นแบบ” ตามแนวทางพระราชทานมาเป็นแนวทางในการฝึก และปรับโครงสร้างหน่วยฝึกทหารใหม่ของกองทัพบก โดยเป็นการฝึกภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่มีความอ่อนตัว เหมาะสมกับสภาวการณ์ และมีการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกาย ลักษณะทางทหาร โภชนาการ จิตวิทยา การสร้างแรงจูงใจ เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานระบบการฝึกของทหารใหม่ในกองทัพในภาพรวมและโดยตรง

3. กองทัพบกควรจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานการช่วยเหลือกำลังพลที่พิการทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่” เพื่อช่วยดูแลอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิการดำเนินชีวิตให้มีความต่อเนื่อง เป็นการแสดงความห่วงใยของกองทัพบก และเป็นกำลังใจให้กับกำลังพลที่พิการ ทุพพลภาพ ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กองทัพบกมีหน้าที่ในการเตรียมกำลังพลทางบก และป้องกันราชอาณาจักร ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบาย คำสั่ง ระเบียบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัย เป็นสากล โปร่งใส เข้าถึงประชาชน และตรงตามภารกิจของกองทัพได้อย่างดีและต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าผู้บังคับบัญชาของกองทัพบกทุกระดับชั้น ให้ความสำคัญกับพลทหารกองประจำการเป็นอย่างยิ่ง กองทัพบกภายใต้บริบทของกระแสการเปลี่ยนแปลงสภาวะความมั่นคงรูปแบบใหม่ ได้กำหนดวิสัยทัศน์เป็นเป้าหมายร่วมกันของกำลังพลในกองทัพ เพื่อที่จะร่วมมือร่วมใจปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ และสอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งกองทัพบกต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ของกองทัพในด้านการเตรียมกำลังพลให้พร้อมเพื่อผนึกกำลังป้องกันประเทศให้อยู่ในความมั่นคง โดยกำลังพลของกองทัพบกในสังกัดทุกระดับต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกายและจิตใจที่แข็งแรง เพื่อที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ กองทัพบกควรจัดทำแผนพัฒนากำลังพลตามค่านิยมหลัก โดยนำปัจจัยแรงจูงใจมาเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผน มีการออกแบบระบบประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังพล และสะท้อนผลการปฏิบัติที่มีความเชื่อมโยงกับการพิจารณาความดีความชอบและการให้รางวัล และควรศึกษาวิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของกำลังพลกองทัพบก เพื่อพัฒนากำลังพลได้ตรงตามความต้องการของกำลังพล

เอกสารอ้างอิง

กฤษณ์ดนัย อิทธิมณฑล. (2560). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการฝึกทหารใหม่ของกองทัพบก หลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 59 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2559 - 2560. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2563 จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2559-2560/PDF/wpa_8060/ALL.pdf

ดี (นามสมมติ). (11 มกราคม 2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. (สฤษดิ์ แผนสนิท, ผู้สัมภาษณ์)

นัย (นามสมมติ). (13 มกราคม 2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. (สฤษดิ์ แผนสนิท, ผู้สัมภาษณ์)

แนวหน้า. (2562). ทบ. เตรียมใช้หลักสูตร "พลทหารต้นแบบ" ตามแนวทางพระราชทานฝึกทหารใหม่. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2563 จาก http://www.naewna.com/politic/445745

บ้านนามสิงห์. (2551). ทหารเป็นหน้าที่ของชายไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2563 จาก http://oknation.nationtv.tv/blog/namsing/2008/05/09/entry-1

บี (นามสมมติ). (11 มกราคม 2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. (สฤษดิ์ แผนสนิท, ผู้สัมภาษณ์)

พงษ์ศักดิ์ บัวศรี. (2556). นโยบายการพัฒนาระบบทหารอาสาสมัครของกองทัพไทยโดยการสร้างแรงจูงใจเข้าสู่การเป็นทหารกองประจำการ. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก , 31(3), 61-84.

พรจักร มนูธรรม. (2552). ระบบการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ากองประจำการที่เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน. ใน เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497. (2497). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 71 ตอนที่ 13 (16 กุมภาพันธ์ 2497).

รัตนชัย สุวรรณเทศ. (2554). การพัฒนาระบบกำลังสำรองของไทย. ใน เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ลภ (นามสมมติ). (13 มกราคม 2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. (สฤษดิ์ แผนสนิท, ผู้สัมภาษณ์)

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). หน้าที่ของทหารที่คนไทยควรต้องรู้. เรียกใช้เมื่อ 15 มีนาคม 2563 จาก http://www.wikibuster.org/.

เอ (นามสมมติ). (11 มกราคม 2563). การพัฒนาพลทหารกองประจำการของกองทัพเพื่อความมั่นคงของชาติ. (สฤษดิ์ แผนสนิท, ผู้สัมภาษณ์)

รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร*

MORALITY AND ETHICS DEVELOPMENT MODEL FOR STUDENTS IN SCHOOLS UNDER KAMPHAENG PHET EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ลำพรวน บัวเผียน
Lampruan Buaphian
สุนทรี ดวงทิพย์
Soontaree Doungtipya
รัชนี นิธากร
Ratchanee Nithakorn
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
Kamphaengphet Rajabhat University, Thailand
E-mail: kunklang65@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา 3) ประเมินรูปแบบ ทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน จำนวน 353 คน การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการวางแผนการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน จัดประชุม กำหนดและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการวางแผนการดำเนินงาน 2) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3) หลักสูตรของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 4) กระบวนการของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 5) ผลผลิต และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา

* Received 17 August 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า 1) บุคลากรมีความตระหนัก และเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 2) บุคลากรสามารถออกแบบกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 4) นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 5) นักเรียนมีความพึงพอใจที่ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 6) จำนวนกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน อยู่ในระดับมาก 7) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 8) ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, สภาพปัญหา, คุณธรรมและจริยธรรม, นักเรียนในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

Abstract

The Objectives of this research article were to: 1) Study the conditions, problems and factors related to moral and ethics development of students in school. 2) Develop moral and ethics development model of students in school. 3) Experiment and evaluation of the experiment using the moral and ethics development of students in school. This research uses the Mixed Methods Research. The tools used in the research were questionnaires. The sample consisted of school administrators and the teachers were the data providers of 353 people. The data analyzed by frequency, average, percentage, and standard deviation. The results of research were found as follows: 1) the conditions, problems and factors related to moral and ethics development of students in school found that the school has planning, appoint a committee, define operational procedures, meetings, and analyze information that is essential to operational planning. 2) Develop moral and ethics development model of students in school have 6 components which are 1) Principles of moral and ethics development model for students in school 2) Objectives moral and ethics development model for students in school 3) Curriculum of moral and ethics development model for students in school 4) Process of moral and ethics development model for students in school 5) Products and 6) Conditions of success. 3) The results of the develop moral and ethics development model of students in school found that 1) personnel have awareness and understanding in moral and ethics development. 2) Personnel can design activities for develop moral and ethics development model. 3) Students have knowledge and

understanding about moral and ethics development. 4) Students practice moral and ethics development activities. 5) Students are satisfied with the moral and ethical development. 6) Activities that develop moral and ethics of students at a high level 7) Students have moral, ethics and desirable values 8) Confederate are satisfied with the moral and ethics development model of student's at a high level.

Keywords: Development Model, Problem, Moral and Ethics, Student in School Under Kamphaeng Phet Educational Service Area Office

บทนำ

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่สำคัญประกอบด้วย ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย และจิตสาธารณะ พัฒนาศักยภาพคน ให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมอง และทางสังคมที่เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ยกระดับคุณภาพการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิตเยาวชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ระบุว่าหัวใจสำคัญ คือ การสร้างและพัฒนาคนไทยเพื่ออนาคตของประเทศ สร้างคนไทยให้เป็นคนดีและคนเก่ง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ เน้นการอ่านออก เขียนได้ คิดวิเคราะห์เป็น รวมถึงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทยและคำนึงประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติเป็นหลัก จึงกำหนดนโยบายมุ่งสร้างพลเมืองดีที่ตื่นตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ กำหนดและทำให้การศึกษานำการแก้ปัญหาสำคัญของสังคม รวมทั้งปัญหาการคอร์รัปชั่น ฯพณฯนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาด้านพัฒนาคุณภาพนักเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ปลูกฝังค่านิยม 12 ประการบนฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปลูกฝังให้เด็กรักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักประวัติศาสตร์ชาติไทย และหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดี 3) ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการ

พัฒนา มุ่งเน้นการอ่านออก เขียนได้ คิดเป็น มองเห็นอนาคต 4) ปรับหลักสูตรทุกระดับชั้นให้มีความต่อเนื่องกัน มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อการมีงานทำ และ 5) ลดจำนวนรายวิชาอย่างเหมาะสมกับวัย การบ่มเพาะกล่อมเกลาปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อมเกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่เกิดขึ้นในจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัดและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมจัดการศึกษา จึงมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและเป็นกำลังสำคัญในอนาคต โดยเฉพาะนักเรียนจำเป็นต้องสร้างความเข็มแข็งทางวัฒนธรรม การมีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ และมีภูมิคุ้มกัน ทางสังคมที่ดีในทุกด้าน การพัฒนาการศึกษา คือ การพัฒนาคน โดยสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นแหล่งการพัฒนา ให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพดี มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

จากข้อมูลสถานการณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ปัญหาของเด็กและเยาวชน ปี 2561 อันดับหนึ่ง คือ อัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ระหว่างอายุ 15 - 19 ปี จำนวน 552 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.49 มีอัตราการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น จำนวน 239 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.10 อันดับสอง คือ การกระทำผิดในเด็กและเยาวชน อายุไม่เกิน 18 ปี มีแนวโน้มสูงขึ้น จำนวน 244 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.11 และพบการกระทำความผิดในระหว่างอายุ 15 - 18 ปี มากที่สุด เพศชายกระทำผิดมากกว่าเพศหญิง โดยมีสาเหตุมาจากยาเสพติด การดื่มสุรา การลอกเลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรงและเพศจากสื่ออินเตอร์เน็ต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2557) และสภาพเศรษฐกิจของประเทศและของทุกครัวเรือนอยู่ในภาวะตกต่ำ ขาดสภาพคล่องทางการเงิน ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากผลกระทบอันสำคัญมาจากการขึ้นราคาน้ำมันโลก ภาวะราคาสินค้าต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้นตามไปด้วย จึงมีวิธีเดียวเท่านั้นที่จะพยุงความเป็นอยู่ของบุคคลให้อยู่รอดในสังคมได้ก็คือต้อง “ประหยัด” โดยงดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น วางแผนการใช้จ่ายประจำวัน ต้องยอมรับว่าคนไทยจำนวนมากยังละเลยเรื่องนี้อยู่ คือ ยังปฏิบัติตัวในลักษณะที่ไม่ประหยัด มีการเที่ยวเตร่ ซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่หรูหราราคาแพงเป็นประจำ การกระทำดังกล่าวนี้ถือว่ายังไม่ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ถึงแม้บางคนจะมีความร่ำรวย มีทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนมาก ก็จำเป็นต้องประหยัดด้วยเช่นกัน เพราะการประหยัดถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ ที่บุคคลต่าง ๆ ควรยึดถือปฏิบัติให้เป็นประจำสม่ำเสมอ เป็นนิสัย จากแผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2562 - 2565) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรได้กำหนดจุดเน้นการพัฒนาในยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง 2 ปลูกฝังผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรและค่านิยมหลักของคน

ไทย 12 ประการ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญที่ต้องดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ด้านความประหยัด เพื่อสร้างรากฐานให้แก่ชีวิตของนักเรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้นักเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นทุนในการแก้ไขปัญหาระยะยาวเพื่อที่จะเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตของสังคม ให้เป็นวัฒนธรรมที่ส่งต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน จะเป็นการเรียนรู้สืบต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด การศึกษาทำให้คนเจริญงอกงามตามทิศทางที่พึงประสงค์ จะทำให้ได้เด็กที่มีคุณภาพของสังคม และเป็นกำลังสำคัญ ของการพัฒนาประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต คุณค่าและความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ ทั้งนี้มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากที่สุดในโลก เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และรับการอบรมสั่งสอนได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต มนุษย์ควรได้รับการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน เพราะคุณธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์ทุกคน (ฐิตาภา เบ็ญจาธิกุล, 2557)

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในสถานศึกษา ด้านความประหยัดและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็กที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต อันเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว สังคม ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สนใจและต้องการที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ในมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งการพัฒนารูปแบบเป็นวิธีการที่นำไปใช้แล้วจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของงานที่วางไว้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องสภาวะสภาพแวดล้อมทั้งปัจจุบันและอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการทำงานดังกล่าว การปฏิบัติงานที่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก็จะสามารถเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่น นำไปปรับใช้และประยุกต์เข้ากับสภาพขององค์กร เพื่อตอบสนองการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบได้ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์และแนวทางให้กับโรงเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร

3. เพื่อประเมินรูปแบบ ทดลองและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2558 จำนวน 4,210 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรปีการศึกษา 2558 จำนวน 353 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นตัวแปรแบ่งชั้น

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษา

3.2 ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถาม

3.3 สร้างแบบสอบถาม

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสมของเนื้อหา

3.5 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.6 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการพัฒนารูปแบบด้านการวิจัย ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน และความครบถ้วนสมบูรณ์ของรายการคำถามในแบบสอบถาม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

3.7 นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มาคำนวณหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC)

3.8 นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับผู้บริหาร และครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามตอนที่ 3 มาคำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีของครอนบัค (Cronbach, L. J., 1990) ค่าความเชื่อมั่นที่ได้ = .972

3.9 จัดทำเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการอนุญาต ให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 นำแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความอนุเคราะห์จากประธานกลุ่มโรงเรียน ดำเนินการมอบแบบสอบถามให้กับผู้อำนวยการโรงเรียนของแต่ละโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียน และเก็บรวบรวมส่งคืนทางไปรษณีย์ และบางส่วนผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4.3 ตรวจสอบความถูกต้องของการแบบสอบถาม และได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 353 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่แจกให้กับกลุ่มตัวอย่าง และเตรียมนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาสภาพและปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร โดยศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวกับ คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ 5 ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตามมาตรฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

2. การศึกษารูปแบบและแนวทางการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ที่ประสบผลสำเร็จ ใช้กระบวนการบริหารประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการแก้ไขปรับปรุง (Act) (สมคิด บางโม, 2554)

3. คุณภาพของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชรที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา

1.1 สภาพการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการวางแผนการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน กำหนดขั้นตอนในการดำเนินงาน จัดประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง กำหนดและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการวางแผนการดำเนินงาน มีนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการตามแผนงานโครงการในด้านความประหยัดและใช้ทรัพย์สิน อย่างคุ้มค่าของนักเรียนและสถานศึกษามีการนำแผนปฏิบัติการประจำปี ไปใช้ในการดำเนินงานเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม อย่างเหมาะสม

1.2 ปัญหาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรบางส่วนมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาน้อย ขาดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนการดำเนินงานการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ข้อมูลสารสนเทศสำหรับวางแผนการดำเนินงานการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษามีไม่เพียงพอ และสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาน้อย

2. รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนา หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และหลักการการเรียนรู้โดยลงมือปฏิบัติ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนฝึกปฏิบัติการมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านการประหยัดทรัพย์สิน การประหยัดเวลา การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ การประหยัดทรัพยากรและพลังงาน และ เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านการประหยัดทรัพย์สิน การประหยัดเวลา การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ การประหยัดทรัพยากรและพลังงาน จนเกิดเป็นนิสัย 3) หลักสูตรของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยโครงสร้าง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) กระบวนการของรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ

และด้านการแก้ไขปรับปรุง 5) ผลผลิต ประกอบด้วย คุณภาพผู้เรียน และผลกระทบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา พบว่า 1) บุคลากรมีความตระหนัก และเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 2) บุคลากรสามารถออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 4) นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 5) นักเรียนมีความพึงพอใจที่ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 6) จำนวนกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก 7) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ 8) ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. สภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

1.1 สภาพการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมดำเนินงาน วางแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุง โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงาน จัดประชุมชี้แจงผู้เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมกับภารกิจ และแบ่งหน้าที่ตามขอบข่ายภาระงาน มีการสร้างเครื่องมือนิเทศ กำกับ ติดตามที่เหมาะสม ประชุมและรายงานผลการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน และนำผลจากการประเมินไปใช้ในการวางแผนดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาสำหรับปีถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภักดี เอื้อราษฎร์ ที่ได้ศึกษาการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า นักเรียนโรงเรียนผดุงนารี มีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (ภักดี เอื้อราษฎร์, 2554)

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรบางส่วนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ จัดกิจกรรมเรียนการสอนและสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมยังไม่หลากหลาย ไม่เหมาะสมกับวัยและระดับการศึกษาของผู้เรียน สถานศึกษาส่วน

ใหญ่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานน้อย ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานน้อย มีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อบกพร่องและเตรียมการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาในการดำเนินงานน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูประทีปธรรมนาถ (ชตินฺธโร) ผลการศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความประหยัด ด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารให้มีศักยภาพ เพราะผู้บริหารมีความสำคัญในการกระตุ้นหรือเป็นผู้นำในการให้ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ โดยผู้บริหารสนับสนุน อำนวยความสะดวก มีการเสริมแรงให้กำลังใจ ตรวจสอบและประเมินผลอย่างเป็นระบบ (พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร), 2555)

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผลในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน พบว่า บุคลากรมีความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา บุคลากรมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรม ในการดำเนินงานในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 2) กรอบแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และ 3) การปลูกฝังเจตคติและค่านิยมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูประทีปธรรมนาถ (ชตินฺธโร) ได้วิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนคลองราษฎร์ อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนโดยส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมนั้นเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ ด้านผู้เรียนมีความประหยัด ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที และด้านผู้เรียนมีวินัย (พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร), 2555)

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและแนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ด้านการประหยัดทรัพย์สิน การประหยัดเวลา การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ การประหยัดทรัพยากรและพลังงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการที่ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อ

พัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าว มีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

องค์ประกอบที่ 3 หลักสูตร พบว่า มีการจัดทำหลักสูตร โดยมีหลักการและเหตุผล กรอบแนวทางการปฏิบัติ การปลูกฝังเจตคติและค่านิยมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อมีความมุ่งหวังให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนหลังได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เนื้อหาและกิจกรรม คำอธิบายรายวิชา สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อมุ่งฝึกประสบการณ์ ค่านิยมและทัศนคติการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนตามตัวชี้วัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมณัฏฐ์ หล่อศรีศุภชัย วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษาสังกัดสานักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานศึกษาในสังกัดสานักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประกอบด้วยหลักการและเหตุผลของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการกล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาจิตสาธารณะ 5 ด้าน ได้แก่ จิตแห่งความชำนาญการ จิตแห่งการสังเคราะห์ จิตแห่งความสร้างสรรค์ จิตแห่งความเคารพ และจิตแห่งคุณธรรมโดยจัดการอบรม 4 วัน รวมตลอดหลักสูตร 24 ชั่วโมงการจัดกิจกรรมฝึกอบรม มุ่งเน้นการบรรยาย การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ตลอดจนศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจภายใน การวัดประเมินผล การฝึกอบรม มุ่งการวัดผล ประเมินผลทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก (เขมณัฏฐ์ หล่อศรีศุภชัย, 2557)

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนา พบว่า 1) ด้านการวางแผน (Plan) มีการวางแผนการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมด้านความประหยัด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การร่วมมือกันในการทำงานของนักเรียนในสถานศึกษา 2) ด้านการปฏิบัติ (Do) ดำเนินการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมด้านความประหยัด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การร่วมมือกันในการทำงานของนักเรียนในสถานศึกษา 3) ด้านการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ (Check) มีการตรวจสอบและประเมินผลการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมด้านความประหยัด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การร่วมมือกันในการทำงานของนักเรียนในสถานศึกษา 4) ด้านการปรับปรุง แก้ไข กำหนดเป็นมาตรฐาน (Act) มีการปรับปรุง แก้ไขการ

ดำเนินการจัดกิจกรรม ให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมด้านความประหยัด การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การร่วมมือกันในการทำงานของนักเรียนและกำหนดเป็นมาตรฐานของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของทองพูล ภูสิม และคณะ วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ผู้วิจัย คณะครู ตัวแทนผู้ปกครองและตัวแทนนักเรียนร่วมกันจัดทำกลยุทธ์พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยใช้กระบวนการพัฒนาของเดมมิ่ง (PDCA) 1) P ขั้นการวางแผน ประชุมปรึกษาหารือ สนทนาระดมความคิด 2) D ขั้นปฏิบัติตามแผนดำเนินงานจัดกิจกรรมตามแผนกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ 3) C ขั้นตรวจสอบผลการปฏิบัติการเก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ประเมินนักเรียนระหว่างการจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรม และ 4) A ขั้นการแก้ไขปัญหา รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์สัมภาษณ์ทั้งขณะปฏิบัติ และภายหลังการปฏิบัติตามแผน มาร่วมกันวิเคราะห์ ประชุมปรึกษาหารือวิพากษ์วิจารณ์ร่วมกันตามกรอบแนวคิด และสรุปรายงานผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน (ทองพูล ภูสิม และคณะ, 2554)

องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต พบว่า 1) คุณภาพผู้เรียน นักเรียนฝึกปฏิบัติการมีคุณธรรมจริยธรรม ด้านการประหยัดทรัพย์สิน การประหยัดเวลา การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ การประหยัดทรัพยากรและพลังงาน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า จนเกิดเป็นนิสัย 2) ผลกระทบ ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักเรียน ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ผลงานหรือรางวัลที่ได้รับจากการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรนิภา จันทร์น้อย เรื่อง รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทย พบว่า ในองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนและกิจกรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มีขั้นตอนการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก ขั้นที่ 2 ให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ ขั้นที่ 3 สร้างความคิดรวบยอด ขั้นที่ 4 ดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ขั้นที่ 5 ประเมินความก้าวหน้า และขั้นที่ 6 ประเมินผล (พรนิภา จันทร์น้อย, 2560)

องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขของความสำเร็จ พบว่า 1) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนและให้ใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยการวางแผน และบริหารจัดการของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ส่งเสริมให้ชุมชน ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วม เห็นความสำคัญความตระหนักร่วมกันและมีส่วนร่วมของการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมของนักเรียน 3) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลายให้กับนักเรียน มีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) ผู้ปกครองส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม ลีลา เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2 พบว่า 1) จริยธรรมของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ความกตัญญูกตเวที ความซื่อสัตย์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความมีวินัย และความรับผิดชอบ 2) สภาพการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 3) กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมี 9 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างจริยธรรมที่ดีงาม 2) ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสร้างความเข็มแข็งของจริยธรรมนักเรียน 3) ส่งเสริมวิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักศาสนาและวัฒนธรรมให้กับนักเรียน 4) พัฒนาการวางแผนการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้มีคุณภาพ 5) พัฒนาบุคลากรให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 6) ขับเคลื่อนแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ 7) พัฒนาการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 8) ส่งเสริมการนำผลการประเมินการดำเนินงานตามแผนพัฒนาจริยธรรมนักเรียนไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 9) ยกระดับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน (อุดม ลีลา, 2561)

3. ผลการประเมินรูปแบบ ทดลอง และประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร

3.1 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ในองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนา บรรลุตามตัวชี้วัด พบว่า มีผลการประเมินในด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก เพราะว่า กระบวนการดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องกัน คือ มีการศึกษาสภาพ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ด้วยแบบสอบถามและยืนยันข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การศึกษาแนวทางที่ประสบผลสำเร็จ ด้วยการสัมภาษณ์ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมกันวิเคราะห์สภาพ และยกร่างกลยุทธ์ โดย ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบและเจ้าหน้าที่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร และทำการตรวจสอบร่างรูปแบบ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉลองชัย อินทขีณี ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อจริยธรรมการมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย คือ ปัจจัยด้านการเลียนแบบเพื่อนในการมีวินัย (0.14) ปัจจัยด้านเจตคติการมีวินัย (0.13) ปัจจัยด้านการเลียนแบบผู้ปกครองในการมีวินัย (0.11) ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการมีวินัย (0.10) และปัจจัยด้านการเลียนแบบสื่อในการมีวินัย (0.18) 2) รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการมีวินัยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้จัดทำกิจกรรมในการพัฒนา 9 กิจกรรม คือ 1) ค้นหาบุคคลต้นแบบ 2) การแสดงบทบาทสมมติ 3) การสร้างความคุ้นเคย 4) การรู้จักตนเอง 5) ช่วยฟังหน่อย 6) รู้เรื่องวินัย 7) การวางแผนการใช้เวลา 8) วิเคราะห์และเลือกบุคคลต้นแบบ และ 9) กิจกรรม 5 ส (ฉลองชัย อินทขีณี, 2557)

3.2 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร โดยการประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ และบันทึกผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร มีปฏิทินการทดลองใช้รูปแบบ เป็นกรอบเวลาในการทดลองรูปแบบ สรุปผลการทดลอง โดยใช้การสนทนากลุ่ม พบว่า สถานศึกษาที่ทดลองใช้รูปแบบสามารถนำรูปแบบไปใช้ดำเนินงานได้จริง จากองค์ประกอบที่นำมาทดลองและสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบเก็บข้อมูล ที่สร้างขึ้นตามตัวชี้วัด ทั้ง 6 ตัวชี้วัดขององค์ประกอบที่ 4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เป็นการฝึกปฏิบัติจริง รวมทั้งได้รับความร่วมมืออย่างดีจากคณะครู นักเรียน คณะผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมตามบทบาทที่ได้รับ สอดคล้องกับแนวคิดของประไพรัตน์ ลำใจ ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์และความมีจิตสาธารณะและการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาก่อนการพัฒนาในภาพรวมและรายด้าน ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และความมีจิตสาธารณะอยู่ในระดับมากและหลังการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ประไพรัตน์ ลำใจ, 2557)

3.3 ผลการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร ตามตัวชี้วัด พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกตัวชี้วัด ได้แก่ 1) บุคลากรมีความตระหนักและความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 2) บุคลากรมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมดำเนินงานในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 3) นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา

คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน 4) นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 5) นักเรียนมีความพึงพอใจที่รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 6) จำนวนกิจกรรมที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในระดับมาก 7) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา 8) ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับสรวิชญ์ เรือนแก้ว ทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดตาก ผลการประเมินผลการทดลอง พบว่า มีการประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลยุทธ์ และแบบบันทึกผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดตาก มีปฏิทินการทดลองใช้กลยุทธ์ เป็นกรอบเวลาในการทดลองกลยุทธ์ สรุปผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดตาก โดยใช้การสนทนากลุ่ม พบว่า สถานศึกษาที่ทดลองใช้กลยุทธ์สามารถ นำกลยุทธ์ไปใช้ดำเนินงานได้จริง โดยทั้ง 3 กลยุทธ์สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบเก็บข้อมูลที่สร้างขึ้น ตามตัวชี้วัดกลยุทธ์ทั้ง 7 ตัวชี้วัด กลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเตรียมความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งการวางแผนงาน การประสานงาน การสั่งการ การติดตามการดำเนินงานตามแผน การรายงานผล และการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา และทีมงานบริหาร มีบทบาทต่อการดำเนินงานค่อนข้างมากโดยคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะผู้ปกครองนักเรียน เครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้ให้การอุปถัมภ์ จะเป็นผู้มีส่วนร่วมตามบทบาทที่ได้รับได้การประสานงาน หรือรับมอบหมายหน้าที่ตามคำสั่งจากผู้บริหารหรือทีมงานบริหาร (สรวิชญ์ เรือนแก้ว, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) สภาพและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาในภาพรวม สรุปว่า สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมาย วางแผน แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน จัดประชุม กำหนดและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็น มีการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกและภายในประจำปี ผลการประเมินโครงการประจำปีมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก และจัดทำปฏิทินการดำเนินงาน ส่วนสภาพปัญหา ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรบางส่วนไม่มีความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ ขาดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ข้อมูลสารสนเทศสำหรับการวางแผน สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานน้อย กิจกรรมยังไม่หลากหลาย ไม่เหมาะสมกับวัย และระดับการศึกษาของผู้เรียน การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน ขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นไปตาม

แผนที่กำหนดไว้ ขาดการส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานศึกษาอื่น ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมน้อย การประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามีน้อย ขาดการสรุปผลการตรวจสอบติดตามและประเมินผล 2) ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ตัวชี้วัดที่ 1 บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตัวชี้วัดที่ 2 บุคลากรมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตัวชี้วัดที่ 3 นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตัวชี้วัดที่ 4 นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตัวชี้วัดที่ 5 นักเรียนมีความพึงพอใจที่รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในระดับมากขึ้นไป ตัวชี้วัดที่ 6 นักเรียนมีผลการประเมินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในระดับมากขึ้นไป 3) ประเมินรูปแบบ ทดลอง และประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ในด้านความเหมาะสม ความสอดคล้อง ทั้ง 6 องค์ประกอบ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนในสถานศึกษา คือ สร้างคู่มือการทดลองใช้ จำนวน 1 สถานศึกษา และ 1 องค์ประกอบ ปรากฏว่า รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา สามารถดำเนินงานได้จริง และผลการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) ควรมีนโยบายให้สถานศึกษาเลือกรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา เพื่อวางแผนส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษา 2) ควรจัดประชุมอบรม และศึกษาดูงานเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา 3) ผู้บริหาร คณะครู และผู้เกี่ยวข้องของสถานศึกษาควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสถานศึกษา เพื่อเลือกใช้รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาให้เหมาะสม และ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

เขมณัฏฐ์ หล่อศรีศุภชัย. (2557). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมด้านจิตสาธารณะของนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

ฉลองชัย อินทขีณี. (2557). รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมด้านการมีวินัยของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดหนองคาย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ฐิตาภา เบ็ญจาธิกุล. (2557). รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ทองพูล ภูสิม และคณะ. (2554). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา . มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ประไพรัตน์ ลำใจ. (2557). รูปแบบการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมระดับมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พรนิภา จันทร์น้อย. (2560). รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระครูประทีปธรรมนาถ (ชุตินฺธโร). (2555). การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของนักเรียน. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภักดี เอื้อราษฎร์. (2554). การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน: การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สมคิด บางโม. (2554). องค์กรและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.

สรวิชญ์ เรือนแก้ว. (2559). กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษากึ่งสงเคราะห์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดตาก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. (2557). รายงานข้อมูล. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2557 จาก http://www.kpt1.go.th/main/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). นโยบาย สพฐ. ปี 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). แนวทางการพัฒนาและประเมินค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อุดม ลีลา. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และ 2. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins. Publishers.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร*

SCHOOL EFFICIENT ORGANIZATION CULTURE MODEL FOR ENHANCING STUDENTS' ARITHMETIC LEARNING IN SCHOOL UNDER THE OFFICE OF BANGKOK PRIMARY EDUCATION AREA

ปราโมทย์ ขจรภัย
Pramote Kajornpai
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
Office of the Basic Education Commission, Thailand
E-mail: pkajornpai2499@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นมา ปัญหา และรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในสถานศึกษา 5 แห่งได้แก่ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนพญาไท โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โรงเรียนวัดพลับพลาชัย และโรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 70 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม พร้อมกับศึกษาเชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ แบ่งการรายงานออกเป็น 3 ระยะ ระยะแรกจัดตั้ง(ระยะแรกจัดตั้ง - พ.ศ.2520) ระยะพัฒนาการ (พ.ศ.2521 - 2549) และระยะการปฏิรูป (พ.ศ.2550 - ปัจจุบัน) ผลการศึกษา พบว่า 1) ความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กร ระยะแรกจัดตั้งมีวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ ระยะพัฒนาการมีวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการและแบบเครือญาติ และระยะการปฏิรูปมีวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสาน ระหว่างวัฒนธรรมแบบมุ่งความสำเร็จ แบบราชการ แบบเครือญาติและแบบปรับตัว มากน้อยตามจุดเน้นของสถานศึกษา 2) ปัญหาวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาที่สำคัญคือไม่มีการกำหนดวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ไว้เป็นการเฉพาะ ขาดจุดเน้นเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมและปทัสถานการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งขาดการใช้ตัวแบบ เครือข่ายและมิติทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์

* Received 1 October 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

3) ได้“รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์” เป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีความชัดเจน สามารถเลือกใช้ตามจุดเน้นของสถานศึกษาเพื่อช่วยให้การส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ
คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์กร, รูปแบบวัฒนธรรมองค์กร, การส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์

Abstract

This research article intended to explores the background, problems and organizational culture model for promoting mathematics learning of students in basic schools This qualitative research covers 5 target schools. There are Rachawinit school, Phyathai school, Anubanwatparinayok school, Watphubphachai school and Anubanphibunwes school. and group of informants include experts,administrator, school practitioners and those concerned in general total 70 people.. The data of which has been compiled by means of interviewing, observing, group conversation, and in-depth studying on educational goals, qualitative data analysis , and presenting by means of descriptive analysis. The research divides the study into 3 periods: The beginning period, (beginning – 1977), developmental period, (1978 - 2006) and the reform period, (2007 - present) The results show that 1) The organization background : The first one established a corporate culture relatives, the next was development of corporate culture and bureaucracy and at the present is to combined with all of terms to mix between culture geared for success in public relations and adaptive depends on the educational focusing. 2) The important problem of organizational culture are no specific culture for promoting mathematics learning, lacks of focus on beliefs, values and concrete norms. And there is lack of using the model ,none using network and cultural dimension. 3) This study was “ Basic Education School Organization Culture Model for the Excellence in Mathematics” This model is clear. It is able to selected as the educational institution aims. It will help to enhance the learning in mathematics education to be quality.
Keywords: Organization Culture, Organization Culture Model, Mathematical Learner Enhancing

บทนำ

วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) เป็นรูปแบบ ระเบียบแบบแผน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรม ที่แต่ละองค์กรได้กำหนดขึ้นมา และสมาชิกในองค์กรยึดถือปฏิบัติตามและนำมาซึ่งความผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อองค์กร ช่วยให้องค์กรมีความเข้มแข็ง ประสบความสำเร็จและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก รวมทั้งช่วยถ่ายทอดเอกลักษณ์ขององค์กรอีกด้วย (สุพานี สฤษฎ์วานิช, 2549) แบบวัฒนธรรมองค์กรที่สำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมแบบปรับตัวที่ยึดกลยุทธ์ความยืดหยุ่นและความสามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอกได้ วัฒนธรรมแบบมุ่งผลสำเร็จ ยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ เน้นค่านิยมแบบแข่งขันเชิงรุก แข่งขันกันทำงานเพื่อสร้างผลงาน การขยันขันแข็งและการริเริ่มในระดับบุคคลเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ วัฒนธรรมแบบเครือญาติ ยึดบุคคลในองค์กรทำงานคล้ายอยู่ในครอบครัวเดียวกัน อะลุ่มอล่วยกัน ช่วยเหลือกันเป็นแบบพี่น้อง และวัฒนธรรมแบบราชการ เน้นความเป็นทางการและความเป็นระเบียบแบบแผน การใช้เหตุผลและใช้ข้อมูลต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ยึดคำสั่ง กฎระเบียบ และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเพื่อความมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพ และสามารถคาดหมายผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นได้ (Daft,R.L., 1998) วัฒนธรรมองค์กรจึงปรากฏ ในรูปของความคิด ความเชื่อ ค่านิยมในรูปของพฤติกรรมและระเบียบแบบแผน รวมทั้งตัวแบบที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวความคิดของคนในองค์กรและเครือข่าย การสื่อสาร ความเชื่อ ค่านิยมและการปฏิบัติของบุคลากรในองค์กรวัฒนธรรมองค์กรซึ่งความเชื่อ ค่านิยมและการปฏิบัติตนของบุคลากรในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา (พวงทิพย์ มั่งคั่ง, 2543)

วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อการกระทำของบุคลากรในสถานศึกษา ก่อให้เกิดแรงจูงใจ ยึดมั่น ผูกพัน วัฒนธรรมสถานศึกษาใดไม่เข้มแข็งก็จะทำลายแรงจูงใจ ทำให้ความพยายามตกต่ำหรือลดลง เป็นเหตุผลหนึ่งที่สำคัญทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่ำในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ดังผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - Net) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558 วิชาคณิตศาสตร์ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 41.76 และผล PISA 2015 ก็ได้ 415 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าเฉลี่ย 490 คะแนนและจากการนิเทศติดตามผลการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในปีการศึกษา 2557 พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้นคุณภาพในภาพรวม ไม่เน้นวิชาคณิตศาสตร์เป็นการเฉพาะการจัดกิจกรรมขาดเอกภาพและความร่วมมือ สถานศึกษาขาดการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ขาดพลังในการจัดการเรียนการสอน ต่างคนต่างทำเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน จึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิผล (ศรีวิไลยลสุริยวงศ์, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับ พรชัย เชื้อชูชาติ ที่กล่าวว่าถ้าเกิดความอ่อนแอของวัฒนธรรมองค์กร จะมีผลอย่างยิ่งต่อองค์การในด้านผลผลิตและการพัฒนาองค์การ (พรชัย เชื้อชูชาติ, 2546) นอกจากนั้นยังเกิดจากการละเลยความร่วมมือกันทำงานกันเป็นกลุ่มหรือการ

ทำงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร และองค์กรสามารถสนองความต้องการของบุคลากรได้เฉพาะด้านวัตถุซึ่งเป็นเพียงปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ (พินิจ หนูเกตุ, 2551) รวมทั้งระดับความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริหารกับคณะครู ระหว่างครูกับครูในโรงเรียนเดียวกัน การบริหารจัดการ การแบ่งภาระของงาน การจัดการในองค์การมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน หากแต่ละคนคิดคนละอย่าง ต่างคนต่างทำ ก็จะกลายเป็นปัญหาการทำงานเป็นทีมและกลายเป็นปัญหาการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น (เดชน์ เทียมรัตน์ และ กานต์สุดา มาฆะศิรานนท์, 2545)

ดังนั้น บุคลากรจึงต้องเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรว่ามีผลต่อความสำเร็จขององค์กร ถ้ามีวัฒนธรรมองค์กรดี ย่อมส่งผลช่วยให้การดำเนินงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และจะให้เกิดความผูกพันของบุคลากรในองค์การมีความรักในโรงเรียน (สาคร วรวะไล, 2557) และเชื่อว่าคณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาความคิดมนุษย์ คิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วนรอบคอบ นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม แต่ก็ยังพบปัญหาเชิงประจักษ์ว่าโรงเรียนยังไม่ได้มีการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของผู้เรียนในมิติวัฒนธรรมองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นมา ปัญหา และรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร (สพป.กทม.) จำนวน 5 แห่งที่มีลักษณะ 1) มีนักเรียนสอบผ่านการคัดเลือกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไปเป็นตัวแทนนักเรียนไทยเข้าแข่งขันคณิตศาสตร์นานาชาติระดับประถมศึกษา และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ O - NET อยู่ในกลุ่มสูง เครื่องมือในการดำเนินการ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป 2) แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และ 3) แบบสนทนากลุ่ม เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการหาคุณภาพเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารระดับสูง ด้านการเรียนการสอน ด้านการนิเทศ แล้ววิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจำแนกข้อมูลและการวิเคราะห์แบบอุปนัย พร้อมกับตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นจริงและน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กร มีที่มาของการจัดตั้ง ทั้งตามพระราชดำริตามดำริของพระราชวงศ์ ตามความประสงค์ของผู้นำของประเทศและจัดตั้งตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันมีสถานะเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเป็นที่ประจักษ์ต่อเนื่องมา ปัจจุบันส่วนใหญ่เปิดสอนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา เป็นโรงเรียนแกนนำในการใช้หลักสูตรและโรงเรียนต้นแบบการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดปรัชญา คติพจน์ คำขวัญ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ รวมทั้งแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานร่วมกันอย่างชัดเจน มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามวัตถุประสงค์ นโยบายต้นสังกัดและบริบทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3 ระยะ ระยะแรกจัดตั้ง เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ ระยะพัฒนาการ มีวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการ ผสมผสานกับแบบเครือญาติและแบบปรับตัว ระยะการปฏิรูป มีวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสานระหว่างแบบมุ่งความสำเร็จ แบบราชการ แบบเครือญาติและแบบปรับตัว มากน้อยตามจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา โดยสะท้อนวัฒนธรรมองค์กรผ่านปรัชญา คติพจน์ คำขวัญ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ แผน และกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

2. ปัญหาวัฒนธรรมองค์กร ไม่มีการกำหนดวัฒนธรรมองค์กรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนไว้เป็นการเฉพาะ ครูยังไม่เห็นประโยชน์และไม่รู้จักวิธีการใช้วัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ การสะท้อนวัฒนธรรมองค์กรในปรัชญา คำขวัญ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษายังไม่ชัดเจน สาระวัฒนธรรมองค์กรที่ปรากฏขาดความสอดคล้องกันกับบริบทการจัดการศึกษาตามแนวการปฏิรูป ข้อกำหนดวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ขาดการรับรู้และการยอมรับของครูและโรงเรียนยังไม่ได้ใช้วัฒนธรรมองค์กรเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมอย่างแท้จริง

3. รูปแบบวัฒนธรรมองค์กร ชื่อ “รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์” เป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสาน สร้างจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัย มีองค์ประกอบหลักได้แก่เป้าหมายและแนวปฏิบัติ ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย 5 แบบความเชื่อ 7 แบบค่านิยมร่วม 10 แบบปทัสถานการปฏิบัติ 4 แบบองค์กรและบุคคลตัวแบบ/เครือข่าย และกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่สัมพันธ์สอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถานการปฏิบัติและบุคคลตัวแบบ/เครือข่ายที่กำหนดเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน เป็นรูปแบบที่ปฏิบัติได้จริง พัฒนาจากสภาพจริงและความต้องการในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ของสถานศึกษา เป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสาน เลือกใช้ได้ตามจุดเน้นของสถานศึกษา

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กร มีข้ออภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

1.1 ในระยะแรกจัดตั้งโรงเรียนการกำหนดแบบวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนเป็นแบบเครือญาติ แบบราชการ แบบปรับตัว และแบบมุ่งความสำเร็จนั้น เป็นการกำหนดแบบวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นปฏิสัมพันธ์ของภารกิจและสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์และความต้องการของสังคม แบบวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนที่กล่าวถึงจึงเป็นการกำหนดแบบวัฒนธรรมองค์กรและเปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทหน้าที่สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เป็นสำคัญ โดยในระยะแรกจัดตั้งโรงเรียนขนาดเล็ก การใช้หลักสูตรและการจัดการยังไม่เป็นระบบ การส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์จึงเป็นแบบเครือญาติ ยึดความรู้ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก ระยะพัฒนาการ โรงเรียนยังคงยึดวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ ผนวกกับมีการปรับเป็นแบบแบบราชการมากขึ้นเนื่องจากมีฐานะเป็นโรงเรียนของรัฐ สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนแปลงไปตามสถานภาพและบทบาทหน้าที่ สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ และเชื่อว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาทักษะ มีระดับความยากง่าย ที่ต้องเรียนรู้และฝึกฝนสอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน จัดหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยความเอื้ออาทร ความร่วมมือ เป็นธรรมและความเสมอภาค ควบคู่กับเน้นความประหยัด ความเป็นทางการ ความสมเหตุสมผล ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการเคารพเชื่อฟังครู การส่งเสริมยังยึดเนื้อหาและวิธีการตามหลักสูตรกำหนด เรียนรู้ตามที่ครูมอบหมายและตามข้อตกลง จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้มากขึ้นตามความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ส่วนในระยะปัจจุบัน เป็นระยะของการปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนจึงมีวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแบบเครือญาติ แบบราชการ แบบปรับตัว ตามบริบทของสังคมไทยและสังคมโลก และกำลังปรับเปลี่ยนตามพัฒนาการการบริหารจัดการในปัจจุบัน ภารกิจของโรงเรียน ความต้องการของสังคมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมองค์กรจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปตามภารกิจของสถานศึกษาซึ่งมีความสัมพันธ์กับความต้องการ ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียนของสังคมที่สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทำให้สถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ แบบราชการ แบบปรับตัวและแบบมุ่งความสำเร็จที่เน้นความร่วมมือ ความเอื้ออาทร ความเสมอภาคและเท่าเทียมแบบเครือญาติ จัดกิจกรรมเป็นระบบ เป็นทางการ ความสมเหตุผล ตามแผนงาน/โครงการ ตามระเบียบทางราชการในฐานะเป็นโรงเรียนรัฐ โดยความเชื่อโรงเรียนสะท้อนความเชื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ในภาพรวมไว้ในปรัชญาของโรงเรียน คำขวัญ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ รวมทั้งวิสัยทัศน์และแผนของโรงเรียน และเชื่อในการพัฒนาโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ มาตรฐานชาติและมาตรฐานสากลที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ

1.2 ในระยะแรกตั้งพบว่าสถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยความเอื้ออาทร ระยะพัฒนาการมีการปรับเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการมากขึ้น และระยะปฏิรูปได้ปรับเปลี่ยนเป็นแบบผสมผสาน ปรับเปลี่ยนเป็นแบบมุ่งความสำเร็จมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลวรรณ มีแหยม ที่ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียน พบว่า ประกอบด้วย วัฒนธรรมการร่วมคิดร่วมทำ ความไว้วางใจ และความเที่ยงธรรม (วิไลวรรณ มีแหยม, 2553) สอดคล้องกับผลการวิจัยของกัญญาณัฐ บุญพวง ที่ศึกษาวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 พบวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการจัดความรู้ในสถานศึกษา จากมากไปหาน้อย ได้แก่ การยอมรับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความเอื้ออาทร การมอบอำนาจ ความมีคุณภาพ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมุ่งประสงค์ขององค์กร ความหลากหลายของบุคลากร ความไว้วางใจ และด้านการตัดสินใจ (กัญญาณัฐ บุญพวง, 2551) ผลการวิจัยของหัสดาพร หันไชยเนาว์ ที่ศึกษาวัฒนธรรมองค์การในโรงเรียนรางวัลพระราชทาน พบว่ามีลักษณะวัฒนธรรมหลักแบบเครือญาติ เป็นวัฒนธรรมเข้มแข็งขององค์การ การสร้างวัฒนธรรมองค์การผู้อำนวยการโรงเรียนมีบทบาทในการนำสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์การ โดยกระบวนการสังคมประกิตร่วมกับวีรบุรุษ ประเพณี พิธีการและเครือข่ายการสื่อสาร (หัสดาพร หันไชยเนาว์, 2558) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มานพ โคตรโสภา ที่ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนชุมแพศึกษาพบว่า วัฒนธรรมที่เข้มแข็งและส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนการยอมรับนับถือ การร่วมคิดร่วมทำและความมีคุณภาพ (มานพ โคตรโสภา, 2553) สอดคล้องกับการวิจัยของพิรัช จำรัสแนว ที่ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนโนนคูณวิทยาคารรัชมังคลาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนไปในทิศทางเดียวกัน (พิรัช จำรัสแนว, 2553) และสอดคล้องกับการวิจัยของสมเกียรติ มะโนวงศ์ ที่ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียน ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน บุคลากรของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รัก ผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน ด้านความไว้วางใจ บุคลากรทุกคนของโรงเรียนให้การยอมรับซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้การดำเนินงาน สำเร็จตามเป้าหมายทุกครั้ง ด้านความมีคุณภาพ โรงเรียนให้การยกย่องชมเชยสร้างขวัญกำลังใจบุคลากรที่ได้รับรางวัลและสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียน มีการกำหนดมาตรฐานครูและนักเรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารและคณะทำงานมีการติดตามประเมินคุณภาพของงานอย่างเป็นระบบ ด้านการให้การยอมรับ โรงเรียนยอมรับในความคิดเห็นและความสำเร็จของบุคลากร ด้านความเอื้ออาทร โรงเรียนให้การดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่และการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน และด้านความเที่ยงธรรม ผู้บริหารและครูประพฤติปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และลักษณะความเป็น

ผู้นำ มุ่งมั่นพัฒนา ปฏิบัติตนเป็นที่เคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้องค์กรมีความมั่นคง พร้อมพัฒนาสู่ความสำเร็จ นอกจากนั้นความเป็นมาของวัฒนธรรมองค์กรจัดแบ่งเป็น 3 ระยะ (สมเกียรติ มะโนวงศ์, 2553) สอดคล้องกับการวิจัยของเยาวรินทร์ ศรีชัยนันท์ ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมองค์กร: การสร้างเครือข่ายและการพัฒนาเชิงจริยธรรมของกรมสรรพากร วัฒนธรรมองค์กรสรรพากรมีความเป็นมา 3 ยุค คือยุคต้น เป็นยุคที่ใช้ภาวะผู้นำ การสอนงาน เป็นลักษณะปฏิบัติวัฒนธรรมองค์กรเชิงจริยธรรม จึงมีความรับผิดชอบสูง เคารพผู้อาวุโส ยุคกลาง เป็นยุคที่วัฒนธรรมองค์กรเด่นทางด้านความรับผิดชอบ เน้นวัฒนธรรมองค์กรเชิงจริยธรรมตามค่านิยมทางวิชาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา และยุคปัจจุบันเป็นยุคที่เน้นเรื่องการให้บริการแบบมืออาชีพ ความมีมนุษยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้อง เครือข่ายพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเชิงจริยธรรม บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องาน มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีต่อองค์กรรักษาชื่อเสียงและภาพลักษณ์ขององค์กร เคารพเชื่อฟังปฏิบัติงานตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา (เยาวรินทร์ ศรีชัยนันนท์, 2553)

2. ผลจากศึกษาปัญหาวัฒนธรรมองค์กร มีข้ออภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 การที่สถานศึกษาไม่มีการกำหนดวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นจุดเน้นไว้เป็นการเฉพาะ นอกจากจะสร้างความไม่ชัดเจน การรับรู้ภาพรวมในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ในสถานศึกษาแล้ว ยังมีผลต่อการใช้อย่างเข้าใจ และเป็นฐานคิดในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของสถานศึกษาอย่างแท้จริง

2.2 ปัญหาวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของสถานศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของสิริอิสรีย์ บุณยกิตติโกวิท ที่ศึกษารูปแบบการสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาข้าราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สำนักงานปลัดกระทรวงมี ปัญหาการพัฒนาวัฒนธรรมการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลเนื่องจาก ขาดการกำหนดค่านิยมธรรมาภิบาลไว้เป็นการเฉพาะ ข้าราชการขาดความตระหนักในความจำเป็นที่ต้องพัฒนา ขาดแบบพฤติกรรมและแบบปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับ ขาดการกระตุ้นส่งเสริมการปฏิบัติ และการปฏิบัติไม่ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรม การใช้บุคคลตัวแบบ ขาดการจัดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (สิริอิสรีย์ บุณยกิตติโกวิท, 2556)

3. ผลการศึกษา ได้รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่ชื่อ “รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์” (Basic Education School Organization Culture Model for the Excellence in Mathematics) เป็นรูปแบบพัฒนาจากสภาพจริงและความต้องการในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย สอดคล้องกับแนวคิดการกำหนดประเภทรูปแบบของ Keeves. ที่กำหนดประเภทรูปแบบเป็น 4 ประเภทคือ Analogue Model, Semantic Model,

Mathematic Model และ Causal Model และเป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสาน เลือกใช้ได้ตามจุดเน้นของสถานศึกษา (Keeves, J.P., 1997)

3.1 ชื่อรูปแบบ ชื่อ “รูปแบบวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์” (Basic Education School Organization Culture Model for the Excellence in Mathematics) เป็นการกำหนดชื่อรูปแบบโดยยึดเป้าหมายหรือผลที่คาดหวังจากการปฏิบัติเป็นสำคัญ

3.2 ลักษณะของรูปแบบ เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย ที่อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม อธิบายเป้าหมายที่เป็นผลลัพธ์ของการดำเนินการตามรูปแบบและแนวทางการดำเนินการตามรูปแบบ โดยที่โครงสร้างของรูปแบบยังคงยึดวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่เป็นตัวแปรต้นและผลของการดำเนินการที่เป็นตัวแปรตาม เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพคือปฏิบัติและเกิดผลได้จริงในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในสถานศึกษา เป็นแบบวัฒนธรรมองค์กรที่พัฒนาจากสภาพจริง คือเป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่ได้จากการศึกษา กำหนดและพัฒนาจากสภาพและปัญหาวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษา สอดคล้องกับภารกิจการส่งเสริมการเรียนรู้ของสถานศึกษา รวมทั้งการกำหนดและพัฒนาครอบคลุมวัฒนธรรมองค์กรในทุกมิติ ทั้งแบบความเชื่อ แบบค่านิยม ปทัสถานการปฏิบัติการใช้ตัวแบบและเครือข่าย รวมทั้งกิจกรรมคัดสรรในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ นับเป็นแบบวัฒนธรรมองค์กรที่พัฒนาครบถ้วนในทุกมิติ

3.3 กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย 5 แบบความเชื่อ 7 แบบค่านิยมร่วม 10 แบบปทัสถานการปฏิบัติ 4 แบบองค์กรและบุคคลตัวแบบ/เครือข่าย มีข้ออภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้ 5 เป้าหมาย เป็นส่วนผลที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 5 ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ คือ วัฒนธรรมองค์กรเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาจะมีความชัดเจน เป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพ เกิดพลังความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ผู้เรียนมีพัฒนาการทางปัญญา มีทักษะกระบวนการ และความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์สู่สากล ครูคณิตศาสตร์รักศิษย์และเป็นตัวแบบในการเรียนคณิตศาสตร์ โรงเรียนมีความเป็นเลิศในการจัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ และตัวแบบและเครือข่ายทางคณิตศาสตร์ได้รับการยกย่อง ส่งเสริมและมีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 5 แบบความเชื่อ 7 แบบค่านิยมร่วม 10 แบบปทัสถานการปฏิบัติ 4 แบบตัวแบบและเครือข่าย และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน เป็นส่วนแนวทางทางของรูปแบบ โดยที่ 5 แบบความเชื่อคือการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์จะต้องเชื่อในปัญญาของมนุษย์มีความแตกต่างกัน และพัฒนาได้ เชื่อว่าวิชาคณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทางปัญญา พัฒนาด้วยการฝึกฝนอย่างเป็นกระบวนการ เชื่อว่าคณิตศาสตร์ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์

การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และเชื่อว่าทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เป็นพื้นฐานความรู้ชั้นสูงและฐานความรู้ของศาสตร์สาขาอื่น ๆ และเป็นพื้นฐานการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน 7 แบบค่านิยมร่วม คือบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษาต้องมีหรือชอบในค่านิยมในการส่งเสริมและการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ร่วมกันหรือสอดคล้องกันใน 7 ค่านิยมร่วม คือ รักคณิตศาสตร์ ฝึกปฏิบัติจริง ร่วมมือและเอื้ออาทร มุ่งความสำเร็จ มุ่งความเป็นเลิศ การสร้างสรรค์ และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึดปฏิบัติร่วมกันใน 10 แบบปทัสถานการปฏิบัติ หรือข้อปฏิบัติ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์จะต้องดำเนินการโดยเน้น 10 ข้อปฏิบัติ คือ เน้นการพัฒนาทางปัญญา ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและความเป็นเลิศ การฝึกปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา การพัฒนาการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แบบบูรณาการ และการเรียนรู้ที่เน้นความไทยและความเป็นสากล ใช้ 4 แบบตัวแบบและเครือข่าย คือส่งเสริมและใช้องค์กรและบุคคลตัวแบบและเครือข่ายในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ศึกษาและจัดระบบข้อมูลตัวแบบและเครือข่าย จัดระบบและแผนการส่งเสริมและการใช้ส่งเสริมการใช้ และถอดบทเรียนการใช้เพื่อการปรับปรุงพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้คัดสรร เป็นกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม ปทัสถานการปฏิบัติและบุคคลตัวแบบ/เครือข่ายที่กำหนด ที่สถานศึกษาต้องดำเนินการในด้านความเชื่อละค่านิยม สถานศึกษาต้องกำหนดหรือบูรณาการความเชื่อละค่านิยมในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ไว้ในปรัชญา ค่านิยม เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและเสริมสร้างให้เกิดกับครูและนักเรียน ด้านปทัสถานการปฏิบัติกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้คัดสรรที่สอดคล้องกับ 10 ปทัสถานการปฏิบัติที่กำหนด โดยเลือกจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามปทัสถาน บูรณาการในแผนและโครงการของสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามปทัสถาน รวมทั้งประเมินพัฒนาการ ถอดบทเรียนการดำเนินการและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นการกำหนดปทัสถานการปฏิบัติ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับข้อปฏิบัติ โดยกำหนดในยุทธศาสตร์ แผน โครงการและกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของสถานศึกษา ส่วนด้านองค์กรและบุคคลตัวแบบและเครือข่าย สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ และ การส่งเสริมตัวแบบและเครือข่าย คือจัดกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ กิจกรรมสร้างความเชื่อมั่น และกิจกรรมการถอดบทเรียนและปรับปรุงพัฒนาการใช้องค์กรตัวแบบและเครือข่ายในการส่งเสริม และการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ทั้งเป้าหมาย ความชื่อและกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ที่เน้นความรักคณิตศาสตร์ การฝึกปฏิบัติจริง ความร่วมมือและเอื้ออาทร มุ่งความสำเร็จ มุ่งความเป็นเลิศ การสร้างสรรค์ และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่มุ้งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ทุกคนได้เรียนรู้สู่ความเป็นเลิศคือความสามารถตามศักยภาพของตน และทุกคนปฏิบัติงานสู่ป้าหมายเดี่ยวกัน

ส่งเสริมและใช้องค์กรและบุคคลตัวแบบและเครือข่ายในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.4 องค์ประกอบของรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนี้เป็นรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นองค์ประกอบทั้ง 4 คือเป้าหมายแบบความเชื่อและค่านิยม แบบปทัสถาน แบบองค์กรและบุคคลตัวแบบและเครือข่าย และกิจกรรมการเรียนรู้คัดสรร ในสถานศึกษา แตกต่างจากงานวิจัยของ ประทวน วันนิจ ที่ศึกษาการพัฒนาองค์กรโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง เขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ที่พบว่ารูปแบบการพัฒนาองค์กรที่พึงประสงค์ แบบวัฒนธรรมองค์การเป็นมิติวัฒนธรรม ได้ 15 มิติ (ประทวน วันนิจ, 2554) แตกต่างจากงานวิจัยของเยาวรินทร์ ศรีชัยนันท์ ที่ศึกษาแบบการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมองค์กรเฉพาะในมิติของ ความเชื่อและค่านิยมคือสร้างเครือข่ายพัฒนาจริยธรรม 6 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา การมีค่านิยมที่ถูกต้อง การมีมนุษยธรรม การเข้าใจในหลักศาสนาที่แท้จริง และการรู้จักอาวุโส โดยแยกตามกลุ่มบุคลากรขององค์กร (เยาวรินทร์ ศรีชัยนันนท์, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริอิสรีย์ บุณยกิตติโกวิท ที่ศึกษารูปแบบการสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาข้าราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีแบบวัฒนธรรมองค์กรแบบผสมผสานบนฐานวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการ แบบเครือญาติ แบบมุ่งผลสำเร็จและแบบปรับตัวตามลำดับแตกต่างกันไปตามภารกิจของส่วนงาน มีค่านิยม Teamwins เป็นค่านิยมร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน แบบธรรมเนียมการปฏิบัติเชิงบวก ได้แก่ การครองตนเป็นคนดี การเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี และการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ มีบุคคลตัวแบบที่เป็นที่ยอมรับ และรูปแบบการสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาข้าราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นรูปแบบวิธีการในการนำหลักธรรมาภิบาลสู่การพัฒนาการปฏิบัติงานของข้าราชการในมิติทางวัฒนธรรมอย่างเป็นกระบวนการตามสภาพจริง 5 ขั้นตอน 15 ขั้นการพัฒนา โดยสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาล กำหนดวัฒนธรรมการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลสร้างสรรค์ กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงพัฒนาตามลำดับ วัฒนธรรมองค์กร ทั้ง 4 แบบ (สิริอิสรีย์ บุณยกิตติโกวิท, 2556) สอดคล้องกับการวิจัยของ Komin ที่อธิบายการแสดงออกของคนในสังคมไทยตามพื้นฐานทางสังคม 6 ประการของ คือเป็นสังคมที่มีโครงสร้างอย่างหลวม เน้นความเป็นปัจเจกชนนิยม เป็นสังคมพุทธศาสนา เป็นสังคมระบบเจ้าขุนมูลนาย มีความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมและเป็นสังคมที่มีระบบพระเดชพระคุณ (Komin.S., 1990) สอดคล้องกับงานวิจัยของ John Lynnk. ที่ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์การที่มีต่อคุณภาพชีวิตของทหารอาสา และพบว่าวัฒนธรรมองค์การมีผลต่อคุณภาพชีวิตของแพทย์และพยาลบาล การสร้างวัฒนธรรมองค์การมีผลการทบต่อความคิดค่านิยมการดำเนินชีวิต อายุและประสบการณ์ และได้ข้อสรุปว่าการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ไม่ได้

หมายความว่าจะทำให้เกิดความงอกงามเสมอไป และบุคคลสามารถเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมของตนเองได้ รูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับการรับรู้และการยอมรับของบุคลากรในสถานศึกษา (John, Lynnk., 1998) ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Poppens Bentty B. ที่ศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมองค์กรและความผูกพันต่อองค์กรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตมิดเวสเทิร์น ของสหรัฐอเมริกา พบว่าการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเภทของวัฒนธรรมของอาจารย์เป็นตัวแปรทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้สูงกว่าตัวแปรด้านบทบาท เพศ อายุ และจำนวนปีที่ปฏิบัติงาน เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบนี้ขึ้นอยู่กับความตระหนักการับรู้และการเป็นผู้นำในการใช้วัฒนธรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ (Poppens, Bentty B., 2001) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hui Wang. ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับบทบาทวัฒนธรรมองค์กรใน 6 มิติ พบว่าภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวัฒนธรรมองค์กร โดยมิติการปฏิสัมพันธ์และความเมตตามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับวัฒนธรรมองค์กรในมิติของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และภาวะผู้นำในมิติการวิเคราะห์ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มิติความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าเสี่ยง และมิติวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีอิทธิพลเชิงบวกกับวัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์การ (Hui Wang., 2002)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทราบและเข้าใจความเป็นมา ปัญหาวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์และศึกษารูปแบบวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้วิขาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปว่า หน่วยงานการศึกษาอื่นสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นหลักคิดและใช้ในการวางแผนเชิงนโยบาย กำหนดวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนในสังกัดของตน และควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบวัฒนธรรมองค์กรเพื่อส่งเสริมวิชาในกลุ่มสาระอื่นและสอดคล้องตามบริบทของแต่ละพื้นที่เขตรับผิดชอบของตนเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กัญญาณัฐ บุญพวง. (2551). วัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เดชน์ เทียมรัตน์ และกานต์สุดา มาฆะศิรานนท์. (2545). วินัยสำหรับองค์การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เอ๊กเปอร์เน็ต.

ประทวน วันนิจ. (2554). การพัฒนาองค์กรโดยใช้มิติทางวัฒนธรรมในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรชัย เชื้อชูชาติ. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนเทศบาล ในเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พวงทิพย์ มั่งคั่ง. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโรงเรียนกับประสิทธิผลโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พินิจ หนูเกตุ. (2551). วัฒนธรรมองค์การและความพึงพอใจในงานที่มีผลต่อประสิทธิผลองค์การในเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิรัช จำรัสแนว. (2553). วัฒนธรรมโรงเรียนกรณีศึกษาโรงเรียนโนนคูนวิทยาคารรัชมังคลาภิเษก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

มานพ โคตรโสภา. (2553). วัฒนธรรมโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนชุมแพศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เยาวรินทร์ ศรีชัยนันนท์. (2553). วัฒนธรรมองค์กร: การสร้างเครือข่ายและการพัฒนาเชิงจริยธรรมของกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิไลวรรณ มีแหยม. (2553). วัฒนธรรมโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศรีวิไล ยลสุริยวงศ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สมเกียรติ มะโนวงศ์. (2553). วัฒนธรรมโรงเรียนบ้านทุ่ม (ทุ่มประชานุเคราะห์) สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาขอนแก่น เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สาคร วรวะไล. (2557). วัฒนธรรมโรงเรียนและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทัพพระยาพิทยาจังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สิริอิสรีย์ บุณยกิตติโกวิท. (2556). วัฒนธรรมองค์กร: การสังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาข้าราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2549). พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หัสดาพร หันไชยเนาว์. (2558). สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

Daft, R. L. (1998). Essential of Organizational Theory and Design. Ohio: South-Western College Publishing.

Hui Wang. (2002). Cooperative Culture in State-Owned Enterprises : An inductive Analysis of Dimension and influnces. London: McCrae-Hill.

John, Lynnk. (1998). Culture and Conflict : A Comparative Study of Organization(OrganizationalCulture, Management Strategies). New York: Praeger Publishers.

Keeves, J. P. (1997). Models and model building In Keeves, J.P.(ed). in Educational research, methodology And measurement : An International Handbook. Oxford : Peraman Press.

Komin. S. (1990). Culture and Work- related Values in Thai Organizations. International Journal of Psychology, 25(1), 681 - 704.

Poppens, Bentty B. (2001). Percieved and Preferred Organizatioal Culture Types And OrganizationalCommitment at Midwestern Private, Nonprofitobvh/lkjColleges. Retrieved January 15, 2007, from http://www. lib. umi. com/dissertations/fullcit/9991659

การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*

CREATING A COMPUTER ASSISTED INSTRUCTION TO SOLVE THAI PRINCIPLE AND USAGE PROBLEMS OF SECONDARY SCHOOL KACHIN - THAI ETHNIC STUDENTS

ณัฏฐ์ฤทัย อรุณศิโรจน์
Nutreutai Arunsirot
เฉลิมชัย ไชยชมภู
Chalermchai Chaichompoo
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chiang Mai Rajabhat University, Thailand
Email: a_sudrutai@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบต่างระบบวากยสัมพันธ์ระหว่างภาษาคะฉิ่นและภาษาไทยในระดับวลี อนุพากย์ และประโยค โดยใช้ทฤษฎีแทคมีมิก (Tagmemic) 2) สร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และ 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนก่อนและหลังเรียนการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่นักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองเขียว จำนวน 52 คน และโรงเรียนอรุโณทัยจำนวน 39 คน ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบเรียงลำดับจำนวน 50 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระ (t - test for Dependent Sample) ผลการวิจัยพบความแตกต่างทางด้านโครงสร้างวากยสัมพันธ์ของทั้งสองภาษาในระดับโครงสร้างวลี อนุพากย์และประโยค นอกจากนั้นคะแนนระหว่างเรียนจากการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เท่ากับ 13,673 คิดเป็นร้อยละ 83.47 และคะแนนหลังเรียนหลังจากการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เท่ากับ 3,696 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.23 ดังนั้นประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในครั้งนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ (E1/E2) 83.47/81.23 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียน

* Received 27 August 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

จากการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 40.62 และ 23.13 ตามลำดับ
คำสำคัญ: ภาษาคะฉิ่น, วากยสัมพันธ์ภาษาคะฉิ่น, วากยสัมพันธ์ภาษาไทย, บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

Abstract

The Objectives of this research article were to contrast the syntactic structures between Kachin and Thai languages at the phrase, clause and sentence levels by applying the Tagmemic theory, to construct the computer assisted instructional program on Thai principle and usage for Kachin - Thai students in the lower secondary school level with the efficiency of 80/80, and to compare the learning achievement on Thai principle and usage of the students before and after the implementation of the CAI. The purposive samplimg method was applied to select the sample group which consisted of 52 students at Ban Nong Khiew School and 39 students at Arunothai School in Tambon Muang Na, Chiang Dao district, Chiang Mai province. The research instruments consisted of the constructed computer assisted instruction and an achievement test with 50 sequence questions. The data were analyzed for percentage, mean, standard deviation, and the t - test for dependent sample. The research results revealed that there are differences of the syntactic structures between the two languages at the phrase, clause and sentence levels. Moreover, the accumulated scores derived from implementing the CAI were 13,673 with the percentage of 83.47 and the post-test scores derived after implementing the CAI were 3,696 with the percentage of 81.23. Therefore, the efficiency of the computer assisted instruction in the current study was 83.47/81.23. The posttest achievement scores of the students were significantly higher than those of the pre-test at the .01 level with the mean scores of 40.62 and 23.13 respectively.
Keywords: Kachin Language, Kachin Syntax, Thai Syntax, Computer - Assisted Instruction

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษากลางที่ใช้ในการสื่อสารในประเทศไทยซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 ได้วางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศในการพัฒนา

ศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ โดยการสร้างโอกาสและความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่ทั้งนี้ประชากรที่อาศัยอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันมีความหลากหลายเชื้อชาติในแต่ละภาคของประเทศไทย ภาษาที่พูดจึงแตกต่างกันออกไป โดยคนไทยในแต่ละภูมิภาคไม่ได้ใช้ภาษาไทยมาตรฐานเพียงภาษาเดียว แต่ยังมีชนกลุ่มน้อยและประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ จำนวนมากใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่หนึ่ง และใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่สองหรือไม่ได้ใช้เลย ทำให้พวกเขาเหล่านั้นประสบปัญหาเมื่อต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร จากรายงานการวิจัยการศึกษาของคณะกรรมการประถมศึกษาชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่เด็กที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการสอนอยู่มาก โดยเฉพาะภาษาของชนกลุ่มน้อยอันเนื่องมาจากความแตกต่างกันของระบบภาษาระหว่างภาษาที่หนึ่งและภาษาที่สอง (คะนึงนิตย์ จันทุรัตน์, 2554) โดยเด็กเหล่านั้นจะเรียนภาษาที่หนึ่งได้อย่างรวดเร็วตามพัฒนาการทางภาษาที่มีอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งพวกเขามีความรู้ทั้งตัวภาษาและความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทางกลับกันผู้เรียนภาษาที่สองจะประสบความล้มเหลวในการเรียนรู้ภาษานั้นจะขึ้นอยู่กับแนวคิดที่สัมพันธ์กับลักษณะของภาษาแม่ตลอดเวลาทำให้ส่งผลให้การเรียนรู้ภาษาที่สองที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาความแตกต่างระหว่างระบบภาษาในลักษณะของโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ของประโยคที่จัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่จะเกิดขึ้นในการเรียนรู้ (Saville - Troike, M., 2003)

ภาษาคะฉิ่นจัดได้ว่ามีลักษณะทางวากยสัมพันธ์แตกต่างกับภาษาไทย เพราะภาษาคะฉิ่นจัดอยู่ภายใต้ภาษาตระกูลทิเบต - พม่า (Tibeto - Burman) อันมีลักษณะของการเรียงลำดับรูปประโยคแบบประธาน – กรรม - กริยา โดยภาษาตระกูลนี้ถูกจัดให้เป็นโครงสร้างคำพยางค์เดียว แต่มีกระบวนการประสมคำโดยใช้หน่วยประสานคำ (Derivational Morphology) และยังมีการบอกหน้าที่ของคำชนิดต่าง ๆ ด้วยการใช้การก (Case) ซึ่งเป็นคำที่ส่วนใหญ่จะเติมด้านหน้าของคำเพื่อใช้เป็นตัวกำกับหน้าที่ของคำนั้น ๆ ในประโยค นอกจากนั้นภาษาคะฉิ่นยังมีเพศทางไวยากรณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 เพศคือ เพศชาย (Masculine) เพศหญิง (Feminine) และเพศกลาง (Neutral) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่มีความคล้ายคลึงกับรูปแบบของภาษาในตระกูลอินโด - ยูโรเปียน (Indo - European) แต่ภาษาไทยนั้นเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลไท (Tai) โดยเป็นภาษาที่มีรูปแบบการเรียงลำดับของประโยคเป็นแบบประธาน - กริยา - กรรม ไม่มีเพศทางไวยากรณ์ และไม่มีการก (Noss, R. B. , 1964) ส่วนความแตกต่างของโครงสร้างวากยสัมพันธ์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก่อให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่น จากข้อมูลการจัดการศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในปีการศึกษา 2558 พบว่าผลการประเมินในระดับชาติของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเขียว อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งมีผลการประเมินระดับชาติ (O - net) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เฉลี่ยร้อยละ

34.16 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับชาติ คือร้อยละ 45.25 ดังที่ Lado ได้อธิบายเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศไว้ว่า ความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันระหว่างภาษาแม่ (Native language) และภาษาที่จะเรียน (Target language) เป็นเครื่องชี้ความยากง่ายในการเรียนภาษาที่สอง (Lado, R., 1964) จึงส่งผลให้นักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นประสบปัญหาอย่างมากในการเรียนหลักการใช้ภาษาไทย นอกจากนั้นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อผลการเรียนของนักเรียน ได้แก่สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนที่ไม่มีความน่าสนใจและดึงดูดใจนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีแรงกระตุ้น หรือสิ่งเร้าให้เกิดการเรียนรู้ โดยในปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่กระบวนการสอน เพราะเป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียน ก่อให้เกิดความสนใจและต้องการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ สร้างจินตนาการ กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และรวมไปถึงเร่งทักษะในการเรียนรู้อันก่อให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม (ชวลิต เข่งทอง, 2560)

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดการศึกษาที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ซึ่งจะก่อให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้แบบยั่งยืน ดังนั้นสื่อการสอนรูปแบบหนึ่งที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมของผู้เรียนและการตระหนักถึงตัวของผู้เรียนเป็นสำคัญ และจะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีขึ้น คือ การนำเอาคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อใช้ในการนำเสนอบทเรียน ทบทวน การทำแบบฝึกหัด การทำแบบทดสอบและการวัดผล โดยการจัดการเรียนการสอนจะเรียงลำดับความยากง่ายและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนั้นสื่อมัลติมีเดียซึ่งเป็นสื่อแบบผสมผสาน มีการนำองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างมารวมกัน อาทิตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียงและวีดีโอ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องตรงตามเนื้อหามากที่สุด สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ง่ายขึ้น เข้าใจเนื้อหาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการต่อเนื่อง โดยเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหากสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว และเสียง (ณัฐริน เจริญเกียรติบวร และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2560); (พีรวัฒน์ ชัยสุข และประวิทย์ ชัยสุข, 2560); (ปัทมา โตอดิเทพย์, 2550)

ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทย เพื่อพัฒนาความรู้ทางด้านวากยสัมพันธ์ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเข้ามาเป็นสื่อในการเรียนการสอนครั้งนี้ จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องตรงตามเนื้อหามากที่สุด สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด

การเรียนรู้ง่ายขึ้น เข้าใจเนื้อหาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการต่อเนื่องผ่านเนื้อหาที่เป็นรูปธรรมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์และยั่งยืน ก่อให้เกิดความเข้าใจหลักการใช้ภาษาไทยอย่างมีระบบและสามารถแต่งประโยคได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลต่อทักษะการเขียนรวมไปถึงทักษะการพูด นักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกออกมาในรูปแบบตัวอักษรและคำพูดที่มีโครงสร้างประโยคภาษาไทยที่ถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบต่างระบบวากยสัมพันธ์ระหว่างภาษาคะฉิ่นและภาษาไทยในระดับวลี อนุพากย์ และประโยค โดยใช้ทฤษฎีแทคมีมิก (Tagmemic)

2. เพื่อสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านหนองเขียว จำนวน 52 คน และโรงเรียนอรุโณทัยจำนวน 39 คน ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ประกอบไปด้วย

1. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยจำนวน 4 บทเรียน คือ โครงสร้างวลี โครงสร้างประโยคความเดียว โครงสร้างประโยคความรวม และโครงสร้างประโยคความซ้อน มีแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 24 ชั่วโมง ผู้วิจัยนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคจำนวน 3 ท่านและด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนดังกล่าว โดยผลการประเมินพบว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ มีความเหมาะสมด้าน

เทคนิคโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และมีความเหมาะสมด้านเนื้อหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่องหลักการใช้ภาษาไทย จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมีลักษณะของการจัดเรียงคำในประโยค ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรง ความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับเนื้อหา และความยาก-ง่ายของแบบทดสอบ ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของเนื้อหาและค่าความสอดคล้องของเนื้อหา มีค่าความสอดคล้องอยู่ในระดับ 0.8 - 1.0 และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีระดับความยาก - ง่ายอยู่ระหว่าง 0.67 - 0.88 ซึ่งข้อสอบทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่องหลักการใช้ภาษาไทยก่อนเรียนที่สมบูรณ์แล้วนำมาทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง

2. ดำเนินการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ที่สร้างขึ้น จำนวน 8 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง โดยใช้เวลาในการดำเนินการสอนทั้งหมด 24 ชั่วโมง ซึ่งไม่รวมช่วงเวลาในการทดสอบก่อนและหลังเรียน

3. เมื่อสอนเสร็จในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จะมีการประเมินผลการเรียนหลังเรียนโดยใช้การทำใบงานและแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้ประเมินคะแนนระหว่างเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้

4. หลังจากดำเนินการสอนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ดังกล่าวครบทั้ง 8 แผนแล้ว ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ชุดเดิมที่ใช้ทดสอบก่อนเรียนแต่สลับข้อคำถาม มาใช้ทดสอบหลังเรียนอีกครั้ง เพื่อประเมินหาคะแนนหลังเรียน

5. นำร้อยละของผลคะแนนระหว่างเรียนและคะแนนหลังเรียนมาหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยการหาค่าเฉลี่ยและร้อยละจากคะแนนการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ (80 ตัวแรก) และวิเคราะห์ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียน (80 ตัวหลัง) หลังจากผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยต้องมีค่าเฉลี่ยเกินร้อยละ 80 ขึ้นไป จึงจะถือได้ว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยจะทำการวิเคราะห์และสรุปผลและนำเสนอในรูปแบบของค่าสถิติ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระ

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบต่างระบบวากยสัมพันธ์ระหว่างภาษาคะฉิ่นและภาษาไทยในระดับวลี อนุพากย์ และประโยค โดยใช้ทฤษฎีแทคมีมิก (Tagmemic) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. การเปรียบต่างโครงสร้างระดับวลี

1.1.1 การเปรียบต่างโครงสร้างนามวลี

การเปรียบต่างของส่วนประกอบนามวลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบต่างโครงสร้างนามวลีของภาษาไทยและภาษาคะฉิ่น

ภาษาไทย	นามวลี -> คำนาม (ส่วนขยายคำนาม)
ภาษาคะฉิ่น	นามวลี -> (ส่วนขยายคำนามส่วนหน้า) คำนาม (ส่วนขยายคำนามส่วนหลัง)

จากตารางที่ 1 นามวลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่น วางตำแหน่งของส่วนขยายคำนามไว้แตกต่างกัน กล่าวคือภาษาไทยวางตำแหน่งส่วนขยายคำนามไว้ด้านหลังคำนาม ส่วนภาษาคะฉิ่นวางตำแหน่งส่วนขยายคำนามไว้ทั้งด้านหน้าและด้านหลังคำนาม หรือเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งก็ได้

ส่วนการเปรียบต่างของโครงสร้างนามวลีที่แสดงความเป็นเจ้าของสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบต่างโครงสร้างนามวลีที่แสดงความเป็นเจ้าของของภาษาไทยและภาษาคะฉิ่น

ภาษาไทย	หน่วยแสดงความเป็นเจ้าของ = /ของ/ + คำนามหรือคำสรรพนาม
ภาษาคะฉิ่น	คำนามหรือคำสรรพนาม + /na/ ‘ของ’

จากตารางที่ 2 เมื่อปรากฏหน่วยบ่งชี้ประเภทหน่วยแสดงความเป็นเจ้าของซึ่งทำหน้าที่ขยายคำนามหลัก ในภาษาไทยจะวางตำแหน่งหน่วยบ่งชี้ดังกล่าวไว้ด้านหลังคำนาม ส่วนในภาษาคะฉิ่นจะวางไว้ด้านหน้าคำนาม

1.1.2 การเปรียบต่างโครงสร้างกริยาวลี

โครงสร้างกริยาวลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบต่างโครงสร้างกริยาวลี

ภาษาไทย	±ส่วนขยายส่วนหน้า + คำกริยาหลัก ± ส่วนขยายส่วนหลัก
ภาษาคะฉิ่น	±ส่วนขยายส่วนหน้า + คำกริยาหลัก ± ส่วนขยายส่วนหลัก

จากตารางที่ 3 จะพบว่าถึงแม้ว่ากริยาวลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นจะมีลักษณะของโครงสร้างเหมือนกัน แต่การเรียงคำขององค์ประกอบต่าง ๆ ในกริยาวลีของทั้งสองภาษามีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน โดยทั้งภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นมีคำกริยาวิเศษณ์บอกลักษณะปรากฏหลังคำกริยาหลัก

สำหรับความแตกต่างของระบบโครงสร้างกริยาวลีของทั้งสองภาษา ในภาษาไทยมีการใช้คำกริยาวิเศษณ์ที่แสดงความถี่ เวลาและสถานที่เพื่อขยายคำกริยาหลัก ซึ่งจะวางตำแหน่งไว้ด้านหลังคำกริยา ส่วนในภาษาคะฉิ่นนั้นจะวางตำแหน่งของคำกริยาวิเศษณ์ดังกล่าวไว้หน้าคำนามหลัก สำหรับคำที่แสดงทัศนภาวะ เช่นคำว่า “ต้อง”, หรือ “จะ” ซึ่งทำหน้าที่ขยายคำกริยาหลักทำหน้าที่บ่งบอกความเป็นไปได้ ในภาษาไทยคำเหล่านี้จะปรากฏด้านหน้าคำนามหลักเสมอ ซึ่งตรงกันข้ามกับการเรียงคำในภาษาคะฉิ่น ที่จะวางคำเหล่านี้ไว้ข้างหลังคำกริยาหลักเสมอ เช่นเดียวกับคำว่า ‘ควร’ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นชนิดของกริยาช่วย (กริยานุเคราะห์) ในภาษาไทย ‘ควร’ จะถูกวางไว้ด้านหน้าคำกริยาหลัก ส่วนในภาษาคะฉิ่นจะถูกวางไว้ด้านหลังคำกริยาหลัก แต่ในกรณีที่คำกริยาวลีนั้น ๆ ประกอบไปด้วยคำที่แสดงทัศนภาวะและคำกริยานุเคราะห์ โครงสร้างของคำกริยาวลีดังกล่าวในภาษาคะฉิ่นจะประกอบไปด้วยคำกริยาวลีหลัก คำที่แสดงทัศนภาวะ และคำกริยานุเคราะห์ /ga/ ‘ควร’

ส่วนประกอบกริยาวลีที่มีความแตกต่างกันระหว่างภาษาไทยและภาษาคะฉิ่น คือ คำที่แสดงกาล (tense) ในภาษาไทยคำที่แสดงกาล เช่นคำว่า ‘กำลัง’, ‘อยู่’, ‘แล้ว’ จะถูกกำหนดให้สามารถอยู่ในตำแหน่งด้านหน้าหรือด้านหลังคำกริยาหลักได้ ส่วนในภาษาคะฉิ่นคำเหล่านี้จะถูกกำหนดให้อยู่ในตำแหน่งด้านหลังของคำกริยาหลักเท่านั้น ซึ่งในภาษาคะฉิ่น จะใช้คำว่า /nga/ หรือ /taw/ ‘กำลัง/อยู่’ แสดงการกระทำที่ผู้พูดกำลังทำอยู่ และ /sai/ ‘แล้ว’ แสดงการกระทำที่ผู้พูดได้ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

1.1.3 การเปรียบต่างโครงสร้างส่วนประกอบวลี

ส่วนประกอบวลี ได้แก่คำคุณศัพท์วลี คำวิเศษณ์วลี และบุพบทวลี ในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นคำคุณศัพท์วลีถูกใช้ในการขยายคำนาม แต่เนื่องจากภาษาคะฉิ่นเป็นภาษาที่มีคำคุณศัพท์ขนาดเล็ก ซึ่งคำคุณศัพท์ในภาษาคะฉิ่นจะมีวงคำศัพท์เพียงแค่ 4 ประเภทเท่านั้นคือคำคุณศัพท์ที่แสดงมิติ อายุ คุณค่าและสี ซึ่งจะถูกกำหนดให้วางอยู่ตำแหน่งด้านหลังคำนามเช่นเดียวกับการเรียงลำดับโครงสร้างนามวลีในภาษาไทย แต่สำหรับคำคุณศัพท์ที่นอกเหนือจากวงคำศัพท์ 4 ประเภทนี้จะถูกกำหนดให้วางไว้ด้านหน้าคำนามหลักและตามด้วยการกที่ใช้สร้างนามวลี ‘ai’ เสมอ (Nominalization)

สำหรับคำกริยาวิเศษณ์วลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นมีหน้าที่เหมือนกันคือใช้ขยายกริยาให้มีความหมายชัดเจนมากขึ้น ในส่วนของตำแหน่งโครงสร้างของคำพบว่ามีความเหมือนกันระหว่างโครงสร้างทั้งสองภาษา กล่าวคือคำวิเศษณ์วลีจะปรากฏอยู่ข้างหลังคำกริยาหลัก นอกจากนั้นบุพบทวลีในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นถูกใช้เพื่อทำหน้าที่ขยาย

ให้ประโยคมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยลักษณะการปรากฏของบุพบทวลีในภาษาคะฉิ่นจะแตกต่างกับภาษาไทย ซึ่งสามารถสรุปโครงสร้างได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบต่างโครงสร้างบุพบทวลี

ภาษาไทย	บุพบท + คำนาม
ภาษาคะฉิ่น	คำนาม + บุพบท

1.2 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคความเดียวข

เนื่องจากภาษาคะฉิ่นเป็นลักษณะของภาษาที่มีตัวกำกับการก ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในวากยสัมพันธ์ภาษาคะฉิ่น ในภาษาคะฉิ่นระดับประโยคจะพบว่าตัวกำกับการกเพื่อแสดงชนิดของประโยค ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตัวกำกับการกในระดับประโยค

ประโยคบอกเล่า	/ai/	ประโยคคำถาม	/i/ หรือ /i...na/
ประโยคคำสั่ง	/u le/	ประโยคเชื้อเชิญ	/su/ หรือ /u/
ประโยคต้องห้าม	/hkum/		

จากตารางที่ 5 คำกำกับการกที่ไม่ปรากฏในภาษาไทย คือ คำกำกับการกที่แสดงประโยคบอกเล่า นอกเหนือจากนั้นในภาษาไทยจะพบคำลงท้าย ‘ซิ’ หรือ ‘สิ’ ที่แสดงถึงประโยคคำสั่ง คำขึ้นต้น ‘อย่า’ ที่แสดงถึงประโยคต้องห้าม คำลงท้าย ‘หรือ’ หรือ ‘ไหม’ ที่แสดงถึงประโยคคำถาม และคำลงท้าย ‘เถอะ’ หรือ ‘หน่อย’ ที่แสดงถึงประโยคเชื้อเชิญ

ในส่วนของการเรียงประโยคความเดียวในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นนั้นพบความแตกต่างของโครงสร้างดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคความเดียว

ภาษาไทย	ประธาน + กริยา + กรรม
ภาษาคะฉิ่น	ประธาน + กรรม + กริยา

จากตารางที่ 6 จะพบว่าในภาษาไทยโครงสร้างระดับประโยคความเดียวจะประกอบด้วยประธานตามด้วยกริยาและกรรม ส่วนในภาษาคะฉิ่นจะพบการเรียงคำในรูปแบบที่แตกต่างกันคือประธานตามด้วยกรรมและกริยา โดยประโยคความเดียวจะถูกแบ่งออกเป็น 4 ชนิดย่อยซึ่งสามารถเปรียบต่างโครงสร้างของภาษาทั้งสองได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคบอกเล่า

กฎโครงสร้างประโยคบอกเล่า	ภาษาไทย	ภาษาคะฉิ่น
ประโยคแสดงสภาวะ	ประธาน+กริยา+บุพบทวลี	ประธาน+บุพบทวลี+กริยา + /ai/
ประโยคอกรรมกริยา	ประธาน+กริยา	ประธาน+กริยา+ /ai/
ประโยคสกรรมกริยา	ประธาน+กริยา+กรรม	ประธาน+กรรม+กริยา+ /ai/
ประโยคทวิกรรมกริยา	ประธาน+กริยา+กรรมตรง + ‘แก่’ + กรรมรอง หรือ ประธาน+กริยา+กรรมรอง+กรรมตรง	ประธาน+กรรมรอง + ‘hpe’ + กรรมตรง + กริยา + /ai/

สำหรับประโยคบอกเล่าที่แสดงการเปรียบเทียบ ในภาษาคะฉิ่นและภาษาไทย ได้แบ่งประเภทของประโยคเหล่านี้ออกเป็น 3 ประเภท คือในระดับเท่ากัน ระดับกว่าและระดับสูงสุด ซึ่งการเปรียบต่างการเรียงคำของประโยคเหล่านี้สามารถแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคเปรียบเทียบ

กฎโครงสร้างประโยคบอกเล่า	ภาษาไทย	ภาษาคะฉิ่น
ระดับเท่ากัน	ประธาน () +กริยา หรือ คำคุณศัพท์ ± ส่วนขยาย + ‘เท่ากัน’ หรือ ประธาน + กริยาหรือคำคุณศัพท์ + ‘เท่ากับ’ + กรรม	ประธาน+ /maren/ ‘เท่ากับ’ + คำคุณศัพท์หรือคำกริยา ±ส่วนขยาย + /**ai**/
ระดับกว่า	ประธาน + คำคุณศัพท์ + ‘กว่า’ + กรรม	ประธาน + กรรม + /hta**/** + /**g**rau/ + คำคุณศัพท์ + **ai** (ตัวกำกับแสดงประโยคบอกเล่า)
ระดับสูงสุด	ประธาน+ คำคุณศัพท์ + ‘ที่สุด’	ประธาน + คำคุณศัพท์ + /dikhtum**/** ‘ที่สุด’

ในส่วนของประโยคความเดียวชนิดอื่น ๆ เช่น ประโยคคำสั่ง ประโยคปฏิเสธ ประโยคขอร้องหรือชักชวนและประโยคคำถาม การเปรียบต่างระบบโครงสร้างประโยคดังกล่าวสามารถแสดงความแตกต่างได้ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคอื่น ๆ

กฎโครงสร้างประโยค	ภาษาไทย	ภาษาคะฉิ่น
ประโยคคำสั่ง	±ประธาน +กริยา ± ส่วนขยาย + ‘ซิ’	±ประธาน ±ส่วนขยาย + กริยา + /u le/ ‘ซิ’
ประโยคปฏิเสธ	ประธาน + ‘ไม่’ + กริยา ± กรรม	ประธาน ± กรรม + /n/ ‘ไม่’ + กริยา
ประโยคขอร้องหรือชักชวน	กริยา± ส่วนขยาย + ‘หน่อย’	กริยา± ส่วนขยาย + /ya u/ ‘หน่อย’
ประโยคคำถาม (ใช่/ไม่ใช่)	ประธาน + กริยา ± กรรม+ ‘หรือ’	ประธาน ± กรรม+ กริยา + /i/ ‘หรือ’

1.3 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคความรวม

การเปรียบต่างประโยคความรวมในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นนั้นพบว่าในภาษาไทยจะพบประโยคความรวมที่มีคำเชื่อมปรากฏอยู่ในตำแหน่งต่างกัน 2 ตำแหน่ง คือมีคำเชื่อมอยู่หน้าประโยคและมีคำเชื่อมอยู่ระหว่างประโยคทั้งสอง ส่วนในภาษาคะฉิ่นพบประโยคความรวมที่มีคำเชื่อมปรากฏอยู่ในตำแหน่งต่างกัน 3 ตำแหน่งคือมีคำเชื่อมอยู่หน้าประโยค ท้ายประโยค และอยู่ระหว่างประโยคทั้งสอง โดยความแตกต่างของประโยคความรวมของโครงสร้างภาษาทั้งสองสามารถแสดงดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 การเปรียบต่างประโยคความรวม

การเปรียบต่างประโยคความรวม		
ชนิดของประโยคความรวม	**ภาษาไทย**	**ภาษาคะฉิ่น**
คำเชื่อมอยู่หน้าประโยค	คำเชื่อม + ประโยคความเดียว + ประโยคความเดียว	คำเชื่อม + ประธาน + กรรม + กริยา + ส่วนขยายคำเชื่อม / ประธาน + กรรม + กริยา
คำเชื่อมอยู่ระหว่างประโยคทั้งสอง	ประโยคความเดียว + คำเชื่อม + ประโยคความเดียว	ประธาน + (กรรม) + กริยา + คำเชื่อม (ประธาน) + (กรรม) + กริยา
คำเชื่อมอยู่ท้ายประโยค		ประธาน + (กรรม) + กริยา + คำเชื่อม / (ประธาน) + (กรรม) + กริยา + คำเชื่อม

1.4 การเปรียบต่างโครงสร้างประโยคความซ้อน

การเปรียบเทียบประโยคความซ้อนในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นนั้นพบทั้งความเหมือนและความแตกต่าง โดยลักษณะที่เหมือนกันคือทั้งในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นมีอนุพากย์คุณศัพท์และอนุพากย์วิเศษณ์ ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในประโยคความซ้อน แต่สำหรับการเรียงคำพบว่าในภาษาไทย อนุพากย์เหล่านี้จะวางอยู่ในตำแหน่งข้างหลังของคำนามหลักที่

มันขยายอยู่ ส่วนในภาษาคะฉิ่นจะวางไว้ในตำแหน่งข้างหน้าของคำหลัก ซึ่งสามารถแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การเปรียบต่างประโยคความซ้อน

การเปรียบต่างประโยคความซ้อน		
ชนิดของประโยคความซ้อน	**ภาษาไทย**	**ภาษาคะฉิ่น**
อนุพากย์คุณศัพท์	คำนามหลัก + อนุพากย์คุณศัพท์	อนุพากย์วิเศษณ์ + คำนามหลัก
อนุพากย์วิเศษณ์	คำกริยา + อนุพากย์วิเศษณ์	อนุพากย์วิเศษณ์ + คำกริยา

2. ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องหลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่น

ตารางที่ 11 รายงานสรุปผลการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ

รายการ	**คะแนนเต็ม**	**คะแนนเฉลี่ย**	**ร้อยละ**	**เกณฑ์มาตรฐาน**	**E_1/E_2**
คะแนนแบบฝึกหัด	180	150.25	83.47	80	83.47
คะแนนทดสอบหลังเรียน	50	40.62	81.23	80	81.23

จากตารางที่ 11 พบว่าการหาประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ เพื่อใช้แก้ไขปัญหาความรู้ทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นระหว่างเรียนเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประสิทธิภาพตัวแรกที่ตั้งไว้ พบค่าประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E_1) ได้เท่ากับ 83.47 และพบว่ามีค่าประสิทธิภาพหลังเรียน (E_2) เท่ากับ 81.23 จึงถือได้ว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ดังกล่าวมีค่าประสิทธิภาพของสื่อเท่ากับ 83/81

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยก่อนและหลังการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

ผลการศึกษาคะแนนทางการเรียนทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนจำนวน 91 คนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ แสดงได้ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่น (N = 91)

การทดสอบ	**N**	$\bar{x}$	**S.D.**	**t**	**Sig.**
ก่อนเรียน	91	23.13	3.88	-67.06	.000
หลังเรียน	91	40.62	2.19		

จากตารางที่ 12 พบว่าการทดสอบความรู้ทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.13 และ 40.62 ตามลำดับเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง

คะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาหลักการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.47/81.23 แสดงว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนดังกล่าวสามารถนำไปใช้พัฒนาความรู้ทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยได้จริง เนื่องมาจากเหตุผลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยมีการกำหนดให้มีเปรียบต่างโครงสร้างวากยสัมพันธ์ภาษาไทยและภาษาคะฉิ่น ซึ่งพบว่าภาษาคะฉิ่นมีโครงสร้างของวลี อนุพากย์ และประโยคที่มีความแตกต่างกันกับภาษาไทย ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาโครงสร้างเชิงวลี อันได้แก่นามวลี กริยาวลี และส่วนประกอบวลีนั้น พบว่าโครงสร้างนามวลีในภาษา คะฉิ่นมีความสลับซับซ้อน โดยหน่วยคำคุณศัพท์ที่ชี้จำเพาะเจาะจงสามารถปรากฏหน้าหรือหลังคำนามได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Kurabe ที่กล่าวไว้ว่าโดยปกติหน่วยคำคุณศัพท์ที่ชี้จำเพาะเจาะจงจะปรากฏอยู่หน้าคำนาม แต่อย่างไรก็ได้หน่วยคำนี้สามารถตามหลังคำนามด้วยเช่นกัน (Kurabe, K., 2012) นอกจากนั้นงานวิจัยของ Cheung ยังกล่าวสนับสนุนไว้ว่าภาษาคะฉิ่นมีลักษณะของการแจกแจงของหน่วยคำคุณศัพท์ที่ชี้จำเพาะเจาะจงอย่างอิสระ ซึ่งสามารถปรากฏได้สองลักษณะคือ หน่วยคำคุณศัพท์ชี้จำเพาะเจาะจง + คำนามหลัก + ลักษณนาม และตัวเลข หรือ คำนามหลัก + หน่วยคำคุณศัพท์ชี้จำเพาะเจาะจง + ลักษณนาม + จำนวน (Cheung, Y., 2007)

นอกจากนั้นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของภาษาคะฉิ่นที่พบในการศึกษาครั้งนี้ คือ ภาษาคะฉิ่นถูกจัดให้เป็นภาษาที่มีรูปแบบของวงคำศัพท์ของคำคุณศัพท์ขนาดเล็ก (Language with a Small Adjective Class) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dixon, R. M. W. ที่กำหนดให้คำคุณศัพท์ในกลุ่มภาษานี้แบ่งออกเพียง 4 ประเภทเท่านั้น ได้แก่คำคุณศัพท์ที่แสดงถึงมิติ (Dimension) คำคุณศัพท์ที่แสดงถึงอายุ (Age) คำคุณศัพท์ที่แสดงถึงคุณค่า (Value) และคำคุณศัพท์ที่แสดงถึงสี (Color) (Dixon, R. M. W., 2004)

อีกทั้งในการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยในครั้งนี้พบว่าลักษณนามส่วนใหญ่ในภาษาคะฉิ่นสามารถละได้ (Empty Category) ซึ่งส่วนใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ ภาชนะที่ใช้ในการชั่งตวงวัตถุนั้นๆ และลักษณะทางกายภาพของวัตถุนั้น ๆ เช่นเดียวกับ Dai & Xu ที่ได้ระบุให้ภาษาคะฉิ่นเป็นภาษาที่มีลักษณนามน้อย โดยเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ ในตระกูลเดียวกัน จะพบว่าภาษาคะฉิ่นมีจำนวน ลักษณนามน้อยกว่าภาษาอื่น (Dai, Q. & Xu, X. , 1992)

ในส่วนของโครงสร้างกริยาวลีในภาษาคะฉิ่นการเรียงคำของโครงสร้างมีความสลับซับซ้อนเช่นเดียวกับนามวลี โดยกริยาวลีจะประกอบไปด้วยตัวกำกับการกที่แสดงกาล

(Tense) การณ์ลักษณะ (Aspect) และมาลา (Mood) ซึ่งทำหน้าที่บ่งบอกประเภทของประโยค ในส่วนของกริยาวลีนั้น ๆ ปรากฏอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kurabe ที่กล่าวไว้ว่าภาษาคะฉิ่นเป็นภาษาที่มีหน่วยคำกำกับเพื่อแสดงหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ (Dependent Marking Language) (Kurabe, K., 2012)

อีกทั้งการเปรียบต่างโครงสร้างประโยคในภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นโดยใช้ทฤษฎีแทคมีมิค ยังช่วยให้ผู้วิจัยได้เห็นความแตกต่างระหว่างโครงสร้างวลี อนุพากย์ และประโยคของทั้งสองภาษาอย่างเป็นระบบ อันเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ เพื่อให้นักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นมี ความเข้าใจถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างหลักการใช้ภาษาไทยและภาษาคะฉิ่นทั้งในโครงสร้างวลีและโครงสร้างประโยค อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่เข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน และก่อให้เกิดประสิทธิผล เช่นเดียวกับ Kenneth ได้กล่าวว่าทฤษฎีแทคมีมิค เป็นแนวคิดวากยสัมพันธ์ทางภาษาศาสตร์ที่ใช้บรรยายภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kenneth, P., 1967) ซึ่งสอดคล้องกับ Binh ที่ได้ศึกษาการเปรียบเทียบโครงสร้างประโยคระหว่างภาษาอังกฤษและภาษาเวียดนามโดยใช้ทฤษฎีแทคมีมิค (Tagmemics) โดยผลการวิจัยได้ทราบถึงความแตกต่างอย่างเป็นระบบของโครงสร้างของทั้งสองภาษา ทำให้เข้าใจการจัดเรียงลำดับของหน่วยต่าง ๆ ในทุกลำดับขั้นทางวากยสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี (Binh, D. T., 1971)

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสื่อในมัลติมีเดีย ทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีการนำเสนอข้อมูลหลายประเภทไม่ว่าจะเป็น ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ตัวอักษร และเสียง ซึ่งทำให้เกิดความน่าสนใจ และสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสุรีย์พร แข็งขันธ์ ที่กล่าวไว้ว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะประกอบไปด้วยตัวอักษร รูปภาพประกอบ หรือข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏหน้าจอ เป็นสิ่งเร้าและดึงดูดความสนใจ ตลอดจนภาพเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดความสะดุดตา อีกทั้งยังช่วยผ่อนคลายทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่น่าเบื่อหน่ายและทำให้การเรียนไม่เกิดความเครียด จึงทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี (สุรีย์พร แข็งขันธ์, 2551) อีกทั้งงานวิจัยของสุชาดา โพธิสมภาพวงษ์ ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าการนำเสนอบทเรียนโดยใช้สื่อประสม ผ่านคอมพิวเตอร์ไปยังผู้เรียน จะทำให้มีความน่าสนใจและเพิ่มความชัดเจนของเนื้อหาวิชาให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจมากยิ่งขึ้นและยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อผู้เรียน ในการออกแบบโปรแกรมที่มีภาพเคลื่อนไหวจะเป็นการสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจในการเรียนและดึงดูดความสนใจ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย (สุชาดา โพธิสมภาพวงษ์, 2545) นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยยึดหลักการสร้างที่มีการวางแบบแผนเป็นอย่างดี มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีการนำเสนอเนื้อหาที่ชัดเจน มีความเหมาะสมทางด้านขนาดของภาพ ตัวอักษร รูปแบบและสี

ของตัวอักษรที่เหมาะสม มีคำสั่งที่ชัดเจน และมีการประเมินผลเป็นระยะเพื่อวัดระดับความรู้ของผู้เรียนในทุกบทเรียนย่อยและยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) กับบทเรียน ซึ่งมีสอดคล้องกับพิมพ์พัชร ที่ได้สรุปว่า การปฏิสัมพันธ์ในมัลติมีเดียเป็นกุญแจสำคัญของประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของมัลติมีเดีย เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างคอมพิวเตอร์กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนได้เป็นอย่างดี และทำให้ผู้เรียนเกิดโครงสร้างทางความรู้ความคิดหรือเกิดการเรียนรู้ (พิมพ์พัชร พรสวรรค์, 2552)

2. ในการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ มาใช้เป็นเครื่องมือในพัฒนาความรู้ทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียน ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้น ลักษณะของสื่อดังกล่าวจึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถทำแบบทดสอบหลังการเรียนได้สูงกว่าก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 81.23 และ 46.26 ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันดี ภิญญมิตร์ พบว่าผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยเรื่องประโยคเพื่อการสื่อสาร ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ทำให้การเรียนการสอนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับเครื่องคอมพิวเตอร์ นอกจากนั้นคอมพิวเตอร์ยังมีความสามารถในการตอบสนองต่อข้อมูลที่ผู้เรียนป้อนเข้าไปได้ทันที ซึ่งเป็นการช่วยเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งคอมพิวเตอร์ยังเป็นเครื่องมือช่วยสอนอย่างหนึ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง ฝึกฝน ฝึกหัด และทบทวนลำดับบทเรียนให้แก่นักเรียนและสามารถตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของนักเรียนแต่ละคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วันดี ภิญญมิตร์, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการสร้างบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์เข้ามามีส่วนในการวิเคราะห์ภาษาในเชิงโครงสร้าง พร้อมกับการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านสื่อมัลติมีเดีย ทำให้สามารถพัฒนาความรู้ทางด้านหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญสำหรับครูผู้สอนภาษาในปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหลักการใช้ภาษาไทยของนักเรียนไทยเชื้อสายคะฉิ่นได้อย่างตรงประเด็น ส่วนข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ ควรที่จะต้องมีการตรวจเช็คอุปกรณ์ทุกครั้งก่อนดำเนินการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากในการวิจัยผู้วิจัยพบว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานในการจัดการเรียนการสอน ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่จะใช้ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดในเรื่องหน่วยความจำ และจำนวนคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานได้มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน นอกจากนั้นการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ฯ ไม่ควรจำกัดเวลาในการเรียน เพราะความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคนแตกต่างกัน ควรที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้เวลาอย่างเต็มที่ ตามความต้องการจนกว่าจะเข้าใจในบทเรียน อีกทั้งโรงเรียนควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนฯ แบบเปิดกว้าง โดยให้นักเรียนสามารถนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ดังกล่าวไปติดตั้งใช้งานได้ที่บ้าน สำหรับนักเรียนบางคนที่มีคอมพิวเตอร์ไว้ใช้งานที่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และไม่จำกัดกรอบในการเรียนการสอนของนักเรียนให้อยู่แค่ภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

คะนึงนิตย์ จันทุรัตน์. (2554). ภาษาศาสตร์ประยุกต์ในการเรียนรู้ภาษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชวลิต เข่งทอง. (2560). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาเทคนิค ศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ณัฐริน เจริญเกียรติบวร และมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2560). คอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการทำงานของคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนทีปังกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ. Veridian E-Journal,Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 10(2), 2088 - 2100.

ปัทมา โตอดิเทพย์. (2550). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิมพ์พัชร พรสวรรค์. (2552). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เชิงวัตถุรูปแบบจำลองสถานการณ์ในการเรียนวิชาวิทยาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

พีรวัฒน์ ชัยสุข และประวิทย์ ชัยสุข. (2560). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องชนิดของคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารครุศาสตรปริทรรศน์, 4(3), 157 - 167.

วันดี ภิญญูมิตร์. (2552). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องประโยคเพื่อการสื่อสาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนกับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สุชาดา โพธิสมภาพวงษ์. (2545). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อประกอบการสอนเสียงภาษาอังกฤษที่เป็นปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรีย์พร แข็งขันธ์. (2551). การใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา เรื่อง ชนิดและหน้าที่ของคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลดอยหลวง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Binh, D. T. (1971). A Tagmemic Comparison of the Structure of English and Vietnamese Sentences. The Hague: Mouton.

Cheung, Y. (2007). An empirical model of daily highs and lows. International Journal of Finance & Economics, 12(1), 1 - 20.

Dai, Q. & Xu, X. . (1992). Jingpo yu yufa. Beijing: Zhongyang Minzu Xueyuan Chubanshe.

Dixon, R. M. W. (2004). The small adjective class in Jarawara', pp. 177-98 of Adjective classes: a cross-linguistic typology, edited by R. M. W. Dixon and A. Y. Aikhenvald. Oxford: Oxford University Press.

Kenneth, P. (1967). Language in relation to a unified theory of the structure of human behavior. In Janua Linguarum, Series Maior Vol. 32. Mouton.

Kurabe, K. (2012). Jingpho Dialogue Texts with Grammatical Notes. Asian and African Language and Linguistics, 7(2012), 121 - 153.

Lado, R. (1964). Language teaching: A scientific approach. New York: McGraw-Hill.

Noss, R. B. . (1964). Thai Reference Grammar. Washington: Foreign Service Institute, Department of State, United States Government.

Saville-Troike, M. (2003). Introducing Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press.

ปัจจัยเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย*

THE CAUSAL FACTOR IN SOCIAL MEDIA MARKETING STRATEGIES THAT AFFECT THE BRAND EQUITY IN BEAUTY CLINICS IN THAILAND

เพิ่มทรัพย์ เวชสุกรรม
Prumsub Wetsukum
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University, Thailand
E-mail: kimdongdeng1411@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคใช้บริการคลินิกความงาม จำนวน 400 คน ใช้เทคนิค LISREL วิเคราะห์ด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุดและสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเบ้ ความโด่ง และเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้เชี่ยวชาญกลยุทธ์การตลาดสื่อออนไลน์ และเป็นผู้บริหารที่ดูแลการตลาดออนไลน์ ได้แก่ 1) ผู้บริหาร และ 2) นักวิชาการ จำนวน 7 คน โดยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 1.1) ด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารและการบรรลุเป้าหมายของข้อมูล 1.2) ด้านทัศนคติต่อสื่อ ได้แก่ ง่ายต่อการใช้ มีประโยชน์ และการรับรู้ประโยชน์ 1.3) ด้านรูปแบบสื่อ ได้แก่ อินสตาแกรม และเว็บไซต์ 1.4) ด้านกลยุทธ์การตลาด ได้แก่ ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมของลูกค้า และ 1.5) ด้านคุณค่าตราสินสินค้า ได้แก่ ตระหนักถึงตราสินค้า จงรักภักดีต่อตราสินค้า รับรู้คุณภาพตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และความเชื่อมั่นในตราสินค้า และ 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล คือ รูปแบบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ค่าไคสแควร์ มีค่าเท่ากับ 59.902 องศาอิสระเท่ากับ 49 มีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.137 และ RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.22

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ, กลยุทธ์การตลาด, สื่อสังคมออนไลน์, ธุรกิจคลินิกเสริมความงาม

---

* Received 22 September 2020; Revised 10 October 2020; Accepted 14 October 2020

Abstract

This article of this study were: 1) study the social media marketing strategy factors and brand value of beauty clinics in Thailand and 2) Consistency analysis of the social media marketing strategy model that effect to the brand value of the beauty clinics in Thailand. This study was quantitative research by integrated method. The method was the multi-step sampling questionnaire. The samples were 400 beauty clinic consumers by using LISREL technique for analyzed frequency, percentage, average, minimum and maximum, standard deviation, Measures of Skewness and Kurtosis. The quality method was used in specific depth interview. The primary informants are experts in online media marketing strategies and the administrator responsible for online marketing including with 1) Executives 2) the academics by totaling 7 people for analyzing the content and overview summarizing. The results of the study revealed that: 1) Social media marketing strategy factors consisted with 1.1) motivation such as information and achieving information goals, 1.2) media attitude such as, easy to use, useful, and perceived benefits, 1.3) the media formats such as Instagram and website, 1.4) marketing strategies such as online brand community, user-created content and customer participation and 1.5) value of product branding such as brand awareness, brand royalty, recognize product quality, brand image and brand trust. And 2) To test the structural equation modeling namely the model of consistency with empirical data, statistical significance at the level of 0.01 is the Chi-Square value of 59.902 degrees of freedom, 49 of the probability of 0.137 and the RMSEA of 0.22.

Keywords: The Causal Factor, Marketing Strategies, Social Media, Business Beauty Clinics

บทนำ

ภาพรวมตลาดเสริมความงามทั่วโลกเติบโตสูง โดยภูมิภาคเอเชียมีการเติบโตสูงถึง 14% ต่อปีในช่วงปี 2012 - 2014 โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากกระแสการดูแลสุขภาพและความงาม และการเข้าสู่สังคมสูงอายุ โดยภาพรวมตลาดเสริมความงามทั่วโลกมีมูลค่าประมาณ 21 ล้านล้านบาท เติบโต 7% ต่อปี ในขณะที่ตลาดในเอเชียมีมูลค่าราว 1 ใน 5 ของตลาดเสริมความงามทั่วโลก ทั้งนี้ การให้บริการในตลาดเสริมความงามที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่มีแนวโน้มมุ่งไปสู่การใช้บริการด้านการชะลอวัย ซึ่งเพิ่มขึ้น 7.5% ต่อปี โดยเฉพาะการฉีดโบท์

อกซ์ ฟิลเลอร์ ขณะที่ตลาดศัลยกรรมยังมีแนวโน้มเติบโตดีมีการใช้บริการเติบโต 7.4% ต่อปี อาทิ ศัลยกรรมตา จมูก และเสริมหน้าอก นอกจากนี้ แนวโน้มการใช้บริการในตลาดเสริมความงามไม่ได้จำกัดเฉพาะวัยใดวัยหนึ่งเท่านั้น แต่มีการขยายตัวในทุกช่วงวัยซึ่งมีความนิยมแตกต่างกัน โดยวัยทำงานเป็นกลุ่มที่ใช้บริการทั้งการดูแลรักษาผิวและศัลยกรรมมากที่สุดถึง 40% กลุ่มสถานบริการเสริมความงามที่ให้บริการครบวงจรทั้งการดูแลรักษาผิวและศัลยกรรม มีแนวโน้มเติบโตมากกว่ากลุ่มที่เน้นการรักษาผิวเพียงอย่างเดียว (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (อีไอซี) ธนาคารไทยพาณิชย์, 2562) ในส่วนของตลาดเสริมความงามของไทยมีแนวโน้มขยายตัวค่อนข้างสูง มีมูลค่าตลาดสูงถึง 250,000 ล้านบาท โดยมีอัตราเติบโตต่อเนื่อง 15 - 20% ทุกปี โดยเป็นตลาดคลินิกความงามมูลค่า มากกว่า 30,000 ล้านบาท (ผู้จัดการ, 2562) การขยายตัวดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่กลุ่มคนวัยทำงานให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพและความงามมากขึ้น ทั้งนี้จากการสำรวจของอีไอซี พบว่ากลุ่มคนวัยนี้เป็นกลุ่มที่ใช้บริการทั้งการดูแลรักษาผิวและศัลยกรรมมากที่สุดถึง 40% และมีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ความงามมากถึง 60 - 80% อีกทั้งยังพบว่าคนเริ่มหันมาสนใจสุขภาพและความงามตั้งแต่อายุยังน้อย โดยกลุ่มวัย 20 - 40 ปี มีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ความงามมากที่สุดถึง 77% นอกจากนี้ รายได้ที่สูงขึ้นยังส่งผลให้มีความต้องการบริการที่ซับซ้อนมากกว่าเพียงแค่การรักษาผิวอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับเทรนด์การเติบโตของการบริการด้านชะลอวัยและศัลยกรรมที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งโรงพยาบาลได้เริ่มหันมาเปิดศูนย์ผิวพรรณ ศูนย์ศัลยกรรมความงาม และศูนย์ anti - aging มากขึ้น จึงส่งผลให้ตลาดคลินิกเสริมความงามมีการแข่งขันด้านราคาที่รุนแรงมากขึ้น (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (อีไอซี) ธนาคารไทยพาณิชย์, 2562)

การสร้างสื่อสังคมออนไลน์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและลูกค้า เนื่องจากการขยายตัวของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต การเชื่อมต่อความเร็วสูง ความสะดวกในการใช้งานและการเผยแพร่สื่อสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็ว หน่วยธุรกิจต่าง ๆ รวมถึงคลินิกเสริมความงามจึงได้มีกลยุทธ์ทางการตลาดที่ได้สร้างคุณค่าในตราสินค้าที่เหมาะสมกับการตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (Wang, X., 2011) อัตราการเติบโตที่สูงขึ้นของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นแรงจูงใจหนึ่งสำหรับผู้ประกอบการให้หันมาสนใจการทำการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จากสภาพปัญหาเหล่านี้ผู้ประกอบการควรรับฟังความคิดเห็นของผู้บริโภคจากการแสดงความคิดเห็นข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำมาค้นหา ประเมิน เลือกและทบทวนผลิตภัณฑ์ และบริการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจซื้อและมีอิทธิพลต่อธุรกิจอีคอมเมิร์ซ ตลอดถึงการสร้างความเชื่อมั่นในธุรกรรมทางธุรกิจ โดยการดึงดูดผู้ซื้อที่มีศักยภาพผ่านทางช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (Coelho, R. L. F. et al., 2016) เห็นได้ว่าการเจริญเติบโตของธุรกิจเสริมความงามมีความสัมพันธ์ต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ไม่ใช่เป็นเพียงการสื่อสารตราสินค้าของผู้ประกอบการ ยังเป็นช่องทางการสื่อสารการตลาดและยังคงรักษาและสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าในการสร้างตราสินค้า คุณค่าตราสินค้า และการสร้างภาพลักษณ์ ดังนั้น ผู้ประกอบการ

ธุรกิจคลินิกเสริมความงามจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์และเพิ่มส่วนแบ่งในกิจกรรมการตลาดแบบผสมผสานซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการคลินิกสามารถสร้างรายได้มหาศาลจากการเพิ่มส่วนแบ่งมูลค่าตราสินค้า (Zahari, A. R. & Mohd, N., 2011); (Alhaddad, A., 2015) ทั้งนี้ การตลาดสื่อสังคมออนไลน์นับได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างสูง ซึ่งมีลักษณะของผู้บริโภคในยุคอินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนมาเป็นโพรซูมเมอร์ (Prosumer) ที่มีความต้องการในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการกับเจ้าของสินค้าและเลือกซื้อสินค้าโดยเชื่อถือคำแนะนำจากเครือข่ายเพื่อนๆ มากกว่าโฆษณา และคุณลักษณะของสื่อสังคมที่เอื้อให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างกัน (Connectivity) จนขยายเติบโตออกไปเป็นชุมชนของผู้ใช้สื่อสังคมขนาดใหญ่ ซึ่งล้วนตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ชอบแสดงออกด้วยการสร้าง (Create) และแบ่งปัน (Share) เนื้อหานั้นให้คนอื่น ๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของลูกค้า จนเกิดเป็นกระแสการบอกต่อแบบปากต่อปาก (Dib, H. & Alhaddad, A., 2014) ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์และคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย มีดังนี้

ด้านแรงจูงใจ หมายถึง กระบวนการที่ผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้มามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ใช้บริการ และแบ่งปันข้อมูล อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงผลักดันจากการนำเสนอข้อมูล และรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของคลินิกเสริมความงามที่มีเนื้อหาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และมีความน่าเชื่อถือสอดรับกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร และการบรรลุเป้าหมายของข้อมูลข่าวสาร

ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง แนวทางที่ผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามคิด รู้สึกหรือมีท่าทีที่จะกระทำต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางความรู้สึกว่ามีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งอาจเป็นไปในทางบวกหรือทางลบ พอใจหรือไม่พอใจ ก็ได้ ได้แก่ ความง่ายต่อการใช้งาน มีประโยชน์ต่อการใช้ และการรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้งาน

ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง ความหลากหลายของเครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ในการค้นหาข้อมูล ติดต่อ และแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร และการทำงานร่วมกันในชุมชน เกี่ยวกับการให้บริการของคลินิกเสริมความงามในตราสินค้าต่าง ๆ ประกอบด้วยสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ อินสตาแกรม และเว็บไซต์สื่อสังคม

ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง รูปแบบของการสร้างเครื่องมือทางการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อนำเสนอเนื้อหาทางการตลาดของตราสินค้า และเพื่อสร้างการปฏิสัมพันธ์ในระดับที่ผู้ใช้บริการตั้งกลุ่มพูดคุย แชร์ และสร้างข้อมูลโดยผู้ใช้บริการเอง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการและสามารถพัฒนาโอกาสทางธุรกิจในการเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้บริการอื่น ๆ อีกได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมของลูกค้า

ด้านคุณค่าตราสินสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย หมายถึง คุณค่าเพิ่มที่มีต่อสถานประกอบการคลินิกเสริมความงามแห่งใดแห่งหนึ่งที่เกิดจากการได้ดำเนินการทางการตลาด จนสามารถทำให้บริการของคลินิกเป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่ต้องการของผู้ใช้บริการได้มากกว่าสถานประกอบการคลินิกเสริมความงามรายอื่น ๆ ที่เป็นคู่แข่ง ซึ่งทำให้ผู้ใช้บริการแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และให้ความสำคัญกับต่อตราสินของคลินิกเสริมความงามนั้น ได้แก่ การตระหนักถึงตราสินค้า จงรักภักดีต่อตราสินค้า การรับรู้คุณภาพตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และความเชื่อมั่นในตราสินค้า

เห็นได้ว่า X กับ Y มีความสัมพันธ์ของตัวแปรมีทิศทางเดียวกัน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นความสัมพันธ์กันมีขนาดของความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.108 ถึง 0.806 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ดังนั้น เห็นได้ว่าการตลาดสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในยุคปัจจุบันและเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างคุณค่าในตราสินค้าซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้บริการมากขึ้นเนื่องจากสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างกว้างขวาง แม่นยำ และตรงกลุ่มผู้บริโภคโดยตรง ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาธุรกิจคลินิกเสริมความงาม ซึ่งเป็นธุรกิจที่มีการแข่งขันรุนแรงและปัจจุบันคลินิกเสริมความงามได้หันมาใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการทำการตลาด เพื่อสร้างคุณค่าของตราสินค้าของตนเองโดยเน้นที่คุณภาพการบริการ ความปลอดภัยของคลินิก และการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ผ่านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อสินค้าหรือใช้บริการของธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการสร้างคุณค่าตราสินสินค้าของคลินิกเสริมความงามต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย

2. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ ผู้บริโภคที่ใช้บริการคลินิกความงามในประเทศไทย

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนของผู้บริโภคที่ใช้บริการคลินิกความงาม ผู้วิจัยจึงใช้วิธีคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร โดยกำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% ได้กำหนดสัดส่วนของประชากรที่ศึกษาเท่ากับ 50% และต้องการระดับความเชื่อมั่น 95% คือยอมให้มีความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 0.05 ได้จำนวนเท่ากับ 385 คน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) เพื่อเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรที่ศึกษา ได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของผู้บริโภคที่ใช้บริการคลินิกความงาม จำนวน 400 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน แบ่งตามสัดส่วนจากจำนวนประชากรในจังหวัดทั้ง 76 จังหวัด และอำเภอต่าง ๆ ในประเทศไทย แล้วจับฉลาก

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องธุรกิจเสริมความงาม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร จำนวน 4 คน และ 2) นักวิชาการ จำนวน 3 คน ทั้งหมดจำนวน 7 คน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญกลยุทธ์การตลาดสื่อออนไลน์ และเป็นผู้บริหารที่ดูแลการตลาดออนไลน์ 5 ปีขึ้นไป

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ กลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินสินค้าของคลินิกเสริมความงาม และทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสาร และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ของคลินิกเสริมความงาม จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.67 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546) และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และ 2) ศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ประกอบด้วย ด้านแรงจูงใจ ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และด้านคุณค่าตราสินสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 6 ตอน

คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) ด้านแรงจูงใจ 3) ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 4) ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ 5) ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และ 6) ด้านคุณค่าตราสินสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย นำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ และสรุปเป็นภาพรวมแล้วนำไปสู่การสร้างแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย (แบบสอบถาม) ซึ่งเป็นผู้บริโภคที่ใช้บริการคลินิกความงาม จำนวน 400 คน ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก) ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องธุรกิจเสริมความงาม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร และ 2) นักวิชาการ ทั้งหมดจำนวน 7 คน และระยะที่ 3 ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย (การสนทนากลุ่ม) ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องธุรกิจเสริมความงาม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร จำนวน 4 คน และ 2) นักวิชาการ จำนวน 3 คน ทั้งหมดจำนวน 7 คน เพื่อยืนยันข้อมูล และนำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ โดยการใช้วิธี Content Analysis จัดระบบเพื่อยืนยัน (Confirm) ผลที่ได้จากเชิงปริมาณของข้อมูลในระยะที่ 1

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ เชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (SEM) ด้วยวิธีการ Maximum Liklihood ด้วยโปรแกรม LISREL การตรวจสอบการแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุดและสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเบ้ และความโด่ง โดยสรุปค่า $\chi 2$ /df, RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, CFI ว่าค่าดัชนีเหล่านี้มีเกณฑ์ยอมรับได้ คือ โมเดลที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีเมื่อค่า $\chi 2$ /df น้อยกว่า 2.00 ($\chi^2 / df < 2.00$), ระดับดีเมื่อค่า RMSEA น้อยกว่า 0.05 (RMSEA < 0.05), ระดับดีเมื่อค่า SRMR น้อยกว่า 0.05 (SRMR < 0.05), ระดับดีเมื่อค่า GFI มากกว่าหรือเท่ากับ 0.95 (GFI ≥ 0.95), ระดับดีเมื่อค่า AGFI มากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 (AGFI ≥ 0.90) และระดับดีเมื่อค่า CFI มากกว่าหรือเท่ากับ 0.95 (AGFI ≥ 0.95) และเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย

นำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ แล้วบรรยายเนื้อหาตามความจริงที่ปรากฏขึ้นโดยต้องอ้างอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 361 คน คิดเป็นร้อยละ 78.82 มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 43.45 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 353 คน คิดเป็นร้อยละ 77.07 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน/พนักงานบริษัท จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 45.63 มีรายได้ต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 18.56 มีสถานภาพโสด จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 53.06 มีโปรแกรมที่เข้ารับบริการ คือ รักษาผิวหน้า เช่น สิว ฝ้า จุดด่างดำ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 40.39 และมีเหตุผลที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 58.08

1. ผลการศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย มีดังนี้

1.1 ด้านแรงจูงใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.57) ประกอบด้วย ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.59) และการบรรลุเป้าหมายของข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.62) และแรงจูงใจ (MOT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.23 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.2 ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.62) ประกอบด้วย ความง่ายต่อการใช้งาน ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.67) มีประโยชน์ต่อการใช้ ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.67) และการรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้งาน ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.67) และทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (ATT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อตัวแปรรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.90 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.3 ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.22, S.D. = 0.68) ประกอบด้วย การใช้อินสตาแกรม ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 1.18) และการใช้เว็บไซต์สื่อสังคม ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.70) และรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) อิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (STR) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.91 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.4 ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.63) ประกอบด้วย ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.67) เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.62) และการมีส่วนร่วมของลูกค้า ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. =

0.83) และกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (STR) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณค่าตราสินค้า (BRA) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.67 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.5 ด้านคุณค่าตราสินสินค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.57) ประกอบด้วย การตระหนักถึงตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.96 S.D. = 0.63) ความจงรักภักดีต่อตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.64) การรับรู้คุณภาพตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.62) ภาพลักษณ์ตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.94, S.D. = 0.65) และ ความเชื่อมั่นในตราสินค้า ($\bar{X}$ = 3.99, S.D. = 0.61) และแรงจูงใจ (MOT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณค่าตราสินค้า (BRA) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.20 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังรูปภาพที่ 1

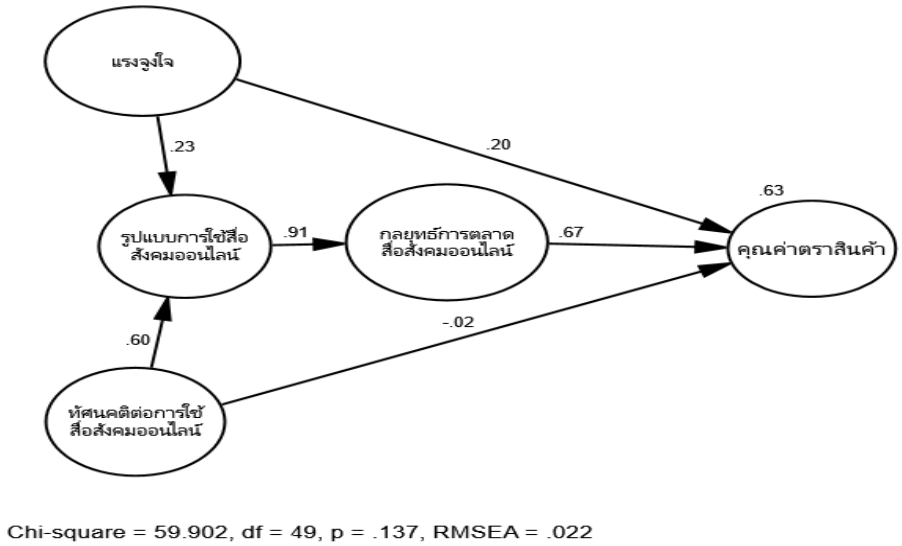

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย

2. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ χ^2 = 59.902, df = 49, χ^2/df = 1.222, p-value = 0.137, RMSEA = 0.022, SRMR = 0.009, GFI = 0.983, AGFI = 0.958, NFI = 0.991 โดยดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี RMSEA และSRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี GFI, AGFI, NFI มีค่ามากกว่า 0.95 มีค่าเข้าใกล้ 1

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.65 - 0.86 โดยตัวแปรที่มีความเที่ยงสูงสุด คือ การรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้งาน

(X5) ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.86 รองลงมา คือ การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (Y3) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85 ส่วนตัวแปรที่มีความเที่ยงต่ำสุด คือ การมีส่วนร่วมของลูกค้า (X10) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.65

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายในพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเท่ากับ 0.63 หรือตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) ได้ร้อยละ 63, ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าเท่ากับ 0.62 หรือตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (STR) ได้ร้อยละ 62 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของคุณค่าตราสินค้า มีค่าเท่ากับ 0.63 หรือตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณค่าตราสินค้า (BRA) ได้ร้อยละ 63

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.55 ถึง 0.72 โดยทุกคู่เป็นความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน คือ มีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก โดยตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง ($0.6 < r < 0.8$) จำนวน 6 คู่ตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($0.4 < r < 0.6$) จำนวน 4 คู่ โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) กับทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (ATT) และคุณค่าตราสินค้า (BRA) กับกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (STR) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.72 ($r = 0.72$) ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ คุณค่าตราสินค้า (BRA) กับทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (ATT) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.55 ($r = 0.55$) เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อตัวแปรรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากแรงจูงใจ (MOT) และทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (ATT) โดยสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า *“การให้ข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหามุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่จะทำให้ผู้ใช้บริการเห็นคุณค่าในตราสินค้า ทั้งในด้านของการสร้างการตระหนักถึงตราสินค้าความจงรักภักดีต่อตราสินค้า การรับรู้คุณภาพตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และความเชื่อมั่นในตราสินค้า จำป็นอย่างยิ่งที่คลินิกเสริมความงามจะต้องดำเนินการให้ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ใช้บริการโดยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ประสิทธิภาพอย่างเฟสบุ๊ค และอินสตาแกรม”* (ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2562) และสอดคล้อง *“ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในด้านของประโยชน์การรับรู้ถึงประโยชน์ต่อการใช้งาน และมีการใช้งานที่ง่าย ในทางปฏิบัติไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการเกิดคุณค่าในตราสินค้า แต่ผลที่เกิดจะส่งผ่านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ คือ อินสตาแกรม และเฟซบุ๊ค และทำกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ที่เน้นการสร้างเนื้อหาและการเผยแพร่ข้อมูลของคลินิกเสริมความงามไปยังกลุ่มเป้าหมาย การสร้างการมีส่วนร่วมของลูกค้า และการใช้ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ จะเป็นตัวส่งผ่านที่ก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าสินค้าให้เกิดขึ้น ได้แก่*

ผู้ใช้บริการ” (ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2562) ซึ่งได้สร้างเป็นแบบจำลองการพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงเหตุและผลของการจัดการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย ดังรูปภาพที่ 2

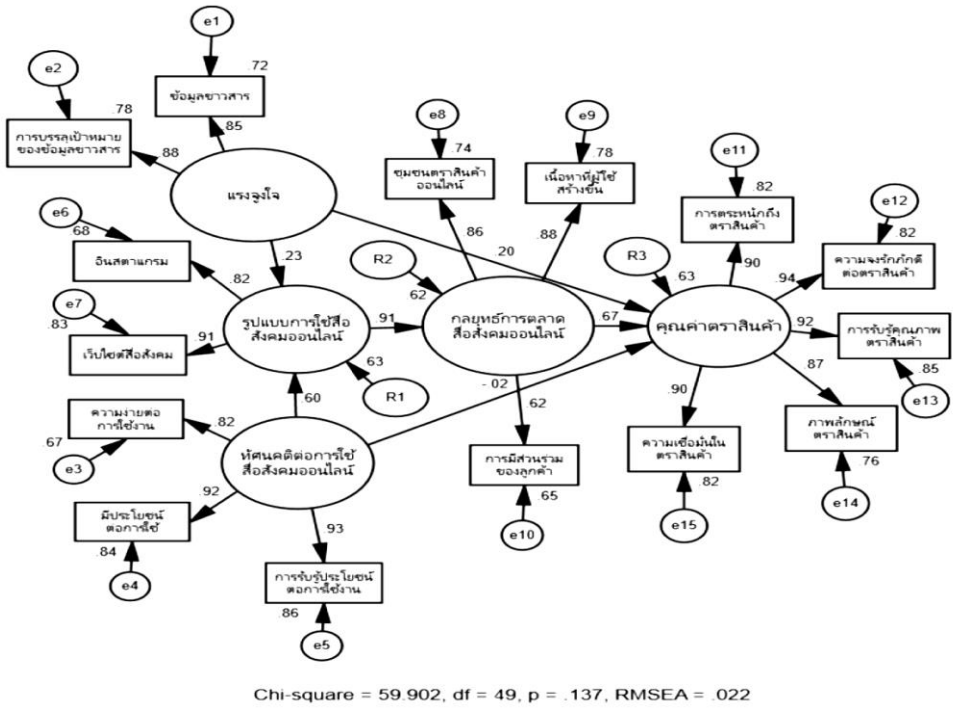

ภาพที่ 2 โมเดลเชิงสาเหตุด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย มีดังนี้

1. ด้านแรงจูงใจ (MOT) ประกอบด้วย ข้อมูลข่าวสารและการบรรลุเป้าหมายของข้อมูล เห็นได้ว่า แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงต่อรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ มีความทันสมัย ให้ภาพที่กระจ่างชัด และทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ สร้างความมั่นใจในการตัดสินใช้บริการคลินิกเสริมความงาม และสถานประกอบการคลินิกเสริมความงามจะต้องเลือกใช้รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมสามารถนำเสนอข้อมูลดังกล่าวเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Coelho, R. L. F. et al. ที่ได้กล่าวว่าการโพสต์ประเภทกิจกรรมและโปรโมชั่น หรือการสร้างแรงจูงใจด้วย

การการนำเสนอข้อมูลหรือเนื้อหาได้นาไปสู่การมีส่วนร่วมที่มากขึ้นของผู้ติดตามใน Instagram ส่วนใน Facebook ประเภทโพสต์กิจกรรมมีนัยสำคัญเฉพาะเพียงการโต้ตอบโดยการกดชอบ (Like) และการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการสื่อสารให้ข้อมูลที่หลากหลายได้ดี สิ่งนี้บ่งบอกถึงความชอบของผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน (Coelho, R. L. F. et al., 2016)

2. ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (ATT) ประกอบด้วย ความง่ายต่อการใช้งาน มีประโยชน์ต่อการใช้ และการรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้งาน เห็นได้ว่า ทัศนคติมีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากหากผู้ใช้บริการมีทัศนคติหรือมีความเชื่อความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมที่ค่อนข้างยั่งยืนที่มีต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในเชิงบวกทั้งในด้านความง่ายต่อการใช้งาน ซึ่งการสื่อสารระหว่างกันในสื่อสังคมออนไลน์สามารถเข้าใจได้ง่าย มีการใช้งานที่ไม่ยุ่งยาก และสื่อสังคมออนไลน์มีประโยชน์ต่อการใช้ โดยได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำวันในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ มีบทบาทต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้บริโภคทั้งในด้านการค้นหาข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง การซื้อสินค้าและบริการ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hajli, M. N. ที่ได้กล่าวว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้ให้โอกาสใหม่แก่ผู้บริโภคในการเข้าร่วมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบนอินเทอร์เน็ต ผู้บริโภคใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น ชุมชนออนไลน์เพื่อสร้างเนื้อหาและเครือข่ายกับผู้ใช้อื่นๆ การศึกษาสื่อสังคมออนไลน์มักจะสร้างความได้เปรียบในเชิงธุรกิจให้กับองค์กร ซึ่งได้สร้างแบบจำลองทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่สะท้อนออกมากในรูปของการยอมรับเทคโนโลยี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจในสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งได้รับตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (SEM) ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการพัฒนาอีคอมเมิร์ซในสังคมเชิงพาณิชย์ ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการสำรวจ แสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้บริโภคนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของความไว้วางใจ และความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าในตราสินค้านั้น ๆ (Hajli, M. N., 2013)

3. ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (PAT) ประกอบด้วย การใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยเว็บไซต์สื่อสังคม และอินสตาแกรม เห็นได้ว่า รูปแบบของสื่อมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ กล่าวคือผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามมักจะเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่เน้นไปในสื่อที่มีการเติบโตที่รวดเร็ว และธุรกิจหรือผู้ประกอบการนิยมนำใช้ในการส่งเสริมการตลาดสินค้าหรือบริการ และสร้างคุณค่าให้กับตราสินค้าของธุรกิจที่สำคัญเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน รวมถึงการสร้างบล็อกด้วยเหตุผลที่ทำให้การรับรู้ถึงตราสินค้าในระดับต่อไปด้วยการทำให้โลโก้บริษัท มีความชัดเจนมากและทำให้ผู้คนสามารถแบ่งปันข่าวสารทางการตลาดของธุรกิจต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dowerah Baruah, T. ที่ได้กล่าวว่าสื่อสังคมอย่าง Facebook, twitter, orkut,

MySpace, Skype ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อจุดประสงค์ในการสื่อสาร ซึ่งทำให้เห็นถึงข้อดีอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแบ่งปันความรู้และข้อมูลระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ การแบ่งปันข้อมูลออนไลน์นี้เท่ากับเป็นการสื่อสาร และส่งเสริมกลยุทธ์ทางการตลาดของหน่วยธุรกิจต่าง ๆ ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้การบรรลุเป้าหมายของธุรกิจทำได้ง่ายขึ้น (Dowerah Baruah, T., 2012) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vijay, V. et al. ได้กล่าวว่าปัจจุบันว่ามีการใช้สื่อสังคมออนไลน์หลายประเภทเพิ่มมากขึ้น โดยองค์กรมีความเข้าใจในการผสมผสานสื่อที่ใช้เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของพวกเขา โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญสองกลุ่มคือ บุคคลที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์และผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแบ่งปันข้อมูลผลิตภัณฑ์ ผลลัพธ์ดังกล่าวมีความหมายที่สำคัญสำหรับการวางแผนการโฆษณาและกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ของบริษัท (Vijay, V. et al., 2015)

4. ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมของลูกค้า เห็นได้ว่า กลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย และสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้บริโภคนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของความไว้วางใจ และความตั้งใจที่จะซื้อสินค้าในตราสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Godey, et al. ที่ได้กล่าวว่าการทำกลยุทธ์การตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ช่วยให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคที่ประทับใจในการโฆษณา การใช้สื่อที่ความทันต่อกระแสปัจจุบัน และการบอกปากต่อปาก ทำให้มีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีอิทธิพลโดยตรงต่อตราสินค้าและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ยินดีจะจ่ายเงินในราคาแพงและผู้บริโภคมีความภักดีในตราสินค้ามากขึ้น (Godey, et al., 2016) จึงเห็นได้ว่า การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์สามารถเป็นเครื่องมือของนักการตลาดที่ช่วยในการสื่อสารตราสินค้าสินค้าและบริการไปยังกลุ่มผู้บริโภคตามกระบวนการของการตัดสินใจซื้อ เช่นเดียวกับการสื่อสารการตลาดแบบอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมที่ทำให้ผู้บริโภคตระหนักรู้ถึงตราสินค้าให้เพิ่มขึ้น กระตุ้นให้การเกิดความเชื่อมั่นในตราสินค้า รับรู้คุณภาพในตราสินค้า เกิดการเชื่อมโยงในตราสินค้า สร้างภาพลักษณ์ในตราสินค้า และสร้างความจงรักภักดีในตราสินค้า

5. ด้านคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ประกอบด้วย การตระหนักถึงตราสินค้า ความจงรักภักดีต่อตราสินค้า การรับรู้คุณภาพตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และความเชื่อมั่นในตราสินค้า กล่าวคือ แรงจูงใจมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณค่าตราสินค้า ในการออกแบบวิธีการนำเสนอเนื้อหาและองค์ประกอบของตราสินค้า เป็นการสร้างแรงจูงใจการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเข้ามาใช้บริการของคลินิก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fourati, Z. et al. ได้กล่าวว่ารูปแบบในการนำเสนอข้อมูลในบล็อกโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ตราสินค้าดีกว่าการใช้ศัพท์ที่

แสดงถึงความน่าเชื่อถือ ความเชี่ยวชาญ ความถูกต้อง และทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้ทำงานในภาคบริการทางการเงิน นอกจากนี้ การนำเสนอข้อมูลด้วยการระบุความเป็นตัวตนของตราสินค้าในส่วนท้ายของบล็อก ถือเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่จะช่วยเสริมภาพลักษณ์และคุณค่าของตราสินค้า และการปฏิสัมพันธ์ที่สำคัญระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าและคุณค่าของตราสินค้าได้แสดงให้เห็นว่าผลของรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายจะสร้างแรงจูงใจในการอ่านเนื้อหาแก่ผู้บริโภคมากขึ้น ทำให้เกิดการเปิดรับตราสินค้าและอาจส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์ของตราสินค้า (Fourati, Z. et al., 2014)

จากการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย คือ รูปแบบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ค่าไคสแควร์ มีค่าเท่ากับ 59.902 องศาอิสระเท่ากับ 49 มีค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.137 และ RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.22 นั่นคือ ค่าไคสแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กล่าวคือ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2ดัชนี RMSEA และSRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี GFI, AGFI, NFI มีค่ามากกว่า 0.95 มีค่าเข้าใกล้ 1 มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.65 - 0.86 สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.55 ถึง 0.72 โดยตัวแปรทุกคู่เป็นความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน คือ มีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pelamo, L. ที่ได้กล่าวว่าช่องทางการตลาดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและการมุ่งเน้นของบริษัทนั้นเปลี่ยนไปจากแบบสื่อดั้งเดิมไปเป็นสื่อสังคมออนไลน์ โดยเปิดโอกาสให้บริษัทต่าง ๆ สามารถสื่อสารกับลูกค้าอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ตราสินค้าจึงมีความแข็งแกร่งมากขึ้น บริษัทควรให้ความสาคัญกับสื่อสังคมออนไลน์หลายแพลตฟอร์ม มีการแบ่งที่ชัดเจนระหว่างสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุและวัยอื่น ๆ ควรสังเกตการใช้งานและปรับแต่งเนื้อหาในแต่ละเครือข่ายของสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตราสินค้าควรให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับบริษัทให้มากขึ้น (Pelamo, L., 2018)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) ด้านปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย เห็นได้ว่า ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ และคุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วย 1.1) ด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารและการบรรลุเป้าหมายของข้อมูล 1.2) ด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ความง่ายต่อการใช้งาน มีประโยชน์ต่อการใช้ และการรับรู้ประโยชน์ต่อการใช้งาน 1.3) ด้านรูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ การใช้อินสตาแกรมและการใช้เว็บไซต์สื่อสังคม 1.4) ด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์

ได้แก่ ชุมชนตราสินค้าออนไลน์ เนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น และการมีส่วนร่วมของลูกค้า และ 1.5) ด้านคุณค่าตราสินสินค้า ได้แก่ ตระหนักถึงตราสินค้า จงรักภักดีต่อตราสินค้า รับรู้คุณภาพตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และความเชื่อมั่นในตราสินค้า **2) ด้านการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย** พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กล่าวคือ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี GFI, AGFI, NFI มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 สามารถนำรูปแบบโมเดลนี้ไปประยุกต์ใช้ในด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย การส่งเสริมแรงจูงใจและทัศนคติต่อการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในบริบทที่ส่งผลตรงต่อคุณค่าตราสินค้าจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ สร้างความมั่นใจในการตัดสินใช้บริการคลินิกเสริมความงาม และกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมเข้าสนับสนุนให้เกิดการใช้รูปแบบสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้การจัดการรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์มีความหลากหลายมากขึ้น ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป คือ 1) สามารถที่จะนำตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุด้านกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ไปทำการศึกษาต่อ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามในจังหวัด ต่าง ๆ อย่างน้อย 2 จังหวัด จำนวน 400 ตัวอย่างต่อจังหวัด และทำการศึกษาเปรียบเทียบทั้งสองจังหวัด ว่าผลการศึกษามีความแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อเป็นการยืนยันโมเดลว่า สามารถใช้ได้กับทุกพื้นที่ทุกจังหวัดในประเทศไทยได้ แต่หากมีความแตกต่างหมายความว่า ผู้ใช้โมเดลอาจต้องประยุกต์ ตัดหรือเพิ่มบางองค์ประกอบให้มีลักษณะเฉพาะสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้บริการในจังหวัดนั้น ๆ 2) การทำ Focus group ในกลุ่มผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงาม เพื่อศึกษาความต้องการหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณค่าตราสินค้าของผู้ประกอบการธุรกิจคลินิกเสริมความงามในประเทศไทย ซึ่งเป็นช่องทางที่จะได้ข้อมูลจากผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามโดยตรงมาสนับสนุนผลที่ได้จากการศึกษาตามโมเดล และ 3) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสื่อสังคมออนไลน์ระหว่างอินสตาแกรม (Instagram) และเว็บไซต์สื่อสังคมอย่างเฟสบุ๊ค (Facebook) ว่ามีความสามารถในการเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างคุณค่าตราสินค้าของคลินิกเสริมความงามในประเทศไทยที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.

ผู้จัดการ. (2562). ธุรกิจความงามพุ่งแสนล้าน “ยักษ์ใหญ่-หน้าใหม่” บุกหนัก. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2562 จาก http://gotomanager.com/content/ธุรกิจความงามพุ่งแสนล้าน-“ยักษ์ใหญ่-หน้าใหม่”-บุกหนัก

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (อีไอซี) ธนาคารไทยพาณิชย์. (2562). ตลาดเสริมความงาม-ชะลอแก่ทั่วโลก พุ่งปรี๊ด...รับเทรนด์ "สังคมสูงวัย". เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2562 จาก https://www.smartsme.co.th/content/52356

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเฟื่องฟ้า พริ้นติ้ง.

Alhaddad, A. (2015). A structural model of the relationships between brand image, brand Trust and brand loyalty. IJMRR, 5(3), 137-144.

Coelho, R. L. F. et al. (2016). Does social media matter for post typology? Impact of post content on Facebook and Instagram metrics. Online Information Review, 40(4), 458 - 471.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins.

Dib, H. & Alhaddad, A. (2014). The hierarchical relationship between brand equity dimensions. European Scientific Journal October 2014 edition, 10(28), 183 - 194.

Dowerah Baruah, T. (2012). Effectiveness of Social Media as a tool of communication and its potential for technology enabled connection: A micro- level study. International Journal of Scientific and Research Publications, 2(5), 163 - 184.

Fourati, Z. et al. (2014). A highly conserved region essential for NMD in the Upf2 N-terminal domain. Journal of molecular biology, 7(22), 3689-3702.

Godey, et al. (2016). Social media marketing efforts of luxury brands: Influence on brand equity and consumer behavior. Journal of Business Research, 69(12), 160 - 182.

Hajli, M. N. (2013). A study of the impact of social media on consumers. International Journal of Market Research, 56(3), 387 - 404.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607 - 610.

Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

Pelamo, L. (2018). brand equity building through social media marketing. International Business, 42(1), 7 - 43.

Vijay, V. et al. (2015). Media usage patterns of social media users. Applied Marketing Analytics, 1(3), 252 - 266.

Wang, X. (2011). The Relationship Between Use of Social Media and Customer Relationship From E-commerce Model Perspective. Retrieved May 25 , 2019, from https://lup.lub.lu.se/luur/ download? func =downloadFile&recordOId= 1981813&fileOId=1981815

Zahari, A. R. & Mohd, N. (2011). Does family and viral marketing have any effect on brand equity? Contemporary Marketing Review, 1(9), 19 - 31.

การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษา บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู*

CURRICULUM DEVELOPMENT EMPHASIZING WITH LEARNING DESIGN AS STEAM EDUCATION BASED ON LOCAL WISDOM FOR STUDENT TEACHERS

ฤกษ์ฤดี นาควิจิตร
Rerkrudee Nakwijit
มารุต พัฒผล
Marut Patphol
วิชัย วงษ์ใหญ่
Wichai Wongyai
สุนีย์ เหมะประสิทธิ์
Sunee Haemaprasith
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
E-mail: pornwijit@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูที่มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 และศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีการดำเนินการ 2 รอบ รอบที่ 1 ศึกษาปัญหา เอกสาร และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนาหลักสูตร สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย จากนั้นนำหลักสูตรและเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มนำร่องคือ นักศึกษาครูสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง รอบที่ 2 นำหลักสูตรและเครื่องมือที่มีคุณภาพไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูครุศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จำนวน 25 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม ในภาคเรียนที่ 1/2562 ทดสอบสมมุติฐานโดยเปรียบเทียบความแตกต่างกับเกณฑ์ที่กำหนดโดย One Sample t-test และศึกษาพัฒนาการโดย Repeated - Measure ANOVA ผลการศึกษาพบว่า 1) หลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 80.00/86.92 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 2) ประสิทธิผลของหลักสูตรศึกษาจากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียน

* Received 3 July 2020; Revised 8 October 2020; Accepted 10 October 2020

กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูหลังเรียน กับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และศึกษาพัฒนาการความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูในช่วงเวลาก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน พบว่าระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อย 1 คู่ ($F = 178.49$, $df = 2$, $p < .001$)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, การออกแบบการเรียนรู้, สตีมศึกษา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The Objectives of this article were to develop a curriculum emphasizing learning design as STEAM Education based on local wisdom for student teachers had an effectiveness than the set benchmark of 75/75 and to study the effectiveness of the curriculum .The research was conducted in two cycles. The first cycle was conducted with a pilot group of students in the Bachelor of Education program in the second semester of the 2018 academic year. The second cycle in this research consisted of 25 fourth-year students in the Bachelor of Education program at Suratthani Rajabhat University, using extract cluster sampling in the first semester of the 2019 academic year.The data were analyzed with a one sample t-test and the Repeated-Measure ANOVA. The results of the study on the effectiveness of the curriculum used information from the following : 1) The curriculum emphasizing learning design as STEAM education based on local wisdom for student teachers found that the curriculum had an effectiveness of 80/86.92 which was higher than the set benchmark of 75/75. 2) The effectiveness of the curriculum were as follows the comparison after the experiment between the mean of ability learning design in STEAM Education based on the local wisdom and the innovative skills of student teachers and a 75% standard criterion was different at a statistically significant level and each student teacher compared the different levels of awareness based on local wisdom. in the period before the study, during the study and after study, it was found that there were different levels of awareness based on local wisdom, with at least one pair with statistical significance. ($F = 178.49$, $df = 2$, $p < .001$)

Keywords: Curriculum Development, Learning Design, STEAM Education, Local wisdom

บทนำ

จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประเทศไทยไว้เป็นอันดับที่ 25 จาก 63 ประเทศชั้นนำ ด้านการศึกษาอยู่ในลำดับที่ 54 ซึ่งด้านที่ต้องเร่งพัฒนาเห็นผลเป็นรูปธรรม คือ ความสามารถในการสร้างนวัตกรรมซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศได้อย่างแท้จริง และเป็นด้านที่ประเทศไทยอยู่ห่างบรรทัดฐานโลก (Frontier) มากที่สุดคือได้คะแนน 43.9 จาก 100 (IMD World Competitiveness Yearbook, 2020) มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม ครูถือว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ การพัฒนาครูให้มีสมรรถนะสามารถพัฒนาผู้เรียนสอดรับกับความต้องการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นอย่างยิ่ง คุรุสภาเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงมีการปรับข้อบังคับคุรุสภา ปีพุทธศักราช 2562 กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานในวิชาชีพครูไว้ 3 ด้านคือ ก) การปฏิบัติหน้าที่ครู ที่มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ทันสมัย และผู้สร้างนวัตกรรม ข) การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้และศาสตร์การสอนสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญารู้คิดตามศักยภาพในรายบุคคล และมีความเป็นนวัตกร ค) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนที่มุ่งประสานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เข้าถึงบริบทของชุมชน ส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ข้อบังคับคุรุสภา, 2562) จากข้อบังคับคุรุสภาจะเห็นว่าครูต้องสามารถการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นนวัตกร สร้างสัมพันธ์กับชุมชนและมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่สถาบันผลิตครูต้องปรับเป้าหมายการผลิตครูให้สอดรับการข้อบังคับของคุรุสภาและปัญหาของชาติ

จากการศึกษาหลักสูตรบูรณาการศาสตร์สตีมศึกษา (STEAM Education) ที่แยคแมนพัฒนาขึ้นจากฐานคิดต้องการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวมให้สมบูรณ์ทุกด้าน โดยการบูรณาการศิลปศาสตร์ (Art) เข้าไปในสะเต็มศึกษา ดังนั้นสตีมศึกษามีการนำเนื้อหาและทักษะกระบวนการของ 5 รายวิชาได้แก่ รายวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และคณิตศาสตร์ มาบูรณาการร่วมกันแบบสหวิทยาการ (Yakman, Georgette George, 2008) ซึ่งจุดเด่นของศิลปศึกษาสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้มากขึ้น (ชลธิชา ชิวปรีชา, 2554); (นฤมล ไกรฤกษ์, 2558) จากการศึกษางานวิจัยพบว่าสตีมศึกษานั้นมีการโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการคิดเชิงเหตุผลทางวิชาการกับศิลปศาสตร์ที่เน้นในการพัฒนาจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์มารวมกันอย่างลงตัวส่งผลให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดได้อย่างมีเหตุผลและการมีจินตนาการในการมโนภาพที่เป็นรูปธรรม (Kim, Y. & Park, N., 2012) จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นว่าสตีมศึกษามีผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนซึ่งถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของนักสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งการฝึกทักษะ

สร้างสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการจัดการเรียนตามแนวสตีมศึกษาสามารถทำได้โดยการปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมให้ดีขึ้นในฝึกเพื่อการพัฒนานวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ต่างควรเริ่มต้นจากของใกล้ตัวสอดคล้องปัญหาสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน (อภิสิทธ์ ธงไทย, 2558) และเพื่อสอดรับกับข้อบังคับคุรุสภาข้อ ค ว่าครูต้องเข้าถึงบริบทของชุมชน และส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาหรือวัสดุในท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อความภาคภูมิใจและการธำรงค์รักษาไว้จึงเป็นประเด็นที่สำคัญจำเป็น ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ ทักษะ วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ ที่เกิดจากสติปัญญาและความสามารถของบรรพบุรุษที่มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งผ่านการพิสูจน์แล้วว่ามีความเหมาะสมกับวิถีของท้องถิ่น และมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง ผ่านกระบวนการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ (วีระพงษ์ แสง - ชูโต, 2558) ซึ่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายประเภทที่ตอบสนองความสนใจที่หลากหลายของผู้เรียนได้แก่ ด้านอาหาร และโภชนาการ ใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นในการแปรรูปเช่น ไข่เค็มไชยา ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น ประเพณีชักพระ ด้านความเชื่อและศาสนา เป็นความเชื่อของคนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือวัตถุโบราณ เช่น พุทธทาสศึกษา ด้านแพทย์แผนไทย เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการรักษาโรคโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้าน ด้านนันทนาการ ดนตรี และการละเล่น เช่น การแสดงหนังตะลุง ประเภทศิลปะหัตกรรม เช่น ผ้าทอพุมเรียง มีศิลปะลวดลายผ้ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างลายนพเก้า ลายดอกพิกุล ลายราชวัตร เครื่องจักสานจากกระจูด เป็นต้น ด้านอาชีพ เช่น การเลี้ยงหอยนางรม เป็นต้น (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561)

ดังนั้นเพื่อให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีสมรรถนะที่เหมาะสมสามารถพัฒนาลูกศิษย์ให้ความสามารถสร้างนวัตกรรม อีกทั้งมีความตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูจึงควรต้องออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยในการพัฒนาหลักสูตรได้ศึกษา สภาพปัญหาของนักศึกษา หน่วยงาน และชุมชน ศึกษาแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดเห็นของปราชญ์ต่อความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ศึกษาแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรจากเอกสารและสัมภาษณ์นักวิชาการ ก่อนทำการยกร่างหลักสูตร ซึ่งในการออกแบบหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรวิชาเอกเลือก รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับสตีมศึกษาสำหรับครูวิทยาศาสตร์ ซึ่งคาดว่าจะเติมเต็มศักยภาพของนักศึกษาครูได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรในการศึกษาคือ นักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ซึ่งในปีการศึกษา 2562 คณะครุศาสตร์มีนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ในหลักสูตรสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับสตีมศึกษา จำนวน 8 ห้องเรียนมีจำนวนประมาณ 200 คน ซึ่งในประชากรทั้ง 8 กลุ่มนี้มีลักษณะเหมือนกันกันคือมีทั้งคนเก่ง กลาง และอ่อน จากนั้นได้นำประชากรทั้ง 8 กลุ่มไปทำเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 กลุ่ม ได้นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีในภาคเรียนที่ 1/2562 1 กลุ่มเรียน จำนวน 25 คน มาเรียนในหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษา (STEAM Education) บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งหมดจำนวน 51 ชั่วโมง

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ คือการใช้หลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแบบสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครู ที่เหมาะกับหลักคิดสำคัญของสตีมศึกษาคือการออกแบบการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการวิชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การออกแบบเชิงวิศวกรรม ศิลปศึกษา และคณิตศาสตร์ มาใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน มีองค์ประกอบดังนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ คัดเลือกสื่อการสอน มีการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถวัดประเมินได้จากร่องรอยในแผนการจัดการเรียนรู้ และการสังเกตพฤติกรรม 2) ทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นความสามารถในการสังเคราะห์ ผสมผสานแนวคิดกลไกที่ก่อเกิดเป็นผลผลิตหรือกระบวนการใหม่ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านที่ 1 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านที่ 2 การมีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง ด้านที่ 3 มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ด้านที่ 4 ทักษะการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งประเมินจากกระบวนการสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือสิ่งประดิษฐ์ โดยใช้แบบประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม 3) ความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครู เป็นการแสดงออกที่บ่งถึงความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมี 5 ระดับคือ การรับรู้ การตอบสนอง การเห็นคุณค่า การจัดระบบคุณค่า และการสร้างคุณลักษณะนิสัยวัดประเมินได้การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมขณะลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยมี 2 ลักษณะคือแบบประเมินความสามารถและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดส่วนประกอบของเครื่องมือ และการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม มีส่วนประกอบคือ 1) รายชื่อผู้ถูกประเมิน 2) รายการประเมินซึ่งหมายถึงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบ 3) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) คำอธิบายระดับคุณภาพแต่ละระดับที่ใช้ในการประเมินตั้งแต่การปฏิบัติและผลงานโดยมีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) ของทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสรุปองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของตัวแปร จากนั้นนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้แต่ละด้านมาสร้างเป็นรายการตรวจสอบในแบบประเมิน และนำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องของรายการประเมินแต่ละข้อกับนิยามปฏิบัติการที่กำหนดไว้ โดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งถือว่ามีความเห็นสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในระดับสูง

1.2 นำแบบประเมินทั้งสองชุดไปทดลองใช้กับนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและนำค่าคะแนนผลการประเมินที่ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาด (Cronbach) ซึ่งพบว่าแบบประเมินทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมมีค่าความเชื่อมั่น 0.85 แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 ถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสูงจากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์ความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเรียงลำดับข้อคำถามก่อนหลังอย่างชัดเจน มีส่วนประกอบดังต่อไปนี้ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ - สกุล อายุ เวลาที่เริ่มทำการสัมภาษณ์ ข้อตกลงการสัมภาษณ์ และข้อคำถามในการสัมภาษณ์ นำไปใช้ในการสัมภาษณ์ความตระหนักของนักศึกษา 3 ช่วงคือ ก่อนเรียนในหลักสูตร ระหว่างเรียนคือในช่วงหลังจากลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาและได้นำภูมิปัญญามาสร้างนวัตกรรม และช่วงหลังเรียนคือหลังจากนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ และมีกระบวนการการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความตระหนัก ลักษณะของตัวบ่งชี้ของความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจากนั้นสังเคราะห์พฤติกรรมที่บ่งถึงระดับความตระหนักในแต่ละระดับ และสร้างข้อคำถามความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละ

ระดับดังนี้ ระดับที่ 1 การรับรู้ถามว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศึกษาท่านได้เรียนรู้อะไร” ระดับที่ 2 การตอบสนองถามว่า “หลังจากลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านสนองตอบหรือทำอะไรบ้าง” ระดับที่ 3 การเห็นคุณค่าถามว่า “จากที่ท่านได้ลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านคิด หรือรู้สึกอย่างไร” ระดับที่ 4 การจัดระบบคุณค่าถามว่า “ท่านคิดว่าภูมิปัญญามีคุณค่าในด้านใดบ้าง แต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างไร” ระดับที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัยถามว่า“ท่านสังเกตว่ามีนิสัยของตนเองที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น” นำแบบสัมภาษณ์ และรายการบ่งชี้ระดับความตระหนัก ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเห็นเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผลที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 นั่นคือข้อคำถามกับระดับความตระหนักมีความสอดคล้องกันในระดับสูง

2.2 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้นักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการใช้ภาษา จากการประเมินเห็นว่าคำถามที่ใช้สัมภาษณ์แต่ละข้อสามารถประเมินระดับความตระหนักในแต่ละขั้นได้ดี ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาถอดเทป จัดระเบียบข้อมูล ตีความให้ความหมายด้วยการนำข้อความสำคัญ (Significant Statements) ที่ได้มาจัดหมวดหมู่ (Categories) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยเปรียบเทียบความแตกต่างกับเกณฑ์ที่กำหนดโดย One Sample t-test และศึกษาพัฒนาการโดย Repeated - Measure ANOVA

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวิธีการดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R1) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ (Study and Analysis) ข้อมูลพื้นฐานเป็นการศึกษาปัญหาโดยการสัมภาษณ์นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศ และลงพื้นที่ไปศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์จากฐานข้อมูลต่างและสถานที่จริง และศึกษาข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร จากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเชิงลึก (In - Depth Interview)

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการนำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาพัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง สร้างเครื่องมือที่ใช้ในหลักสูตร และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร คุณภาพเครื่องมือ นำหลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ

และปรับแก้ตามผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ไปศึกษานำร่อง (Pilot Study) กับนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นปี 4 อีกครั้งที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R2) โดยการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง (Implementation) เป็นเวลาประมาณ 51 ชั่วโมง โดยก่อนนำหลักสูตรผู้วิจัยประสานไปยังปราชญ์ท้องถิ่นประเภทต่าง ๆ เพื่อเชิญเป็นวิทยากรให้นักศึกษาลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสัมภาษณ์ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ความเป็นมา วิธีการผลิต วัสดุและอุปกรณ์ การใช้ประโยชน์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจัดวิทยากร และวัสดุอุปกรณ์ในการใช้งานเทคนิคเฉพาะทาง จากนั้นนำหลักสูตรไปใช้จริงลงปฏิบัติการสอนต่าง ๆ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในหน่วยที่ 1 - 3 ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาเพื่อให้มีทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยให้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนานวัตกรรม หลังจากนั้นจะใช้กระบวนการถอดบทเรียน การสะท้อนคิดและการโค้ช เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้แบบสตีมศึกษา จากนั้นหน่วยที่ 4 - 5 เป็นการให้นักศึกษาออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีทั้งอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ และเพื่อนร่วมกันโค้ชเพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ และนำไปใช้

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) โดยการปรับปรุงและขยายผล (Revision and Dissemination) เป็นการปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และเครื่องมือประกอบหลักสูตร และการขยายผลหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการพัฒนาหลักสูตรชื่อ “หลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู” มีกระบวนการหลักสูตรดังนี้

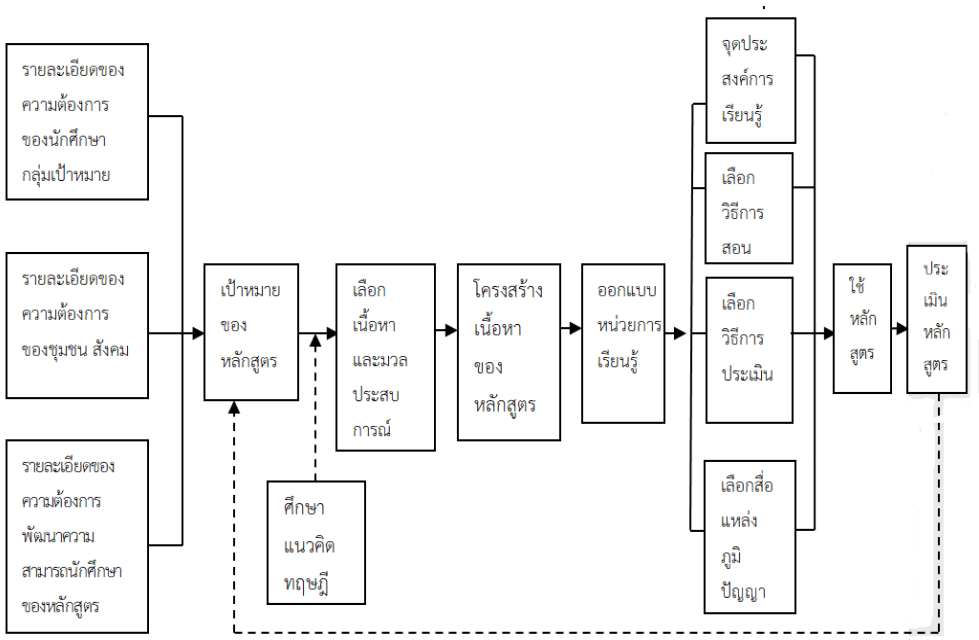

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.1 หลักการของหลักสูตร

เป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์ในทุกรูปแบบทั้งบูรณาการในสาระของศาสตร์วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การออกแบบเชิงวิศวกรรม ศิลปศึกษาและคณิตศาสตร์ วัสดุ สื่อเพื่อให้เกิดการพัฒนามนุษย์ทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม รวมถึงเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาทั้งชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาต่าง ๆ การจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันด้วยวิธีการที่หลากหลายตามความสนใจจนผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้

1.2 จุดประสงค์ของหลักสูตร

1.2.1 เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.2 เพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 เนื้อหาสาระ

ในหลักสูตรมีหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด 5 หน่วยใช้เวลา 51 ชั่วโมง เนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

หน่วยที่ 1 การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน (3 ชั่วโมง) เกี่ยวกับการวิเคราะห์ธรรมชาติ รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้สู่วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน ออกแบบและสร้างเครื่องมือประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

หน่วยที่ 2 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (6 ชั่วโมง) เกี่ยวกับศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการถอดบทเรียน ศึกษาวิธีการถ่ายทอดสืบทอด อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิเคราะห์วัสดุ กระบวนการ การนำไปใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน่วยที่ 3 การออกแบบนวัตกรรมต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สตีมศึกษาและเทคนิคการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม (TRIZ) (9 ชั่วโมง) เกี่ยวกับความหมายและองค์ประกอบของการบูรณาการสตีมศึกษา ปฏิบัติการการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยใช้เทคนิคการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม TRIZ ในการพัฒนาโครงงานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนานวัตกรรมจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้องค์ความรู้ตามสตีมศึกษา (วิทยาศาสตร์, เทคโนโลยี, การออกแบบ เชิงวิศวกรรม ศิลปศึกษา และคณิตศาสตร์)

หน่วยที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (27 ชั่วโมง) เกี่ยวกับหลักการออกแบบ องค์ประกอบของการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ ปฏิบัติการวิเคราะห์ผู้เรียน ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปศึกษา และคณิตศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษา การออกแบบวัดและประเมินผลในสาระต่าง ๆ

หน่วยที่ 5 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (6 ชั่วโมง) เกี่ยวกับปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในชั้นเรียนการตรวจสอบคุณภาพของหน่วยการจัดการเรียนรู้การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.4 กิจกรรมการเรียนรู้

ในหลักสูตรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงด้วยวิธีการหลากหลาย ได้แก่ การเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปฏิบัติการทำโครงงานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การถอดบทเรียนจากปราชญ์ชาวบ้าน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ถอดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนในการถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป การเรียนรู้ผ่านกระบวนการโค้ช เป็นการจัดกิจกรรมโดยมีครู ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อน เป็นผู้ร่วมชี้แนะและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน การใช้กระบวนการกลุ่มมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกโดยจัดสมาชิกในกลุ่มแบบคละความสามารถความถนัด การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยใช้สื่อการสอนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5 การวัดและประเมินผล

ในหลักสูตรมีการวัดและประเมินผลโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายทั้งแบบสังเกตการปฏิบัติงาน ทั้งเป็นพฤติกรรมกลุ่ม และงานเดี่ยว แบบประเมินชิ้นงาน แบบประเมินการออกแบบการเรียนรู้

2. การศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูดังข้อมูลต่อไปนี้

2.1 ศึกษาจากประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะกระบวนการซึ่งประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) ต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เท่ากับ75/75 ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	N	คะแนนเต็ม	$\sum x$	$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	25	100	2000	80.00	4.72	80.00
ประสิทธิภาพของประเมินผลลัพธ์ (E_2)	25	100	2173	86.92	5.83	86.92

จากตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครูมีค่าเท่ากับ 80.00/86.92 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2.2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้สถิติ One Sample t - test ได้ผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนด

รายการ	N	Mean	S.D.	Test Value = 75		
				T	Df	P
เปรียบเทียบทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนด	25	76.16	4.47	9.668	24	.00

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่าทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครู เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้สถิติ One Sample t-test ได้ผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนด

รายการ	N	Mean	S.D.	Test Value = 75		
				T	Df	P
เปรียบเทียบความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้หลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนด	25	86.92	5.83	10.22	24	.00

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่าความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 ผลการศึกษาความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้วิเคราะห์จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละคน ในช่วงเวลาก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละช่วงคู่เวลา

ช่วงเวลา	ช่วงเวลาเปรียบเทียบ	Mean Difference	Std. Error	Sig.
ก่อนเรียน	ระหว่างเรียน	-2.080*	.162	.000
	หลังเรียน	-3.000*	.141	.000
ระหว่างเรียน	ก่อนเรียน	2.080*	.162	.000
	หลังเรียน	-.920*	.182	.000
หลังเรียน	ก่อนเรียน	3.000*	.141	.000
	ระหว่างเรียน	.920*	.182	.000

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่าระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละคนในระหว่างเรียนมีความแตกต่างกับก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และหลังเรียนก็มีความแตกต่างกับระหว่างเรียน และก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละคน ในช่วงเวลาก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนได้ผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละคน ในช่วงเวลาก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	P
ภายในกลุ่ม					
ช่วงเวลา	118.107	2	59.123	178.349	< .001
ความคลาดเคลื่อน	15.893	47.944	.331		

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 พบว่าความแตกต่างของระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครูแต่ละคน ในช่วงเวลาก่อนการเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียนพบว่าระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อย 1 คู่ ($F = 178.49$, $df = 2$, $p < .001$) หลังเรียนมีพัฒนาการของระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงกว่าระหว่างและก่อนเรียน

อภิปรายผล

1. ในการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ครั้งนี้ผู้วิจัยมีความเชื่อในเชิงทฤษฎีที่มีความสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตรเป็นปรัชญาในกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่เสนอโดยวิลเลียม เจมส์ และจอห์น ดิวอี้ (James, W.; Dewey, J.) ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการปฏิบัติ (Learning by Doing) โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ในกระบวนการที่มีความต่อเนื่องกันได้แก้ปัญหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง (James, W., 1910); (Dewey, J., 1952) ดังนั้นในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตรตั้งแต่หน่วยที่ 1 - 5 เน้นให้นักศึกษาได้มีการปฏิบัติจริงในการฝึกฝนทักษะในหน่วยต่าง ๆ จนเกิดทักษะ เช่นในหน่วยที่ 2 ของหลักสูตร ครั้งแรกในการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นนักศึกษาได้เรียนหลักการจากในห้องเรียนก็เพียงรู้ว่ามีกระบวนการอย่างไร พอได้ลงพื้นที่ปฏิบัติจริงก็ได้นำความรู้ในห้องเรียนไปใช้ก็จะมีความเข้าใจมากขึ้น ซึ่งอาจต้องแก้ปัญหาในการสัมภาษณ์บ้าง แต่พอได้มีการสัมภาษณ์ปราชญ์ท่านอื่นซ้ำ ๆ นักศึกษาจะมีทักษะการถาม ทักษะการบันทึกการสรุปคล่องขึ้น จนเกิดความชำนาญกลายเป็นทักษะเป็นต้น ซึ่งทุกหน่วยการเรียนรู้ใช้รูปแบบเดียวกันคือ ผู้เรียนได้มีการผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนซึ่งจะได้รับความรู้หลังจากนั้นต้องนำไปฝึกฝน ปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจน

เกิดความชำนาญผลที่ได้สอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกฝน (Law of Exercise) ของธอร์นไดค์ (Thorndike, E. L.) ซึ่งการให้นักศึกษาปฏิบัติจริงและมีการฝึกปฏิบัติหลายครั้งทำเกิดการเรียนรู้ในหน่วยต่าง ๆ อย่างดี (Thorndike, E. L., 1911)

2. จากการนำหลักสูตรไปใช้ประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์ของหลักสูตรมีค่ามากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และหลังจากเข้าเรียนในหลักสูตรมีนักศึกษามีการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลดังนี้ หลักสูตรเน้นการเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจากประสบการณ์ตรง โดยได้เรียนรู้ตามแนวคิดสตีมศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดมีการใช้การคิดเชิงเหตุผลจากแนวคิดของวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์จากศิลปศึกษา สามารถแก้ปัญหา ทั้งนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในอนาคต (Yakman, Georgette George, 2008) และสอดคล้องกับผลการใช้สตีมศึกษากับนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่าสตีมศึกษาทำให้การเรียนรู้เป็นรูปธรรม เป็นแรงจูงใจในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วย ซึ่งถือเป็นความคิดที่สำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Kwon, H., 2011) อีกทั้งยังนำทฤษฎีการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม (TRIZ) บูรณาการกับสตีมศึกษาโดยให้ผู้เรียนลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ความรู้ตามองค์ประกอบของสตีมวิเคราะห์จะทำให้ผู้เรียนสามารถมองภูมิปัญญาในรูปแบบที่ต้องการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งนักศึกษานักศึกษาสามารถพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ระดับดี สอดคล้องนักวิจัยทั้งหลายที่ได้นำทฤษฎีการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมมาใช้ในการสร้างสรรค์ หรือออกแบบผลงานผลิตภัณฑ์ สิ่งประดิษฐ์ หรือนวัตกรรมใหม่ซึ่งพบว่าสามารถทำให้การสร้างนวัตกรรมทำได้ง่ายหลากหลาย ส่งผลให้ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมสูงขึ้นจากแนวคิดข้างต้นทำให้มีความเชื่อว่าการนำทฤษฎีทั้งหมดมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาจะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างนวัตกรรมได้ (Vocational, W. & College, T., 2005); (Pavel Livotov, 2008); (Chantrasa, R. et al., 2016); (LUO Lingling et al., 2017) จากนั้นนักศึกษาได้เข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้นักศึกษาได้สะท้อนคิด ถอดบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสตีมศึกษาหลังจากที่ได้เป็นผู้เรียน ทำนักศึกษาก็มีความเข้าใจในบทบาทของตนเป็นอย่างดี สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นอิสระเปิดโอกาสให้คิดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าสภาพการเรียนรู้ที่ถูกควบคุมจะส่งผลต่อทัศนะคติเชิงลบต่องานด้านสะเต็ม และสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระจะส่งผลต่อทัศนติเชิงบวกกับงานด้านสะเต็มทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมสะเต็มให้สำเร็จได้เพิ่มขึ้น (Vennix, J. et al., 2018) และในการออกแบบการเรียนรู้ที่วางไว้ในขณะที่นักศึกษาฝึกออกแบบการเรียนรู้และได้ทดลองใช้แผนตามบทบาทสมมุติตามแนวสตีมศึกษามีการโค้ช (Coaching) ทั้งจากผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาต่าง ๆ และจากเพื่อนในการไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflect) สนทนาพูดคุยเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมตามตัวชี้วัดความ

ตรงหรือความสอดคล้องในการนำภูมิปัญญามาใช้ในสาระต่าง ๆ การเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ การเลือกวิธีการวัดการประเมินผล เป็นต้น ทำให้เกิดความมั่นว่านักศึกษาจะสามารถออกแบบการรู้เรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดีสอดรับกับแนวคิดที่ว่าการพัฒนาครูด้วยวิธีที่ ผสมผสาน ระหว่างการบรรยายทางทฤษฎี การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการโค้ช (Coaching) หรือการช่วยเหลือแนะนำการฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีที่ช่วยให้ครูได้รับความรู้ในระดับสูงมากเกิดทักษะ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในระดับสูง (Joyce, B. et al., 1984); (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล, 2558) และในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้มีการส่งเสริมเกิดความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้นักศึกษาลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่สัปดาห์ที่ 3 - 17 ของการวิจัยนักศึกษาได้มีการลงพื้นหลายครั้งเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้โดยได้รับรู้ข้อเท็จจริง ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้ปรึกษาหารือกับปราชญ์ท้องถิ่นเพิ่มเติมในการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกี่ยวกับคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างหลากหลาย เกิดความเคยชินกับสภาพแวดล้อมเกิดความผูกพันธ์ หวงแหนอยากทำรงค์รักษา สอดคล้องกับแนวคิดว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความตระหนักว่าการจัดให้มีการรับรู้ข้อเท็จจริง มีความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ความสนใจต่อสิ่งที่ศึกษายอมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น ถ้าไม่เคยชินต่อสภาพแวดล้อมไม่เคยสัมผัสสภาพแวดล้อมจะมีผลทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนัก และปัจจัยระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น (ประสาท อิศรปรีดา, 2532) อีกทั้งในการลงพื้นที่โดยมอบหมายให้มีการถอดบทเรียนซึ่งเป็นการสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาเป็นบทเรียน/ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ทำให้ได้บทเรียนในรูปแบบชุดความรู้ (ที่เป็นรูปธรรม) (อุทัยทิพย์ เจี่ยวิวรรธน์กุล, 2559) ทำให้มีความมั่นใจว่าความรู้ความเข้าใจอย่างดีทำให้นักศึกษาสามารถออกแบบการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ดีและส่งผลต่อความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมหวัง มหาวัง ที่พบว่าครูที่มีสมรรถนะด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอีกทั้งส่งผลระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาด้วย (สมหวัง มหาวัง, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประสิทธิผลของหลักสูตรที่เน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาครู วิเคราะห์จากค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ของหลักสูตรเท่ากับซึ่งมีค่าเท่ากับ 80.00/86.92 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกฝนพัฒนาในหน่วยต่าง ๆ ของหลักสูตรว่ามีคุณภาพที่เหมาะสม และยืนยันอีกครั้งกับผลเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวสตีม

ศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาครูหลังเรียนในหลักสูตรกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 75 พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลศึกษาพัฒนาการระดับความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักศึกษาครู ในช่วงเวลาก่อน ระหว่างและหลังเรียน พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อย 1 คู่ ($F = 178.49$, $df = 2$, $p < .001$) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ในการใช้หลักสูตรบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพสูง ต้องบูรณาการในทุก ๆ ด้านทั้งเนื้อหา การบูรณาการทรัพยากรบุคคลแหล่งเรียนรู้ บูรณาการวัดผลและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการต้องประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยครูต้องมีเตรียมการวางแผนการบูรณาการ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ตามแนวสตีมศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างฐานข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความจำเป็น และในกระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติจริงได้ลงพื้นที่ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจริงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะและความตระหนัก โดยมีรูปแบบการประเมินที่หลากหลาย ในการทำวิจัยครั้งต่อไปอาจเปลี่ยนรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและศึกษาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน และอาจศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้หลักสูตรบูรณาการตามแนวคิดสตีมศึกษาในยุค New Normal ด้วย

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับคุรุสภา. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 68 ง หน้า 18 (20 มีนาคม 2562) .

ชลธิชา ชิวปรีชา. (2554). การคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยใบตอง. ในวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นฤมล ไกรฤกษ์. (2558). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยปีที่ 2 โดยใช้กิจกรรมศิลปะต่างรูปแบบโรงเรียนวัดดุสิตาราม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ประสาท อิศรปรีดา. (2532). จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน. กรุงเทพมหานคร: นำอักษรการพิมพ์.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนผล. (2558). กระบวนทัศน์การโค้ชเพื่อเสริมสร้างทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

วีระพงษ์ แสง - ชูโต. (2558). ปรัชญาวิทยาศาสตร์ในภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงใหม่: ภิรมย์กิจการพิมพ์.

สมหวัง มหาวัง. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2561). องค์ความรู้ทางวัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/suratthani/main.php?filename=index#article

อภิสิทธ์ ธงไทย. (2558). สะเต็มศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 2560 จาก www.knw.ac.th/UserFiles/files/STEM.

อุทัยทิพย์ เจี่ยวิวรรธน์กุล. (2559). การถอดบทเรียน. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2558 จาก http://ibc.rid.go.th/cbi/learn1.html

Chantrasa, R. et al. (2016). Integration of value engineering and theory of inventive problem solving (TRIZ) for increasing the value of industrial products: case study of air-conditioner. KKU Engineering Journal, 43(S2), 254 - 258.

Dewey, J. (1952). The Educatinal Theory of John Dewey (1859-1952). Retrieved August 11, 2019, from http: / / www. newfoundations. com/ GALLERY/ Dewey.html

IMD World Competitiveness Yearbook. (2020) . International Institute for Management Development. Retrieved April 1, 2020, from https://www.etda.or.th/content/world-economic-forumranking2019.html

James, W. (1910) . American Philosopher. Retrieved August 11, 2019, from http://www.trincoll.edu/depts/phil/philo/phils/wjames/html

Joyce, B. et al. (1984). Model of Teaching. (4th ed). Massachusetts: Allyn and Bacon.

Kim, Y. & Park, N. (2012). Development and Application of STEAM Teaching Model Based on the Rube Gddbery's Invention. Retrieved August 12 , 2019, from https: / / www. scribd. com/ document/ 160508224/ 2012- Kim- Y-Development-and-Application-of-STEAM-Teaching-Model-Based-on-the-Rube-Goldberg-s-Invention

Kwon, H. (2011). Research Trends on the Integrative Efforts in Technology Education: Reviews of the Relevant Journals. Secondary Education Research, 57(1), 245 - 274.

LUO Lingling et al. (2017). A Comparative Study on the Teaching Effects of TRIZ Courses for the Humanities. Asian Journal of Education and Training, 3(1), 25 - 29.

Pavel Livotov. (2008). TRIZ and Innovation Management. Retrieved May 11, 2020, from https://www.researchgate.net/publication/242219907_TRIZ_and_Innovation Management

Thorndike, E. L. (1911). Animal intelligence: Experimental studies. New York: Macmillan.

Vennix, J. et al. (2018). o outreach activities in secondary STEM education motivate students and improve their attitudes towards STEM? International Journal of Science Education, 40(11), 1263 - 1283.

Vocational, W. & College, T. (2005). The Reconstruction of Practice Instruction System Based on TRIZ. Retrieved August 12, 2019, from https://pdfs.semanticscholar.org/cbcb/1800ef9c109b0530783829c85acc2541306d.pdf?_ga=2.235020929.1245275439.1596793104-1599075641. 1596793104

Yakman, Georgette George. (2008). STEAM Education: an overview of creating a model of integrative Education. Retrieved August 11, 2019, from http://www.iteaconnect.org/Conference/PATT/PATT19/Yakmanfinal 19.pd

ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน*

SAFETY MANAGEMENT EFFICIENCY OF MARINE TOURISM MANAGEMENT ANDAMAN SEA

ชัยวัฒน์ อุ้ยคำ
Chaiwat Ouikhum
ตรีเนตร ตันตระกูล
Trinate Tantrakul
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: chaiwat.ouikhum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน 2) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่ง อันดามันและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่ง อันดามัน และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการการท่องเที่ยว อย่างละ 200 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า การบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านบุคลากร ด้านเทคโนโลยี ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์ และด้านระบบบริหาร ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านคุณภาพ ด้านความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านทรัพย์สิน และการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความพึงพอใจ ด้านทรัพย์สิน ด้านกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยการบริหาร

*Received 1 October 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

ความปลอดภัยทั้ง 4 ด้านสามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งทะเลได้ร้อยละ 65.60
คำสำคัญ: ความปลอดภัย, การจัดการท่องเที่ยวทางทะเล, ชายฝั่งทะเลอันดามัน

Abstract

The Objectives of this research article were to. 1) To study on the safety management in an Andaman Sea coast tourism management; 2) To study on the efficiency of safety management in an Andaman Sea coast tourism management and the influential factors toward the efficient of safety management in Andaman Sea coast tourism management; and, 3) To study on problems, obstacles, and suggestions for safety management in Andaman Sea coast tourism management. The study populations were the tourists and tourism operators. The sample group was 200 from each tourists and tourism operators group. The research instrument used for data collection was the questionnaire and interview forms. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis.It was found from the results of the study that overall, safety management in an Andaman Sea coast tourism management was at a high level. The scores were ranked from the highest to the lowest as follows: personnel, technology, public relations, budget, equipment, and administrative systems. The effectiveness of the safety management in an Andaman sea coast tourism management overall was at high level as can be ranked from the highest to the lowest as follows: quality, satisfaction, health, physical and property. In addition, safety management in an Andaman sea coast tourism management that affected on the effectiveness of safety management in an Andaman sea coast tourism management were ranked from the highest to the lowest as follows: satisfaction, property, physical and environment at the significant level of 0.05. All four aspects in safety management could help predicting on the effectiveness of the safety management in the sea coastal tourism management for 65.60 percent.
Keywords: Safety, Marine Tourism Management, Andaman Sea Coast Tourism

บทนำ

ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยใน พ.ศ. 2557 มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 24,780,000 ล้านคน มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือ GDP เท่ากับ 404.82 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยสาขาการท่องเที่ยวสร้างรายได้รวมต่อเศรษฐกิจ 2,345 พันล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 19.3 ของ GDP รวม (Reason, J. et al., 2006) ที่สำคัญการจ้างงานทางตรงในการท่องเที่ยวเกิดขึ้น 2,210,000 งาน (คิดเป็นร้อยละ 5.8 ของการจ้างงานทั้งหมด) ขณะที่สถานการณ์ท่องเที่ยวในประเทศ มีชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ 136 ล้านคนต่อครั้ง ก่อให้เกิดรายได้ 0.68 ล้านล้านบาท โดยสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปได้แก่ กรุงเทพฯ ชลบุรี ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี สงขลา เชียงใหม่ กระบี่ พระนครศรีอยุธยา และพังงา (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทะเลชายฝั่งอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากเพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นหมู่เกาะ มีความสวยงามตามธรรมชาติและมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งชายทะเล ภูเขา และการที่มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการคำนึงถึงความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเนื่องจากการเกิดเหตุการณ์ที่แสดงถึงความไม่ปลอดภัยจะส่งผลกระทบในวงกว้างต่อระบบการท่องเที่ยวทั้งประเทศ

ในปี พ.ศ. 2561 เกิดเหตุการณ์ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์เรือท่องเที่ยวจำนวน 3 ลำล่มและจมบริเวณเกาะเฮ ใกล้จังหวัดภูเก็ต เหตุการณ์ที่เรือยอร์ชชื่อเซเรนิตาล่มบริเวณเกาะไม้ท่อน เหตุการณ์เรือเจ็ตสกีของนักท่องเที่ยวชาวรัสเซียล่ม บริเวณเกาะราชา และเหตุการณ์เรือฟินิกส์ล่มที่ จ.ภูเก็ต เป็นต้น โดยเฉพาะเหตุการณ์เรือฟินิกส์ล่มที่ จ.ภูเก็ต (TNNThailand, 2562) ซึ่งมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อภาพลักษณ์ในเรื่องของมาตรการความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีผู้เสียชีวิตนำนวนมาก คือ 47 คน ทำให้สื่อทั้งในประเทศและต่างประเทศมีการนำเสนอภาพข่าวอย่างละเอียดในหลายสื่อ ซึ่งภาพข่าวที่สื่อนำเสนอไปทำให้ภาพลักษณ์ในเรื่องของการรักษาความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของไทยเสื่อมเสีย และทำให้นักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จำนวนของนักท่องเที่ยวลดลง โดยในเดือนกันยายน พ.ศ. 2562 นักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่ จังหวัดภูเก็ตลดลงจากปีก่อนถึง 11.9% และอีกจังหวัดที่นักท่องเที่ยวลดลงไม่แพ้กันคือที่จังหวัดพังงา ซึ่งนักท่องเที่ยวลดลง 12.65% เทียบกับเดือนกันยายน 2561 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

จะเห็นได้ว่าความปลอดภัยทางทะเลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยว เพราะมีความสำคัญกับการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนระหว่างที่เดินทางท่องเที่ยว หากสามารถเรียกความมั่นใจในมาตรการความปลอดภัยคืนมาให้แก่นักท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวก็จะกลับมาท่องเที่ยวเหมือนเดิม ทำให้

ประเทศมีรายได้จากการท่องเที่ยว สามารถนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่นและเกิดการจ้างงานการสร้างอาชีพและการบริการทั้งทางตรงทางอ้อมจำนวนมากดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามันเพื่อจะได้นำผลวิจัยมาพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน

2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน” การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกัน ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยและรายละเอียด ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางไปท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน (จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา) และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน (จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา) โดยผู้ประกอบการการท่องเที่ยวหมายถึงเจ้าของกิจการหรือผู้แทนในกิจการเกี่ยวกับสถานที่พัก บริษัทท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร การบริการต่าง ๆ เช่น การบริการเกี่ยวกับการเดินทาง เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เดินทางไปท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน (จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา) ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน (จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชาชนที่แน่นอน จึงใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552)

$$n = \frac{z^2}{4e^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

$z = z_{.975}$ ถ้ากำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้ z = 1.96

e = ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ กำหนดไว้เท่ากับ 0.05

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้

$$n = \frac{(1.96)^2}{(4)(0.05)^2}$$

= 384.16 หรือ 385 คน

เพื่อความสะดวกและลดความคลาดเคลื่อนจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูล รวมทั้งสิ้น 400 ชุด โดยจำแนกเป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 200 ชุด และผู้ประกอบการการท่องเที่ยว จำนวน 200 ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน" เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) 3 จังหวัดๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกตัวต่อตัว (in - Depth Interview) ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน
- นายกสมาคมการท่องเที่ยวหรือผู้แทนจำนวน 1 คน
- ผู้แทนผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดจำนวน 1 คน
- ผู้แทนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 1 คน
- ผู้แทนกรมเจ้าท่า จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบภามประกอบด้วย 4 ส่วนได้แก่ ส่วนของปัจจัยพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนของการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันส่วนของประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน และส่วนของการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงและการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้เท่ากับ 0.82 ส่วนแบบสัมภาษณ์ทดสอบคุณภาพโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยไปติดต่อและกำหนดวันนัดหมายสัมภาษณ์และใช้สถานที่ของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลและอธิบายลักษณะวิธีการตอบแบบสัมภาษณ์แก่กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งการสัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและการบันทึกเสียง ก่อนการสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ และวิเคราะห์การบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน และประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน

การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการพรรณนาบรรยายสรุปเป็นประเด็นใช้ทฤษฎีและประสบการณ์ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ซึ่งจำแนกออกเป็น 6 ด้านได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านระบบบริหารงาน ด้านอุปกรณ์ ด้านเทคโนโลยี และด้านประชาสัมพันธ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิตส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน

การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านบุคลากร	3.94	0.43	มาก
2. ด้านงบประมาณ	3.88	0.55	มาก
3. ด้านระบบบริหารงาน	3.84	0.43	มาก
4. ด้านอุปกรณ์	3.87	0.45	มาก
5. ด้านเทคโนโลยี	3.91	0.55	มาก
6. ด้านประชาสัมพันธ์	3.89	0.52	มาก
โดยภาพรวม	**3.89**	**0.39**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.89 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีการบริหารความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการบริหารความปลอดภัยสูงที่สุด คือ ด้านบุคลากร มีคะแนนเฉลี่ย 3.94 รองลงมา ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี มีคะแนนเฉลี่ย 3.91 ด้านประชาสัมพันธ์ มีคะแนนเฉลี่ย 3.89 ด้านงบประมาณ มีคะแนนเฉลี่ย 3.88 ด้านอุปกรณ์ มีคะแนนเฉลี่ย 3.87 และด้านงบประมาณ มีคะแนนเฉลี่ย 3.88

การศึกษาประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ซึ่งจำแนกออกเป็น 6 ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านสุขภาพ ด้านทรัพย์สิน ด้านความพึงพอใจ ด้านคุณภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่ง อันดามันโดยรวม

ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวม	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกายภาพ	3.89	0.49	มาก
2. ด้านสุขภาพ	3.90	0.54	มาก
3. ด้านทรัพย์สิน	3.87	0.56	มาก
4. ด้านความพึงพอใจ	3.91	0.53	มาก
5. ด้านคุณภาพ	3.92	0.49	มาก
6. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.89	0.55	มาก
โดยภาพรวม	**3.90**	**0.38**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 3.90 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดคือด้านคุณภาพ มีคะแนนเฉลี่ย 3.92 รองลงมาคือด้านความพึงพอใจ คะแนนเฉลี่ย 3.91 ด้านสุขภาพ มีคะแนนเฉลี่ย 3.90 ด้านกายภาพและด้านสิ่งแวดล้อม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ 3.89 และด้านทรัพย์สิน มีคะแนนเฉลี่ย 3.87

การศึกษาอิทธิพลของการบริหารความปลอดภัยของการจัดการการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทะเลชายฝั่งอันดามัน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ มีผลดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งดามัน

ตัวแปรพยากรณ์	B	t	p - value
ค่าคงที่ (a)	0.781	4.619	0.000
ด้านกายภาพ (X1)	0.166	3.305	0.003*
ด้านสุขภาพ (X2)	0.073	1.847	0.066
ด้านทรัพย์สิน (X3)	0.221	3.569	0.000*
ด้านความพึงพอใจ (X4)	0.227	4.367	0.000*
ด้านคุณภาพ (X5)	0.072	1.720	0.087
ด้านสิ่งแวดล้อม (X6)	0.166	3.035	0.003*

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R)	0.802	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)	0.644
สถิติเอฟ (F)	88.189	ค่าพี (p-value)	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวด้านความพึงพอใจ (สถิติที = 4.367 ค่าพี = 0.000) ด้านทรัพย์สิน (สถิติที = 3.569 ค่าพี = 0.000) ด้านกายภาพ (สถิติที = 3.305 ค่าพี = 0.003) และด้านสิ่งแวดล้อม (สถิติที = 3.035 ค่าพี = 0.003) โดยการบริหารความปลอดภัยทั้ง 4 ด้านรวมกันสามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งทะเลได้ ร้อยละ 64.40 (R^2 = 0.644)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาซึ่งพบว่าการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีการบริหารความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการบริหารความปลอดภัยสูงที่สุดคือด้านบุคลากร รองลงมาได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์ และด้านระบบบริหาร ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่ผลการศึกษาเป็นเช่นนี้เป็นเพราะการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลนั้น สิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญที่สุดคือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยทางทะเล ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรทางด้านการแพทย์ ตำรวจ ความปลอดภัยชายหาด เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่จะช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ประสบภัยให้ปลอดภัยได้ การมีเจ้าหน้าที่เพียงพอสำหรับรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยเจ้าหน้าที่นั้นได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งในขณะที่เหตุการณ์ปกติและในขณะเกิดเหตุฉุกเฉินจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่สุด ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Adhikary, M. ที่เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวตามทฤษฎี 7Ss Model (Adhikary, M., 1995) และงานวิจัยของปุริมพัฒน์ ธนาพันธ์สิริ ที่ศึกษาการสร้างรูปแบบการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยวของตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต โดยใช้ทฤษฎี 7S's Model มาพัฒนาปรับปรุง และได้คุณลักษณะสำคัญ 3 ประการของตำรวจท่องเที่ยว คือ 1) การสร้างตำรวจท่องเที่ยวให้เป็นตำรวจมืออาชีพโดยการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในด้านภาษาต่างประเทศ มีทักษะในการสื่อสารและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2) ตำรวจท่องเที่ยวต้องมีหัวใจบริการ มีจิตวิทยาในการบริการ ให้ความสนใจและเอาใจใส่ในความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว 3) สร้างความพึงพอใจในการให้บริการกับนักท่องเที่ยวสู่ความเป็นเลิศด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมรวมทั้งการแจ้งเตือนและการระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว (ปุริมพัฒน์ ธนาพันธ์สิริ, 2559) และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ Nimpanich, C. ที่กล่าวว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ คือหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Nimpanich, C., 2006) สอดคล้องกับตรีเนตร ตันตระกูล ที่ระบุถึงการสรรหาหรือคัดเลือกพนักงานเป็นหน้าที่ที่สำคัญขององค์การ ถ้าคัดสรรพนักงานที่มีคุณภาพและมีทักษะตรงกับงาน ก็จะทำให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นไปตามเป้าหมาย ผลการศึกษา (ตรีเนตร ตันตระกูล, 2560) สอดคล้องกับคนึงภรณ์ วงเวียน และคณะ ซึ่งได้ทำการศึกษาการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง และพบว่ายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ประกอบด้วย 3 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

2) เสริมสร้างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณูปโภค 3) พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยวเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน คุณลักษณะเชิงภูมิศาสตร์ของทะเลชายฝั่งอันดามันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นประเด็นย่อยพบว่าทุกคุณลักษณะเชิงภูมิศาสตร์ของทะเลชายฝั่งอันดามันอยู่ในระดับมาก โดยคุณลักษณะน้ำทะเลสีครามสูงที่สุด รองลงมาคือมีหาดทรายที่สวยงาม ทำเลที่ตั้งเป็นหมู่เกาะ และมียอดเขาที่สูง ตามลำดับ ผลการศึกษาสอดคล้องกันทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ นั่นคือ คุณลักษณะเชิงภูมิศาสตร์ของทะเลชายฝั่งอันดามันเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งลักษณะของน้ำทะเล หาดทราย ความเป็นหมู่เกาะ และภูเขา ยิ่งลักษณะเชิงภูมิศาสตร์มีความหลากหลายมากเท่าไร ก็ยิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวมากเท่านั้น เพราะความหลากหลายจะทำให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เบื่อหน่าย สามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมท่องเที่ยวของตนได้หลายแบบ เช่น ลงเล่นน้ำทะเล ท่องเที่ยวภูเขา จัดปาร์ตี้ริมหาด เป็นต้น (คนึงภรณ์ วงเวียน และคณะ, 2555) ผลการศึกษาสอดคล้องกับเพชรรัตน์ มีสมบูรณ์พูนสุข และคณะ ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง รายงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความพึงพอใจต่อการตลาดการท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง โดยรวมในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อการตลาดด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ด้านโรงแรมที่พัก โฮมสเตย์ และด้านผลิตภัณฑ์พื้นเมืองและร้านขายของที่ระลึก ส่วนด้านการคมนาคม ด้านตัวแทนบริษัทนาเที่ยว ด้านศูนย์บริการการท่องเที่ยว และด้านการส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความพึงพอใจในระดับน้อย (เพชรรัตน์ มีสมบูรณ์พูนสุข และคณะ, 2556) ผลการศึกษายังสอดคล้องกับพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครดำเนินงานในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ให้บริการนำเที่ยวกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ สปาโคลนร้อนและทรายร้อน การชมปูมดแดง การเก็บหอยตลับ การพายเรือคายัค ทั้งนี้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครมีศักยภาพทางการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านการบริการและการให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว ศักยภาพทางด้านการบริหาร

จัดการการท่องเที่ยว และศักยภาพทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, 2557)

ประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดคือด้านคุณภาพ รองลงมาคือด้านความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ ด้านกายภาพด้านสิ่งแวดล้อม และด้านทรัพย์สิน ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่ประสิทธิภาพด้านคุณภาพสูงที่สุด อาจจะเป็นเพราะเป็นด้านที่สามารถวัดประสิทธิภาพได้ง่ายที่สุด อาทิเช่น มีการควบคุมความเร็วของเรือ มีการควบคุมการบรรทุกจำนวนนักเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดและน้ำหนักของเรือ มีการควบคุมการจราจรทางเรือ มีการติดตั้งอุปกรณ์แสดงตำแหน่ง GPS และมีการเชื่อมต่อสัญญาณกับศูนย์ควบคุมความปลอดภัยทางทะเลตลอดเวลาที่มีการนำเรือไปให้บริการแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งมีระบบในการติดตามเรือเล็กที่มีความเร็วสูงตลอดเวลา ส่วนในด้านความพึงพอใจซึ่งมีประสิทธิภาพรองลงมานั้น ก็สามารถประเมินได้จากการมีมาตรการเฝ้าระวังและเตรียมความพร้อมในกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลา อาทิเช่น การมี Security Guard ประจำจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ มีระบบการบริหารจัดการในกรณีเกิดภาวะฉุกเฉิน และมีการจัดตั้งศูนย์ควบคุมความปลอดภัยทางทะเล ทำให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในการท่องเที่ยวและเกิดความพึงพอใจในความปลอดภัยที่ตนเองจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเกิดอุบัติเหตุสวิสชีส (Swiss Cheese Model) ของ Reason,J. et al. ที่อธิบายความผิดพลาดหรือความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ โดยแนวคิดนี้มองว่า มนุษย์แต่ละคนนั้นเปรียบเสมือนแผ่นชีสแต่ละแผ่นที่มีรูพรุนบนแผ่น ซึ่งรูพรุนเหล่านี้ก็คือจุดอ่อน หรือความผิดพลาดส่วนบุคคล การกระทำใด ๆ จะเหมือนกับการเลื่อนซ้ายขวาบนล่างของแผ่นชีส หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นรวมกัน อันตรายที่เกิดขึ้นสามารถทะลุจากแผ่นหนึ่ง ไปยัง อีกแผ่นหนึ่งได้ ดังนั้นควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันอันตรายอันมาจากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยของมนุษย์ หรือจากหลายปัจจัยพร้อม ๆ กันซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางได้อย่างปลอดภัยไปสู่จุดหมายปลายทางได้ การป้องกันจึงขึ้นกับคุณภาพในการบริหารความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพอย่างมืออาชีพ (Reason, J. et al., 2006) ผลการศึกษาสอดคล้องกับอุมาพร บุญเพชรแก้ว และอิสระพงษ์ พลธาน ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด Low Carbon Destination กรณีศึกษา เกาะหมาก จังหวัดตราด พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวที่เกาะหมาก จังหวัดตราด เป็นรูปแบบการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ช่วยเพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เป็นการปลุกจิตสำนึกที่ดีในเรื่องการให้ความสำคัญ และการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าการมุ่งหาผลประโยชน์ด้านรายได้รวมทั้งการนำเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อลดการทำลายสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวรวมทั้งการสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์

ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนการรักษาวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น (อุมาพร บุญเพชรแก้ว และอิสระพงษ์ พลธานี, 2561)

การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ได้แก่ การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวด้านความพึงพอใจ ด้านทรัพย์สิน ด้านกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ โดยการบริหารความปลอดภัยทั้ง 4 ด้านรวมกันสามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งทะเลได้ร้อยละ 64.40 สาเหตุที่ผลการศึกษาเป็นดังนี้อาจจะเป็นเพราะว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ทั้งความปลอดภัยในชีวิตและความปลอดภัยในทรัพย์สิน เมื่อสถานที่ท่องเที่ยวมีการจัดตั้งศูนย์ควบคุมความปลอดภัยทางทะเล ซึ่งมีมาตรการการจัดการในภาวะฉุกเฉินที่เหมาะสม มีมาตรการเฝ้าระวังในเรื่องความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม อาทิเช่น การจัดให้มี Security Guard บริเวณแหล่งท่องเที่ยว หรือการจัดให้มีเรือพยาบาลคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ รองมาจากความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว ถ้าสถานที่ท่องเที่ยวนั้นน่าสนใจแต่มีความปลอดภัยน้อยก็จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่ไปท่องเที่ยวเนื่องจากความเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของตน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามันที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ได้แก่ การบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวด้านความพึงพอใจ ด้านทรัพย์สิน ด้านกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ โดยการบริหารความปลอดภัยทั้ง 4 ด้านรวมกันสามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารความปลอดภัยของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งทะเลได้ร้อยละ 65.60 สาเหตุที่ผลการศึกษาเป็นดังนี้เนื่องจากความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก เมื่อนักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในมาตรการรักษาความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินของตนจากการที่สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยมาดูแลนักท่องเที่ยว มีการจัดการที่เหมาะสมเมื่อเกิดสภาวะฉุกเฉิน มีมาตรการเฝ้าระวังภัยต่าง ๆ เช่น การจัดสรรกำลังเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีการจัดทำป้ายเตือนป้ายระวังภัยต่าง ๆ ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว การจัดให้มีหน่วยงานที่ทำการรักษาพยาบาลเมื่อ

เกิดเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในแหล่งท่องเที่ยวนั้นมากขึ้นและตัดสินใจมาท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ด้านความพึงพอใจ ควรมีการรักษามาตรฐานของมาตรการเฝ้าระวังเตรียมความพร้อมสำหรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลารวมทั้งมีการปรับปรุงมาตรการบางอย่างให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัยและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป มีการจัดการในภาวะฉุกเฉินที่ดี โดยมีการฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องและตรวจสอบอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความปลอดภัยให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ศูนย์ควบคุมความปลอดภัยทางทะเลต้องมีกระจายอยู่อย่างเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และมีบุคลากรที่พร้อมให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา 2) ด้านทรัพย์สิน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกปลอดภัยและสบายใจในการท่องเที่ยว ควรจัดศูนย์บริการรับฝากทรัพย์สินมีค่าของนักท่องเที่ยวให้มีปริมาณที่เพียงพอต่อจำนวนของนักท่องเที่ยว และมีการรับประกันความปลอดภัย เช่น มีกล้องวงจรปิด หรือมีรหัสสำหรับรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวที่ฝากทรัพย์สินในตู้ฝากทรัพย์สิน นอกจากนั้นบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินต้องมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และมีความสามารถในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดี 3) ด้านกายภาพ ควรจัดระบบความปลอดภัยบริเวณท่าเรือให้มีมาตรฐาน เป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบ และเคร่งครัด นอกจากนั้นภายในเรือโดยสารก็ควรจัดให้มีระบบความปลอดภัยที่เป็นมาตรฐานสากล บังคับใช้กฎ ระเบียบต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด ผู้ควบคุมเรือโดยสารควรคัดเลือกผู้ที่มีความรับผิดชอบมีประสบการณ์ และไม่ศึกคะนอง 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ควรมีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสภาพของสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพที่ดี สวยงาม และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ มีมาตรการเรื่องขยะ จัดที่ทิ้งขยะให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ บริเวณชายฝั่งทะเล ควรจัดพื้นที่ให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ไม่มีขยะหรือเศษขวดแก้วที่เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว มีการจัดป้ายประชาสัมพันธ์ที่จำเป็นต่าง ๆ อย่างครบถ้วน มีการจัดเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยกระจายครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยว 5) ด้านคุณภาพ ควรมีระบบติดตามเรือเล็กความเร็วสูงตลอดเวลา มีการติดตั้งอุปกรณ์แสดงตำแหน่ง GPS และเชื่อมต่อสัญญาณกับศูนย์ควบคุมความปลอดภัยทางทะเล มีการควบคุมการจราจรทางเรือ มีการควบคุมความเร็วเรือ มีการควบคุมการบรรทุกจำนวนนักท่องเที่ยว ให้มีความสัมพันธ์กับขนาดและน้ำหนักของเรืออย่างเคร่งครัด 6) ด้านสุขภาพ ควรตรวจเช็คความพร้อมของร่างกายของนักท่องเที่ยวก่อนลงเรือโดยสาร ตรวจคัดกรองนักท่องเที่ยวที่มีร่างกายอ่อนแอ มีหน่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้นบริเวณจุดท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด 7) ด้านบุคลากร ควรมีเจ้าหน้าที่เพียงพอสำหรับรักษาความปลอดภัย มีการฝึกอบรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ควรมีความพร้อมของบุคลากรในขณะปฏิบัติการปกติ ความพร้อมของบุคลากรในขณะเกิดอุบัติเหตุ มีการจ้างทีมผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำหน้าที่ในการเสนอวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ วางแผน ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะอย่างครอบคลุม

8) ด้านงบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ควรพัฒนาบุคลากรในเรื่องของความปลอดภัย จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์ที่ใช้ในเรื่องของความปลอดภัย เช่น วิทยุแบบพกพา ระบบกล้อง Thermal ให้เพียงพอ 9) ด้านระบบบริหารงาน จัดทำทะเบียนเรือและเจ้าหน้าที่ประจำเรือโดยสารต่าง ๆ พร้อมบัตรประจำตัว จัดทำระบบบริหารจัดการและควบคุมการคมนาคมทางทะเล AIS Auto Identification System จัดระบบตรวจจับเรือจากศูนย์กลาง โดยติดตั้งระบบกล้อง THERMAL ควบคุมเส้นทางจราจรฝั่งทะเลอันดามัน จัดให้มีอุปกรณ์กล้องใช้สำหรับตรวจจับผู้ที่ไม่ใส่เสื้อชูชีพก่อนการลงเรือ และขณะอยู่บนเรือ มาตรการกำจัดเรือคุณภาพต่ำออกจากตลาด มาตรการข้อมูลจำเพาะเรือและตำแหน่งเรือระยะไกล สามารถให้ความช่วยเหลือหลังเกิดเหตุ อุบัติภัย มาตรการสืบสวนอุบัติเหตุ มาตรการการประเมินความเสี่ยงอย่างเคร่งครัด 10) ด้านอุปกรณ์ ระบบแผนที่ทางทะเลระบบดิจิทัล ระบบฐานข้อมูลเรือโดยสารที่เข้าร่วมโครงการ ระบบระบุตำแหน่งเรือ โดยใช้สัญญาณ GPS แสดงการแจ้งเตือน หรือตั้งค่าการแจ้งเตือนเหตุการณ์ต่าง ๆ จากกล้องบริเวณจุดขึ้น - ลง แสดงภาพครบถ้วนตลอดเวลา หน้าจอแสดงผลได้อย่างต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้นักวิชาการที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ 11) ด้านเทคโนโลยี เพิ่มจำนวนกล้องตรวจตราระยะไกล ประสิทธิภาพของระบบกล้อง Thermal ประสิทธิภาพของอุปกรณ์ วิทยุแบบพกพาที่มีประสิทธิภาพสูง และ12) ด้านการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์หรือประชาสัมพันธ์ข้อปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวในการโดยสารเรือ ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อปฏิบัติในการโดยสารเรือ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินเรือ เช่นข้อมูลน้ำขึ้น น้ำลง สภาพภูมิอากาศ ความเร็วลม และขนาดความสูงของคลื่น ให้กับประชาชนและชาวเรือประเภทต่าง ๆ ได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะช่วงมรสุม ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติมในส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งอันดามัน ว่าในมุมมองของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวทางทะเลชายฝั่งทะเลอันดามันอยู่ในระดับที่ดีหรือเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีบริบทที่มีความคล้ายคลึงกันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สถิตินักท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2562 จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid= 11040

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2552). สถิติสำหรับงานวิจัย ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คนึงภรณ์ วงเวียน และคณะ. (2555). การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 7(2), 86 - 103.

ตรีเนตร ตันตระกูล. (2560). การพัฒนาทรัพยากรบุคคลในสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 3(2), 1 - 16.

ปุริมพัฒน์ ธนาพันธ์สิริ. (2559). การจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับนักท่องเที่ยวของตำรวจท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 12(1), 123 - 150.

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(3), 650 - 665.

เพชรรัตน์ มีสมบูรณ์พูนสุข และคณะ. (2556). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 16(6), 142 - 154.

อุมาพร บุญเพชรแก้ว และอิสระพงษ์ พลธานี. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิด Low Carbon Destination กรณีศึกษา เกาะหมาก จังหวัดตราด. วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา, 10(3), 221 - 234.

Adhikary, M. (1995). Management of Ecotourism. Bangkok: Srinakarinwirot University.

Nimpanich, C. (2006). Analysis of Policy Scope Framework Theory and Case Study. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirach Printing.

Reason, J. et al. (2006). Paries J. Revisiting the «Swiss cheese» model of accidents. Retrieved July 23, 20 , from http://publish.eurocontrol.int/eec/gallery/content/public/document/eec/report/2006/017_Swiss_Cheese_Model.pd.

TNN Thailand. (2562). เหตุเรือล่มในจังหวัดภูเก็ต. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2562 จาก https://www.tnnthailand.com/content/3232.

ตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*

MODEL OF FIRM CHARACTERISTICS GOOD CORPORATE GOVERNANCE AND EARNINGS MANAGEMENT ON FIRM VALUE OF COMPANIES LISTED ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ฐิติพร พระโพธิ์
Thitiporn Prapho
มนตรี ช่วยชู
Montree Chuaychoo
วรกร แช่มเมืองปัก
Worakorn Chammuangpak
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University, Thailand
E-mail: amthi18@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทดสอบอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัทที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี การจัดการกำไร และมูลค่ากิจการ และ 2) พัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 468 บริษัท เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบบันทึกข้อมูล เก็บข้อมูลจากงบการเงินประจำปี แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) ระหว่างปี 2560 - 2561 เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้ออกหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Corporate Governance Code) ในปี 2560 วิเคราะห์ผลด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแบบ Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) ผลการศึกษาพบว่า 1) ลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีและมูลค่ากิจการ และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร 2) การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อมูลค่ากิจการ และ 3) การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อมูลค่ากิจการ แสดงว่าบริษัทที่ปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะลดการจัดการกำไรให้น้อยลงและสามารถสร้างมูลค่าให้กับ

* Received 1 October 2020; Revised 7 October 2020; Accepted 10 October 2020

บริษัท ตัวแบบจำลองที่พัฒนาขึ้น พบว่า ตัวแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าสถิติผ่านเกณฑ์ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแลสามารถนำตัวแบบจำลองไปกำหนดการกำกับดูแลกิจการที่ดีในอนาคต ผู้ถือหุ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปประเมินผลการดำเนินงานและเป็นข้อมูลในการตัดสินใจลงทุน

คำสำคัญ: ตัวแบบจำลอง, คุณลักษณะบริษัท, การกำกับดูแลกิจการที่ดี, การจัดการกำไร, มูลค่ากิจการ

Abstract

The Objectives of this research article were to1) examining the influences of firm characteristics, good corporate governance, and earnings management on firm value and 2) developing the model of firm characteristics, good corporate governance, and earnings management on firm value of companies listed on the stock exchange of Thailand. Quantitative Research, The sample group consisted of 468 companies. By using data collection tools were the data recording form. The data were collected from the annual financial statement, Form 56-1 from 2017 to 2018. As the office of the Securities & Exchange Commission has issued Corporate Governance Code in the year 2017 and using Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) Model analysis. The results on showed significant fluences of 1) firm characteristics possessed a positive direct effect on good corporate governance and firm value, and possessed a negative direct effect on earnings management, 2) good corporate governance possessed a negative direct effect on earnings management and a positive direct effect on firm value, and 3) earnings management possessed a negative direct effect on firm value. The more good corporate governance the less earnings management and enhancing of firm value. The developed model was found to be well fitted to empirical evidence possessing passed values based on criteria, as hypothesized. Generate the new knowledge which will be useful to regulators and can use the model to determine good corporate governance in the future. In addition, the results of this study could benefit shareholders, and related parties in operational evaluation and Investment decision - making.

Keywords: Model, Firm Characteristics, Good Corporate Governance, Earnings Management, Firm Value

บทนำ

บริษัทจดทะเบียนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศทั้งในแง่การสร้างรายได้ การจ้างงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมดูแลสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นคณะกรรมการบริษัท ฝ่ายจัดการและหน่วยงานภายในองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้องค์กรมีบรรษัทภิบาลหรือการกำกับดูแลกิจการ ที่ดี เพื่อให้บริษัทสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562) ในปี พ.ศ. 2560 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้ออกหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนปี 2560 (Corporate Governance Code หรือ CG Code) เพื่อเป็นหลักให้คณะกรรมการบริษัทนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำกับดูแลกิจการ โดยหลักการของ CG Code มีหลักปฏิบัติจำนวน 8 ข้อหลัก ดังนี้ 1) ตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน 2) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของกิจการที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืน 3) เสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิผล 4) สรรหาและพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและการบริหารบุคลากร 5) ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ 6) ดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม 7) รักษาความน่าเชื่อถือทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูล 8) สนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกับผู้ถือหุ้น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2563)

การกำกับดูแลกิจการเริ่มจากสาเหตุความแตกต่างในผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้บริหารได้ เช่น ปัญหาตัวแทน (Agency Problem) ที่ถูกซ่อนไว้และเป็นอุปสรรคในการสร้างมูลค่าให้กับบริษัท ตลอดจนการล้มละลายของบริษัทขนาดใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น Enron และ World com ที่ผู้บริหารรายงานรายได้หรือกำไรสูงเกินจริง ส่งผลให้งบการเงินและตัวเลขทางบัญชีไม่มีคุณภาพ (เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย และอนุวัฒน์ ภักดี, 2561) สาเหตุมาจากผู้บริหารสามารถเลือกแนวทางการบันทึกบัญชีที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจทำให้สามารถจัดการกำไรที่แสดงในรายงานทางการเงินได้ (Burgstahler, D. C. & Dichev, I. D., 1997) วิธีที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการจัดการกำไรคือ การจัดการรายการคงค้าง (Ferris, G. R. et al., 1998) ซึ่งการจัดการกำไรเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจเนื่องจากกำไรเป็นข้อมูลสำคัญที่นักลงทุนและบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสามารถของกิจการ อันจะส่งผลต่อการตัดสินใจลงทุน ผู้บริหารของบริษัทจึงมีแนวโน้มที่จะจัดการกำไรของบริษัทให้สูงขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการดำเนินงานของบริษัทและกำไรที่สูงขึ้นก็จะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความสามารถของฝ่ายบริหารในการทำให้มูลค่าของบริษัทเพิ่มสูงขึ้นด้วย (Barth, M. E. et al., 1999) จากเหตุการณ์ดังกล่าวการกำกับดูแลกิจการที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญมากขึ้น (Krenn, M., 2015) และเป็นประเด็นในหลายประเทศที่ประสบปัญหา

หลังจากวิกฤติการเงินในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการนำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีมาใช้ในการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียน (Zabri, S. M. et al., 2016)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในการพัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ถือหุ้น นักลงทุน และผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ประโยชน์ต่อบริษัทในการให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่จะเป็นส่วนสนับสนุนให้บริษัทมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีความน่าเชื่อถือ ก่อให้เกิดมูลค่ากิจการที่เติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทดสอบอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัทที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี การจัดการกำไร และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไร ที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาผ่านโมเดลสมการโครงสร้างแบบ Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) Model มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวนบริษัททั้งสิ้น 773 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562) จำนวนดังกล่าวไม่รวมกลุ่มหลักทรัพย์ในตลาด เอ็ม เอ ไอ และกลุ่มกองทุนต่าง ๆ เนื่องจากบริษัทที่อยู่ในกลุ่ม (MAI) ไม่สามารถระบุวัตถุประสงค์ของการระดมทุนได้อย่างชัดเจนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มธุรกิจการเงิน และบริษัทที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ จึงมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 468 บริษัท

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมดของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 468 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินประจำปี แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) ในรอบ

ระยะเวลาบัญชี ปี 2560 - 2561 ของแต่ละบริษัท จากฐานข้อมูล SETSMART วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบตรวจสอบรายการที่ผู้วิจัยดำเนินการจดบันทึกข้อมูลคุณลักษณะบริษัท ประกอบด้วย 1) โครงสร้างเงินทุน 2) อัตราการเจริญเติบโต 3) โครงสร้างผู้ถือหุ้น และ 4) ขนาดของกิจการ การกำกับดูแลกิจการที่ดี ประกอบด้วย 1) การตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน 2) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของกิจการที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืน 3) การเสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิผล 4) การสรรหาและพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและการบริหารบุคลากร 5) การส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ 6) การดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม 7) การรักษาความน่าเชื่อถือทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูล และ 8) สนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกับผู้ถือหุ้น การจัดการกำไรคำนวณผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร และมูลค่ากิจการ ประกอบด้วย 1) อัตราผลตอบแทนเกินปกติสะสม 2) อัตรากำไรต่อหุ้น 3) มูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ และ 4) อัตราส่วนวัดผลการดำเนินงาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ Multiple Indicators and Multiple Causes (MIMIC) Model เนื่องจากโมเดลสมการโครงสร้างมีความโดดเด่นด้านการประมาณค่าความสัมพันธ์ ที่เกี่ยวข้องภายใน และความสัมพันธ์แบบหลายตัวแปร ตลอดจนแนวคิดที่ไม่สามารถสังเกตความสัมพันธ์ได้ รวมไปถึงการวัดค่าความผิดพลาดที่เกิดจากกระบวนการประมาณที่สมการถดถอยไม่สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรเหตุใดควรให้ความสำคัญมากกว่ากันและส่งผลไปยังตัวแปรผลมากน้อยต่างกันอย่างไร โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในรูปแบบการสร้างโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) สามารถแสดงและอธิบายน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรได้ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล

5. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ
สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6 การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปร และวิธีที่ใช้ในการวัดมูลค่า แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงชื่อภาษาไทย ชื่อภาษาอังกฤษ ของตัวแปร/ตัวชี้วัด และอักษรย่อ

ชื่อภาษาไทยของตัวแปร/ตัวชี้วัด	ชื่อภาษาอังกฤษของตัวแปร/ตัวชี้วัด	อักษรย่อ	วิธีที่ใช้ในการวัดมูลค่า
คุณลักษณะบริษัท	FIRM CHARACTERISTICS	COM	
โครงสร้างเงินทุน	Leverage Ratio	LEV	อัตราส่วนหนี้สินรวม / สินทรัพย์รวม
อัตราการเจริญเติบโต	Growth Rate	GRO	ROE x (1 - อัตราส่วนเงินปันผลจ่าย)
โครงสร้างผู้ถือหุ้น	Structure of Shareholder's	SHD	เปอร์เซ็นต์การถือหุ้นสามัญของผู้ถือหุ้นรายใหญ่สูงสุด 5 อันดับแรกรวมกัน
ขนาดของกิจการ	Firm Size	SIZ	มูลค่าตามบัญชีของสินทรัพย์รวม natural logarithm ของสินทรัพย์รวม
การกำกับดูแลกิจการที่ดี	Good Corporate Governance	CGC	
ตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน	Establish Clear Leadership Role and Responsibilities of the Board	CG1	บริษัทเปิดเผยข้อมูลการกำกับดูแลกิจการที่ดี 1 ประเด็น ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน
กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของกิจการที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืน	Define Objectives that Promote Sustainable Value Creation	CG2	หากบริษัทไม่เปิดเผยข้อมูลการกำกับดูแลกิจการที่ดี ให้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนน
เสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิผล	Strengthen Board Effectiveness	CG3	
สรรหาและพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและการบริหารบุคลากร	Ensure Effective CEO and People Management	CG4	

ส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ	Nurture Innovation and Responsible Business	CG5	
ดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม	Strengthen Effective Risk Management and Internal Control	CG6	
รักษาความน่าเชื่อถือทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูล	Ensure Disclosure and Financial Integrity	CG7	
สนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกับผู้ถือหุ้น	Ensure Engagement and Communication with Shareholders	CG8	
การจัดการกำไร	Earning Management	EAR	The Modified Jones Model (Modified Jones, 1991)
มูลค่ากิจการ	Firm value	FMV	
อัตราผลตอบแทนเกินปกติสะสม	Cumulative Abnormal Return	CAR	$CAR_t = \sum_{i=1}^{12} (\text{Actual Return}_t - \text{Expected}_t)$
อัตราส่วนกำไรต่อหุ้น	Earnings Per share	EPS	กำไรสุทธิ / จำนวนหุ้นสามัญถัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของบริษัทที่ชำระแล้ว
มูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ	Economic Value added	EVA	EVA = NOPAT - (WACC x INVESTED CAPITAL)
อัตราส่วนวัดผลการดำเนินงาน	Tobin's Q	TBQ	Tobin's Q = MV of Equity + BV of Debt / BV of TA

ผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐาน (Hypothesized Model) มีการปรับโมเดลโดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนมีความสัมพันธ์กันได้ซึ่งตรงกับสภาพความเป็นจริง ผู้วิจัยจึงปรับโมเดลเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2 และภาพประกอบที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางค่าความผิดพลาดมาตรฐาน และค่า t - value ของโมเดล

Path Diagram	Path Coefficients	Standard Errors	t – values
GAMMA			
COM → CGC	0.13*	0.07	2.00
COM → EAR	-0.16*	0.07	2.25
COM → FMV	0.31*	0.13	2.46
BETA			
CGC → FMV	0.16*	0.07	2.31
CGC → EAR	-0.16**	0.05	3.24
EAR → FMV	-0.26**	0.07	3.57

หมายเหตุ: Path Diagram คือ แผนภาพเส้นทาง, Path Coefficients คือ สัมประสิทธิ์เส้นทาง
* หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (1.960 ≤ t–value < 2.576)
** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (t–value ≥ 2.576)

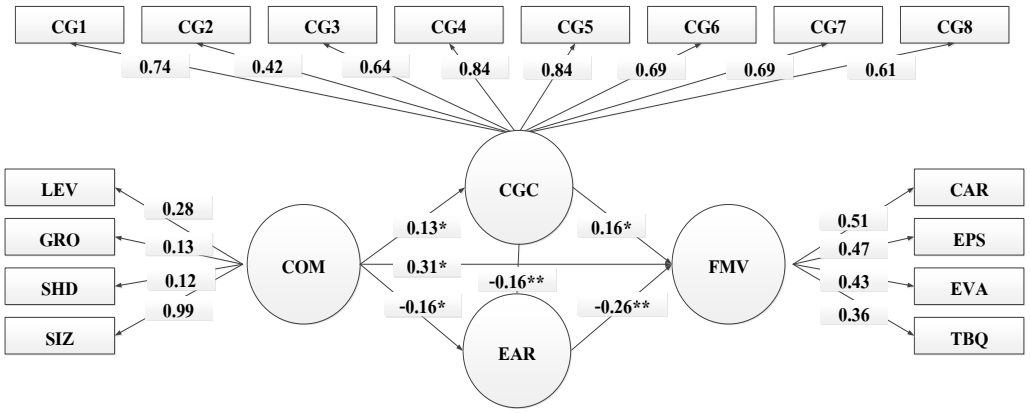

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (หลังปรับโมเดล)

จากตารางที่ 2 และภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของรูปแบบโครงสร้างอิทธิพล ตามสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์อิทธิพลของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการ พบว่า ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 85.81 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 67 มีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value) มีค่าเท่ากับ 0.06053 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.024

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลตามโมเดลสมการโครงสร้างหลังปรับโมเดลแสดงอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) โมเดลการวัด (Measurement Model) และ 2) โมเดลโครงสร้าง (Structural Model)

1. ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัด (Measurement Model) ในโมเดลสมการโครงสร้างหลังปรับโมเดลแสดงอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า

1.1 ตัวแปรองค์ประกอบที่สามารถอธิบายคุณลักษณะบริษัท (COM) ได้ดีที่สุด คือ ขนาดของกิจการ (SIZ) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มากที่สุดเท่ากับ 0.99 รองลงมาคือ โครงสร้างเงินทุน (LEV) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.28 อัตราการเจริญเติบโต (GRO) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.13 และโครงสร้างผู้ถือหุ้น (SHD) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.12

1.2 ตัวแปรองค์ประกอบที่สามารถอธิบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CG) ได้ดีที่สุดคือ การสรรหาและพัฒนาผู้บริหารระดับสูงและการบริหารบุคลากร (CG4) และการส่งเสริมนวัตกรรมและการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ (CG5) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดเท่ากับ 0.84 รองลงมาคือ การตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน (CG1) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.74 การดูแลให้มีระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสม (CG6) และการรักษาความน่าเชื่อถือทางการเงินและการเปิดเผยข้อมูล (CG7) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.69 การเสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิผล (CG3) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.64 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสื่อสารกับผู้ถือหุ้น (CG8) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.61 และการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของกิจการที่เป็นไปเพื่อความยั่งยืน (CG2) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.42

1.3 ตัวแปรองค์ประกอบที่สามารถอธิบายมูลค่ากิจการ (FMV) ได้ดีที่สุดคือ อัตราผลตอบแทนเกินปกติสะสม (CAR) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มากที่สุดเท่ากับ 0.51 รองลงมาคือ อัตรากำไรต่อหุ้น (EPS) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.47 มูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจ (EVA) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.43 และอัตราส่วนวัดผลการดำเนินงาน (TBQ) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ เท่ากับ 0.36

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้าง (Structural Model) หลังปรับโมเดลและผลการทดสอบสมมติฐานรูปแบบโครงสร้างอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแล

กิจการที่ดี และการจัดการกำไร ที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี พบว่า คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p<0.05$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.13

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร พบว่า คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p<0.05$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ -0.16

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ พบว่า คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p<0.05$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.31

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร พบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ($p<0.01$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ -0.16

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 5 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ พบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($p<0.05$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวก ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.16

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 6 การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ พบว่า การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ($p<0.01$) โดยมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ -0.26 การพัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติทดสอบ เท่ากับ χ^2 = 85.81, df = 67, χ^2/df = 1.28, P-value = 0.06053, GFI = 0.98, AGFI = 0.99, NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 1.00, RMSEA = 0.024, SRMR = 0.028, CN = 542.97 จึงสรุปได้ว่าตัวแบบจำลองมีความเหมาะสม หรือกล่าวได้ว่า คุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี

และการจัดการกำไรส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การเปรียบเทียบค่าสถิติความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ระหว่างโมเดลตามสมมติฐาน (Hypothesized Model) และโมเดลที่ปรับใหม่ (Modified Model) เมื่อนำผลมาวิเคราะห์ พบว่า หลังจากปรับโมเดลตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์สถิติด้วยโปรแกรมซึ่งยอมให้ความคลาดเคลื่อน (Error Variance) มีความสัมพันธ์กันได้ ส่งผลให้โมเดลที่ปรับใหม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
χ^2/df	< 2.00	1.28	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	0.98	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.99	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.024	ผ่านเกณฑ์
NFI	≥ 0.90	0.98	ผ่านเกณฑ์
NNFI	≥ 0.90	0.99	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	1.00	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.028	ผ่านเกณฑ์
Critical N	> 200	542.97	ผ่านเกณฑ์

ผลการทดสอบสมมติฐานจากโมเดลที่ปรับแล้ว โดยการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมระหว่างตัวแปรแฝงต่างๆ ของโมเดลคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์เส้นทางโมเดลสมการโครงสร้างตามสมมติฐาน

	CGC			EAR			FMV		
ตัวแปร	**TE**	**DE**	**IE**	**TE**	**DE**	**IE**	**TE**	**DE**	**IE**
COM	0.13* (0.07)	0.13* (0.07)	-	-0.18* (0.07)	-0.16* (0.07)	-0.02 (0.01)	0.38** (0.14)	0.31* (0.13)	0.07** (0.03)
CGC				-0.16** (0.05)	-0.16** (0.05)	-	0.20** (0.07)	0.16* (0.07)	0.04* (0.02)
EAR							-0.26** (0.07)	-0.26** (0.07)	-
ตัวแปรสังเกตได้		CGC	EAR	FMV					
R^2		0.02	0.14	0.03					

χ^2 = 85.81, df = 67, χ^2/df = 1.28, P-value = 0.06053, GFI = 0.98, AGFI = 0.99, NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 1.00, RMSEA = 0.024, SRMR = 0.028, CN = 542.97

หมายเหตุ p*< .05 , p**< .01 อิทธิพลรวม (TE) อิทธิพลทางตรง (DE) และอิทธิพลทางอ้อม (IE)

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะบริษัท (COM) มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGC) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.13 และตัวแปรมูลค่ากิจการ (FMV) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.31 และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อตัวแปรการจัดการกำไร (EAR) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล -0.16 นอกจากนี้ตัวแปรคุณลักษณะบริษัท (COM) มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางบวกต่อ ตัวแปรมูลค่ากิจการ (FMV) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.07 โดยผ่านตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGC) และมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อตัวแปรการจัดการกำไร (EAR) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล -0.02 โดยผ่านตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGC)

ตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGC) มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อตัวแปรมูลค่ากิจการ (FMV) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.16 และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อตัวแปรการจัดการกำไร (EAR) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล -0.16 นอกจากนี้ตัวแปรการกำกับดูแลกิจการที่ดี (CGC) มีอิทธิพลทางอ้อมใน ทิศทางบวกต่อตัวแปรมูลค่ากิจการ (FMV) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.04 โดยผ่านตัวแปรการจัดการกำไร (EAR)
ตัวแปรการจัดการกำไร (EAR) มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อตัวแปรมูลค่ากิจการ (FMV) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล -0.26

จากผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างอิทธิพลคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน	ทิศทางอิทธิพล
H1 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี	ยอมรับ	+*
H2 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร	ยอมรับ	-*
H3 คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ	ยอมรับ	+*
H4 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการกำไร	ยอมรับ	-**
H5 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ	ยอมรับ	+*
H6 การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงต่อมูลค่ากิจการ	ยอมรับ	-**

หมายเหตุ +* หมายถึง มีอิทธิพลในทิศทางบวกอย่างมีสาระสำคัญ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05, -* หมายถึง มีอิทธิพลในทิศทางลบอย่างมีสาระสำคัญ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

+** หมายถึง มีอิทธิพลในทิศทางบวกอย่างมีสาระสำคัญ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01, -** หมายถึง มีอิทธิพลในทิศทางลบอย่างมีสาระสำคัญ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

อภิปรายผล

ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้เพื่อทดสอบวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์อิทธิพลของคุณลักษณะบริษัทที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี การจัดการกำไร และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า

1. ทดสอบอิทธิพลของคุณลักษณะบริษัทที่ส่งผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี การจัดการกำไร และมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ผลการทดสอบสอดคล้องกับสมมติฐาน พบว่า 1) คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khakwani, M. S. et al. พบว่า สัดส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมของบริษัทในประเทศปากีสถานมีอิทธิพลต่อการรายงานข้อมูลการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Khakwani, M. S. et al. , 2016) 2) คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรพรรณ ดำรงค์สุขนิวัฒน์ และปัญญา อิสระวรวาณิช ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของกิจการกับการตกแต่งกำไร พบว่า ขนาดของกิจการมีความสัมพันธ์กับการตกแต่งกำไร โดยกิจการขนาดใหญ่มีโอกาสในการตกแต่งกำไรเพื่อหลีกเลี่ยงผลขาดทุนมากกว่าเมื่อเทียบกับกิจการขนาดเล็ก (พรพรรณ ดำรงค์สุขนิวัฒน์ และปัญญา อิสระวรวาณิช, 2556) และผลการวิจัยของ Safari พบว่า การปฏิบัติตามหลักการของคณะกรรมการและคณะกรรมการตรวจสอบส่งผลให้การจัดการกำไรลดลง (Safari, M., 2017) 3) คุณลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อมูลค่ากิจการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Corvino et al. พบว่า ขนาดของกิจการมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัท (Corvino, A. et al., 2019) อนุวัฒน์ ภักดี และศิลปพร ศรีจั่นเพชร ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลสมการโครงสร้างคุณลักษณะคณะกรรมการและผลการดำเนินงาน พบว่า ขนาดกิจการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน (อนุวัฒน์ ภักดี และศิลปพร ศรีจั่นเพชร, 2561) 4) กำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร พบว่า เมื่อบริษัทให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไรให้น้อยลงได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Helaly et al. การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีนัยสำคัญต่อระดับการจัดการกำไร (Helaly, M. El. et al., 2018) ผลการวิจัยของ Shahwan แสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดี จะช่วยให้การตกแต่งกำไรลดลง (Shahwan, 2015) 5) การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อมูลค่ากิจการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chitnomrath et al. พบว่า กลไกการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของมูลค่ากิจการ (Chitnomrath, T. et al., 2011) ผลการวิจัยของ Aboud & Diab พบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าบริษัท และผลการวิจัยนี้สนับสนุนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลการกำกับดูแลกิจการที่ดีและนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Aboud, A. & Diab, A., 2018) และ 6) การจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงในทิศทาง

ลบต่อมูลค่ากิจการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chaney & Lewis พบว่า การจัดการกำไรส่งผลกระทบต่อมูลค่าของกิจการ (Chaney, P. K. & Lewis, C. M., 1995) และผลการวิจัยของ Akram et al. พบว่า การจัดการกำไรมีความสัมพันธ์ในทิศทางลบต่อมูลค่ากิจการอย่างมีนัยสำคัญ (Akram et al., 2015)

2. พัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไร ที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยการพัฒนาตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไร ที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบจำลองตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติทดสอบ χ^2 = 85.81, df = 67, χ^2/df = 1.28, P-value = 0.06053, GFI = 0.98, AGFI = 0.99 , NFI = 0.98, NNFI = 0.99, CFI = 1.00, RMSEA = 0.024, SRMR = 0.028, CN = 542.97 จึงสรุปได้ว่า ตัวแบบจำลองมีความเหมาะสม หรือกล่าว ได้ว่า คุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

องค์ความรู้ใหม่

การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นแนวปฏิบัติเพื่อสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของคณะกรรมการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับบริษัท จดทะเบียนที่มีประชาชนเป็นผู้ถือหุ้น จากผลการวิจัยตัวแบบจำลองคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการ ที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย(ภาพที่ 1) ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบริษัท โดยตัวแบบจำลองแสดงให้เห็นว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีสามารถสร้างมูลค่าให้กับบริษัท และการเปิดเผยข้อมูลด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะส่งผลให้การจัดการกำไรลดลง หน่วยงานกำกับดูแลสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการกำกับดูแลกิจการที่ดีให้บริษัทมีประสิทธิภาพ นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงินเพื่อประกอบการตัดสินใจลงทุนและอื่น ๆ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสมมติฐานการวิจัยดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะบริษัทมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อการจัดการกำไร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และการกำกับดูแลกิจการที่ดีมี

อิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และการจัดการกำไรมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อมูลค่ากิจการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 การพัฒนาตัวแบบจำลอง ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบจำลองของคุณลักษณะบริษัท การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการจัดการกำไรที่ส่งผลต่อมูลค่ากิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์จึงสรุปได้ว่า ตัวแบบจำลองมีความเหมาะสม ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป 1) การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในช่วงระยะเวลาที่เพิ่มขึ้น โดยใช้กรอบแนวความคิดนี้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในช่วงเริ่มต้นของหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี สำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 2) การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กรอบแนวความคิดนี้ และทำการเพิ่มตัวแปรเหตุ เช่น ด้านสภาพคล่อง ด้านความสามารถในการทำกำไร เพื่อทำการขยายผล 3) การศึกษาครั้งต่อไปสามารถทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้กรอบแนวความคิดนี้กับประชากรกลุ่ม อื่น เช่น บริษัทที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อยืนยันผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร บุญเลิศอุทัย และอนุวัฒน์ ภักดี. (2561). คุณลักษณะของคณะกรรมการ ความระมัดระวังทางบัญชีและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิชาชีพบัญชี, 14(43), 27 - 47.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2562). รายชื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์. เรียกใช้เมื่อ 9 มกราคม 2562 จากhttp://www.set.or.th/th/company/companylist.html

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2563). บรรษัทภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการ. เรียกใช้เมื่อ 4 กรกฎาคม 2563 จาก https://www.setsustainability.com/page/corporate-governance

พรพรรณ ดำรงค์สุขนิวัฒน์ และปัญญา อิสระวรวาณิช. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของกิจการกับการตกแต่งกำไรของกิจการในอุตสาหกรรมพัฒนาอสังหาริมทรัพย์: หลักฐานเชิงประจักษ์จากประเทศไทย. วารสารวิชาชีพบัญชี, 9(26), 61 - 73.

อนุวัฒน์ ภักดี และศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2561). โมเดลสมการโครงสร้างคุณลักษณะคณะกรรมการ และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิชาชีพบัญชี, 14(41), 25 - 38.

Aboud, A. & Diab, A. (2018). The impact of social, environmental and corporate governance disclosures on firm value: Evidence from Egypt. Journal of Accounting in Emerging Economies, 8(4), 442 - 458.

Barth, M. E. et al. (1999). Market Rewards Associated with Patterns of Increasing Earnings. Journal of Accounting Research, 37(2), 387 - 413.

Burgstahler, D. C. & Dichev, l. D. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. Journal of accounting and economics, 24(1), 99 - 126.

Chaney, P. K. & Lewis, C. M. (1995). Earnings management and firm valuation under asymmetric information. Journal of Corporate Finance, 1(3-4), 319 - 345.

Chitnomrath, T. et al. (2011). Corporate governance and post-bankruptcy reorganization performance Evidence from Thailand. Asian Review of Accounting, 19(1), 50 - 67.

Corvino, A. et al. (2019). The moderating effect of firm size on relational capital and firm performance: Evidence from Europe. Journal of Intellectual Capital, 20(4), 510 - 532.

Ferris, G. R. et al. (1998). Towards a social context theory of the human resource management-organisational effectiveness relationship. Human Resource, 8(3), 235 - 264.

Helaly, M. El. et al. (2018). National corporate governance, GMI ratings and earnings management: A country level study. Asian Review of Accounting, 26(3), 373 - 390.

Khakwani, M. S. et al. . (2016). Effect of Corporate Governance and Financial Leverage on Market value Added in Pakistan. Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies, 2(1), 17 - 26.

Krenn, M. (2015). Understanding decoupling in response to corporate governance reformpressures: The caseof codes of good corporate governance. Journal of Financial Regulation and Compliance, 23(4), 369 - 382.

Safari, M. (2017). Board and audit committee effectiveness in the post-ASX Corporate Governance Principles and Recommendations era. Managerial Finance, 43(10). 1137 - 1151.

Zabri, S. M. et al. (2016). Corporate Governance Practices and Firm Performance: Evidence from Top 100 Public Listed Companies in Malaysia. Procedia Economics and Finance, 35(2016), 287 - 296.

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี*

CONSERVATION OF ETHNIC IDENTITY FOCUSING ON HISTORICAL SETTLEMENT OF LAO WIANG GROUP IN PLAPPHLA CHAI SUB-DISTRICT U THONG DISTRICT SUPHANBURI PROVINCE

ศานติกร พินยงค์
Santikorn Pinyong
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand
E-mail: san_tikorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาติพันธุ์ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย และ 2) เพื่อสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จากตัวแทนชาวลาวเวียงในพื้นที่ จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนจำนวน 10 คน และการประชุมกลุ่มย่อย จากตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 20 คน เจ้าหน้าที่รัฐ 10 คน เด็กและเยาวชน 30 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบปรากฏการวิทยา นำเสนอข้อมูลในลักษณะของการบรรยายและพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า 1) ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาถึง 2 ครั้ง คือ ในช่วงสมัยกรุงธนบุรี มีสาเหตุจากพระวอเสนาบดีของเจ้าสิริบุญสาร เกิดวิวาทกับเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ จึงหนีเข้ามาขอสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เจ้าสิริบุญสารได้ส่งกองทัพมาปราบและจับพระวอฆ่าเสีย พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงรับทราบ จึงโปรดให้พระยามหากษัตริย์ศึก และพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ และสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องมาจากเจ้าอนุวงศ์ทรงตั้งตนเป็นกบฏต่อกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อเจ้าอนุวงศ์แพ้สงคราม ชาวล้านช้างเวียงจันทน์ได้ถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก 2) สำหรับวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ใช้หลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดมทุน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ

* Received 7 July 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

ร่วมติดตามประเมินผล และหลักการพึ่งตนเองโดยคนในชุมชน ลดการพึ่งพาหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกให้มากที่สุด
คำสำคัญ: อัตลักษณ์, ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน, การอนุรักษ์, กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง

Abstract

This research has aims 1) to study the ethnic identity focusing on settlement history of Lao Wiang Group in Plapphla Chai Sub-district, and 2) to construct some methods to preserve settled historical identity of Lao Wiang Group in Plapphla Chai Sub-district. The present study is a qualitative research, conducted by using in-depth interviews from 5 Lao Wiang representatives and 10 community leaders. Furthermore, focused-group interviews were held in order to discuss with 20 representatives in the community, 10 government officials, 30 children and youths. The data was analyzed by using phenomenology study and presented in the form of narration and description. Based on the study, the findings reveal that 1) Lao Vieng people in Plapphla Chai Sub-district, migrated twice. The first time in the Thonburi Period, the reason for their migration is Pra Wor Senabordi of Phrachao Siribunyasan disputed with the King of Vientiane. Pra Wor had to pledge for allegiance to the Great King of Thonburi, while Phrachao Siribunyasan sent an army to defeat and execute Pra Wor. The Great King of Thonburi acknowledged the incident, so he sent Phraya Maha Kasatsuek and Maha Sura Singhanat to defeat Siribunyasan's army. The second migration is in the Rattanakosin period. Chao Anuwong caused a rebellion against the Kingdom of Rattanakosin. When Chao Anuwong had lost the war, many Lan Chang Vieng Chan people were forced to Thailand. 2) The identity conservation focusing on the history of Lao Vieng's settlement in Plapphla Chai Sub-district is that to apply the participation of community people, from brainstorming, planning, fundraising, cooperating, co-responsibility, co-assessment, and self-dependence which can reduce the dependence to external institutions or organizations.
Keywords: Identity, Settlement History, Conservation, Lao Wiang Ethnic Group

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ได้รับความสนใจมากขึ้น ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ระดับชุมชนท้องถิ่นไปจนระดับชาติ โดยการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ระดับชาติ

ได้มีการศึกษาและสำรวจ และเก็บรวมรวมข้อมูลไว้จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ด้านการเมืองการปกครอง ประวิติศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แต่ข้อมูลทางประวิติศาสตร์ในระดับชุมชน ยังไม่ค่อยมีการศึกษาสำรวจและรวมรวมข้อมูลไว้มากนัก เมื่อเทียบกับจำนวนชุมชนที่มีจำนวนมาก โดยชุมชนแต่ละแห่งก็จะมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในเรื่องของ ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรม การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย หรือข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันเป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มต่างชาติพันธุ์กันก็จะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก สามารถจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ตามลักษณะพื้นที่การตั้งถิ่นฐานได้ 4 ลักษณะประกอบไปด้วยกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงหรือชาวเขา กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ราบ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในป่า และกลุ่มที่อาศัยอยู่ในทะเลหรือชาวเล กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศมีจำนวนมากถึง 56 กลุ่ม มีจำนวนประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 6,100,000 คน คิดเป็นร้อยละ 9.68 ของประชากรทั้งประเทศ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์, 2558) โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย สามารถพบได้ในทุกภาคของประเทศ ในส่วนของภาคกลางจะมีชาวลาวเวียงอาศัยอยู่จำนวนมากบริเวณลุ่มแม่น้ำ ได้แก่ ลุ่มแม่น้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี โดยกระจายอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม เพชรบุรีและราชบุรี

ชาวลาวเวียงเป็นกลุ่มชนที่มีการย้ายถิ่นฐานจากเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว มาอยู่อาศัยในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันเป็นเวลามากกว่า 200 ปี (บังอร ปิยะพันธุ์, 2541) การย้ายถิ่นฐานของชาวลาวเวียงมี 2 กลุ่ม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546) กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาเองซึ่งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในฐานะเชลยศึก โดยถูกส่งเข้ามาอยู่หัวเมืองชั้นในต่าง ๆ หรือในบริเวณภาคกลางของประเทศ จังหวัดสุพรรณบุรีก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีชาวลาวเวียงอาศัยอยู่จำนวนไม่น้อย เนื่องจากสุพรรณบุรี ในอดีตได้ชื่อว่าเป็นเมืองอู่ข้าวอู่น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์ของ มีแม่น้ำท่าจีน หรือแม่น้ำสุพรรณบุรีไหลผ่านตามแนวยาวของจังหวัดจากเหนือจรดใต้ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีมีประชากรชาวลาวอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะตำบลพลับพลาไชยก็เป็นหนึ่งในตำบลที่มีชาวลาวเวียงอาศัยอยู่ ตำบลพลับพลาไชย มีประชากร 12,310 คน รวม 3,237 ครัวเรือน ส่วนใหญ่แล้วประชากรในตำบลพลับพลาไชยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชากรส่วนมากเป็นไทยเชื้อสายลาวเวียงเป็นจำนวนมาก (ข้อมูลและศักยภาพของชุมชน, 2556) จะสังเกตเห็นได้ว่าในปัจจุบันประชากรในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรียังคงมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของ

ตนเอง ได้แก่ ภาษา การแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ของชาวลาวเวียง ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

เมื่อวิถีโลกเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างกันมีมากขึ้นและกว้างขวางกว้างไกลมากขึ้น ทำให้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่รับวัฒนธรรม รับข้อมูลข่าวสารรวมถึงค่านิยมวัตถุนิยม จากสังคมภายนอกได้ง่ายขึ้น ไม่สนใจที่จะสืบทอดและอนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนเอง ผนวกกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพ ไปสู่อุตสาหกรรมแบบทุนนิยม ระบบแรงงานเปลี่ยนจากการแลกเปลี่ยนเอางานเป็นการจ้างด้วยเงิน เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัยเข้ามาแทนที่การเกษตรแบบดั้งเดิม เกิดความเป็นปัจเจกชนในชุมชน ยกย่องเงินตรา บริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย ความสัมพันธ์แบบระบบเครือญาติเริ่มจางหายไป ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น (กิตติภัต นันท์ธนะวานิช, 2545) ดังนั้น ชาวชุมชนพลับพลาไชย รวมถึงข้าราชการตลอดจนเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชยเริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและร่วมแรงร่วมใจกันโดยมีแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวชุมชนช่วยกันวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาทางอนุรักษ์อัตลักษณ์ความเป็นลาวเวียงให้คงอยู่สืบไปจากรุ่นสู่รุ่น

ชาวชุมชนพลับพลาไชยตระหนักถึงอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยซึ่งเท่าที่ผ่านมาได้มีความพยายามศึกษาในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงการจัดตั้งสถานุสรณ์ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย แต่ทว่าชาวชุมชนยังขาดการศึกษาข้อมูลที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุมชาติพันธุ์ชาวลาวเวียงอย่างลุ่มลึก และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญว่าอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเพณี ความเชื่อทางศาสนวิทยาของชาวลาวเวียงในพื้นที่เข้าไว้ด้วยกันและใช้เป็นข้อมูลขึ้นพื้นฐานได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการสะท้อนถึงรูปแบบการส่งเสริม อัตลักษณ์ความเป็นลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยท่ามกลางความเป็นพหุวัฒนธรรมโดยไม่ให้ถูกกลืนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยและสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ให้เกิดการยอมรับของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2. เพื่อสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focused - Group Interview) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และเพื่อสร้างวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย โดยนำเสนอในลักษณะของการบรรยายและพรรณนาความ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายและวิธีคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ได้แก่

1.1.1 ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน โดยคัดเลือกจากผู้อาวุโสที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จำนวน 5 คน

1.1.2 แกนนำในชุมชนตำบลพลับพลาไชย ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการโรงเรียน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งจะต้องอยู่ในพื้นที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปีและเป็นที่ยอมของคนในชุมชน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focused - Group Interview) ได้แก่

1.2.1 ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง โดยคัดเลือกจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมการสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมลาวเวียงของชุมชน และเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่แต่กำเนิดจำนวน 20 คน

1.2.2 เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 คน ที่ทำงานในพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 10 ปี

1.2.3 กลุ่มเด็กและเยาวชนเชื้อสายลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกจากเด็กและเยาวชนที่ปัจจุบันได้อาศัยอยู่ในพื้นที่

เกณฑ์การคัดเข้า

มีความเข้าใจในภาษาไทย หากเป็นเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง และต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่

เกณฑ์การคัดออก

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดออกหากปรากฏว่ากลุ่มเป้าหมายย้ายถิ่นฐาน หรือในภายหลังผู้ปกครองของกลุ่มเป้าหมายไม่ให้ความยินยอม หรือเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายประสงค์ที่จะไม่เข้าร่วมในการวิจัยต่อไป หรืออยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

1. แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์
2. เครื่องบันทึกเสียงและอุปกรณ์การบันทึกภาพ
3. สมุดสำหรับจดบันทึก
4. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

การตรวจสอบเครื่องมือเชิงคุณภาพ

1. ผู้ศึกษาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือ (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหา หลังจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแล้ว ผู้ศึกษาดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงด้านภาษา เนื้อหา เพื่อให้ครอบคลุมด้านเนื้อหาตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไปทดลองใช้ (Try out) กับสมาชิกลุ่มชาวลาวเวียง ตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 ราย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อคำถามระหว่างผู้สัมภาษณ์และกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นก่อนที่จะนำไปใช้จริง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยสืบค้นและศึกษาจากเอกสารเกี่ยวข้อง และการไปสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวคำถามที่สร้างขึ้น ร่วมกับการสังเกต ตามขั้นตอนดังนี้

1. แจ้งความจำนงและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบ และยินยอมเข้าร่วมวิจัย

2. สร้างสัมพันธภาพกับกลุ่มเป้าหมาย ขออนุญาตบันทึกเสียงทุกครั้งก่อนการบันทึก

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามข้อคำถามที่เตรียมไว้ มีการบันทึกเสียงร่วมด้วยระหว่างสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์เสร็จแต่ละครั้งมีการสรุปประเด็นสำคัญให้กลุ่มเป้าหมายตรวจสอบความถูกต้อง ร่วมกับการสังเกต

4. รวบรวมข้อมูลทำการถอดเสียงการสัมภาษณ์อย่างละเอียด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกันเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปให้กลุ่มเป้าหมายตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประมาณ 30 - 60 นาที

6. ผู้ศึกษาตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้ก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการบันทึกเสียงและการจดบันทึก รวมทั้งการสังเกต และการถ่ายภาพมาทำการวิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลตลอดเวลา

ของการทำการวิจัย หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด และวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาบันทึก

2. จำแนกข้อมูล เป็นการจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ นำข้อความที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล มาจำแนก โดยนำข้อความที่มีความคล้ายคลึงกันมาจัดเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

3. จัดหมวดหมู่ของแนวเรื่อง โดยการนำความหมายต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้มาอ่านซ้ำแล้วจัดกลุ่มตามประเภทลักษณะที่มี ความหมายในแนวทางเดียวกันมารวมเข้าด้วยกัน จัดเป็นแนวเรื่อง (Themes) และแนวย่อย (Subthemes) ที่อยู่ภายใต้ความหมายเดียวกับแนวเรื่องการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน และนำมาจัดรวมเป็นของผู้ให้ข้อมูล เริ่มต้นและเป็นคำซึ่งมีความเชื่อถือได้และสามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นจริง ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบปรากฏการวิทยา และนำเสนอในลักษณะของการบรรยายและพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 จากผลการศึกษาอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า

พื้นที่ของตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเฉพาะบ้านขาม หมู่ที่ 8 ที่มีชาวลาวเวียงอาศัยอยู่มากที่สุดนั้น สันนิษฐานว่าเดิมเคยเป็นหมู่บ้านชาวชนบทสมัยกรุงศรีอยุธยามาก่อน จากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษชาวลาวเวียงที่อพยพมาสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณแห่งนี้ว่า “เดิมนั้นมีบ้านเรือนเลือกสวนไร่นาร้าง และวัดร้างอยู่ก่อนแล้ว และมีวัตถุโบราณที่ตกทอดมา อันเป็นศิลปะวิถีพื้นบ้านในสมัยอยุธยาทำขึ้น ซึ่งไม่ใช่ฝีมือช่างหลวงที่เหลืออยู่ไม่กี่ชิ้น” (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

ชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี นั้นมีการโยกย้ายถิ่นฐานจากล้านช้างอพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนในพื้นที่แห่งนี้ถึงสองครั้งด้วยกันได้แก่ ครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรี และครั้งที่สองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

“เหตุการณ์อพยพของชาวลาวเวียง มายังตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งแรกสืบเนื่องมาจากพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช รัชสมัยของพระองค์นับเป็นยุคทองของราชอาณาจักรล้านช้าง ภายหลังเมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว เชื้อพระวงศ์ลาวต่างก็แก่งแย่งราชสมบัติกัน จนอาณาจักรล้านช้างแตกแยกเป็น 3 ส่วนคือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ ล้วนไม่ยอมขึ้นแก่กัน ประชาชนมีความทุกข์ร้อนข้าวยากหมากแพง ทำมาหากินลำบาก ระบบการปกครองมีปัญหาเจ้าฟ้าเจ้ามหาชีวิตและเจ้าขุนมูลนายเชื้อพระวงศ์แตกสามัคคีไปสวามิภักดิ์ต่อพม่า ถูกพม่ารังแก

ข่มแหง ปล้นสะดม จึงพากันย้ายครอบครัวข้ามฝั่งโขงมาอยู่ฝั่งสยามประเทศจำนวนมาก” (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

สมเด็จฯ พระเจ้าตากสินมหาราช ผู้ก่อตั้งกรุงธนบุรี ทรงต้องการขยายพระราชอำนาจปรารภถึงความแตกแยกของเชื้อพระวงศ์ล้านช้างทั้งสาม ซึ่งต่างเข้าสวามิภักดิ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหวังอาศัยกำลังรบกันเอง พระเจ้าตากสินมหาราช จึงทรงยกทัพขึ้นไล่ตีนครล้านช้างหลวงพระบาง ล้านช้างเวียงจันทน์ และล้านช้างจำปาศักดิ์ ตลอดทั้งอาณาจักรพวน อันมีสาเหตุมาจากพระวอเสนาบดีของเจ้าสิริบุญสาร เกิดวิวาทกับเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระวอจึงหนีเข้ามาอยู่ที่ตำบลมดแดง (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดอุดรธานี) แล้วขอสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วนเจ้าสิริบุญสารได้ส่งกองทัพมาปราบและจับพระวอฆ่าเสีย ใน พ.ศ. 2321 พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงรับทราบเช่นนั้นแล้วก็ทรงพิโรธ จึงมีพระดำรัสว่า “พระวอเป็นข้าขอบขันฑสีมาเมืองเรา และพระยาล้านช้างมิได้ยำเกรง ทำบังอาจมาตีบ้านเมืองและฆ่าพระวอเสียฉะนี้ ควรเราจะยกกองทัพไปตีเมืองล้านช้างให้ยับเยินตอบแทนแก้แค้นให้จงได้” จึงโปรดให้พระยามหากษัตริย์ศึก และพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ ในขณะที่ไทยยกทัพไป เจ้าร่มขาวผู้ครองเมืองหลวงพระบางได้มาขอสวามิภักดิ์ต่อไทย และได้ส่งกองทัพมาช่วยตีเมืองเวียงจันทน์ด้วย เจ้าสิริบุญสารสู้ไม่ได้จึงหลบหนีไป (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

ในช่วงนี้เอง ที่ชาวล้านช้างหลวงพระบางมีการไปมาหาสู่กับชาวไทย และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยามประเทศกันจำนวนหนึ่ง เนื่องจากเมื่อกรุงล้านช้างแตกแล้ว ความเข้มแข็งในการปกครองอ่อนแอ ชาวล้านช้างถูกรังแกปล้นสะดมจากพม่าและปัญหาพวกฮ่อที่หลบหนีลงมาจากจีน ได้รับความเดือดร้อนทำมาหากินลำบาก อดอยากแร้นแค้น จึงโยกย้ายถิ่นฐานมาอาศัยใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช (บางแห่งว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ทรงประกาศล้านช้างกับสยามประเทศเป็นปฐพีหนึ่งประเทศเดียวกัน ให้ประชาชนทั้งสองแผ่นดินไปมาหาสู่กันดุจพี่น้องกัน) (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

สมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช ได้ทรงอนุญาตให้ชาวล้านช้างหลวงพระบางและชาวยวน ตั้งถิ่นฐานอาศัยทำมาหากินตั้งแต่ทุ่งสัมฤทธิ์เมืองโคราช หัวเมืองสระบุรี เรื่อยมาถึงชัยนาท อุทัยธานี สุพรรณบุรี และให้ชาวล้านช้างเวียงจันทน์ไปอยู่หัวเมืองราชบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร ชาวล้านช้างจึงอาศัยร่มพระบรมโพธิสมภารในพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเรื่อยมา (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

ส่วนเหตุการณ์อพยพของชาวลาวเวียง มายังตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในครั้งที่สองสืบเนื่องมาจากเจ้าอนุวงศ์ทรงตั้งตนเป็นกบฏต่อกรุงรัตนโกสินทร์

หลักฐานที่เป็นทางการที่สุดของฝ่ายไทยคือประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏเวียงจันทน์ ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงเรียบเรียงไว้สรุปได้ดังนี้

1. ไทยปกครองลาวและภาคอีสานทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2322 ปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไทยปกครองลาวเป็น 3 ส่วน คือ แคว้นหลวงพระบาง แคว้น

เวียงจันทน์ และแคว้นจำปาศักดิ์ แต่ละแคว้นไม่ขึ้นแก่กันขึ้นกับกรุงเทพฯ ช่วงปลายรัชกาลที่ 2 เกิดกบฏสาเกียดโง้งในปี พ.ศ. 2362 เป็นกบฏของชาวข่าในพื้นที่ภาคใต้ของลาว กองทัพของเวียงจันทน์โดยการนำของเจ้าราชบุตรโย่ (ราชบุตรองค์ที่ 3 ของเจ้าอนุวงศ์) ปราบกบฏข่าลงได้ เจ้าอนุวงศ์ทรงเสนอให้รัชกาลที่ 2 ทรงตั้งเจ้าราชบุตร (โย่) ให้เป็นเจ้าครองแคว้นจำปาศักดิ์ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของไทยส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยเพราะเกรงว่าจะทำให้เจ้าอนุวงศ์ทรงมีอำนาจมากเกินไป แต่รัชกาลที่ 2 ทรงเชื่อกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ว่า ถ้าลาวเข้มแข็งจะช่วยป้องกันมิให้ญวนขยายอำนาจเข้ามา การที่รัชกาลที่ 2 ทรงตั้งเจ้าราชบุตรโย่เป็นเจ้าครองแคว้นจำปาศักดิ์ ส่งผลให้เจ้าอนุวงศ์มีอำนาจเพิ่มขึ้นมาก "เพราะสามารถจะบังคับบัญชาว่ากล่าวบ้านเมืองทางชายพระราชทานอาณาเขตได้ ตั้งแต่ด้านเหนือลงมาตลอดด้านตะวันออกจนต่อแดนกรุงกัมพูชา เจ้าอนุวงศ์ก็มีใจกำเริบขึ้น"

2. เจ้าอนุวงศ์ทูลขอแบ่งพวกครัวชาวเวียงจันทน์ ที่กวาดต้อนมาสมัยกรุงธนบุรีกลับเวียงจันทน์ รัชกาลที่ 3 ทรงปฏิเสธ เพราะหากทรงยอมก็จะมีคนกลุ่มอื่นที่ไทยกวาดต้อนมา "พากันกำเริบ" เอาอย่างบ้าง เมื่อไม่พระราชทานตามประสงค์ เจ้าอนุวงศ์รู้สึกอัปยศกลับขึ้นไปเวียงจันทน์ก็ ตั้งต้นคิดกบฏ

3. เจ้าอนุวงศ์ทรงเห็นว่าการที่ญวนขยายอำนาจเข้ามา ในเขมรตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ไทยก็ยอมเพราะไทยเกรงจะเกิดศึกกระหนาบทั้งพม่าและญวน เจ้าอนุวงศ์ทรงเอาใจออกห่างจากไทยไปฝักใฝ่ญวน หากเวียงจันทน์แยกตัวจากไทยก็คงได้ญวนเป็นที่พึ่ง ไทยก็อาจไม่กล้าทำศึกหลายด้าน

4. มีข่าวลือถึงเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2369 ว่าไทยวิวาทกับอังกฤษ อังกฤษจะยกทัพเรือมาตีกรุงเทพฯ จึงเป็นโอกาสเหมาะที่เวียงจันทน์จะออกหน้าก่อการกบฏ

ในปี พ.ศ. 2369 - 71 ช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 (2367 - 94) เป็นประวัติศาสตร์ตอนที่สำคัญมากทั้งในประวัติศาสตร์ไทยและในประวัติศาสตร์ลาว ในประวัติศาสตร์ไทยบันทึกว่าสงครามครั้งนี้เป็นสงครามของพวกกบฏ หัวหน้ากบฏคือเจ้าอนุวงศ์เป็นคนไม่ดี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทรงได้ทูลขอให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแต่งตั้งเจ้าราชบุตร (โย่) ของเจ้าอนุวงศ์ขึ้นเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ เพราะเชื่อในความจงรักภักดีในเจ้าอนุวงศ์ซึ่งเคยช่วยไทยรบกับพม่ามาหลายครั้ง แต่เมื่อเจ้าอนุวงศ์ทรงเป็นกบฏในต้นรัชกาลที่ 3 พระองค์จึงทรงแค้นพระทัยมาก ทรงสั่งให้ทำลายเวียงจันทน์มิให้เป็นเมืองอีกต่อไป (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

เมื่อเจ้าอนุวงศ์แพ้สงคราม ชาวล้านช้างเวียงจันทน์ได้ถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก จนมีชาวลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในถิ่นแถบนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอนุญาตให้ชาวลาวได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน ยังเหลือแต่พวกเชื้อพระวงศ์และเจ้านายของเวียงจันทน์เท่านั้นที่ทรงให้ควบคุมเอาไว้เป็นเชลย และให้ไปกัก

บริเวณไว้ยังที่ต่าง ๆ เช่น บางยี่ขัน บ้านลาวนนทบุรี บ้านแพ้ว สมุทรสาคร ส่วนเจ้าอนุวงศ์พร้อมเชื้อพระวงศ์เจ้านายชั้นสูงและครอบครัวนั้น ทรงให้ทำตะรางกรงเหล็กขังประจานที่ทุ่งพระเมรุ (ท้องสนามหลวงในปัจจุบัน) จนเจ้าอนุวงศ์ทรงประชวรสิ้นพระชนในที่นั้น และส่วนหนึ่งให้อยู่ในควบคุมของเจ้านายฝ่ายไทยในหัวเมืองต่าง ๆ รวมทั้งสุพรรณบุรีด้วย ในภายหลังจึงมีการตั้งหมู่บ้านดอนคาและหมู่บ้านอื่น ๆ ขึ้นอีกหลายหมู่บ้าน ทั้งหลายเชื้อสายชาติพันธุ์ เช่น ส่วย กวย เขมร พวน คั่ง ย้อ ข่า ลาวทรงดำ (โซ่ง) ยวน แกว ลาวเว้ เวียงจันทน์เดิม เป็นต้น (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

ตอนที่ 2 การอนุรักษ์อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาววียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focused - Group Interview) ในหัวข้อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาววียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมเวทีแสดงความคิดเห็นทั้งหมด 3 กลุ่มประกอบไปด้วยตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง โดยคัดเลือกจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมการสืบทอดอนุรักษ์วัฒนธรรมลาวเวียงของชุมชน และเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่แต่กำเนิด จำนวน 20 คน เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้อง ถิ่นได้แก่ ครู เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนประมาน 10 คน ที่ทำงานในพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 10 ปี กลุ่มเด็กและเยาวชนเชื้อสายลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยจำนวนประมาณ 30 คน โดยคัดเลือกจากเด็กและเยาวชนที่ปัจจุบันได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ ผลที่ได้จากการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focused - Group Interview) ในหัวข้อการอนุรักษ์ อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณา พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นตรงกันที่อยากให้มีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยโดยมีมติตรงกันดังนี้

1. สอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนโดยดึงโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อปลูกฝังให้เด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ศึกษาในหมวดวิชาสังคมศึกษา โดยให้นำประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย มาสอนสอดแทรก รวมทั้งหมวดวิชาภาษาอังกฤษโดยมีการสอนคำศัพท์ เกี่ยวกับลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเป็นภาษาอังกฤษ และยังสามารถสอดแทรกในรายวิชาประวัติศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้อีกด้วย

2. มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยโดยกำหนดวันสำคัญขึ้นมาได้แก่วันที่ 15 เมษายน ของทุกปีเพราะเป็นช่วงสงกรานต์ทำให้ลูกหลานชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยที่ไปทำงานยังต่างถิ่นได้กลับมาภูมิลำเนา ก็จะมีการจัดแสดงประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน

และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย โดยการเล่าเรื่องพร้อมภาพประกอบ การแสดงของเด็กนักเรียน และการสร้างสื่อฉายเป็นภาพยนตร์เป็นต้น

“เมื่อก่อนชุมชนของเราก็มีการแสดงประวัติความเป็นมาตั้งแต่ที่มีการอพยพมาจากประเทศลาว ให้พวกชาวบ้าน และเด็ก ๆ ในหมู่บ้านมาช่วยกันแสดง มีบันทึกไว้เป็นซีดีด้วยนะ แต่ตอนนี้ไม่ได้แสดงกันแล้วเลยอยากให้พื้นฟูกลับมาทำกันใหม่” (ไพรฑูรย์ แพงเงิน และเตียง แพงเงิน, 2563)

3. ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ลาวเวียงพลับพลาไชย เพื่อจัดแสดงถึงประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน และความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณาของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย รวมทั้งอัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย และเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน รวมถึงคนในชุมชนได้ศึกษา รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลให้บุคคลภายนอกที่ให้ความสนใจได้เข้ามาชมและเรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย

“แต่ก่อนที่นี้ก็มีพิพิธภัณฑ์นะ เป็นบ้านลาวเวียงแบบสมัยโบราณเลย ภายในบ้านมีข้าวของเครื่องใช้ของคนลาวเวียงสมัยก่อนครบเลย ก็ได้มาจากชาวบ้านช่วยกันบริจาคทำเหมือนของจริงเลย ใครอยากรู้ว่าสมัยก่อนลาวเวียงมีความเป็นอยู่ยังไงก็ไปดูมีครบหมดสร้างอยู่ข้าง อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย) แต่ปัจจุบันผุพังไปหมดแล้ว ไม่มีแล้ว เพราะทำจากไม้ทั้งหลังมุงด้วยหญ้าคา ถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้มีการจัดสร้างขึ้นมาใหม่ให้แข็งแรงกว่าเดิมหน่อย” (สำเรียง พุมมาลา, 2563)

อภิปรายผล

1. ศึกษาอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยได้อพยพถิ่นฐานมาจากประเทศลาวมีอัตลักษณ์คล้ายคลึงกลับชาวลาวเวียงในพื้นที่อื่น ๆ แต่มีประวัติศาสตร์ถิ่นฐานที่แตกต่างจากที่อื่นโดยมีความเชื่อสืบต่อกันมาว่าได้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานจำนวนถึง 2 ครั้ง คือในสมัยกรุงธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยกรุงธนบุรีโดยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช รัชสมัยของพระองค์นับเป็นยุคทองของราชอาณาจักรล้านช้าง ภายหลังเมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว เชื้อพระวงศ์ลาวต่างก็แก่งแย่งราชสมบัติกัน จนอาณาจักรล้านช้างแตกแยกเป็น 3 ส่วนคือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ ล้วนไม่ยอมขึ้นแก่กัน ประชาชนมีความทุกข์ร้อนข้าวยากหมากแพง ทำมาหากินลำบาก ระบบการปกครองมีปัญหา เจ้าฟ้าเจ้ามหาชีวิตและเจ้าขุนมูลนายเชื้อพระวงศ์แตกสามัคคีไปสวามิภักดิ์ต่อพม่า ถูกพม่ารักแกข่มแหง ปล้นสะดม จึงพากันย้ายครอบครัวข้ามฝั่งโขงมาอยู่ฝั่งสยามประเทศจำนวนมาก

สมเด็จฯพระเจ้าตากสินมหาราช ผู้ก่อตั้งกรุงธนบุรี ทรงต้องการขยายพระราชอำนาจ ปรารภถึงความแตกแยกของเชื้อพระวงศ์ล้านช้างทั้งสาม ซึ่งต่างเข้าสวามิภักดิ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหวังอาศัยกำลังรบกันเอง พระเจ้าตากสินมหาราชจึงทรงยกทัพขึ้นไล่ตีนครล้านช้างหลวงพระบาง ล้านช้างเวียงจันทน์ และล้านช้างจำปาศักดิ์ตลอดทั้งอาณาจักรพวน อันมีสาเหตุมาจากพระวอเสนาบดีของเจ้าสิริบุญสาร เกิดวิวาทกับเจ้าผู้ครองนครเวียงจันทน์ พระวอจึงหนีเข้ามาอยู่ที่ตำบลมดแดง (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดอุดรธานี) แล้วขอสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ส่วนเจ้าสิริบุญสารได้ส่งกองทัพมาปราบและจับพระวอฆ่าเสีย ใน พ.ศ. 2321 พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงรับทราบเช่นนั้นแล้วก็ทรงพิโรธ จึงมีพระดำรัสว่า “พระวอเป็นข้าขอบขันฑสีมาเมืองเรา และพระยาล้านช้างมิได้ยำเกรง ทำบังอาจมาตีบ้านเมืองและฆ่าพระวอเสียฉะนี้ ควรเราจะยกกองทัพไปตีเมืองล้านช้างให้ยับเยินตอบแทนแก้แค้นให้จงได้” (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจักรมนตรี ชนะพันธ์ ที่พบว่าพระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพไปปราบและยึดเมืองเวียงจันทน์ เนื่องจากได้ทราบข่าวว่าพระวอพระตาถูกลอบปลงพระชนม์จาก พระเจ้าสิริบุญสารผู้ครองเมืองเวียงจันทน์ ทำการยึดอาวุธ ทรัพย์สิน และกวาดต้อน ให้ครอบครัวชาวลาวเวียง อพยพมาตั้งรกรากอยู่ที่บางยี่ขันบริเวณวัดดาวดึงส์จึงโปรดให้พระยามหากษัตริย์ศึก และพระยาสุรสีห์ ยกกองทัพไปปราบ ในขณะที่ไทยยกทัพไปเจ้าร่มขาวผู้ครองเมืองหลวงพระบางได้มาขอสวามิภักดิ์ต่อไทย และได้ส่งกองทัพมาช่วยตีเมืองเวียงจันทน์ด้วย เจ้าสิริบุญสารสู้ไม่ได้จึงหลบหนีไป (จักรมนตรี ชนะพันธ์, 2560)

สมัยรัตนโกสินทร์สืบเนื่องมาจากเจ้าอนุวงศ์ทรงตั้งตนเป็นกบฏต่อกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ลาวของ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2541) ได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการของฝ่ายกบฏไว้ว่า แผนการของเจ้าอนุวงศ์ คือ เกณฑ์กำลังทัพส่วนใหญ่ มารวมไว้ที่เวียงจันทน์ จากนั้นจึงยกทัพเข้ามาในภาคอีสาน โดยหลอกเจ้าเมืองต่าง ๆ ว่ายกทัพมาช่วยกรุงเทพฯ รบกับอังกฤษ หากเจ้าเมืองใดทราบความจริงและต่อต้านก็จะสังหารเสีย เป้าหมายของการสงครามครั้งนี้คือ ตีกรุงเทพฯ หากตีได้แล้วเห็นว่าจะรักษาไว้ไม่ได้ก็จะกวาดต้อนเอาครอบครัวพลเมืองที่ฉกรรจ์ดี ๆ อพยพขึ้นมาใส่บ้านเมืองเรา แล้วเราก็จะเก็บเอาพัสดุเงินทองสิ่งของในท้องพระคลัง และทรัพย์เศรษฐี พาหนะขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยและราษฎร บรรทุกโคต่างช้างม้าขึ้นมาไว้ในบ้านเมืองเรา เราก็จะสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปกว่าเก่า แล้วเราก็จะแต่งกองทัพไปรักษาด่านทางช่องแคบที่เป็นท่าทางไทยที่จะขึ้นมารบกวนบ้านเมืองเรา เราก็จะรักษาให้แข็งแรงทุกช่องทุกทาง พวกไทยจะคิดติดตามขึ้นมาทำศึกกับเรายากนัก เพราะทางที่จะส่งเสบียงอาหารนั้นก็เป็นทางกันดาร” (สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2368) เพื่อให้แผนบรรลุผล เจ้าอนุวงศ์ได้แบ่งกำลังออกเป็น 3 กองทัพกองทัพหลวงมี เจ้าอนุวงศ์เป็นแม่ทัพใหญ่กับเจ้าราชวงษ์ราชบุตรองค์รองเป็นแม่ทัพหน้ายกไปทางนครราชสีมา สระบุรีกองทัพจำปาศักดิ์ของเจ้าราชบุตร (โย) เจ้านครจำปาศักดิ์ รับผิดชอบในเขตอีสานใต้ แถวอุบลราชธานี ยโสธร

เป็นต้นกองทัพอุปราช (ดิสสะ) รับผิดชอบในพื้นที่อีสานกลางแถบกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด สุวรรณภูมิ และอีสานใต้บางส่วน เช่น สุรินทร์ สังขะขันธ์ หลักฐานที่เป็นทางการที่สุดของฝ่ายไทยคือประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏ เวียงจันทน์ ซึ่งสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงเรียบเรียงไว้สรุปได้ดังนี้

1. ไทยปกครองลาวและภาคอีสานทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2322 ปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไทยปกครองลาวเป็น 3 ส่วน คือ แคว้นหลวงพระบาง แคว้นเวียงจันทน์ และแคว้นจำปาศักดิ์ แต่ละแคว้นไม่ขึ้นแก่กันขึ้นกับกรุงเทพฯ ช่วงปลายรัชกาลที่ 2 เกิดกบฏสาเกียดโง้งในปี พ.ศ. 2362 เป็นกบฏของชาวข่าในพื้นที่ภาคใต้ของลาว กองทัพของเวียงจันทน์โดยการนำของเจ้าราชบุตรโย่ (ราชบุตรองค์ที่ 3 ของเจ้าอนุวงศ์) ปราบกบฏข่าลงได้ เจ้าอนุวงศ์ทรงเสนอให้รัชกาลที่ 2 ทรงตั้งเจ้าราชบุตร (โย่) ให้เป็นเจ้าครองแคว้นจำปาศักดิ์ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของไทยส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยเพราะเกรงว่าจะทำให้เจ้าอนุวงศ์ทรงมีอำนาจมากเกินไป แต่รัชกาลที่ 2 ทรงเชื่อกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ว่า ถ้าลาวเข้มแข็งจะช่วยป้องกันมิให้ญวนขยายอำนาจเข้ามา การที่รัชกาลที่ 2 ทรงตั้งเจ้าราชบุตรโย่เป็นเจ้าครองแคว้นจำปาศักดิ์ ส่งผลให้เจ้าอนุวงศ์มีอำนาจเพิ่มขึ้นมาก “เพราะสามารถจะบังคับบัญชาว่ากล่าวบ้านเมืองทางชายพระราชทานอาณาเขตได้ ตั้งแต่ด้านเหนือลงมาตลอดด้านตะวันออกจนต่อแดนกรุงกัมพูชา เจ้าอนุวงศ์ก็มีใจกำเริบขึ้น”

2. เจ้าอนุวงศ์ทูลขอแบ่งพวกครัวชาวเวียงจันทน์ที่กวาดต้อนมาสมัยกรุงธนบุรีกลับเวียงจันทน์ รัชกาลที่ 3 ทรงปฏิเสธ เพราะหากทรงยอมก็จะมีคนกลุ่มอื่นที่ไทยกวาดต้อนมา “พากันกำเริบ” เอาอย่างบ้าง เมื่อไม่พระราชทานตามประสงค์ เจ้าอนุวงศ์รู้สึกอัปยศกลับขึ้นไปเวียงจันทน์ก็ ตั้งต้นคิดกบฏ

3. เจ้าอนุวงศ์ทรงเห็นว่าการที่ญวนขยายอำนาจเข้ามา ในเขมรตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ไทยก็ยอมเพราะไทยเกรงจะเกิดศึกกระหนาบทั้งพม่าและญวน เจ้าอนุวงศ์ทรงเอาใจออกห่างจากไทยไปฝักใฝ่ญวน หากเวียงจันทน์แยกตัวจากไทยก็คงได้ญวนเป็นที่พึ่ง ไทยก็อาจไม่กล้าทำศึกหลายด้าน

4. มีข่าวลือถึงเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2369 ว่าไทยวิวาทกับอังกฤษ อังกฤษจะยกทัพเรือมาตีกรุงเทพฯ จึงเป็นโอกาสเหมาะที่เวียงจันทน์จะออกหน้าก่อการกบฏ ในปี พ.ศ. 2369 - 71 ช่วงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 (2367 - 94) เป็นประวัติศาสตร์ตอนที่สำคัญมากทั้งในประวัติศาสตร์ไทยและในประวัติศาสตร์ลาว ในประวัติศาสตร์ไทยบันทึกว่าสงครามครั้งนี้เป็นสงครามของพวกกบฏ หัวหน้ากบฏคือเจ้าอนุวงศ์เป็นคนไม่ดี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทรงได้ทูลขอให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงแต่งตั้งเจ้าราชบุตร (โย่) ของเจ้าอนุวงศ์ขึ้นเป็นเจ้านครจำปาศักดิ์ เพราะเชื่อในความจงรักภักดีในเจ้าอนุวงศ์ซึ่งเคยช่วยไทยรบกับพม่ามาหลายครั้ง แต่เมื่อเจ้าอนุวงศ์ทรงเป็น

กบฏในต้นรัชกาลที่ 3 พระองค์จึงทรงแค้นพระทัยมาก ทรงสั่งให้ทำลายเวียงจันทน์มิให้เป็นเมืองอีกต่อไป (สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2368)

จากภัยสงครามที่ถูกกวาดต้อนและการอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทย ชาวลาวเวียง ฯ มีอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ประเพณีวัฒนธรรม การแต่งกาย และศาสนาเหมือนกับชาวลาวเวียงทั่วไป แต่ด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันทำให้อัตลักษณ์บางอย่างใกล้จะสูญหายไปจากชุมชน จึงทำให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและเกรงว่าอัตลักษณ์ที่แท้จริงของลาวเวียงจะสูญหายไป จึงเป็นที่มาของความต้องการที่จะอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย ให้คงอยู่ต่อไป (พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ., 2563)

การอนุรักษ์อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของชาติพันธุ์ลาววียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวิธีการดำเนินการอนุรักษ์ด้วยกัน 3 วิธี 2 หลักการดังต่อไปนี้

วิธีที่ 1 การอนุรักษ์อัตลักษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย โดยมีการเสนอให้ มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวเวียง เข้าไปในการเรียนการสอนในหมวดวิชาที่เกี่ยวข้องได้แก่วิชาประวัติศาสตร์

วิธีที่ 2 มีการจัดกิจกรรมการแสดงประวัติศาสตร์ของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย โดยการเล่าเรื่องพร้อมภาพประกอบ การแสดงของเด็กนักเรียน และการฉายเป็นภาพยนตร์ ในเดือนเมษายนของทุกปีและจัดกิจกรรมในช่วงสงกรานต์เพราะเป็นช่วงที่ลูกหลานชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยที่ไปทำงานยังต่างถิ่นได้กลับมาภูมิลำเนา

วิธีที่ 3 ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ลาวเวียงพลับพลาไชย เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน และคนในชุมชนได้ศึกษา รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลให้บุคคลภายนอกที่ให้ความสนใจได้เข้ามาชมและเรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของของชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย

หลักการดำเนินการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบไปด้วย 2 หลักการคือ

1. หลักการมีส่วนร่วม เนื่องจากชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีความเห็นร่วมกันว่าการที่ชุมชนจะอนุรักษ์อัตลักษณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย ให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นแรงผลักดัน และสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เมื่อเทียบเคียงกับกับผลการศึกษาของ สายสุนีย์ ปวุฒินันท์ ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย ในเขต เทศบาลเมืองลำพูน ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการได้แก่ การการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่งผลให้มีการพัฒนาและสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนได้ดี และ

งานวิจัยของ (สายสุนีย์ ปวุฒินันท์, 2541) ที่ศึกษาพบว่าองค์กรจะเกิดการพัฒนา และสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้เป็นอย่างดีถ้าหากได้รับความร่วมมือจากบุคคลหรือกลุ่มคนในองค์กรที่มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน มีส่วนร่วมรับผิดชอบ หรือเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ที่มีการวางแผน คิดแก้ไข ปฏิบัติ ติดตามผลและร่วมรักษามาตรฐานที่กลุ่มกำหนดขึ้นร่วมกัน ก็จะพบว่าชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยจะมีเพิ่มเติมในเรื่องของการระดมทุน ชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยมองเห็นความสำคัญของการระดมทุนที่เป็นมากกว่าการได้รับทรัพยากรมาเพื่อทำให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ แต่ชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยมองว่าการระดมทุนจะทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และอยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้นด้วย ชาวลาวเวียงตำบลพลับพลาไชยได้ใช้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ทั้งจากภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเด็กและเยาชน กลุ่มผู้นำผู้สูงอายุ กลุ่มวัยแรงงาน โรงเรียน วัด ปราชญ์ชาวบ้าน และจากภายนอกชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นต้น ดังต่อไปนี้

1.1 ร่วมคิด การร่วมกันคิดเริ่มต้นตั้งแต่ชาวชุมชนลาวเวียง มีแนวคิดร่วมกันที่อยากจะอนุรักษ์อัตลักษณ์ของลาวเวียงให้คงอยู่ ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดกันต่อไปอีกว่าแล้วชุมชนจะทำอย่างไร ทำเมื่อไหร่ ทำกับใครบ้าง และบทบาทของแต่ละกลุ่มมีอะไรบ้าง

1.2 ร่วมวางแผน เมื่อชาวชุมชนลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย มีแนวคิดและแนวปฏิบัติร่วมกันแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวของมาร่วมกันว่างแผนการดำเนินการ เพื่อที่จะกำหนดให้ใครรับผิดชอบอะไร วางแผนเรื่องระยะเวลาในแต่ละส่วนของกิจกรรมจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่เมื่อไหร่ ถึงเมื่อไหร่ เริ่มทำอะไรก่อน ทำอะไรทีหลัง จะดำเนินการตรงไหนร่วมกับใครบ้าง และจะทำกันอย่างไร

1.3 ร่วมระดมทุน เมื่อมีการกำหนดแผนการดำเนินการแล้ว ขั้นตอนการระดมทุนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย ประกอบไปด้วยการระดมทุนจากภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน การระดมทุนจากภายในได้แก่ การเรี่ยไรจากคนในชุมชน การทอดผ้าป่า การรับบริจาคและการช่วยกันบริจาค การระดมแรงงานเพื่อให้กิจกรรมการดำเนินการเป็นไปตามแผน และที่สำคัญจะทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมากที่สุดเพราะเข้าก็มีส่วนในการระดมทุน เมื่อชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแล้ว ชุมชนก็จะร่วมกันตรวจสอบ รักษา พัฒนา และหวงแหน นำไปสู่ความยั่งยืน

1.4 ร่วมดำเนินการ เมื่อมีแผน และมีศักยภาพของทุนพร้อมที่จะดำเนินการแล้ว ชุมชนก็เริ่มดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละกลุ่มแต่ละภาคส่วน พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินการให้บรรลุตามแผนที่วางไว้ให้มากที่สุด

1.5 รับผิดชอบร่วมกัน เมื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้ว เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการ ให้ทุกคนทุกภาคส่วนช่วยกันหาทางออกของปัญหามากกว่าการที่จะมาโทษว่าปัญหาเกิดจากใครเพราะทุกคนมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ขั้นตอนแรกเมื่อมีปัญหาก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือเมื่อการดำเนินตามแผนบรรลุประสบผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยมก็ให้ถือว่าเป็นผลงานร่วมกันของทุกคน

1.6 ร่วมติดตามประเมินผล การติดตามและประเมินผลถือเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินกิจกรรมเพราะจะทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และจะได้สามารถหาวิธีการแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที ซึ่งการติดตามและประเมินผลควรทำอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงนี้ ได้กำหนดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือก่อนดำเนินการคือขั้นการสร้างแนวคิดร่วมกัน ประเมินแผนการดำเนินการ และวิธีการระดมทุน ขั้นตอนที่สองขั้นระหว่างดำเนินการ และขั้นที่สามขั้นหลังจากมีการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

2. หลักการพึ่งตนเอง ในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีนั้น ชาวชุมชนและผู้นำชุมชนมีแนวคิดในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเองในระยะยาวลดการพึ่งพาหน่วยงานภายนอกให้มากที่สุด เพื่อที่จะให้กิจกรรมการอนุรักษ์เกิดความยั่งยืนอยู่คู่ชุมชนตราบนานเท่านาน เห็นต่างจากผลการศึกษาของ (พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ, 2556) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องหลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย ที่มีผลการศึกษาสรุปได้ว่า วิธีการพึ่งตนเองของแต่ละชุมชนมีความเหมือนกัน 6 ประการ ได้แก่ 1) การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง 2) การพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน 3) การสร้างกระบวนการทางสังคม 4) การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ลดการพึ่งพาภายนอก 6) การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ในเรื่องการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนนั้น ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย มองว่าเครือข่ายเป็นปัจจัยภายนอกชุมชน และชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยเห็นต่างในคำว่าเครือข่ายภายในชุมชนว่ามันคือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมิได้มองเป็นเครือข่าย

องค์ความรู้ใหม่

ชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ใช้รูปแบบการอนุรักษ์อนุรักษ์ อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของตนเอง คือ รูปแบบการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐาน 3 วิธี 2 หลักการ

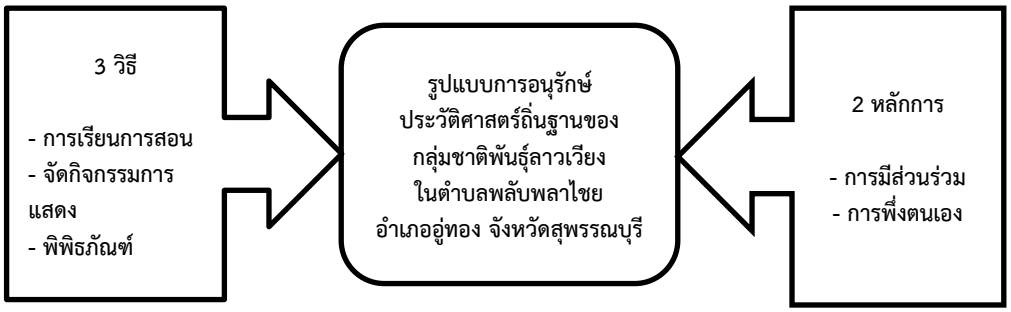

รูปแบบการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย รูปแบบ “3 วิธี 2 หลักการ” มีรายละเอียดดังนี้

3 วิธี ประกอบไปด้วย

1. การเรียนการสอน ดำเนินการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวเวียง เข้าไปในการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เด็กและเยาวชนให้มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของตนเอง

2. จัดกิจกรรมการแสดง โดยการเล่าเรื่องพร้อมภาพประกอบ หรือการแสดงบทบาทสมมุติ และจัดทำเป็นภาพยนตร์สารคดี จัดกิจกรรมดังกล่าวในเดือนเมษายนของทุกปี ในช่วงสงกรานต์ หรือวันสำคัญต่าง ๆ ในชุมชน

3. พิพิธภัณฑ์ มีการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ ลาวเวียงพลับพลาไชย เพื่อเป็นสถานที่รวบรวมจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนให้เยาชนคนรุ่นใหม่ หรือคนที่สนใจได้ศึกษา

2 หลักการ ประกอบไปด้วย

1. หลักการมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์อัตลักษณ์ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดมทุน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมติดตามประเมินผล

2. หลักการพึ่งตนเอง ชาวชุมชนและผู้นำชุมชนมีแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการกันเอง ลดการพึ่งพาหน่วยงานภายนอกให้มากที่สุด เพื่อให้การอนุรักษ์เกิดความยั่งยืนยาวนาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าชาวลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยมีความเชื่อที่สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษว่าพวกเขามีการอพยพย้ายถิ่นฐานมายังประเทศไทยถึงสองครั้งด้วยกัน ครั้งแรกมีการอพยพเข้ามาในสมัยกรุงธนบุรี และครั้งที่สองอพยพมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สำหรับวิธีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชยนั้น วิธีการดำเนินการอนุรักษ์ด้วยกัน 3 วิธี 2 หลักการประกอบไปด้วย วิธีที่ 1 มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ถิ่นฐานความเป็นมาของชาติพันธุ์วรรณา เข้าไปในการเรียนการสอนในหมวดวิชาที่เกี่ยวข้อง วิธีที่ 2 มีการจัดกิจกรรมการแสดง โดยการเล่าเรื่องพร้อมภาพประกอบ และการฉายเป็นภาพยนตร์ วิธีที่ 3 ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ลาวเวียงพลับพลาไชย และหลักการดำเนินการประกอบไปด้วย 1) หลักการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมระดมทุน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมติดตามประเมินผล และ 2) หลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพาภายนอกให้มากที่สุด โดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง ข้อเสนอแนะ 1) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรให้การสนับสนุน และส่งเสริมการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่าเดิมโดยเฉพาะโรงเรียนเพราะโรงเรียนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลาวเวียงให้กับเด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี 2) นำวิธีการอนุรักษ์ที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปใช้ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน หรือสามารถประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ทั้งในระดับชุมชน และระดับองค์กร เพื่อหาข้อดีและข้อกำกัดของการนำวิธีการอนุรักษ์ไปใช้ในบริบทที่มีความต่างกัน และนำผลการดำเนินการที่ได้ไปวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้มาจากโครงการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ” ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) และต้องขอขอบคุณชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านทุกท่าน ที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่งคงของมนุษย์. (2558). แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย 2558-2560. เรียกใช้เมื่อ 3 สิงหาคม 2563 จาก http://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/503.pdf

กิตติภัต นันท์ธนะวานิช. (2545). การศึกษามานุษยวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียง: กรณีศึกษา หมู่บ้านหาดสองแคว ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ข้อมูลและศักยภาพของชุมชน. (2556). แผนพัฒนาตำบล. สุพรรณบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย.

จักรมนตรี ชนะพันธ์. (2560). พระวอ พระตา ในประวัติชาติไทย-ลาว. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2562 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_8103

บังอร ปิยะพันธุ์. (2541). ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

พระครูภาวนาโพธิวงศ์ วิ. (2563). ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. (ศานติกร พินยงค์, ผู้สัมภาษณ์)

พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ. (2556). หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 26 กรกฎาคม 2563 จาก http://arts.hcu.ac.th/upload/files/JournalLib/2556/3-8-16-56%5Bfull%5D.pdf

ไพรฑูรย์ แพงเงิน และเตียง แพงเงิน. (2563). ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. (ศานติกร พินยงค์, ผู้สัมภาษณ์)

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). แอ่งอารยธรรมอีสาน: แฉหลักฐานโบราณคดี พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2368). จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 ปราบกบฏเวียงจันทน์ เลขที่ 5/ข ห้องสมุดวชิรญาณ. กรุงเทพมหานคร.

สายสุนีย์ ปวุฒินันท์. (2541). ความรู้ทัศนคติและการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในโครงการบริหารคุณภาพ ทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาองค์การ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สำเรียง พุมมาลา. (2563). ประวัติศาสตร์ถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ในตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. (ศานติกร พินยงค์, ผู้สัมภาษณ์)

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2541). ประวัติศาสตร์ลาว. ขอนแก่น: ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

THE MODEL OF ELECTRONIC SYSTEM MANAGEMENT OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

ธีร์ดนัย กัปโก
Teedanai Kapko
พงษ์เมธี ไชยศรีหา
Pongmetee Chaiseeha
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
North Eastern University, Thailand
สัญญา เคณาภูมิ
Sanya Kenaphoom
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Maha Sarakham Rajabhat University, Thailand
E-mail: teedanai.kap@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานภาพการบริหารจัดการของระบบอิเล็กทรอนิกส์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ใช้เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบประเมิน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ของมหาวิทยาลัย จำนวน 750 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต อายุ 18-30 ปี ส่วนใหญ่เป็นนิสิต ลักษณะการได้รับสื่อข้อมูลของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลผ่านทาง Facebook โดยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การวัดความสัมพันธ์มี ความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับสูงและมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคุณมีความสัมพันธ์ต่อการมีอิทธิพลต่อการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้าง คือ x^2 = 128.219, df = 69, P-value = 0.071, CFI = 0.982, TLI = 0.973, SRMR = 0.043, RMSEA = 0.013, x^2 /df =1.858,<2 ปัจจัยขีดความสามารถของระบบส่งผลทางตรงต่อปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสียปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

ส่งผลทางตรงต่อปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย ปัจจัยขีดความสามารถของระบบส่งผลทางอ้อมต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยผ่านปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ ส่งผลทางอ้อมต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยผ่านปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย 3) รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, ระบบอิเล็กทรอนิกส์, มหาวิทยาลัย

Abstract

This research aims to 1) to study the management status of the electronic system of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2) to analyze the factors influencing on management of Mahachulalongkornrajavidyalaya University and 3) to create a model of electronic system management of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. This research was a blended research by conducting qualitative and qualitative research using research tools, administrators and research samples, the executive, staff and university level of 750 person. The research results showed that most respondents were monks with 18-30 years of age and they were students. Most of the university's media were received via Facebook. In which the opinions are at a high level in all aspects, consisting of the capability of the system, followed by the cooperation of the users Stakeholder partnership factors and electronic system management respectively. Relationship measurement was positive and rated at a high level with the same direction and there was a multiple correlation having relation with influencing on electronic system management. The confirmatory factor analysis of the structural equation modeling was x^2 = 128.219, df = 69, P-value = 0.071, CFI = 0.982, TLI = 0.973, SRMR = 0.043, RMSEA = 0.013, x^2/df = 1.858, <2. The system capability factors directly affected the partner factors of stakeholders, the cooperation factors of the system users directly affected the partner factors of stakeholders, the system capability factors indirectly affected electronic system management through the partner factors of stakeholders, the cooperation factors of the system users indirectly affected electronic system management through the cooperation factors of the system users. The model of electronic system management, in overall, was suitable at the highest level. It was suitable on utility, appropriateness, accuracy and possibility respectively.

Keywords: The Model of Management, Electronic system, University

บทนำ

รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ หลักการของการให้บริการภาครัฐที่ให้บริการแก่ประชาชนที่เดียว ทันใด ทั่วไทย ทุกเวลา ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ซึ่งการให้บริการเป็นการให้บริการที่จุดเดียว มีความโปร่งใส่ ตรวจสอบได้ (เรวัต แสงสุริยงค์, 2559) ซึ่งสิ่งเหล่านี้หน่วยงานของรัฐในทุกระดับต้องมีส่วนเกี่ยวข้องรวมถึงหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ในกำกับของรัฐด้วย

ดังนั้นองค์กรสาธารณะทุกองค์กร กำลังถูกมองว่า การจัดการที่เน้นเฉพาะปัจจัยการผลิตและกระบวนการ ไม่เพียงพอต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การได้ สิ่งที่องค์กรสาธารณะต้องพิสูจน์ว่าองค์กรบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ และเพื่อให้ผู้ใช้บริการแน่ใจได้ว่า องค์กรสาธารณะตอบสนองต่อค่านิยมของสาธารณะได้หรือไม่ ข้อสมมติฐานพื้นฐานดังกล่าวนี้ คือ พนักงานจะมีทิศทางแนวโน้มในการปฏิบัติตนและไม่ตอบสนองต่อคุณค่าทางสาธารณะ เว้นแต่ว่า “มีการติดตามผลการปฏิบัติงาน” จะเห็นว่าการมุ่งเน้นไปที่ “การวัดผลลัพธ์” สามารถช่วยองค์กรสาธารณะได้รับข้อมูลที่ต้องการในการปรับปรุงบริการสาธารณะ ทั้งนี้ยังส่งผลต่อการให้ข้อมูลเชิงบวกแก่สาธารณะเกี่ยวกับความสำเร็จขององค์กรนั้น ๆ

ระบบสารสนเทศแต่ละองค์กรมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น องค์กรสารธารณะจึงมีการเพิ่มองค์ประกอบของข้อมูลที่เพิ่มขึ้นโดยการมุ่งวัด “ผลลัพธ์” ไปยังระบบข้อมูลขององค์กร เพื่อให้ประชาชนและองค์กรที่กำกับสามารถตรวจสอบได้ว่าหน่วยงานของรัฐกำลังทำงานได้ดีหรือไม่ ความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นในระบบช่วยให้สามารถติดตามตัวบ่งชี้ที่มีจำนวนมาก อาจเป็นเรื่องยากในการติดตามประเมินในยุคก่อนหน้า แต่ในยุคปัจจุบันระบบสารสนเทศเปิดให้บริการในที่สาธารณะโดยทั่วไป ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ผ่านเว็บไซต์ ดังนั้น ตัวบ่งชี้ทางด้านประสิทธิภาพประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ในลักษณะเดียวกันระบบเทคโนโลยีสารสนเทศก็ถูกนำมาใช้ในลักษณะเพื่อตรวจการฉ้อโกงและข้อผิดพลาดในข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานที่อาจเป็นข้อมูลที่บ่งชี้ได้ว่าพยายามขัดขวางการให้บริการที่เกิดคุณค่าต่อสาธารณะ (Bruce Rocheleau, 2006)

ส่วนที่สำคัญในการพัฒนาจากอดีตให้เกิดขึ้นในปัจจุบันคือการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถาบันอุดมศึกษาด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงด้วย ดังนั้นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานต่าง ๆ ในการให้บริการกับนิสิต นักศึกษา หน่วยงานภายในและภายนอก เป็นผลทำให้ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการให้รวดเร็ว เข้าถึงและให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ภาวิช ทองโรจน์, 2560) ทั้งนี้หลักการให้บริการที่ดีเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนา รวมถึงคุณลักษณะของการให้บริการ ความคาดหวังของการบริหารเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างจุดเด่นขององค์กรนั้น ๆ (ศิริ พันท์ทา, 2562)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นหน่วยงานที่อยู่ในกำกับของรัฐ มีผู้เรียนเป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ของรัฐ โดยทุกส่วนงานยังขาดการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ไปในทิศทางเดียวกัน บางส่วนงานมีระบบที่พัฒนาแต่บางส่วนงานยังไม่มีระบบที่พัฒนา ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งที่ให้ความสนใจกับการศึกษาระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ บทบาทหน้าที่ของการบริหารจัดการในระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยที่หลากหลายส่วนงานเหล่านี้ มีความเป็นเอกภาพมากน้อยเพียงใด นิสิตสามารถเข้าถึงข้อมูลและรับการบริหารอย่างทั่วถึงหรือไม่ มีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และความเป็นประโยชน์สาธารณะของข้อมูลมีมากน้อยเพียงใด รวมถึงความเป็นผู้นำในระบบอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานได้อย่างทั่วถึงกันหรือไม่ ผู้บริหารและบุคลากรฝ่ายปฏิบัติการได้ มีทิศทางแนวโน้มในการปฏิบัติตนและมีการตอบสนองต่อคุณค่าทางสาธารณะมากน้อยเพียงใด มีการติดตามผลการปฏิบัติงานหรือไม่ มีการประเมินผลลัพธ์จากการพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างไร สามารถช่วยผู้ที่มีส่วนได้เสียในการรับข้อมูลที่ต้องการมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้ามีรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ภายในมหาวิทยาลัย บุคลากร เจ้าหน้าที่ และนิสิตของมหาวิทยาลัยจะสามารถปรับพฤติกรรมการใช้งานเข้ากับระบบได้ดียิ่งขึ้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีขั้นตอนในการพัฒนาสามารถเปิดเผยให้ทุกกลุ่มงานได้รับทราบ สร้างผลลัพธ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยที่มีการกำหนดประเด็นเกี่ยวกับการใช้สื่อในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในส่วนงานที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถสื่อสารกับนิสิตได้ทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ได้อย่างเท่าเทียมและสร้างระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์กรต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพการบริหารจัดการของระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดของการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็น ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 11 วิทยาเขต จำนวน 7,889 รูป/คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sapling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 750 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งเป็นแบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 750 รูป/คน เพื่อให้ได้ตามจำนวนที่กำหนด ผู้วิจัยจึงส่งแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ จำนวน 750 ฉบับ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบแบบสอบถามครบ 750 ฉบับ และส่งกลับตามจำนวนที่กำหนด

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดกรอบแนวคิดและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมากำหนดกรอบในการศึกษา ทั้งในส่วนของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

2. สร้างแบบสอบถาม โดยได้ศึกษาวิธีการและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา

3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ว่ามีความถูกต้องเหมาะสมกับกรอบความคิด โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปรับแก้ไขให้ถูกต้องและปรับทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม มีขั้นตอนคือ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบคุณภาพของแบบสอบถามว่าคำถามสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach’s Alpha ของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้เท่ากับ .992

5. นำผลวิเคราะห์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามที่ยากต่อการตอบ เพื่อสร้างแบบสอบถามให้สมบูรณ์สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจึงทำการประมวลผลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ส่วน คือ

1. ใช้สถิติจำนวน (Frequency) และร้อยละ (Percentage) อธิบายปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

2. ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูล นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีเกณฑ์การแปลผลคะแนนเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามลักษณะการสร้างแบบวัดของ Likert Scale

3. ใช้สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ปัจจัยขีดความสามารถของระบบ ปัจจัยความร่วมมือขอผู้ใช้ระบบ ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสียกับการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์

4. สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ได้จากการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยวิธีการเทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. จัดทำสำเนารูปแบบที่ผ่านการพัฒนาจากการวิจัยเชิงปริมาณ

2. สร้างเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

3. ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล

4. สร้างแบบประเมินเพื่อเป็นเครื่องมือ ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินจำนวน 20 รูป/คน ส่งผ่านระบบออนไลน์ และได้ข้อมูลตามจำนวนที่กำหนด เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebean, D. L., 2005)

5. วิเคราะห์การประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินเพื่อยืนยัน โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ 5.1 ด้านความเป็นไปได้

(Feasibility) 5.2 ด้านความเหมาะสม (Propriety) 5.3 ด้านความถูกต้อง (Accuracy) 5.4 ด้านอรรถประโยชน์ (Utility)

ในการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนในการการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ นิสิตผู้ใช้งานระบบ จำนวน 20 รูป/คน คัดเลือกด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังต่อไปนี้ 1) ตัวแทนผู้บริหาร จำนวน 5 รูป/คน 2) ตัวแทนคณาจารย์ จำนวน 5 รูป/คน 3) ตัวแทนเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลระบบ จำนวน 5 รูป/คนตัวแทนนิสิตผู้ใช้งานระบบ จำนวน 5 รูป/คน

6. นำผลการประเมินไปปรับใช้และจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพการบริหารจัดการของระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังตารางดังต่อไปนี้

ข้อมูล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	บรรพชิต	515	68.67
อายุ	18 - 30 ปี	386	51.47
ตำแหน่ง	นิสิต	455	60.67
ลักษณะการได้รับสื่อข้อมูลของมหาวิทยาลัย			
	Facebook	705	94.00

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นบรรพชิต จำนวน 515 รูป คิดเป็นร้อยละ 68.67 อายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุ 18 - 30 ปี จำนวน 386 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 51.47 ตำแหน่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น นิสิต จำนวน 455 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 60.67 และลักษณะการได้รับสื่อข้อมูลของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลผ่านทาง Facebook จำนวน 750 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 94.00

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา	($\overline{X}$)	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ปัจจัยขีดความสามารถของระบบ	3.93	.73	**มาก**
2. ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ	3.89	.76	**มาก**
3. ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย	3.87	.79	**มาก**
4. การบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์	3.84	.83	**มาก**

กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยระดับความคิดเห็นด้านปัจจัยขีดความสามารถของระบบ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.93, S.D. = .73) รองลงมา ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = .76) ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.87, S.D. = .79) และการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.84, S.D. = .83) ตามลำดับ

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

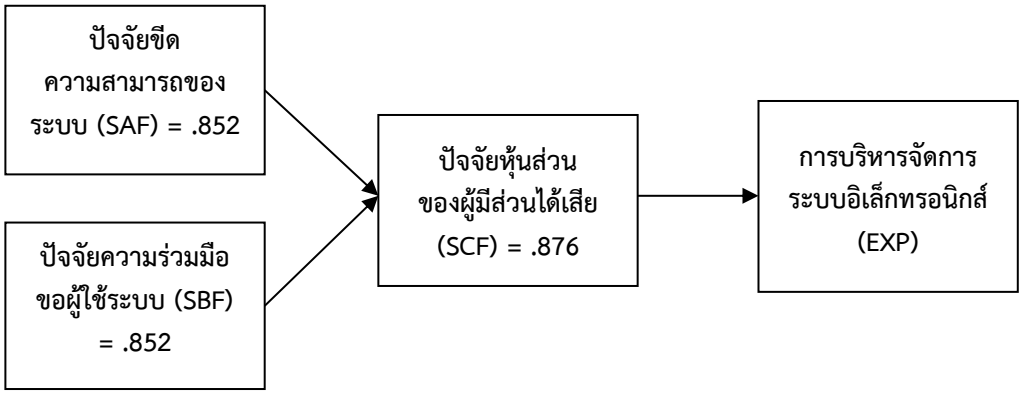

ภาพที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวัดความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยขีดความสามารถของระบบ (SAF) ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ (SBF) ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย (SCF) กับการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ (EXP) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's r) ความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับสูง จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวก เท่ากับ (Adjusted R Square = .876) และวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า ปัจจัยขีดความสามารถของระบบ และปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ มีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณมีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย เท่ากับ (Adjusted R Square = .852)

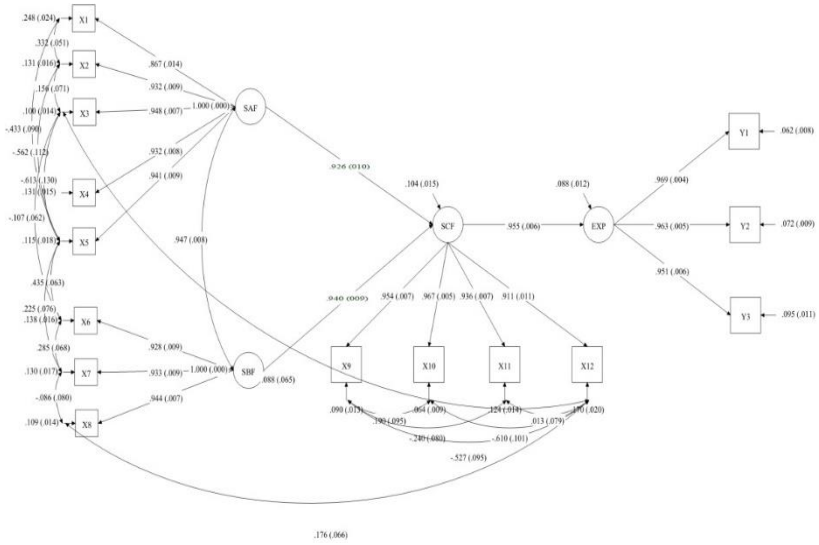

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์ตัวแบบโครงสร้างเชิงสาเหตุของรูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างปัจจัยขีดความสามารถของระบบ (SAF) ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ (SBF) และปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย (SCF) ที่มีต่อองค์ประกอบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ (EXP) มีค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (λ) ของตัวบ่งชี้ระหว่าง 0.867 - 0.969 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.004 - 0.014 มีค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability : Pc) เท่ากับ 0.989 สูงกว่าเกณฑ์ (0.60) และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ x^2 = 128.219, df = 69, P - value = 0.071, CFI = 0.982, TLI = 0.973, SRMR = 0.043, RMSEA = 0.013, x^2 /df =1.858, <2

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาสถานภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นรายด้านและรายข้อ สามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยความสามารถของระบบ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = .73) เป็นการช่วยในการลดพนักงานของหน่วยงานในการทำงานเกี่ยวกับเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยสุทธิพงษ์ อุพลเถียร และคณะ กล่าวว่า ควรมีการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ระบบสารสนเทศของหน่วยงานให้มีความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ สิ่งที่สำคัญสามารถนำระบบสารสนเทศไปใช้กับบุคลากรเป็นรายบุคลได้ ทั้งนี้ยังเป็นตัวชี้วัดผลการประเมินเป็นประจำปีอีกด้วย (สุทธิพงษ์ อุพลเถียร และคณะ, 2560)

ปัจจัยความร่วมมือของผู้ใช้ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = .76) มหาวิทยาลัยควรมีการสื่อสารในประเด็นของข้อมูลที่นำเสนอไป โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำไปใช้ประโยชน์ของข้อมูล และการเชื่อมโยงของข้อมูลสามารถนำไปบูรณาการในการใช้งานได้อย่างไร สอดคล้องกับอุษา ส่งศรี และคณะ กล่าวว่า การรับรู้การใช้งานของบุคลากรของมหาวิทยาลัยทักษิณ อยู่ในระดับมาก เกิดจากบุคลากรสายสนับสนุน ได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท จึงทำให้การทราบขั้นตอนของการดำเนินการของระบบ และส่วนหนึ่งเกิดจากการได้รับข้อมูลการทำงานของระบบอยู่บ่อยครั้ง (อุษา ส่งศรี และคณะ, 2560)

ปัจจัยหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = .79) ผู้บริหารต้องสนับสนุนแก้ไขปัญหา ตรวจสอบจุดเด่น จุดด้อยนำสู่การพัฒนาต่อไป สอดคล้องกับจารุณี ภัทรวงษ์ธนา และคณะ เพื่อรองรับการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการดำเนินการ ตรวจสอบจุดแข็งและจุดด้อยของงาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผนระบบ ส่งเสริมการประเมินผลการดำเนินงาน สร้างขั้นตอนของการทำงานที่เป็นระบบในการพัฒนาชุมชนได้ง่ายยิ่งขึ้น (จารุณี ภัทรวงษ์ธนา และคณะ, 2560)

2. รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณารายด้าน ประกอบด้วย ระดับนโยบาย ระดับการจัดการ และระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ที่เป็นแบบนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินการของหน่วยงานโดยภาพรวมมีการดำเนินการตามนโยบายของผู้บริหารตามลำดับขั้น ซึ่งเป็นส่วนที่สนับสนุนให้เกิดการวางแผนงานตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญวรัตน์ กระจ่าง กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้บุคลากรใช้งานระบบอย่างเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอนของการดำเนินงาน (ธัญวรัตน์ กระจ่าง, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องมีการวางแผนงาน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ทำให้เกิดการดำเนินการตามระดับ ระดับนโยบาย ระดับการจัดการ และระดับปฏิบัติการ สู่การพัฒนาหุ้นส่วนของผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบด้วย สมรรถนะของเจ้าหน้าที่ คุณภาพการบริการระบบ การมีส่วนร่วม ร่วมไปถึงทัศนคติในการใช้บริการ พัฒนาขีดความสามารถของระบบ และความร่วมมือของผู้ใช้ระบบต่อไป ขีดความสามารถของระบบ คือ ประสิทธิภาพของระบบ ความง่ายต่อการใช้งาน ประโยชน์ของการใช้งาน การเพิ่มคุณภาพของระบบ และขั้นตอนกระบวนการของระบบ ความร่วมมือของผู้ใช้ระบบ ประกอบด้วย องค์ประกอบของความร่วมมือ 1) การมีผู้นำที่สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ 2) การเตรียมความพร้อมเพื่อเกิดความร่วมมือ 3) การจัดให้มีทรัพยากรและบุคลากรที่เพียงพอ 4) การสร้างความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกัน 5) การกำหนดความสำคัญและขั้นตอนเพื่อสร้างความร่วมมือ ตัวบ่งชี้ของความร่วมมือประกอบด้วย 1) ความมุ่งมั่นพยายามที่จะร่วมมือ 2) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการสื่อสารที่เคารพผู้อื่น 3) การแสวงหาและสนับสนุนความเห็นร่วมกันของกลุ่ม ตระหนักและรับรู้งานของผู้อื่น 4) การตั้งเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญร่วมกับผู้อื่น 5) การทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนา พฤติกรรมการใช้ระบบ การรับรู้เกี่ยวกับระบบ และการยอมรับในระบบ

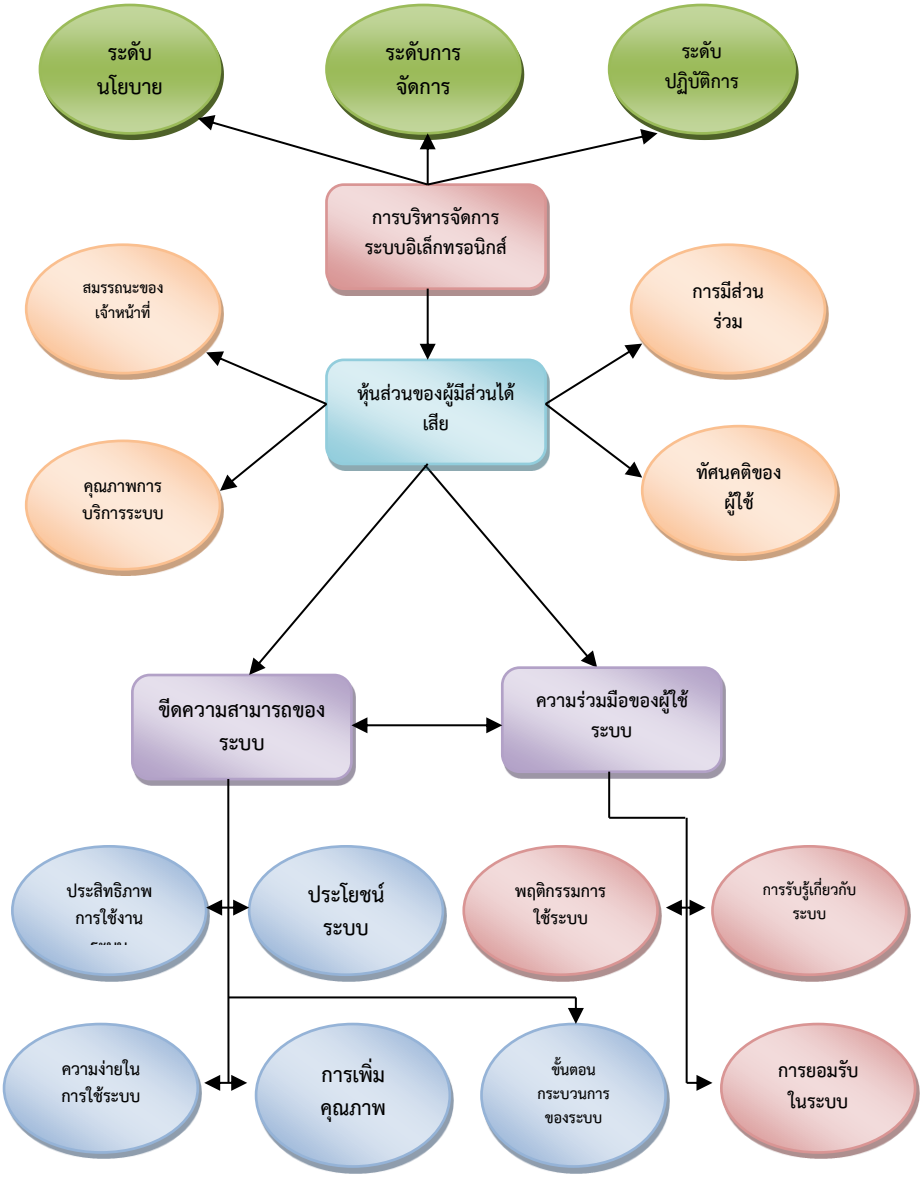

ภาพที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการระบบอิเล็กทรอนิกส์
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปบทความวิจัยนี้ พบว่า การดำเนินการตามระบบอิเล็กทรอนิกส์ผู้บริหารต้องดำเนินตามลำดังขั้น ดังนี้ 1) ระดับนโยบาย: ระดับนี้เป็นการเกี่ยวข้องกับระบบการกำหนดนโยบายของผู้บริหารระดับสูง และเกี่ยวข้องกับข้อสมมติฐานที่อาจเกิดขึ้นหรือพัฒนาขึ้นทั่วทั้งองค์กร

เช่น การสนับสนุนสำหรับกำหนดกรอบของข้อกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ขององค์กร 2) ระดับการจัดการ: ระดับนี้มีความเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับกลางและระดับสูงในการจัดการปัญหาในระดับแผนก เช่น การบริหารจัดการบุคลากรและการดำเนินการตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการดำเนินงาน 3) ระดับปฏิบัติการ: ระดับนี้เกี่ยวกับฝ่ายที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการเป็นประจำภายในหน่วยงานองค์กร หรือ เรียกอย่างหนึ่งว่าระดับต้น ส่วนที่สำคัญที่ระดับปฏิบัติการต้องมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ คือ ความสำคัญของการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ 1) ควรวัดผลการทำงานขององค์กร มีการทำงานมากน้อยเพียงใด คุณภาพของงานอยู่ในระดับใด มีการใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด การใช้งานบุคลากรมีความเพียงพอเหมาะสมหรือไม่ 2) ควรวัดการติดต่อสื่อสารผ่านระบบเกิดความสะดวกหรือไม่ ช่วยลดข้อมูลจำนวนมหาศาลให้เป็นข้อมูลที่ได้รับการสังเคราะห์มากน้อยเพียงใด ทำให้เกิดระบบอัตโนมัติในการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้นหรือไม่ 3) ควรสร้างความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ของข้อมูลในระบบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างละเอียด4.ควรสร้างเนื้อหาที่มีความถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาด มีกระบวนการในการเข้าถึงได้ง่าย การมีส่วนร่วม การเชื่อมโยงของข้อมูล ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ 1) ควรสร้างผลลัพธ์ตามความต้องการของผู้ใช้งานระบบ สนับสนุนให้ผู้ใช้งานระบบเสนอความคิดเห็นต่อการใช้งาน นำวิธีการที่ทับซ้อนมาประสานให้ง่ายขึ้น 2) ควรสร้างความน่าเชื่อถือกับผู้ใช้ระบบในการเข้าถึงข้อมูล มีระบบเข้าถึงข้อมูลได้จากการอ้างอิงจากกลุ่มหมู่คณะ และมีระบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน สามารถเข้าใช้ระบบจากการประชาสัมพันธ์ของระบบ 3) ควรมีการอบรมผู้บริหารคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต ในทักษะการใช้ระบบ สร้างความชำนาญในการเข้าถึงระบบ ลดความซับซ้อนของการใช้งาน

เอกสารอ้างอิง

จารุณี ภัทรวงษ์ธนา และคณะ. (2560). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อิสเทอร์น, 11 (4), 128 - 146.

ธัญวรัตน์ กระจ่าง. (2557). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพของบุคลากรคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 2 (2), 37 - 45.

ภาวิช ทองโรจน์. (2560). สภาสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาอุดมศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 10 ตุลาคม 2561 จาก http://www.mua.go.th/users/bhes/catalog_h/StdEdu/FormCurr/PavitSpeak.pdf

เรวัต แสงสุริยงค์. (2559). บนเส้นทางการพัฒนาในสังคมไทย: ยุคก่อนการปฏิรูประบบราชการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 24 (46), 35 - 57.

ศิริ พันท์ทา. (2562). การสร้างความพึงพอใจต่อการให้บริการในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน. Journal of Modern Learning Development, 4(2), 32 - 47.

สุทธิพงษ์ อุพลเถียร และคณะ. (2560). การประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารของวิยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 4 (1), 73 - 84.

อุษา ส่งศรี และคณะ. (2560). การรับรู้และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยทักษิณ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 17(2), 73 - 84.

Bruce Rocheleau. (2006). Public Management Information Systems. USA: Integrated Book Technology.

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. New York: Harper Collins Publishers.

Stufflebean, D. L. (2005). CIPP model (Contexy,Input,Process,Product). CA: Sage.

สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว*

PROBLEM AND CAUSE OF RESILIENCE, RESILIENCE ENHANCEMENT METHOD AND CARING BEHAVIOR TO ELDERLY DIABETES MELLITUS PATIENT IN FAMILY CAREGIVERS

ดลฤดี ทับทิม
Donrudee Tabtim
อังศินันท์ อินทรกำแหง
Ungsinun Intarakamhang
อรพินทร์ ชูชม
Oraphin Choochom
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
E-mail: hmok_m@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหา และสาเหตุของความเข้มแข็งทางใจของผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน 2) วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน 3) พฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน จำนวน 6 คน จาก 6 อำเภอของจังหวัดนนทบุรี เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของผู้ดูแลประกอบด้วย 2 สถานการณ์หลัก ได้แก่ ความขัดแย้งกับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่องการปรับเปลี่ยนปริมาณ ชนิดของอาหาร และการไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาโรคของผู้ป่วย การปรับกิจกรรมในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับการดูแลผู้ป่วย สาเหตุที่สำคัญนำไปสู่ความเข้มแข็งทางใจ พบว่า สาเหตุภายนอก คือ การได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคเบาหวาน การให้ความร่วมมือด้วยดีจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง สาเหตุจากภายใน คือ มีความภาคภูมิใจในตัวเอง การมองโลกในแง่ดี 2) วิธีการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจ พบว่า มี 3 รูปแบบ คือ 2.1) การเสริมสร้างด้วยตนเอง 2.2) การเสริมสร้างจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน 2.3) การเสริมสร้างจากบุคลากรทาง

* Received 3 October 2020; Revised 13 October 2020; Accepted 14 October 2020

การแพทย์ 3) พฤติกรรมการดูแล พบว่า มี 6 แนวทาง คือ 3.1) การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเอง 3.2) วางแผนการรักษาและการดูแล 3.3) การสื่อสารเชิงบวก 3.4) การวางแผนและการจัดการเวลา 3.5) การแสดงออกถึงความเป็นครอบครัว 3.6) การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุ วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการดูแล สามารถนำมาใช้วางแผนในการส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจให้กับญาติผู้ให้การดูแล

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของญาติ, พฤกรรมการให้การดูแล, ผู้สูงอายุโรคเบาหวาน, ญาติผู้ให้การดูแลในครอบครัว

Abstract

This qualitative research was to study 1) Problem and cause of resilience of family caregiver 2) Resilience enhancement method of family caregiver 3) caring Behavior elderly diabetes mellitus patients. Instrument the data was collected by In-depth interview with 6 family caregivers of the area in Nonthaburi province 6 District. The information form the interviews was then analyzed by content analysis. The research found that 1) Family caregivers have coped 2 Problems: Conflict with elderly with diabetes mellitus which mainly involves quantity adjustment the type of found and non - cooperation in treatment of patient and Adjust of daily life activities to be consistent caring elderly diabetes mellitus patient. Important causes that lead to resilience External causes are acquisition of facts about diabetes mellitus, Good cooperation from elderly diabetes mellitus patient get support from all around 2) Internal causes are self - esteem optimism. Method to resilience enhancement have 3 patterns 2.1) Created by self 2.2) Created by elderly with diabetes mellitus 2.3) Created by medical professionals. 3) Behavior to caring have 6 way 3.1) Support patients to be self - reliant 3.2) Live action to main caregiver of treatment plan and care to elderly 3.3) Positive communication 3.4) Have a part to treatment plan and time management 3.5) Showing to family by mot divided elderly diabetes mellitus patient 3.6) Facilitating daily life to elderly diabetes mellitus patient. The basic concept of problem and cause of resilience, resilience enhancement method–and caring behavior to elderly diabetes mellitus patient, it has been used to in family caregivers, it has been used to take care for elderly diabetes mellitus patient.

Keywords: Resilience Enhancement of Family Caregiver, Behavior to Caring, Elderly Diabetes Mellitus Patient, Family Caregiver

บทนำ

โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ (International Diabetes Federation : IDF) รายงานว่าในปี พ.ศ. 2558 ผู้ป่วยโรคเบาหวานทั่วโลกมีจำนวน 415 ล้านคน และจะเพิ่มขึ้นเป็น 642 ล้านคน โดยจะเป็นในกลุ่มผู้สูงอายุถึงร้อยละ 32.5 (กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ, 2560) จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ในประชากรไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป ครั้งที่ 3, 4 และ 5 (พ.ศ. 2547, พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2557) ในผู้ป่วยแต่ละราย ความชุกของโรคเบาหวาน ของครั้งที่ 3 ร้อยละ 7 ใกล้เคียงกับครั้งที่ 4 ร้อยละ 6.9 ส่วนครั้งที่ 5 เพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 8.8 (คิดเป็น 4.8 ล้านคน) (กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ, 2559) และรายงานของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จะมีผู้สูงอายุ 1 คน ใน 5 คน ที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน อัตราตายด้วยโรคเบาหวานต่อประชากรแสนคน ในภาพรวมของประเทศในปี 2559 – 2561 เท่ากับ 22.01, 21.96 และ 21.87 ตามลำดับ (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2561) เห็นได้ว่าอัตราการป่วยและอัตราการตายด้วยโรคเบาหวานมีอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง และทุก ๆ 8 วินาทีจะมีผู้ป่วยเบาหวานทั่วโลกเสียชีวิต 1 คน (American Diabetes Association, 2015)

โรคเบาหวานเป็นโรคที่ยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ต้องได้รับการดูแลแบบต่อเนื่อง ในขณะที่ศักยภาพของผู้ดูแลในการดูแลผู้สูงอายุถดถอยลง จากขนาดครัวเรือนที่ลดลง การเคลื่อนย้ายของวัยแรงงานจากชนบทสู่เมือง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองมากขึ้น ทำให้ปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง และผู้ป่วยที่มีภาวะทุพลภาพปรากฏต่อสังคมมากขึ้น ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ล้วนต้องการอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง เนื่องจากเป็นเขตอาณาจักรของตนเอง เป็นสถานที่คุ้นเคยอาศัยอยู่ตลอดช่วงชีวิต มีญาติพี่น้อง ลูกหลาน เพื่อนบ้านที่รู้จัก และที่สำคัญคือได้อาศัยอยู่กับลูกหลานที่ตนเองรัก (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2559) นอกจากนี้นโยบายการให้บริการสุขภาพในปัจจุบัน ผู้ป่วยโรคเรื้อรังจะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเมื่ออยู่ในภาวะวิกฤติเฉียบพลันเท่านั้น เมื่ออาการคงที่จะได้รับการจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลโดยเร็วด้วยเหตุผลด้านค่าใช้จ่าย ผู้สูงอายุที่ป่วยด้วยโรคเบาหวานส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในเรื่องการดูแลตนเอง จึงกล่าวได้ว่าผู้ดูแลเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลแทนบุคลากรสุขภาพ ซึ่งเป็นภาระที่หนัก เนื่องจากเป็นงานที่ไม่มีวันหยุด ไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง ไม่สามารถไปไหนได้อย่างอิสระ ถ้าจำเป็นจะต้องไปไหนก็มีความกังวล และกลัวว่าผู้ป่วยจะเป็นอะไรในระหว่างที่ตนไม่อยู่ จำเป็นต้องเลิกกิจกรรมทางสังคม มีความกังวลในอาการของผู้ป่วยเรื้อรังที่เปลี่ยนแปลงไป

จึงใส่ใจให้กับการดูแลจนขาดความสนใจในการดูแลตนเอง นอกจากนี้ยังมีความทุกข์ใจ เมื่อไม่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยเบาหวานมีอาการดีขึ้นได้ เกิดความรู้สึกผิด และรู้สึกหมดหนทางช่วยเหลือ (Helplessness) เมื่อผู้ป่วยเบาหวานมีอาการแย่ลง (Spence, A,. et al, 2008) ญาติผู้ให้การดูแลมักมีอาการเหนื่อยล้า (Fatigue) ไม่มีสมาธิ (Lack of Concentration) นอนหลับไม่เพียงพอเนื่องจากภาระ จากการดูแล (Sleep Deprivation) หรือนอนหลับยากขึ้น การรับรู้คุณค่าในตนเองต่ำ (Poor Self - Esteem) และต้องลดทอนบทบาททางสังคมลง (Withdraw of Family or Friends) ส่งผลให้ขาดแหล่งและการสนับสนุนทางสังคม ดังผลการวิจัยที่พบว่าญาติผู้ดูแลรู้สึกว่าได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนทางสังคมน้อย และผลการวิจัยยังพบว่ากลุ่มญาติผู้ดูแลที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อยจะเกิดภาวะซึมเศร้าได้มากกว่ากลุ่มผู้ดูแลที่ได้รับการสนับสนุนมาก (สายพิณ เกษมกิจวัฒนา และปิยภรณ์ ไพรสนธ์, 2557)

จากการศึกษาที่ผ่านมาของ Piper, Lindsey and Dodd เมื่อผู้ดูแลมีอาการเหนื่อยล้า ขาดความเข้มแข็งทางใจ จะทำให้ความสามารถในการทำกิจกรรมได้ลดลง อ่อนเพลีย หมดแรง และก่อให้เกิดความไม่สุขสบาย หรือจะทำให้ผู้อื่นเห็นได้ชัด เช่น อาการง่วงซึม เฉื่อยชา อยากนอนตลอดเวลาหากเกิดความเหนื่อยล้าขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ ไม่เกิน 1 เดือน เรียกว่าความเหนื่อยล้าเฉียบพลัน (Acute Fatigue) (Piper, B. F. et al., 1994) เป็นความเหนื่อยล้าที่จะเกิดขึ้นกับร่างกายชนิดปกติ สามารถหายกลับคืนเป็นปกติได้ หากได้รับการแก้ไขที่ถูกต้อง แต่หากปล่อยให้มีอาการมากกว่า 1 เดือน โดยไม่ได้รับการแก้ไขจนกลายมาเป็นความเหนื่อยล้าเรื้อรัง (Chronic Fatigue) ซึ่งอาการอาจกลับเป็นซ้ำได้อีก หรือคงที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาด อาจส่งผลกระทบกับคุณภาพชีวิตของบุคคลที่มีอาการได้ ซึ่งการใช้ชีวิตในแต่ละวัน นอกจากนั้นต้องมีความสามารถในด้านการหาเลี้ยงชีพแล้ว ยังต้องเพิ่มความรู้ความสามารถในการดูแลจิตใจเพื่อเอาตัวรอดจากผลกระทบทางสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นจากการเผชิญปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งทางใจ ที่สามารถเรียนรู้และฝึกฝนได้ทั้งจากการศึกษาด้วยตนเองและรับการถ่ายทอดจากคนอื่น (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2555)

เห็นได้ว่าความเข้มแข็งทางใจ เป็นความสามารถของแต่ละบุคคลในการจัดการกับสถานการณ์ที่เลวร้ายในชีวิต สามารถที่จะเอาชนะ และเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สิ่งที่ฉันมี (I have) สิ่งที่ฉันเป็น (I am) และสิ่งที่ฉันทำได้ (I can) (Grotberg, E. H., 2003) ในผู้ดูแลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้ดูแลมีความสามารถในการเผชิญปัญหา และปรับตัวต่อความยากลำบาก และภาระที่เกิดขึ้นจากการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน จากการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังใจในกลุ่มผู้ให้การดูแลผู้ที่ผ่านภาวะวิกฤต เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพลังสุขภาพจิตกับการรับรู้ภาระการดูแลของผู้ดูแลผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (มณีวรรณ สุวรรณมณี, 2556) และในส่วนของผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับพลังสุขภาพจิตของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน (เทียนทอง หาระบุตร

และเพ็ญนภา แดงด้อมยุทธ์, 2556) การที่จะทำให้ผู้ดูแลมีความเข้มแข็งทางใจได้นั้นจำเป็นที่จะต้องทราบถึงสภาพปัญหา สาเหตุ ที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานแต่ยังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้ ความจำเป็นในการศึกษาซึ่งข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ ทั้งกับญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานทำให้สามารถปรับตัวและฟื้นตัวหลังจากที่พบกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความยากลำบาก รวมถึงบุคลากรสาธารณสุข ทำให้เกิดการทำงานที่ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มญาติผู้ให้การดูแลผู้ป่วยเรื้อรังอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และสาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจของผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

2. เพื่อศึกษาวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแล

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำความเข้าใจถึง สภาพปัญหา สาเหตุ ที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน

ประชากร และตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือ ผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 เนื่องจากการวิจัยในระยะนี้เป็นการสืบค้นความรู้ความจริงที่หลากหลายจึงจำเป็นที่จะต้องได้ข้อมูลจากหลายพื้นที่ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจากทุกอำเภอในจังหวัดนนทบุรี และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นองค์รวมเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ว่าสภาพปัญหา สาเหตุ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ให้การดูแล และพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยระยะนี้ คือ ญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานชนิดที่ 2 จำนวน 6 คน จากพื้นที่ 6 อำเภอ ในจังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้จำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมจนกว่าข้อมูลที่ได้จะมีความอิ่มตัว (Saturation of Data) และการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

1. ผู้วิจัยนัดหมายติดต่อพยาบาลวิชาชีพประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพที่ทำงานใกล้ชิดกับผู้ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานในชุมชน

2. ให้พยาบาลคัดเลือกผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนนทบุรี โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล 1) ให้การดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 10 ปี สามารถสะท้อนถึงการที่บุคคลผ่านช่วงเวลาวิกฤตต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญฟันฝ่าอุปสรรคของการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน มีประสบการณ์ในการเผชิญกับวิกฤติในการดูแล ได้แก่ ผู้ป่วยที่ควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ มีภาวะแทรกซ้อน ปฏิบัติตัวไม่ถูกต้อง และปฏิเสธการรักษา 2) มีความเข้มแข็งทางใจระดับมากขึ้นไป (> 3.41 คะแนน) โดยประเมินจากแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงข้อคำถาม จากแบบวัดความเข้มแข็งทางใจ (ขวัญธิดา พิมพการ, 2561) ร่วมกับการทบทวนเอกสาร ความเข้มแข็งทางใจตามแนวคิดของ Grotberg ซึ่งประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ 2.1) สิ่งที่ฉันมี (I have) บุคคลรับรู้ได้ว่าตนมีแหล่งสนับสนุนให้เกิดความแข็งแกร่งในชีวิต 2.2) สิ่งที่ฉันเป็น (I am) เป็นลักษณะความเข้มแข็งภายในของบุคคล นับถือตนเอง และเป็นผู้ที่ภูมิใจในตนเอง 2.3) สิ่งที่ฉันทำได้ (I can) เป็นทักษะในการจัดการกับปัญหา และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Grotberg, E. H., 1995) เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 3) มีพฤติกรรมการดูแลที่สูง (> 3.41 คะแนน) โดยประเมินจากแบบวัดพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลงข้อคำถาม จากแบบประเมินพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของเอกพงษ์ ณ เชียงใหม่ (เอกพงษ์ ณ เชียงใหม่, 2552) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

3. ผู้วิจัยนัดหมายผู้ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจากพยาบาลที่ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน ผู้วิจัยสอบถามความเต็มใจในการเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และเซ็นยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured) ผู้วิจัยสร้างแนวคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามประเด็นคำถามการวิจัย และป้องกันการขาดตกไปของประเด็นที่ต้องการจะศึกษา ข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) โดยปกติผู้วิจัยจะกำหนดคำถามที่พอจะตัดสินใจได้ว่าจะถามอะไรบ้าง หรือใช้คำสำคัญ และเป็นคำถามที่ไม่ตายตัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมาก สำหรับนักวิจัยที่ต้องการเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลาย ๆ คน พร้อม ๆ กับต้องการความเข้าใจลึกซึ้ง และประสบการณ์ของแต่ละคน (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2554) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และครอบคลุม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านอายุรกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตและจิตเวชและผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index: IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากโครงร่างวิทยานิพนธ์ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรียบร้อยแล้ว การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมที่ได้จากการสังเกตเมื่อผู้วิจัยกลับมาตรวจสอบข้อมูลว่าข้อมูลที่ได้รับยังไม่ครอบคลุม ผู้วิจัยขอติดต่อกลับไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสอบถามพูดคุยเพิ่มเติมผ่านการสนทนาทางโทรศัพท์ การสนทนาทางไลน์ และการเข้าไปพบกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และจากการสังเกต โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลของ ไมล์สและฮูบิแมน (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994) มีขั้นตอนดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูลหลักมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล จะเริ่มต้นด้วยการจัดระเบียบข้อมูลทั้งในทางกายภาพ และในทางเนื้อหา คือทำข้อมูลหลายประเภท ซึ่งได้มาจากหลายแหล่งหลายวิธีการ จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต ให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระเบียบและเป็นระบบ

2. การแสดงข้อมูล (Data Display) หลังจากที่มีการแปลงข้อมูลในรูปเชิงประจักษ์แล้ว ผู้วิจัยจะแตกข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วทั้งหมดออกมาเป็นหน่วยย่อย ๆ ตามความหมายเฉพาะของแต่ ละหน่วย จากนั้นผู้วิจัยเลือกเอาหน่วยที่มีความหมายตรงประเด็นกับเรื่องที่ทำการวิเคราะห์มาให้ชื่อ หรือให้ “รหัส” (Coding) เป็นการทอนข้อมูลลง กำหนดรหัสสั้น ๆ ขึ้นมาแทนผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1 - 6 แทนด้วย “ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1 - 6” ความหมายสำคัญที่ข้อความนั้นสื่อออกมา ซึ่งในการวิเคราะห์นี้ผู้วิจัยกำหนดรหัสสำหรับการวิเคราะห์ด้วยกับการนำปัญหาการวิจัยเป็นตัวตั้งและทำการกำหนดรหัสให้สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย

3. การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification) เป็นการนำเอาข้อมูลที่แตกออกเป็นหน่วยย่อย ๆ และที่ได้รับการกำหนดรหัสเรียบร้อยแล้ว กลับมารวมเข้ากันใหม่ รวมข้อมูลเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะ ความสัมพันธ์ที่หน่วยย่อยเหล่านั้นมีต่อกัน เพื่อสะดวกในการอ่านเพื่อหาความหมาย หาข้อสรุปและตีความ ซึ่งเป็นวิธีการหาความหมายโดยรวมและทำการตรวจสอบว่าข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้น มีความถูกต้องแม่นยำน่าเชื่อถือหรือไม่อย่างไร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

1.1 สภาพปัญหา จากผลการศึกษาพบว่าในระยะแรกเริ่ม ถือเป็นภาวะที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นช่วงที่วิกฤตที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงที่เต็มไปด้วย ความวิตกกังวล กลัว และเครียดเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคเบาหวาน พบว่าระดับความวิตกกังวล ความกลัวของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานขึ้นอยู่กับประสบการณ์หรือการมีองค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับโรคเบาหวาน ในช่วงแรก

“ตอนแรกเลยก็รู้สึกวิตกกังวลนะคะว่าจะหาวิธีรักษาแม่อย่างไรจะหายจากโรคนี้ค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1, 2563)

“แรก ๆ ก็รู้สึกว่าจะทำยังไงดี ถ้าคนไข้เป็นเบาหวาน เราก็ไม่รู้ว่าไม่ควรทำอะไรหรือว่าควรทำอะไร คือมีความรู้สึกว่ามันน่ากลัว กลัวว่าต้องตัดแขนตัดขาอะไรพวกนี้ถ้ามีแผลหรือมีอะไรอย่างนี้ค่ะ ก็จะกลัว” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

2. สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ จากผลการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าในระยะแรกผู้ดูแลบางส่วนที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยเบาหวานต้องเผชิญกับความวิตกกังวลเมื่อรับทราบผลการวินิจฉัยว่าคนในครอบครัวเป็นผู้ป่วยเบาหวาน โดยผู้วิจัยพบว่าระดับความวิตกกังวลสามารถลดลงได้ รวมถึงการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจได้ดีมากขึ้น เมื่อมีสาเหตุ ดังนี้

2.1 สาเหตุของความเข้มแข็งทางใจ: ภายนอก

2.2.1 การได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคเบาหวาน โดยพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางใจเกิดจากการได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคเบาหวาน เกิดการรับรู้ว่าไม่ใช่โรคที่มีความรุนแรงเสมอไปหากสามารถควบคุมได้ โดยข้อมูลที่ทำให้ผู้ดูแลสามารถผ่อนคลายและเป็นการจุดประกายของความเข้มแข็งได้ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการควบคุมโรค 2) ข้อมูลตอบกลับจากการขอคำปรึกษา 3) ข้อมูลหรือความรู้เสริมเกี่ยวกับวิธีการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน อย่างไรก็ตามระดับความต้องการข้อมูลนั้นแตกต่างกันไปตามความรู้เดิมของผู้ดูแล

“เราจะเริ่มมีความเข้มแข็งทางใจตั้งแต่เมื่อรับรู้ว่าอาการของแม่ไม่รุนแรงควบคุมได้ค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1, 2563)

“เราได้รับคำแนะนำจาก อสม. และเราไปอบรมมาก็เลยได้มาทำท่าออกกำลังกายให้เขา ยกขาแล้วเราก็ไปเรียนนวดต่อมาเพื่อจะมานวดเท้าให้เขามีการผ่อนคลาย.” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

2.2.2 การให้ความร่วมมือด้วยดีจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ช่วยทำให้ผู้ดูแลเกิดกำลังใจในการดูแล และผลักดันตนเองให้มีองค์ความรู้เพื่อดูแลให้ดีมากขึ้น

“พอไปหาหมอแล้วน้ำตาลก็ไม่ลงไง เราก็จะบอกว่างั้นเราเปลี่ยนใหม่ เลือกกินนะ ก็ไม่ถึงปีเขาก็กลับมาให้ความร่วมมือ น้ำตาลลงไปก็ดี ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“เราจะได้รับคำแนะนำจากโรงพยาบาล เขาให้ความร่วมมือในการกินด้วย เราก็เลยทำหน้าที่แค่มาดูว่าเขากินยาครบไหม ก็ไม่เหนื่อยค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

2.2.3 การสนับสนุนจากคนรอบข้าง ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนการรับรู้ว่าตนเองมีแหล่งให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังเช่น บุคคลที่คอยสนับสนุนด้านกำลังใจ รวมถึงช่วยพูดโน้มน้าวผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานให้เชื่อฟังผู้ดูแล ซึ่งการโน้มน้าวดังกล่าวช่วยทำให้ผู้ดูแลมีกำลังใจ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและเชื่อว่าตนเองทำสิ่งที่ถูกต้อง

“ก็มีลูกบ้างค่ะ มีบางครั้งก็มาให้กำลังใจเรา แล้วบางครั้งก็บอกว่าพ่อ (ผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน) ต้องกินอาหารอย่างนี้ ๆ นะ อย่าไปกินอะไรอย่างนั้นให้มันเยอะนะ ลูกก็จะมาแบบให้กำลังใจกัน” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“เราก็มีลูก เพื่อนบ้านเนี่ย ก็ช่วยกันยก ช่วยกันอุ้ม....เราโชคดีมีพี่น้องที่ช่วยกัน คือทุกคนเตรียมพร้อมที่จะดูแล” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

“ถ้าวันไหนเราเกิดมีภาระขึ้นมาหรือเราป่วย เดี๋ยวน้อง ๆ ก็จะเข้ามาดูแลพ่อเองแหละ ผลัดกันดูตั้ง 4 คน พี่น้องไม่ทิ้งกันหรอก” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

2.2 สาเหตุของความเข้มแข็งทางใจ: ภายใน ผลการวิเคราะห์พบว่าสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจอีกประการหนึ่ง คือ การรับรู้ต่อผลดีหรือมองเห็นข้อดีจากสถานการณ์ที่ตนเองประสบอยู่ ทั้งนี้พบว่าลักษณะความคิดหรือความรู้สึกของผู้ดูแลที่มีความเข้มแข็งทางใจ มี 2 ลักษณะหลัก ดังนี้

2.2.1 มีความภาคภูมิใจในตัวเอง พบว่าผู้ให้ข้อมูลได้มีมุมมองเกี่ยวกับสถานการณ์การดูแลผู้ป่วย โดยเลือกมองในสิ่งที่ดี ดังเช่นการมองถึงผลลัพธ์ที่ดีขึ้นจากการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง ลดความย่อท้อในการดูแลผู้ป่วยลงได้

“เราได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับโรคเบาหวานนะคะ นำไปใช้ในการดูแลคุณแม่ ผลก็คือน้ำตาลของแม่ลดลงนะคะ ไม่เหนื่อยแล้วค่ะ (ยิ้ม)” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1, 2563)

“พอมีความรู้เพิ่มขึ้นเราก็อยากดูแลคนมากขึ้น เลยก็เอาความรู้ด้านนั้นมาใช้กับพ่อเรา.” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

2.2.2 การมองโลกในแง่บวก นั่นคือผู้ให้ข้อมูลที่มีความเข้มแข็งทางใจส่วนใหญ่มีการสร้างความสุขจากภายในด้วยการพัฒนาด้านสุขภาพจิต มีความคิดเชิงบวก หลีกเลี่ยงความเครียดหรือความขัดแย้ง ทำจิตใจให้ผ่อนคลายเพื่อให้สุขภาพแข็งแรงพร้อมต่อดูแลผู้อื่น

“พยายามทำใจให้สบาย ๆ คิดบวกไว้ ทุกอย่างมันต้องดีขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

“แรก ๆ ก็เหนื่อยหน่อย แต่ตอนนี้ปรับตัวได้ค่ะเพราะว่าเราดูแลตัวเองเพิ่มมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 6, 2563)

3. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการที่สร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจให้กับญาติผู้ให้การดูแล พบว่ามีแนวทางการเสริมสร้างใน 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยตนเอง เป็นลักษณะแนวทางที่ผู้ดูแลใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง หลังจากที่ผู้ดูแลได้เริ่มมีความเข้มแข็งทางใจในการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานแล้ว ผู้ดูแลยังคงต้องประสบกับความท้อแท้ ความเครียดจากความขัดแย้งกับผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามจากผลการวิเคราะห์พบว่าผู้ดูแลมีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจด้วยตนเอง แบ่งเป็น 4 วิธี ดังนี้

3.1.1 วิธีการสร้างเสริมความตระหนักถึงหน้าที่ เนื่องจากในการศึกษาครั้งนี้ผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นโรคเบาหวานทุกคนมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับข้องผู้ป่วยในฐานะของสามีภรรยา หรือเป็นบุตร จึงปรากฏว่าวิธีการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจโดยตัวของผู้ให้ข้อมูลเอง คือ การระลึกถึงหน้าที่ของการตอบแทนต่อผู้มีบุญคุณหรือตอบแทนความรักของคู่ชีวิต จากการสังเกตขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลบางราย แสดงความเห็นว่าตนเองต้องรับภาระที่หนักมากขึ้น

“คือเราเต็มใจนะ เต็มใจที่จะดูแลเขาน่ะ เพราะว่าเขาเลี้ยงเรามาก็อยากจะดูแลให้เขาดีที่สุด เพราะอันนี้คือสิ่งที่ดี อีกอย่างเพราะไม่มีพี่น้องคนไหนว่าง มีเราที่สามารถออกมาดูแลได้เราก็เสียสละ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

“เราต้องเป็นคนดูแลหลักเพราะว่าน้อง ๆ แยกไปหมดแล้วไง เราก็ต้องรับผิดชอบพ่อแม่สิ คนอื่นเขาก็มีภาระทั้งนั้นแล้วเราเป็นลูกสาวคนโตก็ต้องดูแลไป” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

3.1.2 วิธีการตั้งเป้าหมายเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน นั่นคือ ผู้ดูแลได้สร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจด้วยการตั้งเป้าหมายและดูแลด้วยความตั้งใจมุ่งมั่น จากผลการศึกษาพบว่า เป้าหมายที่ผู้ดูแลตั้งเป้าไว้คือ การดูแลเพื่อให้มีชีวิตที่ยืนยาวไม่มีโรคแทรกซ้อน ชี้ให้เห็นว่าวิธีการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจเพื่อให้ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน

แข็งแรง รวมถึงทำตัวให้ตนเองมีสุขภาพดีเพื่อสามารถดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานและดูแลสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ได้อย่างยาวนาน

“คือชีวิตคู่น่ะนะ เราก็อยากมีคู่กันไปเรื่อย ๆ ไม่อยากให้ใครไปจากกันใช่ป่ะ (น้ำตาคลอ เสียงสั่นเครือ)...ถ้าเขาเป็นอะไรไปแล้วหรือเราก็เป็นเหมือนกัน ก็กลายเป็นคนต้องนอนกลายเป็นนอน 2 คน แล้วที่บ้านก็มีคนแก่อยู่แล้วที่เราต้องดูแล เขาติดเตียง แล้วสามีเราก็เป็นเบาหวาน ถ้าเขาเป็นอะไรไปอีกคนเราจะทำยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“ความตั้งใจไง ตั้งใจที่เราอยากดูแลเขา อันนี้คือความต้องใจที่เราจะต้องดูแลเขานะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

3.1.3 วิธีการลดความขัดแย้งกับผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน จากผลการศึกษาผู้ให้ข้อมูลทุกรายรายงานว่าความเครียดที่เกิดจากการปะทะคารม การขัดใจผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ทำให้ผู้ดูแลเครียดตามไปด้วย ดังนั้นวิธีการสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ คือ การควบคุมอารมณ์ตนเอง ร่วมกับการประนีประนอม พยายามทำความเข้าใจคนป่วย และเบี่ยงเบนสถานการณ์หรือกิจกรรมที่ทำอยู่เพื่อสงบอารมณ์ตนเอง โดยผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการไม่มีความขัดแย้ง ทำให้ผู้ป่วยไม่เครียด ไม่ทำให้ระดับน้ำตาลเหวี่ยง ย่อมส่งผลให้ผู้ดูแลมีความสุขตามไป

“ถ้ามันเครียดหรือต้องอดทนที่ต้องดูแลเขา ก็หันหลัง (หัวเราะ) หันหลังเพื่อไปปรับอารมณ์ตัวเอง คือห่างจากเขามาให้เราดีขึ้น ก็หันหลังสักคนหนึ่ง เดี๋ยวมันก็กลับมาดีขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“เราก็จะแบบนะโมนะ ใจเราน่ะ ธรรมะ ๆ ตั้งนะโม 3 จบ สักพักเรามาฟังเพลง เราก็ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ก็ไม่ต้องทะเลาะกับเขา” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

3.1.4 การระบายความในใจกับญาติพี่น้องหรือเพื่อน จากผลการศึกษาพบว่าผู้ดูแลมักพบปัญหาเรื่องความขัดแย้งจากการไม่ให้ความร่วมมือของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ปัญหาความเครียดเรื่องการปรับเปลี่ยนกิจกรรมประจำวัน ปัญหาความเครียดจากค่าใช้จ่าย แต่อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เชื่อว่าความเครียดจะทำให้ประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยลดลง รวมถึงบั่นทอนกำลังใจ จึงใช้วิธีการจัดการกับความเครียดโดยผ่านการระบายความในใจกับบุคคลใกล้ชิดหรือคนรู้จัก ซึ่งทำให้ผู้ดูแลฟื้นกลับมามีความเข้มแข็งทางใจได้อีกครั้ง

“เวลาเรามีปัญหาเครียดเรื่องที่เราดูแลแกแล้วแกไม่ทำตามอย่างนี้ เราก็จะปรึกษากับน้องบ้าง คุยกับน้องสาวหรือไม่ก็ญาติ ๆ กัน ก็คุย พอคุยแล้วก็โล่ง (หัวเราะ) รู้สึกสบาย โล่ง” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

3.2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ผลการวิเคราะห์พบว่าวิธีการแสดงออกหรือพฤติกรรมตอบสนองการดูแลของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวานมีความสำคัญกับการส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจให้กับผู้ดูแลเป็นอย่างมาก

“เขาก็จะรู้ว่าเขาจะกินอะไรได้บ้าง กินผลไม้อะไรได้แค่ไหน อย่างส้มที่กินได้ในวันโหย ๆ อย่างมากก็กินได้ 1 ลูก เขาก็จะกินแค่นั้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

3.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจากบุคลากรทางการแพทย์ โดยข้อค้นพบที่สำคัญในแนวทางนี้ พบว่าการมีองค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นร่วมกับมีความใกล้ชิดกับบุคลากรทางการแพทย์ ประกอบกับผู้ดูแลสามารถสอบถามหรือปรึกษาได้บ่อยครั้ง ทำให้ผู้ดูแลเกิดความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ จะเพิ่มมากขึ้นหากได้รับกำลังใจหรือคำชื่นชมจากบุคลากรทางการแพทย์ร่วมกับผลการตรวจระดับน้ำตาลของผู้ป่วยที่คงที่หรือไม่อยู่ในระดับสูง

“ตอนแรกหมอบอกว่าต้องล้างไตแล้วนะเมื่อ 4 เดือนที่แล้วน่ะ แล้วก็มาช่วยกันปรับพฤติกรรมการกินกัน แล้วก็ไปตรวจ ผลการตรวจล่าสุดหมอบอกว่าไตดีขึ้นมาก หมอชมดีขึ้น ไตดีขึ้น ทีนี้เขาก็ปฏิบัติตัวดี เราก็ปลื้มใจ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

4. พฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของญาติผู้ให้การดูแล จากผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกของผู้ดูแลที่มีต่อผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานเพื่อส่งเสริมให้มีสุขภาพดี มีอายุที่ยืนนาน ปราศจากโรคแทรกซ้อน จากผลการวิจัยสามารถสรุปการแสดงพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน ได้ดังนี้

4.1 การแสดงออกถึงการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง เนื่องจากผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานมีความรู้สึกเครียด สูญเสียกิจกรรมที่เคยทำก่อนป่วยเป็นโรคเบาหวาน ซึ่งส่งผลต่อระดับน้ำตาลที่เพิ่มสูงขึ้นได้ รวมถึงลดภาวะขัดแย้งระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ดูแล

“ที่เข้มแข็งมาก ๆ ก็คือ ช่วงนั้นพ่อเขาเดินไม่ค่อยไหวไง ก็เลยซื้อรถเข็นเข็นมานั่งแล้วก็ช่วยพยุงกันมานั่ง ก็ทำให้เขาดีขึ้น บางทีก็เครียดนะเราบอกหลายหนแล้วว่าจะลุกก็ให้บอกประเดี๋ยวก็มา เขาก็บอกว่าเกรงใจแก เราก็บอกว่าพ่อไม่ต้องเกรงใจหรอก” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

4.2 แสดงบทบาทในการวางแผนการรักษาและการดูแลผู้สูงอายุเป็นหลัก จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกรายเป็นผู้ดูแลเป็นหลัก มีบทบาทสำคัญในการวางแผนการรักษาร่วมกับแพทย์ ดังเช่น ขอรับคำปรึกษากับแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ การจัดกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุในบ้าน การสื่อสารหรือให้คำแนะนำ การดูแลเรื่องนัดหมายกับแพทย์

“วางแผนว่าจะมาปรึกษาหมอและเจ้าหน้าที่อนามัยบางไผ่นะคะ แล้วก็มาเล่าให้น้องชายฟังด้วยค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1, 2563)

“จะพาไปตามนัดทุกครั้ง ส่วนเรื่องยาฉันก็จะจัดไว้ให้” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

4.3 แสดงออกถึงการสื่อสารเชิงบวก จากผลการวิเคราะห์พบว่าบทบาทในด้านการสื่อสารของผู้ดูแลมีความสำคัญอย่างมากต่อการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน แต่

อย่างไรก็ตามยังพบอีกว่าการสื่อสารเชิงบวกผ่านการแสดงออกด้วยท่าทาง ดังเช่น การหยุดบ่นหรือดุผู้ป่วยเมื่อเห็นว่าจะนำไปสู่ความขัดแย้ง ถือเป็นการสื่อสารเชิงบวกอีกลักษณะหนึ่งที่ถูกนำมาใช้

“ก็มีค่ะ ก็พยายามบอกท่านว่าให้ลดปริมาณของน้ำตาลลงบ้างค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1, 2563)

“บางทีเขาก็เพลียไง คงอยากกินอะไรให้มันชุ่มอก ทีนี้กินมากก็ไม่ได้ กินมากน้ำตาลก็จะขึ้น เราก็จะบอกว่า อย่ากินเยอะ ไม่ใช่กินตลอดเวลา” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“พยายามไม่เถียงกับแกเพราะเราเถียงกับแก แกก็เฉย หูแกไม่ค่อยดีต้องพูดดัง ๆ พูดไปแกก็ไม่ฟัง เราก็เลยอ่ะปล่อยไป เราก็แค่คอยดูอยู่ห่าง ๆ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4, 2563)

4.4 การมีบทบาทในการวางแผนและการจัดการเวลา จากผลการศึกษาพบว่าการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานนั้นต้องอาศัยความเข้าใจ และมีความใกล้ชิดมากกว่าการดูแลผู้ป่วยวัยหนุ่มสาว ดังนั้นผู้ดูแลต้องเป็นคนที่มีเวลาและมีทักษะการจัดการเวลาที่ดีเพื่อมิให้กระทบกับการดำเนินชีวิตหลักของผู้ดูแล อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่มีความเข้มแข็งทางใจมักมีการวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อไม่ให้คนใดคนหนึ่งรับภาระหนักเกินไป รวมถึงบริหารจัดการแนวทางการดูแลไว้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนพร้อมทั้งถ่ายทอดให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวเพื่อให้มีความสามารถในการดูแลทดแทนผู้ดูแลหลักได้เป็นแนวทางเดียวกัน

“จะแบ่งหน้าที่กันไป ทุกคนในบ้านเราทำเป็นทีมเพราะเขาเป็นผู้ป่วยชนิดที่ช่วยตัวเองไม่ค่อยได้ ค่อนข้างติดเตียง ดังนั้นจะไปไหนเองแบบไม่มีแผนล่วงหน้าไม่ได้” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 5, 2563)

4.5 การแสดงออกถึงความเป็นครอบครัว โดยการปรับตัวเพื่อทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานไม่รู้สึกว่าถูกแบ่งแยก จากผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานมีความจำเป็นต้องควบคุมเรื่องอาหารและเรื่องการเดินทางไปทำกิจกรรมข้างนอก เพื่อให้รู้สึกผ่อนคลาย

“เราก็เปลี่ยนแปลงสิ เพราะเราก็กินตามเขาไง ทำอะไรให้เขากินเราก็กินด้วย สุขภาพของเราก็ดีขึ้นเพราะเราเองก็ไม่มีน้ำตาล กินตามกัน” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2, 2563)

“ความเป็นอยู่เราดีขึ้น รู้ว่าอาหารอันไหนที่เราควรกินอาหารอันไหนที่เราไม่ควรกินแล้วก็มีการออกกำลังกายกับเขาก็ทำให้จิตใจเราเองก็ดีขึ้น เขาก็ดีขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

4.6 การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันให้กับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน จากผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานมักมีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และการรับประทานหรือฉีดยา

“กับข้าวเราทำเองค่ะ เพราะว่าต้องให้เขากินรสจืดหน่อย แล้วเอาผลไม้ที่มันทานได้สำหรับคนที่เป็นเบาหวาน แกเดินไม่ได้เราก็ซื้อรถเข็นมาให้แก ให้แกออกไปข้างนอกบ้างแกก็ดีขึ้นนะคะ” (ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3, 2563)

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาและสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

1.1 สภาพปัญหาที่สำคัญประกอบด้วย 1) องค์ความรู้เดิมเกี่ยวกับโรคเบาหวาน 2) ประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน 3) ความรุนแรงของโรคและภาวะแทรกซ้อน ทั้งนี้เนื่องจากการดูแลผู้ป่วยเบาหวานมกจะพบภาวะแทรกซ้อนตามมา เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง และอีกหนึ่งโรคที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือ โรคเบาหวาน และภาวะแทรกซ้อนของโรค เบาหวานที่เกิดขึ้นทั้งหลอดเลือดขนาดใหญ่ และหลอดเลือดขนาดเล็ก เช่น โรคหัวใจ ภาวะ แทรกซ้อนทางไต ตา ปลายประสาท และเท้า เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจาก อัตราการเสียชีวิต และทุพพลภาพของประชากรเพิ่มขึ้น และผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดจาก ภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นตามมา (กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ, 2560) และที่สำคัญคือผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องมีภาวะพึงพิงต่อไปถึงแม้ความเป็นผู้สูงอายุจะเป็นวัฏจักรของชีวิตที่บุคคลทุกคนต้องเป็นอย่างค่อยเป็นค่อยไปก็ตาม แต่เมื่อถึงจุดหนึ่งภายใต้ความเสื่อมถอยของร่างกายที่เพิ่มตามอายุ ผู้สูงอายุต้องเข้าสู่ภาวะพึ่งพิงผู้อื่นอย่างแน่นอน ในสังคมไทยครอบครัว คือ สถาบันหลักในการดูแลสมาชิกในครอบครัว และสำหรับผู้สูงอายุนั้นที่พึ่งพิงสำคัญคือสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บุตรหลาน หรือญาติที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน อาจเป็น สามี ภรรยา บุตร ญาติพี่น้องจะรับหน้าที่ในการดูแล และนิยมเรียกว่า ญาติผู้ดูแล (Family Caregiver) (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2551) แสดงว่าปัญหาที่แท้จริงส่วนใหญ่เกิดจากความไม่มั่นใจในการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

1.2 สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจที่สำคัญ ดังนี้ 1) การได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคเบาหวาน เกิดการรับรู้ว่าไม่ใช่โรคที่มีความรุนแรงเสมอไปหากสามารถควบคุมได้ โดยข้อมูลที่ทำให้ผู้ดูแลสามารถผ่อนคลายและเป็นการจุดประกายของความเข้มแข็งได้ ขณะที่ Corey ได้กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การให้สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์กันจะส่งผลต่อความเข้มแข็งทางใจ 2) การให้ความร่วมมือด้วยดีจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ช่วยทำให้ผู้ดูแลเกิดกำลังใจในการดูแล (Corey, G., 2000) เนื่องจากหากผู้สูงอายุที่

เป็นเบาหวาน ต่อต้านวิธีการรักษาที่ผู้ดูแลได้วางแผนไว้ย่อมทำให้เกิดโรคแทรกซ้อน ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้ เมื่อไปพบแพทย์อาจทำให้ถูกแพทย์ตำหนิในเรื่องการดูแลได้ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้ดูแลเกิดความวิตกกังวลมากขึ้น จนนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งกับผู้ป่วย 3) การสนับสนุนจากคนรอบข้าง ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนการรับรู้ว่าตนเองมีแหล่งให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Grotberg ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางใจ ระหว่างปี 1995 - 2001) ที่ศึกษาในวัยรุ่นจาก 22 ประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย พบว่า บุคคลจะเกิดความเข้มแข็งทางใจ มาจากแหล่งสนับสนุนภายนอก (Grotberg, E. H., 2003)

2. วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน ผู้ดูแลมีวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ แบ่งได้เป็น 6 วิธี ดังนี้ 1) สร้างเสริมความตระหนักถึงหน้าที่ ในการเป็นผู้ดูแลหลัก 2) การตั้งเป้าหมายเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน 3) การลดความขัดแย้งกับผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน 4) การระบายความในใจกับญาติพี่น้องหรือเพื่อน 5) การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจากผู้สูงอายุโรคเบาหวานที่ให้การดูแล 6) การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจากบุคลากรทางการแพทย์ สอดคล้องกับทฤษฎีความสัมพันธ์ของ Martha และ McCubbin เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองให้มีความแข็งแกร่งในชีวิต เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะบุคคลมีศักยภาพในตนเองและสามารถพัฒนาได้ไม่สิ้นสุด (Matha, M., 1993); (McCubbin, H. I; et al., 1979) แนวทางสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตสำหรับตนเอง เป็นแนวทางในการควบคุมอารมณ์ที่มีผลต่อความคิด สามารถจัดการกับอารมณ์ และระบายออกในรูปแบบที่เหมาะสม สร้างการนับถือและศรัทธาตนเอง เข้าใจตนเองเพิ่มความหวังให้แก่ชีวิต และพัฒนาตนเองที่จะช่วยให้พร้อมต่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาได้ดีขึ้น (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2555)

3. พฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของญาติผู้ให้การดูแล เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของผู้ดูแลที่มีต่อผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานเพื่อส่งเสริมให้มีสุขภาพดี มีอายุที่ยืนนาน ปราศจากโรคแทรกซ้อน จากผลการวิจัยสามารถสรุปพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน โดย 1) การแสดงออกถึงการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง เนื่องจากผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานมีความรู้สึกเครียด สูญเสียกิจกรรมที่เคยทำก่อนป่วยเป็นโรคเบาหวาน ดังเช่นการออกไปทำกิจกรรมทางสังคม การออกนอกบ้าน การออกกำลังกายบางประเภท การทำสวน การเดินหรือเคลื่อนย้ายไปยังแหล่งต่าง ๆ ประกอบกับการที่ต้องมีผู้ดูแลคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองกลายเป็นภาระให้กับผู้ดูแล การเรียกใช้หรือไหว้วานนั้นจึงทำให้เกิดความเกรงอกเกรงใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ พบว่า การให้ความรู้ การพบปะผู้สูงอายุที่วัด การเสริมคุณค่าผู้สูงอายุ ทำให้ผู้ดูแลมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน, 2560) ดังนั้นผู้ดูแลจึงมีบทบาทอย่าง

มากต่อการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด เพื่อลดความเครียดของผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลต่อระดับน้ำตาลที่เพิ่มสูงขึ้นได้ รวมถึงลดภาวะขัดแย้งระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ดูแล 2) แสดงบทบาทในการวางแผนการรักษาและการดูแลผู้สูงอายุเป็นหลัก ผู้ดูแลมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการรักษาร่วมกับแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัถยานภิศ พละศึก และเบญจวรรณ ถนอมชยธวัช ที่ศึกษาเรื่อง ตัวแบบของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการการดูแลจากสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการตอบสนองชีวิตประจำวัน ได้แก่ การรับประทานอาหาร การรักษาสุขอนามัยส่วนบุคคล การแก้ปัญหาอาการทางกาย การจัดการสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย การได้รับการรักษาตามนัด หรือเมื่อไม่สามารถดูแลตนเองได้ (รัถยานภิศ พละศึก และเบญจวรรณ ถนอมชยธวัช, 2560) ดังเช่น ขอรับคำปรึกษากับแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ การจัดกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุในบ้าน การสื่อสารหรือให้คำแนะนำการดูแลเรื่องนัดหมายกับแพทย์) 3) แสดงออกถึงการสื่อสารเชิงบวก จากผลการวิเคราะห์พบว่าบทบาทในด้านการสื่อสารของผู้ดูแลมีความสำคัญอย่างมากต่อการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานหากมีการสื่อสารเชิงบวก นั่นคือ การพูดด้วยความเห็นอกเห็นใจ แสดงออกถึงความรักผ่านวาจา จะทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานให้ความร่วมมือในการดูแลตนเอง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ดูแลมีความเข้มแข็งทางใจ การสื่อสารที่สร้างสรรค์ (Constructive Communication) ในครอบครัวจะทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความเข้าใจกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เข้าใจความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของกันและกัน แล้วนำมาซึ่งความรู้สึกดี ๆ ความปลาบปลื้มยินดี สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น สมาชิกในครอบครัวควรมีแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างสุขให้กับสมาชิกในครอบครัว (นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2558) 4) การมีบทบาทในการวางแผนและการจัดการเวลา ผู้ดูแลต้องเป็นคนที่มีเวลาและมีทักษะการจัดการเวลาที่ดีเพื่อมิให้กระทบกับการดำเนินชีวิตหลักของผู้ดูแล อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่มีความเข้มแข็งทางใจมักมีการวางแผนแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อไม่ให้คนใดคนหนึ่งรับภาระหนักเกินไป 5) การแสดงออกถึงความเป็นครอบครัว โดยการปรับตัวเพื่อทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานไม่รู้สึกว่าถูกแบ่งแยก 6) การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันให้กับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับการวิจัยของเอกพงษ์ ณ เชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานถือเป็นการแสดงออกที่สำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพแข็งแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุโรคเบาหวาน มีข้อจำกัดที่แตกต่างไปจากกลุ่มโรคอื่น ๆ การดูแลต้องอาศัยความละเอียด (เอกพงษ์ ณ เชียงใหม่, 2552)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหา สาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ วิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจในการให้การดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน รวมถึง

พฤติกรรมที่ผู้ดูแลที่มีความเข้มแข็งทางใจใช้ในการดูแลผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้มาเป็นแนวทางให้กับญาติผู้ให้การดูแล เพื่อการยอมรับการปรับตัวในระยะแรกของการดูแลผู้ป่วย การส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบวก ทักษะด้านการสื่อสารทั้งทางวาจาและท่าทาง ทักษะด้านการวางแผนและจัดการเวลาหรือความต้องการของตนเอง ควรส่งเสริมด้านการเห็นคุณค่าและรับรู้คุณค่าของผู้อื่นโดยเฉพาะความตระหนักในความรักต่อบุพการีหรือคู่ชีวิต ทักษะการฝึกควบคุมอารมณ์ของตนเอง ต่อยอดสู่แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งทางใจ ที่ผู้ดูแลต้องเผชิญประกอบด้วย 2 สถานการณ์หลัก ได้แก่ 1) ความขัดแย้งกับผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวาน 2) การปรับกิจกรรมในชีวิตประจำวันเพื่อให้สอดคล้องกับการดูแลผู้ป่วย ซึ่งเกิดจากสาเหตุนำไปสู่ความเข้มแข็งทางใจ ได้แก่ 1) สาเหตุจากภายนอก คือ การได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโรคเบาหวาน การให้ความร่วมมือด้วยดีจากผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน ได้รับการสนับสนุนจากคนรอบข้าง 2) สาเหตุจากภายใน คือ มีความภาคภูมิใจในตัวเอง การมองโลกในแง่บวก วิธีการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางใจในผู้ดูแล พบว่า สามารถเกิดจากตนเอง ผู้สูงอายุโรคเบาหวาน และบุคลากรทางการแพทย์ มี 4 วิธี ได้แก่ 1) การสร้างเสริมความตระหนักถึงหน้าที่ 2) การตั้งเป้าหมายเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน 3) การลดความขัดแย้งกับผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน และ4) การระบายความในใจกับญาติพี่น้องหรือเพื่อน 5) ผู้สูงอายุโรคเบาหวานให้ความร่วมมือในการรักษาและพยายามดูแลตนเอง 6) บุคลากรทางการแพทย์ชื่นชมในส่วนที่ผู้ดูแลสามารถทำได้ดี ในส่วนของพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นโรคเบาหวานพบว่า การแสดงออกของญาติผู้ให้การดูแลที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ 1) การแสดงออกถึงการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง 2) แสดงบทบาทในการวางแผนการรักษาและการดูแลผู้สูงอายุเป็นหลัก 3) การสื่อสารเชิงบวก 4) มีบทบาทในการวางแผนและการจัดการเวลา 5) การแสดงออกถึงความเป็นครอบครัว โดยการปรับตัวเพื่อทำให้ผู้สูงอายุโรคเบาหวานไม่รู้สึกว่าถูกแบ่งแยก 6) การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันให้กับผู้สูงอายุโรคโรคเบาหวาน ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ 1) การศึกษามุมมองของญาติผู้ให้การดูแลที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ทำให้มีความเข้าใจมากขึ้น และสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวาน 2) หน่วยงานที่มีการดำเนินงานด้านการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและเปิดพื้นที่ให้สังคมเห็นความสำคัญของญาติผู้ให้การดูแล ในระบบสุขภาพ 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุโรคเรื้อรัง สามารถนำผลการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างความเข้มเข็งทางใจ ให้กับญาติผู้ให้

การดูแลผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเข้มแข็งทางใจ และพฤติกรรมการดูแลในระดับน้อย จะทำให้ข้อมูลมีความชัดเจนเจาะลึกและนำไปสู่ความเข้าใจ และปฏิบัติได้ดีมากยิ่งขึ้น 2) ควรศึกษาเพิ่มเติมในด้านบุคลิกลักษณะภายนอกที่ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งทางใจของญาติผู้ให้การดูแล เพื่อให้ครอบคลุมคุณลักษณะในบริบทนี้ได้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “โปรแกรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจต่อพฤติกรรมการดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของญาติผู้ให้การดูแล: การวิจัยผสานวิธี”

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มพัฒนาระบบสาธารณสุข สำนักโรคไม่ติดต่อ. (2559). ประเด็นสารรณรงค์วันเบาหวานโลก ปี 2559. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก http://www.thaincd.com/document/file/info/non-communicable-disease/ประเด็นสารรณรงค์วันเบาหวานโลก_ปี_2559.pdf

_____. (2560). ประเด็นสารรณรงค์วันเบาหวานโลก ปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศติกายน 2560 จาก http://thaincd.com/document/file/info/non-communicable-disease/ประเด็นสารรณรงค์วันเบาหวานโลกปี_2560.pdf

กองยุทธศาสตร์ และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). สถิติสาธารณสุข พ.ศ. 2561. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพในสวัสดิการสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขวัญธิดา พิมพการ. (2561). การพัฒนารูปแบบการให้คำปรึกษารายบุคคลแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของสตรีที่มีการสูญเสียสามีในสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เทียนทอง หาระบุตร และเพ็ญนภา แดงด้อมยุทธ์. (2556). ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับพลังสุขภาพจิตของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเภทในชุมชน. วารสารการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, 27(3), 113 - 124.

นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2558). สื่อสารอย่างร้างสรรค์เพ่อสร้างสุขในครอบครัว. วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(2), 737 - 747.

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 1. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 2. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 3. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 4. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 5. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ท่านที่ 6. (2563). สภาพปัญหา สาเหตุ ของความเข้มแข็งทางใจ และวิธีการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและพฤติกรรมการให้การดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานของผู้ให้การดูแลในครอบครัว. (ดลฤดี ทับทิม และคณะ, ผู้สัมภาษณ์)

พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ. (2555). โปรแกรมการสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต (A Resilience Enhancing Program). กรุงเทพมหานคร: จุดทอง.

มณีวรรณ สุวรรณมณี. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างพลังสุขภาพจิตกับการรับรู้ภาระการดูแลของผู้ดูแลผู้บาดเจ็บจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ของไทย. ในวิทยานิพนธ์พยาบาลศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รัถยานภิศ พละศึก และเบญจวรรณ ถนอมชยธวัช. (2560). ต้นแบบของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 4(3), 135 - 150.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2551). เอกสารประกอบการประชุมเวทีระดมความคิดเห็น ต่อประเด็นนโยบาย เรื่อง “ระบบการดูแลและกำลังคนในการดูแลผู้สูงอายุ". กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณะสุข.

สายพิณ เกษมกิจวัฒนา และปิยภรณ์ ไพรสนธ์. (2557). ญาติผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง: กลุ่มเสี่ยงที่ไม่ควรมองข้าม. วารสารสภาการพยาบาล, 29(4), 22 - 31.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). คู่มือระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care) ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2555). คู่มืออบรมหลักสูตร การเสริมสร้างพลังสุขภาพจิต สำหรับสื่อมวลชนท้องถิ่น. นนทบุรี: บริษัท สานคิด จำกัด.

สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน. (2560). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สำหรับผู้ดูแลผู้สูงอายุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 9(3), 57 - 69.

เอกพงษ์ ณ เชียงใหม่. (2552). ผลการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของ ผู้ดูแลผู้สูงอายุโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ณ หน่วยบริการปฐมภูมิห้วยแหน จังหวัดลำพูน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

American Diabetes Association. (2015). Classification and Diagnosis of Diabetes. The journal of clinical and applied research and education Diabetes Care, 40(1), 11 - 32.

Corey, G. (2000). Theory and practice of group counseling (5th ed). Belment: Book/Cole/Thomson Learnig.

Grotberg, E. H. (1995). A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit. Netherlands: Bernard Van Lee Foundation.

_____. (2003). Resilience for Today: Gaining Strength from Adversity. Greenwood: Praeger Publishers.

Matha, M. (1993). International Insittute for Management Development Lausanne. International Journal of Cross Cultural Management, 8(2): 123 - 143.

McCubbin, H. I. et al. (1979). Family Coping Inventory. Minnesota: University of Minnesota.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative Data Analysis: an Expanded Sourcebook (2nd ed). Thousand Oaks: Sage Publication.

Piper, B. F. et al. (1994). Fatigue mechanisms in cancer patients; Developing nursing theory. Oncology Nursing Forum, 14(6), 17 - 23.

Spence, A. et al. (2008). ctive carers: living with chronic obstructive pulmonary disease. International journal of palliative nursing, 14(8), 368 - 372.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชั่นการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบ

เป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกฺก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากโร, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากโร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ , 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash Abbaszadeh, 2007), (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Paul Hersey & Ken Blanchard, 2010), (Hersey, P. & Blanchard, K. 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kiarash Abbaszadeh et al., 2007), (Kiarash, A. et al., 2007)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวิตร ว่องวีระ. ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**.** (หน้า112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุอริยสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก https://www.dailynews.co.th/article/666936

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺ.โต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุอริยสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Boo Elizabeth. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

Kiarash Abbaszadeh. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSBA เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธหรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)